

מִסְכַּת אַבוֹת

עם פֶּרוּשׁ

מִגַּן אַבוֹת

חדושים וביאורים, ציצים ופרחים, על
פי פרד"ס נאמרים,
בדרך נוראה ונפלאה על פי סדר
העבודה, להאיר על נפשו אור וזיו
וחיות אלקות, לקים תמיד מצות עשה
של יחוד הבורא יתברך שמו, ולהיות
דבוק בחי החיים.

בנוי ומיסד על פי דברי רבנו
הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון
בוצינא קדישא עלאה,
אדוננו מורנו ורבנו
רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן
עלינו
ועל פי דברי תלמידו, מורנו הקדוש אור
נפלא, אשר כל ריו לא אנים ליה,
רבי נתן מברסלב, זכותו יגן
עלינו,
ומשלב בפסוקי תורה נביאים, כתובים
ומאמרי חכמינו הקדושים מגמרא
ומדרשים וזהר הקדוש.

הובא לדפוס על ידי קרן
"והאמת והשלום אהבו"
חסידי ברסלב עיר הקדש ירושלים
תובב"א

את ספרי רבי נחמן מברסלב זי"ע ותלמידיו הקדושים בולל
ספרי מוהרא"ש, "הצדיק מיבנאל" ניתן להשיג במקומות
הבאים:

**הפצה ראשית - קרן "והאמת והשלוש אהבו"
חדש!!! אפשרות משלוחים לכל רחבי הארץ והעולם**
055-678-3366

בני ברק: 054-847-1400

פרדס ב"ז: 058-320-4865

אלעד: 055-678-3366

אשקלון: 054-743-4456

נתיבות: 052-735-4403

אשדוד: 052-761-8316

קרית גת: 054-848-2279

רמת השרון: 058-691-3314

שדרות: 055-938-5500

בית-אל: 052-786-5978

מזפנה יריחו: 052-786-5978

יד בנימין (מחוז דרום): 050-868-4153

מגדל העמק: 058-477-9804

שבי שומרון: 052-956-7899

**מי שמעוניין להפיץ ספרי
ברסלב ונפרסם את פרטיו
בספרים הבאים
יער אתנו קשר
בפלאפון:
055-678-3366**

יבנאל:

(אפשרות למשלוחים לכל רחבי הארץ)

חנות נצני הקודש: 054-228-7882

קרן גר להצדיק: 058-588-8148

ירושלים:

סנהדריה / פסנת זאב / רמת שלמה / בר
אילן:

053-4158646

גבעת שאול: 058-691-3315

צמת בר אילן חנות "ספר הספרים"

הר נוף: 058-326-0155

רמות: 054-586-3486

מאה שערים: 055-678-3366

חנות ברסלב מתחת ל"שול"

חנות עין יעקב

תל אביב: 053-311-1711

פתח תקוה: 055-678-3366

ביתר עלית:

גבעה א': 052-766-7226

גבעה ב': 053-316-8148

הַקְדָּמָה

בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבָחַר בָּנוּ וְהַבְדִּילֵנוּ מִן הַתּוֹעִים, וְאָנּוּ זוֹכִים לְהִתְמַיֵּד בְּלַמּוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְלִקְיָם אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֹאת מִחֲמַת פְּגָעֵי וּמִקְרֵי הַזְּמַן לְמַדוּנוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים מוֹסְרֵי הַנְּהִגוֹת יִשְׂרָאֵל, אִיךָ לְהִתְנַהֵג וּלְהִתְחַזֵּק בְּזֶה הָעוֹלָם הַעוֹבֵר. כִּי בְּפָרוּשׁ גָּלָה לָנוּ רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן קי"ט), אֲשֶׁר אֵין נִמְצָא עוֹלָם הַזֶּה כָּלָל, אֲלֵא אוֹ גִּיהֲנוּם אוֹ גֵּן-עֶדֶן, כִּי עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹבְרִים צְרוּת וְיִסוּרִים וּמִכְאוּבִים רָעִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, זֶה בְּכַה וְזֶה בְּכַה, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת חָזָק וְאִמִּץ לְעֵבֵר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם עִם אֲמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזַכֶּכֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא תִפְגַּם אֲצִלוֹ הָאֲמוּנָה כְּרַגַע, כִּי אָדָם צָרִיךְ לְהִגִּיעַ אֶל מִדְרַגָּה כְּזוֹ, עַד שֶׁשׁוּם דְּבָר וְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא יוּכְלוּ לְרַחֲקוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲדַרְבָּה, בְּתַקְוָה דַּחְקוּתוֹ וְיִרְיֻדְתּוֹ, עָלָיו לְהִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ עֲרֻבוֹת, יְדִידוּת, זִיו חַיִּית אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאָמַר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כִּשְׂאָדָם יוֹדַע, שֶׁכָּל מְאוּרְעוּתוֹ הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, שְׂאֵז נִבְרָךְ עַל הַכֹּל "הַטּוֹב וְהַמִּיטִיב". וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (תַּנְחומָא נִשְׂא ג'): בְּשַׁעָה שֶׁבָרָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, נִתְאַוָּה שְׂפִיָּהוּ לֹו דִּיכָה בַּתְּחִלָּתוֹ; שְׁנוּכָה לְהַפִּירוֹ פֶּה בְּזֶה הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמָרִי, וְזוֹ הַתְּכָלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה. וְלִכֵּן נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה הַמְדַבֶּקֶת אֶת הָאָדָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְנָתַן לָנוּ אֶת מִצְוֹתָיו, שֶׁעַל יָדָם אֲנַחְנוּ זוֹכִים לְהִיּוֹת מְקַשְּׂרִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ. אִךְ כְּדֵי שְׁנוּכָה לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְמַיֵּד בַּתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, תִּקְנּוּ לָנוּ אֲבוֹת הָאֵמָה, שֶׁהֵם הַתַּנְאִים הַקְדוּשִׁים 'מִסֶּכֶת אֲבוֹת', שֶׁהִיא כְּלָה מוֹסְרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהִתְחַזְקוֹת לְדַעַת אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר גִּלָּף בָּהּ.

וְהִנֵּה זֶה יָמִים וְשָׁנִים, שְׂאֵנִי רְגִיל לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם פָּרָק בְּמִסְכַּת אֲבוֹת בַּבְּקָר אַחַר בְּרַכַּת הַתּוֹרָה, בְּאִפְסָן כְּזֶה אֲנִי מְסִיִּם בְּכָל שְׁבוּעָה אֶת כָּל מִסְכַּת אֲבוֹת; כִּי הָאָדָם מְחַיֵּב לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם מוֹסֵר, וַיֵּשׁ שֶׁשָׁה פָּרָקִים, פָּרָק לְיוֹם, וְאֵין עוֹד מוֹסֵר כְּמוֹסְרֵי הַתַּנְאִים. וּבַעֲתָ לְמַדִּי, הַאִיר לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמוֹדִים עֲמֻקִּים בְּהִתְחַזְקוֹת וּבְהִתְעוֹרְרוֹת עַל-פִּי הַהַקְדָּמוֹת הַנּוֹרְאוֹת שֶׁקִּבְּלָנוּ מִרַבְּנוּ ז"ל, אִישׁ אֱלֹקִים נוֹרָא מְאֹד **רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלָב זי"ע**, וּמִפִּי תַלְמִידוֹ הַמְּבַהֵק, מוֹרְנוּ גִּזְרֵי הַקִּדְּשׁ, אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים, אֲשֶׁר כָּל רֵז לֹא אָנִיס לִיָּה **רַבִּי נַתָּן מִבְּרֶסְלָב זי"ע**.

וְאָמַרְתִּי לְקָיָם (מִשְׁלֵי ג, כז): "אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בְּהִיּוֹת לְאֵל יִדְךָ לְעִשׂוֹת". וְאָמְרוּ בְּזִהָר (מִשְׁפָּטִים צח.): מֵאִי אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו? אֲלֵא קִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּכְנֻסַת יִשְׂרָאֵל אֵינּוֹן הִכָּא דְּהָא בְּכָל אֲתַר דְּמַלִּין דְּאוּרִיתָא אָמְרִין קִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּכְנֻסַת יִשְׂרָאֵל אֵינּוֹן תַּפְּסִין וְצִיִּיתִי לִזְוִן, עֵינִן שָׁם. כִּי בְּמָקוֹם שֶׁמְחַדְּשִׁין חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, שָׁם קִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָא נִמְצָאִין. וְאָמְרוּ (בְּפִי מְדַרְשׁוֹת ב', פָּרָק לח, סִימָן ד'): "אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בְּהִיּוֹת לְאֵל יִדְךָ לְעִשׂוֹת", יִדְךָ כְּתִיב, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂאֵין הַכֹּל סִפְקַ בְּיָדֶךָ, אֵין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְבַקֵּשׁ מִן אָדָם אֲלֵא לְפִי כַחוֹ. בְּהִיּוֹת לְאֵל יִדְךָ, אִם הִנֵּה סִפְקַ בְּיָדֶךָ, עֲשֵׂה בְּשִׁפְתֵי יִדְךָ, וְאִם לֹאוּ — עֲשֵׂה בְּיַד אַחַת, עֵינִן שָׁם.

וּבְצִאֲתִי אֲשַׁטַּח אֶת כַּפֵּי אֱלֹהֵי אָבִי יְהִיָּה בְּעִזְרִי, שְׂאֲזַכֶּה לְחַזוֹת בְּנַעֲם הַנְּיָיָה וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ, וְיִהְיֶה אָמְרִי לְרַצוֹן לְפָנֵי אֲדוֹן כָּל, וְיִתְקַבְּלוּ בְּלִבּוֹת אַחֲיֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיַעֲשׂוּ אֶת הַפְּעֻלוֹת הַנּוֹצְרוֹת עַד-יַעַד, שְׁנוּכָה לְהִיּוֹת כָּלִים לְהַגָּאֵל בְּגֵאֲלָה **שְׁלֵמָה**, עַל-יְדֵי בֶן דָּוִד, שְׂיָבֵא וְיַגָּאֲלָנוּ, אָמֵן בֶּן יְהִי רַצוֹן.

טעם שנקראת מסכת זו 'אבות'

אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין יט:): פל המלמד
בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו
ילדו; ויען שחכמינו הקדושים לומדים אתנו
מוסרי הנהגות ישרות איך להתנהג, נמצא,
שגם האבות ואנחנו הבנים. וכן רגיל שלמה
המלך לומר בכל ספר משלי לשון "בני". (משלי
א, ח): "שמע, בני, מוסר אביך, ואל תטש תורת
אמך". (שם א, י): "בני, אם יפתוך הטאים אל
תבא". (שם, פסוק טו): "בני, אל תלך בדרך אתם,
מנע רגלך מנתיבתם". (שם ב, א-ב): "בני, אם
תקח אמרי ומצוותי תצפן אתך, להקשיב
לחכמה אזנה, תטה לבך לתבונה; וכן היא
דרך בכל ספרו. ולכן גם התנאים הקדושים,
המלמדים אותנו מוסר והנהגות ישרות,
נקראים אבות, ואנחנו בנים, ועל-כן נקראת
מסכת זו 'אבות' דיקא, והבן.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנתחייבו מיתה בזמן מפני רשעתן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הנאחר תחיית המתים שעמידים לחיות ולעמוד בגופן ובנפשם חיים נלחיים כחמה וכלבנה וכוכבים כדמייתי בגמרא זבחי פרחא מתים שעמידים לחיות אין חוזרין לעפרן, והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שמה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקים יושבין ועטרוניהן זראשיהן ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר (ישעיה ס'): וְעַמָּךְ כָּל־צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶגֶד מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לַהֲתַפְּאֵר.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס'): ועמך כל צדיקים לעולם יירשו ארץ נגד מטעי מעשי ידי להתפאר.

ושובר אותו לגמרי, ואומר לו: "מה לך להתקרב אל הקדוש ברוך הוא, הלא עשית כבר מה שעשית?!" ומכניס בו ישות וגאות, כאלו אין זה שיה אליו; פי באמת מה שאדם אינו מתקרב אל הקדוש ברוך הוא, ואינו בא לדבר אליו יתברך, ונשבר לגמרי, עד שנכנס בו יאוש גדול, זה נובע מהגאות והישות שיש בו, פי כבר גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן פכ): מה שהולך לאדם שלא כסדר, מפני שיש לו ישות וגאות, 'אנא אמלך', וברגע שאדם מבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ואינו חפץ בשום דבר, אז דיקא ילך לו הפל כסדר. ולכן קדם שנכנסים אל דברי התנאים הקדושים, אבות העולם, המקלים לנו עצות נוראות ונפלאות איה לחזור בתשובה שלמה, מתחילים לומר את המשנה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", כ"ל עולה שם כ"ן עם שתי האותיות, לגלות לכל בר ישראל, שדיקא על ידי שם כ"ן נכנס חלק לכל נפש מישראל, שיטעם טעם ערבות זיו שכנית עזו יתברך, שהוא טעם ושעשוע עולם הבא. ואם יהיה דבוק בחי החיים בו יתברך, אז ירגיש אור האין סוף שבתוך האותיות של התורה והתפלה, ויקים את המצוות בשמחה עצומה, ולא ירדף אחר דברים חיצוניים, שיטעוהו הסמך-מ"ם להיות 'רב' ו'רבי' משתרר על עם דל בחנם, בלא תורה ומצוות, וכשיזכה להתחזק בכל מיני אפנים שבעולם, אחר עבר עליו מרירות כלענה, לטעם מאורו יתברך, יתבטלו ממנו כל המדות רעות, ולא תהיה בו קנאה, שגאה ורדיפה אחר הכבוד, ויהיה שפל ונבזה בעיני עצמו. ולכן נקט פ"ל דיקא, שהוא עולה שם כ"ן עם שתי האותיות, להורות שכל בר ישראל המסתובב בעולם העשיה, ששם מאיר שם כ"ן, "יש לו חלק לעולם הבא" לזכות להמשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, אם רק יבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, אז ילך לו הפל כסדרן. ומביא ראיה מפסוק "שנאמר (ישעיה ס, כא): וְעַמָּךְ כָּל־צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶגֶד מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לַהֲתַפְּאֵר"; כל עם ישראל הם בכלל צדיקים, והם יכולים לרשת את הארץ הגשמית והחמרית, להפיר בה אמתת מציאותו יתברך, "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"; שהוא יכול להתפאר עם מעשיו בעולמות העליונים; פי באמת, צריך שתדע, אהובי, בני! אשר זה הנסיון הכי קשה לאדם הרוצה לחזור בתשובה שלמה — שיהיה בטל ומבטל בעיני עצמו כתולעת הרוחשת על הארץ; כי בדרך כלל טמונה באדם גאות וישות, המעלמת ומסתרת ממנו

לדבר אליו יתברך, ונשבר לגמרי, עד שנכנס בו יאוש גדול, זה נובע מהגאות והישות שיש בו, פי כבר גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן פכ): מה שהולך לאדם שלא כסדר, מפני שיש לו ישות וגאות, 'אנא אמלך', וברגע שאדם מבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ואינו חפץ בשום דבר, אז דיקא ילך לו הפל כסדר. ולכן קדם שנכנסים אל דברי התנאים הקדושים, אבות העולם, המקלים לנו עצות נוראות ונפלאות איה לחזור בתשובה שלמה, מתחילים לומר את המשנה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", כ"ל עולה שם כ"ן עם שתי האותיות, לגלות לכל בר ישראל, שדיקא על ידי שם כ"ן נכנס חלק לכל נפש מישראל, שיטעם טעם ערבות זיו שכנית עזו יתברך, שהוא טעם ושעשוע עולם הבא. ואם יהיה דבוק בחי החיים בו יתברך, אז ירגיש אור האין סוף שבתוך האותיות של התורה והתפלה, ויקים את המצוות בשמחה עצומה, ולא ירדף אחר דברים חיצוניים, שיטעוהו הסמך-מ"ם להיות 'רב' ו'רבי' משתרר על עם דל בחנם, בלא תורה ומצוות, וכשיזכה להתחזק בכל מיני אפנים שבעולם, אחר עבר עליו מרירות כלענה, לטעם מאורו יתברך, יתבטלו ממנו כל המדות רעות, ולא תהיה בו קנאה, שגאה ורדיפה אחר הכבוד, ויהיה שפל ונבזה בעיני עצמו. ולכן נקט פ"ל דיקא, שהוא עולה שם כ"ן עם שתי האותיות, להורות שכל בר ישראל המסתובב בעולם העשיה, ששם מאיר שם כ"ן, "יש לו חלק לעולם הבא" לזכות להמשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, אם רק יבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, אז ילך לו הפל כסדרן. ומביא ראיה מפסוק "שנאמר (ישעיה ס, כא): וְעַמָּךְ כָּל־צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶגֶד מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לַהֲתַפְּאֵר"; כל עם ישראל הם בכלל צדיקים, והם יכולים לרשת את הארץ הגשמית והחמרית, להפיר בה אמתת מציאותו יתברך, "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"; שהוא יכול להתפאר עם מעשיו בעולמות העליונים; פי באמת, צריך שתדע, אהובי, בני! אשר זה הנסיון הכי קשה לאדם הרוצה לחזור בתשובה שלמה — שיהיה בטל ומבטל בעיני עצמו כתולעת הרוחשת על הארץ; כי בדרך כלל טמונה באדם גאות וישות, המעלמת ומסתרת ממנו

את אורו יתברך, ולכן קשה לו לקבל את מוסרי התנאים, אבות העולם, להתקרב אל הקדוש ברוך הוא; פי תקף ומיד מתלהב לבו ודעתו, ורוצה לעשות עבודות שהן למעלה מכחותיו, וזה בא לו על ידי ישות וגאות. אבל אם אדם בא אל שפלות אמתית, והוא שפל בעיני עצמו, על ידי זה יוכל לקבל את דברי התנאים, ויירש את הארץ, הינו עונה בשלמות, ועל ידי זה יוכל לקבל את דברי התנאים, אבות העולם. ולכן לפני שמתחילים ללמד פרק בהלכות דרך ארץ ומוסר והתחזקות התנאים, ההכרח להקדים את המשנה הזו: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"; להורות, שכל בר ישראל יש לו חלק באלהי ישראל. אשרי מי שמכניס דברים אלו בתוך לבו, ואז טוב לו כל הימים! והבן למעשה.

פרק א א משה קבל תורה מסיני, וזקנים, ונביאים, ויהושע, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים למסרה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים, הווי מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סג לתורה:

א משה קבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מלוא ממלות התורה כשאר מסכתות שנמשנה אלא כולם מוסרים ומדות וחכמי אומות העולם גם כן חזרו ספרים כמו שזדו מלצס דרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חזרו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו, משה קבל תורה מסיני לומר לך שהמדות והמוסרים שזדו המסכת לא זדו אותם חכמי המשנה מלצס אלא אף אלו נאמרו בסיני: סיני. ממי שנגלה בסיני: לזקנים. שהאריכו ימים אחרי יהושע ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים, שהן עלי הכהן

ושמואל הרמתי: לאנשי כנסת הגדולה. ק"ך זקנים היו. וזכונבל שריה רעליה מרדכי בלשן שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בזית שני. ומכללס חגי זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה וחזריהם. ונקראו כנסת הגדולה לפי שהחזירו העטרה ליושנה (יומא סט:). שמהם אמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא. באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא. והם החזירו כנסתה לפי שאמרו הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו שאלמלא כן היאך אומה כזו יכולה להתקיים צפני כמה אומות: הם אמרו ג' דברים. הרבה דברים אמרו אלא ג' דברים הללו אמרו [הן] שיש בהם קיום החורה: הווי מתונים בדין. שאם בא דין לפניך פעם ושמים ושלוש. לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושניתי ושלשתי זו. אלא הווי מתונים כלומר ממתינין קודם שתפסקו הדין: והעמידו תלמידים הרבה. לאפוקי מרבן גמליאל דאמר (ברכות כח.) כל תלמיד שאין תוכו כזרו אל יכנס לבית המדרש קא משמע לן שמלמדין תורה לכל אדם ואין ריץ לזדוק אחריו. ובלצד שלא יהיה ידוע מענינו שמעשיו מקולקלים וסאני שומעניה אי נמי אשמעינן (יבמות סב:) שאם העמיד תלמידים צנחרתו יעמיד

ההכרח להקדים את המשנה הזו: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"; להורות, שכל בר ישראל יש לו חלק באלהי ישראל. אשרי מי שמכניס דברים אלו בתוך לבו, ואז טוב לו כל הימים! והבן למעשה.

פרק א'

א משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים למסרה לאנשי כנסת הגדולה: ונסמך לזה מיד: "הם אמרו שלשה דברים, הווי מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סג לתורה": צריך שתדע, אהובי, בני! אשר דבר זה ידוע, אשר הנה קטרוג המלאכים על קבלת התורה (שבת פח.), שאמרו (תהלים ח, ב): "מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים" וגו'; וכן בבריאת אדם הראשון קטרוג המלאכים, ואמרו (שם ה): "מה אנוש פי תזכרנו", דעתיד למחטי קמך. ומובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר ז, חלק ב, סימן א'), שהמלאכים מתקנאים ומתגרים באדם שנברא,

מְסִינֵי, וּמְסַרְהָ לִיהוֹשֻׁעַ; שֶׁתִּקְנוּ לְלַמֵּד מִסֵּכֶת זוֹ בֵּימֵי הַסְּפִירָה בֵּין פֶּסַח לְעֶצְרַת, שְׁאֵנוּ מְכִינִים עֲצָמֵנוּ אֶז לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בְּשָׁבוּעוֹת בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה, דְּהֵינּוּ לְזָכוֹת מַעֲתָה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה מִחֲדָשׁ כְּדֵי לְקַיְמָהּ, שֶׁזֶה הָעֵקֶר, כִּי לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר אֲלֵא הַמַּעֲשֵׂה (אַבוֹת א, יז); וְעַל-כֵּן הִתְחִיל הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ בְּמִסְכַּת זוֹ שֶׁהִיא אַבוֹת: "מִשֶּׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינֵי" דִּיקָא; כִּי סִינֵי הוּא סוּד עֲנִיָּה וְשִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ח), שֶׁבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה הַתּוֹרָה בְּהַר סִינֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַר נָמוֹךְ, לְהוֹרוֹת שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וּלְהוֹרִידָהּ לְיִשְׂרָאֵל, וּלְזָכוֹת אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שִׁיזְכֶּה לְקַיְמָהּ, כִּי אִם עַל-יְדֵי עֲנִיָּה וְשִׁפְלוּת אֲמַתִּית כְּמִשֶּׁה רַבֵּנוּ; כִּי עַל-יְדֵי עֲנִיָּה אֲמַתִּית, שֶׁהוּא גִּיּוֹעַ לְסוּד 'אֵין' מִמֶּשׁ, הוּא דִּיקָא יָכוֹל לַעֲלוֹת וּלְהִפְלֵל בְּמִקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַמְּקוֹם, שֶׁשָּׁם דִּיקָא יוֹדְעִים מְקוֹם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְיָכוֹלִים לְזָכוֹת אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצֵאת מִהַחֲשֵׁךְ שֶׁלוֹ, וְגַם הוּא יִגְיַע אֶל מַדְרַגְתּוֹ לְהַשִּׁיג אֶת הַתּוֹרָה כְּפִי בְּחִינָתוֹ; כִּי מִי שְׂאֵינוּ בְּתַכְלִית הָעֲנִיָּה הַזֹּאת, וְאֵינוּ בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, רַק עֲדִין יֵשׁ לוֹ אֵיזוֹ יִשׁוּת, דְּהֵינּוּ בְּבַחֲיַנַּת מְקוֹם, וְאֵינוּ נִכְלָל בְּשִׁלְמוֹת בְּבַחֲיַנַּת לְמַעְלָה מִהַמְּקוֹם, עַל-כֵּן אֵינוּ יוֹדְעִים אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵינוּ יָכוֹל לְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוֹת כְּפִי מְקוֹמוֹ, רַק זֶה הַצְּדִיק שֶׁהוּא עָנּוּ כְּמִשֶּׁה, שֶׁהוּא 'אֵין' מִמֶּשׁ, בְּתַכְלִית הַבְּטוּל בְּאַמְתָּהּ. וּמֵאַחַר שֶׁהוּא 'אֵין' בְּאַמְתָּהּ, אֵין לוֹ שׁוּם מְקוֹם כָּלל בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל-כֵּן הוּא נִכְלָל בְּאַמְתָּהּ בְּסוּד לְמַעְלָה מִהַמְּקוֹם, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת רֵאשׁ הַשָּׁנָה, לְזָכוֹת אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ, וְלְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוֹת. וְעַל-כֵּן מִכָּל הַמַּעֲלוֹת וְהַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל מִשֶּׁה רַבֵּנוּ מִבֵּין כָּל הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים, לֹא שִׁבְחָהּ הַתּוֹרָה אוֹתוֹ, כִּי אִם בְּמַעֲלַת הָעֲנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבָר יב, ג): "וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עָנּוּ מְאֹד"; כִּי זֶה הָעֵקֶר, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה זָכָה לְקַבֵּל הַתּוֹרָה

שֶׁתְּהִיָּה לוֹ מִמִּשְׁלָה עֲלֵיהֶם, כִּי מִגְדַּל הַקְּנָאָה קִטְרָגוֹ עַל בְּרִיאָתוֹ, וְאַחַר-כֵּן קִטְרָגוֹ עַל מִשֶּׁה רַבֵּנוּ כְּשֶׁרָצָה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה. וְכֵן בְּכָל אָדָם וּבְכָל זְמַן הֵם מְקִטְרָגִים וּמִתְגָּרִים בּוֹ, כְּדֵי לְהַפִּילוֹ וּלְהַכְשִׁילוֹ וּלְבַטְלוֹ. וּבְפֶרֶט בְּמִי שְׂרוּצָה לְהַפְגִּים בְּעִבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יָכוֹל לָבֵא לְזוֹ הַתַּכְלִית, שֶׁבִשְׁבִילוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁתְּהִיָּה לוֹ מִמִּשְׁלָה עַל הַמַּלְאָכִים, לְכֵן הֵם מִתְגָּרִים וּמִתְקַנְאִים בּוֹ מְאֹד, וְרוֹצִים לְהַפִּילוֹ, חַס וְשְׁלוֹם. וְכָל מִי שֶׁחֹתֵר יוֹתֵר לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵם מִתְגָּרִים בּוֹ בְּיוֹתֵר. וּמִזֶּה בָּאוֹת כָּל הַנְּפִילוֹת וְהַהֲתַרְחַקוֹת שֶׁל רַב בְּנֵי-אָדָם, בְּפֶרֶט בְּדוֹרוֹת הַלְלוֹ בְּעֶקְבֵּתָא מְשִׁיחָא; כִּי כָּל הַכַּחַשׁ שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע וְחִילוּתָיו, שֶׁמִּתְגָּרִים עַל כָּל אָדָם בְּאֵיזוֹ בְּחִינָה שֶׁהוּא, הַכַּל נִמְשָׁךְ מִקְטְרוֹג הַמַּלְאָכִים, שֶׁקִּטְרָגוֹ בְּעַת בְּרִיאַת הָאָדָם, שֶׁלֹּא צָרִיכִים לְבָרֵא אֶת הָאָדָם, כִּי כָּל שֶׁקֶר וְיִחְטָא. וְלְכֵן מִי שֶׁהוּא אִישׁ חָלִל, וְרוֹצֵה לְחוּס עַל חַיָּו וְתַכְלִיתוֹ הַנְּצַחִית, הוּא מִתְגַּבֵּר כְּאָרִי וְעוֹ בְּנִמְר בְּכָל פַּעַם, וְאֵינוּ מְנַיֵחַ עֲצָמוֹ לְפַל בְּכָל פַּעַם. אֲבָל עֵקֶר הַהֲתַגְבְּרוּת לְהִתְגַּבֵּר עַל הַמַּלְאָכִים, הוּא רַק כְּשִׁיזְכֶּה לְאַחֵז עֲצָמוֹ בְּכֹסֵא הַכְּבוֹד, שֶׁהוּא שְׂרָשֵׁי נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ שִׁיחֻזִּיק אֶת עֲצָמוֹ בְּיַחַד עִם נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל; שֶׁזֶה מִי שֶׁנֶּאֱמַר אֲצֵל מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, כְּשֶׁקִּטְרָגוֹ עֲלָיו הַמַּלְאָכִים בְּשַׁעַת קַבְּלַת הַתּוֹרָה, וּמִשֶּׁה רַבֵּנוּ פָּחַד וְהִתְיַרָא מֵהֶם, עַד שֶׁאָמַר לְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "מִתְיַרָא אֲנִי שֶׁלֹּא יִשְׂרָפוּנִי בְּהִבָּל פִּיהֶם". אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "אַחֲזוּ בְּכֹסֵא כְבוֹדִי" (עַן שִׁבְתָּ פח:); הֵינּוּ שֶׁנֶּתַן לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲצָה — שִׁיאֲחֲזוּ אֶת עֲצָמוֹ בְּכֹסֵא הַכְּבוֹד, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִים שְׂרָשֵׁי נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל-יְדֵי-זֶה יוֹכֵל לְהִתְגַּבֵּר עַל הַמַּלְאָכִים שֶׁלֹּא יַפִּילוּ אוֹתוֹ. כִּי תִכְף-וּמִידָה כְּשֶׁמִּחֲזִיקִים אֶת עֲצָמָם בְּיַחַד, אֵף אֶחָד לֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דְּבָר, כִּי הַקְּלָקוּל הוּא רַק כְּשֶׁנִּפְרָדִים אֶחָד מִהַשְּׁנַיִם. וְזֶה "מִשֶּׁה קִבֵּל תּוֹרָה

וּלְמִסְרָה לְיִשְׂרָאֵל; כִּי עָקַר קִבְלַת הַתּוֹרָה שְׁזָכָה מִשֶּׁה הָיָה עַל-יְדֵי הַגְּבוּרָה וְהַמְּלַחְמָה שֶׁקִּבְּלָהּ בְּאִפְּן שְׂיוּכָל לְמִסְרָה לִיהוֹשֵׁעַ תַּלְמִידוֹ, שְׂיוּכָל לְמִסְרָה לְיִשְׂרָאֵל מִדּוֹר דּוֹר לְעוֹלָם; כִּי עַל מִשֶּׁה בְּעֶצְמוֹ לֹא הָיוּ הַמְּלַאכִים מְקַטְרָגִים כָּל-כֶּף, כִּי יָדְעוּ אֶת גְּדֹל יְדוֹ הַעֲצוּמָה, שֶׁכָּבַר נֶצַח וְשִׁבַר הַיָּצָר הָרַע בְּתַכְלִית, אֲבָל כָּל עָקַר קִטְרוּגָם הָיָה עַל שֶׁרָצָה מִשֶּׁה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, לְמִסְרָה לִיהוֹשֵׁעַ תַּלְמִידוֹ, שֶׁתְּהִיָּה נִמְשַׁכֶּת לְיִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹת עוֹלָם. וְעַל זֶה סָבְרוּ, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כַּח לְקַטְרָג, מִחֲמַת שֶׁרָאוּ שֶׁאֵין מַעֲשֵׂה הַדּוֹרוֹת עוֹלָם יָפָה, וְעַל-כֵּן סָבְרוּ, שֶׁיְכוּלִים לְקַטְרָג כְּמוֹ שֶׁקַטְרָגוּ עַל בְּרִיאַת אָדָם הָרִאשׁוֹן, כִּינּוֹן שֶׁרָאוּ שֶׁסּוּפוֹ לְחַטָּא, וְאִף-עַל-פִּי שֶׁעָכְשׁוּ כָּבַר רָאוּ מַעֲשֵׂה הַשָּׁם יְתִבְרַךְ שֶׁגָּמַר כְּרִצּוֹנוֹ, וּכְבַר הָיוּ בְּעוֹלָם אֲבָרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְהַשְּׁבָטִים הַקְּדוּשִׁים, עַד שֶׁיֵּצֵא אוֹר נִפְלֵא כְּזֶה, שֶׁהוּא מִשֶּׁה רַבְּנוּ, שֶׁהִתְגַּבֵּר וְנֶצַח הַמְּלַחְמָה כְּרִאוּ, אִף-עַל-פִּי-כֵן קִטְרָגוֹ עַל שְׂרוּצִים לְמִסְרָה לְיִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹת; כִּי רָאוּ, שֶׁעַתִּידִים לְחַטָּא בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, וּמִכָּל שֶׁפֶן וְכָל שֶׁפֶן בְּדוֹרוֹת אַחֲרָיִם. וּבִכְרִיט בְּסוּף הַדּוֹרוֹת, שֶׁנִּשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל יִפְלוּ בְּמִקּוֹם שֶׁיִּפְלוּ. וְעַל-כֵּן זֶה הָיָה קִטְרוּג הַמְּלַאכִים, שֶׁמִּשֶּׁה רַבְּנוּ רוּצָה לְמַסֵּר אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת.

אֲבָל מִשֶּׁה רַבְּנוּ בְּעֶצֶם כַּחוֹ, לֹא נִי שֶׁהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וְקִבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אִף גַּם קִבְּלָהּ בְּכַח כְּזֶה, עַד שֶׁיְכוּל לְמִסְרָה לִיהוֹשֵׁעַ תַּלְמִידוֹ, שְׂיוּכָל לְהַמְשִׁיכָה מִדּוֹר דּוֹר לְעוֹלָם. וְכָל זֶה זָכָה עַל-יְדֵי שֶׁקִּבְּלָהּ מִסִּינִי, שֶׁהוּא שְׁפִלוּת אֲמַתִּית, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִכְלָלִים בְּסוּד מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְנִכְלָלִים בְּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יְכוּלִים לְהַטּוֹת כָּלפִי חֶסֶד, וּלְזַכּוֹת אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יְכוּלִים לְהַצִּיל אֶת הַגְּרוּעַ שֶׁבְּגְרוּעִים מְקַטְרוּג הַמְּלַאכִים, עַד שֶׁגַּם הוּא יִזְכֶּה לְקַבֵּל הַתּוֹרָה לְהַמְשִׁיכָה לְדוֹרוֹת; כִּי הַמְּשַׁכֶּת הַתּוֹרָה מִדּוֹר לְדוֹר חוֹבָה

עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים ו, ז): "וְשִׁנַּנְתֶּם לְכַנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם" וְגו', "וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" וְגו'; וּמוּכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ו' ל (לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן ז'), שֶׁחֵיִיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְעַסֵּק בְּיִשׁוּב הָעוֹלָם, לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וּלְעוֹרְרוֹ לְעַבּוֹדָתוֹ יְתִבְרַךְ, אֲבָל הַבְּעַל-דְּבַר מִתְגַּבֵּר וּמִתְגַּרָּה עַל כָּל אָדָם, וְאֵינוֹ מְנַיְחוֹ לְעַסֵּק בְּזֶה, וְאִם יִרְצָה לְהִתְגַּבֵּר כְּנֶגְדּוֹ, מִתְגַּבֵּר בּוֹ בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר כִּיְדוּעַ. כְּדִרְךָ שְׁנֵי בְנֵי-אָדָם, כְּשֶׁאֶחָד רוּאָה שֶׁחֲבֵרוֹ רוּצָה לְהִפְלִיז, הוּא מִתְגַּבֵּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר. עַל-כֵּן עָקַר הַתְּקוּן הוּא רַק עַל-יְדֵי הַצַּדִּיק הַאֲמֵת, שֶׁהוּא אוֹחֵז בְּמִדְרַגַּת עֲנוּהַ כְּמִשֶּׁה רַבְּנוּ, וְהוּא בְּטָל וּמִבְטָל בְּאִין סוּף, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא נִכְלָל בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הוּא מְזַכֵּה אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּמַצִּילוֹ מְקַטְרוּג הַמְּלַאכִים, עַד שֶׁמְזַכֵּהוּ, שֶׁגַּם הוּא יֵאָחֵז בְּכֹסֵף הַכְּבוֹד (עֵין לְקוּטִי-הַלְכוֹת, הַרְשָׁאָה, הַלְכָה ה', אוֹתִיּוֹת: יח, ט).

וְהַטַּעַם שֶׁנִּסְמָךְ מִיָּד לְמִשְׁנֵה זֶה: "הֵם אָמְרוּ שֶׁלִּשְׁמָה דְּבָרִים, הָיוּ מִתּוּגִים בְּדִין"; הֵינּוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת מִתּוֹן בְּדִין, לְכָלִי לְחַטָּא לְדוֹן אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי הַמְּשַׁפֵּט לְאַלֵּהִים הוּא, וְצָרִיכִים לְהִיּוֹת מִתּוֹן מִתּוֹן הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב, אִיךָ לְדוֹן אֶת חֲבֵרוֹ; כִּי אִי אֶפְשָׁר לְדוֹן אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי אִם כְּשֶׁהוּא בְּסוּד מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ, שְׁזוֹ עַבּוֹדַת הַצַּדִּיק הַאֲמֵת, שֶׁיּוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְעַל-כֵּן דִּיקָא הוּא יְכוּל לְעַשׂוֹת רֵאשׁ הַשְּׁנָה, כִּי הוּא יְכוּל לְדוֹן אֶת כָּלם לְכַף זְכוּת. וְזֶה "וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה"; כִּי בְּנֵדָאֵי מִי שֶׁהִגִּיעַ לְמִדְרַגָּה זֹאת, שֶׁיְכוּל לְדוֹן אֶת כָּלם לְכַף זְכוּת, הוּא דִּיקָא יְכוּל לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, כִּי לֹא יִרְחַק שׁוּם תַּלְמִיד, אִף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּדָאֵי לְפִי מַעֲשִׂיו לְקַרְבוֹ, אִף-עַל-פִּי-כֵן יִמָּצֵא בּוֹ אֵיזוֹ זְכוּת וְיִנְקָדָה טוֹבָה. וְזֶה "וְעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה"; אִף-עַל-פִּי שֶׁצָּרִיכִים לְדוֹן אֶת כָּלם לְכַף זְכוּת, עִם כָּל זֹאת הוּא צָרִיךְ לְעַשׂוֹת סִיג וְגֵדֵר וּמְחִיצָה

תלמידים זוקנמו דכמיז (קהלת יא) זנקר זרע זרען
 ולערנ אל חנח ידך: ועשו סיג לתורה. גדר שלא
 יזול ליגע זאיסור תורה כגון שניות לעריות ושבות
 לשבת דכמיז (ויקרא יח) ושמתם את משמרתי. עשו
 משמרת למשמרתי:

ב שמעון הצדיק היה משיירי

ב משיירי. משירי שלאחר

שמחו כלן נשתיירה הקנלה
 צדו. והוא היה כהן גדול
 אחר עזרא: הוא היה

אומר. כלומר כך היה מרגלא צפומיה ממיד וכן כל
 ר' פלוני אומר. הוא היה אומר. שנמסכת זו. פירוש
 אותו צריכים לגרש. ועל-פן צריכים לעשות

גדרים וסיגים, שלא יתקרב זר. שעקר ההתרחקות שלהם מהצדיק האמת ומתקדוש ברוך הוא,
 הוא רק על-ידי הגפות והגאות, שהוא ההפך ממש מסוד 'סיני', שהוא הענוה והשפלות, שמשם
 קבל משה את התורה ומסרה ליהושע וכו' עד לדורות אלו. ועל-פן זו הבחירה; כי הכל נברא
 בשביל הבחירה, שמצד אחד צריכים לדון את הכל לכף זכות, כדי להעמיד תלמידים הרבה,
 ואף-על-פי-כן צריכים לעשות סיג לתורה, ולרחק מי שראוי לרחקו מחמת גסותו, עד שיכנע
 לקבו הערל, ושבו ורפא לו. ולכן ראה, אהובי בני, מה לפגיד! מאחר שזכית להתקרב אל הצדיק
 האמת, והוא מחזיר בך אמתת מציאותו ותברך, עד שגם אתה משתוקק לחזר בתשובה שלמה
 אליו ותברך, על-פן ראה לא להשבר משום דבר, אלא לך במדרגת הצדיק, ותדון את כלם לכף
 זכות, ועל-ידי-זה תזכה גם אתה להעמיד תלמידים הרבה. עם כל זאת השמר מאד, שלא יתחברו
 אליך תלמידים, שירחקו אותך ממנו ותברך, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן
 נט), שצריכים לשמר את עצמו מהרע של אלו האנשים שמקרב, שהם לא יפילו אותו. ולכן אמר
 רבנו ו"ל (ספר-המדות, אות צדיק, סימן פג): כשאחד בא לקרב את עצמו להצדיק, מתר לו להרחיקו
 כששואל קשיות שאינו צריך, שנה — אף שאמתתי לך "והעמידו תלמידים הרבה", עם כל זאת
 "ועשו סיג לתורה", לא לקרב את כל אחד; כי אם אחד מפיל את אחרים, אותו אסור לקרב.
 עם כל זאת, השתדל, אהובי בני! לדון את כל אחד לכף זכות. ואל זה תוכל להגיע רק כשתהיה
 בטל ומבטל בעיני עצמך, עד שלא תרגיש את עצמך בזה העולם כלל, ואז דיקא תהיה נכלל
 במשה רבנו, שקבל תורה מסיני דיקא, שהוא סוד השפלות, ואז לא תרחק את אף אחד, מרב
 ענוה ושפלות שתזכה, כמובא בדברי רבנו ו"ל (ספר-המדות, אות צדיק, סימן עט): אינה זקוק לזר
 תלמידך ולסלקו מלפניך כשאינו רוצה ללכת בדרך הישר, אלא תקרבו, כי זה טובת שאר
 התלמידים, וסופו לשים לב; אשרי מי שמכניס דברים אלו בתוך לבו ואז טוב לו כל הימים!
 והבן למעשה.

ב שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה: צריך שתדע, אהובי בני! אשר צדיקים פּרשו,
 שגדלתו של שמעון הצדיק היתה, שתמיד החזיק את עצמו כשיירים לכנסת הגדולה, וזו
 המדרגה הכי עליונה, שאדם זוכה למה שזוכה, שנקנס לפני ולפנים, ואף-על-פי-כן הוא מחזיק
 את עצמו ללא כלום. ועל-פן כל מי שרוצה להכניס את עצמו בעבודת השם ותברך, עליו לידע,

כְּמוֹ שֶׁאֵין חֶקֶר לַגְּדֻלְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵין סוּף לַתְּשׁוּבָת הָאָדָם, שֶׁצְרִיךְ לְהִשְׁתַּוְּקֵק אַחֲרָיו יִתְבָּרֵךְ. וְכָל זְמַן שֶׁאָדָם חֵי, הוּא צְרִיךְ לְמַסַּר אֶת נַפְשׁוֹ לְעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה, וְלֹא שִׁיף לֹאמֵר, שֶׁהוּא כָּבֵר הַשֵּׁיג אִיזוֹ הַשְּׂגָה. וְרַבְּנֵנוּ ו"ל אֹמֵר (לְקוּשִׁי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק א', סִימָן ו'), שֶׁהַצְּדִיקִים עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וְאֶפְלוּ שֶׁזָּכוּ כָּבֵר לְהַשִּׁיג רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹת, הֵם שְׂבִים בְּתְשׁוּבָה, פֶּן וְאוֹלֵי גִשְׁמוֹ אֶת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ אֶתְמוֹל, כְּפִי מָה שֶׁמְשַׁיְגִים הַיּוֹם. וְכֵן בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה וּבְכָל רִגְעַ וְרִגְעַ, הֵם חוֹזְרִים בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְכִי הֵם עוֹלִים מַעְלָה מַעְלָה. וְזוֹ הִיְתָה מְדֻרְגַת רַבְּנֵנוּ ו"ל, שֶׁתְּמִיד הִיָּה בּוֹכָה וּמְבַכָּה שְׂמִים וְאַרְץ, אֵיךְ זוֹכִים לְהִיּוֹת יְהוּדִי. וְכִשְׁאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ אָמְרוּ: "רַבְּנֵנוּ, הֲרֵי מִקְדָּם גְּלִיתֶם לָנוּ נוֹרְאוֹת גְּפִלְאוֹת מְאֹד?!" עָנָה וְאָמַר: "אֲנִי לֹא תֹאמְרֵי אִף פֶּעַם, שֶׁיֵּשׁ מְדֻרְגוֹת כְּאֵלוֹ. וְלָכֵן, אִם זָכִיתִי לָזֶה, מִי יוֹדֵעַ מָה עוֹד גִּעְלָם וְנִסְתֵּר מִמֶּנִּי?!" וְלָכֵן זָכָה רַבְּנֵנוּ ו"ל לְעֲלוֹת לְמִקּוֹם שְׁעָלָה. וְאֵת הַדְּרָךְ הַזֶּה הוּא הַשְּׂרִישׁ בְּנוֹ, שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּכָל פֶּעַם הַתְּחִלָּה חֲדָשָׁה, וְתְמִיד לִידַע, שֶׁאֵין יוֹדְעִים כָּלֵל. וְזֶה הַסִּימָן שֶׁאָדָם מִקְרֵב אֶל צְדִיק הָאֵמֶת — כְּשֶׁנוֹפֵלֶת עָלָיו שְׁפִלוֹת (לְקוּשִׁי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן עב). וְלָכֵן הַמְּדַרְגָּה הַכִּי עָלִינָה — לִידַע תְּמִיד שֶׁהוּא רַק שִׁירִים מִהַדוּר הַקּוֹדֵם, וְאֵל יִחְזִיק אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא כָּבֵר הַגִּיעַ לְמַשְׁהוֹ, וְאֵז יִהְיֶה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ הַמְּשַׁכֵּת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבָּרֵךְ.

הוּא הִיָּה אֹמֵר: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שֶׁכָּךְ פָּרְשׁוּ צְדִיקִים, שֶׁבְּאִיזוֹ מְדֻרְגָה שֶׁאָדָם גִּמְצָא, בְּזֶה הוּא אֹמֵר וּמְדַבֵּר. וְלָכֵן גְּדוּלֵי מְבַחְרֵי הַצְּדִיקִים הַבְּחִינוּ בַּגְּדֻלְתּוֹ שֶׁל אָדָם, אוֹ לְהַפְּךָ — פְּחִיתוּתוֹ, עַל-יְדֵי הַדְּבִוּר דִּיקָא. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשִׁלִּי ב, ו): "מִפְּנֵי דַעַת תְּבוּנָה"; מִהֶפֶה שֶׁל אָדָם יְכוֹלִים לְדַעַת אֶת כָּל הָאָדָם, כִּי בְמָה שֶׁאָדָם מְדַבֵּר, מִזֶּה הוּא חוֹשֵׁב. כְּמוֹ שֶׁאֹמֵר רַבְּנֵנוּ ו"ל (סִפְרֵי-הַמִּדּוֹת, אוֹת נְבוּל פָּה,

סִימָן א'): מִי שֶׁמְדַבֵּר נְבוּל פָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁלְבוֹ חוֹשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת אָוֶן. וּמִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה — מִי שֶׁמְדַבֵּר תְּמִיד מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, סִימָן שְׂרַק אֶת זֶה הוּא חוֹשֵׁב. וְלָכֵן אֲשֶׁרִי אָדָם, שֶׁתְּמִיד מִחֲדִיר בְּעֲצָמוֹ אֵמֶתת מְצִיאֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל-יְדֵי זֶה יְדַבֵּר תְּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ. וְלָכֵן הַצְּדִיקִים מְכִירִים אֶת הָאָדָם רַק עַל-יְדֵי הַדְּבִוּר שְׁלוֹ, כִּי אָדָם מְכַרְח לְגִלוֹת אֶת כָּל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְאֵת פְּנִימִיּוֹתוֹ הֵיכֵן שֶׁהוּא אוֹחֵז. וְכְמוֹ שֶׁאֹמֵר רַבְּנֵנוּ ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק א', סִימָן סו), שֶׁאֶפְלוּ כָּל הַמְּחֻשְׁבוֹת שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב, מְכַרְח לְעִבּוֹר הַרָּךְ שְׁפִתָיו, וְעַל-כֵּן "הוּא הִיָּה אֹמֵר"; מָה שֶׁהוּא הִיָּה, זֶה מָה שֶׁהוּא הִיָּה רְגִיל לֹמֵר.

עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: הֵינּוּ צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַתְקַיֵּם בְּעוֹלָם, אֲלֵא מִי שֶׁחֲזַק בְּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ, וְהֵם: "עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה, וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים". "עַל הַתּוֹרָה"; אָדָם צְרִיךְ לְלַמֵּד תּוֹרָה, שֶׁהִיא חֻקְמַתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל-יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, הָאָדָם יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג; כִּי אִי אֶפְשָׁר לְעִבּוֹר אֶת זֶה הָעוֹלָם כְּלִי לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַעַת אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲלֵא אִם לוֹמְדִים אֶת חֻקְמַתוֹ יִתְבָּרֵךְ. "וְעַל הָעֲבוּדָה"; צְרִיךְ אָדָם לְהִתְפַּלֵּל אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּלְבַקֵּשׁ, שֶׁכָּל מָה שֶׁלָּמַד — יִזְכֶּה לְקִיּוֹמוֹ. כְּמוֹ שֶׁאֹמֵר רַבְּנֵנוּ ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן כה), שֶׁזוֹ מַעֲלַת הַתְּפִלוֹת שְׁעוֹשִׂים מִהַתּוֹרוֹת, שֶׁכָּל מָה שֶׁאָדָם לֹמֵד, הוּא צְרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה כְּדֵי לְקִיּוֹמוֹ, כְּמֵאמָרָם ז"ל (אַבוֹת א, יט): "לֹא הַמְּדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר אֲלֵא הַמַּעֲשֶׂה"; כָּל מָה שֶׁאָדָם לֹמֵד, הוּא צְרִיךְ לְהִבְיֹא לִידֵי מַעֲשֶׂה. וְאִי אֶפְשָׁר לְהִבְיֹא לִידֵי מַעֲשֶׂה בְּפִעֵל, אֲלֵא עַל-יְדֵי רַבּוּי תְּפִלָּה, שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמְבַקֵּשׁ וּמְתַחַנֵּן מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, שִׁיזְכֶּה לְקִיּוֹם אֶת כָּל מָה שֶׁלָּמַד. וְלָכֵן הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צֹנֵנוּ לְקִיּוֹם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצִוּוֹת,

שְׁלוֹ שְׁעוּלָה סוּל"ם, "מַצֵּב אֶרֶצָה" —
 בְּאַרְצֵיּוֹת וּבְחֻמְרֵיּוֹת, עִם כָּל זֹאת אָסוּר לְהִשְׁכֵּר,
 אֲלָא צְרִיכִים לְזָכֵר, אֲשֶׁר "וְרֹאשׁוֹ מְגִיעַ
 הַשְּׂמִימָה" — כָּל דְּבוּר וְדְבוּר שְׂאָדָם זֹכֶה
 לְדַבֵּר אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מִנְתַּק אֶת עֲצָמוֹ
 מִגִּשְׂמֵיּוֹתוֹ וְחֻמְרֵיּוֹתוֹ, וּבֹא בְּלֵב הָאֱמֶת, וּמְדַבֵּר
 דְּבוּרֵי אֱמֶת, אִזּוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר לוֹ,
 כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב',
 סִימָנִים ט', ק"ב): כְּשֶׁבֵר יִשְׂרָאֵל מְדַבֵּר דְּבוּרֵי
 אֱמֶת, הַדְּבוּרִים מְאִירִים לוֹ לְצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ. לְכֵן
 צְרִיכִים לְזָכֵר, שֶׁאֵף שֶׁהַקּוֹל שְׁלוֹ מַצֵּב אֶרֶצָה,
 עִם כָּל זֹאת וְרֹאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה, שֶׁנַּעֲשֶׂה
 מִדְּבוּרָיו דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים. וְאִם הֵייתָ יוֹדֵעַ,
 אֲהוּבִי, בְּנִי! מָה אֵתָּה גוֹרֵם בְּתַפְלִתְךָ וְשִׂיתְחַתֵּךְ
 בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, הֵייתָ מִתְאַמֵּץ בִּיתֵר שְׂאֵר וּבִיתֵר
 עוֹ לְדַבֵּר כָּל הַיּוֹם דְּבוּרִים אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא; כִּי כָּל דְּבוּר וְדְבוּר הוּא כְּלִי לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ
 הַשְּׂגָת אֱלֻקוֹת, כְּמוֹכָא בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-
 מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן ל"ד), עַל הַפְּסוּק (דְּבָרִים א, י"א):
 "וַיְבַרְךְ אֶתְּכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם"; הֵינּוּ לְפִי
 הַדְּבוּר — כֵּן הַשְּׂפַע. אִם הַדְּבוּר, הֵינּוּ כְּלִי
 הַשְּׂפַע, הוּא בְּשִׁלְמוֹת וּבְמֵלֵאוֹ, אִזּוֹ יְכוּלִין לְקַבֵּל
 בּוֹ רַב שְׂפַע. וְלִכֵּן אִם אָדָם מְרַבֵּה בְּדְבוּרִים
 אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ, עַל-יְדֵי-זֶה מְמַשִּׁיךְ עַל עֲצָמוֹ שְׂפַע
 רוּחְנֵיּוֹת אֱלֻקוֹת, עַד שֶׁיְכוּל לְזַכּוֹת "וְהִנֵּה
 מְלֹאכֵי אֱלֻקִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בּוֹ", עַל-יְדֵי רַבּוּי
 תַּפְלוּת, תַּחֲנוּת וּבִקְשׁוֹת יָמִים וְשָׁנִים, יִזְכֶּה
 לְרֵאוֹת וּלְהַרְגִישׁ אִיךָ מִדְּבוּרָיו עוֹלִים מְלֹאכֵי
 מַעְלָה, וּמְלַמְדִים עֲלָיו זְכוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה,
 וַיּוֹרְדִים עִמּוֹ לְשִׁמְרוֹ. "וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים";
 מוֹכָא בְּבַעַל הַטּוֹרִים סוּל"ם עוֹלָה מְמוֹ"ן. וְעַקֵּר
 הַתְּכִלִית שֶׁל הַמְּמוֹן, שִׂיתָן צְדָקָה לְזוּלָתוֹ,
 כְּמֵאמָרָם ו"ל (מְדַרְשׁ וּזְטָא שִׁיר הַשִּׁירִים א'): הַדּוֹרוֹן
 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צְדָקָה, הַנּוֹתֵן צְדָקָה,
 אֲפֵלוּ הֵייתָ בְּיָדוֹ עֲבָרָה, וְנִתְתַם דֵּינוֹ לְאָבֵד,
 יְכוּל לְהֵיחֹת מְקַבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה בְּכָל יוֹם, וְהַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְמֵלְאֵךְ שֶׁל פּוֹרְעָנוֹת אֵל תִּגַע

וְעֲלִינוּ לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שְׁנֹזְפָה לְקִיּוֹמוֹ
 בְּאֱמֶת וּבְכַפְשִׁיטוֹת גְּמוּרָה. "וְעַל גְּמִילוֹת
 חֲסָדִים"; אָדָם צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַזּוּלָת,
 שְׁנֵה הַיְסוּד שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה, כִּי נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
 תְּלוּיֹת זוֹ בְּזוֹ. וּמֵאִין אָנִי יוֹדֵעַ, שֶׁפְּנִנְתוֹ שֶׁל
 אָדָם הִיא בְּאֱמֶת לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא, וּלְקַיֵּם אֶת רְצוֹנוֹ וּלְעַבְדוֹ יִתְבָּרַךְ? אִם
 הוֹלֵךְ לוֹ בַּחַיִּים גַּם בְּטוֹבַת זוּלָתוֹ, זֶה סִימָן
 שֶׁהוּא מְכוּן בְּאֱמֶת. וְלִכֵּן הָעוֹלָם עוֹמֵד דִּיקָא עַל
 שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ: תּוֹרָה, עֲבוּדָה וּגְמִילוֹת
 חֲסָדִים.

וְזֶה מָה שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אָבִינוּ (בְּרֵאשִׁית כח, יב):
 "וְהִנֵּה סֵלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה, וְרֹאשׁוֹ מְגִיעַ
 הַשְּׂמִימָה, וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֻקִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים
 בּוֹ". וּמוֹכָא בְּבַעַל הַטּוֹרִים: סֵל"ם עוֹלָה סִינ"י,
 שֶׁהוּא הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְנָה בְּסִינַי, שְׁנֵה "עַל
 הַתּוֹרָה"; כִּי בְּדֶרֶךְ כָּל כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה
 וּמְקַיֵּם אֶת הַמְצֻוֹת, נִשְׁכָּר לְגַמְרֵי, וְנִדְמָה לוֹ
 כְּאִלוֹ הַלְמוּד שְׁלוֹ אֵינוֹ שְׁנֵה שׁוֹם דְּבָר. וְעַל זֶה
 גָּלוּ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁהַתּוֹרָה בְּכַחֲנִית "מַצֵּב
 אֶרֶצָה", כִּי כָּל הַתּוֹרָה מְלַבֶּשֶׁת בְּדְבָרִים
 אֶרֶצִיִּים וּגְשָׁמִיִּים וְחֻמְרֵיִים: דּוּמָם, צוּמָח, חֵי,
 מְדַבֵּר, שְׂבָהֶם מְלַבֶּשֶׁת הַתּוֹרָה. עִם כָּל זֹאת
 "וְרֹאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה", שִׁישׁ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה
 סִתְרֵי נִסְתָּרוֹת וְרִזִּין דְּרִזִּין. וְאִם אָדָם יִתְמִיד
 בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּחֵיּוֹת וּבְדַבְּקוֹת וּבְתַשׁוּקָה
 עֲצוּמָה, לְלַמֵּד לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, אִזּוֹ יִזְכֶּה
 "וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֻקִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בּוֹ", כִּי
 מְכַל לְמוֹד וְלְמוֹד שְׂאָדָם לּוֹמֵד, וּמְכַל מְצִנָּה
 וּמְצִנָּה שְׂאָדָם מְקַיֵּם הוּא בּוֹרָא מְלֹאכֵים
 שְׁשׁוּמְרִים אוֹתוֹ וְעוֹזְרִים לוֹ. "וְעַל הָעֲבוּדָה";
 זוֹ תַּפְלָה. וּפְרַשׁ בַּעַל הַטּוֹרִים: סוּל"ם עוֹלָה
 קו"ל, שְׁזוֹ הַתַּפְלָה; אֲשֶׁר בְּדֶרֶךְ כָּל אָדָם
 מְסִתּוֹכֵב בְּזֶה הָעוֹלָם, בְּגִשְׂמֵיּוֹת וּבְחֻמְרֵיּוֹת
 וּבְעֲבִיּוֹת, וְנוֹפֵל וְנוֹכָשׁל בְּעֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת,
 וְנִשְׁכָּר לְגַמְרֵי, עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ, שֶׁתַּפְלָתוֹ אֵינָה
 שְׁנֵה מְאוּמָה. וְהִנֵּה "סֵלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה", הַקּו"ל

בו; כִּלְכִּיף חָשׁוּב אֲצֵל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִיָּה רָגִיל לומר כן תמיד: העולם עומד. לא נכרא
 צְדָקָה, שְׂאֲחָד עוֹשֶׂה עִם הַשָּׁנִי, עַד כְּדֵי כָּף, העולם חלל נשזיל שלושה דברים הללו: על התורה.
 שְׂאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שם): כָּל הַנוֹתֵן שֶׁחֲלָמְלֵי לֹא קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה לֹא נִכְרָא שְׁמִים
 צְדָקָה, לֹא לְעֲצָמוֹ בְּלִבָּד הוּא מִיִּטִּיב, אֲלֵא לְכָל וְאֶרֶץ. דְּכַמֵּי (ירמיה לג) חֹס לֹא צְרִימֵי יוֹמָם וּלְיַלָּה
 הַבְּרִיּוֹת מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד חֲקוֹת שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא שְׁמִי
 סוּפוֹ. וְלָכֵן אֲנַחְנוּ רוֹאִים, (שבת פח.): ועל העבודה.
 שְׁהַדְבָר הַכִּי קָשָׁה בְּעוֹלָם עֲזוּדַת הַקְּרִבּוּת שֶׁכֵּן שְׁמִי
 הוּא — לְעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם צְדָקָה וְחֶסֶד עִם הַזּוֹלָת; כִּי דֶרֶךְ שֶׁל אָדָם,
 שְׁנִמְצָא בְּאֶרְצוֹת וּבְחַמְרֵיּוֹת, וּבְגִשְׁמֵיּוֹת וּבְחַמְרֵיּוֹת,
 וְהוּא נִשְׁבָּר לְגַמְרֵי מַבְגִּי-אָדָם, עַד שְׁחוֹשֵׁב — מֵה

הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים: ג אֲנִטִּיגְנוּס אִישׁ סוּכוֹ קָבֵל מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק. הוּא הִיָּה אוֹמֵר, אֵל תְּהִיּוּ כְּעַבְדִּים הַמְּשֻׁשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנַת

יועיל לו בזה שיעשה צדקה וחסד עם הזולת? ! עומד על הקרבות: ועל גמילות חסדים. דכמי
 וְלָכֵן עָלִיו לִידַע, אֵף שֶׁהוּא "סֵלֶם מְצַב אֶרְצָה", (תהלים פט) עולם חסד יבנה. וגמילות חסדים הוא
 שְׁהַמּוֹן נִמְצָא בְּאֶרְצוֹת, בְּגִשְׁמֵיּוֹת וּבְחַמְרֵיּוֹת, לְשִׁמְחַת חַמִּים. וְלַחֲסֵי חֲלוּסִים. וְלַקְּצוֹר
 עִם כָּל זֹאת, אִם נוֹתֵנִים צְדָקָה וְעוֹשִׂים חֶסֶד עִם הַזּוֹלָת, אֲזַי "וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה", הוּא זוֹכֵה לְעֲשׂוֹת רַעַשׁ בְּשָׁמַיִם. כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (רות וָבָה,
 פְּרָשָׁה ה', סִימָן ד'): בּוֹא וְרֹאֵה כִּמָּה גְדוֹל כֹּחַהּ שֶׁל צְדָקָה וְכֹחַן שֶׁל גּוֹמְלֵי חֲסָדִים, שְׂאִין חֲסִין —
 לֹא בְּצֵל שַׁחַר וְלֹא בְּצֵל כְּנָפֵי אֶרֶץ וְלֹא בְּצֵל כְּנָפֵי שָׁמַשׁ, אֲלֵא בְּצֵל מִי שְׂאֲמָר וְהִיָּה הָעוֹלָם. וְאִם
 הִיָּה אָדָם יוֹדֵעַ מֵה זֶה צְדָקָה, הִיָּה תָמִיד עוֹשֶׂה צְדָקָה וְחֶסֶד עִם הַזּוֹלָת, וְהִיָּה רוֹאֵה, שְׁעַל-יְדֵי
 הַצְּדָקָה שָׁלוֹ "וְהִנֵּה מִלְּאֲכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ", כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (תנא דבי אליהו וָבָה, פָּרָק י'):
 אִין לָךְ סֵם חַיִּים לְמִלְּאָף הַמְּנוֹת, אֲלֵא מְנַת הַצְּדָקָה בְּלִבָּד, בְּזֵה שְׂאֲדָם נוֹתֵן צְדָקָה וְעוֹשֶׂה חֶסֶד
 עִם הַזּוֹלָת, אוֹתָם הַמְּלֹאכִים הָעוֹלִים לְקַטְרַג עָלָיו, יוֹרְדִים חֲזָרָה לְחֲסוֹת עָלָיו. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (תנא דבי אליהו זוטא, פָּרָק א'): גְּדוֹלָה צְדָקָה, שְׁמִיּוֹם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם עַד עַכְשָׁו, הָעוֹלָם
 עוֹמֵד עַל צְדָקָה, וְכָל הַנוֹתֵן צְדָקָה הַרְבֵּה, הָרִי זֶה מִשְׁבַּח, וּמִמְלִיט אֶת עֲצָמוֹ מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֲנוּם.
 הָרִי שְׁלָף לְפָנָיִךְ, אֶהוּבִי, בְּנִי! שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עַל שְׁלֹשָׁה עֲמוּדִים: "עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה,
 וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים". אֵף שֶׁהוּא נִמְצָא בְּזֵה הָעוֹלָם הַמְּלֹא גִשְׁמֵיּוֹת וְחַמְרֵיּוֹת, עֲבִיּוֹת, שְׁקָר וְחֲשָׁף,
 וְיָשׁוּן וְחוֹלֵם, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חֶלֶק א', סִימָן ס'), שְׁיֵשׁ בְּנִי-אָדָם שְׁיִשְׁנִים אֶת
 יְמֵיהֶם, עוֹבְרִים עֲלֵיהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה בְּכַחֲנֵינָת שָׁנָה, שֶׁהַמַּחֲזִין יְשָׁנִים וְאִינָם זוֹכִים לְהַשִּׁיג רוּחְנִיּוֹת
 אֲלֵקוֹת, וְאִינָם זוֹכִים לְדַבֵּר אֵלָיו יְתִבְרַךְ, שְׁזֵה "וַיִּחְלַם" — שְׁחוֹלְמִים, עִם כָּל זֹאת עֲלֵיהֶם לְזָכֹר:
 "וְהִנֵּה סֵלָם" שְׁעוֹלָה סִינִי, קו"ל, מְמוֹן, שֶׁהוּא נִגְדַת תּוֹרָה, עֲבוּדָה, גְּמִילוֹת חֲסָדִים כְּנ"ל; אֵף
 שֶׁהוּא "מְצַב אֶרְצָה" — בְּאֶרְצוֹת וּבְחַמְרֵיּוֹת, עִם כָּל זֹאת "וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה" — שְׁעוֹשֶׂה
 יְחוּדִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה, "וְהִנֵּה מִלְּאֲכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ"; אֲשֶׁרִי אָדָם שְׁמַכְנִים דְּבָרִים
 אֵלָיו בְּתוֹךְ לְבוֹ, וּמְקַיֵּם בְּתַמִּימוֹת וּבְכַפְשִׁיטוֹת, וְאִז טוֹב לוֹ בְּזֵה וּבְכָא לְנַצַּח-נְצַחִים; וְהִבֵּן לְמַעְשָׂה.
 ג אֲנִטִּיגְנוּס אִישׁ סוּכוֹ קָבֵל מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק. הוּא הִיָּה אוֹמֵר, אֵל תְּהִיּוּ כְּעַבְדִּים הַמְּשֻׁשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנַת לְקָבֵל
 אֶת הָרַב עַל מְנַת לְקָבֵל פָּרָס, אֲלֵא הָיוּ כְּעַבְדִּים הַמְּשֻׁשִׁין אֶת הָרַב שְׁלֹא עַל מְנַת לְקָבֵל

מתים. וכיוצא בזה: ג פרס. לשון ערך ערכך מתרגמין פורסנא הוא מה שאדם נותן למי שעבד אותו והוא אינו חייב בדין ליתן לו כלום. כמו מה שיתן אדם לבנו קטן או לאשתו או לעבדו מפני קורת רוח שעשו לו.

**לְקַבֵּל פְּרָס, אֵלֶּא הוּוּ כְעֵבְדִים
הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרַב שְׁלֵא עַל
מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, וַיְהִי מוֹרָא
שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:**

ואפילו לתקות פרס כזה לא יעבוד אדם את זוראו אלא מאהבה בלבד: ויהי מורא שמים עליכם. אף על פי שאתה עובד מאהבה עבוד גם כן מיראה שהעובד מאהבה

זריו במנוח עשה. והעובד מיראה נזכר ממנוח לא תעשה. ומנאלת דעבודתו שלמה. וכן אמרו חז"ל עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה — שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, עבוד מיראה — שאם באת לזעוט דע שאתה ירא ואין ירא זועט:

פרס, ויהי מורא שמים עליכם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בזה העולם, שאדם יזכה ליראה גדולה, לירא ולפחד רק ממנו יתברך. שזו נקראת יראת הרוממות, שאדם ירגיש, שאין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודומם, צומח, חי, מדבר, הם לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, ובכל תנועה

ותנועה שם אלופו של עולם. ומי שמתבונן בדברים אלו, נופל עליו תמיד פחד ויראה ממנו יתברך, והוא אינו מתירא משום בריה שבעולם, אלא מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו. ואין עוד טוב ונעם ונערבות בעולם, כמי שזוכה להגיע ליראת הרוממות, שיכניס היטב בדעתו, אשר הקדוש-

ברוך-הוא מושל ומנהיג את עולמו בהשגחה נוראה ונפלאה מאד, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם-כן מכריזין עליו מלמעלה (חלין ז:), והוא יודע את זאת בברור גמור, ומחלט אצלו, שאין בלעדיו יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, אדם בזה מפחד רק ממנו יתברך. וזה התענוג הכי גדול שאדם יכול להגיע אליו בזה העולם. ואיך זוכים להגיע אל זה? אלא על-ידי שאדם עובד את הקדוש-ברוך-הוא שלא על מנת לקבל פרס. כי מי שיש לו איזו פונה לקבל איזה שכר, ממון או כבוד, אזי בזה הוא מגלה, שאין לו יראת הרוממות, אלא יראת פחותה, שמא לא יתנו לו כבוד או כסף, או שמא יקבל איזה ענש. יראת כזו אין זו יראת שלמה, כמו שכתוב בתקונים (תקון ל): אית יראת ואית יראת, אית אהבה ואית אהבה. יראת דדחיל בר נש לקודשא בריה הוא בגין דלא נחית מנכסוי או בגין דלא ימותון בנוי בחייו. אשתפח דאם הנה נחית מנכסוי או אם ימותון בנוי בחייו, דלא הנה דחיל ליה, ובגין דא הנה רחים ליה. האי יראת ואהבה לא שני ליראת ה' ולאהבה דיליה לעקרא, אכל רחימו ודחילו עקרא דיליה בין טב ובין ביש, ובגין דא אתקריאת האי יראת ואהבה על מנת לקבל פרס. ולכן מזהיר התנא ואמר: "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס"; שלא תהיה היראה שלך על מנת שיתיו בניה או שיהיה לך כסף או ממון, "אלא הו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס"; שהיראה צריכה להיות רק בגין דאיהו שליט ומנהיג את עולמו בהשגחה פרטית. ובגין דא אמר קודשא בריה הוא: "השבועתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. דאיהו רחימו בלא פרס (שם).

ומאין יכולים לדעת, אם אדם כבר אוהב בזה או לא? על זה אמר: "ויהי מורא שמים עליכם"; אם אנשים יפחדו מכם, ויתנו לכם כבוד, סימן שזכיתם כבר ליראת הרוממות. וזה שבגיי-אדם מפתחים מכם, זה סימן, שאף-על-גב דאיהו לא חזי מזליה חזי (מגלה ג), שנפשוך

רצון פלל בזה העולם, אלא רצונו בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, על זה הצדיק לועגים וצוחקים ומתלווצצים ממנו, פי רב העולם רחוקים בתכלית הרחוק, ואינם יודעים פלל מה זו יראה לירא את השם; פי יכול לעבר יום ולילה, ולא מתבוננים פרגע, אשר הקדוש ברוך הוא נמצא, ואין בלעדיו נמצא, והוא רואה ושומע, מאזין ומקשיב לכל דבור ודבור שאתה מדבר ומוציא מפיך בין לטוב בין להפוך, וכל מה שאתה עושה ומתנהג — בין לטוב בין להפוך, פי מאחר שאדם רחוק מיראת ה', או שעושה עברות חמורות, או אפלו שעושה מצוות — הכל פמצות אנשים מלמדה, מאחר שאין לו יראה מהקדוש ברוך הוא. ורואים, אשר בגי' אדם יכולים לדבר כל מיני הבל ושטות, ולעשות כל מיני עברות, רחמנא לי שזבן, ואינם שמים לב, שהקדוש ברוך הוא נמצא פה, וצופה ומפיט ורואה. ולכן פשבאים לפני איש צדיק וירא השם באמת, אשר נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ויש לו רק יראת הרוממות, הם מתלווצצים ממנו, פי הרי הם מתלווצצים גם מהקדוש ברוך הוא, פי הם אינם יראים לדבר דברים בטלים, לשון הרע, רכילות וליצנות, פי אין יראת אלקים על פניהם, וכל שפן פשעושים עברות חמורות, בנדאי השכינה נסתלקה מהם, ולכן הם עושים ליצנות מהצדיק הדבוק באין סוף ברוך הוא. לא-כן אם אדם יש לו גם-כן השגה ברוחניות, עליו יפל פחד פשי' יראי השם. ולכן, פפי הפכוד שמכבד יראי השם, פן עלה הפכוד לשרשו אצלו, שזה (תהלים טו, ד): "ואת יראי השם יכבד"; וכל זמן שהפכוד בגלות, פל אחד לפי בחינתו מולול ביראי השם.

ולכן, אהובי, בני! בזאת תפחן אם אתה אוהב ביראת הרוממות או לא, אם תראה שבאים אנשים ומתבטלים בפניך, ונותנים לך

דבוקה באין סוף ברוך הוא, ובשביל זה נפש הזולת יראה ממך. וזה מה שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן יד): וכל אחד לפי בחינתו יכול לידע העלאת הפכוד לשרש היראה, לפי הפכוד שמכבדים את יראי השם, פן עלה הפכוד לשרשו, פי שם שרש הפכוד, פמו שפכתוב (תהלים טו, ד): "ואת יראי ה' יכבד"; פי כל זמן שהפכוד הוא בגלות, פל אחד לפי בחינתו, פן הוא מולול ביראי השם. וכל אחד לפי תקונו את הפכוד, פן הוא מכבד את יראי השם. ועקר הדבר שיכבד יראי השם — בלב שלם, פמו שאמרו חכמינו הקדושים (קדושין לב:): דבר המסור ללב נאמר בו: "ויראת מאלקיך". ושם עקר הפכוד, פמו שפכתוב (ישעיהו כט, יג): "בפיו ובשפתיו פבדוני ולבו רחק ממני". נמצא, פשאחד זוכה לכבד יראי השם, זה סימן שגם הוא פבר אוהב ביראת שמים שלמה; פי מי שרואה צדיק הדבוק בהקדוש ברוך הוא, ונופלת עליו יראה גדולה מאד, סימן שיש לו הרגשה ברוחניות. וזה "ויהי מורא שמים עליכם"; הינו שתשפע עליכם יראת שמים במדה גדושה מהצדיק והחכם שבדור, שעובד את הקדוש ברוך הוא שלא על מנת לקבל פרס, אלא מצד יראת הרוממות. ובזה פל בר ישאל יכול להבחין בעצמו, אם יש לו יראת הרוממות — אם הוא מכבד את יראי השם, ונופל עליו פחד גדול פשרואה איש פשר ירא השם, אבל אם מולול ביראי השם, ולא נופלת עליו יראה פשרואה איש הדבוק בו יתברך, סימן שהוא רחוק עדין לגמרי בתכלית הרחוק מיראת שמים אמיתית, שזה פלל העמי ארצות, שלא שמשו תלמידי חכמים, פמאמרם ז"ל (ברכות מו:): שלא שמש תלמידי חכמים — זה עם הארץ; פי על-פירב הם מולולים ביראי השם ובצדיקי אמת. ובפרט הצדיק, שדבוק לגמרי באין סוף ברוך הוא, עד שאין לו שום מחשבה בזה העולם, ואין לו

ד יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. כל התנאים הנזכרים בפרק זה זוג זוג פלוני ופלוני קבלו מפלוני ופלוני. הראשון מהם נשיא. והשני אב בית דין: יהי ביתך בית ועד לחכמים. כשיראו החכמים להתקבץ ולהתועד יהיה ביתך מוכן לדבר זה שיהיו רגילים לומר נתקבץ צדימו של פלוני. שאי אפשר שלא תלמוד מהם חזיה דבר חכמה. משלו משל למה הדבר דומה לנכנס לחנותו של נושא

הקדוש-ברוך-הוא שלא על מנת לקבל פרס, ואם בנגי-אדם מוּלְזִלִים בָּךְ, סִימָן שְׂאִינְךָ עוֹבֵד אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס. וְזֶה הַסִּימָן לִירְאֵי הַשֵּׁם — שְׂיִכּוּלִים לְבַדֵּק אֶת עֲצָמָם אִם עוֹבְדִים אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, או עוֹבְדִים אֶת

ד יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרידה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי

התקבץ ולהתועד יהיה ביתך מוכן לדבר זה שיהיו רגילים לומר נתקבץ צדימו של פלוני. שאי אפשר שלא תלמוד מהם חזיה דבר חכמה. משלו משל למה הדבר דומה לנכנס לחנותו של נושא

הקדוש-ברוך-הוא שלא על מנת לקבל פרס, איה? על-ידי "ויהי מורא שמים עליכם"; אם נופלת יראת שמים על בנגי-אדם כשרואים אתכם, והם מתבטלים בפניכם, ונותנים לכם את הכבוד, והם יראים בפניכם, סימן שפונתך לשמים, ואתה עובד את הקדוש-ברוך-הוא ביראת הרוממות. אבל אם בנגי-אדם מוּלְזִלִים בָּךְ, סִימָן שְׂאִינְךָ עוֹבֵד אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, היא על מנת לקבל פרס. ועל-כן אמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יט), שאדם צריך לזכור את הפנים, שיוכל כל אחד לראות את פניו בפנים שלו כמו במראה, עד אשר בלא תוכחה ובלא מוסר יתחרט ויחזיר תכף על מעשיו, רק ממה שהוא יביט בפניו. פי על-ידי שביט בפנים שלו, יראה את עצמו כמו במראה, איה פניו משקעות בחשף. נמצא, שכל בר ישראל יכול למדד את עצמו איה אויחו ביראת השם, הצדיק הדבוק באין סוף ברוך הוא, עובד את הקדוש-ברוך-הוא ביראת הרוממות, יכול לבדק את עצמו אם אין לו שום פגיה — אם רואה שבנגי-אדם יראים מפניו ונותנים לו כבוד, סימן שיש לו יראת הרוממות, אבל אם בנגי-אדם אינם מתיראים ממנו, ואינם נותנים לו את הכבוד השייך ליראי השם, סימן שאינו עובד את הקדוש-ברוך-הוא שלא על מנת לקבל פרס, אלא יש לו פה פגיה מן הצד: כבוד, פסוף וכיו. וכן להפך — כל אחד יכול למדד את עצמו אם הוא ירא השם — אם הוא מכבד את יראי השם. ועל זה סוּבב "ויהי מורא שמים עליכם"; הן הצדיק יכול למדד את עצמו איה עובד, אם על מנת לקבל פרס, או שלא על מנת לקבל פרס, והן כל אחד ואחד יכול למדד את עצמו, אם כבר זכה ליראת השם, אם הוא מכבד יראי ה'; פי אדם צריך תמיד למדד את עצמו היכן הוא אויחו, פי יכול להיות, שהוא מטעה את עצמו; פי יכול לעבד את הקדוש-ברוך-הוא, ולהתנגע ימים ושנים, ויזדמה לו, שיש לו כבר יראת הרוממות, ועדין הוא מטעה את עצמו. ועל-כן ראוי לבדק את עצמו תמיד, אם בנגי-אדם אינם מוּלְזִלִים בּוֹ, אִזִּי סִימָן שְׂיִרְאָה וּפְחַד נוֹפְלִים עֲלֵיהֶם מִמְּנוֹ, אֲבָל אִם בְּנִי-אָדָם מוּלְזִלִים בּוֹ, סִימָן שְׂעַדִּין עֲבוּדְתוֹ עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס. וְכֵן אָדָם יְכוּל לְבַדֵּק אֶת עֲצָמוֹ, אִם הוּא בְּאֵמֶת גַּם-כֵּן חָפֵץ בִּירְאַת הַשֵּׁם, וְאִם הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי הַשֵּׁם — אִם יֵשׁ לוֹ תְּשׁוּבָה לְרוּחְנִיּוֹת, זֶה תְּלוּי כְּפִי שְׂמֵכְבֵּד אֶת יִרְאֵי הַשֵּׁם, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

ד יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דברייהם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בזה העולם העקר הוא התחברות עם חכמי וצדיקי הדור; פי

בְּאֵמַת בְּזֶה הָעוֹלָם הָאָדָם נִמְצָא בְּסִפְנֵי גְדוּלָה אֲדָם, פִּי כָל הָעוֹלָם כְּלוּ מְלֵא כְפִירוֹת וְאֶפִיקוֹרְסוֹת, וְאִי אֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לְאֵמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזַכֶּת, אֲלֵא עַל-יְדֵי הַתְקַרְבוֹת אֶל הַצְדִּיק וְחֲכָם הַדּוֹר, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז').

וְהַבְּאֵמַת גְּלוּהָ לָנוּ מוֹהַר"ן

וְהוּא מְבַטֵּל מְעַצְמוֹ אֶת עַל הָעֲבֹדוֹת וְיַגִּיעַת הַפְּרָנְסָה. פִּי כָל מָה שֶׁאָדָם יִגַּע וְטוֹרַח בְּזֶה הָעוֹלָם, זֶה רַק מִחֲמַת שְׂאִין לוֹ אֵמוּנַת חֲכָמִים, וְאִינוּ יוֹדֵעַ מָה לַעֲשׂוֹת, אֲבָל בְּרַגַע שֵׁשׁ לְאָדָם אֵמוּנַת חֲכָמִים, הָרִי הוּא רוֹאֶה רַק מוֹפְתִים. כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפ"ו): מָה שֶׁמְסַפְּרִים מוֹפְתִים מִהַצְדִּיקִים שֶׁבְּמִדְּוַת קִיר"ה, הוּא מִחֲמַת שְׂאֵנִישֵׁיהֶם הֵם אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים וּמֵאֲמִינִים בְּצְדִיקִים. פִּי עַל-יְדֵי אֵמוּנָה שֶׁהֵם מֵאֲמִינִים בְּדַבְרֵי הַצְדִּיק, עַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּלֵּין מוֹפְתִים; פִּי בְּאֵמַת הַצְדִּיק בְּוִדְאֵי מְלֵא מוֹפְתִים. וְכַשְׂמֵאֲמִין בְּהַצְדִּיק וְנוֹתֵן עֵינָיו וְלִבּוֹ עַל דַּבְרֵי הַצְדִּיק, עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר, פִּי מֵאֲמִין שֶׁכָּל דַּבְרֵי אֵמַת וְצִדֵּק וּבְכֹנֶה מְכֻנָּה, אֲזִי אַחֲרֵי-כֵן כְּשֶׁבָא לְבֵיתוֹ, הוּא מְסַתְּפֵל הֵיטֵב עַל כָּל דְּבָר שֶׁיֵּאָרֵעַ עִמּוֹ, וּמְבִין לְמַפְרַע בְּדַבְרֵי הַצְדִּיק שֶׁדָּבַר עִמּוֹ בְּהִיוֹתוֹ אֲצִלוֹ, שֶׁזֶּה הֵיחָה פְּנוֹת הַצְדִּיק, שֶׁרָמַז לוֹ בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים שֶׁדָּבַר עִמּוֹ. וְכֵן כָּל דְּבָר וְדְבָר שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ, הוּא מוֹצֵא הַכֹּל בְּדַבְרֵי הַצְדִּיק לְמַפְרַע, שֶׁרָמַז לוֹ שִׁיחָה כֵּן; נִמְצָא, שֶׁאֲזוֹ נִתְגַּלִּים הַמּוֹפְתִים עַל-יְדֵי-זֶה. וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ הַתַּנָּא: "יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים"; תְּמִיד תִּשְׁתַּדֵּל, שֶׁבְּבֵיתְךָ יִתְקַבְּצוּ הַחֲכָמִים. "וְהוּי מִתְּאֲבָק בַּעֲפֹר רַגְלֵיהֶם"; תַּעֲשֶׂה אֶת עֲצֻמְךָ כַּאֲסִקוּפָה הַנְּדַרְסַת לְפָנֵיהֶם. פִּי פְעָמִים רַבּוֹת יָכוֹל לְהִיוֹת, שֶׁהַצְדִּיק אוֹ הַחֲכָם יִצְעֲקוּ עֲלֶיךָ, אוֹ יִרְאוּ אִיזוֹ קְפִידוֹת עֲלֶיךָ, אֶךְ אַתָּה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אַל תַּעֲשֶׂה מִזֶּה שׁוֹם עֶסֶק, פִּי בְּוִדְאֵי יֵשׁ לוֹ בְּזֶה פְּנוּהָ עֲמָקָה; פִּי כָל מָה שֶׁהַצְדִּיק עוֹשֶׂה, זֶה עִם פְּנוּהָ עֲמָקָה, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מב): עַל-יְדֵי אֵמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמֵאֲמִין שֶׁכָּל דְּבָרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אִינוּ פְּשׁוּט, וַיֵּשׁ בָּהֶם רְזִין, עַל-יְדֵי כֵן מְלַבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה, בְּלִבּוֹשֵׁין דְּנִהִירִין; פִּי כָל מָה שֶׁהַצְדִּיק עוֹשֶׂה, הוּא מְתִיעֵץ קֹדֶם עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזוֹ מַעֲלַת הַצְדִּיקִים הַקְּדוּשִׁים. וְעַל-כֵּן רָאָה, אֲהוּבִי, בְּנִי, לְקַבֵּל אֶת כָּל דְּבָרֵיהֶם, "וְהוּי שׁוֹתֵה בַּצְּמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם"; כַּאֲדָם צְמָא, הַשׁוֹתֵה כָּל אֲשֶׁר נוֹתְנִים לוֹ, כֵּן עֲלֶיךָ לְהִיוֹת תְּמִיד בַּצְּמָאוֹן, וְלִשְׁתּוֹת אֶת דְּבָרֵי הַחֲכָמִים וְהַצְדִּיקִים הַמְתְּאָרְחִים בְּבֵיתְךָ, פִּי רַב טוֹב הַגְּנוּז וְהַצְּפוּן תִּלְמַד מֵהֶם. וְאֵל יְהִיוּ קָלִים בְּעֵינֶיךָ דְּבָרִים אֵלּוּ, פִּי הַרְבֵּה צְדִיקִים זָכוּ לְהַגִּיעַ לְמִדְּרַגְתָּם, רַק עַל-יְדֵי הַשְּׂמוּשׁ שֶׁשֶׁמְשׂוּ צְדִיקִים, וְקַבְּלוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם, וְאֶפְלוּ שֶׁסְּפָגוּ עֲלֵבוֹנוֹת וּכְזִיּוֹנוֹת מֵהֶם, עִם כָּל זֹאת לֹא שָׁתוּ לָבָם לָזֶה, אֲלֵא קַבְּלוּ אֶת כָּל מָה שֶׁשֶׁמְעוּ אֲצֵל רַבָּם, וְדִיקָא עַל-יְדֵי-זֶה גַם הֵם הַגִּיעוּ לְמִדְּרַגּוֹת גְּבוּהוֹת בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְהוּי שׁוֹתֵה בַּצְּמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם. כַּאֲדָם לְמַלְא שְׂמוֹתָם אֶפִּילוֹ לְמִלְחָנוֹן וְלֹא כַּאֲדָם שֶׁנֶּעַ שֶׁקֶן כְּמוֹנוֹ שְׂמוֹתָם אֶפִּילוֹ חוֹרִין, וְהוּא מְבַטֵּל מְעַצְמוֹ אֶת עַל הָעֲבֹדוֹת וְיַגִּיעַת הַפְּרָנְסָה. פִּי כָל מָה שֶׁאָדָם יִגַּע וְטוֹרַח בְּזֶה הָעוֹלָם, זֶה רַק מִחֲמַת שְׂאִין לוֹ אֵמוּנַת חֲכָמִים, וְאִינוּ יוֹדֵעַ מָה לַעֲשׂוֹת, אֲבָל בְּרַגַע שֵׁשׁ לְאָדָם אֵמוּנַת חֲכָמִים, הָרִי הוּא רוֹאֶה רַק מוֹפְתִים. כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפ"ו): מָה שֶׁמְסַפְּרִים מוֹפְתִים מִהַצְדִּיקִים שֶׁבְּמִדְּוַת קִיר"ה, הוּא מִחֲמַת שְׂאֵנִישֵׁיהֶם הֵם אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים וּמֵאֲמִינִים בְּצְדִיקִים. פִּי עַל-יְדֵי אֵמוּנָה שֶׁהֵם מֵאֲמִינִים בְּדַבְרֵי הַצְדִּיק, עַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּלֵּין מוֹפְתִים; פִּי בְּאֵמַת הַצְדִּיק בְּוִדְאֵי מְלֵא מוֹפְתִים. וְכַשְׂמֵאֲמִין בְּהַצְדִּיק וְנוֹתֵן עֵינָיו וְלִבּוֹ עַל דַּבְרֵי הַצְדִּיק, עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר, פִּי מֵאֲמִין שֶׁכָּל דַּבְרֵי אֵמַת וְצִדֵּק וּבְכֹנֶה מְכֻנָּה, אֲזִי אַחֲרֵי-כֵן כְּשֶׁבָא לְבֵיתוֹ, הוּא מְסַתְּפֵל הֵיטֵב עַל כָּל דְּבָר שֶׁיֵּאָרֵעַ עִמּוֹ, וּמְבִין לְמַפְרַע בְּדַבְרֵי הַצְדִּיק שֶׁדָּבַר עִמּוֹ בְּהִיוֹתוֹ אֲצִלוֹ, שֶׁזֶּה הֵיחָה פְּנוֹת הַצְדִּיק, שֶׁרָמַז לוֹ בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים שֶׁדָּבַר עִמּוֹ. וְכֵן כָּל דְּבָר וְדְבָר שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ, הוּא מוֹצֵא הַכֹּל בְּדַבְרֵי הַצְדִּיק לְמַפְרַע, שֶׁרָמַז לוֹ שִׁיחָה כֵּן; נִמְצָא, שֶׁאֲזוֹ נִתְגַּלִּים הַמּוֹפְתִים עַל-יְדֵי-זֶה. וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ הַתַּנָּא: "יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים"; תְּמִיד תִּשְׁתַּדֵּל, שֶׁבְּבֵיתְךָ יִתְקַבְּצוּ הַחֲכָמִים. "וְהוּי מִתְּאֲבָק בַּעֲפֹר רַגְלֵיהֶם"; תַּעֲשֶׂה אֶת עֲצֻמְךָ כַּאֲסִקוּפָה הַנְּדַרְסַת לְפָנֵיהֶם. פִּי פְעָמִים רַבּוֹת יָכוֹל לְהִיוֹת, שֶׁהַצְדִּיק אוֹ הַחֲכָם יִצְעֲקוּ עֲלֶיךָ, אוֹ יִרְאוּ אִיזוֹ קְפִידוֹת עֲלֶיךָ, אֶךְ אַתָּה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אַל תַּעֲשֶׂה מִזֶּה שׁוֹם עֶסֶק, פִּי בְּוִדְאֵי יֵשׁ לוֹ בְּזֶה פְּנוּהָ עֲמָקָה; פִּי כָל מָה שֶׁהַצְדִּיק עוֹשֶׂה, זֶה עִם פְּנוּהָ עֲמָקָה, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מב): עַל-יְדֵי אֵמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמֵאֲמִין שֶׁכָּל דְּבָרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אִינוּ פְּשׁוּט, וַיֵּשׁ בָּהֶם רְזִין, עַל-יְדֵי כֵן מְלַבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה, בְּלִבּוֹשֵׁין דְּנִהִירִין; פִּי כָל מָה שֶׁהַצְדִּיק עוֹשֶׂה, הוּא מְתִיעֵץ קֹדֶם עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזוֹ מַעֲלַת הַצְדִּיקִים הַקְּדוּשִׁים. וְעַל-כֵּן רָאָה, אֲהוּבִי, בְּנִי, לְקַבֵּל אֶת כָּל דְּבָרֵיהֶם, "וְהוּי שׁוֹתֵה בַּצְּמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם"; כַּאֲדָם צְמָא, הַשׁוֹתֵה כָּל אֲשֶׁר נוֹתְנִים לוֹ, כֵּן עֲלֶיךָ לְהִיוֹת תְּמִיד בַּצְּמָאוֹן, וְלִשְׁתּוֹת אֶת דְּבָרֵי הַחֲכָמִים וְהַצְדִּיקִים הַמְתְּאָרְחִים בְּבֵיתְךָ, פִּי רַב טוֹב הַגְּנוּז וְהַצְּפוּן תִּלְמַד מֵהֶם. וְאֵל יְהִיוּ קָלִים בְּעֵינֶיךָ דְּבָרִים אֵלּוּ, פִּי הַרְבֵּה צְדִיקִים זָכוּ לְהַגִּיעַ לְמִדְּרַגְתָּם, רַק עַל-יְדֵי הַשְּׂמוּשׁ שֶׁשֶׁמְשׂוּ צְדִיקִים, וְקַבְּלוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם, וְאֶפְלוּ שֶׁסְּפָגוּ עֲלֵבוֹנוֹת וּכְזִיּוֹנוֹת מֵהֶם, עִם כָּל זֹאת לֹא שָׁתוּ לָבָם לָזֶה, אֲלֵא קַבְּלוּ אֶת כָּל מָה שֶׁשֶׁמְעוּ אֲצֵל רַבָּם, וְדִיקָא עַל-יְדֵי-זֶה גַם הֵם הַגִּיעוּ לְמִדְּרַגּוֹת גְּבוּהוֹת בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה יְסוּד גְּדוֹל מְאֹד, שֶׁאָדָם צְרִיךְ לְרְאוֹת, שֶׁבְּבֵיתוֹ יִתְקַבְּצוּ הַחֲכָמִים וַיִּזְמִין אוֹתָם. וּבְפֶרֶט בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ, שֵׁשׁ צְדִיקִים הַמְסֻתְּוֹבְבִים מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, רָאָה לְאַרְחָם אוֹתָם בְּבֵיתְךָ, וְתַעֲשֶׂה כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לְאַרְחָם צְדִיק בְּבֵיתְךָ, לְמַעַן יִתְקַיֵּם: "יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים"; פִּי הַרְבֵּה

דברים הערבים וטובים: ה יהי ביתך פתוח לדברים הערבים וטובים: ה יהי ביתך פתוח לרוחה. כנימו של אנשים חזינו ע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם. כדי שלא יטרכו האורחים להקיף למנוח הפתח: ויהיו עניים בני ביתך. ולא

יבואו לקבל פני הצדיק והחכם, ועם כל זאת תעשה את עצמך פאסקופה הנדרסת לפניהם, שזה "והיו מתאבקים בעפר רגליהם"; ואל תשים לב בזה, אהובי, בני! אל שום דבר שאתה רואה קצת משנה, פי כל פונתם רצויה בשמים. פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה חקים: "והיו שותה בצמא

את דבריהם"; ותראה ותבין ותשפיל, אשר כל דבור ודבור שמדברים, יש בזה פונה עמקה ורזון סתרי נסתרות. פי הרבה פעמים שומעים איזה דבור, ונראה כדבור פשוט, אבל אחר-כך בשעובר ומגא טבא, אזי כשמוזכיר עצמו ממה ששמע, ימצא שבכל דבריהם יש תורה ורזון וסתרי נסתרות. ועל-כן ראה לשתות בצמא את דבריהם, פי כף אמרו חכמינו הקדושים (בראשית ובה, פרשה צו, סימן ג'): מה דגים הללו גדלין במים, פינן שיורדת טפה אחת מלמעלה, מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כף הן ישראל, גדלין במים, בתורה, פינן שהן שומעין דבר חדש מן התורה, הן מקבלין אותו בצמאון, כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון. פי אדם צריך תמיד לשתות את דברי הצדיק והחכם שבדור, ואף שגדמה לו, שהוא כבר שמע את הדבור הזה, עם כל זאת תמיד יש דבר חדש מה לקבל ממנו. אשרי מי שמקיים את דברי אלו, ואז טוב לו כל הימים! והבן למעשה.

ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך למסור את גפשו לעזר לבני-אדם, וזו המצוה הכי גדולה, פי עוברים על בני-אדם משברים וגלים, שאין לתאר ואין לשער כלל, ומחכים ומצפים לאזן קשבת, ואין מי שיבין אותם, ולכן מזהירך התנא, שתשתדל מאד ש"יהי ביתך פתוח לרוחה" לכל אחד. ואמרו הצדיקים, אז מען עפינט א טיר צו די גאס ווערט גיעפינט א פענסטער אין הימל [כשפותחים דלת לרחוב נפתח חלון בשמים]. הינו שיש לו דעה בשמים; פי אם אדם עוזר להזולת, הקדוש-ברוך-הוא עוזר לו, פי במדה שאדם מודד — בה מודדין לו (מגלה יב): ולכן מאד מאד חשוב שתזכה להגיע אל הדרגה הזו, שיהיה ביתך פתוח לרוחה, וזה היה אצל מוהרנ"ת ו"ל, שתמיד דלתו פתוחה היו פתוחים לכל מר גפש, ודבר על לבו. ופעם שאל אותו אחד: "למה אצל רבי פלוני יש גבאי, שלא נותן להכנס, ואצלכם אין מי שיעצר, אלא תמיד הדלת פתוחה?" והוא היה מתנגד גדול על מוהרנ"ת ו"ל, ענה ואמר לו מוהרנ"ת ו"ל: "אצלי הרבי בעצמו הגבאי", כאומר שהוא מונע מלהכנס אליו. ובאמת מי שהפיר את מוהרנ"ת ו"ל, תמיד ישב ולמד בהתמדה רבה, והתפלל אליו יתברך והתבודד בחדרו, וכן כתב וסדר את ספרי רבנו ו"ל, ועל כלם — שחדש את חדושו. עם כל זאת היו דלתי ביתו פתוחים לרוחה לכל עובר ושב, והיה לו זמן לכל מרי גפש לדבר על לבם, לחזקם, לעודדם ולשמחם ולהוציאם ממצוקתם. ולכן ראה גם אתה, אהובי, בני! להרגיל את עצמך, שיהיה ביתך פתוח לרוחה, ותקבל את כלם בסבר פנים יפות, שזו המצוה הכי גדולה, וזה מאד מאד יקר בעיניו יתברך כשמתחזקים ומעודדים ומשמחים את נשמות ישראל, והבן למעשה.

ויהיו עניים בני ביתך: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עם כל זאת שהזרתיה לחזק, לעודד

ולשמח את כל שבורי לב ומרי נפש, אף-על-פי כן אל תשפח מבני ביתך, שהרבה פעמים אדם עוסק לקרב רחוקים, לחזקם, לעודדם ולשמחם, והוא מזניח את אשתו ואת בניו ובנותיו, ואף הוא לא יכול לדבר ולהשפיע. ועל זה אומר: "ויהיו עניים בני ביתך"; שבני ביתך יהיו בעיניך בעניים שבאים גם-כן על פתח ביתך, שבודאי תקבלם בסבר פנים יפות כדרךך. וזה כלל גדול מאד, שכל אלו המקרבים רחוקים, מחזקים ומעודדים ומשמחים את נשמות ישראל, הם מזניחים את בני ביתם וילדיהם. לכלם יש להם פנים שוחקות ודבורים ערכים ומתקים, אבל לגבי בני ביתם הם מתאכזרים באכזריות גדולה מאד. ולכן עקר השלמות היא — "ויהיו עניים בני ביתך", שבני ביתך יהיו בעיניך בעניים הבאים על פתח ביתך, שגם הם צריכים חזיק. ובאמת זה יסוד גדול בחנוכה, ובפרט בדורותינו אלו, שהסטרא אחרא מתפשטת מאד בעולם עם כפירות ואפיקורסות, ועם נאוף, שקרן, תעוב וזהו, והערכ-רב מתערבים בין נשמות ישראל, ורבים תללים הפילה, שבני הנער יוצאים לתרבות רעה. והכל בא רק מחמת שהאבא לא האיר פניו לילדים, ולא הוריד את עצמו אליהם, ולא חזקם ואמץם ושמחם ולא הראה להם חמימות. וזה דבר מאד מאד נחוץ. ועל-כן תמיד תציר, שבני ביתך הם גם כן עניים, שבנרים ורצוצים בתוך ביתך, והם גם-כן צריכים דבור טוב לדבר על לבכם. ומכל שכן שאדם מחיב לחתן את בניו ובנותיו בגיל צעיר, כדי שלא יקשלו, תלילה, בעוונות חמורים. ורב רבם של בני הנעורים היוצאים לתרבות רעה — הן הבן והן הבת, זה רק מחמת שאינם מרגישים חם ואהבה בתוך הבית. ובחמינו הקדושים אמרו (סנהדרין עו:): האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך לשרה, והמשיאן סמוך לפרקן, עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד): "ונדעת כי שלום אהלך"; ולכן ראה, אהובי, בני! לקרב קדם את אשתך וילדיך, ותציר בעיניך, אשר בני ביתך הם עניים הבאים אליך, ובודאי אז תקבלם בסבר פנים יפות, והבן למעשה.

שיחה עם האשה. באשתו אמרו, קל וחמר באשת חברו. מפאן אמרו חכמים, כל המרבה שיחה עם

יקנה ענדים לשמשו מוטב שיהנו ישראל מנכסיו ולא זרע כנען הארור: באשתו אמרו. מדקאמר עם האשה ולא אמר עם אשה. למדנו שבאשתו אמרו. אית דמפרשי באשתו מדה בלעד. שלא יבא לידי הרגל עבירה. ומדברי המשנה נראה דאפילו באשתו טהורה. וכן אמרו חז"ל (חגיגה ה) ומגיד לאדם מה שיחזו אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין חלל אס כן כריך לפייסה לדבר מנוה כגון

ואל תרבה שיחה עם האשה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר כל הצרות שבאות לאדם, הן רק כשמדבר עם אשתו, ומפספט כל העולה על רוחו, שעל-ידי-זה נעשה זול בעיניו, ומכל שכן כשמספר לה את בשלונותיו, אזי הוא כורה לעצמו בור, כי נופלת חשיבותו אצלה; כי בדרך כלל אשה רוצה שיהיה לה בעל מצלח, וברגע שהבעל מספר לה את מתדליו, נופל ערכו בעיניו. ולכן צריכים להיות פקח ולא לספר לה כל דבר. ואתה ראה לחזק את אשתך, ואף פעם אל תצפה שהיא תחזק אותך, שזה דבר בלתי מציני. "באשתו אמרו קל וחמר באשת חברו"; אם תחזקתי אותך, והוריתיך דרך שלא תספר לאשתך את מתדלך, כי סופך יהיה מר, כי כל חנוך יפל בעיניו, קל וחמר באשת חברו, אם תספר לאשתך, שתחברך משגשג, וההצלחה מאירה לו פנים, והוא ואשתו חיים ביחד בשמחה ובטוב לבב, ואינם חסרים דבר, על-ידי-זה תגרם רעה לעצמך. וזה "מפאן אמרו חכמים, כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה, גורם רעה לעצמו ובוטל מדבריו

רצ דשמ ושחק ועשה לרכיו: מכאן אמרו חכמים. רצינו הקדוש שסדר המשניות כחנה מדברי חכם זה שאמר ואל תרבה שיחה עם האשה למדו חכמים לומר כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעלמו. מלאמי כחוצ כשאלים מספר לאשמו קורומיו כך וכך אירע לי עם פלוני היא מלמדמו לתרחר ריב. כגון קרח שספר לאשמו מה שעשה

הָאִשָּׁה, גוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ, וּבוֹטֵל מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֵנוֹם:

תורה, וסופו יורש גיהנום"; בנה שאדם מדבר דבורים שאינו צריך, ובפרט כשסופר על כשלונותיו, ומכל שכן וכל שכן כשסופר על הצלחת חברו וכו' ואשרו, על ידי זה גורם רעה לעצמו, כי אשתו תריב ותתקוטט ותציק לו, עד שיהיה מבקבל ותסר אונים לגמרי, שלא יוכל לצמצם את דעתו ומחו

משה שהניף את הלויס תנופה והניאמו דברים לדי מחלוקת. אי נמי מתוך שהוא מספר לה שחזרו גנוהו וציישוהו אף היא מרבה אומו כלנה וזה גורם רעה לעלמו: ובוטל מדברי תורה. שנמשך אחר דברים בטלים ואינו עוסק בתורה:

ללמד תורה, ולבסוף עוד יירש גיהנום בנה העולם. כי אם אדם סובל מאשתו — חזיו מרים כלענה. כמו שאמרו חכמינו הקדושים (ביצה לב:): מי שאשתו מושלת עליו — חזיו אינם חיים, והכל בא רק מרובי הדבורים. ולכן הרגל את עצמך, אהובי, בני, לא לספר לאשתך

את המשגים שעשית, כי תחת אשר לחזק אותך, היא תשבר אותך, עד שתרגיש יסורי גיהנום בנה העולם, וביתך יתהפך לגיהנום ממש, והרגל את עצמך רק לחזקה, לעודדה ולשמחה. וכן אל תאמר לה אף פעם שאולה הפרוטה מפיסה, כי כך אמרים חכמינו הקדושים (תמורה טו:): אשה, כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה, מיד צועקת; ועל כן הזהר לא לספר לה מכשלונה, ומכל שכן שלא תדבר מאשת חברך, שעל ידי זה תוסיף מכאוב על מכאובה, ויסורים ומרירות. וזכר דבר זה מאד, כי רבים חללים הפילה, שלא ידעו את הכלל הזה, והיו חכמים בעיניהם, ועל ידי זה לבסוף התגרשו, רחמנא לישזבן. ובאמת אם אדם מרגיל את עצמו לעודד, לחזק ולשמח את אשתו, אזי מהפך את ביתו לגן עדן. וחכמינו הקדושים אמרו (רות רבה, פרשה ב', סימן טו), שאין קורת רוח לאשה, אלא בבית בעלה. ולכן אם רק תחזק ותעודד ותשמח את אשתך, אשר זה תלוי בנדיך, כמאמרם ז"ל (ראש השנה ו:): אשה — בעלה משמחה; אז כל חייך ישתנו, ואף שאשתך תהיה חכי קשה, היא תתהפך לטובה. כמאמרם ז"ל (ילקוט משלי, רמז תתקנו) על הפסוק (משלי טו, ז): "בכחות הנה"ה דרכי איש גם אויביו ישלים אתו", אויביו — זו אשתו; והעקר תהיה חכם לדבר בביתך רק ממנו יתברך, ואז כל הבית ישתנה לטובה. כי ברגע שאדם משיח רק ממנו יתברך, על ידי זה הוא משרה את שכינת עזו יתברך בתוך הבית; אשרי מי ששם לבו ונדעתו אל דברי אלו, שאז יעבר את זה העולם בשלום. ואל תהיה חכם בעיניך, כי מרה תהיה באחריתך, אם תתנהג בדרך אחרת, וכל חייך יהיו חיי גיהנום, והבית יהיה פלו מריבות, רחמנא לישזבן. ולכן, ראה תמיד לחזק ולעודד ולשמח את אשתך, ואל תסתפל על שום דבר בעולם, ואז תזכה לחיי גן עדן. וחכמינו הקדושים אמרו (בבא בתרא קמה:): על הפסוק (משלי טו, טו): "כל ימי עני רעים" — זה שיש לו אשה רעה, "וטוב לב משתה תמיד" — זה שיש לו אשה טובה; וזה תלוי באדם, כמו שכתוב (משלי יח, כא): "מנות וחיים ביד לשון", וכתוב (קהלת ז, כו): "ומוצא אני מר ממות את האשה"; למדים מכאן, שאשה רעה היא בעצמה המנות והגיהנום, שמציקה וממיתה את האדם בנה העולם. ועל כן תהיה פקח, ותמיד תהיה סבלן גדול

בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ. כְּמֵאמְרָם ו"ל (תנא דבי אליהו זוטא, פְּרָק ד', סִימָן א'): הָרִי עֲלוּב לְכָל אָדָם, וְלֹאנְשֵׁי בֵיתְךָ יוֹתֵר מִלְּכָל הָעָם; וְאִם תִּתְנַהֵג בְּצוּרָה כְּזוֹ, עוֹלָמָךְ תִּרְאֶה בְּתוֹךְךָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

ו יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִתְאִי הָאֲרֵבְלִי קָבְלוּ מֵהֶם, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ חֵבֵר, וְהוֹי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר בְּזַה הָעוֹלָם לְהַגִּיעַ אֶל שׁוּם מִדְּרָגָה, אֲלֵא אִם עוֹשֶׂה לְעֲצָמוֹ רַב. כִּי אָדָם בְּעֲצָמוֹ עֲלוּל לְטַעוֹת, וְלִבּוֹא לְיַדֵּי טַעֲוִיּוֹת רַבּוֹת. וְלִכֵּן הִתְקַרַח לְעֲשׂוֹת לְעֲצָמוֹ רַב. וּמִקָּבֵל מִצְדִּיקִים, אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד אֲלֵיהֶוּ הִנְבִּיאַ: בְּכָל מְקוֹם שָׂאִין לְאָדָם רַב, הִסְמִיךְ מ"ם נֶעֱשֶׂה הָרַב שְׁלוֹ, כִּי הִתְקַרַח לְהִיּוֹת נִכְנָע לְפָנָיו מִי שֶׁגְּדוּל מִמֶּנּוּ, וְאִם אָדָם עוֹשֶׂה לְעֲצָמוֹ רַב, בְּזַה שְׂמִכְנִיעַ אֶת עֲצָמוֹ לְרַבּוֹ, בְּזַה מְגַלֶּה אֶת טַהַר לְבָבוֹ, שֶׁהוּא נִכְנָע אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ. וְלִכֵּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין צב.): כָּל הַמְּקַבֵּל פָּנָיו רַבּוֹ, כְּאֵלוֹ מְקַבֵּל פָּנָיו שְׂכִינָה. כִּי הָרַב וְהַחֲכָם הָאֱמֶת, הַדְּבוּק בְּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בְּעֲצָם עֲצָמֵיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, מֵרַב יִגִּיעַתוֹ וְטַרְחַתוֹ בְּעִבּוּדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ יָמִים וְשָׁנִים, וְכִשְׂאָדָם בָּא אֶל הָרַב וְהַצְדִּיק הָאֱמֶת, וְהוּא מְכַנִּיעַ אֶת עֲצָמוֹ לְפָנָיו, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מִשְׁפִּיעַ עָלָיו אוֹר וְזִיו וְחַיּוֹת וְדַבְּקוֹת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שְׂמֵאִיר עָלָיו, וְעַל-יְדֵי-זֶה הִתְלַמֵּד מִקָּבֵל מִרְבּוֹ, וְזֶה הִיסוּד בִּיְהוּדוֹת; כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לְעֲצָמוֹ רַב, אֲלֵא אוֹמֵר שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ יוֹדֵעַ, סִימָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם. כִּי כִּף הוֹלֶכֶת הַמְּסוּרָה מֵאֵז שְׂמִשָּׁה רַבָּנוּ קָבֵל אֶת הַתּוֹרָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְלִכֵּן רָאֵה, אֲהוּבִי, בְּנִי, לְעֲשׂוֹת לְעֲצָמָךְ רַב, וְתִלְמַד אֲצִלּוֹ, וְאֵל תִּתְבַּשֵּׁשׁ אֲפִלּוֹ שֶׁהוּא קִטָּן מִמֶּךָ בְּשָׁנִים וּבְחֻכְמָה, אִם הוּא דְבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, רָאֵה לְקָבֵל מִמֶּנּוּ דַעַת וְחֻכְמָה. וְכִמֵּאמְרָם ו"ל (תנחומא ואתתנון): כְּשֶׁם שָׂאִין אָדָם מִתְבַּשֵּׁשׁ לוֹמֵר לְחִבְרוֹ: הַשְּׂקִינִי מִיָּם, כִּי לֹא יִתְבַּשֵּׁשׁ לוֹמֵר לְקִטָּן מִמֶּנּוּ: לְמַדְנִי תוֹרָה. וְכֶשֶׁם שֶׁהַמִּים, כָּל הַרוּצָה לְשִׁתּוֹת — יִשְׁתֶּה בְּלֹא מַחִיר, כִּי כָּל הַרוּצָה לְלַמַּד תּוֹרָה — לוֹמֵד בְּלֹא מַחִיר וּבְלֹא כֶּסֶף. וְזֶהוּ רַב אֱמֶתִי, הַמְּלַמֵּד אֶת תְּלָמִידָיו אֱמֶתִת מִצִּיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלוֹמֵד אִתָּם חֻכְמַת הַחַיִּים, אֵיךְ שִׁיּוּכְלוּ לְהִתְחַזֵּק בְּמָה שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּזַה הָעוֹלָם הַנֶּשְׁמִי וְהַחֲמָרִי. כִּי כְּבָר אָמַר הַחֲכָם מִכָּל הָאָדָם (קִהְלַת ב, כג): "גַּם כָּל יָמָיו מְכֹאוּבִים וְכַעֲסִים וְגו', וְכִתִּיב (אִיּוֹב יד, א): "אָדָם יֵלֹד אִשָּׁה, קָצֵר יָמִים וְשָׁבַע רִגְזוֹ", וְלִכֵּן צְרִיכִים רַב, שִׁלְמַד אוֹתוֹ אֵיךְ לְעַבֵּר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם, כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה, אֵלוֹ שֶׁהָיוּ חֲכָמִים

ו עשה לך רב. רמז"ס פירש אף על פי שאינו ראוי להיות לך רב. עשה אותו רב עליך ולא תלמוד זינך לזין עלמך. ואני שמעתי עשה לך רב שיקבל לו רב אחד שילמוד ממנו חמיד. ולא ילמוד היום מאחד ולמחר מן האחר. ואף על גב דבמסכת עבודה זרה (דף יט) אמרו הלומד תורה מרוב אחד אינו רואה סימן זרכה כבר פירשו ואמרו הני מילי בסברא שטוב לו לשמוע סברא הרבים. אבל לענין גמרא אחד רב מעלי כי היכי דלא ליפגוס לישינה:

וקנה לך חבר. ואפילו אתה זריך לקנותו דמיס יקריס ולפור עליו ממון כדי שתקנה אהבתו. אבל זכר לא שייך לומר קנה לך רב שהרב זריך ללמד זכנס: והוי דן את כל האדם לכף זכות. כשהדבר זכף מאזניס ואין לו הכרע לכאן ולכאן כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם זדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה. מדה חסידות הוא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהחוזק זרשע מותר לדונו לחוב שלא אמרו (שבח צו) אלא החושד זכשריס לוקה זגופו מכלל שהחושד זרשעים אינו לוקה:.

והחכם האמת, הדבוק באין סוף ברוך הוא, ונכלל לגמרי בעצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, מרב יגיעתו וטרחתו בעבודתו יתברך ימים ושנים, וכשאדם בא אל הרב והצדיק האמת, והוא מכניע את עצמו לפניו, על-ידי-זה הוא משפיע עליו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו שמאיר עליו, ועל-ידי-זה התלמיד מקבל מרבו, וזה היסוד ביהדות; כי מי שאינו עושה לעצמו רב, אלא אומר שהוא בעצמו יודע, סימן שאינו יודע כלום. כי כף הולכת המסורה מאז שמששה רבנו קבל את התורה ממנו יתברך. ולכן ראה, אהובי, בני, לעשות לעצמך רב, ותלמד אצלו, ואל תתבשש אפילו שהוא קטן ממך בשנים ובחכמה, אם הוא דבוק בו יתברך, ראה לקבל ממנו דעת וחכמה. וכמאמרם ו"ל (תנחומא ואתתנון): כשם שאין אדם מתבשש לומר לחברו: השקיני מים, כך לא יתבשש לומר לקטן ממנו: למדני תורה. וכשם שהמים, כל הרוצה לשותות — ישתה בלא מחיר, כך כל הרוצה ללמד תורה — לומד בלא מחיר ובלא כסף. וזהו רב אמת, המלמד את תלמידיו אמתת מציאותו יתברך, ולומד איתם חכמת החיים, איך שיוכלו להתחזק במה שעובר עליהם בזה העולם הנשמי והחמרי. כי כבר אמר החכם מכל האדם (קהלת ב, כג): "גם כל ימיו מכאובים וכעסים וגו', וכתוב (איוב יד, א): "אדם ילוד אשה, קצר ימים ושבע רגזו", ולכן צריכים רב, שילמד אותו איך לעבר את זה העולם בשלום, כי רבים חללים הפילה, אלו שהיו חכמים

פִּי יֵשׁ סִפְרִים וְעִתִּידִין לֵהִיּוֹת סִפְרִים, וְכָלֵם
 צְרִיכִים לְהַעֲלוֹם, וְאָסוּר לְלַעַג צֵל אֶף אֶחָד
 מֵהֶם, פִּי הַלּוֹעֵג צֵל דְּבָרֵי חֻכְמִים, גְּדוּן בְּצוּאָה
 רוֹתַחַת (עֲרוּבֵן כֹּא:); וְאֵז גְּדוּן בְּמוֹתָרוֹת,
 שְׁעוּלִים לוֹ עֲשֵׂנִים סְרוּחִים אֶל הַמַּחַ, וּמְצַרְבָּבִים
 וּמְכַלְכְּלִין דַּעְתּוֹ. וְלִכֵּן אִם אָדָם אֵינוֹ מוֹצֵא אֶת
 הָרַב הָאֵמֶת, עַל-כֵּל-פְּנִים שִׁיחֲפֵשׁ וּיְבַקֵּשׁ
 בְּסִפְרִים הַקְּדוּשִׁים, וְיִהְיֶה גִחְשָׁבִים בְּעֵינָיו כֹּל
 הַסִּפְרִים, עַד שִׁמְצָא סִפְרִים כָּאֵלוֹ שִׁיכוּלִים
 לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה נְצִיחִית, לַחֲזוֹן, לְאַמְצוֹ,
 לְעוֹדְדוֹ וּלְשַׂמְחוֹ, וּלְהוֹצִיאוֹ מִהַשְּׂאוּל תַּחֲתִית
 וּמִתַּחֲתֵיו שֶׁנֶּפֶל אֵלָיו. "וְהָיָה דֵּן אֶת כָּל אָדָם
 לְבֶף זְכוּת"; שְׁעָר הַסִּפְרִים הַמְאִירִים אֶת
 אֲמַתּוֹ מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, הוּא לְהַאִיר בְּךָ אֶת
 מְצַלַּת וְחִשְׁבוֹת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל; פִּי כְּרָעַע שְׂאָדָם
 מְרָגִישׁ עֲרֻבוֹת, גְּעִימוֹת, יְדִידוֹת, זִיו, חִיוֹת
 אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אֵז הוּא יֵאָהֵב אֶת כָּל בַּר
 יִשְׂרָאֵל. וּבִזְהָ מְקַשְׂרִים הַשְּׁלֵשָׁה מְאֻמְרִים:
 "עֲשֵׂה לָךְ רַב"; שְׂאָדָם צָרִיךְ לְמַסֵּר אֶת עֲצֻמוֹ
 לְמַצָּא רַב הָאֵמֶת, אֲשֶׁר יוּכַל לְלַמֵּד אֶצְלוֹ תוֹרָה
 וּדְבָקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ שְׁמוֹ. פִּי אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם
 פְּנִים וְאֶפֶן לְהַגִּיעַ אֶל זֶה, אֱלֹא עַל-יַדֵּי הָרַב
 הָאֵמֶת. וְאִם קָשָׁה לָךְ לְמַצָּא רַב שֶׁמְבִין אוֹתְךָ
 וְיָכוּל לְעוֹד לָךְ, עַל-כֵּל-פְּנִים אֶל תַּתְּיָאֵשׁ, אֱלֹא
 "וּיְקַנְהָ לָךְ חֵבֵר", שֶׁתַּחֲבֵר אֶת עֲצֻמְךָ אֶל סִפְרֵי
 הַצְּדִיקֵי אֵמֶת שֶׁהַשְּׂאִירוֹ אַחֲרֵיהֶם בְּרַבָּה, שֶׁחֲבָרוּ
 אוֹתָם, עַל-יַדֵּי קְנָה וְקוּלְמוֹס, וּבְנֻדָּאֵי הַטְּמִינֵנוּ
 אֶת עֲצָמָם בְּתוֹךְ דְּבָרֵיהֶם, פְּמוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵנוּ
 ו"ל (לְקוּטִי-מוֹהֲרָן, חֵלֶק א', סִימָן קַעג), בְּסוּד (שְׁבַת
 קה:): אֲנָא נִפְשִׁי כְּתָבִית יְהִיבִית; הֵינִי שֶׁהַפּוֹתֵב
 נוֹתֵן נִפְשׁוֹ בְּתוֹךְ הַפְּתֵב, וְגַם פְּנִימִיּוֹת נִפְשׁוֹ. וְכֵן
 מוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מוֹהֲרָן, חֵלֶק א',
 סִימָן קצב), אֲשֶׁר פְּנִי, שֶׁכָּלוּ וְחֻכְמָתוֹ שֶׁל הַצְּדִיק
 נִמְצָאִים בְּתוֹךְ הַסִּפְרֵי. וְלִכֵּן אִם אֵינְךָ מוֹצֵא אֶת
 הַצְּדִיק וְהַחֻכָּם וְהָרַב הָאֵמֶת, רֵאֵה לְחַפֵּשׁ
 וּלְבַקֵּשׁ בְּכָל הַסִּפְרִים, עַד שֶׁתַּמְצָא אֵיזָה סִפְרֵי,
 שִׁיאִיר בְּךָ אוֹר וְזִיו וְחִיוֹת וְדְבָקוֹת הַבּוֹרָא

בְּעֵינֵיהֶם, וְאָמְרוּ שְׂאִינָם זְקוּקִים לְרַב, פִּי הֵם
 יְכוּלִים לְלַמֵּד בְּעֲצָמָם, וּבְאֵמֶת טְעוֹת הִיא, פִּי
 הַהֲכָרַח לְשִׁמְשׁ תַּלְמִידֵי חֻכְמִים. וְחֻכְמִינֵנוּ
 הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (סוּטָה כב:): אֶפְלוּ קָרָא וְשָׁנָה
 וְלֹא שִׁמְשׁ תַּלְמִידֵי חֻכְמִים, הָרִי זֶה עִם הָאָרֶץ;
 וְלִכֵּן הִזְהִיר אוֹתְךָ הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ: "עֲשֵׂה לָךְ
 רַב" בְּהֲכָרַח, פִּי 'עֲשֵׂה' הוּא מְלָשׁוֹן גִּט מְעֲשֵׂה
 (יְבֻמוֹת קו:), בְּהֲכָרַח לַעֲשׂוֹת לַעֲצָמוֹ רַב. "וּיְקַנְהָ
 לָךְ חֵבֵר"; וּפְרַשׁ מוֹהֲרָנ"ת ו"ל (לְקוּטִי-הַלְכוֹת,
 רֵאשִׁי-חֹדֶשׁ, הַלְכָה ד', אוֹת נה), שֶׁמְרַמֵּז עַל הַקְּנָה
 וְהַקּוּלְמוֹס שֶׁהוּא חֵבֵר לְהַתְלַמֵּד חֻכָּם,
 שִׁיתְקַיְמוּ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה עַל-יַדֵּי-זֶה. וְזֶה "עֲשֵׂה
 לָךְ רַב". וְאִם אֵינְךָ יָכוּל לְמַצָּאוֹ, הַתְּקוּן לְזֶה —
 "וּיְקַנְהָ לָךְ חֵבֵר"; הֵינִי עַל-יַדֵּי הַסִּפְרִים
 הַקְּדוּשִׁים הַנּוֹכְתָבִים בְּ'קְנָה', תַּחֲבֵר אוֹתָם
 אֵלָיךְ, וְחַעֲזֵן בְּהֵם הַיֵּטֵב, וְתוּכַל לִידַע מִי הוּא
 הָרַב הָאֵמֶת. פִּי עָקֵר הַתְּקוּן עַל-יַדֵּי רַבּוּי
 הַסִּפְרִים, פִּי הַחֻכְמִים הָאֵמֶתִיִּים וְהָרַב הָאֵמֶת
 כּוֹתְבִים סִפְרִים רַבִּים הַמְּגַלִּים אֶת אֲמַתּוֹ
 מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ. פְּמוּבָא בְּזִהָר הַקְּדוּשׁ (רַעֲיָא
 מִהֵימְנָא, עֵזֶן בְּתַקּוּנֵי-זִהָר דְּף מַג, וּבְתַקּוּנֵי-זִהָר תְּנַשׁ, דְּף
 מט:): וּבְגֻלוֹתָא קְדָמָה בְּמִטָּה דִּילָךְ בְּזַע יִמָּא,
 וּבְגֻלוֹתָא בְּתֵרָאָה בְּקַנְהָ דִּילָךְ דְּאִיהוּ קוּלְמוֹסָא
 בְּזַע יִמָּא דְּאוּרִייתָא; הֵינִי שֶׁהַגְּאֵלָה תִּהְיֶה דִּיקָא
 עַל-יַדֵּי הַסִּפְרִים שֶׁנּוֹכְתָבוּ בְּקַנְהָ וּבְקוּלְמוֹס, שְׂזָה
 מִטָּה מְשָׂה, שְׁעַל-יַדֵּי-זֶה יְבַקַּע אֶת יַם הַחֻכְמָה;
 פִּי הַחֲדוּשִׁים שֶׁל הַצְּדִיק וְהָרַב הָאֵמֶת, הֵם
 לְהַאִיר אֶת אֲמַתּוֹ מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ בְּגֻלוּי רַב
 וְנוֹרָא מְאֹד, עַד שֶׁתַּכְנִס בְּאָדָם תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה
 לְהִיּוֹת בְּטַל וּמְבַטָּל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא,
 וְלֹא יִרְצֶה כְּבָר שׁוּם רְצוֹן אַחַר מִבְּלַעֲדֵי רְצוֹנוֹ
 יִתְבַּרֵּךְ. וְעַל-כֵּן אִם תִּזְכֶּה לְמַצָּא, אֶהוּבִי, בְּנִי,
 אֶת הָרַב וְהַחֻכָּם הָאֵמֶת, שִׁישׁ בְּכַחוֹ לְהַעֲלוֹת
 אוֹתְךָ אֶל מְדֻרְגָה זוֹ — מַה טוֹב וּמַה נְּעִים, וְאִם
 לֹא תִזְכֶּה מֵאִיוֹ סְבָה, עַל-כֵּל-פְּנִים אֶל תַּחֲלֵק
 עַל שׁוּם סִפְרֵי, אֱלֹא תַעֲזֵן בְּכָל הַסִּפְרִים. פְּמוּבָא
 בְּדַבְרֵי רַבְנֵנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מוֹהֲרָן, חֵלֶק א', סִימָן סא);

יְתַבְרַךְ שְׁמוֹ, וְיֻכַּל גַּם לְהִבִּין אוֹתָךְ וּלְהַגְבִּיהַ
 אוֹתָךְ, וּלְהוֹצִיא אוֹתָךְ מִזְהַמַּת מַעֲשֵׂיךָ וּקְלִקוּל
 דְּרַבְרֵיךָ. וְגַם אַתָּה תִזְכֶּה לְהַפְלִיל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ
 הוּא, וְאָז תִּדַע שֶׁהוּא הָרַב הַחֲכָם הָאֵמֶת, שְׂאִתָּה
 צְרִיךְ לְלַמַּד אֶצְלוֹ. וּמֵאֵין
 תִּדַע בְּאִיזָה סִפֵּר לְעֵין?
 אִם עַל-יְדֵי הַסִּפֵּר הַזֶּה
 תָּבֵא לְדוֹן אֵת כָּל אָדָם
 לְכַף זְכוּת, סִימֵן שְׂאִתָּה
 מִחֲזִיק בְּסִפֵּר הַשֵּׁיךְ

ז הַרְחַק מִשְׁכֵּן רַע. שְׁלֵא תִלְמוּד מִמַּעֲשָׂיו. וְעוֹד שְׁלֵא
 תִּלְקַח עִמּוֹ זַמְפִּלְתּוֹ דְּלוּי לְרַשָּׁע וְלוּי לְשַׁכְנוֹ: וְאֵל
 תִּתְחַבֵּר לְרַשָּׁע. שְׁכֵן אִמְרוּ חַכְמִים כָּל הַמַּתְדַּבֵּק
 לְרַשָּׁעִים אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם נוֹטֵל שְׂכָר
 כִּיּוֹלָא זְהִים. לְמַה הַדְּבַר דּוּמָה
 לְנִכְנַס לְבִיתוֹ שֶׁל זֹרֵמִי אֵף עַל
 פִּי שְׁלֵא לִקַּח מִמֶּנּוּ כְלוּם מִכָּל
 מְקוֹם רִיחַ רַע קִלְט וְהוֹלִיא
 עִמּוֹ: וְאֵל תִּתִּיאֵשׁ מִן
 הַפּוֹרְעָנוֹת. שְׁלֵא תֵאמַר רַשָּׁע

**ז נִתְּאֵי הָאֲרַבְלֵי אוֹמְרֵי, הִרְחַק
 מִשְׁכֵּן רַע, וְאֵל תִּתְחַבֵּר
 לְרַשָּׁע, וְאֵל תִּתִּיאֵשׁ מִן
 הַפּוֹרְעָנוֹת:**

זֶה מַעֲשָׂיו מִלְּיַחֲסִין אֵלַךְ וְאִדְבַק עִמּוֹ הוֹאִיל וְהַסְעָה
 מִשְׁמַקַּת לוֹ. לְכַךְ אִמְרַי וְאֵל תִּתִּיאֵשׁ מִן הַפּוֹרְעָנוֹת.
 כְּלוֹמַר דַּע שְׁמַהֲרַה תִּזְנַח עֲלָיו פּוֹרְעָנוֹת כִּי פִתְחָם יִזְנַח

מִצְמַצְמִים עֲצָמָם בְּתוֹךְ הַכֶּתֶב, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נִשְׁאָרַת הַשְּׂאָרְתָם לְנִצָּחַת. וְעַל-יְדֵי שְׂשׂוּקָדִים בְּסִפְרֵי הָרַב
 הָאֵמֶת וְהַצְדִּיק וְהַחֲכָם שְׂבַדוֹר, שֶׁכִּתְבוּ אוֹתָם בְּקִנְיָה וּבְקוּלְמוֹס, עַל-יְדֵי-זֶה מְאִירָה בְּךָ תְּשׁוּקָה לְדוֹן
 אֵת עֲצָמָךְ וְכֵן אֵת אַחֲרִים לְכַף זְכוּת, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוֹ ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק א', סִימֵן רַפ"ב), אֲשֶׁר
 צְרִיךְ הָאָדָם לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ וְלִמְצֹא בְּעֲצָמוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וְלְדוֹן אֵת עֲצָמוֹ לְכַף זְכוּת. וְכֵן צְרִיךְ
 לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ וְלִמְצֹא בְּאַחֲרִים נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וְלְדוֹן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, שְׂאֵז אַתָּה גִּמְצֹא אֶצְלֵי הַחֲזָן
 שְׂיִכּוֹל לְהַתְּפַלֵּל עִם כָּל הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁל כָּל עַם יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁשָּׂם דְּבָרֵי אֱלוֹהִים אֵל תוֹךְ
 לְבוֹ! וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

ז נִתְּאֵי הָאֲרַבְלֵי אוֹמְרֵי, הִרְחַק מִשְׁכֵּן רַע: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבֵי, בְּנִי! אֲשֶׁר הַחֲכָם מִכָּל אָדָם אָמַר
 (מִשְׁלֵי כו, י'): "טוֹב שְׁכֵן קָרוֹב מֵאֵח רְחוֹק", כִּי עִם שְׁכֵן אַתָּה גָר בְּקִבְעוֹת, וְרוּאָה אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם
 וְיִוֵּם. וְלִכֵּן אֲשֶׁרֵי הָאָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁכֵן לִירְאֵי הַשָּׁם, וּמְדַבְרִים יַחַד וּמִתְחַזְּקִים זֶה עִם זֶה, אֲשֶׁר אֵין
 עוֹד טוֹב יוֹתֵר מִזֶּה. לֹא-כֵן הַדְּבַר הַגְּרוּעַ בְּיוֹתֵר לְאָדָם, שֶׁמִּתְחַבֵּר אֵל שְׁכֵן רַע. וְחַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים
 אָמְרוּ (סְפָה נו, י'): "אוֹי לְרַשָּׁע וְאוֹי לְשַׁכְנוֹ, טוֹב לְצַדִּיק וְטוֹב לְשַׁכְנוֹ"; כִּי כְּשֵׁישׁ לְאָדָם שְׁכֵן טוֹב
 שֶׁהוּא צְדִיק, אֵזִי יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו, לֹא-כֵן אִם יֵשׁ לוֹ שְׁכֵן רַע, אֵזִי יִמְשֹׁךְ אַחֲרָיו. וְלֹא בְּתַנּוּם שְׂאִמְרוּ
 חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תְּנַחֲוּמָא בַּמְדְּבָר): אֲשֶׁרֵי לְצַדִּיק וְאֲשֶׁרֵי לְשַׁכְנוֹ — אֱלוֹהִים שְׂלֵשֶׁת הַשְּׂבָטִים, שֶׁהֵיוּ
 סְמוּכִים לְמִשֶּׁה וְאַהֲרֹן, נַעֲשׂוּ גְדוּלִים בְּתוֹרָה; יְהוֹדָה — שְׂנַאֲמַר (שָׁם בְּרֵאשִׁית מ"ט, י'): "לֹא יִסוּר
 שְׂבָט מִיְהוּדָה וּמִחַקֵּק מִבֵּין רַגְלָיו, עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים", בְּיִשְׁשָׁכָר כְּתִיב (דְּבָרֵי-הַיָּמִים-א'
 יב, ג'): "וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעַתִּים, לְדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, רֵאשִׁיָּהֶם מְאִתִּים, וְכָל אַחֵיהֶם
 עַל פִּיהֶם"; וְהֵיוּ מִסְמִיכִין הַלְכָה עַל פִּיהֶם. "וּמִזְבוֹלָן מוֹשְׁכִים בְּשַׁבֵּט סוּפֵר" (שׁוֹפְטִים ה, יד): סוּפֵר
 עַל שֶׁהֵיוּ שַׁכְנוֹי כָּלָם נַעֲשׂוּ בְּנֵי תוֹרָה וּמִן הַדְּרוֹם בְּנֵי קֵהַת וּסְמוּכִין לָהֶם רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַד, מִכָּאֵן
 אָמְרוּ: אוֹי לְרַשָּׁע וְאוֹי לְשַׁכְנוֹ — אֱלוֹהִים שְׂלֵשֶׁת הַשְּׂבָטִים שֶׁהֵיוּ שַׁכְנוֹי לְקַרְח וְעַדְתוֹ בְּדְרוֹם אֲבָדוּ
 עִמּוֹ בְּמַחְלָקָתוֹ, שְׂנַאֲמַר (בַּמְדְּבָר טו, לב): "וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֵת פִּיהָ וּתְכַלַּע אֶתָּם וְאֵת בְּתִיָּהֶם [וְאֵת
 כָּל אֲשֶׁר לָהֶם] וְאֵת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקַרְח וְאֵת כָּל הַרְכוּשׁ". וְלִכֵּן הַזְּהִיר הַתַּנָּא: "הִרְחַק מִשְׁכֵּן
 רַע"; כִּי כֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוּטָה ז,). שְׂאוּמְרִים לְסוּטָה הַרְבֵּה שַׁכְנוֹי רַעִים עוֹשִׂים, כִּי

הוא אור אין סוף ברוך הוא. ואל תתן לרגע שיהוא יבגס אתך באיזה וכוח, כי מחשבה אחת נגדו יתברך, כְּבֵר פּוֹגְמָת וּמְפִילָה אֶת הָאָדָם בְּנוֹקְבָא דְתַהוֹמָא רַבָּא. וְלִכְּנָן רָאָה לְהַזְהֵר מְאֹד, אֶהוּבִי, בְּנִי! לֹא לְהִתְחַבֵּר אֶל רֶשַׁע, כִּי זֶה דְרָף מְסַכְּנָת מְאֹד מְאֹד, וְרַבִּים חָלְלִים הִפִּילָה, אֱלוֹ שֶׁהִתְחַבְּרוּ אֶל רֶשָׁעִים. כִּי כֶּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (ערויבין יט): רֶשָׁעִים — אָפְלוּ עַל פִּתְחוֹ שֶׁל גֵּיהֲנוֹם אֵינָם חוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה; וְלִכְּנָן מָה לָךְ לְהַכְנִים אֶת עֲצָמְךָ בְּמִקּוֹם סַכְּנָה?! וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן מג), שְׁאֵפְלוּ הַכָּל פֶּה שֶׁל רֶשָׁעִים מוֹלִיד נֶאֱוָף בְּהִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם, וְלִכְּנָן מָה אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁמַע אֶת טְנוּף דְּבָרָיו, שְׁמַעִיז לְדַבֵּר עַל כָּל הַקְדוּשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל וְעַל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (מגלה כח): אֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּצִלָּם דְּמוֹת אָדָם רֶשָׁע; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (יומא פו): אוֹי לָהֶם לְרֶשָׁעִים, לֹא דִיֵּן שְׂמַחֲיָבִים עֲצָמָם, אֲלֵא שְׂמַחֲיָבִים לְבִנְיָהֶם. וְלִכְּנָן צָרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִשְׁמַר לֹא לְהִתְחַבֵּר עִם רֶשָׁע, וּמָהוּ רֶשָׁע? מִי שֶׁמִּתְחַצֵּף נֶגֶד צַדִּיק הַדְּבוּק בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בבא מציעא פג): מִדְּחֻצִּיף כּוֹלֵי הָאִי שְׁמַע מִינָהּ רְשִׁיעָא הוּא; אִם אֶחָד מִתְחַצֵּף נֶגֶד צַדִּיק הַדְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וּמִתְמַיֵּד בַּתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וּמְאַרִיף בְּתַפְלָה, הוּא נִקְרָא רֶשָׁע מְרֶשָׁע, וְצָרִיכִים לְהִשְׁמַר לֹא לְהִתְחַבֵּר אֵלָיו.

וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּרָעָנוּת: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שְׂאָדָם צָרִיךְ תְּמִיד לִפְחוֹד מִיּוֹם הַדִּין הַנּוֹרָא, שְׂאִז דְּוֹנּוּ אֶת כָּל אָדָם עַל מַעֲשָׂיו, וְלֹא יִתְרוּ לוֹ עַל שׁוּם דְּבָר שְׂבַעוּלָם, אִם לֹא יִחְזֹר בְּתִשׁוּבָה. אֲשֶׁרִי אָדָם הַחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה שְׁלָמָה בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע. וְכֶף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (תנחומא חקת): אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְחוֹד תְּמִיד; כֶּף הִיא מִדַּת חֲסִידִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְבַטֵּיחָם, אֵינָם

אָדָם לוֹמֵד מִהַשְׁכָּנִים שְׁלוֹ, וְלִכְּנָן כָּל אָדָם צָרִיךְ לְדַעַת, אִם סָבְבוּ אִתּוֹ שְׂיִהְיֶה שְׂכָן עִם אֵיזָה בַר יִשְׂרָאֵל, הוּא בְּוַדָּאִי צָרִיךְ לְדַבֵּר אִתּוֹ תְּמִיד רַק מִעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ וְגִלּוּי אֱמוּנָה, וְתְּמִיד יִהְיֶה שֵׁם שְׁמַיִם שְׂגוּר עַל פִּיו, וְיִקְדִים שְׁלוֹם אֶל שְׂכָנוֹ. וְאֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (יבמות סב): הָאוֹהֵב אֶת שְׂכָנָיו וְהַמְקַרֵּב אֶת קְרוֹבָיו, עָלָיו הַכֶּתוּב אוֹמֵר (ישעיה נח, ט): "אִז תִּקְרָא וְהִנֵּי"ה יַעֲנֶה"; כִּי זֶה מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב בְּעֵינָיו יִתְבַּרֵּךְ. וְלִכְּנָן לֹא בַּחֲנָם שְׂאִתָּה נַעֲשִׂית שְׂכָן דִּיקָא לְאָדָם הַזֶּה, כִּי מִצַּד שְׂרַשׁ הַנְּשֻׁמָה אַתָּם אֶחָד, וּבְשִׁבִיל זֶה סָבַב הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׂתַגְוֵרוּ אֶחָד לִיד הַשָּׁנִי. וְלִכְּנָן רָאָה לְנַצֵּל אֶת הַשְׁכָּנוֹת שְׁלָכֶם, וּתְדַבֵּר עִמוֹ מִעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ, וּתְחַזֵּק וּתְעוֹדֵד אוֹתוֹ, כִּי רַק בְּשִׁבִיל זֶה סָבַב הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂתִהְיֶה שְׂכָן עִמוֹ. "וְאֵל תִּתְחַבֵּר לְרֶשָׁע": צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיךְ לְהַזְהֵר מְאֹד מְאֹד לֹא לְהִמְשִׁךְ אַחַר דְּרָף הַרֶשָׁעִים, וְאֲסוּר לְהִתְחַבֵּר אַתָּם בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפְּן, וְאֵפְלוּ לְקַרְבָּם אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ זֶה מְאֹד מְסָפֵן, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן נט): מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל תְּמִיד לְקַרְבֵּי בְּנֵי-אָדָם לְעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ, צָרִיךְ לְשַׁמֵּר אֶת עֲצָמוֹ, שְׂלֹא יִתְאַחֲזוּ בּוֹ הַקְּלָפוֹת וְהַרַע שֶׁל אֱלוֹי בְּנֵי-אָדָם שְׂמַקְרָבָם, וַיְכּוּלִים לִפְלֵעַל עַל יָדָם. וְעַל-כֵּן צָרִיךְ מְאֹד מְאֹד לְהִשְׁמַר לֹא לְהִתְחַבֵּר לְרֶשָׁע, כִּי בְּמִקּוֹם שְׂאִתָּה תִקְרַב אוֹתוֹ אֵלָיךְ, הוּא יְכוֹל לְקַרְבֵּי אוֹתָךְ אֵלָיו, וְנִמְצָא יְצָא שְׂכָרְךָ בְּהַפְסָדָךְ. וְלִכְּנָן אֵל תִּתְחַבֵּר לְרֶשָׁע, וְאִם רְצוֹנְךָ לְדַבֵּר עִם רֶשָׁע, תְּדַבֵּר אִתּוֹ רַק מִמְּנוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְאֵל תִּפְגַּס בְּשׁוּם דְּבָרִים בְּטָלִים אוֹ וּכְפוּחִים עִמוֹ, אֲשֶׁר לֹא פּוֹעֲלִים שׁוּם דְּבָר עַל יָדָם, אֲלֵא יְכוּלִים לִפְלֵעַל בְּפִת. וְלִכְּנָן עַקֵּר הַעֲצָה בְּזֶה הָעוֹלָם, כְּשֶׁבָא אֵלָיו אֵיזָה רֶשָׁע, אוֹ שְׂסֻמוּךְ לוֹ אֵיזָה רֶשָׁע, שְׂלֹא תִפְגַּס עִמוֹ בּוֹכּוּחִים, אֲלֵא תְדַבֵּר עִמוֹ רַק מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְתַגְלָה לוֹ אֶת אֲמַתָּה מְצִיאֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְאִיךְ שְׂכָל הָעוֹלָם כָּלוּ

פורקים יראה, פי תמיד הם מפתחים ממנו אלו: ה אל תעש עצמך כעורכי הדינין. כמותן
 יתברך, פי אם אדם מנתק את עצמו כרגע אנשים שעורכים ומסדרים טענות נעלי הדין לפני
 מהבורא יתברך שמו, הוא יכול לקבל ענש, הדיינים. שאסור לאדם לגלות דינו לאחד מנעלי הדין
 ומה אנתנו רואים? שאלו הרשעים, הם ולומר לו עשה כך כשנזיל שמוכה נדיך ואף על פי

מחצפים המעיוזים לדבר ח יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם.
 נגד הקדוש-ברוך-הוא ונגד כל הקדוש לעם יהודה בן טבאי אומר, אל תעשה עצמך כעורכי
 ישראל ונגד צדיקי אמת,

ואינם עושים לעצמם חשבון, שלפתע יום יבא, ויפלו בפח פנה שלא שצרו כלל. ועל זה מזהיר
 התנא הקדוש "ואל תתיאש מן הפרענות"; אל תחשב שתמיד ילך לך כל-כף טוב כמו שאתה
 חושב, והנך עכשו מעו לדבר נגד הקדוש-ברוך-הוא ונגד כל הקדוש לעם ישראל, ואתה מתחצף
 נגד צדיקים, ומדבר עליהם כל דבר אסור, ואתה מתלוצץ מספריהם שחברו בגלוי אלקות, פי
 פתאום תבא עליך הפרענות. ועל-כן ראה, אהובי, בני! לחזור בתשובה שלמה. ואמרו תכמינו
 הקדושים (שומר טוב תהלים לו): "שם פחדו פחד" — אלו הצדיקים, שמתפתחים בעולם הזה מן
 הקדוש-ברוך-הוא, ועושים צויו, ולפיכך לא הנה פחד שהם מתפתחים מדינם לעולם הבא, פי
 מי שמפחד תמיד רק ממנו יתברך, הוא אינו צריך לפחד מן הפרענות שתבא עליו. לא-כן מי
 שמוריד מעצמו על מלכות שמים, ופורק על לגמרי, ופוער פיו כלפי מעלה, רחמנא לישון,
 ונגד כל הקדוש לעם ישראל, ובפרט שמעו לדבר על צדיקים אמתיים ומתלוצץ מספריהם, עליהם
 אומר התנא הקדוש: "ואל תתיאש מן הפרענות", פי בא יבא יום אידך, יום שבידתך, שתשבר
 ותפל בפח. ולכן אשרי האדם שמפחד תמיד ממנו יתברך, ונה יביא אותו אל חזרה בתשובה
 שלמה, וימשיך על עצמו ערכות, נעימות, ידידות, זיו, חיות אלקותו יתברך.

ובזה מקשרים שלשת המאמרים יחד, שקדם מזהירך — "הרחק משבן רע", פי בדרך כלל
 אדם נמשך אחר שכניו. ואם תאמר: אכנס לגור בין שכנים רשעים, ואחזיר אותם בתשובה
 שלמה, על זה הוא מזהיר אותך: "ואל תתחבר לרשע", פי זו סכנה גדולה מאד, במקום שאתה
 תקרב אותו, הוא יקרב אותך אל מעשיו הרעים. ואם תאמר, הלא אתה רואה שאלו הרשעים
 עושים חיל, ואינם חסרים דבר, והם מצליחים, כאשר רואים היום, אשר כל דאלים גבר (גטין
 50), ומי שמתחצף יותר — מצליח יותר. על זה אומר לך: "ואל תתיאש מן הפרענות"; פי מי
 שעובר על רצונו יתברך, לבסוף יקבל את הפרענות, שהיא הענש שלא תאר לעצמו. ולכן אשרי
 האדם אשר שם דברים אלו אל תוך לבו, ובורת רק אל הקדוש-ברוך-הוא, ומדבק את עצמו אל
 האין סוף ברוך הוא, ותמיד שש ושמת בקיום המצוות, ומדבר דבורי אמונה, ומחזיק מעמד על
 כל מה שעובר עליו, ואינו נשבר משום דבר, אלא מדביק את עצמו באין סוף ברוך הוא, ומדבר
 עם כלם דבורי אמונה, שאז טוב לו בזה ובכא לגצח נצחים, והבן למעשה.

ח יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם: הינו מיהושע בן פרחיה ונתאי הארבל.
 "יהודה בן טבאי" רצו למנות אותו נשיא, ואמרו (ירושלמי תגינה, פרק ב', הלכה ב', וכן סנהדרין פרק
 י', הלכה ו'), שהוא לא רצה לקבל שררה ורבנות, וברח לאלפסנדרים של מצרים. "ושמעון בן שטח"
 נשאר, פי היה אחיה של שלום-ציון המלכה, אשת ינאי המלך.

יהודה בן טבאי אומר, אל תעשה עצמך כעורכי הדינין: בא ללמד אותך, אהובי, בני!

שידע שהדין עמו. פירוש אחר כעורכי הדיין כגדולי
הדיינים. ובתלמוד היושב לפני רבו מדבר שלא יעשה
עצמו כגדולי הדיינים לדבר לפני רבו כפוסק את הדין.
עורכי לשון ערכאות של פרסיים (גיטין ט-י) ערכאות

של בית דוד. ומפי אחרים
שמעתי אל תעש עומך כגדולי
הדיינים לכוף בעלי דינים
שיבאו לדון לפניך: יהיו
בעיניך ברשעים. שלא יטה
לנך לאחד מהם לומר איש
פלוגי חשוב הוא ולא יטעון
טענת סקר. שאם אחת אומר

**הַדִּינִין. וְכִשְׂיָהִיו בְּעֵלֵי הַדִּין
עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ
כְּרָשָׁעִים. וְכִשְׁנֹפְטָרִים מִלְּפָנֶיךָ,
יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּזֹכָאִין, כְּשֶׁקֶבְלוּ
עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:**

כן אין אחת רואה לו חובה: כשקבלו עליהם את
הדין. שלא תחשוד החייב לומר גולן היה זה. אלא
חאמר שמה טועה היה ולא נתכוין לגזול. אי נמי
נתחייב אחד מהם שזועה ונשבע לא חאמר לסקר

ומגלה אותם מארצם. ולכן מה ולמה צריך
להכניס את עצמו בספנה גדולה כזו?! ולכן
הוא מזהיר: "אל תעש עצמך כעורכי
הדיינים"; ואם אתה יכול, ברח לך מלהיות דיין.
ואם ההכרח לך להיות דיין, זכר קלל זה:

"וְכִשְׂיָהִיו בְּעֵלֵי הַדִּין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים"; כל זמן שלא שמעת את שני
הצדדים, יהיו בעיניך שניהם ברשעים. פי באמת צריכים להזהר מאד מאד לא לשמע צד אחד,
כמאמרם ו"ל (סנהדרין ז): "שמע בין אחיכם ושפטתם" (דברים א, טז): אמר ר' חנינא, אזהרה
לבית-דין שלא ישמע דברי בעל דין קדם שיבא בעל דין חברו. ואם אדם עובר על כך, ושומע
צד אחד קדם ששמע גם את הצד השני, ודן את הדין, הרי הוא רשע גמור, ואסור להסתפל
על פניו. ועל-כן לא בחנם שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין ז): "כל דיין שאינו דן דין אמת
לאמתו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר (תהלים יב, ו): "משד עניים מאנקת אביונים
עתה אקום יאמר ה' וגו'"; ולכן אם דיין שומע רק צד אחד, הוא רשע ארויר וטמא, ואסור
לעמד בארבע אמותיו, פי צריכים לשמע את שני בעלי הדינים, והם צריכים לעמד ביחד לפני
הדין. וקדם ששומעים את שניהם, יהיו בעיניך כרשעים, פי אסור להטות את הדין, ובזה
ששומעים צד אחד קדם ששומעים את הצד השני, או ששומעים צד אחד בשעה שהצד השני
אינו נמצא פה, הרי אין לך עוד עול שקוץ ותעוב יותר גדול מזה. ולכן אי לו לדין שעושה
דבר זה, שלא יצא מן העולם עד שינקמו בו מהשמים באפן מתריד, רחמנא לצלן. "וכשנפטרים
מלפניך יהיו בעיניך כזכאין, כשקבלו עליהם את הדין"; אבל תכף-ומיד כשהם קבלו את הדין,
ושמעו כבר את שני הצדדים, "יהיו בעיניך כזכאין", פי אין עוד זכאי כמי ששומע לדין תורה
אמת. ולכן צריכים מאד מאד להזהר כשבאים להתדין אצל דיין. ואמרו חכמינו הקדושים
(סנהדרין ז): לעולם יראה דיין עצמו כאלו חרב מנחת לו בין ירכותיו וגיהנום פתוחה לו מתחתיו,
ואם לא ידון את הדין כמו שצריך, הרי עגוש יענש. ועל-כן אשרי מי שיכול להתחמק לגמרי
מלהיות דיין, אבל אם הוא כבר צריך להיות דיין, אזהרה שישמע את שני הצדדים ביחד, וידון
דין אמת כפי דעת תורה, ולא כפי דעת בעל-הבית, והבן למעשה.

ט שמעון בן שטח אומר, הוי מרבה לחקר נשנע: ט והוי זהיר בדבריך. שלא יאמר הדין שמה את העדים: בפשטתה הולך לחקר עדים, כך וכך היה מעשה או אם היה הדבר כך היה פלוני תחקר אותם היטב היטב. פי בדרך כלל מי שמעיד על זולתו, יש לו נגיעה; פי המאמין האמתי, אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, ונדבר גדול ונדבר קטן לא נעשה מעצמו,

ט שמעון בן שטח אומר, הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדבריך, שפא מתוכם ילמדו

אלא בהשגחת המאציל העליון, הוא לא יבנס בענין עדות, להעיד על זולתו, אלא אם יש לו נגיעה. ולכן אם אתה רואה עדים, שרוצים לקבר את מישהו, תרבה לחקר אותם, פן ואולי כל פונתם היא רק להפילו. וזה נסיון גדול מאד. ובחכמינו הקדושים אמרו (שמות רבה, פנשה מו, סימן א'): בשעה שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא (שמות לב, ז): "לך רד פי שחת עמך", היה תופס בלוחות ולא היה מאמין שחטאו ישראל. ואמר: אם איני רואה — איני מאמין, שנאמר (שם יט): "ויהי כאשר קרב אל המחנה", שלא שברן, עד שראה בעיניו, אוי להם לבני-אדם שהם מעידים מה שאינם רואים, אפשר שלא היה משה מאמין בהקדוש-ברוך-הוא שאמר לו: "פי שחת עמך", אלא הודיע משה דרך ארץ לישראל, אפלו שיהא אדם שומע דבר מיחידי גאמן, אסור לקבל עדותו, לעשות דבר על פיו, אם אינו רואה. למדים מכאן, שאפלו משה רבנו, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו: "לך רד פי שחת עמך", עם כל זאת לא נצה לשבר את הלחות עד שראה במו עיניו. על אחת כמה וכמה איך יכול בשר ודם להעיד, אם הוא לא ראה בעיניו. ואנחנו עדים מה שקורה היום, בגני-אדם מעידים בזולתם כל מיני שקרים, אפלו שלא ראו אותם ולא שמעו אותם, אשר זה סתם לשון-הרע, ואוי להם מיום הדין. ולכן לא בחנם שאמר התנא: "הוי מרבה לחקור את העדים"; פי אם יש לאדם נגיעות אישיות, הוא יעיד עדות שקר, ובשעה שאדם מדבר על הזולת, ומעיד לכלם דברים שאינם כן, הרי זה עון כל יכפר. ובפרט פשיוצאת מזה שגאה ומריבה, שלם ישלם המבעיר את הבערה. עם כל זאת הזהירנו: "והוי זהיר בדבריך"; בפשטתה מדבר עם בני-אדם, תהיה זהיר ונזהר מאד מאד איך אתה מדבר, כדי שלא ילמדו מדבריך איך לתפס אותך, שזה "שפא מתוכם ילמדו לשקר"; הינו שאסור לדבר גדולות, אלא אדם צריך תמיד לדבר רק מהקדוש-ברוך-הוא, ולא ידבר אף פעם מעצמו. ויהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא. פי ברגע שאדם מדבר מעצמו, הוא יכול להטעות את הבריות, ומדבריו דיקא ילמדו לשקר, ויגרם לעצמו ולאחרים רעה, על-ידי שיעידו עליו עדות שקר. ורבים חללים הפילה המחלקת והמריבות, שאחד חלק על חברו. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן קפא): בפשטתקשרים בקשר איזה אנשים על איש אחד, אפלו אם הוא אדם חשוב יותר מהם, עם כל זה יכולים להפילו, פי נתקבצים חלק הכבוד שיש לכל אחד מהם, ועל-ידי-זה נתבטל חלק הכבוד שלו, ונופל על ידם, ויכולים להפיל אותו בנוקבא דתהומא רבא; פי בפשפילים איזה אדם, עקר הנפילה — שנופל לתאות גאוף, רחמנא לישזבן. ועל-פן צריכים לחקר היטב היטב את העדים שבאו להעיד על הזולת שעשה כך וכך, כמו שבודים המתנגדים עליו, כידוע מה שקורה בעתים הללו, שקמים נוזפים ככלבים, ורשעים ארורים, ובודים על צדיקי אמת הדבוקים באין סוף ברוך הוא כל מיני שקרים, ובני-אדם מקבלים את השקר והלשון-הרע, ועל-ידי-זה גם הם יוצאים וחולקים. עם כל

י שמעיה ואבטליון. גרי לזק היו ומזני בניו של סנחריב הם ושמעתי שמפני שהיה אבטליון אב בית דין נקרא בשם זה שפירושו אב לקטנים. כי טליא בלשון ארמי קטן. כמו אמר ר' יוחנן כד הוינא טליא (מגילה ה:): כשהייתי קטן. לימו טליא וטליומא. יבואו קטן וקטנה. אף כאלו אבטליון אביהן של יתומים קטנים: אהוב את המלאכה. אפילו יש לו זמה להתפרנס חייב לעסוק במלאכה. שהזמלה מביאה לידי שיעמום (כתובות נט): ושנא את הרבנות. ולא תאמר אדם גדול אני וגנאי לי לעסוק במלאכה. דאמר ליה רב לרב כהנא פשוט נבלתא בשוק וטול אגרא ולא תימא כהנא אגרא. גברא רבא אגרא. וסניא צי מלתא (פסחים קיג). פירוש אחר ושנא את הרבנות. המרחק מלנהוג שררה על יבוצר שהרבנות מקצרת את בעליה: ואל תתודע לרשות. כדי ליטול שררות [רבנות] על ידי. אי נמי אל תתודע לרשות. שלא יעבירוך על דעת קונן כמו שאירע לדואג האדומי: לרשות. השררה קרויה

לְשַׁקֵּר: י שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיֹון קָבְלוּ מֵהֶם. שְׁמַעְיָה אוֹמֵר, אֶהְיֶה אֶת הַמְּלָאכָה, וְשֵׁנָא אֶת

זאת נתן לנו עצה: "ויהי זהיר בדבריך, שמא מתוכם ילמדו לשקר"; תשמר את עצמך לא לדבר מה שלא צריך, כדי שאלו המתנגדים והרשעים האוורים לא ילמדו מדבריך איך לשקר; הינו שלא תתן להם הזדמנות שיוכלו לחלק עליך, והבן למעשה.

י שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר, אהב את המלאכה, ושנא את הרבנות, ואל תתודע לרשות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בזה העולם העקר הוא היגיעה והטרחה להתנגע ולטרח בעבודת השם יתברך, ורק על-ידי-זה יכולים להגיע אל מדרגות גבוהות בעבודת השם יתברך. שאדם צריך לעשות עצמו פשור לעל וכחמור למשא, כמאמרם ו"ל (תנא דבי אליהו בבה, פרק ד): אשרי אדם השם עצמו פשור לעל וכחמור למשא, וישב ויהנה בקל יום בתורה תמיד, מיד רוח-הקדש שורה עליו,

ותורתו בתוף מעיו. וכן אמרו חכמינו הקדושים (ילקוט שמעוני בשלח, רמז קסה): אשרי אדם שיש בו דברי תורה, ויושב וחורש בהם כבהמה שהיא חורשת בשדה; כי אצלו יתברך מאד מאד חשבה המלאכה שאדם יגע במלחמתה של תורה, כמאמרם ו"ל (תנא דבי אליהו בבה, פרק ג'): תלמיד חכם שמרבה במלאכתה של תורה, ואינו מכניס פרות הרבה, סימן יפה לו, שהקדוש-ברוך-הוא אוהב את תורתו, שאם יעשיר — יפגע מדברי תורה. ופעם אחת שאל מוהרנ"ת ו"ל את רבנו ו"ל: מדוע כמה יראים שהתנגעו בעבודת השם הרבה מאד (שקורין האריווין), ואף-על-פי-כן לא הגיעו למדרגת הצידיקים הגדולים? השיב בפשיטות: מסתמא לא התנגעו כל-כף; כי הכלל, שהעקר הוא היגיעה, והכל לפי רב המעשה (שיחות-הר"ן, סימן קע). ורבנו ו"ל התפאר מאד, שהוא יגע וטרח הרבה בעבודת השם יתברך, ובשביל זה בא למדרגתו הגבוהה. ופעם אחת אמר רבנו ו"ל בסוף ימיו לתלמידו ר' שמעון: כמו שאתה רואה אותי, כל מה שניגעתי וטרחתי ופעלתי על-ידי עבודתי מאדי עד היום הזה, עתה אני יכול לפעל כל זה ביום אחד. ואחר-כך בזמן אחר אמר לו, שעתה יכול לפעל כל זה בשעה אחת, ואחר-כך אמר, שעתה יכול לפעל כל זה ברגע אחד (שיחות-הר"ן, סימן קעד). כי רבנו ו"ל רצה להתדיר בנו, שהעקר הוא היגיעה והטרחה בעבודת השם יתברך, שנה מה שאמר התנא: "אהב את המלאכה" בעבודת השם יתברך, שצריכים לגרוס הרבה בתורה יומם ולילה, ולהתבודד כל היום עמו יתברך, ולהתנגע בתפלות הקבועות, ולהרבות באמירת תהלים ושיחה בינו לבין קונו, לשפף שיחו בפנים. ואף שזו מלאכה כבדה, עם כל זאת אהב, אהובי, בני, את המלאכה, אבל מזהיר אותך גם: "ושנא את הרבנות"; שכל היגיעה

והשקרא שאמה טורח בעבודת השם יתברך, רשות מפני שהרשות בידה לעשות כרצונה: יא הזהרו שלא תהיה לך שום מחשבה של איזו גדלות ונאות, להיות רב ורבי, גאון ומקבל, צדיק ואיש מפרסם, כי אז לא תוכל לעשות שום דבר לשם שמים, פי תמיד תחשב בעבור בגי-אדם. ויכמו שאמר פצם רבנו ו"ל לאחד מאנשי שלומנו, שרצה להיות מפרסם, ולנסע למדינה בפרסום גדול בדרך המפרסמים, שנותנים להם כבוד גדול. ענה ואמר לו רבנו ו"ל, הלא לא תוכל לברך אפילו ברפת-המזון אחת, פי תרצה תמיד ליפות עצמך לפני בגי-אדם, ותצטרך לעשות לפניהם כל מיני תנועות, כדי שיחקבלו מעשיך בגי-אדם, ולא תוכל לעשות שום עבודה קלה לשם שמים (שיחות-הר"ו, סימן מז).

והוא שאל עולם. "ואל תתודע לרשות"; שלא תתפרסם ברשות הרבים, אלא תהיה הצנע לכת עם הנז"ה אלקיך, שזה עקר השלמות — שאדם מעלים ומסתיר את עבודתו מעיני כל הבריות. וזו המעלה הדי גדולה, שאדם יכול להעלים ולהסתיר את יגיעתו וטרחתו בעבודת השם יתברך יומם ולילה, עד שבגי-אדם לא יראו אצלו שום דבר. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בקנה העולם, ואז טוב לו בזה ובקא, והבן למעשה.

ואל תתודע לרשות, ואל תתודע לרשות: יא אבטליון אומר, חכמים הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הנאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל. שיארו אותן דעות בטלות בעולם כמו שקרה לאנטיגנוס איש סוכו עם זדוק וצייחוס תלמידיו שאמר להם אל תהיו כעזדים המשמשים את הרצ על מנת לקבל פרס ואמרו הם אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערב אינו נטלות בעולם כמו שקרה לאנטיגנוס איש סוכו עם זדוק וצייחוס תלמידיו שאמר להם אל תהיו כעזדים המשמשים את הרצ על מנת לקבל פרס ואמרו הם אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערב אינו

הר"ו, סימן מז). ולכן צריכים לראות לא לרצות שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, שכל מה שיגע וטרח בעבודת השם יתברך בתורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים, יהיה רק לשם שמים, לשם אל עולם. "ואל תתודע לרשות"; שלא תתפרסם ברשות הרבים עבודתך, אלא תהיה הצנע לכת עם הנז"ה אלקיך, שזה עקר השלמות — שאדם מעלים ומסתיר את עבודתו מעיני כל הבריות. וזו המעלה הדי גדולה, שאדם יכול להעלים ולהסתיר את יגיעתו וטרחתו בעבודת השם יתברך יומם ולילה, עד שבגי-אדם לא יראו אצלו שום דבר. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בקנה העולם, ואז טוב לו בזה ובקא, והבן למעשה.

ואל תתודע לרשות, ואל תתודע לרשות: יא אבטליון אומר, חכמים הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הנאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בקנה העולם הוא להיות דבוק בתי החיים בו יתברך, ולגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך. וזו צריכה להיות תכלית הכל. הרב והחכם שבידו, מנהיג וצדיק אמת, ראוי לו לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך לכל תלמידיו במסירות נפש הדי גדולה, ולא להתפעל משום בקיה שבעולם, אבל צריכים מאוד להזהר ביצד מדברים, כי לסעמים קשומדברים יותר מדאי, והתלמידים שומעים מה שאינם צריכים לשמע, על-ידי-זה הם נוקלים, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן מז): סבנה גדולה לומר תורה, וצריך לזה יגיעה גדולה ואמנות יתרה, שיוכל לשקל בפלס דבריו, באפן שלא ישמע כל אחד ואחד מהשומעים כי אם מה שצריך לו, לא יותר, ואף-על-פי שהכל שומעין כל התורה שאומר, עם כל זה לא ישמע כל אחד רק מה שצריך לבד, וכמובא (זהר יתרו סח). על פסוק (שמות יח, א):

"וישמע יתרו", והלא כל העולם שמעו? אלא יתרו שמע ובא, פי רק שמיעת יתרו נחשבה לשמיעה שנקנסה באזניו, ושמיעת כל העולם אינה נחשבת שמיעה כלל. ומי שאינו יכול לומר תורה בבחינה זו, אסור לו לומר תורה, פי כל אחד ואחד בפשא אל הצדיק לשמע תורה, בא עמו גם הרע שלו, דהינו הקלפות הנבראות על-ידי עברות, חס ושלום, והן הדוחקות את העולם, ועושות בלבול ודחק גדול בשעת אמירת התורה, פי הרע של כל אחד רוצה לבלבל. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ו): האי דוחקא דכלה מיניה; הינו מהרע של כל אחד ואחד, שהן הקלפות, ואלו הקלפות רוצות גם-כן לינק מן התורה, ויניקתם היא רק מהמותרות, דהינו מה שאחד שומע יותר ולמעלה ממחו והבנתו, זה מותרות ומשם יניקתם. ולכן צריך החכם האומר תורה, שתהיה לו אמנות גדולה מאד, שלא ישמע שום אחד מהשומעין מה שאינו לפי מחו והבנתו, שאינו שיף לו, כדי שלא לתן להם יניקה, חס ושלום. ולכן אבטליון דיקא אמר: "חכמים הנהירו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונקמצא שם שמים מתחלל"; הינו שהצדיק והחכם שבדור, המגלה תורה לתלמידים הבאים אליו, הם רחוקים מאד מהקדשה, ואין להם יראת שמים כלל, ומה גם שעוברים עברות חמורות, ואם הרב החכם האמת שבדור מכרח להוריד את עצמו אליהם, שזו לו בחינת גלות, ואם אינו מתחזק, הרי הוא יכול לגלות לתלמידים דברים כאלו, שיהיו למעלה מהשגתם, "וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו", שתהיה להם גפילה, "ונקמצא שם שמים מתחלל"; פי במקום לקרב אותם, הם יכולים לפל, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן נט): כשמקריבים רחוקים, צריכים לשמר מאד מאד

שלא יתאחזו בו הקלפות והרע של אלו בני-אדם שמקרבם, פי הם יכולים עוד להפילו. ולכן הרב והחכם שבדור, צריך להיות כל-כף דבוק באין סוף ברוך הוא, ולגלות ולפרסם רק את אמתת מציאותו יתברך, שעל-ידי-זה אפלו שיוריד את עצמו אל התלמיד, שזו לו בחינת גלות, וצריך לרדת למקום מים הרעים, לשמע דבורים של מה בכך, לכן צריך לשמר מאד שלא ישתו התלמידים הבאים אחריכם דבורים שיזיק להם, ועל-ידי-זה "וימותו", שיפלו גפילה, אלא צריך לפלס את דבריו איך מדברים. ולכן כל מי שאומר תורה ברבים, הוא צריך לשמר מאד מאד איך הוא מדבר. והעקר לדבר רק ממנו יתברך, לגלות ולפרסם לכלם את אמתת מציאותו יתברך, ואשר אין שום תכלית בזה העולם, רק לדבר אליו יתברך, פי בזה שמגלים לאדם, אשר הכל זה אלקות ואלקות זה הכל, ואין תכלית בזה העולם, רק לדבר אל הקדוש-ברוך-הוא, מזה יוצאת טובה לתלמידים, שעל-ידי-זה הם אף פעם לא יפלו. אכל אם מדברים עמהם דבורים כאלו, שהם למעלה מהשגתם, ונקנסים אתם בפלפולים, אפלו פלפולי אמת, אכל מאחר שמתם חלש מאד, ואינם מבינים כלום, על-ידי-זה לבסוף יפלו ויתפטלו לגמרי. ולכן צריך שתדע, אהובי, בני! אם אתה מדבר דברי תורה ברבים, תמיד תזכיר את הקדוש-ברוך-הוא, ותגלה לכלם את אמתת מציאותו יתברך, ועל-ידי-זה לא תצטרך לפחד מאף בריה שבועולם, פי אף אחד כבר לא יפל; פי ברגע שמגלים ומפרסמים רק את הבורא יתברך שמו, ואשר אין שום תכלית בזה העולם רק לדבר אליו יתברך, אף אחד לא יפל על ידך. ועל-כן אבטליון דיקא אמר את זאת, פי אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין צו): מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, מאן אינון? שמעיה ואבטליון. פי דיקא יתרו, שהיה גר, שמע

ממשה רבנו מה שהיה צריך לשמע וכו' בא. מקבל פרס. ונאלו למינות הדת הם ותלמידיהם ואמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן מז), ונקראים נדוקים ונתימסים עד היום: יב הוי שהצדיק האמת יש לו אימה גדולה כשאומר תורה, יותר מאימת ראש השנה ויום הכפורים,

פי אז דנים את האדם דין קשה. וכן הוא בענין אמירת תורה בפרים, פי כאשר פלוני אומר תורה, ואינו אומרה כראוי, הוא יכול להפיל את האדם לנוקבא דתהומא רבא. פי אם אדם ישמע יותר ממה

מתחלל: יב הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה:

כשהיה רואה שני בני אדם מתקוטטים היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חבירו ואומר לו ראה חברך איך הוא מתחרט ומכה את עצמו על שחטא לך והוא אמר לי שאכזא אליך שמתחול לו. ומתוך כך כשהיו פוגעים זה

בזה היו מנשקים זה את זה. וכיזד היה מקרב הנרות לתורה כשהיה יודע באלים ששכח עבירה היה מתחבר עמו ומראה לו פנים נהובות. והיה אומר אלם מתנייש ואמר אלנו היה יודע נדיק זה מעשי הרעים כמה היה מתרחק ממני ומתוך כך היה חוזר למוטב. הוא שהנביא מעיד עליו (מלאכי ב) בשלום ונמיסור הלך אחי ורבים

שצריך לשמע, הוא יכול לפל מאד. ועל-כן צריכים לשמר מאד מאד איך שאומרים תורה, פי בנקל להפשל בזה מאד, כמובא בדרבי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן יח): בהנהגת העולם ובחדושין דאורייתא שמחדשים, יכולים להיות ממש גנב ונואף ורוצח בכל פעם ובכל רגע, פי אם לא מגלים ומפרסמים את הקדוש-

ברוך-הוא, אלא אומרים פלפולי הכל וסרק שאינם עושים פעלה אצל האדם, על-ידי-זה בונים שמים ורקיעים של שוא, כמובא (הקדמת הוהר"ה); ולכן צריכים מאד מאד לשמר איך שמדברים עם הזולת, פי הצדיק והחכם שבודד ההקרח לו לרדת בגלות אצל אלו שירודים ונמוכים, פי הוא צריך להוריד עצמו אליהם ולהבין אותם. אבל צריכים מאד לשמר איך שמדברים, פי עם כל אחד ואחד צריכים לדבר בצורה אחרת, ולכן צריכים מאד להשמר איך לדבר. ובשביל זה בקש משה רבנו את הקדוש-ברוך-הוא (במדבר כו, טז): "יפקד הני"ה אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה", ופרש רש"י: אמר לפניו, רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינם דומים זה לזה, מנה עליהם מנהיג, שיהיה סובל כל אחד ואחד לפי דעתו; פי הצדיק והחכם שבודד צריך לומר תורה באופן כזה, עד שכל אחד ואחד ישמע רק מה שהוא צריך לשמע, ולא יפשל חס ושלום, שלא יבא לידי חלול השם, והבן למעשה.

יב הלל ושמאי קבלו מהם: משמעה ואבטליון, שהיו שניהם גדולים ויקרים מאד, אף שהיו בני גרים, כמאמר ז"ל (סנהדרין צו:), עם כל זאת הלל ושמאי קבלו מהם, זה מורה הוראה לכל הדורות, שאם הוא חכם וגדול בתורה שיקבלו ממנו.

הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר כל עסקו של אהרן הכהן היה רק להכניס אהבה ושלום בין נשמות ישראל, ומסר את נפשו שיהיה רק שלום ביניהם. ועקר השלום לבון אליו תתברך, אשר שמו שלום (שבת י:); ואמרו (זהר ח"ג עג:): קודשא בריך הוא ואורייתא — חד הוא; ועל-כן העקר, שכל בר ישראל צריך לראות בזה העולם — לאהב את השלום. פי אמרו חכמינו

השיב מעון: יג נגד שמא אבד שמיה. מי שנמשך הקדושים (עקצין פרק ג): לא מצא הקדוש-ברוך-
 לו שמו מרחוק מתוך שררה ורצנות, מהרה יאבד שמו הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום; ולהחזיר
 שהרצנות מקצרת את זעליה, נגד לשון משיכה. מרגום שלום בין נשמות ישראל ולקרבם אל התורה
 משכו. נגידו: ודלא מוסיף. מי שאינו מוסיף על הקדושה. והיתה דרכו של אהרן להקדים שלום
 יג הוא היה אומר, נגד שמא, אבד שמה. ודלא לכול בר ישראל, אפלו
 לרשע גמור, כמאמרם ו"ל (אבות דרבי נתן, פרק יב,
 סימן ג): כשהיה אהרן מהלך בדרך ופגע בו באדם רשע, ונתן לו שלום, למחר בקש אותו האיש
 לעשות עברה, אמר: אוי לי, היאך אשא עיני אחר-כך ואראה את אהרן, בשתי ממנו שנתן לי
 שלום. וכן אמרו חכמינו הקדושים (שם): שני בני-אדם שעשו מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב
 אצל אחד מהם, אמר לו: בני, ראה מה חבךך אמר: "בשתי ממנו, שאני חטאתי לו"; והוא יושב
 אצלו, עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן וישב אצל אחר ואומר לו: ראה מה חבךך אמר:
 "היאך אשא עיני ואראה את חברי, בשתי הימנו, שאני הוא שחטאתי לו"; והוא יושב אצלו עד
 שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה, כפפו ונשקו זה לזה. הרי שלף לפניך, שכל ענינו של
 אהרן הנהן — לעשות שלום בין הבריות. לכן מזהיר אותך התנא, שתהיה מתלמידיו של אהרן,
 שגם אתה, אהובי, בני! תמסר את נפשך שיהיה שלום בין נשמות ישראל, ובזה תגלה שאתה
 אוהב אותם. ועקר האהבה שתקרבם אל התורה. ואמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו בבה, פרק
 יד, סימן ג): אהרן הנהן היה קושר חבל של ברזל במתניו, ומחזר על כל פתחי ישראל, וכל מי
 שאינו יודע לקרות קריאת שמע — למדו קריאת שמע, ומי שאינו יודע להתפלל — למדו
 תפלה. ומי שאינו נכנס בגופה של תורה — היה מלמדו. ולכן גם אתה, אהובי, בני! עשה את
 זאת, ושכרך יבא על צדך, שיקראו שמך בביתם, כמאמרם ו"ל (אבות דרבי נתן, פרק יב, סימן ג):
 כמה אלפים היו בישראל שנקרא שמם אהרן, שאלמלא אהרן לא באו לעולם, שהיה משים שלום
 בין איש לאשתו ומזדווגים זה לזה, והיו קוראים את שם הילד על שמו; כי בזה שמכניסים שלום
 בין הבריות, בין איש לאשתו ובין איש לחברו, על-ידי-זה מתרבה ומתקדש שמו. יתברך הנקרא
 שלום. ולכן ראה, אהובי, בני! למסר את נפשך בעבור לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך,
 ותקרב את נשמות ישראל אל התורה הקדושה, ותלמדם את דרכי המקום ברוך הוא יתברך שמו,
 והבן למעשה.

יג הוא היה אומר: הינו הלל הזקן היה רגיל לומר. "נגד שמא אבד שמה": צריך שתדע,
 אהובי, בני! מי שעושה פעלות שיתגדל ויתרבה ויתפרסם שמו, הרי זה מאבד את שמו; כי
 באמת עליך לדעת, שאדם אינו צריך לעשות שום פעלות להתפרסם, כי לא יועיל לו כלל,
 אדרבה, אדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ולא יצטרך שום דבר בזה
 העולם, רק את אמתת מציאותו יתברך. ואפלו בשלומד תורה, ילמד תורה לשמה, לשם אל עולם,
 ויהיה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, ואם יהיה ברוך הוא יתברך לגדלו ולפרסמו, אז ממילא
 יגדלו ויפרסמו, וכמאמרם ו"ל (שמות בבה, פרשה ח, סימן ג): אפלו לומד אדם תורה בקרן זרית,
 אני מפרסמו לבריות; ועל-כן לא כדאי לעשות אילו דברים כדי להתפרסם, כי כל מה שתעשה
 יותר שתתפרסם — יעלימו וכסו אותך. ולכן העקר להיות דבוק בחי החיים בו יתברך, ולא
 תרצה שום דבר רק את הקדוש-ברוך-הוא. ואם הוא יתברך ירצה לפרסמך — יפרסמך, ואם לא

— לא יפרסמך ולא תועיל לך שום פרסמת
 שבעולם. ולכן העקר להיות רק בטל ומבטל
 אל האין סוף ברוך הוא, ולהתענג בערבות,
 ידידות, זיו שכנית עזו יתברך. "ודלא מוסיף
 יסיף"; צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם
 צריך להוסיף בכל יום
 ויום בלמוד התורה
 הקדושה ומחין קדושים,
 להיות דבוק בו יתברך בתי החיים, ולא יסתכל
 על שום ברךה שבעולם. פי אם אדם אינו מוסיף
 בכל יום ויום — הן בלמוד התורה הקדושה
 והן בדבקות הבורא יתברך שמו, על-ידי-וה,
 רחמנא לישזבן, "יסיף", והוא יעקר מן העולם.
 "ודלא יליף קטלא חיב"; צריך שתדע, אהובי,

למוד: יסיף. יסוף מפיו מה שכבר למד ושכח
 תלמודו. יש גורסין יאסף כלומר אל עמיו וימות
 בלא עמו: ודלא יליף. קשה מדלל מוסיף הלכך
 קטלא חייב כלומר ראוי הוא שיהרגוהו כמו שאמרו
 (פסחים מט:) עם הארץ מותר
 לקרעו כדג ומגזו:
 ודאשתמש בתגא חלף.
 המשמש בכחרה של תורה
 כחדם המשמש בכליו חלף
 ועבר מן העולם. תגא כלשון ישמעאל כחר. יש
 מפרשים תג"ח ראשי תיבות תלמיד גברא אחרינא
 שאסור לאדם להשתמש בתלמידים שאינן תלמידיו. ואני
 שמעתי ודאשתמש בתגא המשמש בשם המפורש חלף
 ואז שאלו לו חלק לעולם הבא:

מוסיף, יסיף. ודלא יליף, ודאשתמש
קטלא חיב. בתגא, חלף:

בני! אשר מי שאינו לומד התורה הקדושה — חיב מיתה; ולכן ראה להתמיד בה, אשר אין
 עוד דבר טוב מלמוד התורה הקדושה, ואפלו שאתה יודע שחטאת ועשית מעשים מגנים, עם
 כל זאת הרגל את עצמך ללמד את התורה הקדושה, פי כף אמרו תכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו
 ובה, פרק יח): בא וראה כמה גדול כחה של תורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושים
 תשובה, אפלו מעבודה זרה שבגידם; פי באמת מי שמרגיל את עצמו ללמד תורה הקדושה, נמשך
 עליו אור וזיו וחיית ודבקות הבורא יתברך שמו, כמאמרם ז"ל (תנא דבי אליהו ויטא, פרק א'): ביון
 שקרא אדם תורה, נביאים וכתובים, ושנה מדרש, הלכות ואגדות, ושנה גמרא ושנה פלפול
 לשמה, מיד רוח הקדש שורה עליו. ולכן ראה, אהובי, בני, ללמד תורה, פי מי שאינו לומד
 תורה — חיב מיתה, והקדוש ברוך הוא מוחל על הכל, אבל לא על בטול תורה. ולכן תעשה
 כל מיני פעולות שבעולם רק ללמד תורה. ואמרו תכמינו הקדושים (תנחומא פרשת ראה): כל מי
 שמתבטל מן התורה, באלו כופר בהקדוש-ברוך-הוא, וכל העוסק בתורה ומקיימה, באלו קבלה
 מהר סיני; ולכן ראה להתמיד יומם ולילה בלמוד התורה הקדושה, אשר אין לך עוד נעימות
 יותר ממנה. "ודאשתמש בתגא חלף"; צריך שתדע, אהובי, בני! אפלו מי שזוכה להיות דבוק
 בתי החיים בו יתברך, וזוכה ליחד יחודים קדושים, ולומד שמות הקדש, ומיחד יחודים קדושים,
 והוא בטל ומבטל אל חי החיים, והוא מתענג בזיו נעם שכנית עזו יתברך, ושם הני"ה תמיד
 לפניו, ויודע איה להשתמש עם שמות הקדש, עם כל זאת עליו לידע, שברגע שאדם עוסק בקבלה
 מעשית, ומשתמש בשמותיו יתברך, על-ידי-וה עגשו שיהלף מן העולם, ולא יצא מן העולם עד
 שיפיל נפילה אחר נפילה, רחמנא לישזבן, וכן קרה בכל הדורות, כל אלו שהשתמשו בקבלה
 מעשית — יעקרו מן העולם באופן מר מאד. ועל-כן ראה, אהובי, בני! לא להשתמש בשמות
 הקדש, אלא תתחזק באמונה פשוטה בו יתברך, פי עם אמונה לבד יכולים לפעל אצל
 הקדוש-ברוך-הוא כל מה שצריכים. ולכן אשרי מי שמבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך
 הוא, ואז טוב לו כל הימים!

יד אם אין אני לי. אם אין אני זוכה לענמי מי זכה
 זשנילי: וכשאני לעצמי. ואפילו זכיתי לענמי מה
 הוא הזכות הזה ובמה נחשב הוא כנגד מה שאני חייב
 לעשות: ואם לא עכשיו. בעוה"ז: אימתי כי אחר

המות אי אפשר לזכות עוד,
 פירוש אחר אם לא עכשיו
 בימי הנחרות אימתי. שמה
 בימי הזקנה לא יעלה לידי:
 טו עשה תורתך קבע.
 שיהיה עיקר עסקך ביזם
 ובלילה נמורה וכשתהיה יגע

יד הוא היה אומר, אם אין
 אני לי, מי לי. וכשאני
 לעצמי, מה אני. ואם לא
 עכשיו, אימתי: טו שמאי
 אומר, עשה תורתך קבע.

להגיע בזה העולם — להיות בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא. ואמר רבנו ז"ל (לקויטי-מוהר"ן,
 חלק א'. סימן נה), שאדם צריך להגיע אל בטול כזה, שגם את עצמו לא ירגיש בעת תפלתו, אלא
 את האור אין סוף ברוך הוא, שזה "אם אין"; אם אדם נכלל ב'אין', הינו באין סוף ברוך הוא,
 אז "אני לי"; אני הוא המלכו"ת, פמובא בפספר "שערי אורה" (שער א'), מקשר את חכמה עלאה
 בחכמה תתאה, שזה סוד ל"י, פמובא בדברי רבנו ז"ל (לקויטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן צא); "מי לי";
 וכן מ"י הוא הבינה, פמובא בפספר "שערי אורה" (שער ח'); הינו אם אדם הוא בטל ומבטל באין
 סוף ברוך הוא, אז זוכה לקשר חכמה עלאה בחכמה תתאה, שנקרא ל"י, כי יו"ד על שם החכמה
 נאמר, ולמ"ד הוא לשון למוד, פמובא שם. הינו מרב התפלות שאדם נכלל באין סוף ברוך
 הוא, הוא יכול לקשר בין הבינה למלכו"ת, שזוכה לקשר את העולם הזה אל העולם הבא,
 ובטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, עם כל זאת אדם צריך תמיד להתחזק, ולא לנתק את
 עצמו ממנו יתברך. שזה "וכשאני לעצמי מה אני"; אם אני לוקח את ה'אני' לעצמי, שאני רוצה
 לעצמי משהו בזה העולם מבלעדיו יתברך, שזה 'אנא אמן', פמובא בדברי רבנו ז"ל
 (לקויטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן פב), אז "מה אני"? ! לא פעלתי כלום. ואם תאמר: מתי אגיע למדרגה
 זו? ! ואתנאש, על זה אומר: "ואם לא עכשו אימתי"? ! שאדם צריך לראות להתחזק על-פל-פנים
 עכשו, ולא לפל בדעתו בשום פנים ואפן מכל מה שעובר עליו, ויהיה נכלל באין סוף ברוך הוא.
 ולכן ראה, אהובי, בני! להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, שזו המדרגה הכי עליונה,
 ובזה שאדם מבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, בזה הוא מקשר את המלכו"ת אל
 הבינה והבינה אל המלכו"ת, חכמה עלאה בחכמה תתאה, והוא מבטל מעצמו את הישות
 והגאות, אבל ברגע שאדם מנתק את עצמו ממנו יתברך, ושוכח את עצמו מה תכליתו בזה
 העולם, על-ידי-זה הוא נשאר בחוץ. ואם תאמר: אם-כן, מתי אזכה להכנס אל הקדשה? ! על
 זה מעורר אותך, שאל תדחף מיום לתברו, פמובא בדברי רבנו ז"ל (לקויטי-מוהר"ן, חלק א', סימן
 ערב), אלא עוד היום הזה תזכה לכה. וזה "ואם לא עכשו — אימתי"? ! אם לא תעשה עכשו,
 אז מתי תעשה את זאת? ! והבן למעשה.

טו שמאי אומר: שמאי היה רגיל לומר. "עשה תורתך קבע"; אהובי, בני! עליך לדעת, שאדם
 צריך 'לגב' את הזמן, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקויטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רפד). שזה מה שאמרו

חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שְׁבַת ל.א.), שְׁשׂוֹאֲלִים אֶת הָאָדָם: 'קִבְעַתָּ עִתִּים לַתּוֹרָה', קִבַּע לְשׁוֹן גְּזֻלָּה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (מְשָׁלִי כ.ב. כג.): "וְקִבַּע אֶת קִבְעֵיהֶם גִּפְשׁ"; הֵינּוּ שְׁשׂוֹאֲלִים אֶת הָאָדָם, אִם גְּזֹל עִתִּים לַתּוֹרָה, מִן הַזְּמַן שֶׁהוּא טְרוֹד בַּעֲסָקָיו; פִּי צָרִיךְ אָדָם לַחֲטוֹף וּלְגֹזֵל עִתִּים לַתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַטְרָדָה וְהַעֲסָק. וְלִכֵּן אוֹמֵר שְׂמַאי עֲצָה, שֶׁתְּרַאֲהָ לְגַנֵּב בְּכָל יוֹם תּוֹרָה, שְׁנֵה 'קִבְעַתָּ' — לְשׁוֹן גְּזֻלָּה, 'עִתִּים לַתּוֹרָה' — הֵינּוּ שְׁצָרִיכִים לְגֹזֵל עִתִּים לַתּוֹרָה, פִּי חָבַל עַל כָּל יוֹם וְעַל כָּל שְׁעָה וְעַל כָּל רֵגַע שֶׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם בְּלֹא לַמּוֹד תּוֹרָה, פִּי לֹא יִשָּׂאֵר מִן הָאָדָם רַק הַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלְמַד.

מִן הַלְמוּד תַּעֲשֶׂה מַלְאכָה, וְלֹא שִׁיחֵה עֵיקַר עַסְקָךְ בַּמַּלְאכָה וּכְשֶׁחֲפַנְהָ מִן הַמַּלְאכָה תַּעֲסוֹק בַּחֲוֵרָה. וּמַלְאָמִי כְמוֹב עֲשֶׂה תּוֹרַתְךָ קִבַּע שֶׁלֹּא תַחֲמִיר לַעֲלֹמָךְ וּתְקַל לַאֲחֵרִים. אוֹ תַחֲמִיר לַאֲחֵרִים וּתְקַל לַעֲלֹמָךְ. אֲלֵא תַהֵא תּוֹרַתְךָ קִבַּע לָךְ כְּמוֹ לַאֲחֵרִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר **אָמֹר מְעַט וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה,** לַאֲחֵרִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר **וְהָיִי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם** צַעֲרָא ו'. כִּי עוֹרָא הַכִּין לְבַבּוֹ לְדְרוּשׁ אַת תּוֹרַת ה' וְלַעֲשׂוֹת

וּלְלַמַּד לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁהַכִּין לְבַבּוֹ לַעֲשׂוֹת כִּךְ הִיָּה מְלַמֵּד לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל: אָמֹר מְעַט וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה. כְּמוֹ שֶׁמַּנְיֵנוּ בַּאֲזַרְהֵם אֲזִינוּ ע"ה שֶׁאֵמַר תַּחֲלֵה (בְּרַאשִׁית יד) וְאִקְחָה פֶת לַחֵם וּבְסוֹף וּיְקַח זֶן צָקַר כִּךְ וְטוֹב: וְהָיִי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם. כְּשֶׁאֵתָה מַכְנִים אוֹרְחִים לְבִיתְךָ

וְלִכֵּן רָאָה לְהִיֹּת 'גִּנְב' וְלִלְמַד תּוֹרָה. וְחֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אוֹמְרִים (מְכִילֵתָא מִשְׁפָּטִים, פָּרָשָׁה יג): הַמִּתְגַּנֵּב אַחֵר חֲבָרוֹ וְהִלֵּךְ לְשִׁנוֹת בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁנִקְרָא גִנְב, הָרִי זֶה זָכָה לַעֲצָמוֹ; הֵינּוּ כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה שֵׁישׁ בְּנִי-אָדָם שֶׁמְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ וּמְבַטְלִים אוֹתוֹ, הוּא יְכוֹל לְגַנֵּב אֶת דַּעְתָּם וְלוֹמַר לָהֶם, כְּאֵלוֹ הוּא צָרִיךְ לְלַכֵּת לְאֵיזָה עֲנָן נְחוּץ — לְרוֹפֵא, אוֹ לְעוֹרֵף-דִּין, אוֹ שָׂאֵר סְדוּרִים שְׁצָרִיךְ לְסַדֵּר, וּבֵין כֵּן הוּא מִתְגַּנֵּב לְאֵיזָה בֵּית-הַמְדֻרָשׁ וְלוֹמֵד תּוֹרָה. וְזֶה 'הַמִּתְגַּנֵּב מִחֲבָרוֹ', אֶף-עַל-פִּי שְׁנִקְרָא גִנְב, כִּי גִנֵּב דַּעְתּוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ, עִם כָּל זֹאת הוּא גִנֵּב לַעֲצָמוֹ, שֶׁבֵּין כֵּן הוּא יְכוֹל לְלַמַּד בְּמָה דְפִים גְּמָרָא וּכְמָה סִימְנִים שֶׁלְחַן עֲרוּף וּכְמָה פְּרָקִים מְשֻׁנְיּוֹת, וּבְזֶה הָעוֹלָם אֵין עֲצָה אַחֲרָת, אֲלֵא לְהַתְגַּנֵּב מִחֲבָרוֹ, כִּי יֵשׁ הַמּוֹן טְרָדוֹת. וּמוֹסִיף וְאוֹמֵר: "אָמֹר מְעַט וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה"; אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לַעֲצָמוֹ תְּכַנְיּוֹת: "אֲנִי אֶלְמַד כֵּן וְכָךְ", וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֹאמַר לַעֲצָמוֹ: "אֲנִי אֶלְמַד כֵּן וְכָךְ", כִּי לְבַסוּף לֹא יִלְמַד כְּלוּם. וְזֶה "אָמֹר מְעַט"; תְּגִיד לַעֲצָמָךְ, אֲנִי לוֹמֵד עַכְשָׁו רַק קִצָּת, וְאַחֲרֵי-כֵן מְמִילָא יָבֵא, שֶׁהוּא יַעֲשֶׂה הַרְבֵּה. כְּמוֹ שֶׁסֵּפֶר מוֹהֲרַנְ"ת ו"ל, שֶׁלְפָנָי הַתְּקַרְבּוֹתוֹ אֶל רַבְּנּוֹ ו"ל, כְּשֶׁהִיָּה בָּא אֶל בֵּית-הַמְדֻרָשׁ לְלַמַּד, וְעַרְף לַעֲצָמוֹ תְּכַנְיּוֹת לְלַמַּד הַרְבֵּה מְאֹד, וְהִיָּה בְּלִבּוֹל בְּבֵית-הַמְדֻרָשׁ, אֲזִי נִשְׁבֵּר לְגַמְרִי, וְדַחָה אֶת זֹאת לְמַחֵר. וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כְּשֶׁבָּא לְבֵית-הַמְדֻרָשׁ הִיָּה סְפוּרָה אַחֵר; פַּעַם הִיָּה בְּרִית, וְהִיָּה כָּל בֵּית-הַמְדֻרָשׁ הַפּוּף, וּפַעַם הִיָּתָה מְרִיבָה, וְכָל אֲנָשִׁי בֵּית-הַמְדֻרָשׁ רָבוּ, וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם הִמְצִיא לוֹ הַסֵּמ"ך-מ"ם בְּטוֹלִים עַל גְּבִי בְּטוֹלִים, אֲזִי לְבַסוּף לֹא לְמַד כְּלוּם. אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ אֶל רַבְּנּוֹ ו"ל, וְסֵפֶר אֶת כָּל לְבוֹ אֶל רַבְּנּוֹ ו"ל, אָמַר לוֹ רַבְּנּוֹ ו"ל בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: 'אַבִּיסְעַל אִיזו אוֹיךְ גוֹט' [מְעַט גַּם-כֵּן טוֹב]. וְכֵא אֲזִי לְבֵית-הַמְדֻרָשׁ, וְאָמַר לַעֲצָמוֹ: "אֶלְמַד רַק קִצָּת", וְאַחֲרֵי-כֵן אָמַר לַעֲצָמוֹ: "אֶלְמַד עוֹד קִצָּת וְעוֹד קִצָּת וְעוֹד קִצָּת", עַד שֶׁבִלְהָ בְּמָה וּכְמָה שְׁעוֹת, עַד שֶׁהִמְשִׁיךְ לְלַמַּד כָּל הַיּוֹם, אֲשֶׁר זֶה מָה שֶׁנּוֹתֵן הַתְּנָא שְׂמַאי עֲצָה: "אָמֹר מְעַט"; תֹּאמַר לַעֲצָמָךְ, שְׂאֲנִי לוֹמֵד רַק מְעַט, וּמְמִילָא יָבֵא מְזָה "וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה", שֶׁתְּזַכֶּה לְלַמַּד הַרְבֵּה. עִם כָּל זֹאת תִּהְיֶה בְּטַל וּמְבַטֵּל אֶל הָאִין סוּף בְּרוּף הוּא, "וְהָיִי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת"; כִּי בְּדֻרְךָ כָּלֵל אָדָם שְׁבוּר, כִּי עוֹבְרִים עָלָיו מְשַׁבְּרִים וְגַלִּים, וּמַצִּד אַחַד רוֹצֵה לְלַמַּד הַרְבֵּה, וּכְשֶׁלֹּא הוֹלֵךְ לוֹ, הוּא נִשְׁבֵּר כְּחֹרֵס, וְאֲזִי אֵינוֹ מְכַבֵּד אֶת שׁוֹם בְּרִיָּה, וְאֵינוֹ מְאִיר פְּנֵיו בְּחִיּוּף

לא חתן להם ופניו כזושות בקרקע שכל הנותן פניו כזושות בקרקע אפילו נתן כל מחנות שזעולס מעלים עליו כאלו לא נתן כלום. שלש אזוהרות הזוהיר שמאלי כנגד שלש מעלות שהזכיר ירמיה. חכס גבור ועשיר. כנגד חכס אמר עשה תורתך קצט. כנגד עשיר אמר אמור מעט ועשה הרבה. כנגד גבור אמר הו מקבל את כל האדם

ובסבר פנים יפות, על זה אמר: אף שעובר עליך מה שעובר "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"; פי אף שבפנימיות לכבד אתה שבור, עם כל זאת אינך צריך להראות את זאת כלפי חוץ לבני-אדם; פי בדרך כלל בפשטות רוצה לעבד את הקדוש-ברוך-הוא, וזה

לא הולך לו, אז הוא מוציא את כל פצטו על אחרים, ובפךט אלו שרוצים ללמד הרבה תורה, ולא הולך להם, הם מאד מאד שבורים, ואי אפשר להם לסבל שום בן-אדם. ולכן קשור

האחד לשני: "עשה תורתך קבע"; שתלמד את התורה בגולה, הינו אף שיש לה טרדות תגנב מהזמן. "אמר מעט ועשה הרבה"; אם אתה רואה, שאינך יכול ללמד הרבה, תלמד על-כל-פנים מעט, וזה יביא אותך אחר-כך שתלמד הרבה. אבל פשטות רואה שלא הולך לה, אל תשבר משום דבר, ומכל שכן שלא תוציא את פעסך על אחרים, שזה "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"; פי אף אחד אינו חייב לה מאומה. ורבנו י"ל אמר (שיחות-הר"ן, סימן צא): סגלה להתמדה, שיזכה להיות מתמיד בלמודו, הוא להזהר לכלי לדבר על שום בר ישראל; פי כל יהודי יש לו אות בתורה, פי יש ששים רבוא אותיות לתורה, פנגד ששים רבוא נשמות ישראל, וכשיש חסרון באחד מישראל, נמצא שיש חסרון בתורה, ששם שרש נשמות ישראל. ועל-כן בנדאי אי אפשר לאהב וללמד את התורה בשלמות, אבל פשיזהר מלדבר על שום בר ישראל, ולכלי למצא שום חסרון בשום בר ישראל, נמצא שאין בתורה שום חסרון, אז בנדאי יאהב ללמד את התורה. ולכן צריכים לקבל את כל אחד בסבר פנים יפות, אפלו שהולך לו קשה מאד ללמד, אסור לו להוציא את מרירותו על הזולת, ואז דיקא, אם הולכים באפן כזה — מצליחים, והבן למעשה.

טז רבן גמליאל היה אומר, עשה להך רב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בנה העולם אדם מכרח לקבל תמיד עצותיו מהרב האמת, פי האדם בעצמו פגום, והמח שלו מבהל ומבלבל, והלב מצקם בעקמומיות, מלא קשיות וספקות עליו ותברך, ולכן צריכים להתקרב אל רב וצדיק האמת, הדבוק באין סוף ברוך הוא, שאין לו שום מחשבה אחרת, רק איה להשיג יותר ויותר רוחניות חיות אלקותו ותברך. ובאמת אין לנו שום משג מה זה צדיק, ובאיזו דרגה הצדיק אוחז. אבל זאת אנחנו יודעים, שהצדיק בטל ומבטל לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, וכבר נטל מלפני עיניו חיוזו דהאי עלמא לגמרי, ואינו אלא רוחניות חיות אלקות. ואף שמבחוץ איננו יכולים לדעת את זאת, ואיננו יכולים לראות את זאת, כמובא בדברי רבנו י"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן קטז), שבני-אדם חושבים, אשר את הצדיק צריכים להכיר מבחוץ, ובאמת טעות גמורה היא, פי מבחוץ הצדיק נדמה בדיוק כמו אחרים, עם אותם האיברים והגידים, אבל בפנימיות הוא עגן אחר לגמרי, פי העקר הוא הפנימיות, שהיא נשמתו, שהבוקה באין סוף ברוך הוא, עד שלא נפר כלל מי הוא צדיק. וזו טעות גמורה לומר לאדם, שהוא יודע מי הוא צדיק, פי אם

הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר לְשִׁמּוּאֵל הַנְּבִיא נו עשה לך רצ: והסתלק מן הספק. ולא תפסוק
 (שמואל-א טז, ז): "אל תבט אל מראהו ואל גְּבוּה קומתו, פי מאסתיהו, פי לא אשר יראה האדם,
 פי האדם יראה לעינים וְהַנִּי"ה יראה לְלֵב". היכי דלמטיין שינא מכשורא: ואל תרבה לעשר

ועל אחת כמה וכמה איה פגומים ורחוקים פמונו, **רַב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק, וְאֵל**
 נזפה לראות בעיני הַבָּשָׂר **תְּרַבָּה לְעֵשֶׂר אֲמָדוּת:** אס פוחת ממה
 שְׁלָנוּ, מי הוא צדיק ומי אומדות. מהמפריש
 מעשרות מאומד אינו נזול מן

איננו צדיק, אֲשֶׁר בְּאֵמַת מִזֶּה נוֹבְעוֹת כָּל הַצָּרוֹת מתוקנים ופירותיו מקולקלים. ואס העדיף על שהיה
 וְכָל הַיְסוּרִים בְּעוֹלָם. וְכִמוּ שֶׁאָמַר רַבְּנּוּ ו"ל ראו ליתן פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים:
 (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן פג), אֲשֶׁר הוּא יֵצֵר

הַרְע גְּדוֹל לוֹמַר: חָכֵם זֶה נָאָה, וְחָכֵם זֶה אֵינוֹ נָאָה. וּמִזֶּה נִתְהוּתָה כָּל הַמַּחְלָקַת בְּעוֹלָם, שְׁכָל
 אֶחָד נִדְמָה לוֹ כְּאֵלוֹ רַק הוּא יוֹדֵעַ מֵהַצְדִּיק הָאֵמֶת, וְחִבְרוּ אֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵהַצְדִּיק הָאֵמֶת. וּבְאֵמַת גַּם
 זו טעות; פי אדם צריך להתקרב אל הצדיק האמת בתמימות ובפשיטות, רק כדי לחפש ולבקש
 וְלִמְצֹא אֶת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא לְהִתְגַּרֵּר עִם זוּלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנּוּ ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק
 א', סימן קעא) עַל הַפְּסוּק (דניאל יב, כ): "וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל עָפְרוּ יָקִיצוּ, אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלֶּה
 לְחַרְפוֹת לְדָרְאוֹן עוֹלָם"; כְּשֶׁנִּתְגַּלְּה דְרָף חֲדָשָׁה בְּעִבּוּדַת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עַל-יְדֵי הַצְדִּיק, אֲזִי יֵשׁ שְׁתֵּי
 פְתוֹת: פְּתַח א' — הוֹלְכִים בְּדַרְכָּהּ וּמִתְעוֹרְרִים מֵהַשְּׁנָה, וְאֵינָם מְטַעִים אֶת עַצְמָם. וְכַתֵּב ב' —
 מְטַעִים אֶת עַצְמָם, וְהוֹלְכִים לְחַרְף וּלְבוֹזוֹת אֶת שְׂאֵר בְּנֵי-אָדָם: "רַק אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים מֵהַצְדִּיק הָאֵמֶת,
 וְאַתֶּם אֵינְכֶם יוֹדְעִים". וְזֶה "וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל עָפְרוּ יָקִיצוּ" — כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרַת דַּעַת שֶׁל הַצְדִּיק
 בְּעוֹלָם, אֲזִי יֵשׁ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שְׂיִשְׁנוּ, וְהֵמָּה שְׁלָהֶם הִיָּה בְּאֲדַמַת עֶפֶר, וְעַכְשָׁו יָקִיצוּ, שְׂמִתְעוֹרְרִים
 מֵהַשְּׁנָה, וּמִתְחִילִים לְלַכֵּת בְּדַרְכּוֹ, וְזֶה "אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם" — שֶׁהוֹלְכִים בְּדַרְכּוֹ הַכְּבוֹשָׁה שְׁגָלָה
 הַצְדִּיק. אֲבָל יֵשׁ פְתַח שְׁנִיָּה, "וְאֵלוֹ לְחַרְפוֹת לְדָרְאוֹן עוֹלָם" — שֶׁהוֹלְכִים לְחַרְף וּלְבוֹזוֹת אֶת
 הָעוֹלָם, עַל שֶׁהֵם יוֹדְעִים מִזֶּה הַדְרָף הַחֲדָשָׁה, וְהָעוֹלָם אֵינָם יוֹדְעִים. וְצָרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזְהַר
 בָּזֶה. עַל-כֵּל-פָּנִים אֵיךְ שֶׁהוּא אָדָם צָרִיךְ לְהִתְקַרֵּב לְצְדִיק הָאֵמֶת הַדְּבִיּוֹק בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵין
 לוֹ כְּבָר שׁוֹם רְצוֹן אַחַר מִבְּלַעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מְגַלֵּה רַק אֶת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְרַק מִמֶּנּוּ
 צָרִיכִים לְקַבֵּל עֲצוֹת. כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנּוּ ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן ז'), שֶׁהָעֲצוֹת צָרִיכִים לְקַבֵּל
 מֵהַצְדִּיק, שֶׁעֲצוֹתוֹ כֻּלָּה זֶרַע אֵמֶת. וְלִכֵּן אָמַר הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: "עֲשֵׂה לָךְ רַב"; וְזֶה
 שֶׁתַּעֲשֶׂה לְעַצְמְךָ רַב, וְכָל סֵפֶק שְׂבָא לָךְ תִּשְׁאֵל אוֹתוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה "וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק"; לֹא יִהְיֶה
 לָךְ יוֹתֵר סִפְקוֹת. וְכָל מֵה שֶׁאָדָם שׂוֹאֵל מֵהַצְדִּיק — הַצְדִּיק מִיִּשְׁבֵּב לוֹ וּמִתְרַץ לוֹ הַכֹּל עַל דְרָף
 הַנִּכּוֹן. אֲבָל הוּא מִזְהִיר אוֹתְךָ "וְאֵל תְּרַבָּה לְעֵשֶׂר אֲמָדוּת"; הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁבְּמַעֲשָׂרוֹת אֶסוּר לְהַפְרִישׁ
 מֵאֵמֶד, פִּי אֲזִי אֵינוֹ נֹצֵל מִן הַקְלָקְלָה, אִם פּוֹחַת מִמֶּה שְׂרָאוּי לָתֵן, מֵעֲשָׂרוֹתָיו מִתְקַנֵּים וּפְרוֹתָיו
 מִקְלָקְלָיִם, כְּמוֹבָא (פְרוּשׁ הַרַב). כְּמוֹ-כֵן אִם אַתָּה עֹשֶׂיתָ לְעַצְמְךָ רַב, וְלִשְׂאֵל שְׂאֵלוֹתֶיךָ וּסְפִקוֹתֶיךָ,
 אֵל תִּתְגַּרֵּה אַחֲרֵי-כֵן בְּאַחֲרִים, שְׁלָךְ יֵשׁ רַב אֲמַתִּי וְצְדִיק אֵמֶת, וְהֵם בְּטָעוֹת. פִּי עֲלִיךָ לְדַעַת, שְׁגַם
 אַתָּה צָרִיךְ רַחֲמִים רַבִּים, לִידַע אִם אֵינְךָ טוֹעֶה, וְאִם אֵינְךָ מְקַרֵּב אֶל אֵינָה שְׁקָרָן אוֹ צְבוּעַ וְרַמְאִי,
 שְׂמֵאוּמָה לֹא יִהְיֶה בְּיָדֶךָ, כְּמוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְּנּוּ ו"ל (שיחות-הַרַב, סימן ז'): הַיֵּצֵר הַרְע נִדְמָה כְּמִי
 שְׂרָץ עִם יָד סְגוּרָה, וְכֹלֵם רְצִים אַחֲרָיו, וְלִבְסוּף פּוֹחַח אֶת הַיָּד, וְלֹא רוֹאִים אֲצֵלוֹ כְּלוּם. כְּמוֹ-כֵן

י ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. מי שזומע חרפתו ושומק: ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. ומדע לך שהשתיקה טובה. שחפילו המדרש והדרש והדבור נמורה שחין לך מדה טובה

י שִׁמְעוֹן בֶּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יְמֵי גְדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ דַּעְתָּךְ, אֲלֵא תִשָּׁב אֲצִלוֹ יָמִים וְשָׁנִים, וְתִלְמַד עִמּוֹ, וְאַזּוּ — אִם תִּרְאֶה, שְׁעַל יְדוֹ אֶתָּה מְצַלִּיחַ בְּעַבֹדָת

השם יתברך, ואתה זוכה לקנות קנייני תורה, ואתה מרבה על ידו ללמד תורה בשקיפה עצומה, ואתה זוכה על ידו לסיים פעמים אין מספר תנ"ך, ששה סדרי משנה, בכלי, ירושלמי, תוספתא, רמב"ם, טור ושלחן ערוך, ספרי הזהר והתקונים וכל המדרשים, וכן על ידו אתה מרבה בתפלה ובהתבודדות, כי הוא מעורר אותך להתפלל ולהתחנן להקדוש ברוך הוא, ולבקש ממנו יתברך כל מה שאתה צריך, וכן אתה מתפלל את השלש תפלות בכל יום בדבקות אמת, ואתה עושה מכל התפלה אחד, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן סה), שצריכים לעשות מכל התפלה אחד; הינו שאתה מרבה את עצמך בעת התפלה באחריותו יתברך, ועל ידו אתה זוכה לקום בכל לילה בתצות, ובזכה ומבכה שמים וארץ על צרות ישראל ועל גלות השכינה. ואז אם אתה משמש צדיק כזה, ואתה רואה מה שהנחת במשך הזמן, אז תדע, אהובי, בני, שאתה נמצא אצל צדיק אמת, ותאחז בו בשתי ידיך. ואפלו שיקומו עליו רשעים ארורים, נואפים ככלבים, וידברו עליו כל דבור אסור, אתה, אהובי, בני! אל תברח ממנו, כי חכמינו הקדושים אמרו (בבא קמא צב:): בירא דשתית מניה לא תשדי ביה קלא; ועל-כל-פנים אתה אל תשים את זאת על אמד דעתך, הינו לחשב שאתה כבר יודע מהצדיק האמת, כי צריכים הרבה להתפלל ולבקש ולהתחנן ממנו יתברך, שלא יטעה את עצמו. וכמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן עח), אשר צריכים לבקש מאד מהשם יתברך לזכות להתקרב להצדיק האמת, כי אשרי מי שזוכה להתקרב בעודו בחיים חיותו להצדיק האמת, אשרי לו ואשרי חלקו! כי אחר-כך, הינו לאחר המיתה, קשה מאד מאד להתקרב, וצריכים להרבות בתפלה ובתחנונים מאד, שזוכה בחיים חיותו להתקרב לצדיקי אמת, כי הבעל-דבר שם לבו על זה מאד, לבלבל את העולם, כי ישראל הם עכשו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשו לישראל געגועים גדולים וכסופים גדולים להשם יתברך, אשר לא היתה פזאת ממי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשם יתברך, ועל-פני הערים הבעל-דבר והכנים מחלקת בין הצדיקים, והקים בעולם מפרסמים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים האמתיים הכנים מחלקת גדולה, אשר אין אחד יודע היכן האמת, על-פני צריכים לבקש מאד מהשם יתברך לזכות להתקרב להצדיק האמת, וזה מה שהתנא הקדוש מזהירנו: "עשה לך רב", ועל-ידי-זה "והסתלק מן הספק", אבל על-כל-פנים "ואל תרבה לעשר אמדות"; אל תשים את זה על אמד דעתך, אלא תראה מה הצלחת על ידו במשך ימים ושנים, ואז תדע שאתה מקרב אל צדיק האמת; אשרי מי שמכניס דברים אלו אל תוך לבו, ואז טוב לו כל הימים! והבן למעשה.

יז שִׁמְעוֹן בֶּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יְמֵי גְדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתִי לְגוֹף טוֹב אֲלֵא שְׁתִּיקָה: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי, שְׁבִנוֹ שֶׁל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הִנֵּה מִתְפָּאֵר, שְׁכָל יָמָיו נִתְגַּדַּל בֵּין הַחֲכָמִים, שְׂאִין

לך עוד מדה טובה יותר מזה, שאדם מסתובב הימנה חין עיקר קבול השכר חלא בשציל המעשה. בין חכמים, כמו שאמר החכם מכל אדם (משלי והדורש וחינו מקיים נוח לו אם היה שותק ולא היה יג, כ): "הולך את חכמים יחכם"; פי מי דורש: וכל המרבה דברים מביא חטא. שכן מלינו שמשתובב תמיד בין חכמים, הוא גם-כן יהיה נחמה שהרבה דברים ואמרה אמר אלהים לא תאכלו חכם. ומה למדתי אצלם? דבר אחד, שהעקר בזה עקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא

העולם — לדם ולשתק; פי באמת הגוף הוא לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, שהנשמה שורה בגופו של אדם. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין קי): שרש זה נשמה, וענף זה הגוף, שהנשמה מלבשת בתוך הגוף; ואלו מצד הנשמה — נמשך אל האין סוף ברוך הוא, ואינו חפץ שום דבר רק רוחניות חיות אלקות, אבל מצד הגוף — נמשך אל ארציות וחמריות וגשמיות ותאוות ומדות רעות, ולכן משם נובע, שיש לאדם קשיות וספקות להקדוש-ברוך-הוא, פי מצד הגוף שהוא החמר, המעלים ומסתיר את הנשמה, שהיא עצם אלקות, באות לאדם קשיות וספקות, ולכן למד אצל החכמים, שמצד הגוף אין עוד יותר טוב משתיקה, לשתק על כל הבא עליו, ולא ישאל שום שאלות וקשיות, שזה מה שהורס את האדם. "ולא המדרש הוא העקר"; אף שאדם צריך ללמד הרבה ולמלא את עצמו עם חכמה אלקית, עם כל זאת העקר הוא המעשה, פי המדרש זה מצד הנשמה, פי כל מה שאדם לומד, זה לצורך נשמתו — שתטהר, אבל לצורך הגוף, העקר הוא המעשה, פי את קיום המצוות לא מקיימים, אלא על-ידי הגוף. ולכן אם אתה רוצה לזכות לזכך את הגוף, שגם-כן יהיה כלי לקבל בו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, עליך להרבות במעשים טובים ובקיום המצוות מעשיות דיקא. וזכר, אשר "וכל המרבה דברים מביא חטא"; מי שמרבה בדבורים בטלים, יבא לידי חטא, פי אין עוד דבר שמכשיל את האדם שיפיל בעברות חמורות כמו הדבור. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (דרו ארץ ויטא, פרק ג'): הני דן דבריה, עד שלא תוציאם מפיה; אדם צריך תמיד לדון את עצמו קדם שמוציא את הדבור מפיו, פי כל החטאים באים רק על-ידי הדבורים, רחמנא לישזבן, שאין אדם מדבר דברי תורה, אלא דברים בטלים, לשון-הרע ורכילות. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה ב', סימן ד'): אין מדבר אלא דבור, שנאמר (שיר השירים ד, ג): "ומדברך נאנה", שאדם צריך להיות בזה העולם כמו במדבר, מבדד מבני-אדם, שאז הוא לא יבא אף פעם לידי דברים בטלים, לשון-הרע ורכילות. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (חלין פט): מה אמנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: צדק תדברון; הינו בעסקי העולם הזה צריך לעשות את עצמו כאלו שלא מדבר, פי לא ימלט כשאדם מדבר את כל העולה על רוחו, שלא יבא לעברות חמורות, שזה מה שמגביר את החמר על הצורה — את הגוף על הנשמה; פי מצד הגוף אדם רוצה לפטפט ולדבר כל מיני דבורים אסורים, ועל-כן למד אותנו התנא שמעון בן רבן גמליאל עצות, היות שכל ימי גדלתי בין החכמים, וראיתי איך שהם מתנהגים, ובאיזה דרך ואפן הם הולכים, ראיתי אשר "ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה"; לזכות שגם הגוף יאיר אור אלקי, ולא יהיה העלם והסתור על הנשמה, זה על-ידי ששתיקה, ולא שאלו שום קשיות וספקות על הקדוש-ברוך-הוא, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן רלד), שעל-ידי השתיקה שאדם שותק, הוא יכול להגיע עד הכת"ר, שזה סוד (מנחות כט): שותק, כן עלה במחשבה! שלעלות אל המחשבה — צריך לשתק; הינו להכליל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ולהגיע אל

ממנו ולא חגעו בו. והוסיפה נגיעה שלא נאמרה בה ודחפה נחש עד שנגעה בו ואמר לה כשם שאין מיטה בנגיעה כך אין מיטה באכילה ומתוך כך באה לידי חטא שאכלה מן הפרי. הוא ששלמה אמר (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונכזבת: יח העולם עומד. ישובן של בני אדם ממקיים אין זה כמו העולם עומד דלעיל: על הדין לזכות את הזכאי ולחייב את החייב: ועל האמת. שלא יסקרו איש בעמיתו: ועל השלום. בין המלכות ובין אדם לחבירו:

חטא. יח רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח, טז) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

בטול אל האין סוף ברוך הוא, צריכים לשחק. ואדם יכול לזכות, שגם עם הגוף הגשמי ישיג אלקות, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן כב), שזה סוד: "מבשרי אהיה אלקי", שגם מבשר הגוף ירגיש אלקות. ועל זה אמר: "ולא המדרש הוא העקר"; לא מה שלומדים עם הנשמה הוא העקר, אלא המעשה בפעל ממש, עבודת ומעשים טובים, שאדם מקיים את המצוות בשלמות, בזה הוא מוציף את הגוף. ועם

כל זאת צריך הרבה רחמים לשמר לא לדבר כל העולה על רוחו, כי כל המרבה דברים — מביא חטא; כי מי שמרבה לדבר דבורים, לא ימלט שיבא אחר-כך לידי חטא. ולכן אשרי אדם הזוכה לדם ולשתק, ולא צריך להרבות בדברים, אשר מביאים אותו אחר-כך לצרות ויסורים, וכמו שכתוב (משלי כא, כג): "שמר פיו ולשונו, שמר מצרות נפשו"; אשרי מי שמכניס דבורים אלו אל תוך לבו, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

יח רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח, טז): 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם': צריך שתדע, אהובי, בני! אשר דברי התנא הקדוש סובבים על דברי שמעון הצדיק, שאמר: על שלשה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים; וכזה יהיו מקשרים סוף הפרק אל תחילתו. שמעון הצדיק היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם קיים, ומה ההפרש ביניהם? אלא 'עומד', זה דבר שאי אפשר להזיז, כי הוא עומד חזק, לא-כן 'קיים' יכול להתבטל, ולכן אומר: "על הדין" — שהוא פנגד תורה; כי שלמות התורה — שיוציא לעצמו משפט צדק, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן סא), שעל-ידי אמונת חכמים יכולים להוציא את משפטנו לאור. כי מכל הלמודים שאדם לומד, צריך שיקבל ויוציא מהם משפטי אמת, שלא יהיה בבחינת משפט מעקל, דהינו שיקבל וילמד מכל הלמודים שלומד משפטי הנהגות, שידע איך להתנהג — הן לעצמו והן לאחרים שמתנהגים לפי דעתו, כל אחד ואחד כפי בחינתו, כפי הממשלה והרבנות שיש לו — הן לרב או למעט, וכל זה זוכין על-ידי אמונת חכמים, שהוא (דברים יז, יא): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", וזה דין ומשפטי אמת, שצריכים ללמד תורה עם אמונת חכמים, שעל-ידי-זה יוציא את הדין לאור. ולהפך — על-ידי פגם אמונת חכמים, אין לתורה קיום כלל, כי הוא מוציא משפט מעקל; כי בשרואים רשעים ארורים, שאין להם אמונת חכמים, על-ידי-זה הם נדונים בצואה רותחת, כמאמר ז"ל (ערובין כא): "הלועג על דברי חכמים — נדון בצואה רותחת"; והוא מדה פנגד מדה, כי הוא אינו מאמין בדבריהם ומלעיג עליהם, ודבריהם הם אף

למותר, על-כן נדון במותרות, וכל המשפטים
 הן מן המוח, בבחינת (מלכים-א ג, כח) "ויראו
 מפני המלך, כי ראו פי חכמת אלקים בקרב
 לעשות משפט"; ולכן כשלומד תורה לשמה,
 לשם אל עולם, שעל זה העולם עומד, צריך
 להיות גם "על הדין", שיוציא משפט צדק,
 שעל-ידי-זה העולם קיים. וזו שלמות למוד
 התורה. "ועל האמת"; סוכב על העבודה —
 שהיא תפלה, שצריכה להיות עם אמת, כמובא
 בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימנים: ט,
 קיב), שעל-ידי שהאדם מדבר דברי אמת אליו
 יתברך, אז מאיר לו הדבור לצאת מהחשך
 שנפל בו; כי כשאדם עומד להתפלל, אזי באות
 מחשבות זרות וקלפות ומסבבות אותו, ונשאר
 בחשך, ואינו יכול להתפלל, כמו שכתוב (איכה
 ג, מד): "ספתה בענן לך מעבור תפלה", וכתוב
 (תהלים יב, ט): "סביב רשעים יתהלכון",
 שהרשעים הינו הקלפות מסבבים אותו, הינו
 בשעת התפלה שעומדת ברומו של עולם (ברכות
 ו:), באות לו מחשבות זרות ומבלבלות אותו
 לגמרי, עד שאינו יכול להתפלל. ועקר העצה
 — שיבר אל הקדוש-ברוך-הוא בדבורי אמת,
 כי חותמו של הקדוש-ברוך-הוא אמת (שבת.
 נה.), והוא יסוד הכל, כי אמת' הוא ר'אש,
 תוף, סוף, וכיון שהוא במדרגת אמת, אזי
 כפי-כח נתלבש בו אור ה' יתברך בעצמו, אשר
 חותמו אמת, ואז נאמר עליו (תהלים כו, א):
 "הני"ה אורי וישעיי", וכיון שהני"ה אור לו,
 יכול למצא פתחים הרבה לצאת מהחשך
 והגלות שהוא סגור שם. ולכן אמר: "ועל
 העבודה העולם עומד"; כי היסוד בזה העולם
 רק תפלה, אבל באפן שיהיה קיום להתפלה,
 צריך להיות "ועל האמת"; ומהשפיל המבין,
 יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחת כל
 ימי חייו לדבר דבור אחד של אמת לפני השם
 יתברך כראוי. ומי שזוכה לבחינת אמת

האמתית הזו, ה' יתברך אור לו, ואזי הוא מאיר
 בעצמו, כי נתלבש בו אור השם יתברך, וזה
 מכון פנגד זה. "ועל השלום" מכון פנגד
 גמילות חסדים, פי העולם עומד על גמילות
 חסד, כמאמר ז"ל (ילקוט הושע, רמז תקכב): אמר
 הקדוש-ברוך-הוא, חביב עלי חסד שאתם
 גומלים זה לזה מפל הזבח שזבח שלמה לפני;
 כי כשאדם נותן צדקה, אמר רבנו ז"ל (לקוטי-
 מוהר"ן, חלק א', סימן יו), נעשה אור הנח והנה,
 וקונה לעצמו רעים ואוהבים. פי מה שנותן
 צדקה ליותר אנשים, על-ידי-זה קונה לו רעים
 יותר, ועל-ידי זאת האהבה שקונה על-ידי
 הצדקה, על-ידי-זה גודף האור. וכל מה
 שנותנים ליותר אנשים צדקה, וקונה אהבה עם
 יותר אנשים, על-ידי-זה נתרבה יותר האור
 הנח והנה. ולכן אמר פנגד גמילות חסדים,
 שהעולם עומד על כך: "ועל השלום" העולם
 קיים, פי גמילות חסד וצדקה שאחד עושה עם
 השני, מביא לידי שלום. ומביא ראיה מפסוק:
 "שנאמר (זכריה ח, יו): 'אמת ומשפט שלום
 שפטו בשעריכם'"; שהם השלשה דברים
 שהעולם קיים עליהם. וכזה יהיו מחברים מאמר
 שמעון הצדיק — שעל שלשה דברים העולם
 עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות
 חסדים, בדברי רבן שמעון בן גמליאל — שעל
 שלשה דברים העולם קיים: על הדין ועל האמת
 ועל השלום; פי בתורה צריכים לראות שיצא
 לאור משפט, ויהיה דין ומשפט אמת. ועל
 העבודה צריכים להתפלל עם אמת, שיאיר
 בו אור הקדוש-ברוך-הוא, לצאת מהחשך
 שנפל בו, וגמילות חסדים צריך להביא את
 האדם אל 'השלום' האמתי, שיהיה שלום
 ואהבה ואחדות בין אחד לחברו. ולכן אמרו
 חכמינו הקדושים (אבות דרבי עקיבא), שאלמלא
 גמילות חסד, אין כל העולם מתקיים אפלו שעה
 אחת, והבן למעשה.

לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. כגון פרשת שקלים ורמשים להרכות שכר שהן גדלים מהם אף על פי שנלאו הכי לא היו אוכלים אותן שנפשו של אדם קנה נהן למען צדקו. להנדיק את ישראל ולכונן.

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב, כא): "הוי"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר": משנה זו היא בסוף פרק 'אלו הלוקין' (מכות כג.), ויש לומר השעם, למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים פרק במסכת

אבות? אלא עליך לדעת, אהובי, בני! אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, ואדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא ברא את עולמו בצורה כזו — יש ואין, מצד אחד הוא רואה רק ישות, ומצד אחד הוא רואה אין, אין סוף ברוך הוא, שנה השגחה וטבע. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן י'), אשר באמת אין אנו יכולים להבין מהו טבע והשגחה; כי באמת גם הטבע הוא השגחתו יתברך, וזה אי אפשר לאדם להבין — שני דברים כאחד, דהינו הטבע שהוא באמת השגחתו יתברך. וזה סוד זעיר אנפין ונוקבא די'לה, הינו שם ו"ה משם הוי"ה ברוך הוא יתברך שמו, על-ידי שאדם לומד תורה, ומיחד שם ו"ה, וכן פשאדם מקיים מצוה', הרי זה הוא מחבר ומיחד את העולמות ו"ה, שהוא סוד הנבואה, ששרשה בנצח והוד, שהם שפתי אדם; כי פשאדם מדבק עצמו באין סוף ברוך הוא, ומגלה ומפרסם לכלם את אמתת מציאותו יתברך, על-ידי הדבור דיקא, על-ידי זה זוכה להשרות עליו שכירת עזו יתברך. כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן מד), אשר אמונה תלויה בפה של אדם, כמו שכתוב (תהלים פט, ב): "אודיע אמונתך בפי"; דהינו על-ידי שמדברים האמונה בפה, זה בעצמו האמונה, וגם על-ידי זה באים לאמונה. ומחמת זה צריכים להזהר מאד מדבורים של כפירה ואפיקורסות, אף-על-פי שאינו אמרם מלבד, דהינו שהוא בעצמו מאמין ואינו כופר, חס ושלום, רק שהוא חוזר ואומר דברי אפיקורסות ששמע בשם אחרים שהם אפיקורסים, ומתלוץ מהם, אף-על-פי-כן גם מזה צריך להזהר מאד, כי הדבור הזה של כפירה מזיק לאמונה. וצריכים מאד לשמר על הדבור, לדבר רק דבורי תורה, שפנה מחברים זעיר ונוקבא ו"ה, וכן לקיים את המצוות וללמד את המצוות, שפנה מחברים זעיר ונוקבא ו"ה, ואז נשפע עליו שפע נבואה, שהוא גלוי אלקות בהתגלות אמתית, אשר אין שום מציאות בלתי השם יתברך. וכשידע אדם ידיעות אלו, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, אז אין שום הסתרה. כי באמת מה שהקדוש ברוך הוא מסתיר את עצמו, זה רק מהחייבים, שאדם רחוק מלמוד תורה ומקיום מצוות, שאז הוא מפריד בין זעיר ונוקבא לבין ו"ה, אבל אם אדם לומד תורה ומקיים מצוה', על-ידי זה יתפרדו כל פועלי און, ורואה שאין שום מסך בינו לבין הקדוש ברוך הוא, ואפילו כל המחשבות זרות שמסבכים אותו — מתבטלות, כי ברגע שאדם מחדיר בעצמו, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, אז מוצא את הקדוש ברוך הוא בכל דבר. ובאמת אם אדם חזק באמונה ברוכה ומזככת כזו, אשר מלא כל הארץ כבודו, ובתוך כל צער וצרה שם אלוהו של עולם נמצא, אז מתגלה אליו מלך עליון

בהתגלות נוראה ונפלאה מאד, שזה שאנו מסיימים פֶּרֶק מוֹסֵר מְמוֹסְרֵי הַתְּנָאִים עִם הַמְּאָמֵר הַזֶּה; כִּי בְּדֶרֶךְ כָּל אָדָם נִשְׁבֵּר, וְנִדְמָה לוֹ כִּי אֲבָד מְנוּס וְתוֹחֲלָתוֹ וְתַקְנָתוֹ לְגַמְרֵי, וְעַל זֶה בָּא "רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן עֲקֻשְׂיָא", וְאוֹמֵר, אֱהוּבִי, בְּנִי! אַל תִּתְיַאֵשׁ מִכֹּל מַה שְּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ, שְׂנֵדמָה לָךְ אֲשֶׁר אֲבָד מְנוּס וְתַקְנָה מִמֶּךָ, כִּי "רַצָּה הַקְּדוּשָׁה-

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂנַאֲמַר (יִשְׁעִיָּה ס'): וְעַמְּךָ כָּלֵם צִדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶי לְהַתְּפָאֵר.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂנַאֲמַר (יִשְׁעִיָּה ס'): וְעַמְּךָ כָּלֵם צִדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶי לְהַתְּפָאֵר.

ברוך-הוא לזכות את ישראל, שיהיו מזככים בגלוי אלקות, עד שינגישו את אמתת מציאיותו יתברך. ולכן "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"; להרבות בלמוד תורה, שהוא חבור בין ו"ה זעיר ונוקבא, וילקיים את כל מצוה, שהוא חבור בין זעיר ונוקבא ו"ה, ומביא ראיה מפסוק: "שנאמר (ישעיה מב): 'הוי"ה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר"; כל מה שאדם עושה הוא צדקה לנשמתו. והעקר יגדיל תורה ויאדיר", שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן קה), שהוא תקון גדול לנשמה לחדש חדושי תורה, כי כנגד זה שהכניס בדעתו ובמחשבתו הרהורים רעים, יחדיר בעצמו מחשבות של תורה, חבור בין ו"ה, זעיר ונוקבא, ועל-ידי-זה יגלה את ההסתרה שבתוך ההסתרה; כי באמת אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן נו), שכל זמן שיש רק הסתרה אחת, שאדם יודע שהקדוש-ברוך-הוא נסתר ממנו, אז יכולים לחזור אליו יתברך, ולהפשיט את ההסתרה, אבל כיון שאדם נופל בהסתרה שבתוך ההסתרה, שהוא אינו יודע שהקדוש-ברוך-הוא נסתר ממנו, הוא צריך לרחמים רבים. וכזה שאדם לומד תורה, הוא מחבר זעיר ונוקבא ו"ה, וכשקמים את כל מצוה בשמחה עצומה, הוא מחבר זעיר ונוקבא ו"ה, על-ידי-זה הוא מוצף את גופו הגשמי והחמרי, עד שגם כן זוכה להשיג רוחניות אלקות. ולכן דיקא אחר שלמדת, אהובי, בני, פֶּרֶק במוסרי התנאים הקדושים, ויפל רוחך, באלו אבד מנוס ותקנה מך, כי אתה בעצמך יודע מה שעובר עליך, וכמעט שתתיאש, לזאת מזהירך התנא הקדוש, שלא תתיאש, אלא תזכר שהוא יתברך אב הרחמן, ורוצה לזכך אותך, על-ידי למוד תורה וקיום המצוות מעשיות דיקא, ואז אם תהיה חזק, אהובי, בני! ותתמיד בלמוד התורה הקדושה, ותקיים את המצוות בשמחה, תזכה להיות צדיק דבוק באין סוף ברוך הוא, והכל יהיה פתוח לפניך, והבן למעשה.

כִּי שֵׁשׁ צוֹ גוֹף וְגוֹיָה, אִלּוּ לְדִיקִים יוֹשֵׁבִין וְעַטְרוֹתֵיהֶן נִרְאִיִּין וְנִהְיִין מִזֵּי הַשְּׂכִינָה, וּמִפְּנֵי שְׂאִין כָּל יִשְׂרָאֵל שׂוֹן צוֹ אִלּוּ הַגְּדוֹל לְפִי גְדוּלוֹ וְהַקְּטָן לְפִי קְטוּנוֹ, מִשׁוּם הַכִּי קָמֵי יֵשׁ לֵהֶם חֵלֶק.

כִּי שֵׁשׁ צוֹ גוֹף וְגוֹיָה, אִלּוּ לְדִיקִים יוֹשֵׁבִין וְעַטְרוֹתֵיהֶן נִרְאִיִּין וְנִהְיִין מִזֵּי הַשְּׂכִינָה, וּמִפְּנֵי שְׂאִין כָּל יִשְׂרָאֵל שׂוֹן צוֹ אִלּוּ הַגְּדוֹל לְפִי גְדוּלוֹ וְהַקְּטָן לְפִי קְטוּנוֹ, מִשׁוּם הַכִּי קָמֵי יֵשׁ לֵהֶם חֵלֶק.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טַעַם שְׁלִפְנֵי כָּל פְּרָק מִפְּרָקֵי אָבוֹת תִּקְנֵי לִוְמֵר מִשְׁנָה זו, אֲשֶׁר אֵינָה שִׁיכָת לְכָאן כָּלֵל, וְהִיא מִשְׁנָה בְּסִנְהֶדְרִין (צ). וַיֵּשׁ לִוְמֵר, כִּי הִנֵּה יֵשׁ לְחֻקָּךְ, מִדּוּעַ אָמַר שׁ"כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם" רַק "חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא", וְלֹא אָמַר סֵתֵם עוֹלָם הַבָּא? אֵלָא הַעֲנִין הוּא שְׂאֲנַחְנוּ מוֹצְאִים, שְׁשִׁלְמָה הַמְּלִיךְ גָּנָה אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאָמַר (קְהֵלֵת א. ב): "הַבֵּל הַבְּלִים אָמַר קְהֵלֵת, הַבֵּל הַבְּלִים הַכֹּל הַבֵּל". וּבְאֵמַת אֵיךְ יַחֲלַק עַל מַקְרָא מְלֵא בַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה (בְּרַאשִׁית א. לא): "וַיִּרָא אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד"; נִמְצָא, שְׁכָל הַבְּרִיאָה הִיא כְּלָה רַק

יִתְבַּרְךָ, וְסוֹבֵל חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים, עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ שְׁעוֹלָם חֲשָׁף בְּעֵדוֹ, כִּי אֵינוֹ רוֹאֶה שׁוֹם אוֹר מֵרַב מְרִירוֹת דְּמְרִירוֹת, שְׁקָמִים עָלָיו רָשָׁעִים אֲרוּרִים, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְחֻזֵּק מֵעַמֵּד, זֶה מַעֲלָתוֹ גְּדוּלָה בְּשָׁמַיִם. וְלִכֵּן כָּל אֶחָד מִקְּבֵל חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא כְּפִי יִגִּיעָתוֹ וְטַרְחָתוֹ, וּמִבִּיא רְאִיָּה מִפְּסוּק: "שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְעַמּוֹת כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְרֵי מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לַהֲתַפְּאֵר"; כִּדְגַמְתָּ אֵילָן שֵׁשׁ בּוֹ הִרְבֵּה עֲנָפִים, שֶׁכָּל אֶחָד מִתַּפְּאֵר עַל חֲבֵרוֹ. כִּי יֵשׁ עֲנָף שְׂצוּמָחִים עָלָיו עֲשֶׂרָה פְּרוֹת, וְיֵשׁ עֲנָף יוֹתֵר גְּדוּל, שְׂצוּמָחִים עָלָיו מֵאַה פְּרוֹת, וְיֵשׁ עֲנָף גְּדוּל מֵאֵד, שְׂצוּמָחִים עָלָיו אֶלֶף פְּרוֹת, שֶׁזֶּה "מַעֲשֵׂה יְדֵי לַהֲתַפְּאֵר", כָּל אֶחָד מִתַּפְּאֵר עִם מֵה שֵׁשׁ לוֹ. וְלִכֵּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פְּרָשָׁה נב, סִימָן ג'): כָּל צְדִיק וְצְדִיק יֵשׁ לוֹ עוֹלָם בְּפָנָי עֲצָמוֹ. וְלִכֵּן נִקְטָה הַתַּנָּא לְשׁוֹן 'חֵלֶק' דִּיקָא, כִּי כָּל אֶחָד מִקְּבֵל אֶת חֵלְקוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא כְּפִי יִגִּיעָתוֹ וְטַרְחָתוֹ.

וְלָמָּה מִקְּדִימִים אֶת זֹאת לִפְנֵי שְׁלוּמֵי פְּרָק בְּמוֹסְרֵי הָאֲבוֹת? כִּי בְּדִרְבָּה כָּלֶל הַסְּמִי"ךְ מ"ם שׁוֹבֵר אֶת הָאֲדָם, וְאוֹמֵר לוֹ, שְׂאִין לָךְ כָּבֵר תִּקְנֶה, וּבְפִרְט כְּפִי שֶׁכָּל אֶחָד יוֹדֵעַ נִגְעֵי לִבּוֹ וּמִכְאוּבָיו, אֲזִי נוֹפֵל בְּיָאוֹשׁ. וְלִכֵּן בָּא הַמֵּאֲמָר הַזֶּה לְגַלוֹת לְכֻלָּם, אֲשֶׁר אֵין שׁוֹם יָאוֹשׁ בְּעוֹלָם כָּלֶל, כְּמוֹכָא בְּדִבְרֵי רַבְּנּוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עח), אֲלֵא גַם אֲתָה יָכוֹל לַהֲתַחִיל, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, מַעֲכָשׁוֹ לַהֲתַנַּגֵּעַ וְלַטְרַח בְּעַבְדוּת הַשָּׁם יִתְבַּרְךָ בִּיגִיעָה וּבְטַרְחָה עֲצוּמָה, עַד שֶׁגַם לָךְ יִהְיֶה חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּפִי יִגִּיעָתָךְ וְטַרְחָתָךְ, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

טוב, שהוא הקדוש-ברוך-הוא, כמו שפיתוח (תהלים קמה, ט): "טוב הנני"ה לכל"? אלא חכמינו הקדושים דרשו (בראשית רבה, פרשה ט', סימן י'): "יהנה טוב מאד" — זה מלאך המות; הינו כי באמת העולם הזה הוא הכל וריק, ועקר התכלית שאדם נברא בזה העולם — רק כדי שיעבר את זה העולם, ויקיים את מצוותיו יתברך, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ט), שכל צרות העולם הזה והיסורים שסובלים בני-אדם בזה העולם, כל אחד ואחד, בנדאי היה טוב יותר אם לא היה נברא כלל, אבל בעולם הבא היה טוב יותר מה שנגברא, כי דיקא בשעוברים את העולם הזה, ומקיימים את המצוות של הקדוש-ברוך-הוא, ומתמידים בלמוד התורה הקדושה, ומדבקים את עצמם באין סוף ברוך הוא, ומגלים את האור כי טוב בתוך הבריאה, דיקא על-ידי-זה פדאי להיות בזה העולם, ולכן אמר "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", 'חלק' דיקא, כי כל אחד כפי שהכין את עצמו בזה העולם, כך יהיה לו בעולם הבא, כי הכל תלוי כפי היגיעה והטרחה שאדם גע וטורח בעולם הזה, כי אינו דומה מי שיגע וטרח ימים ושנים בעבודת השם יתברך ביגיעות ובטרחות עצומות, וסבל חרופים וגדופים מאינשי דלא מעלי, והחזיק מעמד, לאחד שלא התגע וטרח כל-כך, ואף פעם לא עבר עליו מה שעבר, בנדאי יש הפרש בין שניהם. ואם חכמינו הקדושים אמרו (חגיגה ט:): אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחת, בנדאי יש הפרש ביניהם, ומכל שכן בשצדיק דבויק בחי החיים בו

פְּרָק ב'

א רבֵי אומר: הֵינּוּ רַבְנֵי הַקְּדוּשׁ — רַבֵי
 יְהוּדָה הַגִּישִׁיא, שְׁחַבַּר אֶת הַשֵּׁשֶׁה סְדְרֵי
 מְשֻׁנָּה, שֶׁהוּא פָּלַל תּוֹרָה
 שְׁבַע־לִפְנֵיהֶּ, הוּא דִּיקָא
 "אומר, אֵיזוֹ הִיא דְרָף
 יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם"
 בְּעִנְיֵי עֲבוּדַת הַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ לְזַכּוֹת לְלַמֵּד
 תּוֹרָה, וְלִהְיוֹת לְלֵל אֶל
 הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא,

פְּרָק ב א רַבֵי אומר, אֵיזוֹ הִיא
 דְרָף יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא
 הָאָדָם, כֹּל שֶׁהִיא תְּפָאֶרֶת
 לְעוֹשֵׂיהָ וְתְּפָאֶרֶת לֹא מִן
 הָאָדָם. וְהוּא זֶהִיר בְּמִצְוָה

פְּרָק ב רבֵי אומר. שִׁיבוֹר. שִׁנְרוֹר: כֹּל שֶׁהִיא
 תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֵׂיהָ וְתְּפָאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם. שִׁהֵא
 נֹחַ לֹא וַיְהִי נֹחִין בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה יֵהִי כְּשִׁילֵךְ
 כָּל הַמִּדּוֹת בְּדֶרֶךְ הַאֲמֻנָּה וְלֹא יֵטֶה לְאַחַד מִשְׁנֵי
 הַקְּלוּוֹת. שֶׁאִם הוּא כִּילֵי
 בְּיוֹתֵר יֵשׁ תְּפָאֶרֶת לֹא שְׁלוֹסֶף
 מִמּוֹן הַרְבֵּה אֲבָל אֵין בְּנֵי אָדָם
 מִפְּאָרִין אֹתוֹ בְּמִדָּה זוֹ. וְאִם
 הוּא מִפּוֹר יוֹתֵר מִן הַרְאוּ.
 בְּנֵי אָדָם הַמְּקַבְּלִים מִמֶּנּוּ
 מִפְּאָרִים אֹתוֹ. אֲבָל אֵינוֹ
 תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֵׂיהָ. וְאֵינוֹ נֹחַ לֹא
 שֶׁהוּא בֹא לִידֵי עֲנִיּוֹת בְּשִׁבִיל כָּךְ. אֲבָל מִדַּת הַנְּדִיבוֹת
 שֶׁהִיא אֲמֻנָּה בֵּין הַכִּילוֹת וְהַפִּיזוֹר. הִיא תְּפָאֶרֶת
 לְעוֹשֵׂיהָ. שְׁמוֹר אֶת מִמוֹנוֹ וְאֵינוֹ מִפּוֹר יוֹתֵר מִן
 הַרְאוּ. וְתְּפָאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם. שְׁנֵי אָדָם מִפְּאָרִין

וְלִקְיָם אֶת הַמִּצְוֹת בְּשִׂמְחָה, וְלִהְיוֹת עִם
 הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלְּכֹל זֶה נִצְרָף לְדְרָף יִשְׂרָאֵל; כִּי הַרְבֵּה
 דְּרָכִים יֵשׁ. יֵשׁ דְּרָף בְּתַעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים, לְבִטֹּל
 אֶת חֻמַּר הַגּוּף, כְּדֵי שִׁיְהִיָּה כְּפֹא לְאַלְקוּתוֹ
 יִתְבָּרַךְ, וְיֵשׁ דְּרָף שֶׁל הָאֶרֶץ אֲלֻקוּת, לְהֵאִיר אֶת
 אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַהֶאֱרָה, הֵינּוּ יֵשׁ דְּרָף שֶׁל
 "סוֹר מְרַע", שֶׁהִיא דְרָף הַתַּעֲנִיּוֹת וְהַסִּגּוּפִים,
 וְהַסִּרְתָּ הַרַע מִעֲצָמוֹ וְשִׁבִּירְתָּ הַחֻמַּר, וְיֵשׁ דְרָף שֶׁל
 "וַעֲשֵׂה טוֹב", שֶׁאָדָם רַק מֵאִיר עַל נַפְשׁוֹ וְעַל
 כָּל הָעוֹלָם כֹּל אֲלֻקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ נִלְחֵם עִם הַרַע,
 אֶלָּא מֵאִיר אֶת הָאֶרֶץ אֲלֻקוּת בְּעוֹלָם, וְעַל
 זֶה שָׁאֵל: "אֵיזוֹ הִיא דְרָף יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם",
 כִּי הָאָדָם הוּא לְשׁוֹן (יִשְׁעִיָּה יד, יד): "אֲדַמָּה
 לְעֵלְיוֹן", כְּמוֹבָא (עֲשֵׂה מֵאֲמֵרוֹת, מֵאֲמַר כ"ח, חֶלֶק ב', סִימָן לג);
 כִּי תַכְלִית הָאָדָם שֶׁנִּשְׁלַח אֶל זֶה
 הָעוֹלָם, שִׁיְאִיר אֶת כָּל הָעוֹלָם כֹּל עִם אֲלֻקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ,
 וְלִכֵּן דִּיקָא רַבֵי, שֶׁהוּא חִבֵּר אֶת הַשֵּׁשֶׁה
 סְדְרֵי מְשֻׁנָּה, שֶׁהִיא כָּל הַתּוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵיהֶּ, שֶׁהוּא
 כְּנֻגַד הַשֵּׁשֶׁה יָמִים בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשַׁכְתָּ
 הַבְּחִירָה, כְּמוֹבָא בְּדְבָרֵי רַבְנֵי ו' (לְקוּשִׁי־מִוֵּהָר"ן, חֶלֶק א', סִימָן עט),
 שֶׁמִּתְּהַפֵּךְ אָדָם פַּעַם כְּפֶשֶׁר פַּעַם
 פְּסוּל, פַּעַם טָהוֹר, פַּעַם טָמֵא, פַּעַם אֶסוּר, פַּעַם מְתָר,
 אֵיזוֹ דְרָף יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם, שִׁיְזַכֵּה
 אֶל הַתַּכְלִית הַנִּצְחִית, לְגִלוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ.
 וְעַל זֶה אומר: "כֹּל שֶׁהִיא תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֵׂיהָ
 וְתְּפָאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם"; הֵינּוּ שֶׁאָדָם צָרִיף לְהִיּוֹת
 מְעַרְבֵי בֵּין הַבְּרִיּוֹת, אִף שִׁיְהִיָּה בְּזֶה הָעוֹלָם
 הַגִּשְׁמִי וְהַחֻמְרִי, וְיַעֲבֹר עָלָיו מֵה שִׁיְעַבֵּר —
 עֲלִיּוֹת וְיִרִידוֹת, עִם כָּל זֹאת יִחְזִיק מִעֲמֵד, וְלֹא יִשְׁבֵּר
 מִשׁוֹם דְּבָר שְׁבַע־עוֹלָם, וְהוּא יִתְפָּאֵר עִם אֲמִתּוֹת
 מִצִּיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן יִקְדֹּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בְּרַבִּים,
 וְיִקְיָם (יומא פו.): שִׁיְהִיָּה שֵׁם שָׁמַיִם מִתְּאַהֲבֵי
 עַל יְדֵי, זֹהִי דְרָף הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאָדָם צָרִיף לְבַחֵר,
 כִּי בְּאִמַּת הָאָדָם נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם בְּסִפְנֵי גְדוּלָּה
 מְאֹד, וְעַל־יְדֵי תַעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים יְכוּלִים לְפַל
 בְּעֲצָבוֹת וּבְמִרָה שְׁחוּרָה וּבְדִקְאוֹן גְּדוֹל, אֲשֶׁר יְהִיָּה
 לֹא קֶשֶׁה לְצִאת מִזֶּה. וְלִכֵּן עָקֵר הַעֲצָה לְהֵאִיר
 עַל עֲצָמוֹ הָאֶרֶץ הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן לְהֵאִיר
 עַל כָּל הָעוֹלָם כֹּל הָאֶרֶץ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִמְיֵד
 יְגַלֶּה וּיְפָרְסֵם לְכֹל אֶת אֲמִתּוֹת מִצִּיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ,
 וּמִזֶּה יְרוּיחַ, שֶׁמִּרְבֵּי הָאוֹר יִתְעוֹרוּ
 הַקְּלָפוֹת וְיִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרִי. וּמִחֲמַת שֶׁזֶה גַם
 דְרָף מְסֻכָּנָת, כִּי אִם אָדָם יַעֲסֹק רַק
 בְּגִלוּי אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יִרְצֶה
 כְּבָר לְקַיֵּם אֵיזוֹ מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה
 מִכָּלֵל תּוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵיהֶּ, עַל זֶה אומר: "וְהוּא זֶהִיר"

הֵינּוּ יֵשׁ דְרָף שֶׁל "סוֹר מְרַע", שֶׁהִיא דְרָף הַתַּעֲנִיּוֹת וְהַסִּגּוּפִים,
 וְהַסִּרְתָּ הַרַע מִעֲצָמוֹ וְשִׁבִּירְתָּ הַחֻמַּר, וְיֵשׁ דְרָף שֶׁל
 "וַעֲשֵׂה טוֹב", שֶׁאָדָם רַק מֵאִיר עַל נַפְשׁוֹ וְעַל
 כָּל הָעוֹלָם כֹּל אֲלֻקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ נִלְחֵם עִם הַרַע,
 אֶלָּא מֵאִיר אֶת הָאֶרֶץ אֲלֻקוּת בְּעוֹלָם, וְעַל
 זֶה שָׁאֵל: "אֵיזוֹ הִיא דְרָף יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם",
 כִּי הָאָדָם הוּא לְשׁוֹן (יִשְׁעִיָּה יד, יד): "אֲדַמָּה
 לְעֵלְיוֹן", כְּמוֹבָא (עֲשֵׂה מֵאֲמֵרוֹת, מֵאֲמַר כ"ח, חֶלֶק ב', סִימָן לג);
 כִּי תַכְלִית הָאָדָם שֶׁנִּשְׁלַח אֶל זֶה
 הָעוֹלָם, שִׁיְאִיר אֶת כָּל הָעוֹלָם כֹּל עִם אֲלֻקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ,
 וְלִכֵּן דִּיקָא רַבֵי, שֶׁהוּא חִבֵּר אֶת הַשֵּׁשֶׁה
 סְדְרֵי מְשֻׁנָּה, שֶׁהִיא כָּל הַתּוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵיהֶּ, שֶׁהוּא
 כְּנֻגַד הַשֵּׁשֶׁה יָמִים בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשַׁכְתָּ
 הַבְּחִירָה, כְּמוֹבָא בְּדְבָרֵי רַבְנֵי ו' (לְקוּשִׁי־מִוֵּהָר"ן, חֶלֶק א', סִימָן עט),
 שֶׁמִּתְּהַפֵּךְ אָדָם פַּעַם כְּפֶשֶׁר פַּעַם
 פְּסוּל, פַּעַם טָהוֹר, פַּעַם טָמֵא, פַּעַם אֶסוּר, פַּעַם מְתָר,
 אֵיזוֹ דְרָף יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם, שִׁיְזַכֵּה
 אֶל הַתַּכְלִית הַנִּצְחִית, לְגִלוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ.
 וְעַל זֶה אומר: "כֹּל שֶׁהִיא תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֵׂיהָ
 וְתְּפָאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם"; הֵינּוּ שֶׁאָדָם צָרִיף לְהִיּוֹת
 מְעַרְבֵי בֵּין הַבְּרִיּוֹת, אִף שִׁיְהִיָּה בְּזֶה הָעוֹלָם
 הַגִּשְׁמִי וְהַחֻמְרִי, וְיַעֲבֹר עָלָיו מֵה שִׁיְעַבֵּר —
 עֲלִיּוֹת וְיִרִידוֹת, עִם כָּל זֹאת יִחְזִיק מִעֲמֵד, וְלֹא יִשְׁבֵּר
 מִשׁוֹם דְּבָר שְׁבַע־עוֹלָם, וְהוּא יִתְפָּאֵר עִם אֲמִתּוֹת
 מִצִּיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן יִקְדֹּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בְּרַבִּים,
 וְיִקְיָם (יומא פו.): שִׁיְהִיָּה שֵׁם שָׁמַיִם מִתְּאַהֲבֵי
 עַל יְדֵי, זֹהִי דְרָף הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאָדָם צָרִיף לְבַחֵר,
 כִּי בְּאִמַּת הָאָדָם נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם בְּסִפְנֵי גְדוּלָּה
 מְאֹד, וְעַל־יְדֵי תַעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים יְכוּלִים לְפַל
 בְּעֲצָבוֹת וּבְמִרָה שְׁחוּרָה וּבְדִקְאוֹן גְּדוֹל, אֲשֶׁר יְהִיָּה
 לֹא קֶשֶׁה לְצִאת מִזֶּה. וְלִכֵּן עָקֵר הַעֲצָה לְהֵאִיר
 עַל עֲצָמוֹ הָאֶרֶץ הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן לְהֵאִיר
 עַל כָּל הָעוֹלָם כֹּל הָאֶרֶץ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִמְיֵד
 יְגַלֶּה וּיְפָרְסֵם לְכֹל אֶת אֲמִתּוֹת מִצִּיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ,
 וּמִזֶּה יְרוּיחַ, שֶׁמִּרְבֵּי הָאוֹר יִתְעוֹרוּ
 הַקְּלָפוֹת וְיִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרִי. וּמִחֲמַת שֶׁזֶה גַם
 דְרָף מְסֻכָּנָת, כִּי אִם אָדָם יַעֲסֹק רַק בְּגִלוּי אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ,
 וְלֹא יִרְצֶה כְּבָר לְקַיֵּם אֵיזוֹ מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה
 מִכָּלֵל תּוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵיהֶּ, עַל זֶה אומר: "וְהוּא זֶהִיר"

אותו שנותן כמו שראוי לו ליתן. וכן הדין נשאר כל המדות: שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. לא נחפרש צחורה שכר המקיים מנות עשה ולא עונש המצטל מעשייתו דלילו ענשן של מנות לא תעשה

מפורשות הם סקילה. שריפה. הרג. וחנק. כרת. ומיתה זידי שמים. ומלקות. העונש הקל לעזירה הקלה. והחמור לחמורה: והוי מחשב הפסד מצוה. מה שאתה מפסיד מסחורתך וממוך מפני עסק המלוה. כנגד השכר שיעלה לך ממנה זעוה"ו או זעוה"ז שיהא יותר מאותו הפסד: ושכר עבירה. הנאה שאתה נהנה זעזירה כנגד הפסד שעתיד לזכ לך ממנה:

קָלָה כְּבַחְמוּרָה, שְׁאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׁכָרְךָ שֶׁל מִצְוֹת. וְהוּי מְחַשֵּׁב הַפֶּסֶד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׁכָרָה, וְשֹׁכֵר עֲבָרָה כְּנֶגֶד הַפֶּסֶדָה. וְהִסְתַּפַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאִין אֶתָּה בָּא לִיְדֵי עֲבָרָה, דַּע מָה לְמַעְלָה מִמֶּךָ, עֵין רוּאָה וְאִזֵּן שׁוֹמְעֵת, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בַּסֶּפֶר נִכְתָּבִים:

על-ידי-זה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן פב): לפעמים אדם זוכה לגלוי אור אלקי, עד שמרבויו האור הוא מתעורר לגמרי, ודיקא אז הוא מתרחק. ולכן צריכים להזהר במצוה קלה כבחתמורה, וצריכים לעשות חשבון הנפש, שאינו יודע מה הוא הפסד מצוה שמחסר בזה העולם, וענש עברה שהוא עושה, חס ושלום, שזה מה שאמר "והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה"; כפי גדל השכר שמקבלים על מצוה, ראוי לקיים כל מצוה ומצוה. ולהפך "ושכר עברה כנגד הפסדה"; אדם צריך לעשות חשבון, אם באה לו עברה בידו ואינו עובר, אלא מתחזק, ואז דיקא מתגבר על יצרו, יקבל על זה שכר גדול מאד. ואיך זוכים להגיע אל זה? על זה אמר: "והסתפל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה"; אם אדם מתבונן בשלשה דברים אלו, אז אף פעם לא יבא לידי עברה. "דע מה למעלה ממך"; כל מה שאתה עושה כאן למטה, געשה למעלה. ותמיד תזכר, אשר "עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים"; שזה כנגד הד' עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה; "עין רואה" — כנגד עולם האצילות, ששם בחינת עינים, הני"ה במלוי ע"ב. "ואזן שומעת" — כנגד עולם הבריאה, ששם הוא בחינת פה, הני"ה במלוי ב"ן. "בספר נכתבים" — בספר העליון, שהוא עולם היצירה, ששם הוא בחינת חטם, הני"ה במלוי מ"ה, ואז כשיתגלה, אשר הכל לכל אלקות גמור הוא, ותמיד יהיה לפני עיניך הצרופי שמות של הארבעה עולמות: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, אז תלך בדרך הישרה, ותתנהג בטוב ובנעימים עם כל הבריות, ותזכה לזכך את נפשך בזכוך גדול, עד שתשא חן בעיני כל רואיך.

וצריך שתדע, אהובי, בני! אשר זו עבודה קדושה בעתים הללו, אשר כל העולם כלו מלא כפירות ואפיקורסות, וצריכים להזהר מאד, שלא יכנס בו שמץ של מינות, שהוא עבודה

וְרָחַק מִגְּמוּרָה, שֶׁהוּא "כֹּחֵי וְעֵצִים יָדֵי, עֲשֵׂה לִי אֵת ב דרך ארץ. מלמדה או סמורה: שיגיעת שניהם החיל הזה", אלא עליו לבטל את עצמו לגמרי משכחת עון. שהמורה מתשת כמו של אדם והמלמדה בבטול גמור, אל האין סוף ברוך הוא, ולהאיר את כל העולם פלו עם אלקותו ותברך, ולקיים את המצוות בתמימות ובפשיטות גמורה, ותהיה חשוכה אצלו מצוה קלה כבחמורה, וישמר את עצמו לא לעבר אפלו על עברה קטנה, חס ושלום, פי כל עברה ועברה נחנקת על עצמותיו, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ד'); וכשאדם מאיר על עצמו אורו ותברך, ותמיד רק חושב ממנו ותברך, הוא בא אל שלמות פגנת הבריאה; אשרי מי שמכניס בידעתו ידיעות אלו, ואז תאיר עליו הארה גדולה ונפלאה, עד שיתגלו לפני עיניו בקביעות עצומה השמות של הארבעה עולמות: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, וימשך עליו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא ותברך שמו, ועולמך תראה בתיך, והבן למעשה.

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משפחת עון. וכל תורה שאין עמה

יהא עמל נמורה תמיד ויגיעתה תהא משכחת עון ומה נורך למלמדה. לכן הוזקק לומר וכל מורה שאין עמה מלמדה סופה בטלה. לפי שאי אפשר לו בלא מזונות ומלסטם את הנריות ומשכח

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משפחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון: צריך שתדע, אהובי, בני! שאף שאדם לומד תורה ומתמיד בה, ונדבוק הוא בתי החיים בו ותברך, עם כל זאת הוא צריך תמיד לחשב שהוא עדין רחוק מהשלמות, פי אם אדם ירגיש את עצמו שהוא כבר שלם בהכל, יבא לידי גאות, ואז אין לו כלום, כמאמרם ז"ל (סוטה ה.): אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד; ולכן צריך האדם ללמד ולשקד בתורה הקדושה ובעבודת השם ותברך. עם כל זאת הוא צריך תמיד לחשב שעדין הוא רחוק בתכלית הרחוק, ועדין לא עשה שום דבר, ואפלו בדבקות הבורא ותברך שמו, אדם צריך תמיד לחשב שהוא רחוק לגמרי, וכך יוכל תמיד לעלות מעלה מעלה, וכמו שפרש רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן רכא) את הפסוק (תהלים טו, ח): "שויתי הנו"ה לנגדי תמיד", בחינת מתנגד, שאדם צריך לדעת, שהקדוש ברוך הוא מתנגד עליו, הינו ככל שעולה מעלה מעלה, הוא צריך לדעת, שעדין אינו יודע כלום, פי אם ידמה בידעתו שפבר יודע משהו, על ידי זה הוא נדחף לגמרי לבחוש. וכן פרש רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן קז): כשהיצר הרע ימסר את השם אלקיך בידך, הינו שתדמה בדעתך כאלו תפסד כבר את הקדוש ברוך הוא, ואתה יכול לפעל מה שאתה רוצה לפעל אצלו, ונמצא, שיש לה גדלות, ראה לתפס אותו, ולומר — איך אני מושל, כשיש לי גאונה, ואין הקדוש ברוך הוא שורה עמי. ולכן נתן התנא הקדוש עצה: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משפחת עון"; הינו שאדם ילמד תורה וגם יעסק בעסקי העולם הזה, שאז ימצא בעצמו תמיד עון; פי כשאדם יוצא לחוץ, ועוסק קצת בעסקי העולם הזה, הוא נשבר לגמרי, לא-כן כשאחד יושב כל היום רק בבית-המדרש, הוא יכול לטעות בעצמו, כאלו הוא כבר צדיק גמור, והוא יושב ומתנגע יומם ולילה בתורה, ואין יותר טוב ממנו, יבא לגאות ולגדלות, אשר דבר זה מאד מגנה בעיניו ותברך.

תלמודו: יהיו עוסקים עמהם לשם שמים. ולא כדי ליתול עטרה לומר כך וכך עשיתי בשביל הניצור: שזכות אבותם מסייעתן. שזכות אבותן של זכור ולדקתן העומדת לעד היא המסייעת אל העוסקין עמהן להוציא לאור זקן ולא מזד טוב השתדלותם של העוסקים: ואתם מעלה אני עליכם שכר. אף על פי שאין הדבר צא לידי גמר טוב מזד מעשיכם. אלא בשביל זכות אבותם של זכור. מעלה אני עליכם שכר כאלו אחס עשייתם הישועה הזאת בישראל הואיל ואתם עוסקים

מלאכה, סופה בטלה וגוררת עון. וכל העוסקים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד. ואתם, מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם:

ואינו עוסק קצת בעסקי העולם הזה במלאכה, לבסוף הוא באמת יתבטל ויבא לידי עוונות, כמאמרם ז"ל (פתיחות נט.): הבטלה מביאה לידי שעמום ולידי זמה. ועל-כן כשאדם לומד תורה וגם יוצא לעסקי העולם הזה, אזי נשבר לגמרי,

והוא מרגיש את עצמו רחוק מאד ממנו יתברך, וכשחוזר ללמד, מתחיל ללמד ביקור שאת וביקור עז, לא-כן אם אדם יושב כל היום בבית-המדרש, נדמה לו שאין צדיק בעולם כמותו, ואין דבוק בו יתברך כמותו, ואז הוא מתרשל לגמרי, כפירוש.

וְכָל הָעוֹסְקִים עִם הַצִּבּוּר, יִהְיוּ עֹמְלִים עִמָּהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם, שְׁזִכּוּת אֲבוֹתָם מְסִיעֵתָם, וְצִדְקָתָם עוֹמְדָת לְעַד, וְאַתֶּם מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם

שְׁכָר הַרְבֵּה כְּאִלוֹ עֲשִׂיתֶם: צריך שתדע, אהובי, בני! שהתנא הקדוש מעורר אותך, שתעסק דיקא עם הצבור, ויתקרבם אליו יתברך, פי אין עוד דבר יקר בעיניו יתברך, כמי שתקרב את גשמות ישראל אליו יתברך. ואף שבין כך נגרם לו בטול תורה, כמאמרם ז"ל (שמות רבה, פרשה ו', סימן ב'): חכם המתעסק בצרכי צבור, משפח תלמודו, אמר רבי יהושע בן לוי, ששים הלכות למדני רבי יהודה בן פדיה בחרישת הקבר, וכלן גשתפחו ממני בשביל שהייתי עוסק בצרכי צבור, נמצא, שמי שעוסק בצרכי צבור, הוא יכול לאבד את כל התורה שלמד, ועל-כן לא ירצה לעסק בזה, ולכן הוא מעורר אותך, אהובי, בני! שאל תסתכל על כל זה, אלא "וְכָל הָעוֹסְקִים עִם הַצִּבּוּר, יִהְיוּ עֹמְלִים עִמָּהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם"; וכשאתה מקרב יהודים אל הקדוש-ברוך-הוא, יהיה רק לשם שמים, לשם אל עולם, ולא יהיה לך בזה שום פגנה אחרת, אז תזכה ש"זכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד"; שהתורה תהיה שמורה אצלך, ולא תאבד את זכותך, אדרבה "ואתם, מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם"; פי בזה שתקרב יהודים אל הקדוש-ברוך-הוא, ותהיה עוסק בצרכי צבור באמונה, יהיה חשוב כאלו עסקת בתורה, כמאמרם ז"ל (ירושלמי ברכות, פרק ה', הלכה א'): עוסק בצרכי צבור — כעוסק בתורה. ומה גם, שאם תעסק בצרכי צבור לשם שמים, ויתקרב יהודים אל הקדוש-ברוך-הוא, ותחזיר גשמות ישראל אל שרשם, על-ידי-זה התורה תתברך אצלך,

וְלֹא תִצְטָרֵךְ לְהִתְיַגֵּעַ הֶרְבֵּה.

כֹּחֵלּוּ עֲשִׂיתִם. אִם נִשְׁעָה שְׂחַתִּם עוֹסְקִים עִם הַלְּבוֹר

וַיֵּשׁ לֹאמַר קָשׁוּר שְׁנֵי הַמְּאָמְרִים הָאֵלֶּה, שְׂאֵף שְׂאֵמְרָתִי לָךְ שִׁיפָה תִלְמוּד תּוֹרָה עִם דְּרָךְ אֶרֶץ, שְׁיִגִיעַת שְׁנֵיהֶם מִשְׁפַּחַת עוֹן.

נִמְנַטְלַתִּם מֵעֲשִׂיתִי אִיזוּ מִזֹּה נִשְׁבִּיל עֲסָקֵי הַלְּבוֹר מֵעֵלָה אֲנִי עֲלִיכֶם שֶׁכֵּר כֹּחֵלּוּ עֲשִׂיתִם אֹתָהּ מִזֹּה שֶׁנִּמְנַטְלַתִּם מִמֶּנּוּ: ג הוּוּ זֶה־יִרְיָן בְּרִשׁוֹת. אִתִּם

הַמִּתְעַסְקִין בְּלִרְמֵי לְבוֹר אֵף עַל פִּי שְׂחַתִּם לְרִימִים לְהַמּוֹדֵעַ לְרִשׁוֹת כִּדִּי לִפְקֹחַ עַל עֲסָקֵי רְבִים. הוּוּ זֶה־יִרְיָן וְכו':

ג הוּוּ זֶה־יִרְיָן בְּרִשׁוֹת, שְׂאִין מְקַרְבִּין לוֹ לְאָדָם אֲלֵא לְצַרְךָ עֲצָמָן. נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשַׁעַת

שְׂבָדָאֵי גַם לְעֶסֶק בְּעֶסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִי שְׂתַצְא קָצַת בַּחוּץ, וְיִהְיֶה גִשְׁבָּר לְבָרָךְ עַל זֶה שְׂאֵתָה מְבִטֵּל מִהַתּוֹרָה, וְעַל־יְדִי־זֶה כְּשִׁתְּחַזֵּר תִּתְחִיל בַּחֲשֶׁק

הַנֶּאֱתָן. וְאִין עוֹמְדִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעַת דְּחִקוּ:

חֲדָשׁ. עַל זֶה נּוֹתֵן לָךְ עֲצָה: "וְכָל הָעוֹסְקִים עִם הַצְּבוּר", שְׂאֵת הַבְּטוּל הַזֶּה שְׂאֵתָה מְבִטֵּל וַיּוֹצֵא בַּחוּץ לְעֶסֶק בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, יוֹתֵר טוֹב שִׁיְהִיו עֹסְקִיךָ עִם הַצְּבוּר, וְיִתְקַרֵּב יְהוּדִים אֶל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְהַבְּטוּל תּוֹרָה שְׂלָךְ יִהְיֶה, שְׂאֵתָה יוֹצֵא וְעוֹסֵק עִם הַצְּבוּר, וְאִז תִּהְיֶה שְׂבוּר מְאֹד, אִיךָ אֵתָה מְבִטֵּל אֵת הַזְּמַן הַיָּקָר שְׂלָךְ, כִּי בְּזִמְן שְׂאֵתָה עוֹסֵק עִם הַצְּבוּר, אֵתָה יְכוּל לְהִתְמַיֵּד בְּיִתֵּר שְׂאֵת וּבְיִתֵּר עוֹ בַּתּוֹרָה וְעִבּוּדָה. עַל זֶה הוּא אוֹמֵר לָךְ, שְׂאֵתָה אִינְךָ צְרִיךְ לְדַאֵג, כִּי תִקְבֵּל שְׂכָר הֶרְבֵּה, כִּי בְּזֶה שְׂאֵדָם גִּשְׁבָּר לְגַמְרֵי, וְנִדְמָה לוֹ כְּאִלוֹ אֲבָד מְנוּס וְתִקְנָה מִמֶּנּוּ, אִז מִתְחִיל בְּיִתֵּר שְׂאֵת וּבְיִתֵּר עוֹ. וְלִכֵּן אִם אָדָם אִינוֹ יְכוּל לְצַאֵת וְלְעֶסֶק בְּעֶסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אִינוֹ רוֹצֵה לְהַפְרִיד אֵת עֲצָמוֹ מִהַתּוֹרָה וּמִהַתְּפִלָּה וּמִעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עֲלִיו לְעֶסֶק בְּצַרְכֵי צְבוּר, וְגַם זֶה יְבִיא אוֹתוֹ לְשִׁכְרוּן לֵב, שֶׁהוּא עֲדִין רְחוּק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּבִטֵּל אֵת הַזְּמַן הַיָּקָר שְׂלוֹ, וְעַל־יְדִי־זֶה יוֹבֵל לְעֵלוֹת בְּיִתֵּר שְׂאֵת וּבְיִתֵּר עוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

ג הוּוּ זֶה־יִרְיָן בְּרִשׁוֹת, שְׂאִין מְקַרְבִּין לוֹ לְאָדָם אֲלֵא לְצַרְךָ עֲצָמָן. נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשַׁעַת הַנֶּאֱתָן. וְאִין עוֹמְדִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעַת דְּחִקוּ: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בְּזֶה הָעוֹלָם צְרִיכִים לְהִזְהַר מְאֹד מְאֹד מִכָּל בְּנֵי־אָדָם, כְּמֵאֲמָרֵם ו'ל (מִסְכַּת בְּלָה, פָּרֶק ח'): לְעוֹלָם יְהִיו כָּל אָדָם בְּעֵינֶיךָ כְּלִסְטִים וְכַבְּדִם כְּרַבֵּן גְּמִלְיָאֵל. מַעֲשֵׂה בְרִי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהִכְנִיס אֶצְלוֹ אָדָם אֶחָד, גִּתָּן לוֹ אֲכִילָה וְשִׂתְיָה, וְהִעֲלֵהוּ לַגַּג, וְנָטַל אֵת הַסֶּלֶם מִתַּחְתּוֹ, מָה עָשָׂה אוֹתוֹ הָאִישׁ, עָמַד בַּחֲצֵי הַלִּילָה, וְנָטַל כָּל הַבָּלִים, וּכְרַכֵּן בְּטִלְיָתוֹ, וּכְבִּיֵן שְׂבַקֵּשׁ לִירֵד — נָפַל, וְנִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתוֹ. לְשִׁחְרִית בָּא ר' יְהוֹשֻׁעַ וּמְצָאוֹ. אָמַר לוֹ: רִיקָה, כִּי עוֹשִׂין בְּנֵי־אָדָם כְּמוֹתֶךָ. אָמַר לוֹ: לֹא הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שְׁנִטְלַתְּ אֵת הַסֶּלֶם מִתַּחְתִּי. אָמַר לוֹ: רִיקָה, אִי אֵתָה יוֹדֵעַ, שְׂמֵאֲמַשׁ הִיִּינוּ זֶה־יִרְיָן בְּךָ, עֵינִי שָׁם; כִּי כָּל דְּבָר שֶׁהוּא רְשׁוֹת וְלֹא מִצְוָה, יֵשׁ לְכָל אֶחָד אֵינְטֵרֶסִים עֲצָמִים, שֶׁהוּא חוֹשֵׁב רַק מִטּוֹבָתוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא יִצְטָרֵךְ אוֹתָךְ, הוּא יִכְבֵּד אוֹתָךְ וְיִחַנֵּף אוֹתָךְ, אֲבָל בְּרַגְעַ שְׂלֵא יִצְטָרֵךְ אוֹתָךְ, אִז יִשְׁלִיכֶךָ לְכָל הַרוֹחוֹת. וְדָבָר זֶה צְרִיכִים לְחַקֵּק הֵיטֵב בְּתוֹכָהּ, כִּי רַבִּים חָלְלִים הִפִּילָה אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים שְׂלֵא יָדְעוּ מִזֶּה, אֲלֵא הִלְכוּ שׁוֹלֵל אַחַר בְּנֵי־אָדָם, וְלִבְסוּף מְאוּמָה לֹא הָיָה בְּיָדָם. וְכִמוֹ שְׂאֵמַר רַבְּנוּ ו'ל (שִׁיחוֹת־הַר"ן, סִימָן ר'): הַיִּצָּר הִרְעָה דוֹמָה כְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ וְרָץ בֵּין בְּנֵי־אָדָם וְיָדוּ סְגוּרָה, וְאִין אָדָם יוֹדֵעַ מָה בְּתוֹכוֹ, וְהוּא מְרַמֶּה בְּנֵי־אָדָם, וְשׁוֹאֵל לְכָל אֶחָד: מָה אָנִי אוֹחוֹ, וְלְכָל אֶחָד נִדְמָה כְּאִלוֹ הוּא אוֹחוֹ מָה שֶׁהוּא מְתַאָוֶה, וְעַל־כֵּן הַכָּל רוֹדְפִים אַחֲרָיו, כִּי כָּל אֶחָד סוֹבֵר שִׁישׁ בְּיָדוֹ מָה שֶׁהוּא חֲפִץ, וְאַחַר־כֵּן פּוֹתַח אֵת יָדוֹ וְאִין בֵּה כְּלוּם. כְּמוֹ־כֵן מִמָּשׁ הַיִּצָּר הִרְעָה, שֶׁהוּא מְרַמֶּה אֵת כָּל הָעוֹלָם, וְהַכָּל רוֹדְפִים אַחֲרָיו, וְהוּא מְרַמֶּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַד שֶׁנִּדְמָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּאִלוֹ יֵשׁ

ד עשה רצונו כרצונך. פור ממוןך כחפלי שמים. בידו מה שְהוּא חֶפֶץ, כָּל אֶחָד כְּפִי שְׁטוּתוֹ, כְּרִוּוֹן. כָּלִילוֹ פּוֹרַח לֹחֵט כַּחֲפֶנְךָ. שֹׁלֵס עֵשִׂית כֵּן וְאַחֲר־כֵּן פּוֹתַח אֶת יָדוֹ, וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, כִּי אֵין יַעֲשֶׂה רִוּוֹן כְּרִוּוֹנוֹ. כְּלוֹמַר יִתֵּן לְךָ טוֹבָה נַעֲשֵׂי יַפֵּה: מִי שִׁמְלָא אֶת תַּאֲנֹתוֹ אֶצְלוֹ. וְכֵן הוּא שְׁבַגְי־

ד הוּא הִיָּה אוֹמֵר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ, כִּדִּי וְחוֹשְׁבִים שְׁתַּהֲיֶה לָהֶם שְׁיַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטַל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, אֵיזוֹ יִשׁוּעָה אֶצְלוֹ, וְלִכְסוּף הוּא 'מִסְדֵּר'

אוֹתָם, שׁוֹכְרָם וּמְרַחֲקֵם מֵעַלְיוֹ. וְזֶה מֵה שְׁאוֹמֵר הַתְּנָא: "הָיוּ זְהִירִין בְּרִשׁוֹת"; כָּל דְּבַר שֶׁהוּא רִשׁוֹת, שִׁיף לְהִבְלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, תִּשְׁמַר מְאֹד מְאֹד, אֶפְלוֹ אָדָם שֶׁבָּא לְחַנֵּף אוֹתְךָ, תִּדַע "שְׂאִין מְקַרְבִּין לוֹ לְאָדָם אֲלֵא לְצַרְךָ עֲצֻמִּין"; הוּא מְקַרֵב אוֹתְךָ רַק לְצַרְךָ עֲצֻמוֹ. "נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשַׁעַת הַנְּאֻתָן"; כָּל זְמַן שִׁישׁ לוֹ הַנְּאֻה מִמֶּךָ, הוּא יִקְרַב אוֹתְךָ, אֲבָל בְּרַגַע שֶׁלֹּא יִצְטַרְךָ אוֹתְךָ, הוּא יִסְלַק אוֹתְךָ. וְהַסִּימָן לְזֶה "וְאֵין עוֹמְדִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעַת דְּחֻקוֹ"; כִּי בְּשַׁעַת שְׁלָךְ יִהְיֶה צַעַר, אִזּוֹ כָּל אֱלוֹ שְׂאֵתָה עֲזוּרָה וְקִרְבָּת בְּמִשְׁפַּח יְמִיךָ וּשְׁנוֹתֶיךָ, הֵם לֹא יִתְעַנְיִנוּ לְגַמְרֵי בְּךָ. וְעַל-כֵּן מֵה וְלָמָּה לָךְ לְהַכְנִס בְּזֶה, וְתִשְׁמַר מְאֹד מְאֹד. וְכִבֵּר אָמַר הַחֲכָם מִכָּל אָדָם (מִשְׁלֵי כו, כו-כה): "בְּשַׁפְּתֵינוּ יִנְכַר שׁוֹנֵא וּבְקִרְבּוֹ יִשִּׁית מְרָמָה, כִּי יִחַן קוֹלוֹ אֶל תַּאֲמֵן בּוֹ, כִּי שִׁבַע תּוֹעֲבוֹת בְּלִבּוֹ"; וְזֶה תּוֹכַח, כְּשֶׁאֵתָה בְּצַרְהָ, אִף אֶחָד אֵינוֹ רוֹצֵה לְעֹזוֹר לָךְ, סִימָן שֶׁבְּדָבָר שֶׁבְּרִשׁוֹת אָדָם, הוּא חָיָה בְּדַמוֹת אָדָם, וְכִמוֹ שְׁאָמַר רַבְּנֵינוּ ו"ל (לְקוֹשֵׁי-מוֹהַר"ו, חֶלֶק ב', סִימָן ו'), שְׁאָדָם צָרִיף תְּמִיד רַק לְהַפִּיר אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְזֶה עֵקֶר הַשְּׁלֵמוֹת וְהַדַּעַת, שְׁאָדָם צָרִיף לְהַגִּיעַ לְזֶה — "אֵתָה הִרְאֵת לְדַעַת, כִּי הִנֵּי" הוּא הַאֲלֵקִים, אֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ" (דְּבָרִים ד, לה); אֲבָל אִם אֵין אָדָם מְכַנִּיס אֶת הַדַּעַת הַזֶּה בְּתוֹף לִבּוֹ, אִזּוֹ הוּא חָיָה בְּדַמוֹת אָדָם, הוּא רַק יִרַע לָךְ וְיִצִּיק לָךְ. וְלִכֵּן תִּשְׁמַר מְאֹד מְאֹד, כִּי מִי שֶׁמְקַרֵב אוֹתְךָ בְּדָבָר שֶׁל רִשׁוֹת, הוּא רַק רוֹצֵה אֶת טוֹבַת עֲצֻמוֹ, וְעַלְיוֹ הִרְאֵיָה, כִּי בְּשַׁעַת שְׁתַּהֲיֶה בְּצַרְהָ, הוּא יַעֲזוֹב אוֹתְךָ, לֹא-כֵן הַצַּדִּיק הוּא מְלִוֶּה אֶת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, מְעוֹדֵד וּמְחַזֵּק וּמְשַׁמַּח אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵה לְרִאוֹת רַק אֶת טוֹבָתוֹ הַרוּחָנִית. וְלִכֵּן אֲשַׁרִּי מִי שְׁזוֹכָה לְהִיוֹת מְקַרֵב אֶל הַצַּדִּיק הַאֲמֵת. וְכִבֵּר אָמַר רַבְּנֵינוּ ו"ל (סִפְר־הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, סִימָן נג): קִרְבַּת הַצַּדִּיקִים טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשַׁרִּי מִי שֶׁמְתַקַּרֵב לְצַדִּיקִים אֲמֵתִיִּים, שְׂאִין לָהֶם שׁוּם אֵינְטֵרֶסִים אִישִׁיִּים, אֲלֵא דְבָקִים בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, שֶׁהֵם יֵאִירוּ גַם עַלֶיךָ מִהָאֹר הַגִּנוּז שֶׁמֵאִיר עֲלֵיהֶם, וְאִזּוֹ טוֹב לָךְ כָּל הַיָּמִים, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

ד הוּא הִיָּה אוֹמֵר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ כִּדִּי שְׁיַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיף לְבֹא אֶל בְּטוֹל אֲמַת כְּזֶה, שְׁיִהְיֶה בְּטַל וּמְבַטֵּל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רְצוֹן אַחֵר מִבְּלַעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ, הִינּוּ שִׁידַע אֲשֶׁר דְּבַר גְּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מִעֲצֻמוֹ, אֲלֵא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הָעַלְיוֹן, וְאִזּוֹ לֹא יִהְיֶה לָךְ שׁוּם רְצוֹן כָּלֵל, אֲלֵא תִדַּע, שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה וְתַנוּעָה — שֵׁם אֱלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְזֶה "עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ"; שְׁבַתוֹף הַרְצוֹן שְׁלָךְ שִׁישׁ לָךְ רְצוֹנוֹת שֶׁל הִבְלִי הָעוֹלָם הַזֶּה אוֹ שְׁאָר רְצוֹנוֹת, תִּדַּע שְׁגַם שֵׁם גִּנוּז רְצוֹנוֹ שֶׁל אֱלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל-יְדֵי-זֶה תִּזְכֶּה "כִּדִּי שְׁיַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ"; יִתְגַּלֶּה לָךְ, שְׁגַם בְּרְצוֹן שְׁלָךְ, שְׁאֶפְלוֹ בִּירִידוֹת וּבְנַפְלִלוֹת שְׁנַפְלָתָה, גַּם שֵׁם יֵשׁ רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ, מִסְּבוֹת כָּל הַסְּבוֹת וּמְרִוֵי הַגְּלָגוּל, וְכִף תַּחֲזוֹר בְּתַשׁוּבָה שְׁלָמָה אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ. כִּי כְּשֶׁמְתַגַּלֶּה לְאָדָם, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדֵיו יִתְבַּרֵךְ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכָל אֲלֵקוֹת גְּמוּר הוּא, אִזּוֹ יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אֲנֹן, וְיֵאִיר לוֹ אוֹר וְזִיו וְחַיּוֹת וְדַבְּקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵךְ שְׁמוֹ, וְיִזְכֶּה לְחֹזֵר

בתשובה שלמה, תשובה של אהבה. כדי שיבטל רצון אחרים. יפר ענת כל הקמים עליך לרעה. ואני שמעתי שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה והרי הוא כאלו כמוז כדי שיבטל רצונו מפני רעונך. כאומה שאמרו נפרק כמה אשה (שבת דף סג) כל העושה מזה כמקונה אפילו גור דין של שנעים שנה מתנצל מעליו: ה אל אל תפרוש מן הצבור, ואל תפרוש מן הצבור. אלא

רצונך יהיה לגלות את אמתת מציאותו יתברך בגלוי רב ונורא ונפלא מאד, אז תזכה, שכלם יתבטלו אליך, שזה "בטל רצונך מפני רצונו", שאתה תבטל את הרצון של רצונך לגבי הרצון של האין סוף ברוך הוא, ועל-ידי-זה תזכה "בדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך"; שכל הקמים עליך ורודפים אותך ושוכרים אותך בחרופים ובגדופין, בעלבונות ובשפיכות דמים, יתבטלו כליל לגביך. ועל-כן ראה, אהובי, בני! להתחזק בכל מה שעובר עליך, ואל תצפה לשום טובות מבני-אדם, כי כל אחד מדבר רק לטובת עצמו, אתה תבטל את עצמך לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, שלא יהיה לך שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, ולא תרצה את אמתת מציאותו יתברך, ועל-ידי-זה תראה במו עיניך, שכל קמיד ושונאיך יתבטלו תחתך, ויפלו נפילה אחר נפילה, ויתגלה אליך מלך הכבוד בעצמו, והבן למעשה.

ה הלל אומר, אל תפרוש מן הצבור: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להתחבר עם הצבור, ואסור לו לנתק את עצמו מן הצבור. ובפרוש גלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן נה), אשר צב"ר ראשי תבות: צדיקים, בינונים, רשעים, שצריכים להפיל עמהם יחד, וכזה מעלים אותם. ובאמת אמרו חכמינו הקדושים (ברכות ל.): לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא; הינו שאדם צריך לשתף עצמו עם הצבור, שעל-ידי-זה יהיה לבו נכון וכטוח שלא יפל. פי כשאדם נמצא לבד בעצמו, הוא יכול לפל בנוקבא דתהומא רבא, שיהיה נדמה לו שהוא כבד איזה יש, אבל כשכבא בין הצבור, ורואה שיש אנשים הנמצאים במדרגה למעלה ממנו, אזי נשפרת גאותו. וכן אם רואה שבתוך הצבור יש אנשים יותר חלשים ממנו, הוא מתחזק ורואה שעדין איננו הכי גרוע. כי באמת הסמ"ך-מ"ם עובד עם האדם משני כוונים, מצד אחד — הוא מכניס בו ישות וגאות, כאלו אין למעלה ממנו, שהוא חסיד, למדן, גאון ומקבל, וזה מרחק אותו ממנו יתברך, וכשמתפלל עם הצבור, או מחזיק את עצמו עם הצבור, אז בודאי יש שם אנשים שגבו כבד לעלות במדרגות עליונות בעבודת השם יתברך, ואז נתבטלת גאותו וישותו, כשרואה שעדין לא התחיל כלל. וכן להפך, הסמ"ך-מ"ם שובר את האדם כאלו אבד מנוס ותקנה ממנו, וכאלו הוא כבד הכי גרוע, ולו אין שום תקנה ותוחלת כלל, עד שמכניס בו יאוש ודפאון פנימי. אבל כשכבא אצל הצבור, ורואה שיש אנשים שיותר רחוקים ממנו, ואף-על-פי-כן הם באים בהתלהבות, ומתחברים עם הצבור, זה נותן גם לו תקנה לתקן הפל. ובאמת אסור להפרד מן הצבור, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (תענית יא.): בזמן שהצבור שרוי בצער, אל יאמר אדם, אלף לביתי ואכל ואשתה, ושלום עליך נפשי, ואם עושה כן, עליו הכתוב אומר (ישעיה כב, יג): "והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחט צאן אכל בשר ושתות יין אכול ושתו פי מחר נמות"; מה

השמתך זנחתם שכל הפורש מן הנזכר אינו רואה
 זנחמת זכור (תענית יא.): ואל תאמין בעצמך עד
 יום מותך. שהרי יוחנן כהן גדול שמש זכהונה גדולה
 שמונים שנה ולזכוף נעשה לדוקי (תענית יא.): ואל
 תדין את חברך עד שתגיע למקומו. אם ראת
 חזקך שגא לדי נסיון ונכשל אל מדינהו לחונה. עד שחגיע
 לדי נסיון כמותו ותנלל: ואל

תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר יום מותך: צריך שתדע, אהובי, בני! שהסמ"ך-מ"ם רודף אחריך, ורופא להכשילך במחשבות זרות ובהרהורים רעים ובהסתלקיות רעות ובשמיעות אסורות ובכעס ובכרציקה, ובקלשון-הרע ורכילות, ולעבר עברות חמורות, והוא מחפה ומצפה ליום ולשעה ולרגע שילכד אותך במצותתו, ולכן אל תאמר שפבר זכית להרג את היצר הרע, כי "ואל תאמין בעצמך עד יום מותך"; כי כל זמן שאדם חי, הוא נמצא בסכנה גדולה מאד, ובפרט הישות והגאות שנדבקו באדם, שזה מה שמפרידו ממנו יתברך, כמאמרם ו"ל (סוטה ה.): אין אני והוא יכולין לדור בעולם; כי מי שיש בו גאות וישות, הקדוש-ברוך-הוא מסלק שכינתו ממנו. ולכן צריכים לבקש ממנו יתברך עד הרגע האחרון, שלא יפל לישות ולגאות. וכך עשה הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, שנסתלק בפסוק (תהלים לו, יב): "אל תבואני רגל גאונה", כי עד הרגע האחרון אדם צריך לבקש ממנו יתברך, שלא תכנס בו שום ישות וגאות כלל. ואם בארזים נפלה שלהבת מה יאמרו אזובי הקיר? אם איש אלקים, שהיה גדול במעלה נוראה ונפלאה מאד, שהיה רבוק בהשכינה בקביעות, ולא נפרד ממנו יתברך כרגע, חזר תמיד על הפסוק הזה: "אל תבואני רגל גאונה", ובפסוק זה נסתלק, על אחת כמה וכמה אנו צריכים לבקש ולהתחנן ממנו יתברך, שיצילנו מעברות חמורות, מעברות מגשמות, שהסמ"ך-מ"ם רודף אותנו להכשילנו בהם, ומכל שפן בגאות וכישות.

ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר טבע של אדם, שהוא דן תמיד את כלם לכף חוב, וכל מה שרואה אצל הזולת, הוא כבר דן אותו כאלו הוא הכי גרוע. כי כך אמרו חכמינו הקדושים (נגעים ב, ה): כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו. ולכן מזהירך הפנא הקדוש: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", ואמר רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן א'): מי הוא זה שיכול לבא למקומו של כל אחד ואחד, ועל-כן אי אפשר לדון את חברו, וצריכים להרגיל את עצמו לדון את כלם לכף זכות. ובפרט את אשתו וילדיו, ולהסתפל תמיד עליהם בעין חמלה, ובזה שאדם מרגיל את עצמו לדון אותם לכף זכות, יזכה לבית מלא שמחה, בית שהשכינה תשרה בו. וכן צריכים לדון את כל בר ישראל לכף זכות, ולמצא בהם שבת. ואמרו חכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה ב'): אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה, כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל — שבח! לגדלם ולפאדם; וזה אי אפשר אלא על-ידי שמלמדים זכות על כל אחד ואחד. ורבנו ו"ל גלה לנו (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן רפב), אשר צריכים לדון את כל אחד ואחד לכף זכות, אפלו רשע גמור, ועל-ידי שמוצאים בו נקדות טובות, על-ידי-זה מגביהים אותו, ומחזירים אותו בתשובה.

וְאֵל תֹּאמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁמְעַ שְׁסוּפוּ
 לְהִשְׁמַע: צְרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר
 כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ הוּא אוֹר הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא,
 וְכָל מַה שְּׂאֵתָה רוּאָה, זֶה לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוּף
 בְּרוּךְ הוּא. וְדוּמָם, צוּמָח,
 חֵי, מְדַבֵּר, זֶה לְבוּשׁ לְגַבֵּי
 עֵצִים עֲצָמִיּוֹת חֵיּוֹת
 אֶלְקוּתוֹ יִתְבַּרַךְ, הַמְלַבֵּשׁ
 בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה. וְלִכֵּן רָאָה
 לְשֹׁמֵר מְאֹד מַה שְּׂאֵתָה

תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע.
 כלומר לא יהיו דברים מסופקים שאי אפשר להניס
 בחמלה ובעיון ראשון. ומסמוך שאם יעמיק השומע
 זהם לבסוף יניס כי זה יציא בני אדם לטעות בדברים
 שמא יטעו ויאלו למינות על
 ידיך. פירוש אחר לא חגלה
 סודך מפילו צינך לצין ענמן
 ותאמר שאין כאן מי שישמעך
 לפי שסופו להשמע כי עוף
 השמים יוליך את הקול.
 והגירסא היא לפי פירוש זה שסופו להשמע אזל רש"י
 גורם ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע שסופו להשמע
 ונדברי תורה מדבר אל תאמר על דבר תורה שאמה
 יכול לשמוע עכשיו שחשמע אותו לבסוף אלל הט אזניך
 ושמע מיד: לכשאפנה. מעסקי אעסוק בתורה:

דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁמְעַ שְׁסוּפוּ לְהִשְׁמַע. וְאֵל תֹּאמַר לְכִשְׂאֵפְנָה אֲשֵׁנָה, שְׂמָא לֹא תִפְנָה:

מְדַבֵּר בְּד' אֲמוֹת שֶׁלָּךְ, שְׂאֵין שָׁם בְּנֵי-אָדָם, כִּי
 עֲלֶיךָ לְדַעַת, שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין וּבְתוֹךְ כָּל עֲלָמִין, וְכָל מַה
 שְּׂאֵתָה מְדַבֵּר "סוּפוֹ לְהִשְׁמַע" בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ. וְלִכֵּן אֵין דְּבַר כְּזֶה שְׂאָדָם מְדַבֵּר בְּד' אֲמוֹתָיו, וְנִדְמָה
 לוֹ שְׁגִלָּה סוּד לְחִבְרוֹ, אֵל תֹּאמַר כֵּן, כִּי כָּל דְּבוּר וְדְבוּר שְּׂאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיךָ — יִשְׁמַע בְּכָל הָעוֹלָם
 כְּלוֹ. וְלִכֵּן רָאָה, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, לְשֹׁמֵר אֶת דְּבוּרֶךָ, וְאֵל תְּדַבֵּר אֶת כָּל הָעוֹלָה עַל רוּחֶךָ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׁלֹא
 תְּדַבֵּר לְשׁוֹן-הָרַע, רְכִילוֹת וְלִיצְנוּת, כִּי לְבִסוּף יִשְׁמַע בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ מַה שְּׂדַבְּרָתָ. יוֹתֵר טוֹב שְׂתַדְּבַר
 רַק דְּבוּרֵי אֲמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְעַל-יְדֵי-זֶה תִּזְכָּה שֶׁהַדְּבוּרִים יִלְכוּ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְתִזְכָּה
 לְהַחֲזִיר בְּנֵי-אָדָם בְּתִשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׂאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מִזְבֵּי"ן, חֶלֶק א', סִימָן יז): כְּשֶׁבֵר יִשְׂרָאֵל מְדַבֵּר
 דְּבוּרֵי אֲמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, הוֹלֵךְ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְנִחְקָקִים הַדְּבוּרִים הָאֵלוֹ בְּלִבָּם שֶׁל
 בְּנֵי-אָדָם, לְקַרְבָּם אֵלָיו יִתְבַּרַךְ, וְלֹא רַק בְּלִבָּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלָא הַדְּבוּרִים הוֹלְכִים גַּם אֶצֶל אֲמוֹת
 הָעוֹלָם, וְהֵם מוֹצִאִים בְּסַפְרֵיהֶם הַפֶּה אֲמוּנָתָם, שֶׁזֶה מַה שְּׂכַתוּב (אֶסְתֵר ו', ב): "וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר
 הִגִּיד מְרַדְּכִי", מְרַדְּכִי הוּא הַכְּפִירָה בְּעִבּוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְּׂכַתוּב (שָׁם ב', ה): "אִישׁ יְהוּדִי", וְדָרְשׁוּ עַל
 זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (מַגֵּלָה יג): כָּל הַכּוֹפֵר בְּעִבּוּדָה זָרָה — נִקְרָא יְהוּדִי; הִינּוּ הַדְּבוּרִים שֶׁהִגִּיד
 מְרַדְּכִי, שֶׁהֵם דְּבוּרִים שֶׁל אֲמוּנָה בְּרוּךְ וּמְזַכֶּכֶת, הֵם נִכְתָּבִים בְּאוּרֵי, עַד שְׁנִמְצָא כְּתוּב בְּסַפְרֵיהֶם.
 וְזֶה (אֶסְתֵר ו', ב): "וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרַדְּכִי", שֶׁהַדְּבוּרִים שֶׁהִגִּיד מְרַדְּכִי, שֶׁהֵם דְּבוּרֵי אֲמוּנָה
 שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֲמֵת, נִמְצָאִים כְּתוּבִים בְּסַפְרֵיהֶם, כִּי הַדְּבוּר שֶׁל הַצַּדִּיק הֵלֵךְ לְמַרְחֹק, עַד שְׁנִכְתַּב
 וְנִחְקַק בְּסַפְרֵיהֶם, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְצָא בְּסַפְרֵיהֶם הַפֶּה אֲמוּנָתָם, וּמִזֶּה נַעֲשִׂים גְּרִים, כְּמוֹ שְּׂכַתוּב (שָׁם
 ח, יז): "וְרַבִּים מֵעַמֵי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים". וְעַל-כֵּן רָאָה, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, לְדַבֵּר רַק דְּבוּרֵי אֲמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה
 פְּרָטִית, וְאֵף פַּעַם אֵל תְּדַבֵּר נִבּוּל פֶּה, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, כִּי מַה שְּׂאֵתָה מְדַבֵּר בְּד' אֲמוֹת שֶׁלָּךְ, יִהְיֶה

וְאֵל תֹּאמַר לְכִשְׂאֵפְנָה אֲשֵׁנָה, שְׂמָא לֹא תִפְנָה: צְרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר יֵשׁ יֶצֶר הָרַע
 גָּדוֹל לְאָדָם לְדַחוֹת מִיּוֹם לְיוֹם, וּבְאֲמַת רַבֵּנוּ ו"ל הוֹזְהִירָנוּ עַל זֶה מְאֹד, כְּמוֹכָא בְּדְבָרֵינוּ ו"ל

ו בור. ריק מכל דבר ואפילו נטיב משא ומתן אינו ידע. והוא גרוע מעס הארץ. תרגום והאדמה לא תעס. וארעה לא תזר: ולא עם הארץ חסיד. אצל ירא חטא אפשר שיהיה שהרי הוא נקי נטיב משא ומתן:

ו הוא הִיָּה אוֹמֵר, אֵין בּוֹר יֵרָא חֲטָא, וְלֹא עִם

מה זה יום, הִיָּה שומר עליו מאד. ולכן מזהירך התנא: "ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמה לא תפנה", אל תדחה את למוד התורה הקדושה מיום ליום, כי מי יודע מה ילד יום, אלא ראה לחטף בכל יום מה שאתה יכול, ואלו הנקודות טובות שאתה זוכה לחטף בכל יום, זה מה שישאר לך לנצח נצחים. ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניה, ואם תחדיר בעצמך את הדבורים האלו, אז תהיה צדיק ועובד השם, כי באמת יש הרבה נסיונות על האדם בכל פרט ופרט.

ויבזה תבין את הקשר של כל המאמרים, כי הם תלויים זה בזה; כי אם אדם מחזיק את עצמו עם הצבור, אז תמיד ילך בדרך הצבור, לא-כן אם אדם מפריד את עצמו מן הצבור, הרי זה לבסוף געשה קל שפקלים, ומקנה את עצמו, כי כשמתפלל ומתחבר עם הצבור, אז תבערת לבו ורחמימותו יחממו גם אותו. וכן אדם צריך לזכור, שעד יום מותו יצרו מתגבר עליו. ולכן צריכים לבקש רחמים ממנו יתברך בכל יום ויום מחדש, שלא ילכד בפיצור הרע, במחשבות זרות ובהרהורים רעים ובתאוות מגנות, ואלו שום הסתכליות זרות, רחמנא לישזבן, ולא ישמע מה שלא צריך לשמע, ומכל שכן שישמר את פיו לא לדבר את כל העולה על רוחו, ולא להיות בכעס, ואז יוכל לדון את כל אחד ואחד לכף זכות, כי כמו שעליו עובר מה שעובר, צריך להבין, שגם על אחרים עובר; כי בדרך כלל, כשאדם דן את הזולת לכף חוב, הוא חושב שהוא כבר צדיק ואיש בשר, ולכן הוא מסתכל על כל אחד באלו הוא הכי גרוע, אבל אם אדם יתבונן באמת, יראה איך שעדין בוער בו יצרו הרע, ורוצה לשרף אותו עם כל העבודות והיגיעות והטרחות שעובד ויגע בעבודת השם יתברך, ולכן מה לו לדון את זולתו לכף חוב?! ואז ישמר מאד לא לדבר ולא לעשות שום דבר בד' אמותיו, כי יתגלה קלונו ברבים, רחמנא לישזבן. והעקר שאסור לדחף מיום ליום, אלא בכל יום ויום עליו לדעת, שזה היום האחרון שלו, ואם יזכה ללכת בדרך זו, אז יהיה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, ויחיה חיים נצחיים, חיים אמתיים, ערבים ומתקים, עד שיהיה געשה פלי להמשיך בו האור אין סוף ברוך הוא; אשרי לו! והבן למעשה.

ו הוא הִיָּה אוֹמֵר: הִיָּנו הֵלֵל הִיָּה רָגִיל לוֹמֵר: "אֵין בּוֹר יֵרָא חֲטָא"; צריך שתדע, אהובי, בני! כי בור הוא איש פחות מאד, והוא מלשון בור שאינה זרועה. וכמו שכתוב (בראשית מז, יט): "והאדמה לא תעס", ותרגומו: לא תבור, שאינו יוצא ממנו שום דבר טוב, ועל-כן הוא אינו יכול להיות ירא חטא, כי בור הוא אדם שאין בו מדות טובות, ואיך יהיה ירא חטא?! "ולא עם הארץ חסיד"; הוא כבר מערב עם הבריות, הוא יכול להיות כבר ירא חטא, כמאמרם ז"ל (תוספתא דמאי), שאפלו עם הארץ לא ישקר בשבת מרב אימה ופחד, אבל חסיד שעושה לפניו משורת הדין, הוא לא יכול להיות. וכמאמרם ז"ל (שבט סג.): עם הארץ חסיד אל תדור בשכנותו. ופרש רש"י הקדוש, שאינו יודע בדקדוקי מצוות, עין שם. הינו שהתנא הקדוש מלמד אותנו דעת, אשר בור ועם הארץ שניהם אינם שווים כלום; כי בור זה שאין בו שום מדות טובות, והוא כבר

לא יוכל להיות ירא חטא, כי מי שאין בו מדות טובות עם בני-אדם, איך יירא ממנו יתברך? ! וכן עם-הארץ ששונא תלמידי חכמים, כמאמרם ז"ל (פסחים מט:): איך יוכל להיות חסיד? ! כי מדת החסידות תלויה רק בזה שמתחבר עם תלמידי חכמים. ועל-כן מזהיר אותך התנא הקדוש —

הארץ חסיד, ולא הביישן למד, ולא הקפדן מלמד, ולא המרבה בסחורה מחפים.

כל המרבה בסחורה מחכים. דכתיב (דברים ל) ולא מעזר לים היא לין המורה מנויה בלוחם שהולכים מעזר לים:

ראה, אהובי, בני! להתרחק מבור ועם-הארץ, כי מאומה לא יצא לך מהם, וחבל לך להתחבר עמם. ויזכר דבר זה, כי בדרךך כלל כל אדם רוצה להתעלות בתכלית המעלה, אבל בזה שמתחבר עם בור או עם-הארץ, לא יצא לך מהם שום תועלת — לא יראת חטא ולא חסידות. ולכן ברח לך מהם, ולא תהיה לך שום שיכות אליהם. כי באמת האדם צריך להיות בטל ומבטל אליו יתברך, ולא ירצה שום רצון אחר מבליצרי רצונו יתברך, ויהיה תמיד בטל באין סוף ברוך הוא. ועל-כן מי שיצטרף אליך — יבוא אליך, ואתה אל תלך אל אף אחר. וזה טוב ביותר על בור ועם-הארץ, שלא יוצא מהם מאומה — לא יראת חטא ולא חסידות. ולא הביישן למד: צריך שתדע, אהובי, בני! כי בר ישראל אסור לו להתבייש כשצריך ללמד משהו, אדרבה, ההקרח לו לשאל פעמים אין מספר עד שיבין היטב הדק. כי בתורה אסור להתבייש משום ברך, כי התורה היא חכמתו יתברך, וככל שישאל יותר — ילמד יותר. ולכן כל תלמיד שמסר את נפשו ולא עזב את רבו, ותמיד רק הלך אחר רבו, ושאל אותו מה ואיך, זכה להתעלות בתכלית העליה.

ולא הקפדן מלמד: צריך שתדע, אהובי, בני! אם אתה רוצה ללמד עם תלמידים, עליך לקנות לעצמך סבלנות של ברזל, כי אסור להקפיד על התלמידים, ומכל שפן שלא ישפיל ולא יבזה אותם, ולא יכנה להם שמות, כי בזה אתה הורס אותם לגמרי. ולכן כל מי שמקבל על עצמו ללמד עם תלמידים, עליו לעקר ממנו את מדת הקפדנות, ויקנה לעצמו את מדת הסבלנות, כי צריכים סבלנות מאד מאד גדולה בעבורם, להסביר להם כל פרט ופרט בהסברים קלים ונוחים, עד שיבגס בהם. כי אי אפשר בשום פנים ואופן להבין, אם המלמד הוא קפדן. ולכן צריכים סבלנות גדולה לתלמידים.

ולא כל המרבה בסחורה מחפים: צריך שתדע, אהובי, בני! כשאדם נוסע ועוסק בעסקי העולם הזה, בודאי יש לו עסק עם הרבה אנשים, ובודאי על-ידי-זה מחפים, עם כל זאת צריכים לזכור, אשר "ולא כל המרבה בסחורה מחפים"; כי עקר החכמה היא רק להשיג את הקדוש-ברוך-הוא, כי אין עוד חכמה יותר גדולה מזו, שאדם זוכה להשיג רוחניות חיות אלקות, לרעד ולפחד ממנו יתברך, שזה (תהלים צו, ט): "חילו מפניו כל הארץ"; ראשי תבות: ח' כ' מ' ה'; כי עקר החכמה — רק לרעד ולפחד ממנו יתברך. ועל-כן אף שהוא דבר גדול להפיר מה שיותר אנשים, אבל צריכים לזכור, אשר "לא כל המרבה בסחורה מחפים"; כי יכולים לפל גם בנוקבא דתהומא רבא. ולכן צריכים הרבה לבקש את הקדוש-ברוך-הוא על כל פרט ופרט בחיים.

ובמקום שאין אנשים. לטעם זרעם ולהורות הוראה: ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש: ז על דאטפת אטפוך. רשע היית ומלטסט את הצריף שתדע, אהובי, בני! אשר אדם הצריות ומניפן זנהר. ונאותה מדה מדדו לך: וסוף צריף לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף מטיפיך יטופון. שלא היה הדבר מסור צידן להרגן רצונו יתברך, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי אלא לזית דין והקצ"ה מסרן ובמקום שאין אנשים, צריף לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף חייב ועמיד הוא אחר כך לתנוע מהן מיתמך: **הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים. אמר לה, על דאטפת, אטפוף. וסוף מטיפיך יטופון:**

— הפכוד בורח ממנו. ומה גם מי שתמיד דוחף את עצמו שיהיה למעלה, אזי יש לו בזיונות, חרופים וגדופים. ולכן יותר טוב להתחבא בחדרו ולעסק בתורה ובתפלה ובקיום המצוות מעשיות דיקא. אבל כל זה מדבר, בפשיש אחד שהוא מלמד לאחרים, כגון, שיש רב, רבי, מנהיג ישאל וכו'. לא-כן אם אדם רואה שאין מי שילמד עם המון-העם, אזי פדאי לבטל את הכל וללמד עם אחרים. פי בזה שלומדים עם אחרים, זכותו גדולה מאד מאד; אשרי מי שמכניס דבורים אלו אל תוך לבו, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

ז אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים, אמר לה: על דאטפת אטפוף, וסוף מטיפיך יטופון: הלל הזקן ראה פעם גלגלת אחת שצפה על פני המים, הינו שראה אדם שנהרג במיתה משנה, שגערף ראשו, "אמר לה"; לגלגלת, לא בתנחם קרה לך דבר זה, אלא "על דאטפת אטפוף"; מפני שהרסת והרגת אחד, לפיכך גלגלו שאמה תהרג, פי הכל בהשגחה פרכית, דבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו אלא בהשגחת המאציל העליון. אבל אתה צריף לנדע, אשר "וסוף מטיפיך יטופון"; מי שהרג אותך גם אותו יהרג. וספר הכהן גדול, איש צדיק וחסיד המתחסד עם קונו, בעל ה"חפץ חיים" ו"ל, שבימי ילדותו ראה מראה נורא; שהיה איש גבר אלים רשע ובליעל, אשר בא באמצע החורף אל בית אלמנה עניה עם יתומים, וצוה אותה לצאת מהדירה שהיתה שיכת לו, יען שאותה אשה היתה גלמודה עניה, ובעלה מת עליה, ולא היה לה לשלם שכר דירה. והחלה להתחנן לפניו, שיתן לה לגור על-כל-פנים עד חג הפסח, פי לאן תצא עכשו בימי החורף, כשהגשמים רבים והכפור עז? והוא באחת — שתצא מיד. ובכתה במר נפש עם עולליה היתומים, שיתן לה ארבה עד חג הפסח, שאז תצא אל משפחתה, אשר גרים בעיר אחרת. והוא פנה ערף לתחננניה ובקשותיה ובכיותיה. והיא — בצר לה, לא ידעה לשית עצה לנפשה מרב צער, פי לא היתה יכולה לצאת עם ילדיה היתומים, ולכן נשארה בתוך הדירה. והלך בעל-הבית, שהיה פאמור גבר אלים, והוריד את הגג מעל הדירה, ונכנסו גשמים ורוחות וקור עז, והיה ההכרח לאלמנה וליתומים לצאת לרחוב, פי נותרו ללא קורת גג. וה"חפץ חיים" ו"ל היה אז ילד קטן, ונודעו מאד מן המראה הזה, אשר נמצא איש בליעל בזה, אשר מלאו לבו לעשות בדבר הזה. אשר בפרוש אמר הקדוש-ברוך-הוא (שמות כב, כא-כב-כג): "כל אלמנה ויתום לא תענון: אם ענה תענה אתו, פי אם צעק יצעק אלי, שמע אשמע צעקתו: וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב" וגו'; והיה קשה לו שנים רבות, למה אדם זה אינו נענש?! אחרי כמה

עשרות שנים, כאשר נשפח הספור לגמרי ח מרבה בשר מרבה רמה. המרבה זאכלה וסתיה
 מבני-אדם, והנה יום אחד נתפרסם, שפלוני עד שנעשה שמן וזעל זשר מרבה עליו רמה זקנר
 היה בשוק, והסתכסך עם איזה גוי גבר אלים וקשה רמה למת כמחט זזשר החי. וקא משמע לן האי
 בדיני ממונות, והחלו לריב ביניהם, ונטל הערל חנא שכל רזוין קשים לאדם חון מרזוי תורה ומכמה
 הגוי גרזן, וערף את ראשו לעיני מאות אנשים. והיה

ח הוא היה אומר, מרבה בשר מרבה רמה. מרבה

רעש גדול בין עם ישראל, היתכן שנהרג אדם במיתה משנה כזו, בעריפת הראש, באכזריות
 גדולה כל-כף? וכיון ששמע בעל ה"חפץ חיים" ו"ל את הספור, נודעו מאד, והבין שאסור
 להרהר אחר המקום ברוך הוא ותברך שמו, שהרי היה זה אותו גבר אלים שהוציא לפני עשרות
 שנים אלמנה ויתומים מדירתו ברציחה כזו, שהסיר מהם את גג הבית. ולכן בא על ענשו, שהסירו
 את ראשו. וספר את זאת לתלמידיו, למען ידעו אשר מדתו של הקדוש-ברוך-הוא מדה כנגד
 מדה. וזה מה שאמר הלל כשראה "גלגלת אחת שצפה על פני המים"; בודאי גם אתה עשית
 דבר כזה, "על דאטפת אטפוד", אתה ערפת ראש, והנה ערפו את ראשך, כמו הגבר אלים שהוריד
 את הגג מעל הבית, שנהו ראש הבית, כך ערפו את ראשו, רחמנא לישזבן. ודבר זה, אהובי,
 בני! תחקק בדעתך היטב, אשר הוא יתברך מחיה ומתיה ומקיים את כל הבריאה כלה, ודומם,
 צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ושום דבר אינו נעלם ונסתר ממנו
 יתברך, כי הוא מביט ורואה וצופה הכל. ולכן ראה להזהר מאד לא לעשות שום עולות לשום
 אדם, כי לבסוף משלמים על זה מחיר כבד מאד. ולכן אשרי אדם הבורח בכל יום יום אליו
 יתברך, ומשתטח על פניו ובוכה ומבכה שמים וארץ, שימחל לו הקדוש-ברוך-הוא, אם עשה
 איזה רע לזולת, כדי שלא ילכד בעונו. ואל יקל בעיניך דבר זה, כי רבים חללים הפילה, שהיו
 רשעים ארורים שנדפו צדיקים אשר היו דבוקים באין סוף ברוך הוא על לא דבר, והוציאו שם
 רע עליהם, אשר לבסוף מתו במיתה משנה, רחמנא לישזבן, כי הקדוש-ברוך-הוא מאריך אפיה
 וגבי דיליה. וכן מוכא בתקונים (תקון כא): קדשא בריך הוא מאריך עליהו דחיביא ולבסוף אפסיק
 לון וחרוב לון מעלמא. ואמרו חכמינו הקדושים (שבת לא): מגלגלין זכות על-ידי זכאי, וחובה
 על-ידי חייב; ולכן ראה, אהובי, בני! לשפך שיח ותפלה תמיד לפניו יתברך, שירחם עליך שלא
 יהיה לך שום עסק עם אף ברך שבעולם, ומפל שפן שלא תרדף איש צדיק הדבוק בו יתברך,
 ואל תקבל עליו לשון הרע, כי ענש קשה יגיע עליך אם תרדפנו, רחמנא לישזבן, והבן למעשה.
 ח הוא היה אומר: הינו הלל הזקן היה רגיל לומר. "מרבה בשר מרבה רמה"; צריך שתדע,
 אהובי, בני! אשר עקר תכלית הבריאה היתה שאדם יזכה להכיר את הקדוש-ברוך-הוא, ולהפך
 את בשר גופו, שיהיה פלי לקבל בו אור האין סוף ברוך הוא, פמוכא בדברי רבנו ז"ל
 (לקוטי-מורה"ן, חלק א', סימן כב), אשר צריך כל אדם לרחם על בשר הגוף, ולהראות לו מכל הארה
 ומכל השגה שהנשמה משגת, שהגוף גם-כן ידע מזאת ההשגה, מבחינת (ושעיה נח, ז): "ומבשרך
 לא תתעלם"; מבשרך דיקא, שלא תעלים עיניך מלרחם על בשרך, הינו בשר גופך. כי צריכים
 לרחם מאד על הגוף, לראות לזככו, כדי שיוכל להודיע לו מכל ההארות וההשגות שהנשמה
 משגת; כי הנשמה של כל אדם רואה ומשגת תמיד דברים עליונים מאד, אבל הגוף אינו יודע
 מהם, על-פן צריך כל אדם לרחם על בשר הגוף, לראות לזכפו את הגוף עד שתוכל הנשמה
 להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד. וכשהגוף הוא במדרגה זו, היא טובה לנשמה,

ולדקה: מרבה דאגה. שמא יגלוהו מזית המלך או
 שמא יבואו עליו לסטים והרגוהו. ומסיד אחד היה
 מתפלל המקום ילילי מפוזר הנפש ושאלו ממנו מהו
 פוזר הנפש. אמר להם שיהיו לו נכסים מרובים
 מפוזרים נמקומות הרבה **נכסים, מרבה דאגה. מרבה**
 ונריך לפזר נפשו לחשוב לכאן **וכשר, אינו נלכד**
 בתענוגים, על-פן תוכל הנשמה לחזור על-ידי תענוגי הגוף למעלתה
 ותענוגים שלה. וכן גם-פן על-ידי הרשימות שיש בהגוף, על-ידי ההארה שהארה בו הנשמה, על-ידי
 הארות שהארה בו הנשמה מקדם, תוכל עתה לזכור ולעלות ולחזור למדרגתה. וזה בחינת (איוב ט):
 "מבשרי אחזה אלוה", מבשרי דיקא, הינו שהאדם בגופו יראה ויחזה השגות עליונות שהנשמה
 משגת תמיד. אבל פשיש להגוף עצות, מבחינת (ישעיה נו, יא): "והכלבים עזי נפש", אין הנשמה יכולה
 לסמך עצמה ולהתקרב אל הגוף, להודיע לו מההשגות שלה, כי תוכל להלכד בתקף ועזות הגוף,
 מה שהגוף עז ותזק בהתאוות. וזה "מרבה בשר מרבה רמה"; אם תרבה את גשמיות בשרף, ולא
 תרצה לזכור, תדע שאתה מרבה עליך רמה, שהם אותיות 'מרה', כי מרים יהיו לך החיים, ותרגיש
 עוד בחיים חיותך, איך שהרמה והתולעה אוכלים אותך. ולכן ראה, אהובי, בני! לבטל את עצמך
 לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ואז לא תרצה כבר שום רצון אחר מבליעדי רצונו יתברך, והבן.
מרבה נכסים מרבה דאגה: צריך שתדע, אהובי, בני! שאדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אל
הקדוש-ברוך-הוא, ולידע אשר הוא יתברך מחיה ומתנה ומקיים את כל הבריאה כלה,
ודומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך. ונדבר גדול ונדבר קטן לא נעשה
מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון. ואדם צריך רק לרוץ אליו יתברך, ולא תתנגע ביגיעות
הכלי העולם הזה. כי באמת אם אדם מרבה בנכסים, וחושב שזה מה שיפרנסו, אז ירבה דאגה.
ורואים בני-אדם המתנגעים יומם ולילה, ורצים אחר פרנסתם, וחושבים שבזה שיתנגעו ויטרחו,
תבא להם פרנסה בנגל. ובאמת כבר אמרו חכמינו הקדושים (קדושין פב:): אין העניות מן האמנות,
ואין העשירות מן האמנות, אלא למי שהעשר שלו, שנאמר (חגי ב, ח): "לי הכסף ולי הזהב נאם
הנני"ה צבאות"; ולכן למה אתה צריך להתנגע ביגיעות ובטרחות כאלו להשיג פרנסתך, יותר
טוב לך לברח אל הקדוש-ברוך-הוא, ואז ישיע עליך שפע והצלחה גדולה. ובאמת זה הדבר
הכי קשה להחדיר בבני-אדם, שיבטלו את עצמם לגמרי אל האין סוף ברוך הוא; כי טבע של
אדם שרץ ומתרוצץ יומם ולילה להשיג את פרנסתו, ולבטוף אין לו כלום, כי מאחר שאינו מבטל
את עצמו אליו יתברך, על-ידי-זה מאבד את פרנסתו. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק
א', סימן עו) על הפסוק (תהלים קמה, טו): "עיני כל אליך ישברו ואתה נתן להם את אכלם בעתו";
כי על-ידי ההסתכלות בבטחון — עושה כלי, דהינו גבול וזמן. כי ההשפעה יורדת מלמעלה
תמיד, אף שהיא בלא זמן. כי לפעמים דבר שצריך לו עכשו, יבא בשמים ושלש שנים, אף על-ידי
הסתכלות בבטחון רק אל הקדוש-ברוך-הוא, עושה להשפעה גבול וזמן, שיבא השפע בעת ובזמן
שהוא צריך. וזה "עיני כל אליך ישברו", כשאדם בוטח רק בו יתברך, על-ידי-זה נתן להם את
אכלם בעתו"; כי בהסתכלותו בעיניו אל השם יתברך לבד בבטחון חזק, אז עושה לעצמו כלי
לקבל את השפעתו בעתו דיקא. ולכן מה לך, אהובי, בני, להרבות בנכסים, כי רק תרבה בדאגות.
ובאמת אנחנו עדים, שרב בני-אדם שמתאווים להרבות בנכסים, הוא רק מחמת שהעין שלהם

רוֹאֵה מֵה שֵׁשׁ לַזוּלָּת, וּמִקְנָאִים בּוֹ, כִּי הֶעִיז מִטְעָה אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְהִרְבֵּה פְעָמִים רוֹאִים בֶּן-אָדָם וּמִקְנָאִים בּוֹ, וּבְאֵמַת אֵין לוֹ כְּלוּם. וְלִכֵּן צְרִיכִים לְשַׁבֵּר מֵעֲצָמוֹ אֶת הַטְּבַע הַרַע הַזֶּה לֹא לְהִסְתַּפֵּל וְלֹא לְהִתְיַחַס אֶל שׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעוּלָם, וְנָשִׁים, מְרֻבָּה כְּשָׂפִים. מְרֻבָּה

וּלְנֹאֵן: מְרַבָּה נְשִׁים מְרַבָּה כְּשָׂפִים. סְדָרָה נִקִּיט וְאִזַּל כְּתַחֲלָה אֲדָם מִקְשֵׁט עַלְמּוֹ וְאוּכַל וְשׁוֹמֵה וּמְרַבָּה כְּשֵׁר. וְאַחַר כֵּן מִנְקֵשׁ לְהִרְבּוֹת נִכְסִים. וְלֵאחַר שֶׁהִרְבָּה נִכְסִים וְרוֹאֵה שֵׁשׁ צִידוֹ סִיפּוֹק לְפָרְנָם נְשִׁים רַבּוֹת וּמְרַבָּה לוֹ נְשִׁים וְלֵאחַר

נְשִׁים, מְרֻבָּה כְּשָׂפִים. מְרֻבָּה

שְׂפָחוֹת, מְרֻבָּה זְמָה. מְרֻבָּה עֲבָדִים, מְרֻבָּה גְּזוּל.

לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּף הוּא, וְלֹא יְרוּץ פְּקוּרָא בְּהָרִים, אֲלֵא יִשְׁבֵּר אֶת עֵינָיו, וְלֹא יִסְתַּפֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעוּלָם, רַק אֲלֵיו יִתְבַּרֵּךְ, וְאִזּוֹ יִשְׁפִיעַ לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּף-הוּא שְׁפַע וְהַצְּלָחָה, וְלֹא יִצְטָרֵף לְבְרִיּוֹת, וְתִכְאֵל לוֹ הַפְּרָגְסָה בְּבֵיתוֹ דִּיקָא, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם דְּאִגּוּת; כִּי מִי שֵׁשׁ לוֹ בְּשָׂחוֹן בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ רַק אֲלֵיו יִתְבַּרֵּךְ, אֵין לוֹ שׁוּם דְּאִגּוּת כָּלָל, וְהַחַיִּים שְׁלוֹ חַיִּים עֲרָבִים וְנִעְמִים וּמִתְקִים, אֲשֶׁרֵי לוֹ, וְהִבֵּן.

מְרֻבָּה נְשִׁים מְרֻבָּה כְּשָׂפִים: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שְׂאָדָם צְרִיף לְשַׁמֵּר מְאֹד מְאֹד עַל שְׁלוֹם בֵּיתוֹ, וְלֹא יִתְגַּרֵּשׁ וְאֵל יִחַשְׁבֵּשׁ שְׂאֲשֵׁתוֹ אֵינָה טוֹבָה, וְאִם יִתְחַתֵּן עוֹד פַּעַם יִהְיֶה לוֹ יוֹתֵר טוֹב, אֵל תֵּאמֵר זֹאת, בְּנִי, כִּי בְּפָרוּשׁ גְּלָה לָנוּ רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן רַס"ה), אֲשֶׁר הִנְשָׂמוֹת שֶׁל הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה הֵן לְמַעַלָּה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים אַחַד, וְכִשְׂיֹרְדִים לְמַטָּה הֵם מִתְפַּצְּלִים עַד שְׂחוֹזָרִים וּמִתְקַשְׂרִים יַחַד. וְלִכֵּן צְרִיף שְׂתַדַּע אִם הַזְּמִין לָךְ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּף-הוּא אִשָּׁה, זֹהִי בֵּית זוּגָה מִן הַשָּׂמַיִם, וְזֹהִי שְׂרַשׁ נִשְׁמָתָךְ. וְלִכֵּן תַּעֲשֶׂה כָּל מַה שְׂבִינְדִיךָ לֹא לְהִתְגַּרֵּשׁ, וְאִפְלוּ שֶׁהִיא אִשָּׁה רַעָה, אָמַר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן צ'), שְׂצָרִיכִים לְקַבֵּל אֶת הַכָּל בְּאַהֲבָה; כִּי בְּרַגַע שֶׁתְּתַגַּרֵּשׁ וְתִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת, בְּזֶה אֵתָּה "מְרֻבָּה כְּשָׂפִים", שְׂאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנֵהֲדָרִין 101:): לְמַה נִּקְרָא שְׂמֵן כְּשָׂפִים? שְׂמִכְחֵישִׁים שֶׁל מַעַלָּה; כִּי בְּזֶה שְׂאֵתָּה תְּמִיד חוֹשֵׁב, שֶׁהָאִשָּׁה הַזֹּאת אֵינָה בְּעַבְרוּךְ, וְיוֹתֵר טוֹב לָךְ לְהִתְגַּרֵּשׁ, וְאַחֲרֵיכֶּךָ גַּם בְּפַעַם הַשְּׂנִיָּה תִּחַשְׁבֵּב כֶּף, שֶׁהִיא אִשָּׁה רַעָה, וְיוֹתֵר טוֹב לְהִתְגַּרֵּשׁ, כֹּאֲשֶׁר מְצוּי הַיּוֹם, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, שְׂאָדָם יִתְגַּרֵּשׁ כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים. עַל זֶה הוּא אוֹמֵר לָךְ "מְרֻבָּה נְשִׁים — מְרֻבָּה כְּשָׂפִים"; כִּי הַכְּשׁוּף מְכַחֵשׁ אֶת הַשְּׂנִיָּה הַפְּרִטִית, כִּי אִם אָדָם הִיָּה יוֹדֵעַ, שֶׁהַכָּל בְּהַשְּׂנִיָּה פְּרִטִית מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵּךְ, וְדָבָר גְּדוּל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעֲצָמוֹ אֲלֵא בְּהַשְּׂנִיָּה הַמְּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, הִיָּה סוֹבֵל מֵאֲשֵׁתוֹ וְלֹא הִיָּה מִתְגַּרֵּשׁ כָּלָל, וּבְרַגַע שֶׁמִּתְגַּרֵּשׁ וְשׁוּב מִתְחַתֵּן וּמִתְגַּרֵּשׁ וְשׁוּב מִתְחַתֵּן, הָרִי זֶה הוּא "מְרֻבָּה כְּשָׂפִים", שְׂמִכְחֵישׁ שֶׁהַכָּל בְּהַשְּׂנִיָּה, וְאוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ, וְהִבֵּן.

מְרֻבָּה שְׂפָחוֹת מְרֻבָּה זְמָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר צְרִיכִים לְשַׁמֵּר מְאֹד מְאֹד לֹא לְהִכְנִיס בְּבֵיתוֹ שְׂפָחוֹת, כִּי שְׂלֵא יִכְשַׁל בְּרֵאיוֹת אֲסוּרוֹת. כִּי הֶעִיז רוֹאֵה וְהִלֵּב חוֹמֵד וְכִלֵּי הַמַּעֲשֶׂה גוֹמְרִים (טוֹר אֵרַח חַיִּים, סִימָן א'). וְאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנֵהֲדָרִין מ"ה): אֵין יֵצֵר הַרַע שׁוֹלֵט, אֲלֵא בְּמַה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת. וְלִכֵּן אֲפְלוּ אִם אֲשֵׁתָךְ תִּקַּח אֵיזוֹ מְשֻׁרְתֵת נְכָרִית, רֵאָה אֵתָּה, אֶהוּבִי, בְּנִי, לְבָרַח אִזּוֹ מִבֵּיתְךָ, וְלֹא תִהְיֶה אִזּוֹ בְּבֵיתְךָ, כִּי אֲפְלוּ הַסְּתַפְּלוֹת אֵתָּה גּוֹרְמֵת כְּבָר הַרְהוּר רַע, שִׁיעֲקוּר אוֹתָךְ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵּךְ. וְלִכֵּן צְרִיכִים לְהִזְהַר בְּדָבָר זֶה מְאֹד, וְכָל שְׂכָן שֶׁלֹּא יִתְיַחַד עִמָּהוּן, שְׂנֵה עוֹן חִמּוֹר מְאֹד. וְחֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים גְּזָרוּ עַל יַחִיד עִם גּוֹיָה, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן, וְצָרִיכִים לְהִזְהַר בְּדָבָר זֶה מְאֹד, וְלֹא יִקַּל בְּדָבָר, כִּי כָּל הַמְּקַל בְּדָבָר זֶה — מְקַלֵּין לוֹ אֶת חַיָּו, וְהִבֵּן.

מְרֻבָּה עֲבָדִים מְרֻבָּה גְּזוּל: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם שְׂמִרְבָּה עֲבָדִים וּפּוֹעֲלִים וְלֹא

שהירצה נשים כל אחת לריכה שפחה שתשמענה. הרי מרצה שפחות. וכיון שיש לו בני בית מרובין לרין לשדות וכרמים לספק מין ומזון לבני ביתו ומרצה עבדים לעבוד השדות והכרמים. לכן הן שניין נסדר זה: מרבה תורה מרבה חיים. דכתיב (דברים ל) כי היא חייך ואורך ימין: מרבה חכמה. שנותן טעם לדבריו עומד עליהם, גורם שיגנבו ממנו את הכל, ולכן אמרו חכמינו הקדושים (בבא מציעא כט:): הרוצה לאבד את ממנו ישכר פועלים ולא יעמד עליהם; ולכן מזהירך התנא עצה, שאל תרבה בעבדים ופועלים, כי על-ידי-זה לא תוכל מרבה תורה, מרבה חיים. מרבה ישיבה, מרבה חכמה. לשמר עליהם, ויגזלו את ממונך, וזה דבר המצוי היום, שבני-אדם שוכרים לעצמם פועלים לרב, ואינם מסתפקים עליהם, ולכן נותנים להם הזדמנות לגזול את כל מה שיש לבעל-הבית. ולכן הוי, בני, פקח. ותראה מה לפניך, והבן.

מרבה תורה מרבה חיים: צריך שתדע אהובי, בני! אשר אין עוד חיים כמו התורה הקדושה, כי בשאדם לומד תורה, הוא ממשיך על עצמו חיים, ולכן אמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב, סימן עח), אשר עקר החיים מהתורה, כמו שכתוב (דברים ל): "כי הוא חייך וארך ימך"; וכל הפורש מן התורה פורש מן החיים. ולכן אשרי מי שזוכה ללמוד בכל יום תורה הקדושה. כי באמת אין שום תכלית אחרת בזה העולם, רק למוד תורה הקדושה, ובפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן יז): אם התורה תראה את פניה לאדם, אינו רוצה כבר עולם הבא כלל בשביל למוד התורה, רק רוצה את התורה בעצמה. כי מי שמרגיל את עצמו ללמוד תורה הקדושה, מרגיש אשר אין עוד טוב מתורה, כמאמרם ז"ל (עבודה זרה יט:): אין טוב אלא תורה, שנאמר (משלי כ, ד): "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו"; ובפרט מי שמרגיל את עצמו ללמוד בסדר-ההלמוד של רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן עו), שגלה לנו דרך נוראה ונפלאה מאד, איך שאדם יכול ללמוד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, בריתות ותוספתות, ויכול לטיל ולהיות בכל מקומות התורה הקדושה. אם ילמד בתשוקה עצומה, ירגיש כל החיים שלו אשר, ויהיה הכי מאשר בעולם, וזאת — רק בשישים את כל כלו בתורה הקדושה, כי אין עוד נעם וערכות כמו שאדם לומד בכל יום תורה הקדושה, וזוכה לסיים את כל התנ"ך וששה סדרי משנה, בבלי, ירושלמי, תוספתא, רמב"ם, טור ושלחן ערוך, וכל המדרשים וספרי הנהר והתקונים, וכל כתבי האריז"ל, ספרי חסידות וספרי מוסר, ספרי הלכה ודרוש, שכל זה יגרום, שישמשך עליו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו; כי התורה היא חכמתו יתברך, וכשאדם לומד תורה, הוא נכנס בחכמתו יתברך, ואז הוא מרגיש כל מיני חיים בתורה. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם כלל, והבן.

מרבה ישיבה מרבה חכמה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך לבנות לעצמו ישיבה, ויקבץ תלמידים סביבו וילמד עמהם, ועקר ההלמוד צריך להיות למוד של אמונה, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב, סימן ה'), אשר הצדיק יש לו ישיבה של אמונה, שבה לומדים אמונה, ובזה שמלמדים את התלמידים, על-ידי-זה "מרבה חכמה". וזה מה שאומר התנא "מרבה ישיבה", שתרבה את גבולך בתלמידים, על-ידי-זה "מרבה חכמה" — תתרבה חכמתך, כמאמרם ז"ל (תענית ו): ומתלמידי יותר מפלן; כי בזה שאדם לומד עם אחרים, בזה הוא נתחכם יותר ויותר. ולכן "מרבה ישיבה", ומרבה תלמידים ולומד עמהם, על-ידי-זה "מרבה חכמה"; שנתחדד מחו ודעתו. ובפרט בעתים הללו, שהכפירות והאפיקורסות מתפשטת מאד בעולם,

צְרִיכִים לְהִרְבּוֹת בִּישִׁיבוֹת, וְלִקְנוֹת הַמּוֹן וְהַסְכּוֹת שֶׁל מַחֲשָׁבוֹת עַל לֵב הַשּׁוֹמְעִין: מְרַבָּה תַלְמִידִים, וְלִלְמַד עִמָּהֶם אָמוּנָה פְּשׁוּטָה בּו יִתְבַּרֵךְ, וְעַל-יְדֵי-זֶה תִּתְרַבֶּה הַחֲכָמָה בְּעוֹלָם; כִּי עֲקָר הַחֲכָמָה זֶה רַק גְּלוּי אֱלֻקוֹת, וְלִהְפֹּךְ עֲקָר הַכְּסִילוֹת וְהַטְּפָּשׁוֹת, זֶה רַק כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת. וְלִכֵּן בְּעֵתִים הֵלְלוּ אֲשֶׁרֵי מִי שְׁבוֹנָה יִשִּׁיבָה, וּמְקַבֵּץ תַלְמִידִים, וְלִוְמַד עִמָּהֶם תּוֹרַת הַנְּי"ה בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, וּמְגַלֶּה לָהֶם אֶת הָאָמוּנָה פְּשׁוּטָה בּו יִתְבַּרֵךְ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תִּתְרַבֶּה חֲכָמְתוֹ, וְהִבֵּן.

מְרַבָּה עֲצָה מְרַבָּה תְּבוּנָה: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עֲקָר הַעֲצָה צְרִיכִים לְקַבֵּל רַק מִהַצְדִּיק, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְּנּוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן ז'), כִּי עֲצַת הַצְדִּיקִים הִיא כְּלָה זָרַע קָדֵשׁ, זָרַע אָמֶת. וְלִכֵּן כְּשֶׁאָדָם מְקַבֵּל אֶת עֲצָתוֹ רַק מִהַצְדִּיק, עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה מִבֵּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר, כִּי הַעֲצוֹת שֶׁמְקַבְּלִים מִהַצְדִּיק, הוּא בְּבַחֲיִנַת נְשׁוּאִין וְזוּג, וּמִתְזוּוּג הַזֶּה נוֹלָדַת "תְּבוּנָה"; כִּי בְּאֵמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלַעֲדֵיו יִתְבַּרֵךְ כָּלֵל, וְהוּא יִתְבַּרֵךְ מִחַיָּה וּמִחַיָּה וּמִקָּיָם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וְדוּמָם, צוּמַח, חַי, מְדַבֵּר, הֵם לְבוֹשׁ לְגִבֵּי הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְאָדָם צְרִיף לְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אִף מִחֲמַת שְׁאֵין אָדָם יוֹדֵעַ אִיךָ לְהִתְנַהֵג בְּזֶה הָעוֹלָם, לִכֵּן הוּא מְכָרַח לְבֵא אֵל הַצְדִּיק, וְלִקְבֹּל מִמֶּנּוּ עֲצוֹת אִיךָ לַעֲבֹר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם, וּמִהַצְדִּיק מְקַבְּלִים אָמֶת וְאָמוּנָה, וּכְשֶׁמִּתְיַחֲדוֹת אָמֶת וְאָמוּנָה, עַל-יְדֵי-זֶה נוֹלָדַת "תְּבוּנָה", שֶׁנַּעֲשֶׂה מִבֵּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנּוּ ז"ל (סֵפֶר-הַמִּדּוֹת, אוֹת אָמוּנָה, סִימָן יט): עַל-יְדֵי אָמוּנָה — נִתְחַפֵּס, וְהִבֵּן.

מְרַבָּה צְדָקָה מְרַבָּה שְׁלוֹם: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין עוֹד דְּבָר טוֹב מִלְּהִרְבּוֹת בְּצְדָקָה; כִּי בְּפִרוּשׁ גְּלָה לָנוּ רַבְּנּוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן יג), שְׁעַל-יְדֵי הַצְדָקָה שְׁאָדָם נוֹתֵן, נִמְשָׁכַת עָלָיו הַשְּׁגָחַתוֹ הַפְּרִטִית; כִּי בְּזֶה שְׁאָדָם נוֹתֵן צְדָקָה, הוּא מְאָמִין שֶׁלֹּא יִחְסַר לוֹ שׁוּם דְּבָר, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא מִמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ הַשְּׁגָחַתוֹ הַפְּרִטִית פְּרִטִית, וְיוֹדֵעַ וְעוֹד, אֲשֶׁר דְּבָר גְּדוֹל וְדְבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מִעֲצָמוֹ, אֲלֵא בְּהַשְּׁגָחַת הַמְּאָצִיל הָעֲלִיוֹן. וְלִכֵּן הַזֶּהִירְנוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְאֹד עַל צְדָקָה, עַד שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּנָא דְּבִי אֱלִיהוּ זוּטָא, פָּרֶק א'): גְּדוּלָה צְדָקָה, שְׁמִיּוֹם שֶׁנִּכְרָא הָעוֹלָם עַד עַכְשָׁיו, הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל הַצְדָקָה, וְכָל הַנוֹתֵן צְדָקָה הִרְבָּה, הִרִי זֶה מְשַׁבַּח, וּמְמַלֵּט אֶת עֲצָמוֹ מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֵנוּם. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּנָא דְּבִי אֱלִיהוּ רַבָּה, פָּרֶק י'): אֵין לָךְ סַם חַיִּים לְמִלְאָף הַמָּוֶת אֲלֵא מִדַּת הַצְדָקָה בְּלָבָד. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְדַרְשׁ זוּטָא שִׁיר הַשִּׁירִים א'): הַדּוֹרוֹן שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צְדָקָה, הַנוֹתֵן צְדָקָה, אֲפִלּוּ הִיָּתָה בְּיָדוֹ עֲבָרָה, וְנִחַתְתָּם דִּינּוֹ לְאָבֵד, יְכוֹל לְהִיּוֹת מְקַבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה בְּכָל יוֹם, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר לְמִלְאָף שֶׁל פּוּרְעָנִיּוֹת אֵל תִּגַּע בּוֹ. וְלִכֵּן כְּשֶׁאָדָם מְרַבָּה בְּצְדָקָה, הוּא מְרַבָּה בְּשָׁלוֹם, כִּי קוֹנֶה לַעֲצָמוֹ רַעִים. וְאָמַר רַבְּנּוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן יז): כְּשֶׁאָדָם נוֹתֵן צְדָקָה, נַעֲשֶׂה אוֹיֵר הַנּוֹחַ וְהַנּוֹף, וְדַבּוּרוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֲצֵל בְּנֵי-אָדָם. וְלִכֵּן רְאֵה, אֲהוּבִי, בְּנִי! לְהִרְבּוֹת בְּצְדָקָה, וְאֵז תִּמְשִׁיף עַל עֲצָמְךָ עֲרִבוֹת, נַעֲמִימוֹת, יְדִידוֹת, זִיו שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְתִבְטַל אֶת עֲצָמְךָ לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְתִתְחַיֶּה חַיִּים עֲרִבִים וְנַעֲמִימִים וּמְחַקִּים, וְתִתְחַיֶּה בְּשָׁלוֹם עִם כָּלֵם, כִּי עַל-יְדֵי הַצְדָקָה שִׁתְּתֵן, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה בְּיָדְךָ

לְבִין וּוְלִתְּךָ אֲוִיר הַנֶּחַח וְהַזֶּה, וְהַבֵּן.

קָנָה שֵׁם טוֹב קָנָה לְעַצְמוֹ, קָנָה לוֹ דְבָרֵי תוֹרָה קָנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! שֶׁהַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ אֹמֵר לֶךְ, אַחֲרֵי שְׂגִלְתִּי לֶךְ אֵת כָּל הַעֲצוֹת הַנִּפְלְאוֹת הָאֵלֶּה, אֵל תַּעֲשֶׂה אֵת הַכֹּל בְּשִׁבִיל לְקִנּוּת לְעַצְמְךָ שֵׁם טוֹב, כְּדֵי לְהַתְיַהֵר וּלְהַתְנַאֲוֹת, כִּי "קָנָה שֵׁם טוֹב קָנָה לְעַצְמוֹ";

מִי שֶׁקִּוְנָה "שֵׁם טוֹב", קָנָה שֵׁם טוֹב, קָנָה לְעַצְמוֹ. קָנָה לוֹ דְבָרֵי תוֹרָה, הוּא קוֹנֵה אֵת זֶה רַק לְעַצְמוֹ, כִּי רַק לְעַצְמוֹ הוּא דוֹאֵג. אֲכַל אִם הוּא עוֹשֶׂה אֵת זֹאת מִפְּנֵי

שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צָוָה וְלוֹמַד תוֹרָה, "קָנָה לוֹ דְבָרֵי תוֹרָה, קָנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא"; שְׁזֶה נִשְׁאָר אִתּוֹ לְחַיִּים נְצִחִים. וְלִכֵּן כָּל מָה שֶׁיַּעֲצִיתִי לֶךְ עַד עַכְשָׁו, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! עֲשֵׂה אֵת זֹאת רַק לְמַעַן שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְדַבֵּר זֶה נִשְׁאָר לְגִצַּח נְצִחִים, וְאֵל תַּעֲשֶׂה אֵת זֹאת בְּשִׁבִיל שִׁיתְגַּדֵּל שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם, אֲלֵא תִהְיֶה בָטֹל וּמְבֹטָל אֶל הָאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא. וְאִם תִּהְיֶה פִּקְחָה, וְתִקְּחִים אֵת כָּל מָה שֶׁאֲמַרְתִּי לֶךְ, רַק מִפְּנֵי שֶׁהַתוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה צִוְתָה אֵת זֹאת, עַל-יְדֵי-זֶה תִּקְנֶה לְעַצְמְךָ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא לְגִצַּח נְצִחִים, וְהַבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

ט רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי קָבַל מֵהֵלֵל וּמִשְׁמַאי: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר רַבְּנוּ ז"ל אָמַר (לְקוּשֵׁי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן נו), אֲשֶׁר הַתוֹרָה הִיא שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהַשֵּׁם הוּא הַכֹּלִי שֶׁל הַדְּבָר, שֶׁבְּשֵׁם הַזֶּה נִגְבַּל הַחַיּוֹת שֶׁל הַדְּבָר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, יט): "נִפְּשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ"; שֶׁבְּשֵׁם נִגְבַּל הַנֶּפֶשׁ וְהַחַיּוֹת שֶׁל כָּל דְּבָר. וְעַל-כֵּן כְּשֶׁקוֹרִין אֵת הָאָדָם בְּשְׁמוֹ, הוּא מְזַמֵּן חֲכָף אֲצִלוֹ. מִחֲמַת שֶׁבְּשֵׁם נִגְבַּל כָּל הַנֶּפֶשׁ וְהַחַיּוֹת שְׁלוֹ. וְכֵן הַתוֹרָה הִיא שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הֵינּוּ שְׁשֵׁם נִגְבַּל הַחַיּוֹת מִחַי הַחַיִּים, כִּי הַתוֹרָה הִיא בְּחִינַת מְדוּת, כִּי יֵשׁ בְּהַתוֹרָה אוֹתוֹת וְתוֹכוֹת וּפְסוּקִים וּפְרָשִׁוֹת וּסְדָרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּת, שֶׁבָּהֶם נִגְבַּל הַחַיּוֹת בְּמִדָּה, וְעַל-כֵּן עַל-יְדֵי הַתוֹרָה, שֶׁהִיא שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְדוּת, יְכוּלִים לְקַבֵּל אֵת הַחַיּוֹת, כִּי עַל-יְדֵי הַתוֹרָה קוֹרִין אֵת הַחַיִּים, וּמִמְשִׁיכִין אֵת הַחַיּוֹת לְתוֹף הַמְּדוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יָמִים. וְזֶה שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים לט, ה): "וּמִדַּת יָמֵי מָה הִיא"; הֵינּוּ שֶׁהַתוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת מָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ו, כ): "מָה הַעֲדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים", הִיא בְּחִינַת מְדוּת וְיָמִים, שֶׁעַל יְדֵי קוֹרִין אֵת הַחַיּוֹת לְתוֹף הַמְּדוּת וְהַיָּמִים, שֶׁבְּלֹא זֶה לֹא הָיָה אֲפָשָׁר לְקַבֵּל אֵת הַחַיּוֹת מִחֲמַת רַבּוּי אוֹר. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם יז, יט): "וְקָרָא בּוֹ כָּל יָמֵי חַיָּו", שֶׁעַל-יְדֵי הַתוֹרָה קוֹרָא אֵת הַחַיּוֹת לְתוֹף הַיָּמִים וְהַמְּדוּת. וְעַל-כֵּן צְרִיף לְעַסֵּק בַּתוֹרָה בְּפֶה דִּיקָא, כִּי כְּשֶׁצְרִיכִים לְקָרוֹת אֵת אֶחָד בְּשְׁמוֹ, צְרִיף לְקָרוֹתוֹ בְּפֶה דִּיקָא, וְאִי אֲפָשָׁר לְקָרוֹתוֹ בְּשְׁמוֹ בְּמַחְשָׁבָה בְּעֵלְמָא, כֵּן אִי אֲפָשָׁר לְקָרוֹת אֵת חַי הַחַיִּים בְּשְׁמוֹ, כִּי אִם עַל-יְדֵי הַפֶּה, וְלֹא עַל-יְדֵי הַמַּחְשָׁבָה לְבַדָּה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּכִין נד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם — לְמוֹצְאֵיהֶם בְּפֶה, לְמוֹצְאֵיהֶם בְּפֶה דִּיקָא, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכֶה לְחַיִּים. נִמְצָא, עַל-יְדֵי עֵסֶק הַתוֹרָה, מִמְשִׁיכִין אֲרִיכוֹת יָמִים, וְאֵז זוֹכֶה לְדַעַת, כִּי הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הוּא בְּעַצְמוֹ הַחַיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת ז, יב): "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֵלְיָה"; כִּי הַשְׂכָּל הוּא עֶקֶר הַחַיּוֹת, וְעַל-יְדֵי זוֹ הַדַּעַת יְכוּלִים לְקַרֵּב וּלְהוֹכִיחַ אֵת מִי שֶׁצְרִיכִים לְהוֹכִיחַ, וּמָה הִיא הַדַּעַת הַזֶּה? אֲמַתַּת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁצְרִיכִים לְגַלוֹת אֵת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדָיו יִתְבָּרֵךְ כָּלֵל. אִף אִי אֲפָשָׁר לְגַלוֹתוֹ, אֲלֵא עַל-יְדֵי הַדְּבָר, כִּי צְרִיכִים לְדַבֵּר וּלְגַלוֹת לְכֻלָּם, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדָיו נִמְצָא, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ

המעשים ובכל המחשבות שאדם חושב, מלבש שם השם יתברך בכיכול, ואפלו אם, חס ושלום, עושה דבר עברה, שהוא שלא כרצון השם יתברך, עם כל זאת בודאי יש שם חיות השם יתברך, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול, והתורה היא החיות של כל דבר. נמצא, שבכל הדברים ובכל המחשבות, אפלו במחשבה, דבור ומעשה של עברה, חס ושלום, יש שם גם כן התלבשות התורה, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול, הסתרה שבתוך ההסתרה, וצריכים למצא את הקדוש-ברוך-הוא בתוך ההסתרות. וזה זוכים דיקא על-ידי הצדיק, שהוא המלמד לנו את התורה, ומגלה לנו את הדעת העליון; פי באמת התורה מכרזת וצועקת ומוכיחה תמיד, כמו שכתוב (משלי א, כא): "בראש המינות תקרא בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר; עד מתי פתים תאהבו פתי ולצים לצון חמדו להם, וכסילים ישנאו דעת וגו'. והצדיק האמת מחדיר את ידיעות אלו אפלו בתוך ההסתרה, ומגלה לכלם את אמתת מציאותו יתברך. וזה הדעת הוא דעת עליון ונורא מאד, פי זה בא ממקום עליון מאד מאד, ולכן לא כל אחד מבין ומשיג את הדעת הזו, ועל-כן לא כל אחד יכול לעורר את בני-אדם מהשנה, אלא צדיק שזכה להגיע אל שער הנו"ן, שהוא נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, הוא יכול לגלות את ההסתרה שבתוך ההסתרה, וזה היה משה רבנו. אך על צדיק כזה יש תמיד מחלקת, פי מי שמגלה את אמתת מציאותו יתברך בגלוי רב ונפלא מאד, או מתגברות ומתפשטות זה לעמת זה הקלפות וההסתרות וההעלמות, ומשם נובעת המחלקת; פי מדת הגבורה מכסה את מדת החסד. אבל באמת ההכרח שתהיה מחלקת, פי מגדל עמק הדעת, שיכולים לגלות, שאפלו בהסתרה שבתוך ההסתרה, גם כן נמצא אמתת מציאותו יתברך, על זו הידיעה יש מתנגדים. ולכן אמרו חכמינו

מחיה ומהיה ומקיים את כל הבריאה כלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון; פי יש שתי הסתרות, וכשהשם יתברך נסתר בהסתרה אחת, גם כן קשה מאד למצאו, אך אף-על-פי-כן פשהוא נסתר בהסתרה אחת, אפשר ליגע ולחזר עד שימצא אותו יתברך, מאחר שידע שהשם יתברך נסתר ממנו, אבל כשהשם יתברך נסתר בהסתרה שבתוך ההסתרה, דהינו שההסתרה בעצמה נסתרת ממנו, דהינו שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, אוי אי אפשר כלל למצא אותו, מאחר שאינו יודע כלל מהשם יתברך. וזה סוד (דברים לא, יח): "ואנכי הסתר אסתיר", דהינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשם יתברך נסתר, ואוי בודאי אינו יכול למצא אותו יתברך, מאחר שאינו יודע כלל, שצריך לבקש אותו יתברך, פי אינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, פי ההסתרה בעצמה נסתרת. וזו הצרה הכי גדולה, שאדם אינו יודע שהוא רחוק מהקדוש-ברוך-הוא, פי אם היה יודע שהוא רחוק מהקדוש-ברוך-הוא, היה משתדל בכל מיני אפנים שבעולם לחזר בתשובה שלמה אליו יתברך, ומחפש ומבקש ומוצא את הקדוש-ברוך-הוא, אבל אם ההסתרה שבתוך ההסתרה מתגברת עליו, שאינו יודע שהשם יתברך נסתר ממנו, אז הוא נמצא בצרה גדולה מאד; פי באמת מי שנעלם ונסתר ממנו אמתת מציאותו יתברך, הוא בצרה גדולה מאד. ולכן אשרי האדם הזוכה לבטל את עצמו לגמרי אל הקדוש-ברוך-הוא! אך צריכים לדעת, אשר באמת אפלו בכל ההסתרות, ואפלו בהסתרה שבתוך ההסתרה, בודאי גם שם מלבש השם יתברך, פי בודאי אין שום דבר, שלא תהיה בו חיות השם יתברך, פי בלעדי חיותו, לא היה לו קיום כלל, ועל-כן בודאי בכל הדברים ובכל

ט אל תחזיק טובה לעצמך. לומר הרבה תורה הקדושים (קדושין ל:) על הפסוק (במדבר כא, יד) למדתי. ולפי שהוא לא הניח לא מקרא ולא משנה הלכה "את והב בסופה", לא זזו משם, עד שנעשו ואגדה שלא למד היה אומר כן: אוהבים זה לזה; פי אלו הצדיקים, אף שחולקים זה על זה, עם כל זאת זה רק כדי

תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, פי לכו
לגלות את ההסתרה, ועל-
פן היא מחלקת לשם
שמים. ולכן מ'ש'ה' הוא

ראשי תבות: מ'חלקת ש'מאי ה'לל. ולכן דיקא משה רבנו היה יכול להוציא את עם ישראל ממצרים, פי הוא גלה להם את אמתת מציאותו: תברוך בהסתרה שבתוך ההסתרה, שנה מה שכתוב (שמות טז, ו): "וידעתם פי הנני"ה הוציא אתכם", פי משה רבנו הוא הדעת של כלל ישראל, ועל-פן המשיך את הדעת הזו לכלל גשמות ישראל. וזה "רבן יוחנן בן זבאי קבל מהלל ושמואי"; פי הוא למד ולמד, כמאמרם ז"ל (ראש השנה לא:): ארבעים שנה עסק בפרגמטיא, וארבעים שנה למד, וארבעים שנה למד; פי דיקא רבן יוחנן בן זבאי, שעסק ארבעים שנה בפרגמטיא, שנה ענין ההסתרה שבתוך ההסתרה, למצא גם בעסקי העולם הזה את אמתת מציאותו: תברוך, לכן דיקא הוא זכה לקבל מהלל ומשמואי, שזו השגת מ'ש'ה' דיקא, שהוא ראשי תבות: מ'חלקת ש'מאי ה'לל; פי אי אפשר לגלות את ההסתרה שבתוך ההסתרה, אשר גם בעסקי העולם הזה בפרגמטיא, גם-כן נמצא אלקות, רק מי שמקבל מהלל ושמואי, שהם שני הפכים: חסד וגבורה, גלוי והסתרה, אור וחשך, שהוא דעת עליון מאד, שער הנני, ולכן למד ולמד. וזה מצינו, שדיקא רבן יוחנן בן זבאי הפיר היטב את הרמאים והצבועים, ולכן אמר (פלים, פרק יז): אוי לי אם אמר, אוי לי אם לא אמר. ומוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן נח), שהוא היה כל-כף גדול, אף שהיה במדרגה גבוהה מאד והשיג רוחניות אלקות, אף-על-פי-כן היה יכול להוריד עצמו בהסתרה שבתוך ההסתרה, והבין גם את הרמאים והצבועים, עין שם.

הוא היה אומר: ומחמת שזכה למדרגות האלו — לגלות את ההסתרה שבתוך ההסתרה, וגלה את אמתת מציאותו: תברוך לכל אחד ואחד, פי עסק בפרגמטיא ארבעים שנה, ולמד ארבעים שנה ולמד ארבעים שנה, ועל-פן היה רגיל לומר: "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, פי לכו נוצרת"; פי הוא קיים את זאת בשלמות, בתכלית השלמות, מאחר שעסק תמיד בלגלות את ההסתרה שבתוך ההסתרה, להמשיך את הקדוש-ברוך-הוא אפלו במקומות המטנפים, לגלות לכל התלמידים, אשר אין בלעדיו: תברוך כלל. ועל-פן דיקא הוא אמר: "אל תחזיק טובה לעצמך"; פי אין טוב אלא הקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב (תהלים קמה, ט): "טוב הוני"ה לכל, ורחמי על כל מעשיו"; ולכן 'אל תחזיק' את הקדוש-ברוך-הוא, שהוא 'טוב' רק 'לעצמך', אלא תגלה את זאת לכלם, "פי לכו נוצרת"; שתהיה מגלה את הקדוש-ברוך-הוא לכל עם ישראל, ואפלו אלו שנפלו בהסתרה שבתוך ההסתרה, גם להם תגלה את הקדוש-ברוך-הוא, פי גם להם תתגלה אמתת מציאותו: תברוך בגלוי רב עד מאד. וכל זה הייתה עבודת רבן יוחנן בן זבאי. ומוכא ב'קהלות יעקב' (ערך יתנו בן זבאי), שהיה מזרוע ימין דמשה מערבין בקיין, ועל-פן חי מאה ועשרים שנה כמו משה רבנו, עין שם; הינו שהיה זה לצמת זה, מצד אחד היה משרש קיין, שנמצאים במקומות המטנפים, והם מסתרים בהסתרה שבתוך ההסתרה, ומצד שני היה ממשה, שהיה הכל, שגלה את ההסתרה שבתוך ההסתרה, והבין למעשה.

פְּרָקֵי אָבוֹת פֶּרֶק ב

י חֲמֹשֶׁה תְּלִמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בְּיָדָיו הָיוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אֲלֵפֵי תְּלִמִידִים, כְּמֵאמָרָם ו"ל (ראש השנה לא:): אַרְבָּעִים שָׁנָה לָמַד, וּבְיָדָיו בָּאֵלוּ הַשָּׁנִים הַקֵּים אֲלֵפֵי תְּלִמִידִים, וְלָמָּה הַזְכִּיר שֶׁהָיוּ לוֹ רַק חֲמֹשֶׁה? אֵלֶּא יֵשׁ לֹאמֵר, שֶׁהֵם הָיוּ רֵאשֵׁי תְּלִמִידָיו שֶׁקָּנוּ מֵרַבָּם אֶת כָּל קְנִינָם, וְהֵם בְּעֶצְמָם אַחֲר־כֵּן הִעֲמִידוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֲלֵפֵי תְּלִמִידִים. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ

הַקְּדוּשִׁים (חגיגה יד:),
שָׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי
לְאֵלוֹ הַתְּלִמִידִים:
אֲשֶׁרִיכֶם וְאֲשֶׁרִי יוֹלְדֵתְכֶם,
נוֹצְרֵת. י חֲמֹשֶׁה תְּלִמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאֵלוֹ הֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, וְרַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן

אֲשֶׁרִי עֵינֵי שְׂכָף רָאוּ. וְאִף אֲנִי וְאַתֶּם בְּחִלּוּמֵי מִסְכִּין הָיִינוּ עַל הַר סִינִי, וְנִתְּנָה עֲלֵינוּ בַת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם: עָלוּ לְכָאן, עָלוּ לְכָאן, טְרַקְלִין גְּדוֹלִים וּמִצְעוֹת נְאוֹת מִצְעוֹת לָכֶם, אַתֶּם וְתְּלִמִידֵיכֶם וְתְּלִמִידֵי תְּלִמִידֵיכֶם מְזַמְנִין וְכוּ', עֵינֵי שָׁם; וּבְאֵמַת צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר תְּלִמִיד שָׂרְבוּ יִתְפָּאֵר בּוֹ, צְרִיף שִׁיְהִיָּה תְּלִמִיד כְּזֶה, שֶׁהוּא מְסוּר לְגַמְרֵי לְרַבּוֹ, וְאִזּוּ רַבּוֹ יִתְפָּאֵר בּוֹ. וְהֵם הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמִידִים הַמֵּיחָדִים שֶׁהָיוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהֵיָּה יָכוֹל לְהִתְפָּאֵר עִמָּהֶם, וְלִכֵּן הַזְכִּיר דִּיקָא אֶת הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמִידִים הָאֵלוֹ. וְכִמוֹ שֶׁאַרְעָ עִם מוֹהֲרַנְיָתָ ו"ל, אִף שֶׁלְרַבְּנוֹ ו"ל הָיוּ הַמּוֹן תְּלִמִידִים בְּעֲלֵי רוּח־הַקֶּדֶשׁ וּבְעֲלֵי מְדַרְגּוֹת וְהַשָּׁגוֹת גְּבוּהוֹת, עִם כָּל זֹאת מוֹהֲרַנְיָתָ ו"ל, שֶׁהֵיָּה צָעִיר הַתְּלִמִידִים, וְכֵּן כְּמַעַט מְהֻאָרְוִינִים, אִף-עַל-פִּי-כֵּן זָכָה יוֹתֵר מִכָּל הַתְּלִמִידִים, וְדִיקָא עַל יְדוֹ נִשְׁאָרָה הַהִשְׁאָרָה שֶׁל רַבְּנוֹ ו"ל. וְלִכֵּן הִתְפָּאֵר בּוֹ רַבְּנוֹ ו"ל יוֹתֵר מִכָּל הַתְּלִמִידִים, וְאָמַר (תִּי-מוֹהֲרַנְיָן. סִימָן שׁע): כָּל אֶחָד מֵכֶּם יֵשׁ לוֹ חֶלֶק בְּתוֹרָה שְׁלִי, אֲבָל גִּתָּן יֵשׁ לוֹ חֶלֶק גְּדוֹל מִכָּלְכֶם. עֲנֵה וְאָמַר: אַתֶּם יוֹדְעִים זֹאת שְׂאֵם לֹא הָיָה הוּא, לֹא הָיָה לָכֶם אֲפִלּוּ עֲלֵה אֶחָד מֵהַסֵּפֶר. וְאָמַר בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ: נוֹעַן גִּיט עַר וְוֹאֵלֵט אִיר גִּיט גִּיְהֵאֵט אֲבָלְעֻטֵל שְׁמוֹת. וּפַעַם שֶׁאֵלוֹ אֶת מוֹהֲרַנְיָתָ ו"ל, אִיף זָכָה יוֹתֵר מִכָּל הַתְּלִמִידִים? עֲנֵה וְאָמַר: כָּל הַתְּלִמִידִים הָיוּ בְּאֵמַת קְדוּשִׁים וְטְהוּרִים וְדַבְּקִים בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִדְעוּ מִזֶּה, אֲבָל הֵאֱמִינוּ שֶׁרַבְּנוֹ ו"ל יוֹתֵר גְּדוֹל מֵהֶם, וְלִכֵּן בָּאוּ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֲבָל אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת שְׁפִלוּתִי בְּאֵמַת, וְכִשְׁהִתְקַרְבְּתִי אֶל רַבְּנוֹ ו"ל סִלְקֵתִי מִמֶּנִּי גַם אֶת הַמַּעַט שֶׁחֲשַׁבְתִּי שִׁישׁ בִּי, וְאֶת הַשֶּׁכֶל שְׁלִי שֶׁמִּתִּי לְגַמְרֵי הַצְּדָה, וְיִדְעֵתִי שֶׁבְּלִי רַבְּנוֹ ו"ל אֵין לִי שׁוּם דְּעַת וְשֶׁכֶל כָּלִל (וְכֵן כּוֹתֵב בְּהַקְדָּמַת סֵפֶרוֹ "לְקוּטִי-הַלְכוֹת", שֶׁכָּשֶׁם שֶׁאֲנִי קָטָן בְּעֵינֵי מַצַּד עֲצָמִי, כִּאֲשֶׁר בּוֹחוֹן לְבוֹת הוּא יוֹדֵעַ, כֵּן יִקְרָה גַּפְשִׁי מַצַּד מַעֲלַת הַדְּרַת קְדֻשַׁת הַמַּשְׁפִּיעַ עֲלֶיהָ חֲכָמָה וּבִינָה וְדַעַת וְיִכְבּוֹד אֲדוּנִי, מוֹרֵי וְרַבִּי, הַרְבֵּה הַקְּדוּשׁ וְהַנּוֹרָא הַרְבֵּה הָאֵמַת זְצוּק"ל). וּמִסְפָּרִים עַל הַגָּאוֹן הַקְּדוּשׁ אֹר יִשְׂרָאֵל הַחַת"ם סוֹפֵר זִי"ע, שֶׁפַּעַם אַחַת מְנָה בְּשִׁבְחָם שֶׁל תְּלִמִידָיו, וְהִגִּיעַ רַק עַד מִסְפָּר י"ג, וְשֶׁאֵלוֹהוּ: הָרִי לְרַבְּנוֹ יֵשׁ תְּלִמִידִים לְאֲלָפִים, וְלָמָּה מְנָה רַק עַד מִסְפָּר י"ג? עֲנֵה וְאָמַר: תְּלִמִיד אֲמַתִּי נִקְרָא מִי שֶׁמְסוּר לְגַמְרֵי לְרַבּוֹ, לֹאמֵד עִם רַבּוֹ, אוֹכֵל עִם רַבּוֹ, וְיוֹשֵׁב עִם רַבּוֹ, וְיֹשֵׁן עִם רַבּוֹ, וְכָל מַעֲנִיּוֹ זֶה רַק רַבּוֹ לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂהוּ, וְאִינוּ מְסִיחַ דְּעַת מִקְדֻשַׁת רַבּוֹ, אֲפִלּוּ כִּי הוּא זֶה, וְדַבְּרֵי פִי חֲכָם חָן. וּמוֹהֲרַנְיָתָ ו"ל הִתְפָּאֵר פַּעַם וְאָמַר בְּזוֹ הַלִּשׁוֹן: "מִיּוֹם שֶׁנִּתְקַרְבְּתִי אֶל רַבְּנוֹ ו"ל, לֹא רַק שֶׁאֲנִי לֹא יָכוֹל לְהִגִּיד דְּבָרֵי תוֹרָה מִכְּלִי שִׁיְהִיָּה בְּנוֹי עַל דְּבָרֵי רַבְּנוֹ ו"ל, אֵלֶּא אֲפִלּוּ שִׁיחַת חֲלִין וּבְדִיחָה (שְׁקוֹרִין וְעוֹרְטִיל) אֵינִי יָכוֹל לְשִׁיחַ וּלְסַפֵּר, מִכְּלִי שִׁיְהִיָּה לְזֶה קָשֶׁר אֶל דְּבָרֵי רַבְּנוֹ ו"ל. וְלִכֵּן יֵשׁ לֹאמֵר, שֶׁהַזְכִּיר רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי דִּיקָא אֶת אֵלוֹ הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמִידִים, יוֹתֵר מִכָּל הַאֲלֵפֵי תְּלִמִידִים שֶׁהָיוּ לוֹ, כִּי הֵם הָיוּ מְסוּרִים אֵלָיו לְגַמְרֵי, כְּבִטּוֹל כָּל הַרְגָּשׁוֹתֵיהֶם, וְהֵם בְּעֶצְמָם

יא בור סוד. גרסינן ולא צור סיד. כלומר כצור טוח הקימו אחר-כך ישיבות עם מאות ואלפי נסיד: שאינו מאבד טפה. כך הוא אינו שוכח דבר תלמידים, שלמדו תורת רבם עמהם, ולכן שבח אחד ממלמדיו: אשרי יולדתו. מאושר במדות טובות

עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילתו. ויש

נתנאל, ורבי אלעזר בן ערף. יא הוא ה"ה מונה ופאי ה"ה מונה שבחן של גדולי תלמידיו.

שבחן. רבי אלעזר בן הורקנוס, בור סיד שאינו רבי אלעזר בן הורקנוס, בור סיד שאינו מאבד טפה: רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו.

צריך שתדע, אהובי, בני! כמו בור, כשרוצים לשמר את המים, שלא תצא אפלו טפה, צריכים לשים סיד, כך ברוחניות, כשאדם רוצה שלא לאבד מה שלמד, הוא צריך לשמר על בריתו, שלא יפגם בו, חס ושלום, וזה סי"ד ראשי תבות: יסוד סיומא דיגופא, וזה סי"ד עם ג' האותיות

עולה בגימטריה מז"ל, ראשי תבות: מוציא זרע ליבטלה; פי על-ידי הפגם הזה מחו נפגם לגמרי, ושוכח כל מה שלומד. וידוע, אשר רבי אלעזר בן הורקנוס חזר בתשובה, כמאמרם ו"ל

(פרקי דרבי אלעזר, פרק א'), ומסר נפשו ללמד תורה, ובא במסירות נפש לרבי יוחנן בן זכאי ללמד תורה, והוא דחה אותו, ואף-על-פי-כן התעקש ובכה מאד, עד שזכה שלמדו רבי יוחנן בן זכאי

תורה, ועלה ונתעלה על כל התלמידים. ולכן התפאר בתלמיד הזה, שהוא בור סיד שאינו מאבד טפה, פי זכה לשלמות תקון הברית בתכלית השלמות, שאין שלמות אחריו. ועל-כן לא שבח כלום ממה שלמד אתו. וזה שהתפאר עליו ואמר, שהוא בור סיד שאינו מאבד טפה, פי זכה אל

הג' מחיני הפרוסין נגד תאנה זו, כמוכא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן. חלק ב', סימן ח'); וזה אשר סיד עם ג' אותיותיו והפולל — עולה ג' פעם הנו"ה, שהם המחין. וזה שנאמר אצל אלישע

(מלכים-ב' ד, ט): "איש אלקים קדוש הוא", שלא ראה קרי מימיו, פי הוא זכה לקבל בשלמות מרבו פי שנים, ועל-כן התפאר בו אליהו רבו, וזכה לזכר את כל מה שלמד עמו רבו בשלמות.

ולכן, אהובי, בני! אם אתה רוצה לקבל בשלמות מרבך, ראה לשמר את בריתך, שתהיה בדגמת בור ששמים בו סיד, שלא יצאו מימיו, כמו-כן אתה שמר את מתך לא להרהר ביום, כדי שלא

תבוא לטמאה בלילה, ועל-ידי-זה תזכה לקבל בשלמות תורת רבך. וזה בחינת (דברים לג, ט): "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו"; איה זוכים לשמר את אמרות הצדיק רבו שלומד אצלו? על-ידי

ששומר את בריתו; ולכן זכה אלישע לקבל פי שנים מרבו, כמו שכתוב (מלכים-ב' ב, ט): "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי"; ואמרו (זהר בשלח מד.): זכה אלישע בעולם הזה מה שלא זכה שום

נביא אחר חוץ ממשע; ומרב קנשתו, לא היתה אשה יכולה להסתפל בפניו, כמוכא (פרקי דרבי אלעזר, פרק לג); והיה צריך תמיד להיות חוץ לישוב, פי פחדו ממנו. ואל כל זה תזכה, אהובי,

בני, אם גם אתה תשמר על בריתך, והבן למעשה.

רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בשביל זה לא שבח את רבי יהושע כמו ששבח את שאר התלמידים, אלא שבח את אמו, שאמר: "אשרי יולדתו",

פי ידע, אשר כל זכותו שהגיע למה שהגיע הנה רק בזכות אמו. כמאמרם ו"ל (ירושלמי יבמות, פרק ט', הלכה ב'), שאמר רבי יוסא בן הרפינס כשראהו, קרא עליו (ישעיה כח, ט): "את מי יורה דעה",

זוכר אני שהיתה אמו מולכת צריסתו לבית-הכנסת, בשביל שיתדבקו אוניו בדברי תורה, עין

שָׁם. נִמְצָא, שְׁפָל מִה שֶׁהִגִּיעַ לְמִדְרַגְתּוֹ לֹא הָיָה, אומרים על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם. שהיתה
 אֲלֵא בְּזָכוֹת אָמוֹ, וְלָכֵן שָׁבַח רַק בְּשִׁבְחָא אָמוֹ מחזרת על כל צמי מדרשות שנעירה ואומרת להם בנקשה
 שְׁאָמַר עָלָיו: "אֲשֶׁרֵי יוֹלְדָתוֹ". וְכֵן אֵיתָא אֲצֵל מכס נקשו רחמים על העובר הזה שנמעי שיהיה חכם.
 שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, שְׁלֹא הִגִּיעַ לְמִדְרַגְתּוֹ אֲלֵא בְּזָכוֹת ומיזם שולד לא הולאה עריסתו מצית המדרש כדי שלא
 אָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי רבי יוסי הפהן, חסיד. רבי יכנסו צלזנוי חלא דצרי תורה:
 לֹא, א): "אֲשֶׁר יִסְרְתוּ חסיד. שעושה לפנים משורת

אָמוֹ", וְדַרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (במדבר ובה,

פְּרָשָׁה י', סִימָן ד') : "וְאוֹהֲבוֹ שִׁחְרוּ מוֹסֵר" — זוּ בַת שֶׁבַע הַצְּדִיקָה שִׁיִּסְרָה אֶת שְׁלֵמָה בְּנָהּ, דְּכָתִיב
 (משלי לא, א): "דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אָמוֹ", אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינְיָהּ: מִהוּ מִשָּׂא
 אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אָמוֹ? מִלְּמַד שֶׁכְּפָתוֹ בַּת שֶׁבַע עַל הַעַמּוּד, וּמִכָּה אֹתוֹ בְּשִׁבְטֵי וּמִיִּסְרְתוֹ. וּמָה הָיְתָה
 אוֹמְרַת לוֹ? "מָה בְּרִי וּמָה בַר בְּטָנִי וּמָה בַר נְדָרֵי"; מָה בְּרִי אָמְרָה לוֹ: הַפֶּל יוֹדְעִין שְׁאָבִיךָ יִרְא
 שְׁמַיִם, עֲכָשׁוּ אִם תֵּצֵא לְתַרְבוּת רְעָה, יֹאמְרוּ שְׂאֵתָה בְּרִי, וְאַנִּי גִרְמַתִּי לָךְ. וּמָה בַר בְּטָנִי, כָּל נָשִׂי
 אָבִיךָ כִּינּוּן שְׁמַתְעַבְרוֹת, אֵינָן רוֹאִין פְּגִי הַמֶּלֶךְ, וְאַנִּי דְחַקְתִּי וְנִכְנַסְתִּי, כְּדִי שְׂיֵהָא לִי בֶן מִלְּבָן וּמוֹרְזוֹ.
 וּמָה בַר נְדָרֵי, כָּל נָשִׂי אָבִיךָ הָיוּ נוֹדְרוֹת וְאוֹמְרוֹת: יֵהָא לִי בֶן הַגּוֹן לְמַלְכוּת, וְאַנִּי נְדָרְתִּי: יֵהָא לִי
 בֶן חֲכָם מִמְּלֵא בְּתוֹרָה וְהַגּוֹן לְגִבְיָאוֹת. וּמִכָּה אֹתוֹ וּמִיִּסְרְתוֹ וְאוֹמְרַת: "אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל, אֵל
 לְמַלְכִים שְׁתוּ יִינּוּ"; מָה לָךְ אֲצֵל מַלְכִים שׁוֹתִין יִינּוּ וּמִשְׁתַּכְּרִין, וְאוֹמְרִים לְמוֹאֵל לְמָה אֵל, וְלָרוֹזְנִים
 אֵי שְׂכָר, מִי שְׂרָזִי עוֹלָם גְּלוּיִים לוֹ, יִשְׁתָּה יִינּוּ וְיִשְׁתַּכְּרוּ! וּלְפִי שִׁיִּסְרְתוֹ, לְפִיכָךְ (מלכים א ה, יא):
 "וַיִּחַכְּם מִכָּל הָאָדָם", עֵינֵן שָׁם; הָרִי שְׁפָל חֲכָמְתוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ לֹא זָכָה לָהּ, אֲלֵא עַל-יְדֵי אָמוֹ
 שִׁיִּסְרְתוֹ. וְכֵן רַבְּנוּ ז"ל הִזְהִיר אֶת אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּשַׁעַת שִׁתְּפִלְלוּ וַיִּבְקְשׁוּ בְּזָכוֹתוֹ, שִׁיִּזְכְּרוּ אֶת
 שֵׁם אָמוֹ: רַבִּי נַחֲמָן בֶּן פִּינְגָא זי"ע, כִּי תֵלֵה אֶת כָּל הַמִּדְרָגוֹת שְׁזָכָה לָהֶן רַק בְּזָכוֹת אָמוֹ. כִּי
 בְּשַׁעַת שֶׁהָיְתָה מְעַבְרַת אָמוֹ, הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת יָמִים שְׁלָמִים עַל צִיּוֹן הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְּדוּשׁ זי"ע,
 וּבִקְשָׁה הַרְבֵּה, שֶׁהוּלָד שִׁינּוּלַד יִהְיֶה צְדִיק קְדוֹשׁ וְנוֹרָא. וְכֵן כְּשֶׁנוּלַד שְׁמֶרָה עָלָיו מָאֵד. וְכִמְסַפֵּר
 בֵּין אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֲשֶׁר תִּכְף-וּמִיד כְּשִׁיִּצָא רַבְּנוּ ז"ל לְאֹרֶיז הָעוֹלָם, גָּטְלָה אָמוֹ אֶת יָדָיו, וְהִלְבִּישָׁתוּ
 כִּפָּה, וְהָיְתָה דְרָפָה לְלַכְתּ בְּכָל יוֹם אֲצֵל צִיּוֹן הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְּדוּשׁ זי"ע, וְהִנִּיחָה אֶת עֲרִיסָתוֹ
 עַל הַקָּבֶר, וּבִקְשָׁה הַרְבֵּה בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ, שֶׁהֵבֵן הָיָה צְדִיק גְּדוֹל, וְרַבְּנוּ ז"ל הָיָה מִחֲזִיק
 טוֹבָה גְּדוֹלָה לְאָמוֹ עַבּוּר זֶה. וְלָכֵן בִּקְשָׁה אֶת אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, כְּשִׁתְּפִלְלוּ וַיִּזְכְּרוּ אֶת שְׁמוֹ, יִזְכְּרוּ
 גַּם אֶת שֵׁם אָמוֹ. וְזֶה מָה שֶׁהִתְפָּאֵר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי עִם תַּלְמִידוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמַר: "אֲשֶׁרֵי
 יוֹלְדָתוֹ", וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

רַבִּי יוֹסִי הַפְּהֵן חֲסִיד: צְרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר מַעֲלַת הַחֲסִיד נִמְשָׁךְ מִסְפִּירַת הַחֲסֵד, שֶׁהִיא
 הַמְּדָה הַכִּי יָפָה שֶׁעֲלֶיהָ עוֹמֵד כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תהלים פט, א): "עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה";
 וְחֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (שְׁבַת קנ:): הַחֲסִיד מוֹתֵר מִשְׁלוֹ. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בבא קמא ל.):
 הָאִי מֵאֵן דְּבַעֲי לְמַתְּוִי חֲסִידָא, יְקִיִּים מְלִי גְזִיקִין; שֶׁהוּא גִזְהַר לֹא לְהִזִּיק אֶת הַשֵּׁנִי; כִּי שְׂרָשׁ הַהִזִּיק
 הוּא מִסְטָרָא דְשִׁמְאָלָא, וְהֵם ד' אָבוֹת גְזִיקִין, שֶׁשְׂרָשָׁם עוֹן, מִשְׁחִית, אָף, וְחִימָה, שֶׁהֵם חֲכָמָה וּבִינָה
 תְּפָאֶרֶת וּמַלְכוּת דְקַלְפָּה. וְהַחֲסִיד, שֶׁעָקְרוּ קוֹ הַחֲסֵד, מִתְּרַחֵק מִלְּהִזִּיק, חָס וְשְׁלוֹם, כִּי לְבוֹ תְּמִיד
 שְׁבוּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הַחֲסִיד מִתְּנַרָא רַק מִמֵּנוּ יִתְבָּרַךְ. וְכַעֲיִן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (קדושין
 פב:): הַסְּפָנִין רַבָּן חֲסִידִים; כִּי הֵם תְּמִיד יִרְאִים וּמִשְׁבָּרִים לְכָם מְרַב פֶּחַד מִה יִקְרָה אִתָּם, וְזוֹ מַעֲלַת
 הַחֲסִיד. וְעַל-כֵּן מֵאֲחַר שֶׁהוּא כָּל-כּוֹף מְסוּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְרַב יִרְאָה וְפֶחַד, וְכֵן מִשְׁתַּדֵּל לְעוֹר לְזוּלַת,

הדין: ירא חטא. מחמיר על ענמו ואוסר עליו דברים המותרים מיראתו שמה יבא לידי חטא דאס לא כן מה רבותיה מפילו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא: כמעין המתגבר. לנו רחב ומוסיף כלפול וסגרות מדעתו: הפליג רבו במעלתו, שהוא אוהו במדת החסידות, כי יוס"י עולה בגימטריה פ"ו כמספר אלהי"ם. והפכה הוא מדת החסד, כמו שכתוב (דברים לג, ח): "וללוי אָמר תִּמְדֵּךְ וְאוֹרֵךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ"

שְׁמַעוֹן בֶּן נַתְנָאֵל, יֵרָא חֲטָא. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרֵף, כְּמַעֲיָן הַמֵּתְגַבֵּר. יב הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם יְהִי כָל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזַנִּים, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בְּכַף שְׁנֵיָה, מְכַרֵּעַ אֶת כָּלָם. אָבָא שְׂאוּל וְגו'. וְזו גְּדֻלַּת הַחֲסִיד, שְׁבַתוֹךְ מֵדַת הַדִּין, שֶׁהוּא אֱלֹהִי"ם גִּימְטְרִיָה הַטְּב"ע, מִמְשִׁיךְ מֵדַת הַחֲסֵד, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נַתְנָאֵל יֵרָא חֲטָא: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שְׁמַעְלַתוֹ הֵיחָה לֹא שְׂלֵא חֲטָא, כִּי זֶה אֵינָה מַעֲלָה לַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ, אֶלָּא הֵיךְ יֵרָא מֵהַחֲטָא בְּעַצְמוֹ וְלֹא מֵהַעֲנֹשׁ, כִּי הוּא הֵבִין מֵהַ חֲטָא, וְעַל-כֵּן הַפְּלִיג רַבּוֹ בְּמַעֲלָתוֹ, שֶׁהוּא יֵרָא חֲטָא, הֵינּוּ מֵהַחֲטָא בְּעַצְמוֹ הֵיךְ מֵתְנָא. וְכַעֲיָן שְׂאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ה'), שֶׁהָאֲדָם צָרִיךְ לְשַׂמַּח עִם הַמְּצָנָה, וְזֶה הַשְּׂכָר שֶׁלּוֹ — שְׂיִכּוֹל לְקַיֵּם עוֹד מְצָנָה, שְׂזָה 'שְׂכָר מְצָנָה — מְצָנָה', הַשְּׂכָר שֶׁלּוֹ בַּעַת שְׂמֻקִּים אֶת הַמְּצָנָה — שְׂרוּצָה לְקַיֵּם עוֹד מְצָנָה, כִּי שְׂמַח בַּמְּצָנָה בְּעַצְמָה. כְּמוֹ-כֵּן הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ גָּלָה לָנוּ דְרָךְ, שְׂאֲדָם צָרִיךְ לִירָא מֵהַחֲטָא בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שְׂיָרָא מִנְחָשׁ אֲרִסִּי. וְזוֹ מַעֲלַת בַּר יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינוּ מִפְּחַד מַעֲנֵשׁ הַחֲטָא, אֶלָּא מֵהַחֲטָא בְּעַצְמוֹ, כִּי אֵיךְ הוּא יִכּוֹל לְעַבֵּר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ?! וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרֵף כְּמַעֲיָן הַמֵּתְגַבֵּר: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָקַר שְׁלֵמוֹת הַתְּלַמִּיד, שְׂיִקְבַּל כָּל-כֶּף מֵרַבּוֹ, עַד שְׂיִוְכַל לְהַשְׁפִּיעַ גַּם עַל זוּלָתוֹ. וְכִמוֹ שְׂאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן סח), שְׂאֵלוֹ הַתְּלַמִּידִים יַעֲשׂוּ עוֹד תְּלַמִּידִים וְכֵן הִלָּאָה, וְזוֹ שְׁלֵמוֹת הַרַב, שְׂיִכּוֹל לְהֵאִיר כָּל-כֶּף בַּתְּלַמִּידוֹ, עַד שֶׁהַתְּלַמִּיד יִהְיֶה תוֹפֵחַ עַל מְנַת לְהַתְּפִיחַ, הֵינּוּ לְהַמְשִׁיךְ גַּם בְּזוּלָתוֹ שְׂיִהְיֶה כְּמַעֲיָן הַמֵּתְגַבֵּר. וְזֶה הֵיךְ שְׂבַחוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרֵף, שְׂקַבַּל כָּל-כֶּף מֵרַבּוֹ, עַד שְׂנַעֲשֵׂה כְּמַעֲיָן הַמֵּתְגַבֵּר, וְהֵיךְ יִכּוֹל לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד עֲצוֹת לְאַחֲרִים, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (מדרש תהלים, פְּרָשָׁה א', סימן יט): "וְעָלָהּ לֹא יִבּוֹל", שְׂהַכַּל צָרִיכִין לְשִׂיחָתוֹ וּלְתַלְמוּדוֹ, "וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה יְצַלִּיחַ", שְׂהַכַּל צָרִיכִין לְעַצְתוֹ, כְּגוֹן: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרֵף, שֶׁהוּא הֵיךְ יוֹעֵץ עֲצוֹת וּמִתְקַיְמוֹת וּמִצְלִיחוֹת. אָמְרוּ לוֹ: גְּבִיָא אַתָּה. אָמַר לָהֶן: לֹא גְבִיָא אֲנִכִּי וְלֹא בֶן גְּבִיָא, אֶלָּא כֶּף מְקַבְּלָנִי מֵרַבּוֹתִי, שְׂכָל עֲצָה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׂמַיִם — סוֹפָה לְהַתְּקִים. וְלָכֵן זֶה מַעֲלַת שְׂבַחוֹ, שֶׁהֵיךְ כְּמַעֲיָן הַמֵּתְגַבֵּר, שְׂיִכּוֹל הֵיךְ לְלַמֵּד גַּם עִם אַחֲרִים, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יב הוּא הָיָה אוֹמֵר: הֵינּוּ רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי הַתְּפָאָר תְּמִיד עִם תְּלַמִּידוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן הוֹרְקָנוֹס, שְׂבָא לְלַמֵּד אֶצְלוֹ בְּמִסִּירוֹת גָּפֶשׁ, כִּי אָבִיו נָדָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי שְׂרָצָה לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְהוּא מָסַר אֶת גָּפֶשׁוֹ פְּשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ אֶל רַבּוֹ, וְלָמַד תּוֹרָה מִתּוֹךְ יְגִיעָה. וְלָכֵן הַפְּלִיג רַבּוֹ בְּמַעֲלָתוֹ, עַד שְׂאָמַר עָלָיו: "אִם יְהִי כָל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזַנִּים, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בְּכַף שְׁנֵיָה — מְכַרֵּעַ אֶת כָּלָם"; כִּי מְאֹד מְאֹד הִשְׁתַּבַּח עִם תְּלַמִּידוֹ זֶה, שְׂמָסַר גָּפֶשׁוֹ בְּעַבּוּר לְמוֹד הַתּוֹרָה. כִּי הַלּוּמֵד תּוֹרָה בִּיְגִיעָה וּבְטַרְחָה, מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב אֶצְלוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וּמִכָּל שְׂכָן כְּשִׂישׁ לְאָדָם מְנִיעוֹת וְעַכּוּבִים הַמוֹנְעִים

ומעכבבים אותו מללמד תורה, וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעִבּוּרָהּ, אֲזִי הַתּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה. "אָבָא שְׂאוּל אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אִם יִהְיֶה כָּל חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזַנִּים, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס אֵף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְוֶה בְּכַף שְׁנֵיהֶם — מְכַרֵּעַ אֶת כָּלֵם;" הֵינּוּ שֶׁהוּא אָמַר מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבּוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, שֶׁלֹּא אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס הִפְלִיג בְּמַעֲלָתוֹ, אֲלֵא אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְוֶה תַלְמִידוֹ שֶׁבַח יוֹתֵר מִכָּל הַתַּלְמִידִים, וְאֵינוֹ חוֹלֵק עַל דְּבָרֵי רַבּוֹ, אֲלֵא הוּא

יב אבא שאול אומר משמו. של רבי יוחנן בן זכאי: ואלעזר בן ערך בכף שניה. מלאמי כמוז דלזנא שאול לא נחלק על מנא קמא. ושי הדברים אמרס רבי יוחנן בן זכאי ושניהם אמת. דלעמן הנקיאות והזכרון היה רבי אליעזר מכריע. ולעמן החריפות והפלפול היה רבי אלעזר בן ערך מכריע: יג עין טובה. מסתפק כמה שיש לו ואינו מנקה דברים יחריס ואינו מקנא כשרואה שיש לחזרו יוטר ממנו: חבר טוב. שמוכיחו כשרואה אותו יג אָמַר מִשְׁמוֹ, אִם יִהְיֶה כָּל חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזַנִּים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס אֵף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְוֶה בְּכַף שְׁנֵיהֶם, מְכַרֵּעַ אֶת כָּלֵם: יג אָמַר לָהֶם, צְאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹ הִיא דַּרְוֶה יִשְׂרָה שְׂיִדְבֵק בָּהּ הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵינַי טוֹבָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֵבֵר טוֹב. רַבִּי

שמע פעם מרבו איך הפליג במעלת תלמידו רבי אלעזר בן ערך יותר מכל התלמידים. וזה למוד צמק, אהובי, בני, שכל תלמיד שומע מרבו מה שהוא צריך. ולכן אין להתבלבל מתלמיד אחד לתלמיד שני, כי כל תלמיד מקבל כפי נקדתו מרבו, ולכן אין זה סותר כשהרב אומר דבר אחד, ואחר-כך בא תלמיד ואומר בשם רבו דבר שני, כי לפני התלמידים האלו הרב אומר פה, ותלמיד אחד שמע מהרב ענין אחר. וזה מה שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן לד), שכל תלמיד מקבל מרבו נקדתו, וצריכים לקבל את נקדת כל אחד ואחד, בבחינת 'ומקבלין דין מן דין', והבן למעשה.

יג אָמַר לָהֶם: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי לַחֲמֹשֶׁה מַגְדוּלֵי תַלְמִידָיו: "צְאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹהִי דַּרְוֶה יִשְׂרָה שְׂיִדְבֵק בָּהּ הָאָדָם"; הֵינּוּ שֶׁרַבֵּם עוֹרֵר אוֹתָם שֵׁיצְאוּ מִמְדַּרְגָּתָם, וְיִרְדּוּ לַהֲמוֹן עַם, וְיִלְמְדוּ אֵיזוֹ דַּרְוֶה יִשְׂרָה שְׂרָאוֹי יוֹתֵר לַקְּנוֹת לַעֲצָמוֹ וְיִדְבֵק בָּהּ, כִּי הָרִי כָּלֵם לְמַדּוֹ אֲצֵל רַבָּם, וְיִשְׁבוּ בֵּין כְּתֻלֵי בֵית-הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא יִדְעוּ מַה חֹסֵר לַעוֹלָם, הֵינּוּ אֵיזוֹ מַדָּה מִמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת אָדָם צְרִיף לַקְּנוֹת לַעֲצָמוֹ, וְלַהֲגִיעַ עַל יְדֵהָ אֵל דְּבָקוֹת אֲמַת לַהֲיוֹת דְּבוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַּרְךָ, שְׁזֵה הַלְּשׁוֹן שְׂאֵמֵר "שְׂיִדְבֵק בָּהּ הָאָדָם", וְאֵיזוֹ מַדָּה רְעָה צְרִיכִים לַהֲתַרְחֵק מִמֶּנָּה, "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר עֵינַי טוֹבָה", אֵינּוּ עוֹד מַדָּה טוֹבָה וְיִקְרָה כְּמִי שֵׁישׁ לוֹ עֵינַי טוֹבָה, וְאֵינוֹ מְסַתְּפֵל עַל חֵבְרוֹ בְּעֵינַי רְעָה, חֹסֵר וְשָׁלוֹם, אֲלֵא מְסַתְּפֵל בְּעֵינַי טוֹבָה עַל רוֹחֲנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלָקוֹת שֵׁישׁ בְּכָל אָדָם וּבְכָל דָּבָר מְעַסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְכַמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן א'), שֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל צְרִיף לַהֲסַתְּפֵל עַל הַשֶּׁכֶל שֵׁישׁ בְּכָל דָּבָר, הֵינּוּ עַל הַרוֹחֲנִיּוֹת אֱלָקוֹת הַמַּחֲיָה אוֹתוֹ הַדָּבָר, שְׁזֵה הָעֵינַי טוֹבָה שְׂאֵדָם צְרִיף לַקְּנוֹת לַעֲצָמוֹ לַהֲסַתְּפֵל בְּכָל דָּבָר בְּטוֹב שֵׁישׁ בּוֹ, שֶׁהוּא חַיּוֹת אֱלָקוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ. "רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר חֵבֵר טוֹב"; כִּי אֵינּוּ עוֹד דָּבָר שְׂמַחֲזֵק אֶת הָאָדָם כְּמוֹ חֵבֵר טוֹב. וְכַמוֹ שֶׁסָּפַר רַבְּנוּ ז"ל וְאָמַר (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן מח): אִם הִיָּה לִי אֶפְלוֹ אָדָם אֶחָד בְּתַחֲלַת עֲבוֹדָתִי, שֵׁיאֵמֵר לִי רַק מְלִים אֵלוֹ: "אֲחִי חֲזַק", אֲזִי הֵייתִי רֵץ וּמְזַדְרֵז מְאֹד בְּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבַּרְךָ, כִּי גַם עָלָיו עָבַר כָּל מִינֵי בְּלוּלִים

עושה דבר שאינו הגון: שכן טוב. מנזי אללו זין זיוס
 זין זלילה. ואלו חזר טוב אינו מנזי אללו זכל עת:
 הרואה את הנולד. נופה ומזיט זמה שעמיד להיות
 וממוך כך נמלא מחשז הפסד מלוה כנגד שכרה ושכר
 עזירה כנגד הפסדה: לב
 טוב. לפי שהלז הוא המניע
 לכל שאר הכחות והוא המקור
 שממנו נוצעים כל הפעולות.
 ואף על פי שיש לפעולות
 אזרים מיוחדים מכל מקום
 הכח המעורר לכל המנועות
 הוא זלז לפיכך אמר רזי
 אליעזר לז טוב. ומפני זה
 אמר רזי יוחנן זן זכאי רואה
 אני את דזרי אלעזר זן ערך
 מדזריכם:

ולא הנה שומע שום התחזקות משום אדם, אף
 כי באמת חבר טוב אין לה טוב ממנו. ואמרו
 חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו זבה, פרק טז):
 לעולם יקנה אדם חבר לעצמו שיקרא עמו,
 ואין חבר יקנה אלא
 בדמים, כי מה שמקבלים
 מחבר זה לא מקבלים
 אפלו מרבו, כי כל אחד
 מקבל מרבו כפי בחינתו,
 אבל מה שמקבלים מחבר
 זה למעלה מהכל. "רבי
 יוסי אומר שכן טוב": כי
 אין לה טוב משכן טוב,
 כמו שאמר החכם מכל
 אדם (משלי כו, י): "טוב שכן קרוב מאח רחוק". ואמרו חכמינו
 הקדושים (תנחומא יתרו): טוב שכן קרוב — זה יתרו, שהנה קרוב
 לישראל, מן עשו אחיו של יעקב, ביתרו כתיב (שמואל א' טו, ו):
 "ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אספד עמו, ואתה עשיתה חסד עם כל
 בני ישראל בעלותם ממצרים, ויסר קיני מתוך עמלק", את מוצא כל מה שכתוב ביתרו לשבת,
 כתיב בעשו לגנאי, בעשו כתיב (איכה ה, יא): "נשים בציון ענו", ביתרו כתיב (שמות ב, כא): "ויתן
 את צפרה בתו למשה". רואים מכאן, שאין עוד דבר יותר טוב משכן טוב, כי אדם לומד משכן
 טוב, ויתרו הנה שכן טוב לעם ישראל, ויצאו ממנו כל-כף הרבה טובות, ועשו שהיה אח, אבל
 התרחק מעקב, ראה אל אילו רעות הוא בא. ולכן אין עוד דבר גדול משכן טוב. "רבי שמעון
 אומר הרואה את הנולד"; אדם צריך תמיד להסתפל על העתיד שלו, ולישב את דעתו היטב מה
 יצא מכל מה שהוא עושה, כי כל הצרות והיסורים שעוברים על בני-אדם הם מפני שאין להם
 ישוב הדעת, וזה אשר מרחק אותם מהקדוש-ברוך-הוא. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק
 ב, סימן י'): מה שהעולם רחוקים מהקדוש-ברוך-הוא, זה מפני שאין להם ישוב הדעת. שזה בכלל
 הרואה את הנולד. אדם צריך תמיד להסתפל מה יצא לו מכל דבר. ואם הנה חי בצורה כזו תמיד,
 לראות את הנולד ומהן התוצאות, על-ידי-זה הנה נצל מהרבה צרות ויסורים. ומחמת שאין לאדם
 ישוב הדעת, על-כן הוא לא מסתפל על הנולד שייצא ממעשיו, ועל-ידי-זה בא לכל מיני צרות
 ויסורים ומרירות והרפתקאות, ומתקיים אצלו (משלי יט, ג): "אגלת אדם תסלף דרכו ועל הנוי"
 יזעף לבו"; אדם עושה טעויות, אינו מסתפל על הנולד מה שיולד ממעשיו, ואחר-כך כשמסתפל,
 יש לו טענות על הקדוש-ברוך-הוא. ולכן הדרך להגיע לדבקות הבורא יתברך שמו, הוא רק
 על-ידי ישוב הדעת, להיות רואה את הנולד. "רבי אלעזר אומר לב טוב": אין עוד מדה יקרה
 כמי שיש לו לב טוב, והוא מוכן לעשות טובה לחברו אפלו במסירות נפש הכי גדולה, ואפלו
 שמתצאנה לו מזה אחר-כך רעות. וזו המדה הכי יפה של אדם, שזכה לקנות לעצמו לב טוב.
 ואמרו (תנחומא יתרו, תקון כד): לבא הוא אגוז, ומאן דתבר קלפא דילה דאיהי יצר הרע, עליה איתמר:

יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אומר להם, רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערף מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם.

"לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְבָה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה". וְכַשֵּׁי ש' לְבַר יִשְׂרָאֵל לֵב טוֹב, אֵין לוֹ שׁוּם קִשְׁיוֹת עַל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמֵאמָרָם ו"ל (סְפָרֵי וְאַתְחַנֵּן): "בְּכָל לִבְבְּךָ" — שְׁלֹא יִהְיֶה לְבָבְךָ חִלּוּק עַל הַמָּקוֹם. וְזֶה הָעֵקֶר, שְׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם שׁוּם קִשְׁיוֹת וְסִפְּקוֹת עָלָיו יִתְבָּרֵךְ. וְכֵן שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם קִשְׁיוֹת וְסִפְּקוֹת עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, וּבִפְּרָט עַל צְדִיקֵי אָמֶת. "אָמַר לָהֶם" רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַבְדַּי, "רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבַרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְוֹ מִדְּבַרְיֶכֶם, שֶׁבְּכָלֵל דְּבַרְיוֹ דְּבַרְיֶכֶם"; כִּי הָעֵקֶר הוּא הַלֵּב, וְכַשֵּׁי ש' לוֹ לֵב טוֹב, הוּא כְּבָר כְּלוּל מִכָּל הַמִּדּוֹת. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סְוֵהֲדִירִין קו:): הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לִבָּא בְּעֵי, דְּכַתִּיב: "וַתִּהְיֶה" יִרְאָה לְלִבְבִי. וְכֵן אָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית וְבָה, פָּרָשָׁה מַח): הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב כָּל מִי שֶׁהוּא טָהוֹר לֵב.

יֵד אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ רַעָה שִׁיתְרַחֵק מִמֶּנָּה הָאָדָם. הוֹלֵךְ לִשְׂאוֹל מֵהֶם זֶה. וְלֹא הַצִּין מִחוּץ דְנִרְיָהֶם הַרְשָׁוִים שֶׁהִדְרָךְ הַרְעָה הִיא הַפֶּךְ הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה. לְפִי שְׁלֹא כָל מֵה שֶׁהוּא טוֹב יִהְיֶה הַפְּכוּ רַע. כִּי מִדַּת הַחֲסִידוֹת וְהוּא הַעוֹשֶׂה לְפָנִים מִשׁוֹרַת הַדִּין הִיא טוֹבָה. וּמִי שְׁאִינוֹ חֲסִיד מַעֲמִיד דְנִרְוִי עַל דִּין מוֹרָה אִינוֹ רַע וְאִפְשֵׁר הִיָּה לוֹמַר שֶׁאִם הַהִסְתַּפְּקוֹת וְהִיא עֵין טוֹבָה הִיא דֶּרֶךְ טוֹבָה. בְּקִשָּׁת הַיִּתְרוֹנוֹת אִינוֹ דֶּרֶךְ רַעָה לְפִי שְׁאִינוֹ מוֹזִיק לְשׁוֹם אִדָם צוּה. וְכֵן בְּשֵׁאר הַמִּדּוֹת לְפִיכֵךְ הוֹלֵךְ לִשְׂאֵל מֵהֶם אִיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ רַעָה שִׁיתְרַחֵק מִמֶּנָּה הָאָדָם, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, עֵין רַעָה. רַבִּי יוֹשִׁיעַ אוֹמֵר, חֵבֵר רַע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שְׂכָן רַע. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַלּוּה וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם. אֶחָד הַלּוּה מִן הָאָדָם, כְּלוּה מִן הַמָּקוֹם, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים לו, כֹּא) "לּוּה רַשָּׁע וְלֹא יִשְׁלַם, וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן". רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, לֵב רַע. אָמַר לָהֶם, רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבַרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְוֹ מִדְּבַרְיֶכֶם, שֶׁבְּכָלֵל דְּבַרְיוֹ דְּבַרְיֶכֶם:

וְלִכֵּן צְרִיכִים הָרַבָּה לְעַבֵּד עַל לֵב טוֹב. יֵד אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַבְדַּי לְתַלְמִידָיו: "צֵאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹהִי דֶּרֶךְ רַעָה שִׁיתְרַחֵק מִמֶּנָּה הָאָדָם"; כִּי הַמִּדָּה הַרַעָה הַזֹּאת מִרְתַּקְתּוֹ מִהַדְּבָקוֹת בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא. וְלִכְאוּרָהּ, אִם כְּבָר אָמְרוּ הַתַּלְמִידִים כָּל אֶחָד מִדָּה טוֹבָה אֲשֶׁר מִדְּבָקָת אֶת הָאָדָם אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְהַבִּין, שְׁנֵה לְעַמַּת זֶה הַמִּדָּה רַעָה תַעֲקֹר אֶת הָאָדָם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְלִמָּה צְרִיכִים לְחֹזֵר עוֹד פַּעַם: "רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר עֵין רַעָה. רַבִּי יוֹשִׁיעַ אוֹמֵר חֵבֵר רַע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר שְׂכָן רַע. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר הַלּוּה וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם. אֶחָד הַלּוּה מִן הָאָדָם כְּלוּה מִן הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים לו, כֹּא) "לּוּה רַשָּׁע וְלֹא יִשְׁלַם, וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן"; רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר לֵב רַע. אָמַר לָהֶם: רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבַרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְוֹ מִדְּבַרְיֶכֶם, שֶׁבְּכָלֵל דְּבַרְיוֹ דְּבַרְיֶכֶם"? אֵלָא טַבַּע שֶׁל אָדָם שְׁחוּשֵׁב, אֲשֶׁר הַטּוֹב שְׁיֵשׁ בּוֹ, הוּא מַצֵּד עַצְמוֹ, וְהָרַע שְׁבוּ בָּא מִחֲבָרוֹ, וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא מְעַרְבֵי בֵין הַבְּרִיּוֹת, נִדְּבָק בּוֹ הָרַע שְׁלָהֶם. וּבְאָמַת זֶה טְעוֹת

חוֹנֵן וְנוֹתֵן. הַקְבִּי שֶׁהוּא נְדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם חוֹנֵן וְנוֹתֵן לְמַלּוּה מֵה שְׁלוּה זֶה מִמֶּנּוּ וְלֹא פִרַע לוֹ נִמְנָא הַלוּה נִשְׁאֵר חַיִּב לְמָקוֹם:

טו הם אמרו שלשה דברים. נדוך ארץ ומוסריס ומדות. דלילו זענין האסור והמוסר והפטור והחיוז דברים הרבה אמרו. אי נמי אלו השלשה דברים היו מרגלם צפומייהו תמיד: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. ואימתי יהא זה כשלם תהי נוח לכעוס. שאם אהה נוח לכעוס אי אפשר שלא תזלול זכבוד חברך. הרי דבור אחד. ושוב יום אחד לפי מיתתך. הרי ז'. והג' הו מתחמס כנגד אורן של חכמים וכו': ושוב יום אחד לפני מיתתך. לפי שאין אדם יודע אימתי ימות יעשה תשובה היום שמא ימות למחר: והוי זהיר

טו הם אמרו שלשה דברים.

רבי אליעזר אומר, יהי כבוד

חברך חביב עליך כשלך,

ואל תהי נוח לכעוס. ושוב

יום אחד לפני מיתתך. והוי

גדולה מאד; אם אדם דבוק בו יתברך, ויודע ויעד אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, אז הוא יודע ההפך, שהטוב שבו בא לו מחברו, והרע שבו בא מעצמו. שזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (ספ"ה נב.): כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו; ופרש צדיק אחד: כל הגדול — אם אתה רואה שאחד נעשה גדול, תדע שזה מחברו, יצרו

— אם אתה רואה שיצרך מתגבר עליך, תדע שזה הימנו. לכן באו התלמידים לגלות אשר הדרך רעה שיתרחק ממנה האדם היא מצד

עצמו, ולא יתלה את זאת בזולת, וכן אפלו שאדם הגיע למדרגות והמדות הכי עליונות וטובות, עליו לצמד על המשמר תמיד, לא להמשך אחר הרע. לכן זה לצמת זה הודיעו תלמידיו את הדרך הרעה שיתרחק ממנה האדם, והבן למעשה.

טו הם אמרו: הינו שכל אחד מהחמשה תלמידים של רבי יוחנן בן זכאי אמרו שלשה דברים, שבהם יכולים להצליח בחיים.

רבי אליעזר אומר, יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך: צריך שתדע, אהובי, בני! אם אתה רוצה להצליח בחיים, תמיד תכבד את חברך, והכבוד של חברך יהיה חביב עליך בדיוק כמו הכבוד שלך, כמו שאהה לא רוצה להפגע מהזולת, כך אל תפגע בזולת. וזה יסוד גדול בקיים האדם בזה העולם, פי אם האדם מכבד את חברו על ידי זה גם חברו מכבד אותו.

ואל תהי נוח לכעוס: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר צריכים מאד להשמר ממדת הפעס, פי דרך של האדם, שעל כל דבר קטן הוא מתעצבן ונקנס בפעס, וזה מה שהורס לו את החיים, וכמעט שאין עוד דבר שהורס לאדם את הדעת והשכל כמו הפעס. וכמאמרם ז"ל (פסחים טו:): כל אדם שפועס, אם חכם הוא — חכמתו מסתלקת ממנו; פי באמת עם פעס לא פועלים שום דבר, אדרבה חכמינו הקדושים אמרו (קדושין מא:): רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותא; מי שהוא פעסן, לא נשאר אצלו אלא הפעס, פי עם פעס לא פועלים שום דבר. וזה מכלה את הגוף ואת הנשמה גם יחד, פי עוקר את עצמו לגמרי ממנו יתברך. ואמרו חכמינו הקדושים (והר תדש נח): "לא יהיה בך אל זר", שלא תהיה נוח לכעס.

ושוב יום אחד לפני מיתתך: שבכל יום ויום תשים לנגד עיניך כאלו היום הוא היום האחרון שלך, ועל ידי זה יהיו כל ימיה בתשובה. כמאמרם ז"ל (שבת קנג.): שאלו תלמידיו את רבי אליעזר, וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להן: וכל שפן ישוב היום, שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. ואף שלמה אמר בתחמתו (קהלת ט, ח): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ושמן על ראשך אל יחסר"; ותדע, אהובי, בני, שזה יסוד גדול בחיים, לזכר את תכליתו

הנצחית, שִׁבּוּא הַיּוֹם שִׁיִּצְטָרֵךְ לַעֲזוֹב אֶת זֶה הָעוֹלָם.

וְהוּי מִתְחַמֵּם פִּנְגָד אֹרֶן שֶׁל חֲכָמִים: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הָאָדָם פִּשְׁבָּא

אֶל חָכֵם אָמַת הַדְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְרוּצָה לְהִתְחַמֵּם מִמֶּנּוּ וּלְקַבֵּל אוֹרוֹ, עֲלִיו לַעֲמֹד מִפְּנֵי בְּנֵי יְכוּלִים לִפְלֵי, פִּי הַחֲכָם הָאָמַת תָּמִיד דְּבוּק בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא, אִיךְ לַפְעָמִים צְרִיף לְרַדַּת וְלִהְיוֹת גַּעֲשֶׂה פְּרָאֶסְטִיק, הִינּוּ אָדָם פֶּשׁוּט, כְּמוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְּנּוּ ו"ל (לְקוּטִי-

מִתְחַמֵּם פִּנְגָד אֹרֶן שֶׁל חֲכָמִים, וְהוּי זֶהִיר בְּגַחְלָתָן שֶׁלֹּא תִפְוֶה, שְׁנִשְׁיֶכְתָּן נְשִׁיכַת שׁוּעֵל, וְעִקִּיצָתָן עִקִּיצַת עֶקְרֵב, וְלַחִישָׁתָן לַחִישַׁת שָׂרָף, וְכָל דְּבַרֵיהֶם כְּגַחְלֵי אֵשׁ:

בגחלתן. שלא תנהג בהם קלות ראש: שלא תכורה. שלא תענש על ידן: נשיכת שועל. רפואתו קשה לפי ששינוי דקות עקומות ועקושות ונריך הרופא לחתוך הנצר באיזמל ולהרחיב הנשיכה: עקיצת עקרב. קשה מנשיכת נחש: ולחישתן. דבורן: לחישת שרף. כהנל היואל מפי השרף ששורף בשעה שהוא לוחש. פירוש אחר, השרף הזה אינו מקבל לחש כשאר נחשים מדכתיב (תהלים נח) אשר לא ישמע לקול מלחשים. כך תלמיד חכם אם תקניטנו ותנא לפייסו אינו מקבל פיוס:

מִתְבַּרֵךְ, חֵלֶק ב', סִימָן עח); וְאִז הוּא מְתַנְהֵג כְּאָדָם פֶּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת, וְאֵלּוּ שְׂבָאִים לְהִתְחַמֵּם אֲצִלוֹ, נוֹפְלִים לָהֶם קִשְׁיוֹת וְסִפְקוֹת עֲלָיו, כִּי דַמּוֹ לַעֲצָמָם שִׁירָאוּ אֵילּוּ דְּבָרִים גְּדוֹלִים, וּלְבִסּוּף הֵם רֹאִים שֶׁהֵם אֲנָשִׁים פֶּשׁוּטִים, וַיֵּשׁ לָהֶם חֲלִישוֹת הַדַּעַת, וְלָכֵן הֵם נִכְוִים וְנִתְרַחֲקִים לְגַמְרֵי. וְלָכֵן הַזֶּהִיר הַתֵּנָא: "וְהוּי מִתְחַמֵּם פִּנְגָד אֹרֶן שֶׁל חֲכָמִים"; כִּי צְרִיכִים לַעֲמֹד מִפְּנֵי זֶה לֹא קְרוּב, כִּי מָה אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת מְדַרְגָּתָם; וְדָבָר זֶה מְאֹד מְאֹד נֶחֱוֶץ לְדַעַת לַתְּלָמִידִים, אִיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הַחֲכָמִים הַדְּבוּקִים בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְלֹא לְהִתְרַחֵק מֵהֶם.

וְהוּי זֶהִיר בְּגַחְלָתָן שֶׁלֹּא תִפְוֶה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי, שְׂפָה מוֹסִיף עַל מָה שְׂאָמַר קֹדֶם, כִּי אֶפְלוּ שְׂאֵתָה כְּבָר מְחֻזֵּק בְּגַחְלַת שֶׁל הַחֲכָם וְהַצְדִּיק, עִם כָּל זֹאת עֲלִיךְ לִזְכֹּר אִיךְ לְקַיֵּם אֶת דְּבָרָיו, כִּי גַחְלַת מִתְחַמֵּם וְגַם שׁוֹרְפָתָהּ, וְלָכֵן אֶפְלוּ שְׂאֵתָה כְּבָר מְחֻזֵּק בְּגַחְלַת, תִּהְיֶה זֶהִיר שֶׁלֹּא תִפְוֶה, כִּי כִּף אַרְעֵי לְהִרְבֶּה תְּלָמִידִים, שֶׁחֲשָׁבוּ שִׁישׁ לָהֶם כְּבָר אֶת חֲכַמַת הַצְדִּיק, וּלְבִסּוּף נִכְוִו. וְלָכֵן הַזֶּהִיר הַתֵּנָא מְאֹד, שֶׁלֹּא תִפְוֶה בְּגַחְלָתָהּ, כִּי סוּד הַגַּחְלַת הִיא הַחֲכָמָה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּגַבּוּרָה, כְּמוֹבָא (קַהְלוֹת יַעֲקֹב, עִרְךָ גַּחְלַת); כִּי הֵן אָמַת אֲשֶׁר הַחֲכָמָה מְקַבְּלִים מֵהֶרֶב, שֶׁהוּא מְחֻזֵּק וּמְעוֹדָד וּמְשַׁמַּח אֶת כָּל בְּרִיָּה, וּמִתְקַרֵּב אֵלָיו וּמְאִיר בּוֹ אֲשֶׁר אֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלֵל. כִּי גַחְלַת רְאִשֵׁי תְבוּת: גְּוֹמְלַת חֶסֶד לְעִלְמִין תִּפְּאִין. כִּי הַצְדִּיק וְהַחֲכָם הָאָמַת מוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ לִירוּדִים וְהַפְחוּתִים, וּמְכַנִּים בָּהֶם דַּעַת הָאָמַת, שְׁזֶה גַם גַּחְלַת לִי' — רְאִשֵׁי תְבוּת: "גַּם חִשְׁףָהּ לֹא יִחְשִׁיף מִפְּנֵי", עִם כָּל זֹאת צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִשָּׁמֵר לֹא לְהַפְּחוּת מְגַחְלַת הַצְדִּיק, כִּי הִרְבֶּה פְּעָמִים יְכוּלִים לְקַחַת אֶת דְּבָרָיו הַפָּךְ הַמְשַׁמְעוֹת, וּבְכַפְרֵט כְּשִׁישׁ לְאָדָם אֵיזֶה הִרְהוּר עַל רַבּוֹ, שְׂאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סִנְהֶדְרִין קי): כָּל הַמְהַרְהֵר אַחַר רַבּוֹ, כְּאֵלּוּ מְהַרְהֵר אַחַר הַשְּׂכִינָה; וְצְרִיכִים לְהִזָּהֵר בְּזֶה מְאֹד, כִּי אִם מִתְחַלְשִׁים דַּעַת רַבּוֹ, וְלֹא נִזְהָרִים בְּגַחְלָתוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה עֲנָשׁוּ גְדוֹל מְאֹד. שְׁנִשְׁיֶכְתָּן נְשִׁיכַת שׁוּעֵל, וְעִקִּיצָתָן עִקִּיצַת עֶקְרֵב, וְלַחִישָׁתָן לַחִישַׁת שָׂרָף, וְכָל דְּבַרֵיהֶם כְּגַחְלֵי אֵשׁ: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר שׁוּעֵל הוּא חֲכָם שְׂבַחִיּוֹת, וְעֶקְרֵב מְסַכֵּן שְׂבַחִיּוֹת, וְנִחַשׁ שָׂרָף וּמְפַחֵד מְכַל הַחִיּוֹת, וְזֶה בָּא הַתֵּנָא הַקְּדוּשׁ לְגַלּוֹת לָנוּ, שְׂאֵל תְּחַשְׁבֵהוּ, שְׂבַחֵהוּ

טו עין הרע. כמו עין רעה. שאינו מסתפק במה שיש לו ומחזר אחר דברים אחרים. ויש מפרשים עין הרע שמכניס עין הרע בממון חזירו או בזניו ומזיק לו: ושנאת הבריות. שנאת חנם. ורמז"ס פירש שמואל חזרת הבריות וואהז לישז יחיד. ואני שמעתי אדם קשה שמזיא עליו שנאת הבריות וגורם שהכל שונאים אותו:

טו רבי יהושע אומר, עין הרע, ויצר הרע, ושנאת הבריות, מוציאים את האדם מן העולם:

על כבודם של תלמידי חכמים וצדיקים מכבודו, כמאמרם ו"ל (בראשית רבה, פרשה לט, סימן יב): החמיר הקדוש-ברוך-הוא בכבודו של צדיק יותר מכבודו, כי הצדיק דבוק בתי החיים בו יתברך, אשר בכיכול הוא אש אכלה, כמו שכתוב (דברים ה, כד): "כי הנני אלהיך אש אכלה הוא וגו', והתלמיד חכם והצדיק הדבוק בו יתברך גם-כן נקרא אש, כמאמרם ו"ל (חגיגה כז): תלמידי חכמים שקל גופן אש, דכתיב (ירמיה כג, כט): "הלא כה דברי כאש נאם ה'", ולכן צריכים מאד להשמר לא לפגוע בהם, כי לא מבעיא שלצער אותם אסור, אלא אפלו להחליש דעתם, וזהו מאד מספן, פמוכא בדברי רבנו ו"ל (ספר-המדות, אות צדיק, סימן פח): הצדיק יכול לענש את האדם במיתה, אפלו על-ידי חלישות דעתו, אפלו בטעות. ולכן צריכים מאד לשמר על דברים כאלו. ואם תדקדק, אהובי, בני, תראה שהתנא הקדוש הזכיר חמשה דברים ולא שלשה, אלא כלם קשורים זה בזה, ויוצאים מזה רק שלשה דברים. והוא על דרך שאמר רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן לד), אשר יש שלש נקודות: א. נקודת הרב. ב. נקודת החבר. ג. נקודת עצמו. וזהו שאמר התנא "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", זה נגד נקודת החבר שצריכים לכבדו. "ואל תהי נוח לכעס ושוב יום אחד לפני מיתתך", זה נגד נקודת עצמו, שאדם צריך לישוב את עצמו היטב בזה העולם, אשר יגיע היום שיצטרך לעזוב את זה העולם, ולא יועיל לו שום דבר, כי ההכרח לצאת מזה העולם, ולכן צריכים להיות בזה העולם סבלן גדול בכל מה שעובר עליו בין בגשמיות בין ברוחניות, ולא להתעצבן, ומכל שכן לא להיות בכעס, כי לא פועלים עם כעס כלום. "והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תפנה, שגשיכתן גשיכת שועל, ועקיפתן עקיפת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם בגחלי אש", זה נגד נקודת הרב שצריכים לקבל את דברו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר גדול ודבר קטן. ולכלי לנטות מדבריו כלל, פמוכא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן קכג), אשר זה נקרא שלמות התקרבות לצדיק, וצריכים מאד לשמר לא לפגוע בכבודם, כי מקבלים על זה ענש מאד גדול. נמצא, שאילו החמשה דברים הם באמת רק שלשה וכלולים זה בזה, והבן למעשה.

טו רבי יהושע אומר: עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאים את האדם מן העולם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר האדם צריך להכניס את עצמו היטב באמתת מציאותו יתברך; הינו שצריכין לציר איה שקל העולם כלו הוא אין סוף ברוך הוא, ואפלו דומם, צומח, חי, מדבר, הם לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, וככל שהאדם מבטל את עצמו אליו יתברך עד שאינו רואה כלום רק אמתת מציאותו יתברך, כמו-כן זוכה לחיות חיים טובים ונעימים, כי

מפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה. וְלִכְּנֹן אִם אָדָם מִסְתַּכֵּל רַק עַל רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹת שְׁבִתוֹף הַבְּרִיאָה, אִזּוּ מֵאִיר לֹא הַמַּחֲזִין תְּמִיד, וְכֵן אָדָם צָרִיף לִרְאוֹת לַעֲקֹר מִמֶּנּוּ אֵת הַיָּצֵר הָרַע, שֶׁהֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת זְרוֹת, כַּמּוּבָא בְּדַבְּרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן ט), שֶׁהַיָּצֵר הָרַע הֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת זְרוֹת וְרַעוֹת שְׁבָאִים לְאָדָם, שְׁמַבְהִילִים וּמַבְלַבְלִים אוֹתוֹ בְּדַמְיוֹנוֹת, הַעֲקֹר שְׁלֹא יִסְתַּכֵּל עַל רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹת. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה כב, סִימָן י'): בַּתְּחִלָּה הוּא נֶעֱשֶׂה אוֹרֶחַ, וְלִבְסוּף הוּא נֶעֱשֶׂה בַעַל-הַבַּיִת. בְּרַגַע שֶׁהָאָדָם מַכְנִיס בְּדַעְתּוֹ אִיזוֹ מַחֲשָׁבָה רָעָה אוֹ אִיזָה הַרְהוּר רַע, כּוּ בְרַגַע הוּא עוֹשֶׂה חָלָל בַּבְּרִיאָה, וְדוֹחֶה אֵת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִמַּחֲזוֹ. וְכִמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן לה), אֲשֶׁר עָקַר הַחֲכָמָה הוּא רַק לְהַשִּׁיג אֵת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי עָקַר הַחֲכָמָה לְקַנּוּת שְׁלֵמוֹת אֵינָם רַק חֲכָמוֹת אֱלֻקוֹת, וְשָׂאֵר הַחֲכָמוֹת הֵם רַק חֲכָמוֹת בְּטָלוֹת וְאֵינָם חֲכָמוֹת כָּלֵל, וּבְרַגַע שֶׁהָאָדָם מַכְנִיס בְּדַעְתּוֹ חֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת מַחֲשָׁבוֹת זְרוֹת וְהַרְהוּרִים, מִזֶּה בָּא לוֹ כָּל הַמְּדוּת רַעוֹת, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹף שְׁכָלוֹ הַקְּדוֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵם חֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אִזּוּ נִתְמַעַט חֲכָמוֹת שְׁכָלוֹ כְּפִי תְּפִיסַת הַמְּקוֹם שֶׁל חֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, וּמַחֲסֵר הַמְּקוֹם הַקְּדוֹשׁ, וְעַל הַמְּקוֹם הַזֶּה נִתְלַקְּטִים וּמִתְחַפְּרִים כָּל הַמְּדוּת הַרַעוֹת וּמַגְנוּת, וְלִכְּנֹן צָרִיכִים לְשַׁמֵּר מֵאִד מֵאִד מֵהַיָּצֵר הָרַע, שֶׁמְטַעֵה אֵת הָאָדָם לְגַמְרֵי וְכֵן שׁוֹנֵאת הַבְּרִיּוֹת, אָדָם צָרִיף לְהַרְגִיל אֵת עַצְמוֹ לְאַהֲבֵי אֵת כָּל הַבְּרִיּוֹת, כִּי אִם מִחֲדִיר בְּעַצְמוֹ שָׂאִין בְּלַעֲדֵי יִתְבָּרֵךְ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכָל אֱלֻקוֹת גָּמוּר הוּא, הוּא אוֹהֵב אֵת כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל כְּנֶפֶשׁוֹ, כִּי יוֹדֵעַ שֶׁכָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל הוּא חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ, וְלִכְּנֹן הַזֶּהִירְנוּ הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: "עֵינֵי הָרַע וְיָצֵר הָרַע וְשׁוֹנֵאת הַבְּרִיּוֹת מוֹצִיאִין אֵת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם"; הֵינּוּ מִי שֶׁאֵינּוּ מְדַבְּקִים אֵת עַצְמוֹ בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְאֵינּוּ בְּטֵל וּמַבְטֵל אֱלֹהֵי יִתְבָּרֵךְ.

נִתְגַּלָּה לוֹ הָאוֹר הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא שְׁנִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם. כִּי בְּאֵמֶת, דְּבַר גְּדוֹל וְדָבָר קָטָן לֹא נֶעֱשֶׂה מִעַצְמוֹ, אֲלֵא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, וַיְמָה שְׁנִקְרָא עוֹלָם הוּא מְלִשׁוֹן הָעֵלֶם, שְׁנַעֲלֵם אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹף הַבְּרִיאָה. וְעַקֵּר עֲבוּדַת בֵּר יִשְׂרָאֵל הוּא לְגַלוֹת אֵת הַהַעֲלָמָה וְהַהִסְתָּרָה, כַּמּוּבָא בְּדַבְּרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן נו), שֶׁאֶפְלוּ בְּהַסְתָּרָה שְׁבִתוֹף הַסְתָּרָה, גַּם שֵׁם נִמְצָא אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲלֵא שֶׁהוּא נֶעֱלֵם וְנִסְתָּר, וְאָדָם צָרִיף לְגַלוֹת אֵת הַהִסְתָּרָה, וְזוֹ הַמְּדַרְגָּה הַכִּי עֲלִיּוֹנָה שֶׁאָדָם צָרִיף לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ, לְדַעַת אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדֵי יִתְבָּרֵךְ כָּלֵל, "אֵתָהּ הוּא קָדָם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם וְאֵתָהּ הוּא מְשֻׁנְבָרָא הָעוֹלָם", שִׁזּוֹ שְׁלֵמוֹת הָאֵמֶת, כַּמּוּבָא בְּדַבְּרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן נא), שֶׁ'אֵמֶת' הוּא שְׁמִקְשָׁרִים אַחֵר הַבְּרִיאָה אֵל קָדָם הַבְּרִיאָה. וְאִזּוּ כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֵל מְדַרְגָּה זוֹ, לְדַעַת שֶׁהַכֵּל לְכָל אֱלֻקוֹת גָּמוּר הוּא, אִזּוּ הוּא מְהַפֵּךְ אֵת הַהַעֲלָמָה אֵל הַגְּלוּי, וְחִי בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדַגְמַת הָעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנֵי ז"ל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן צו), שְׁרָאוּי לְאָדָם לְהַרְגִיל אֵת עַצְמוֹ לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא, אֲפֵלוּ כְּשֶׁהוּא עֹדֵין נִמְצָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, אִף יֵשׁ שְׁלֵשׁ מְדוּת רַעוֹת שְׁמוּצִיאִין אֵת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם, עַד שֶׁהוּא שׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְאֵלוֹ הֵן: "עֵינֵי הָרַע" שֶׁמְסַתֵּמֵל בְּעֵינֵי רַעָה עַל כָּל בְּרִיאָה, שֶׁזֶה מַה שֶׁהוֹרֵס לוֹ אֵת כָּל הַחַיִּים, כִּי אִם אָדָם רוֹצֵה לִרְאוֹת רַק אֵת אֵמֶת מְצִיאֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, עֲלֵיו לְהִיּוֹת רַק טוֹב עֵינֵי, לְהַסְתַּכֵּל בְּעֵינֵי טוֹבָה עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֶט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (מִשְׁלֵי כב, ט): "טוֹב עֵינֵי הוּא יִבְרָךְ", כִּי בְּרַגַע שֶׁאָדָם מְרַגֵּל אֵת עַצְמוֹ רַק בְּעֵינֵי טוֹבָה עַל כָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, אִזּוּ מִתְגַּלָּה אֵלָיו בְּרִיאָה חֲדָשָׁה לְגַמְרֵי, שֶׁזֶה מַה שֶׁאָמַר רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן א'), שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי צָרִיף תְּמִיד לְהַסְתַּכֵּל בְּשִׁכְלֵי שֵׁשׁ בְּכָל דְּבַר, כִּי הַשִּׁכְלֵי מְחִיָּה אֵת כָּל דְּבַר, וְהַשִּׁכְלֵי הַזֶּה הוּא הַחַיּוֹת אֱלֻקוֹת שֵׁשׁ בְּכָל פְּרֶט

יז והתקן עצמך ללמוד תורה. שלא תאמר הוֹאֵל וְאֵזי חכם וְאֵזי חכם. מורה חזרת לאכסניא שלה

יז רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כְּשֶׁלְךָ. וְהִתְקַן עֲצֻמְךָ לְלִמּוּד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יִרְשָׁהּ. מאחר ששלקו את שכנית עזו יתברך מן העולם, אז רעים ומרים להם החיים, פי להפך אם אדם יודע

שהכל זה אלקות, אזי מוצא את הקדוש-ברוך-הוא בתוך העולם, והבן למעשה. יז יהי ממון חברך חביב עליך כְּשֶׁלְךָ: צריך שתדע, אהובי, בני, שרואים בני-אדם לא נזהרים בכלל בממון חבריהם, גונבים וגוזלים וחומסים ועושים עולות לאחרים, ועל זה בא התנא הקדוש ומזהיר אותך: אהובי, בני! "יהי ממון חברך חביב עליך כְּשֶׁלְךָ"; פי רואים שבני-אדם לא אכפת להם כלל מכסף זולתם, עד שנעשה הפקר לגמרי. ואמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין קח:): בא וראה כמה גדול פח חכם, שהרי דור המבול עברו על הכל, ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל. רואים בני-אדם שאינם מתביישים לקחת את כסף זולתם, ועוד נותנים צדקה בשפע עם כסף גזלה, והקדוש-ברוך-הוא שונא את זה, וכמו שאמר הנביא (ישעיה סא, ח): "ה' אהב משפט שונא גזל בעולה", ונדרשו חכמינו הקדושים (תנחומא צו): אמר הקדוש-ברוך-הוא, לא תאמר הריני גוזל וחומס ומביא עולה ומתכפר לי, פי אני שונא את הגזל אפלו בעולה, בעולה שעושין על הגזל. ואם רוצה שאקבל העולה ישיב הגזל לבעלה. ואחר-כך אם יעלה עולה עליה — אקבלנה, שנאמר: "פי אני ה' שונא גזל בעולה", שונא בעולה בעוד שהגזל בידו, וכתוב (תנחומא כב, כט): "עם הארץ עשק וגזלו גזל ועני ואביון הונו ואת הגר עשקו בלא משפט", פי אצלו יתברך מאד תמור גזל, שגזל את העני והאביון, ואחר-כך נותן צדקה לעניים, פי הקדוש-ברוך-הוא אומר (ישעיה א, יא): "למה לי רב זבחיכם יאמר ה' הניחתי עולות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתידים לא תפצתי, פי תבואו לראות פני, מי בקש זאת מידכם רמס תצרי", וצריכים להזהר על דבר זה מאד מאד, פי אדם צריך לראות אשר "יהי ממון חברך חביב עליך כְּשֶׁלְךָ", כמו שאמרה לא רוצה שיעשו לך עול, כך אל תעשה עול לאחרים. "והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירשה לך"; צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע אל התורה הקדושה, אלא כשמכינים את עצמו ללמוד תורה, וצריכים להיות חכם גדול איך לגנוב את הזמן על למוד התורה הקדושה. וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן רפד), שמה שאמרו חכמינו הקדושים (שבת לא), ששואלים את האדם: קבעת עתים לתורה? "קבע" הוא לשון גזלה, כמו שכתוב (משלי כב, כג): "וקבע את קבעיהם נפש", הינו ששואלים את האדם אם גזל מהזמן שהוא טרוד בעסקיו, אם גזל ממנו עתים לתורה, פי צריך האדם לחטף ולגזל עתים לתורה מתוך הטרדה והעסק; פי באמת כפי טרדת האדם שהוא טרוד יומם ולילה, קשה לו מאד מאד ללמוד תורה, ולכן האדם צריך להיות חכם, ולגנוב זמן ללמוד תורה, שזה "והתקן עצמך ללמוד תורה", שתתקן את עצמך להיות כלי ללמוד תורה, "שאינה ירשה לך", פי התורה לא הולכת בירשה, רק מי שמתקין עצמו ועושה את עצמו כלי ללמוד תורה, הוא זוכה ללמודה, וכמאמר ז"ל (לקוטי משפטים רמז שמג): המתגנב מאחר חברו והולך ושונה דברי תורה,

אף-על-פי שהוא נקרא גִּבְבֵי, הרי זה זוכה ואיני נרין לנקט אחריה: וכל מעשיך יהיו לשם
 לעצמו, ועליו הוא אומר (משלי ו, ל): "לא יבוזו שמים. אף נשעה שאלה עוסק נאכלה ושתיה ונזכר
 לגִּבְבֵי פִי יִגְנוֹב" וגו', לסוף נמצא מתמנה על ארץ לא תמכור ליהנות גופך אלא שתהיה נריא לעשות
 הצבור; הינו פשאדם רוצה ללמד תורה, וכאים רצון קוין:

לך. וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם:

להפריע לו עם טרדות
 מטרדות שונות, מתר לו

להתגנב מחברו, הינו שגונב את דעתו, שאומר לו שהוא צריך ללכת אל רופא, או אל שאר
 מקומות. ובזה הוא גונב את דעתו, אף-על-פי שנקרא גִּבְבֵי, שְׁהָרִי גוֹנֵב אֶת דַּעַת חֲבֵרוֹ, אֵלָא גִּבְבֵי
 לעצמו, פי אי אפשר ללמד תורה אלא כשמתקן את עצמו בכל מיני תחבולות, פי יש כל-כף
 הרבה מניעות ועכובים לאדם ללמד תורה, שאי אפשר בשום פנים ואפן ללמד, אלא על-ידי
 שהוא מתגנב מחברו, על-ידי-זה הוא בורח לו לאיזה בית-מדרש צנוע, שאין מפריעים לו, ואז
 זוכה לעצמו, ולבסוף מתמנה על הצבור, פי מלא את עצמו עם תורה. "וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם
 שָׁמַיִם"; הינו אף שצויתי אותך לא לגנב ולגזול את ממון חברך, וכן "התקן את עצמך ללמד
 תורה, שאינה ירשה לך", עם כל זאת עליך לדעת, שכל מה שאתה עושה, שיהיה לשם שמים;
 הינו "יהי ממון חברך חביב עליך כשליך", שאדם צריך לתת צדקה ולגנב מעצמו, כהא (תענית
 כד): אֵלְעֶזֶר אִישׁ בִּירְתָא כַּד הָווּ חֲזוּ לִיה גַּבְאֵי צְדָקָה הָווּ טָשׁוּ מִנִּיהּ, דְּכָל מַאי דַּהֲוָה גַּבִּיחַ יְהִיב
 לְהוּ, יוֹמָא חַד הָוָה סְלִיק לְשׁוּקָא לְמִיזְבֵּן נְדוּנָא לְבִרְתֵיהּ, חֲזִינְהוּ גַבְאֵי צְדָקָה טָשׁוּ מִנִּיהּ, אֲזַל
 וְרַהֲט בְתַרְיֵיהּ, אָמַר לְהוּ אֲשַׁבְעֵתִיכוּ, בְּמַאי עֲסַקִיתוּ, אָמְרוּ לִיה: בִּיתוּם וִיתוּמָה. אָמַר לְהוּ:
 הַעֲבוּדָה שְׁהֵן קוּדְמִין לְבַתִּי, שְׁקַל כָּל דַּהֲוָה בְּהַדִּיה וְיִהֵב לְהוּ, פֶּשׁ לִיה חַד זִוְזָא, זְבֵן לִיה חִיטִּי,
 וְאָסִיק שְׁדִיָּה בְּאֶכְלָבָא, אֲתָאֵי דְבִיתָהוּ, אָמְרָה לָהּ לְבִרְתֵיהּ מַאי אִיתִי אָבוּךָ, אָמְרָה לִיה: כָּל מַה
 דְּאִיתִי בְּאֶכְלָבָא שְׁדִיתִיהּ, אֲתָאֵי לְמַפְתַּח בָּבָא דְּאֶכְלָבָא חֲזַת אֶכְלָבָא דְּמִלְיָא חֲטִי, וְקָא נְפָקָא
 בְּצִנוּתָא דְּדוּשָׂא, וְלֹא מַפְתַּח בְּבָבָא מַחֲטִי, אֲזַלָּא בְּרַתִּיהּ לְבִי מְדַרְשָׂא, אָמְרָה לִיה: בָּא וְרָאָה מַה
 עָשָׂה לָךְ אוֹהֲבָךָ. אָמַר לָהּ הַעֲבוּדָה הָרִי הֵן הִקְדַּשׁ עֲלִיךָ, וְאִין לָךְ בְּהֵן אֵלָא כְּאֶחָד מֵעַנְיֵי יִשְׂרָאֵל;
 הינו פשראים עני, שצריך לתת את בתו, ואין לו במה לתת אותה, על זה אומר: "יהי ממון
 חברך חביב עליך כשליך", שתמיד תחשב מה היית עושה במקום העני. ובזה מקשרים שלשה
 המאמרים יחד: "יהי ממון חברך חביב עליך כשליך, והתקן עצמך ללמד תורה, שאינה ירשה
 לך, וכל מעשיך יהיו לשם שמים", בקשר נפלא; פי קדם מזהיר אותך שתשמר מגנבות וגזלות,
 ואל תעשה עולות לבני-אדם, אל תגנב ממון מבני-אדם, ואחר-כך תחלק מזה צדקה, פי
 הקדוש-ברוך-הוא שונא את זה, "ויהי ממון חברך חביב עליך כשליך", כמו שאתה לא רוצה
 שיגנבו ממך, כך אל תגנב מאחרים. וכן "התקן עצמך ללמד תורה, שאינה ירשה לך"; ראה
 לתקן עצמך ללמד תורה אפלו אם תצטרך לגנב דעת חברך ולהתחמק ממנו, שזו גנבת דעת, עם
 כל זאת גנבת לעצמך, פי אתה רוצה ללמד תורה, ועליך לזכר "שאינה ירשה לך", פי אם אינו
 תגנב את הזמן ללמוד תורה, אז אף פעם לא תלמד תורה. ועל זה אומר "וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם
 שָׁמַיִם", הינו הן בממון שאתה גונב מעצמך ונותן צדקה, וכן שאתה גונב דעת חברך ללמד
 תורה, אתה צריך להיות שמח, אשר "כָּל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם", פי כל מה שאתה עושה זה
 רק לשמו יתברך, והבן למעשה.

יח הוי זהיר בקריאת שמע. לקרומה זעונמה וכן
 זתפלה להתפלל כל תפלה ותפלה זעונמה: קבע.
 כחדם שיש עליו חוצה דבר קצוע ולאמר אימתי אפרוק
 מעלי חוצ זה. אי נמי קבע כחדם שקצוע לו לקרוא
 יח רבי שמעון אומר, הוי זהיר בקריאת שמע
 ובתפלה: צריך שתדע, אהובי, בני, שאדם
 צריך למסר את נפשו בכל יום להתפלל במגין.
 פי כף אפרו חכמינו הקדושים (ברכות ת.):

פרק אחד פרשה אחת.
 שאומר אותה בקריאה זעלמא
 ואינו אומרה זלשון מחנונים
 כחדם שמזקש רחמים: כי
 (אל) חנון ורחום הוא.
 רונה זמחנונים ועל ידי
 יח רבי שמעון אומר, הוי
 זהיר בקריאת שמע ובתפלה.
 וכשאתה מתפלל, אל תעש
 תפלתך קבע, אלא רחמים
 ותחנונים לפני המקום,
 שנאמר (יואל ב, יג) "כי חנון ורחום הוא ארך אפים
 וצדיקים, וצריכים להפלל עם
 כלל נשמות ישראל בעת התפלה, ועל ידי עולה למעלה.
 וכן צריכים להזהר מאד בזמן קריאת שמע, ובקמת רואים, שבגני אדם מולזלים בזמן קריאת שמע
 ובזמן תפלה. ולכן, אהובי, בני! ראה להתפלל בזמן תפלה, ואז יאיר עליך מלך הכבוד בהארה
 נוראה ונפלאה מאד, ותזכה להפלל באין סוף ברוך הוא. כי המחין באים לאדם בעת אמירת
 קריאת שמע ובעת התפלה אליו יתברך, שאז אדם בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא. ועל זה
 מזהיר התנא הקדוש, שאם אתה רוצה שיאירו עליך המחין המתגלים באור בקר, "רבי שמעון
 אומר: הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה".

וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום: צריך שתדע,
 אהובי, בני! בדרך כלל כשאתה מתפלל אל הקדוש ברוך הוא, נכנסת בו מחשבה,
 שבזה שהתפלל אליו יתברך, בנדאי תקבל תפלתו, ולכסוף כשלא באה לו הישועה הוא נשבר.
 כמאמרם ו"ל (ברכות לב): המצינ בתפלתו בא לידי כאב לב; הינו שאדם חושב שתקבל תפלתו,
 ואז כשלא רואה ישועה, בא לידי כאב לב ונשבר לגמרי, שכל זה בכלל תפלת קבע, שהוא קובע
 שהקדוש ברוך הוא מכרח לעזר לו. ובקמת גלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן קצו),
 שאסור לאדם להתעקש שיהיה דוקא כמו שהוא צריך, אלא עליו לבקש רחמים ותחנונים לפני
 המקום ברוך הוא יתברך שמו. ומביא ראיה מפסוק שנאמר (יואל ב, יג): "כי חנון ורחום הוא
 ארך אפים ורב חסד ונתחם על הרעה"; אדם צריך לדעת שהקדוש ברוך הוא אב הרחמן, ואם
 בא אליו בלב נשבר ונדכה, ושוטח בפנים אליו יתברך, ומבקש מתנת חנם, בנדאי לא יזוז משם,
 עד שיראה ישועה. אבל בלבד שלא יעמיד את עצמו שמכרחים לעשות כמו שהוא רוצה, שאז
 הוא ישבר. ובקמת עליך לדעת, אהובי, בני, שהנסיונות של האדם בזה העולם, הם קשים ומרים
 מאד, ואדם צריך להיות כל-כף דבוק בהקדוש ברוך הוא, עד שלא ירצה לראות שום דבר מהכלי
 העולם הזה, אלא רק את רוחניות חיות אלקות, ואז תמיד יתפלל אליו יתברך, בין שישמעו את
 תפלתו ובין שלא ישמעו את תפלתו. כי המאמין האמתי, שמאמין אשר אין בלעדיו יתברך כלל,
 תמיד ידבר אל הקדוש ברוך הוא, ואף שלא באה לו הישועה, הוא לא נשבר, אלא יודע, כי חנון

וְרַחוּם הוּא אָרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְנָחַם עַל הָרָעָה, מֵה שְׁלֹא נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתִי לְעַת עַתָּה, זֶה מִפְּנֵי הָרָע, שֶׁהוּא פָּגַם הַבְּרִית שֶׁפָּגַמְתִּי, בְּשִׁבִיל זֶה גִּרַמְתִּי לְעַצְמִי מִסֶּדֶם הַמְּבַדִּיל בֵּינִי לְבֵין קוּנִי,

הַתַּחֲנוּנִים הוּא מֵרַחֵם מִיָּד: וְאֵל תְּהִי רַשַׁע בְּפָנֶי עֲצָמְךָ. אֵל תַּעֲשֶׂה דָבָר שֶׁהוּס וּלְמַחֵר תִּרְשִׁיעַ אֶת עַמְּךָ זֶה. וְרַמְזֵם פִּירֵשׁ אֵל תְּהִי רַשַׁע צַעֲיִיךָ, כְּלוּמַר לֹא תַחֲזִיק עַמְּךָ צִרְשָׁע שֶׁמִּחוּךְ כִּךְ אִתָּה יוֹלֵא לְתַרְבוֹת רַעָה לְגַמְרִי. וְאִנִּי שִׁמַּעְתִּי אֵל

וַיִּקַּח זְמַן עַד שֶׁתִּתְקַבַּל תְּפִלָּתִי. וְלָכֵן, אֱהוּבִי, בְּנִי! אֵל תִּשָּׁבֵר בְּשׁוּם פָּנִים וְאָפֶן, אֲלֵא תִמְשִׁיךְ לְהַתְּפַלֵּל לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא תִפְלָה אַחֵר תִּפְלָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִמְשָׁכוּ עֲלֶיךָ מַחֲזִין עַל-אֵינֶן, וְתִהְיֶה דְבוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְרַב חֶסֶד וְנָחַם עַל הָרָעָה."

וְאֵל תְּהִי רַשַׁע בְּפָנֶי עֲצָמְךָ:

יֵט רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הִי

שְׁקוּד לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְדַע מַה

שֶׁתָּשִׁיב לְאַפִּיקוֹרוֹס. וְדַע לְפָנֶי

תְּהִי רַשַׁע צִדְדֵי זֶה שֶׁתִּפְרוֹשׁ מִן הַצְּבוּר וְתַעֲמוֹד בְּפָנֶי עַמְּךָ: יֵט לְאַפִּיקוֹרוֹס. לְשׁוֹן הַפֶּקֶר הַמְּצוּה אֶת הַתּוֹרָה וּמַחֲשִׁיבָה כְּאִילוֹ הִיא הַפֶּקֶר. אִי נִמְי מַשִּׁים עַמְּנוּ כַּהַפֶּקֶר וְאִינוּ חָסַע עַל נַפְשׁוֹ לְמוֹשׁ שִׁמְאֵל

"וְאֵל תְּהִי רַשַׁע בְּפָנֶי עֲצָמְךָ": צָרִיךְ שֶׁתִּדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר רֹאִים בְּיָדְךָ אֲדָם כְּשֶׁהוּא נִמְצָא

בֵּין רַבִּים, אָז הוּא מִתְמַיֵד בַּתּוֹרָה, וּמִתְדַר בְּמִצְוֹת, וּמִתְפַּלֵּל בְּכֹנֶנָה, כִּי רֹצֵה לְהִרְאוֹת לְבָרִיּוֹת אֶת מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, לֹא-כֵן כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ, אָז עוֹשֶׂה אֶת כָּל הַרְשָׁעוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְעוֹבֵר עַבְרוֹת חֲמוּרוֹת, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן, וְעַל זֶה מְזַהֵר הַתַּנָּא: "וְאֵל תְּהִי רַשַׁע בְּפָנֶי עֲצָמְךָ"; כְּשֶׁאִתָּה נִמְצָא בְּעֲצָמְךָ, שְׂאִין שֶׁם בְּנֵי-אָדָם — אֵל תְּהִי רַשַׁע. וּבְזֶה יִהְיוּ מְקַשְּׂרִים שֶׁלֹּשֶׁת הַמְּאָמְרִים; שֶׁמְזַהֵר אֶת הָאָדָם שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְתִפְלָה בְּזִמְנָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ מַחֲזִין עַל-אֵינֶן, מַחֲזִין קְדוּשִׁים, וְיִהְיֶה דְבוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאָז כְּשֶׁאָדָם כָּבֵר זוֹכֵה לְמַחֲזִין עַל-יוֹנִים, וְהוּא דְבוּק בְּחֵי הַחַיִּים, יִדְמָה לוֹ, שֶׁבְּנִדְאֵי אִם יִתְפַּלֵּל — תִּכְף-וּמִיד תִּקְרִים תִּפְלָתוֹ, וְאִם תִּפְלָתוֹ לֹא מִתְקַיֶּמֶת, אָזִי הוּא נִשְׁבֵּר, עַד כְּדֵי כֶּף שֶׁנּוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, וְאָז כְּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּעֲצָמוֹ, הוּא עוֹשֶׂה כָּל מִינֵי רַשָּׁעוֹת. וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ הַתַּנָּא: "הִי זֶהִיר בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבְתִפְלָה" בְּזִמְנָה, כְּדֵי שֶׁתִּמְשִׁיךְ עַל עֲצָמְךָ מַחֲזִין עַל-אֵינֶן, מַחֲזִין קְדוּשִׁים, שֶׁמְאִירִים בְּזִמְן קְרִיאַת שְׁמַע וְתִפְלָה, וְאִף שֶׁאִירֵי עֲלֶיךָ אָז הַמַּחֲזִין, וְתִהְיֶה דְבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִחַשֵּׁב שֶׁעַכְשָׁיו כָּל הַתְּפִלוֹת שֶׁהַתְּפִלָּתָה הִתְקַבְּלוּ בְּשָׁמַיִם תִּכְף-וּמִיד, וְהוּא עַל דְּרָךְ שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרַכּוֹת ל:): אִם שִׁגְוִיָה תִפְלָתִי בְּפִי, יוֹדַע אָנִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל. עַל זֶה הוּא אוֹמֵר: "וּכְשֶׁאִתָּה מִתְפַּלֵּל, אֵל תַּעֲשֶׂה תִפְלָתְךָ קִבְעָה, אֲלֵא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְפָנֶי הַמְּקוֹם". אֵל תִּקְבַּע לְעַצְמְךָ חֶק שֶׁתִּקְבַּל תִּפְלָתְךָ, אֲלֵא אִתָּה תִבְקַשׁ אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, וְאָז אִם תִּצִּית אוֹתִי, אֱהוּבִי, בְּנִי, אָז כְּשֶׁתִּהְיֶה לְבָד, כָּבֵר לֹא תִהְיֶה רַשַׁע, וְזֶה "וְאֵל תְּהִי רַשַׁע בְּפָנֶי עֲצָמְךָ"; כִּי בְּאִמַת רַבִּים נִפְלוּ וְנִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ דִּיקָא עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁחֲשָׁבוּ, בְּשִׁבִיל שֶׁהֵם מִתְפַּלְלִים וְתִיקִין, וְשׁוֹמְרִים עַל זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְתִפְלָה, וּמְאִירִים לָהֶם הַמַּחֲזִין בְּאוֹר וְזִיו וְחַיּוֹת וְדְבָקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, מִכְּרַח שֶׁתִּקְבַּל תִּפְלָתְךָ, וְתִכְף-וּמִיד כְּשֶׁיִּתְפַּלְלוּ יִרְאוּ פְרוֹת, וְאִם לֹאו, אָזִי הֵם נִשְׁבָּרִים, עַד כְּדֵי כֶּף שֶׁנַּעֲשִׂים בְּכַחֲנִית רַשָּׁע בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, כְּשֶׁהֵם לְבָד בְּחֻדְרָם, הֵם עוֹשִׂים רַשָּׁעוֹת לְנַשְׁמָתָם וְחוּטָאִים, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן. וְלָכֵן רָאָה מַה לְפָנֶיךָ, אֱהוּבִי, בְּנִי! בְּזֶה מְקַשְּׂרִים הַשְּׁלֵשָׁה מְאָמְרִים, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

יֵט רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: זֶה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ, הַתְּלָמִיד הַחֲמִישִׁי מֵהַחֲמִשָּׁה תְּלָמִידִים שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְבַדִּי. "הִי שְׁקוּד לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְדַע מַה שֶׁתָּשִׁיב לְאַפִּיקוֹרוֹס, וְדַע לְפָנֶי מִי אִתָּה עֲמַל,

תנא עליו רעה על שמזוה את התורה או לומדיה: ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר ודע לפני מי אתה עמל. נמשזה זו שאתה משיב פּעֲלָתְךָ: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם לאפיקורוס. שלא יפמה לך לנטות לדעמו: צריך לשקד על למוד התורה הקדושה, בשקינה נוראה ונפלאה מאד, פי התורה

מִי אַתָּה עֵמֶל. וּמִי הוּא בֵּעַל מְלֶאכֶתְךָ שִׁישְׁלָם לְךָ
שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ:
הקדושה מופכת את האדם, וככל שאדם שוקד על דברי תורה, פן גודלך מחו ולבבו, עד שאין לו

שום קשיות על הקדוש-ברוך-הוא, שזה "ודע מה שתשיב לאפיקורוס". ופרש רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סב), הינו לאפיקורוס שבלבך, פי לכל אחד ואחד נמצא אפיקורוס בלבבו, ומקשה קשיות על הקדוש-ברוך-הוא; פי יש דברים שאדם לא מסגל להבין, ואי אפשר להסביר, ובזה שאדם שוקד על דברי תורה, ובפרט פשלומד פוסקים, אז זוכה לישרות לב, שאין לו שום קשיות על הקדוש-ברוך-הוא, ואפלו שהולך לו לא כמו שהוא רצה, שזה (תהלים קיט, ז): "אורך בישר לבב בלמדי משפטי צדקך", אימתי זוכה לישרות לב? "בלמדי משפטי צדקך", הינו על-ידי למוד הפוסקים, פי בזה שאדם מברר לעצמו את ההלכה, ושוקד על דברי הפוסקים, בזה הוא עוקר מעצמו את האפיקורוס שבלבו, עד שאין לו שום קשיות על הקדוש-ברוך-הוא, אפלו שהוא רואה שהוא עמל ונגע ימים ושנים, וחבריו הצליחו והוא לא עלה בידו, על זה הוא אומר: "ודע לפני מי אתה עמל, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך", שזה הקדוש-ברוך-הוא, כמו שגלה לנו רבנו ו"ל (שיחות-הר"ן, סימן רמד), שיש בגי' אדם שלא מראים להם בחיים חיותם את כל מה שפעלו בזה העולם. ולכן אסור להתיאש, אפלו שיגע וטורח בעבודת השם יתברך, ולא רואה שום ישועה, אדרבה רואה שנופל יותר ויותר, עם כל זאת אסור להתיאש בשום פנים ואפן, אלא לזכר שאתה עמל לפני הקדוש-ברוך-הוא, והוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך. ובזה פרש מוהר"ן ו"ל (לקוטי-הלכות, ברכות השחר, הלכה ה', אות מב) את מאמרם ו"ל (ברכות ב:) על הפסוק (ויקרא כב, ז): "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים", שזה מרמז על ביאת שמשו ביום האחרון בעת פטירתו, שהוא ביאת השמש של כל ימי חייו, שיש שעקר טהרתו זוכה רק אחר ביאת שמשו לגמרי. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (יומא פו.), שיש כמה וכמה שאף-על-פי שעשו תשובה, והיו להם יסורים, עדין תשובה ויום כפור ויסורים תולים עד יום המיתה שמכפר, על-פן כל מי שהוא בבחינה זאת, אם יפל, חס ושלום, בידעתו, מחמת זה שעובר עליו, לא יזכה גם אחר יום המיתה, שהוא אחר ביאת שמשו, לאכל מן הקדשים, פי ודאי טמא לגמרי ולא טבל, עדין לא מועיל לו הערב שמש, רק זה שהתנגע כל ימיו וכל מה שעבר עליו, והתחזק בצונות חזקים לא לעזוב את מקצת מקומו, וטבל במקנה והתחיל בכל יום לטהר עצמו, אף-על-פי שלא עלתה בידו להטהר בשלמות, אף-על-פי-כן לית רעותא טבא דאתאביד (זהר תרומה קג.), מכל שפן דבור טוב ומעשה טוב, עד שיזכה שתשלם טהרתו אחר ביאת שמשו ביום האחרון, שזה "ובא השמש וטהר, ואחר יאכל מן הקדשים", שהוא חלקו הטוב לעולם הבא, שיזכה אליו תכף אחר ביאת שמשו, ולא יצטרך להתגלגל ולסבל מה שצריך לסבל, מי שלא הכין את עצמו פלל בימי חייו, פי אז ביום האחרון מתקבצים כל מה שחטף טוב בזה העולם בכל יום ויום, וכל רצון ורצון טוב שהיה לו בכל יום ויום פי ימי

חיי, ורק זה הוא תקנתו ותשובתו לנצח, ואז ידע ויבין כל אחד ואחד החלוק שבין מי שהשתדל ונדף אחר התכלית בראונות חזקים בכל יום, אף-על-פי שלא זכה אליו בשלמות, ובין מי שלא השתדל כלל, כמו שכתוב (מלאכי ג, יח): "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", שיהיה חלוק אפלו בין מי ששנה פרקו מאה פעמים לבין מי ששנה פרקו מאה פעמים ואחד, כמו

שאמרו חכמינו הקדושים (תנינה ט:); וכל שפן וכל שפן בין המשתדל לשאינו משתדל, והעקר כפי התקרבותו לצדיקי אמת הנכללים בזקנים הקדושה, העוסקים לעלות כל הנופלים ורחוקים מאד מאד ממקומם, שהם נמצאים שם לראות העליון, להיות דבוק בתי החיים בו יתברך. ולכן אסור לה התנאש, אפלו שיש לה קשיות וספקות עליו יתברך, שאמה רואה שאמה מתנגע ימים ושנים בעבודת השם יתברך, וכל חבריו זכו כבר למה שזכו, ואתה צדין עומד בחוץ, על זה מזהירך התנא: "הוי שקוד ללמד תורה" בשקידה עצומה, ובפרט הלכה שבתורה, שעל-ידי-זה יתקיים אצלך "נדע מה שחשיב לאפיקורוס" שבלבך, שמעיקים לה תמיד אילו ספקות אחריו יתברך, מדוע נשתנית מחבריו. וזכר "נדע לפני מי אתה עמל, ומי הוא בעל מלאכתך שישלם לה שכר פעלתך", אשר כל יגיעה ויגיעה וכל טרחה וטרחה שנגעת וטרחת בעבודת השם יתברך בזה העולם, וכל צער וחלישות הדעת שהיה לה, ואף-על-פי-כן לא נפלת לספקות, והתחזקת באמונה פשוטה בו יתברך, בודאי הוא יתברך ישלם לה כפי עמלך ויגיעתך, ותזכה להכלל באין סוף ברוך הוא, ותכנס לפני ולפנים, ותתענג בערכות וירידות שכינת עזו יתברך, והבן למעשה.

כ היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית

דוחק. שנאמר (יהושע א) והגיתנו יומם ולילה: לא

ב היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק: צריך שתדע, אהובי, בני! שצריכים להזדרז בזה העולם מאד מאד, כי ימינו קצול עובר, כמאמרם ו"ל (בראשית וכה, פרושה צו, סימן ב): "קצול ימינו על הארץ", הלואי קצולו של כחל או קצולו של אילן, אלא קצולו של עוף בשעה שהוא עף. ואם היו בני-אדם יודעים דבר זה, היו מזדרזים מאד מאד; כי באמת "היום קצר", ומי שמתבונן באמת רואה שהנה יום ונהנה לילה, ונהנה הפל פורת, "והמלאכה מרבה", שיש כל-כף הרבה לעשות בזה העולם, לקנות לעצמו קנינים נפלאים, ולהרויח בהם מאד מאד, וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי-מנהר"ן, חלק ב, סימן נה): רוח העולם הזה אין לשער; דהיינו מה שהאדם יכול להרויח בזה העולם, ואין צריך על זה הוצאות משלו, שקורין (אויש לאג), רק ממה שהכין לפניו הבורא יתברך, יכול להרחיב ידו ולהרויח הרבה מאד. ובאמת אמר רבנו ו"ל (לקוטי-מנהר"ן, חלק א, סימן מט): אפלו שאדם כבר זכה לחזור בתשובה שלמה, הוא צריך להזדרז מאד מאד, כדי למקן ולהשלים את הימים שהחסיר בהם עבודת הבורא יתברך שמו. כי צריך לרוץ במהירות גדולה זה הדרך שהיה יכול לילך בזמן שהיה רחוק מהשם יתברך, ועל-כן אסור להתמהמה ברגע. ואמר אז לאנשי שלומנו בזה הלשון: איר דארפט זיך זייער יאגין איר זאלט נאך קענין עפיס חאפין [אתם צריכים להזדרז מאד, כדי שעוד תשיגו משהו]. אף צריך שתזכר, אהובי, בני, אשר העצלות נופלת על אדם, "והפועלים עצלים", ובשכיל זה לא עושים

ר"ע מפרסגורא

עליך המלאכה לגמור. לא שכר הקני"ה לגמור את שום דבר. וזה נובע מיאוש ודפאון פנימי, כי כולה כדי שתפסיד שכר אם לא תגמרנה. ושמא תאמר איני לומד ואיני נוטל שכר. לא אמה בן חורין להנטל. על כרחך העול מוטל עליך לעבוד:

דוחק: כא הוא ה"ה אומר, לא עליך המלאכה לגמור, ואי אתה בן חורין להבטל ממנה. אם

העצלות נובעת מיאוש, שנדמה לו שאבד מנוס ותקנה ממנו. ובאמת צריכים לזכר שהקדוש-

ברוך הוא לא ימנע את הטוב מההולכים לפניו בתמימות, וישלם לו שכר הרבה מאד, שזה "והשכר הרבה", כי אם אדם היה יודע איזה שכר מקבלים למעלה בשמים על כל יגיעה וטרחת שמתיגע וטורח בעבודת השם יתברך, היה מזדרז מאד מאד, ובפרט כשבא לו הדבר הזה מאד מאד קשה, כגון: מי שטבעו הוא עצלן, והוא שרוי בדפאון פנימי ובעצבות גדולה, עם כל זאת הוא מוסר את נפשו בעבורו יתברך, הקדוש-ברוך הוא לא יקפח שכרו, כמאמרם ז"ל (במדבר רבה, פרשה יב, סימן יא): בכל מקום שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר, אין הקדוש-ברוך הוא מקפח שכרו. ולכן ראה, אהובי, בני! לקחת את עצמך בידך, ואל תדחף מיום לחברו, אלא תדע, שכל יום ניום הוא יום, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר ז, חלק א', סימן ערכ) על הפסוק (תהלים צה, ז): "היום אם בקלו תשמעו", מי שרוצה לשמץ בקולו יתברך, עליו לשים לפני עיניו, שאין לו רק את היום הזה, ולא ידחק מיום לחברו; כי באמת העקר מה שאדם מפסיד בזה העולם הוא רק מחמת שדוחק מיום לחברו, ואינו שם לב, אשר היום הזה כבר אף פעם בחיים לא יהיה לו שוב; כי ברגע שעובר היום — נאבד לגמרי, ולכן לא בחנם שהתנא כל-כף מזהירנו, אשר "היום קצר", וחבל שילך לו היום לאבוד, להבל ולריק. ובאמת "ויבעל הבית דוחק", שזה הקדוש-ברוך הוא, שדוחק את האדם ברחמנות גדולה, שירחם על עצמו, כי הוא יתברך חפץ חסד, ורוצה בטובתן של בריותיו, ולכן הוא דוחק את האדם ומעורר אותו, שחבל על הזמן היקר; כי ברגע שעובר היום, אף פעם הוא לא יחזור, ולכן אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, אלא חוטף בכל יום מצוות ומעשים טובים, תורה ותפלה, שזה מזונו הנצחי, ורק זה מה שישאר אתו, והבן למעשה.

כא הוא ה"ה אומר: צריך שתדע, אהובי, בני! הינו רבי טרפון היה רגיל לומר, אף שגזרתי אותך מאד, שהיום קצר והמלאכה מרבה, עם כל זאת עליך לזכור "לא עליך המלאכה לגמור", כי אסור לדחוק את עצמו שמכרחים לגמור כף וכף ביום הזה, כי הרבה פעמים מרב דחוק שאדם דוחק את עצמו, שמכרח להיות כף וכף, הולך לו בדיוק ההפך, וכמו שנאמר למוהר"ת ז"ל בשעה שאמר לו רבנו ז"ל תנהגה, איך ללמד וכמה ללמד, ולבסוף לא עלתה לו, והיתה לו חלישות הדעת גדולה מאד. וספר את זאת לרבנו ז"ל, והוא ז"ל חזקו מאד. ענה ואמר: הלא זה הדבר הוא רק אצלנו, שאנו רוצים לגמור הכל בזריזות, אבל אצל העולם יכולים לעבור שלש או ארבע שנים להבל ולריק, ומאומה לא ישאו בעמלם. וכוננתו הקדושה היתה, שאי אפשר לדחוק את השעה בשום דבר, אף-על-פי שרצונו מאד לגמור מיד, אף-על-פי-כן אם רואים שאי אפשר, והבלבולים מתגברים יותר חלילה — נתבלבל מזה, רק יעשה במתינות מה שיוכל, ויצפה ויחכה לישועת ה' עד שיגמור. שזה "ואי אתה בן חורין להבטל ממנה", הינו שאף שמצד אחד אדם

צָרִיף לְהִיּוֹת מָאד זָרִיז, וַיֵּדַע שֶׁהַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרַבָּה, וְאִסּוּר לְדַחֵק מִיּוֹם לְחֻבְרוֹ, עִם כָּל זֹאת כְּשֵׁרוּאָה שְׁלֵא הוֹלֵךְ לוֹ, שִׁיתְחַזֵּק מָאד, וַיֵּדַע אֲשֶׁר "לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגַמְרֵי", וְאִם אָדָם יִתְבַּלְבֵּל וַיִּחְשֹׁב: אִם זֶה לֹא הוֹלֵךְ לִי, לָמָּה לִי לְגִסּוֹת? עַל זֶה אָמְרוּ: "וַאֲנִי אִתָּה בֶן חוּרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה"; הֵינּוּ מֵצֵד אֶחָד אֶסּוּר לְאָדָם לְדַחֵק אֶת הַשְּׁעָה, כִּי כָּל הַדּוּחֵק אֶת הַשְּׁעָה — הַשְּׁעָה

דוּחֵקתוּ (בְּרִכּוֹת סד.); אֲבָל מֵצֵד שְׁנֵי אָדָם צָרִיף לְדַעַת "וַאֲנִי אִתָּה בֶן חוּרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה", כִּי צָרִיף לְהִיּוֹת זָרִיז וְחָכָם גְּדוֹל מָאד. וְכַמּוּבָא (תַּיִי-מוֹהֲרֵי, סִימָן תלה).

לְמַדַּת תּוֹרָה הַרְבֵּה, נוֹתְנִים לָךְ שְׂכָר הַרְבֵּה. וַנֶּאֱמַן הוּא בְּעַל מְלָאכְתָּךְ שִׁישְׁלָם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלְתָּךְ. וַדַּע שְׂמַתָּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקָשְׂיָא אוֹמֵר, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

סִימָן תלה). וַרְבֵּנוּ וְ"ל דְּבַר מְזָה מָאד, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְדַחֵק אֶת הַשְּׁעָה, שְׂמַכְרַח לְהִיּוֹת כָּף, כִּי זֶה יִשְׁבֵּר אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, וְלֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם דְּבָר. וְעַל-כֵּן אָדָם צָרִיף לְהִיּוֹת מָאד חָכָם, שְׂמַצֵּד אֶחָד וַיִּזְדַּרְזוּ בְּכָל פְּחוּתָיו לְלַמֵּד הַרְבֵּה תּוֹרָה, וְלִהְיֵת לְכָל הַרְבֵּה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלִקְיָם הַרְבֵּה מִצְוֹת וְלַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד עִם בְּנֵי-אָדָם, אֲבָל מֵצֵד שְׁנֵי כְּשֵׁרוּאָה שְׁלֵא הוֹלֵךְ, אֶסּוּר לוֹ לְהַשְׁכֵּר מִשׁוּם דְּבָר. וּבְדָבָר זֶה תְּלוּיָהּ כָּל הַצְּלַחַת הָאָדָם בְּגַשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, כִּי גַם בְּגַשְׁמִיּוֹת אֲנַחְנוּ רוֹאִים, שְׂבִיבֵי-אָדָם נִשְׁפָּרִים כְּשֶׁהֵם רוֹצִים לְגַמְרֵי אֶת הַדְּבָר שֶׁהֵיחָה תְּכַף-וּמְיָד, וְאִם זֶה לֹא הוֹלֵךְ לָהֶם, הֵם נִשְׁפָּרִים לְגַמְרֵי וּמִתְיַאֲשִׁים. וּבְכַאֲמַת אֶסּוּר לְלַכֵּת בְּדַרְךָ כְּזוֹ, כִּי מֵצֵד אֶחָד אָדָם צָרִיף לְדַעַת, כִּי אֲנִי צָרִיף לְהַזְדַּרְזוֹ בְּכָל עֲנִינִי, וְלֹא לְהִיּוֹת בְּטָלָן כְּרַגַּע, רַק לְגַמְרֵי אֶת כָּל מַה שִׁישׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת תְּכַף-וּמְיָד, אֲבָל אִם רוֹאִים שְׂאֵי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפְּן, אִזּוֹ צְרִיכִים לְהִיּוֹת חָכָם וְלְדַעַת שְׂצִירִכִים לְהַמְתִּין, וְכֵן הִתְנַהֵג רַבְּנוּ וְ"ל, כְּמוּבָא (תַּיִי-מוֹהֲרֵי, סִימָן תלה), אֲשֶׁר הוּא הֵיחָה זָרִיז מָאד בְּכָל דְּבָר, וּבְגַשְׁמִיּוֹת הֵיחָה עוֹשֶׂה אֶת זֹאת תְּכַף-וּמְיָד, וְלֹא הֵיחָה מְחַפֵּה כְּרַגַּע, כְּדִי שְׁלֵא יִתְבַּלְבֵּל, שְׂאֲחַר-כֵּן הוּא צָרִיף לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה, אֲבָל אִם הוּא רוֹאֵה שְׁלֵא יוּכַל לְהוֹצִיא אוֹ מִהַכַּח אֶל הַפְּעַל — לֹא עֲשֶׂה וְלֹא נִשְׁבֵּר. וְכֵן לְמַד אֶת אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

אִם לְמַדַּת תּוֹרָה הַרְבֵּה, נוֹתְנִים לָךְ שְׂכָר הַרְבֵּה: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין אָדָם יְכוֹל לְתַאֲרֵי וּלְשַׁעַר אֶת גְּדֻלַּת הַשְּׂכָר שִׁישׁ לוֹ בְּעַבְדוֹ לְמוֹד תּוֹרָה, כִּי אֲצִלוֹ יִתְבַּרְךָ מָאד חֲשׁוֹב לְמוֹד תּוֹרָה, עַד כְּדִי כָּף שְׂאוּמָרִים חֲכַמֵּינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשְׁלַמִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, פֶּרֶק ד', הַלְכָה ח'): בֵּינָן שְׂקַבְלָתֶם עֲלֵיכֶם עַל תּוֹרָה, מְעַלָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ לֹא חֲטַאתֶם מִימֵיכֶם; כִּי עַל-יְדֵי שְׂאָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹחֵל לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, וְהַשְּׂכָר מָאד מָאד גְּדוֹל. וְלָכֵן אֲשֶׁרֵי מִי שְׁלוֹמֵד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה, וְאִם תֹּאמַר: הִנֵּה אֲנִי לּוֹמֵד וְלֹא מְקַבֵּל שְׂכָר, עַל זֶה הוּא אוֹמֵר: "וַנֶּאֱמַן הוּא בְּעַל מְלָאכְתָּךְ שִׁישְׁלָם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלְתָּךְ"; כִּי בּוֹדֵאי תְקַבֵּל אֶת הַשְּׂכָר שֶׁלָּךְ. וְאִם אִתָּה רוֹאֵה שְׂאִינְךָ מְקַבֵּל שׁוּם שְׂכָר בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַל זֶה אָמְרוּ: "וַדַּע שְׂמַתָּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא", שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בּוֹדֵאי לֹא יִקְפַח שְׂכָרְךָ. אֲשֶׁרֵי מִי שְׂעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה תָּמִיד, וְאִזּוֹ טוֹב לוֹ בְּזֶה וּבְכַאֲ וּלְנַצַּח גְּצָחִים, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקָשְׂיָא אוֹמֵר: מִשְׁנֵה זוֹ הִיא בְּסוּף פֶּרֶק 'אלו הלוקין' (מפוח כג:), וּבְכַאֲמַת מַהוּ הַטַּעַם, לָמָּה גּוֹמְרִים עִם מִשְׁנֵה זוֹ תָּמִיד אַחַר שְׂמִסְיָמִים מִסְכַּת אָבוֹת? וַיֵּשׁ לּוֹמַר עַל-פִּי דְּבָרֵי רַבְּנוּ וְ"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרֵי, חֶלֶק א', סִימָן רפב), שְׂאָדָם צָרִיף לְחַפֵּשׁ וּלְמַצֵּא בְּעַצְמוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁשָּׂם אֵינּוּ רָשָׁע, וְאִם מְחַפֵּשׁ וּמְבַקֵּשׁ בְּעַצְמוֹ אֶת הַטוֹב — יִמְצֵא. וּבְכַאֲמַת חֲכַמֵּינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בְּרִכּוֹת

לעתיד לבוא. לעולם הנא:

(נו.) על הפסוק (שיר השירים ד, ג): "כפלח הרמון

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת רבקה? מאי רבקה? אפלו ריקנין שבך מלאים שקנים ורמשים להרבות שכן על מצוות פרמון; וכן הוא (שיר השירים ובה, פרשה פי שנלאו הכי לא היו אוכלים אותן שנפשו של אדם א, סימן ה'): "שחורה אני ונאווה", כנסת ישראל

קנה זהו למען צדקו.

לזכות את ישראל, לפיכך הרבה

להנדיק את ישראל ולזכותו.

להם תורה ומצוות, שנאמר

כל ישראל יש להם חלק

(ישעיה מב), יי חפץ למען צדקו,

לעולם הבא. אפילו אלו

יגדיל תורה ויאדיר:

שנמחייבו מימה צניח דין

מפני רשעתו, יש להם חלק

כל ישראל יש להם חלק לעולם

לעולם הנא, ועולם הנא

מבזין עליהם, ואינן

יודעות שהם מלאים מצוות. והנה בשאדם מסיים פרק ממדות האבות, שהם התנאים שלמדו אותנו

דרכים בעבודת השם יתברך, ויכול להשבר פאלו הוא רחוק מפל המדות האלו, ויפנס ביאוש

ויפרק על לגמרי, רחמנא לצלן, פאשר מצוי דבר זה מאד בדורותינו אלו, שאדם רוצה לעשות

הרבה, וכשרואה שלא הולך לו, אזי פורק על לגמרי, על זה מסימים עם המאמר הזה של רבי

חנניה בן עקשיא אומר, רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה

ומצוות; השם יתברך חומל על כל בר ישראל ורוצה בטובתו, כי אין הקדוש-ברוך-הוא חפץ

במיתת הרשעים אלא בטובתם, ועל-ידי-זה הרבה להם תורה ומצוות, פעם לומדים למוד זה

בתורה, כגון מקרא, ופעם לומדים למוד זה בתורה, כגון משנה, ופעם לומדים למוד זה בתורה,

כגון גמרא, ופעם לומדים למוד זה בתורה, כגון מדרש, ופעם לומדים למוד זה בתורה, כגון

הלכה, נגלה ונסתר. וכן מקימים פעם מצוה זאת ופעם מצוה זאת. וכך האדם יכול להחיות את

עצמו עם כל נקדה טובה שיש בו, ואסור להתיאש אפלו במצבים הכי קשים, כי תמיד יש לאדם

איו מצוה. וכמאמר ו"ל (ירושלמי ברכות, פרק ט, הלכה ה'): אין לך אחד מישראל שאינו עושה

מאה מצוות בכל יום; קורא את שמע ומברך לפניה ולאחריה, ואוכל את פתו ומברך לפניה

ולאחריה, ומתפלל שלש פעמים של שמונה-עשרה, וחוזר ועושה שאר מצוות ומברך עליהן. וכן

היה רבי מאיר אומר: אין לך אדם בישראל שאין המצוות מקיפות אותו, תפלין בראשו ותפלין

בזרועו ומזוזה בפתחו, מילה בבשרו, ארבע ציציות בטליתו מקיפין אותו. הרי שלך לפניה, שכל

בר ישראל יש לו כל מיני למוד תורה ללמד בכל יום, וכל מיני מצוות לקיים בכל יום. ולכן

אסור להתיאש בשום פנים ואפן, יהיה איה שיהיה, וכמו שגלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר), חלק

ב, סימן עח), אשר אין שום יאוש בעולם כלל, ואסור להתיאש בשום פנים, ואפלו שאדם נפל

בבר בעמקא דתהומא רבא, עליו לזכר שעדין יכולים לתקן את הכל; כי כל זמן שהאדם חי,

הוא יכול לחזור בתשובה, ולזכות לכל המדרגות שבעולם. וכמו שגלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר),

חלק ב, סימן קיב): אם אתה מאמין שיכולים לקלקל תאמין שיכולים לתקן, והבן למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה

זו, אשר אינה שייכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (צ); אף יש לומר, כי הנה בשאדם

רוצה לחזור בתשובה שלמה, תכף-ומיד נופלת עליו מרה שחורה ומתראשל מאד, כי נדמה לו

שְׂאָבֵד מְנוּס וְתִקְנָה מְמוּנֵי, כִּי עַל-פִּי-רַב בְּשִׂאָדָם הַאֲמוּר כֹּאֵן הוּא הָעוֹלָם הַנֶּחָא אַחַר תַּחֲיִית הַמַּתִּים חוּטָא, הוּא בּוֹרָא קְלָפוֹת וּמִשְׁחִיתִים, שְׁהֵם שַׁעֲמִידִים לַחַיּוֹת וּלְעַמּוּד בְּגוֹפֵן וּזְנַפְשָׁם חַיִּים נִלְחִיִּים מְעַלְמִים וּמִסְתִּירִים מְמוּנֵי אֶת אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ יתְבַרַךְ, עַד שְׁנִדְמָה לוֹ שְׂאִין לוֹ כְּבָר חֵלֶק מַתִּים שַׁעֲמִידִים לַחַיּוֹת אֵין חוֹרִין לַעֲפָרָן, וְהָעוֹלָם הַנֶּחָא לְעוֹלָם הַבָּא. לְזֹאת קִדְם שְׁמַתְחִילִים לְלַמֵּד פְּרָק בְּהַלְכוֹת הַתְּחִזּוֹקוֹת, שְׁמַתְחִילִים אוֹתָנוּ הַתְּנַאִים הַקְּדוּשִׁים, וְיִכּוֹל לְהַכְּנִס בְּלֵב הָאָדָם יְאוּשׁ, כְּאֵלוֹ זֶה כְּבָר לֹא סוֹבֵב עָלָיו, לְכֵן מְקַדִּימִים אֶת הַמְּשָׁנָה

הַבָּא, שְׁנֹאֲמַר (יִשְׁעִיָּה ס'): וְעַמְּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גְּזָר מְטָעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר.

פְּרָק ג א עַקְבִּיא בֶּן מֵהַלְלָאֵל אוֹמֵר, הַסְתַּפַּל בְּשִׁלְשָׁה

אֵין צו לא חכילה ולא שמיה, ואף על פי שיש צו גוף וגויה, אלא נדיקים יושבין ועטרותיהן זראשיהן ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין צו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמתי יש להם חלק.

הַזוּ "כָּל יִשְׂרָאֵל", כִּי עוֹלָה נ', לומר לך, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֶפְלוּ בַר יִשְׂרָאֵל שְׁנֹמְצָא כְּבָר בְּנִי שְׁעָרֵי טְמָאָה, עֲדִין לֹא אֶבְדָּה תִּקְנוֹתוֹ וְתוֹחֲלָתוֹ, כִּי לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא מִצַּד נְשֻׁמָּתוֹ, שְׁהִיא מַעֲצָם הָאֲצִילוֹת. וְכַמוּבָא בְּזִהַר (הַשְּׁמִטוֹת רסה): יֵשׁ רַבִּי בְּרַכְיָה וְדַרְשׁ: מַאי הָאֵי דְקָא אֲמַרִּין כָּל יוֹמָא הָעוֹלָם הַבָּא וְלֹא יִדְעִין מַאי קֵאָמַר הָעוֹלָם הַבָּא מְתַרְגֵּם עַלְמָא דְאַתִּי, מְלַמֵּד שְׁקִדְם שְׁנֹבְרָא הָעוֹלָם עֲלָה בְּמַחְשְׁבָה לְבָרָא אוֹר גְּדוּל לְהָאִיר. וְנֹבְרָא אוֹר גְּדוּל, שְׂאִין כָּל בְּרִיָּה יִכּוֹלָה לְשַׁלֵּט בּוֹ. צְפָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂאִין יִכּוֹלִין לְסַבְּלוֹ, לְקַח שְׁבִיעֵי וְשֵׁם לְהֵם בְּמַקּוּמוֹ, וְהַשְּׂאָר גְּזוּז לְצַדִּיקִים לְעַתִּיד לְבוֹא. אָמַר: אִם יִזְכּוּ בְּזֵה הַשְּׁבִיעֵי וְיִשְׁמְרוּהוּ, אֲתָן לְהֵם זֶה לְעוֹלָם אַחֲרוֹן. וְהֵינוּ דְכִתְיִב: הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁכְּבָר בָּא מִקְּדָם שְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, הֵדָא הוּא דְכִתְיִב (תְּהִלִּים לא, כ): "מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאֵיךָ פְּעֻלַּת לַחֲוֹסִים בְּךָ נִגְדַּ בְּנֵי-אָדָם"; וּמַבִּיא רַאֲיָה מְפֻסּוּק, שְׁזֵה שִׁיף עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל שְׁהוּא נִקְרָא צַדִּיק, שְׁנֹאֲמַר (יִשְׁעִיָּה ס, כא): "וְעַמְּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גְּזָר מְטָעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר"; וְאָסוּר לְהַתִּיאֵשׁ וְלוֹמַר, שְׁדָבַר זֶה לֹא שִׁיף אֵלֵי, כִּי אֲדַרְבֵּה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְּפָאָר עִם כָּל נְשֻׁמָּה וּנְשֻׁמָּה שְׁהִיא חֵלֶק אֱלוֹהֵי מַמְעַל, וְכָל זְמַן שְׂאָדָם חֵי, יִכּוֹל לְתַקֵּן אֶת הַכָּל. וְלָכֵן אָסוּר לְהַתִּיאֵשׁ בְּשׁוּם פְּנִים וְאָפֵן, וְאֶפְלוּ שְׁנֹמְצָא כְּבָר בְּנִי שְׁעָרֵי טְמָאָה, אִם הוּא רַק חוֹזֵר בְּתִשּׁוּבָה שְׁלָמָה אֵלָיו יתְבַרַךְ, יִכּוֹל לְהַפֵּךְ בְּרִגְעָה וּלְהַכְּנִס לְנִי שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

פְּרָק ג'

א עַקְבִּיא בֶּן מֵהַלְלָאֵל אוֹמֵר, הַסְתַּפַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי, שְׂאָדָם צְרִיף לְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְתַמִּיד יִסְתַּפַּל בְּרוּמְמוֹתוֹ יתְבַרַךְ וְכֵן בְּשִׁפְלוּתוֹ, וְכַמוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סז): כְּשִׂאָדָם מִתְקַרֵּב לְצַדִּיק הָאֲמַת, נִפְתַּחֹת לוֹ הַעֲיִנִּים לְרֵאוֹת בְּגִדְלַת הַבוּרָא יתְבַרַךְ שְׁמוֹ, וְהַעֲקַר לְהַסְתַּפַּל עַל עֲצָמוֹ — אֵיף שְׁהוּא אוֹחֲזוּ בְּמִדּוֹתָיו. וּבְכַאֲמַת זֶה תְּלוּי בְּזֵה, כְּפִי שְׂאָדָם מִתְּבוּנָן בְּגִדְלָתוֹ יתְבַרַךְ, אֲשֶׁר אֵין חֶקֶר לְגִדְלָתוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה נוֹפְלַת עָלָיו בּוֹשָׁה, וּמִתְחִיל לְהַסְתַּפַּל עַל עֲצָמוֹ, וְכָכָל שְׁמַסְתַּפַּל בְּגִדְלַת הַבוּרָא יתְבַרַךְ שְׁמוֹ, כֵּן מַסְתַּפַּל הַיֵּטֵב עַל עֲצָמוֹ, וְרוּאָה שְׁפְלוּתוֹ. וְאָמַר הָאִישׁ הָאֱלֹקִי רַבְּנֵי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מְלִיצְעֵנְסֶק זי"ע (נַעַם אֱלִימֶלֶךְ, פְּרַשְׁת קְדוּשִׁים), כִּי הַצַּדִּיק צְרִיף לְעַבֵּד אֶת הַבוּרָא בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ בְּשִׁתֵּי מְדַרְגּוֹת, לְרֵאוֹת תַּמִּיד לְחֹשֵׁב רוּמְמוֹת אֵל וּגִדְלָתוֹ, וְלַחֲשֹׁב וְלְרֵאוֹת תַּמִּיד בְּשִׁפְלוּתוֹ,

א עקביא. מטפה סרוחה. טפת שכנת זרע ואף על פי שנשעת העצור אינה סרוחה שאינה מסרחת נרחס האשה עד לאחר שלשה ימים וכשתסריח אינה ראויה להזריע מכל מקום קרי לה טפה סרוחה מפני שהיא קרוזה להסריח מיד כשהיא חוץ למעי האשה. והמסתכל שזא מטפה סרוחה נזול מן הגאות. והמסתכל שעמיד לילך למקום עפר רמה ותולעה. נזול מן התאווה והחמדה אל הממון. והמסתכל שעמיד ליתן דין וחשבון פורש מן החטא ואינו נכשל בעצירה:

דְּבָרִים וְאִין אַתָּה בָּא לִיְדֵי עֲבָרָה. דַּע, מֵאִין בָּאת, וְלֹאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן. מֵאִין בָּאת, מִטְּפָה סְרוּחָה, וְלֹאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, אֶל מְקוֹם רָמָה וְתוֹלְעָה. וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, לִפְנֵי מַלְאָךְ

מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא :

וְזֶה פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה: "עַקְבִּיא בֶּן מִהֶלְלָאֵל אוֹמֵר הַסְּתַפֵּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים וְכוּ', דַּע מֵאִין בָּאת וְכוּ', מֵאִין בָּאת? מִטְּפָה סְרוּחָה"; וְלִכְאוּרָה הִיָּה לוֹ לַתְּנָא לְקַצֵּר וְלוֹמַר: הַסְּתַפֵּל, דַּע מֵאִין בָּאת? מִטְּפָה סְרוּחָה, וְלָמָּה לוֹ לְכַפֵּל אֶת דְּבָרָיו? אַף הָאָמַת שֶׁהַתְּנָא הוֹרָה לָנוּ אֶת דְּרָכֵי הַנְּי"ה, שְׁאַנְחִנוּ חַיִּיבִים לְהַסְּתַפֵּל תָּמִיד בְּרוּמָמוֹת אֵל וּבְשִׁפְלוּתָנוּ, וְרַמְזוּ תַּחֲלָה בְּאִמְרוֹ "דַּע מֵאִין בָּאת", פְּרוּשׁ — רָאָה וְהַסְּתַפֵּל וְחָשַׁב מִחֻצְבְּתָךְ שְׁנֹחֲצֶבֶת מִשָּׁם, מִמְּקוֹם גְּבוּהָ, מִתַּחַת כְּפֹא הַכְּבוֹד. "וְלֹאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ", פְּרוּשׁ —

שֶׁתַּחֲשֹׁב שְׁצָרִיךְ שֶׁתַּחֲזוֹר נִשְׁמַתְךָ מִמְּקוֹם שֶׁלְקַחְתָּה מִמִּחְצָבָה הִרְאִישׁוֹן, בְּלִי שׁוּם פְּגָם. וְצָרִיךְ אַתָּה לְזַכֵּר וּלְצַחֲצֹחַ וּלְלַבֵּן אֶת נִשְׁמַתְךָ מִכָּל סִיג. "וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין", וְהַשְּׁלֵשׁ הָאֵלוֹ הֵם רוּמָמוֹת הָאֵל. וְהַזְהִיר הַתְּנָא בְּלִשׁוֹנוֹ הַזֶּה וְהַטְּהוֹר, וְאַחֲרֵיכֶן פִּרַשׁ לָנוּ שְׁנִחְשֹׁב בְּשִׁפְלוּתָנוּ, וְהִמָּה: "מֵאִין בָּאת וְכוּ', וְלִפְנֵי מִי" וְכוּ', וְאִיךָ תִּשָּׂא פָנֶיךָ לַעֲמֹד לִפְנֵי מַלְאָךְ גְּדוֹל וְנוֹרָא בְּהַסְּתַפֵּלְךָ בְּשִׁפְלוּתְךָ כְּזוֹ שֶׁאַתָּה הִבֵּל וְרִיק וְצַל עוֹבֵר. לָכֵן יִהְיֶה תָּמִיד נֶגֶד עֵינֶיךָ, וְתִהְיֶה תָּמִיד בְּתִשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתֶיךָ וּפְשָׁעֶיךָ, שֶׁשֶּׁפֵּל כְּזֶה יִכְעִס שָׁמוֹ הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְתִרְאֶה תָּמִיד אֶת רוּמָמוֹת הָאֵל וְאֶחָדוֹתוֹ לִיחָד שָׁמוֹ הַגְּדוֹל בְּאָמַת, וְתִדְאָג תָּמִיד עַל צְרוּת יִשְׂרָאֵל וְלְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, עַל טוֹבָתָם וְהַשְּׁפָעְתָם שֶׁיִּשְׁפִיעַ לָהֶם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּרַב כָּל טוֹב, וְלִבְטָל מֵעֲלֵיהֶם כָּל הַגְּזֵרוֹת, עֵינַי שָׁם; הִינוּ שֶׁבְּשִׁבְלֵי זֶה כָּפַל הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ דְּבָרָיו: "הַסְּתַפֵּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, וְאִין אַתָּה בָּא לִיְדֵי עֲבָרָה; דַּע מֵאִין בָּאת, וְלֹאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן. מֵאִין בָּאת, מִטְּפָה סְרוּחָה. וְלֹאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, לְמְקוֹם עֶפְרָרָה וְתוֹלְעָה, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, לִפְנֵי מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשִׁים בְּרוּךְ הוּא"; כִּי מֵאִין בָּאת זֶה כְּנֶגֶד שִׁפְלוּת עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא בָּא מִטְּפָה סְרוּחָה, וְלֹאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, זֶה כְּנֶגֶד שִׁפְלוּת עֲצָמוֹ — אֶל מְקוֹם רָמָה וְתוֹלְעָה וְיִתְבַּלֶּה גּוּפְךָ, וְעַל־כֵּן מָה וְלָמָּה לָךְ לְהִתְנַאֲוֹת, כִּי בָּאת מִטְּפָה סְרוּחָה, וְאַתָּה הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹם רָמָה וְתוֹלְעָה. וְיִרְדֶּעָה זוֹ מִבִּיאָה אֶת הָאָדָם לְהַסְּתַפֵּל עַל שִׁפְלוּת עֲצָמוֹ שֶׁהוּא לֹא כְּלוּם, טְפָה סְרוּחָה, וְסוּפוֹ לְהִבְלוֹת בְּקֶבֶר וְלִהְיוֹת מֵאֶכָּל לְרָמָה וְתוֹלְעָה. "וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן", זֶה גַּם־כֵּן כְּנֶגֶד שִׁפְלוּת עֲצָמוֹ, שֶׁלֹּא תִתְנַאֲוֶה כְּרַגְעַ, כִּי עַל כָּל דְּבָר יִבְיָאָךְ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּמִשְׁפָּט. וְלָכֵן עֲלֶיךָ לְשַׁפֵּט אֶת עֲצָמְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ "לִפְנֵי מַלְאָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשִׁים בְּרוּךְ־הוּא", זֶה כְּנֶגֶד גְּדֻלוֹת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שָׁמוֹ, שֶׁסוּפָךָ לַעֲמֹד לִפְנֵי מַלְאָךְ חַי וְקַיִם. וְלָכֵן, אֶהוּבֵי, בְּנֵי! רָאָה מָה לִפְנֵיךָ, תָּמִיד תִּסְתַּפֵּל עַל שִׁפְלוּת עֲצָמְךָ, וְתִזְכֹּר אִיךָ שֶׁאַתָּה לֹא כְּלוּם, כִּי הָעֶקֶר לְהַסְּתַפֵּל עַל עֲצָמוֹ; כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל כָּל אָדָם מִסְּתַפֵּל

רק על זולתו, וזה מכניס בו גאות וישות. אבל אם אדם מתבונן תמיד על שפלות עצמו, זה יביא אותו להסתפל תמיד רק על גדלות הבורא יתברך שמו. וככל שאדם בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, כמו־כן הוא נתבטל בעיני עצמו, פי זה תלוי בזה; פי אי אפשר להשיג שום מדרגה כל זמן שיש בו

ב רבי חנינא סגן הפהנים
אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו:

ישות וגאות. כמאמרם ו"ל (פסחים י"ו): כל המתיהר, אם חכם — חכמתו מסתלקת ממנו. וכן אמרו (מגלה כט): האי מאן דיהיר — בעל מום הוא; פי כשאדם מחזיק את עצמו לאיזו מציאות, אין לו שום שיכות אל הקדשה. וזפי הנפש לא יכולים לסבל את אדם שמתיהר ומתגאה על זולתו. כמאמרם ו"ל (אבות דרבי נתן, פרק יא): כל המגביה עצמו על דברי תורה, למה הוא דומה? לנבלה משלכת בדרך, וכל עובר ושב מניח ידו על חטמו ומתרחק ממנה והולך. ודבר זה ראו אצל האיש האלקי רבנו רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שלא היה יכול לסבל אדם שהחזיק את עצמו למשהו, פי אצלו היה העקר להיות בטל ומבטל בעיני עצמו, ולהרגיש כאלו הוא הכי גרוע בעולם. ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניך! אם אתה רוצה לזכות שיאיר עליך אור האין סוף ברוך הוא, ותזכה להיות מצופי המרפכה העליונה, ויהיו לפני עיניך תמיד שמוותיו יתברך: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, ותטיל בהם כמטיל בגן נהדר, עליה להיות בטל ומבטל לגמרי בעיני עצמה, ותמיד תזכר בשפלות עצמה, ועל־ידי־זה תגיע לצפות ולראות ברוממותו יתברך, והבן למעשה. **ב הוי מתפלל בשלומה של מלכות:** צריך שתדע, אהובי, בני! אשר האדם צריך להתפלל תמיד, שתהיה שלמות במלכות שמים, דהינו שיזכה לעבד את הקדוש־ברוך־הוא באהבה ויראה, אשר הוא בסוד שמיים — א"ש ומי"ם, כמובא בזהר (תרומה קסד): מאי שמיים? אש ומים שתפן פחדא, עין שם. פי צריכים שניהם — אהבה ויראה ביחד, פי אי אפשר לעבד את הקדוש־ברוך־הוא רק עם מדרגה אחת או באהבה או ביראה, פי אז יתבטל ממציאותו. וזה שאמר התנא: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" שמים, שתזכה ליראה ולאהבה ביחד, ושלא תתגבר מדה אחת יותר על השניה, כמובא בזהר (נאמה רטו): בעי לשואה רעותיה בדחילו ורחימו פחדא; פי צריכים לעבד את הקדוש־ברוך־הוא בשתי המדות: אהבה ויראה גם יחד. וזו שלמות מלכות שמים. פי אם האדם יעבד אותו יתברך רק במדת אהבה בתענוגים, אז מרב תשוקה בכלות הנפש — יתבטל ממציאותו, ועל־פן עליו לחזר גם אל מדת היראה, לירא ולפחד ממנו יתברך. וזה שהזהיר התנא: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות", שמלכות שמים תהיה שלמה אצל האדם באהבה ויראה גם יחד, "שאלמלא מוראה" של מלכות "איש את רעהו חיים בלעו", פי אם האדם יעבד את הקדוש־ברוך־הוא רק במדת אהבה בתענוגים, ויהיה דבוק בחי החיים בו יתברך, אז תתפרד הנפש מהגוף לגמרי, עד שיהיה בטל ממציאותו, ואין זה רצונו יתברך, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי־מוהר"ן, חלק ב', סימן סח), שצריכים להיות למעלה ולמטה, פי אין זו מעלה להשאר רק למעלה, עין שם. ולכן "אלמלא מוראה" של מלכות, הינו מדת היראה שיקנה לעצמו, אז "איש את רעהו חיים בלעו"; פי אהבה ויראה הן כמו תרין רעין דלא מתפרשין, ואם יעבד את

חזירו: ג יראי ה' איש אל רעהו. הכי כאן שנים: הקדוש־ברוך־הוא רק עם מדת אהבה ויבלע וידום. לשון קול דממה דקה כדרך השונה יחידי שהוא מדת היראה, אין זו שלמות, כי הוא יתבטל שונה נלמט: כי נטל עליו. כאלו נמינת כל המורה ממציאותו לגמרי, מרב תענוג ודבקות שמשגיגים בעת שבטלים אליו יתברך, ואין זה רצונו שאדם ישאר רק למעלה. ובאמת אמר רבנו ז"ל (לקוטי־מוה"רן, חלק א', סימן יז), שאהבה

ג רבי חנניא בן תרדיון אומר, שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר
ויראה זוכים רק על־ידי הצדיק, שהוא מחפש את תפארתו של בר ישראל. ומדת התפארת כוללה מחס"ד וגבורה, שהוא א"ש ומי"ם, אהב"ה וירא"ה. ולכן צריכים את שניהם דיקא, וזה "אלמלא מוראה של מלכות", אם לא תהיה לו מדת היראה, אזי בתי החיים בו יתברך יבלע ויתבטל ממציאותו, שזה "איש את רעהו חיים בלעו", הינו אהבה תבלע את היראה ויתבטל ממציאותו לגמרי, והבן למעשה.

ג שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר האדם צריך להיות דבוק בו יתברך, ולא להסיח דעת ממנו יתברך פרגע, וזה עקר השלמות שהאדם צריך להגיע לזה, רק לחשב ולציר בדעתו שהקדוש־ברוך־הוא אתו, עמו ואצלו. שזה נקרא השראת השכינה. ועל זה אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין צו:): האבות הן הן המרפכה, כי הם היו בטלים ומבטלים לגמרי לאין סוף ברוך הוא, ועל־ידי־זה נעשו מרפכה לשכינת עזו יתברך, כבכול, הקדוש־ברוך־הוא רכב עליהם בקביעות. וכן כל צדיק וצדיק, שהוא בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, נעשה מרפכה לשכינת עזו יתברך. וכמאמרם ז"ל (הובא רש"י בראשית יז, כב): הצדיקים הם מרפכתו של מקום. וכן אמרו (בראשית רבה, פרשה פט, סימן ד): צדיקים אלהיהם מתקנים עליהם, שנאמר (בראשית כח, יג): "והנה ה' נצב עליו", פי הם בטלים לגמרי אל עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (תנחומא וירא): אשרי הצדיקים ואשרי דבקהם. ובאמת כל בר ישראל יכול להגיע אל מדרגה זו, עד שתמיד ידבר ממנו יתברך, אפלו כשפוגש איזה יהודי, כבר מתחיל לדבר אתו דבורי אמונה והשגחה פרטית, וזו התכלית שקל בר ישראל צריך להגיע אליה, וכמאמרם ז"ל (תנחומא גשא): מיום שברא הקדוש־ברוך־הוא את עולמו, נתאנה שיהיה לו דירה בתחתונים, הינו שבגיא־אדם נכירו אותו, וידברו ממנו יתברך, וזה צריך להיות שיחה בין הבריות, תמיד להזכיר אותו יתברך. וזה שאמר התנא הקדוש: "שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים", ובאמת יש לדיק מה הלשון "ביניהם"? אלא שלא ימלט ששני יהודים מתוועדים יחד, שלא ידברו ממנו יתברך, אפלו כשמדברים שיחת חלין, כגון: אחד מספר לשני נסעתי מעיר זו לעיר זו, ובאמצע נעצרתי להתפלל מנחה, או נסעתי בדרך ורציתי לאכל, אבל לא היה שם אכל פשר, שזה שיחת חלין של בר ישראל, תמיד צריך לשלב ביניהם דבורים קדושים, שיהיו קשורים אל התורה ואל המצוות, וכזה בעצמו נזכרים בו יתברך, וזה צריך להיות השיחות חלין של כל בר ישראל, אפלו שמספר ספורים על דא ועל הא, עם כל זאת ההכרח לשלב בדבוריו דבורי אמונה וקיום המצוות. ולכן אפלו "שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים", הינו פי שנים שיושבין ומדברים, אפלו בדבורים של מה בקך, ההכרח שיהיה "ביניהם" דבורים של תורה, כגון: בני לומד בתלמוד תורה, ויש לו מלמד טוב, או נכנסתי

לְבֵית־הַכְּנֶסֶת לְהַתְפַּלֵּל, וְרָאִיתִי שֶׁם הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה וְכדוּמָה כָּל מִינֵי דְבוּרִים שֶׁרַק מְדַבְּרִים, צְרִיכִים לְשֵׁלֵב בֵּינֵיהֶם דְבוּרֵי קִדְשָׁה וְתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְלְהַזְכִּיר אוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, אֲבָל בְּרוּגַע שֶׁחִסַּר "בֵּינֵיהֶם" דָּבָר זֶה, הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִיִּים. וּמֵבִיא רְאִיָּה מִפְּסוּק: "וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יֵשֵׁב", כִּי עֲצָם הַיְשִׁיבָה שְׂיוֹשְׁבִים בְּיַחַד, וְלֹא מְדַבְּרִים מְאֻמוּנָה וּמִתוֹרָה אוֹ אֶפְלוּ בְּתוֹךְ הַשִּׁיחַת חֲלִין לְהַזְכִּיר דְבוּרִים שְׂשִׁיכִים אֶל הַקִּדְשָׁה, זֶה כְּבָר מוֹשֵׁב לְצִיִּים. וְצְרִיכִים מְאֹד לְהִזְהַר לֹא לְהִתְחַבֵּר עִם אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ. וּבְאֵמֶת, צְרִיךְ כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל לְרֹאוֹת כְּשֶׁמִּתְעוֹד עִם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, אֲנָשֵׁי הַשּׁוּק, סוֹחְרֵי סוּסִים וְכדוּמָה, שֶׁהוּא יִדְבֵּר אִתָּם

(תהלים א), "וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יֵשֵׁב". אֲבָל שְׁנַיִם שְׂיוֹשְׁבִים וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם דְבָרֵי תוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָאכֵי ג), "אֲזַ נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּפְתַּח סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וְלַחֲשֵׁבֵי שְׁמוֹ". אֵינן לִי אֵלָא שְׁנַיִם. מִנִּין שֶׁאֶפְלוּ אֶחָד שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שְׂכָר, שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיכָה ג), יֵשֵׁב בְּדָד וַיִּדַּם

דְבוּרֵי אֲמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וַיִּלְבִּישׁ בְּשִׁיחַתוֹ תוֹרָה, וְכַמוֹכָא בְּדַבְּרֵי רַבְּנֵי ז' ל' (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן צ"א), שֶׁזֶּה עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים שֶׁאֶפְלוּ כְּשֶׁמְדַבְּרִים עִם הַמּוֹנֵן-עִם, הֵם מְסַפְּרִים אִתָּם סְפוּרִים שֶׁל מַה בְּכָךְ, וּבְתוֹךְ הַדְּבוּרִים וְהַשִּׁיחוֹת חֲלִין, מְלַבִּישִׁים אוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ, שֶׁלֹּאט לֹאט עַל-יְדֵי-זֶה מְקַרְבִּים אוֹתָם אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְזֶה מַה שֶׁאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (עֲבוּדָה זָרָה י"ט): שִׁיחַתָּן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכָה תַלְמוּד; הֵינּוּ אֶל הַלְמוּד צְרִיכִין שִׁיחוֹת שֶׁל מַה בְּכָךְ, כִּי הַמּוֹנֵן-עִם רְחוּקִים מְלֵהוּיּוֹת דְבָקִים בּוֹ יִתְבַּרְךָ. וְלָכֵן הַצְּדִיקִים מוֹרִידִים אֶת עֲצָמָם אֶפְלוּ אֶל רְשָׁעִים, וּמְסַפְּרִים עִמָּהֶם מְעַסְקֵי מְלַחְמוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה מְעַסְקֵי הָעוֹלָם, אִךְ מְלַבִּישִׁין בְּתוֹךְ הַסְּפוּרִים וְהַדְּבוּרִים אֶת הָאוֹר הַגְּדוֹל שֶׁל הַתוֹרָה, כִּי מְלַבִּישִׁין אֶת הָאוֹר בְּלְבוּשֵׁים שׁוֹנִים, כִּי עִם אֲנָשִׁים רְחוּקִים לֹא יְכוּלִים לְדַבֵּר פְּתוּחַ מְגֻלוֹי אֱלָקוֹת. וְלָכֵן צְרִיכִים לְעַרְבֵב בֵּין הַדְּבוּרִים וְהַשִּׁיחוֹת דְבוּרִים שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם וְאֲמוּנָה, הַמוֹשְׁכִים לָבָם אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְזֶה "אֲבָל שְׁנַיִם שְׂיוֹשְׁבִין וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם דְבָרֵי תוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם", הֵינּוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים נִפְגְּשִׁים יַחַד, וְכֵן יוֹצֵא מִבֵּין שִׁיחוֹתֵיהֶם דְבָרֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וְאֲמוּנָה, בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְׂכִּינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם. וּמֵבִיא רְאִיָּה מִפְּסוּק, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָאכֵי ג, טו): "אֲזַ נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּפְתַּח סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וְלַחֲשֵׁבֵי שְׁמוֹ". וְלִכְאוּרָה מַה הַלְשׁוֹן "נִדְבְּרוּ"? אֵלָא כְּשֶׁשְׁנֵי יְהוּדִים נִפְגְּשִׁים יַחַד, וְהֵם בְּאֵמֶת יִרְאֵי ה', אֲזַ מְמִילָא יוֹצֵא מֵהֶם דְבוּרִים קְדוּשִׁים, כִּי מְזַכֵּרִין זֶה לְזֶה עֲבֻדוֹת וְשִׁיחוֹת הַקְּשׁוּרוֹת אֶל הַתוֹרָה וְהַמְצׁוּוֹת, וּמְדַבְּרִים דְבוּרֵי אֲמוּנָה, שֶׁאֲזַ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לּוֹקַח אֶת דְבוּרֵיהֶם וְחַדוּשֵׁיהֶם וְכוֹתֵבָם בְּסֵפֶר, וְאֵלוֹ הַדְּבוּרִים וְהַחַדוּשִׁים נִכְנָסִים אַחֲרֵי-כֵן לְצְדִיקִים, וְזוֹכִים לְחַדֵּשׁ חַדוּשִׁים חֲדָשִׁים עַל-פִּי הַהַקְדָּמוֹת הָאֵלוֹ שֶׁשֶׁמְעוֹ. "אֵינן לִי אֵלָא שְׁנַיִם" שְׂיוֹשְׁבִים וּמְדַבְּרִים דְבָרֵי תוֹרָה וְאֲמוּנָה, שֶׁמְמִישִׁיכִים אֶת הַשְׂכִּינָה אֶצְלָם, "מִנִּין שֶׁאֶפְלוּ אֶחָד שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה", וּמְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ וּמְדַבֵּר לְעֲצָמוֹ דְבוּרִים שֶׁל אֲמוּנָה וּבְטָחוֹן, וְאֵינּוּ נוֹתֵן לְעֲצָמוֹ לִפְלֵ, "שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שְׂכָר", וְאֵינן הוֹלֵךְ לְאֲבוֹד הַדְּבוּרִים שֶׁמְדַבֵּר וּמְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיכָה ג, כח): "יֵשֵׁב בְּדָד וַיִּדַּם כִּי נָטַל עָלָיו", אֶפְלוּ אֲדָם מְבַדֵּד, וְאֵינן לוֹ מִי שֶׁיִּחַזַּק אוֹתוֹ וּמִי שֶׁיִּלְמַד עִמּוֹ, וְהוּא לּוֹמֵד לְעֲצָמוֹ, וּמְחַזֵּק וּמְעוֹדֵד וּמְשַׂמַּח אֶת עֲצָמוֹ, "הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שְׂכָר"; כִּי בְּאֵמֶת זֶה

ד ולא אמרו עליו דברי תורה. וזכרכת המזון
 שמזככים על השלמן יולאין די חוצמן. וחשוב כאלו
 אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי: מזבחי מתים.
 תקרובת עבודה זרה לכמיז (תהלים קו) ויאלמדו לזעל
 פעור ויאכלו זבחי מתים:
 מלאו קיא צואה. ועבודה
 זרה קרויה לואה דכתיב
 (ישעיה ל) לא תאמר לו: בלי
 מקום. זשניל שלא הזכירו
 שמו של המקום ברון הוא על
 (כח), **פִּי כָּל שְׁלַחְנוֹת מְלֹאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מְקוֹם.**

את עצמו, אלא מחזק ומשמח ומעודד את עצמו, זה מאד מאד חשוב בעיניו יתברך. וכמאמרם
 ו"ל (אבות דרבי גמון, פרק ח', סימן ר'): יחיד שיושב ועוסק בתורה, שכרו מתקבל בפרום, שנאמר
 (איכה ג, כח): "ישב בדרך וידם פי גטל עליו"; משלו משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה לו בן
 קטן, הניחו ויצא לשוק, עמד ונטל את המגלה והניחה בין ברקיו, והיה יושב והוגה בה. פיון
 שבא אביו מן השוק, אמר: ראו בני קטן שהנחתו ויצאתי לשוק, מה עשה? מעצמו למד ונטל
 את המגלה והניחה בין ברקיו, והיה יושב ולומד בה. הא למדת, שאף יחיד שיושב ועוסק בתורה
 — שכרו מתקבל בפרום; ומכל שכן אדם שעוברים עליו יסורים ממתנגדים רשעים ארורים
 שמצערים אותו ומחרימים אותו, ולא רוצים לדבר אתו, והוא יושב בתדרו בדה, ואף-על-פי-כן
 לא מתפעל מאף אחד, אלא הוא לומד תורה לשמה, לשם אל עולם, ומחזק את עצמו, ומדבר
 לעצמו דבורי התחזקות ובטחון, לא יזוז משם, עד שהשכינה תשב ממולו, והבן למעשה.
 ד שלשה שאכלו על שלחן אחד, ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו מזבחי מתים:
 צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן
 לא נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ובכל פרט מפרטי הבריאה: דומם, צומח, חי,
 מדבר, מגלגלות נשמות, כמובא (שער הגלגולים), וכלם מחכים לתקונו, וביותר מתגלגלות נשמות
 במיני מאכלים, ועל-כן הזהיר האריז"ל מאד מאד לכוון בכרכות הנהנין, ברכות שמכרכים על
 פרות האילן והאדמה, ובפרט ברפת-המזון, שבזה מעלים את הנפשות המגלגלות בתוף
 המאכלים. וזה מה שמהיר אותנו התנא הקדוש: "שלשה שאכלו על שלחן אחד, ולא אמרו
 עליו דברי תורה, כאלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח, ח): 'פִּי כָּל שְׁלַחְנוֹת מְלֹאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מְקוֹם'"; ונקט שלשה אנשים דיקא, והוא על דרך שגלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר),
 חלק א', סימן לר), אשר כפי להוריד את התרפה מהאדם, כמו שכתוב (תהלים סט, כא): "תרפה שכרה
 לבי", הינו התרפות והבזיונות שוברים לבו של אדם, והתקונו הוא על-ידי שמקשר את לבו לנקדה
 השכיכת ללבו בעת הזאת, ועל-ידי-זה נתבטל התרפה השורה על לבו; הינו פשאדם מקרב אל
 צדיק שדבוק בהקדוש-ברוך-הוא, ופיו מלא מאלקות, הוא יכול לעורר את הנקדה של כל בר
 ישראל, שגם הוא יהיה דבוק באין סוף ברוך הוא, ועל-ידי-זה תהיה לו עליה, ויתבטלו ממנו

כָּל הַתְּרַפּוֹת וְהַבְּיּוֹנוֹת. פִּי כָּל מָה שְּׁאֵדָם סוֹבֵל, הַשְּׁלֵמָן: שְׁנֵאמַר וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלַחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי
 זֶה בַּק מִחֲמַת שְׁנִפְרָד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִפְרִיד אֶת ה'. מִיַּד כַּשְׂדֵּר כַּדְּבָרֵי תוֹרָה נִקְרָא שְׁלֵמָן אֲשֶׁר לִפְנֵי
 גְּקֻדְתוֹ מֵאֲמַת מְצִיאֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל-יְדֵי-זֶה ה'. וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים מֵרֵאשִׁו שֶׁל מִקְרָא הוּא יוֹנָא. דְּכַתִּיב
 פִּיּו וְלִבּוֹ אֵינָם שְׁוִים, וּמִשָּׁם סוֹבֵל מָה שְּׁסוֹבֵל. וְהַמּוֹנָח עַן שְׁלֵשׁ אֲמוֹת. אֵל תִּקְרִי אֲמוֹת אֵלֶּה אֲמוֹת.
 וַיֵּשׁ שְׁלֵשׁ גְּקֻדּוֹת אֲבֵל שְׁלֵשָׁה שְׁאָכְלוּ עַל כִּמוּ יֵשׁ אִם לִמְקָרָא. שְׁלֵשׁ
 בְּהַתְּקַרְבוֹת לְצַדִּיק: א. כִּנְגַד תוֹרָה נְצִיחִים וְכַחוּזִים.
 עֶצֶם הַהַתְּקַרְבוֹת אֶל שְׁלֵחָן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דְּבָרֵי וְאִמְרִי לֵה מִקְרָא. מִשְׁנֵה.
 הַצַּדִּיק וְהַרְבִּי שֶׁל אָדָם, תוֹרָה, כְּאֵלוֹ אָכְלוּ מִשְׁלַחָנוּ וּגְמָרָא. שְׁרִיךְ אִדָם לְדַבֵּר בֵּהֶן
 הוּא כְּבָר מוֹעִיל לְטַהַר שְׁל מְקוֹם, שְׁנֵאמַר (יִחְזַקְאֵל
 וְלִזְכּוֹף אֶת הַלֵּב, שְׁוֹ גְּקֻרָאֵת גְּקֻדַּת הַצַּדִּיק. ב.
 גְּקֻדַּת הַחֶבֶר; הֵינּוּ זֶה לֹא

מִסְפִּיק שֶׁהוּא לּוֹמֵד לְבַד, אֶלָּא הַהֶכְרַח שִׁיְהִיָּה לוֹ חֶבֶר טוֹב, שֶׁהוּא יִסְבִּיר לוֹ אֶת דְּבָרֵי הַצַּדִּיק,
 אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבֵּין מִהַצַּדִּיק בְּצוּרָה אַחֲרָת וּבִאֲפִן אַחַר לְגַמְרִי, פִּי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ דְּעָה
 אַחֲרָת. וְכִמְאָמְרָם ו"ל (בְּרֻכּוֹת נח.): כְּשֵׁם שֶׁפְּרָצוּפִיָּהֶם שׁוֹנִים, כֶּף דְּעוֹתִיָּהֶם שׁוֹנוֹת; וְלִכֵּן כָּל אֶחָד
 מִקְבֵּל מִהַרְבִּי וְהַצַּדִּיק שְׁבִדוֹר בְּצוּרָה אַחֲרָת. ג. גְּקֻדַּת עֶצְמוֹ; שְׁנֵה הַיְסוּד, אֲשֶׁר כָּל מָה שְּׁלּוֹמֵדִים
 מִהַצַּדִּיק הֵאֱמַת, וְחוֹזְרִים אֶת זֹאת עִם הַחֲבֵרִים, עֶקֶר הַשְּׁלֵמוֹת שְׁיִגִיעַ אֵלָיו — שֶׁהוּא יִקְיָם אֶת
 זֶה, וְתַתְּעוֹרֵר הַגְּקֻדָּה שְׁכָּלְבוּ אֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְלִכֵּן צְרִיכִים בְּעֵת הָאָכֵל שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים דִּיקָא,
 שְׁיִדְבְּרוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יְהִיָּה תִקּוּן לְנִשְׁמוֹת הַמְּגַלְגָּלוֹת בְּתוֹךְ הָאָכֵל, פִּי בְּזֵה שְׁיֵשׁ
 שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים, הֵם נִעֲשִׂים רַבִּי, חֶבֶר וְתַלְמִיד בִּיחָד, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִשְׁלָם תִּקּוּן הַנִּשְׁמוֹת. וְזֶה "אָבֵל
 שְׁלֵשָׁה שְׁאָכְלוּ עַל שְׁלֵחָן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דְּבָרֵי תוֹרָה, כְּאֵלוֹ אָכְלוּ מִשְׁלַחָנוּ שֶׁל מְקוֹם" בְּרוּךְ
 הוּא, שְׁנֵאמַר (יִחְזַקְאֵל מא, כב): "וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלַחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'" ; פִּי בְּרַגַע שְׁשִׁלְשָׁה אַנְשִׁים
 יוֹשְׁבִים בִּיחָד, וּמִדְּבָרִים דְּבָרֵי תוֹרָה, יֵשׁ תִּקּוּן לְכָל הַנִּשְׁמוֹת הַמְּגַלְגָּלוֹת בְּתוֹךְ הָאָכֵל, וַיּוֹצֵא בְּרוּז
 מִן הַשָּׁמַיִם מִסְעֵדָה כְּזוֹ: "וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלַחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי הַנְּוִי"ה", כְּמוֹכָא (וְהוּא תְּרוּמָה קַנְד):
 שְׁלַחָן דְּלֹא אֲתָמַר עָלֶיהָ מְלִי דְּאוּרִיתָא, עָלֶיהָ כְּתִיב (ישעיה כח, ח): "כִּי כָּל שְׁלַחָנוֹת מְלֹאוּ קִיָּא
 צָאָה בְּלִי מְקוֹם", וְאָסוּר לְכַרְכָּא עַל הַהוּא שְׁלַחָן, מֵאִי טַעְמָא? בְּגִין דְּאִית שְׁלַחָן וְאִית שְׁלַחָן;
 שְׁלַחָן אִיהוּ דְּקָא מְסַדְרָא קַמִּיה דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָא וְאִיהוּ קַיְמָא תְּדִיר לְסַדְרָא בֵּיה פִּתְגָמֵי
 אוּרִיתָא וְלֹאֲכַלְלָא בֵּיה אֲתָנוּ דְּמִלֵּי דְּאוּרִיתָא, וְאִינוּן אֲתָנוּ דְּמִלֵּי אוּרִיתָא אֲתַפְּלִילֵן בֵּיה בְּהַהוּא
 שְׁלַחָן, וְאִיהוּ לְקִיט לּוֹן לְגַבִּיָּה, וְכִלִּיל כּוּלְהוּ בְּגוּיָּה, וּבְהוּ אֲשַׁתְּלִים וְחַדִּי וְאִית לֵיה חֲדוּה, וְעַל
 שְׁלַחָן דָּא כְּתִיב (יִחְזַקְאֵל מא, כב): "זֶה הַשְּׁלַחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי הַנְּוִי"ה", לִפְנֵי הַנְּוִי"ה וְלֹא מִלְּפָנֵי הַנְּוִי"ה,
 שְׁלַחָן אַחֲרָא אִית דְּלֹא אִית בֵּיה חֲלָקָא דְּאוּרִיתָא וְלִית לֵיה חֲלָקָא בְּקַדְשָׁה דְּאוּרִיתָא, וְהַהוּא שְׁלַחָן
 אֲקָרִי קִיָּא צוּאָה, וְדָא אִיהוּ בְּלִי מְקוֹם, דְּלִית לֵיה חֲלָקָא בְּסַטְרָא דְּקַדְשָׁה כְּלוּם, בְּגִין כֶּף שְׁלַחָן
 דְּלֹא אֲתָמַר עָלֶיהָ מְלִי דְּאוּרִיתָא, אִיהוּ שְׁלַחָן דְּקִיָּא צוּאָה, אִיהוּ שְׁלַחָן דְּטַעְוָא אַחֲרָא, לִית בְּהַהוּא
 שְׁלַחָן חֲלָקָא בְּרוּזָא דְּאֵלְהָא עֲלָאָה, שְׁלַחָן דְּמִלֵּי אוּרִיתָא אֲתָמַרְו עָלֶיהָ, קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גְּטִיל
 הַהוּא שְׁלַחָן וְשׁוּי לֵיה לְחוּלְקִיָּה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא סוּרְיָא רַב מְמַנָּא גְּטִיל כָּל אִינוּן מְלִין וְשׁוּי דִּיּוּקְנָא
 דְּהַהוּא שְׁלַחָן קַמִּיה קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכָל אִינוּן מְלִין דְּאוּרִיתָא דְּאֲתָמְרוּ עָלֶיהָ סְלַקִּין עַל הַהוּא
 פְּתוּרָא, וְאֲתַעֲטַר קַמִּי מְלַכָּא קַדִּישָׁא. וְלִכֵּן אֲשַׁרִּי מִי שְׁמַדְבֵּר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּתוֹךְ הַסְעֵדָה, אוֹ

אשר לפני ה'. כן פירש רש"י: ה הנעור בלילה על-כל-פנים מספר ספורי צדיקים, שזה מכניס והמהלך בדרך יחידי. ומחשנ נלנו דברי הנאי: אמונה פשוטה, שעל-ידי-זה יש עליה ותקון הרי זה מתחייב בנפשו. לפי שלילה הוא זמן לבל הנשמות המגלגלות בתוך המאכל. ולהפך למזיקים. והמהלך נדרך יחידי הוא נכונה מפני הליטטים וכמה פגעים רעים.

ואם היה מחשנ נדברי תורה היתה תורתו משמרתו: **ה רבי חנינא בן חכנינאי אומר, הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו:**

אין לנשמות המגלגלות תקון, ואז "באלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח, ח): "פי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום"; ומסכנות הנשמות שאין להם תקון ועליה, וממשיכים להסתובב באויר העולם, פי אין להם מקום היכן לנות, והבן למעשה.

ה רבי חנינא בן חכנינאי אומר: הנעור בלילה, והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר רבנו ו"ל גלה לנו נוראות נפלאות סודות עמקים, פלאי פלאות במשנה זו (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן נב); וראוי לך לעבר את המאמר הזה במה פעמים בעיון היטב, ואז תראה נפלאות נוראות אל מה אדם יכול לזכות בזה העולם. תמצית הדבור כדי שיהיה מובן גם לך, אהובי, בני, שהאדם צריך לדעת, שהקדוש-ברוך-הוא מחדש את עולמו בכל יום ויום, בכל שעה ושעה ובכל רגע ורגע, כמו שאנו אומרים בתפלה: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", וכפי שאדם מחדיר בעצמו ידיעות אלו, שהקדוש-ברוך-הוא מחדש את כל הבריאה בכל יום, בכל שעה ובכל רגע מחדש ממש, אז הוא יכול להחיות את עצמו לגמרי, ולהיות נכלל באין סוף ברוך הוא. ומאין בא, שיש אפיקורסים שאומרים, שהעולם הוא מחייב המציאות, שהוא קדמון, רחמנא לישזבון, מדעות כוזבות באלו, עד שיש אפיקורסים, שהמציאו עוד כפירות, שאין באן המקום להאריך בהם? אלא מאחר שברא הקדוש-ברוך-הוא את נשמות ישראל, וכל העולם כלו לא נברא אלא בשביל ישראל, וישראל מושלים בעולם, ואמרו חכמינו הקדושים (תענית ג): כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל; ועקר הפונה שברא כל העולם בשביל ישראל — היתה, שישאל יעשו רצונו יתברך, ושיחזרו וידבקו בשרשם, והינו שיחזרו ויפלו בו יתברך, שהוא מחייב המציאות, ובשביל זה נברא הכל. נמצא, כל מה שישאל עושין רצונו של מקום — נכללין בשרשם, שהוא מחייב המציאות, ועל-ידי-זה נכלל כל העולם שנברא בשבילם במחייב המציאות; כי עקר התכלית היתה רק בשביל עם ישראל, שהם יחזרו אל הקדוש-ברוך-הוא, שרק הוא מחייב המציאות. פי כל הבריאה בלה תלויה רק בו יתברך. ולכן מאחר שנשמות ישראל נמצאים כבר בזה העולם, מזה באות כל הטעיות של הפופרים, שחושבים שהעולם הוא גם-כן מחייב המציאות, פי כל קיום העולם הוא רק בשביל ישראל. ואיך זוכים להגיע למדרגה כזו, להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך עד שיהיה נכלל במחייב המציאות? זה רק על-ידי התבודדות, הינו שאדם צריך להרגיל את עצמו לילה בדרך יחידי ובמקום פנוי שאין שם בני-אדם, שלא הולכים לשם אפלו ביום, ויתבודד אליו

שְׁלֵמד אֶצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, נִתְגַדְּלָה וְנִתְרַחֲבָה הָעִיר, וְנִשְׁתַּנּוּ כָּל רְחוֹבוֹתֶיהָ, וְכִשְׁבָּא — לֹא יָדַע הַדֶּרֶךְ לְבֵיתוֹ. הֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר שֶׁשׂוֹאֲבִים מִשָּׁם מַיִם, וְשָׁמַע שְׁבָנוֹת הָעִיר קוֹרְאוֹת לְנַעֲרָה אַחַת: בַּת חַכִּינָאִי, אָמַר: כִּנְרָאָה זֹאת בַּתִּי, וְהֵלֵךְ אַחֲרֶיהָ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יִשְׁכַּח אֶשְׁתּוֹ וְכִבְרָה קָמַח בְּכִבְרָה, כְּשֶׁנִּשְׁאָה עֵינֶיהָ לְאוֹרַח הַבָּא, נִדְמָה לָהּ שֶׁהוּא בַּעֲלָהּ, וּפְרָחָה נִשְׁמַתָּה. אָמַר: "רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲנִיָּה זֹאת — זֶה שְׁכָרָה?!". בִּקְשׁ רַחֲמִים וְשִׁכַּח רוּחָה עָלֶיהָ. לְמַדִּים מִכָּאן, אֵיךְ שֶׁדִּיקָא הִתְנָא הַקְדוּשׁ הַזֶּה — רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חַכִּינָאִי, זָכָה לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוּל כְּזֶה, עַד שֶׁהוּא לֹא הִפִּיר אֶת עִירוֹ וְאֶת אֶשְׁתּוֹ וּבָתּוֹ, וְלוּלֵי שֶׁשָׁמַע שְׁבָנוֹת הָעִיר קוֹרְאוֹת לְנַעֲרָה אַחַת: "בַּת חַכִּינָאִי", לֹא הָיָה מִפִּיר אֶת בָּתּוֹ. כֹּל־כֵּן גָּבַל בְּמַחְזֵיב הַמְצִיאוֹת. וְזוֹ מִדְרַגַּת הַצְדִּיקִים, שֶׁנִּכְלָלִים לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁלְפָנֶי מֵרָאָה עֲנִיָּהֶם הוּא רַק רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֹקוֹת. וְדָבָר זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר, אֲלֵא זֶה כָּל חֵד וְחֵד לְפִיּוֹם מַה דְּמַשְׁעַר בְּלִבִּיהָ. כְּמוֹכָא (זֶהר וַיֵּא קג:) עַל הַפְּסוּק (מִשְׁלֵי לא, כג): "נִוְדַע בְּשַׁעֲרִים בַּעֲלָהּ", כָּל חֵד לְפִיּוֹם מַה דְּמַשְׁעַר בְּלִבִּיהָ, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבּוֹנוֹ וְ"ל (שִׁיחוֹת־הַר"ן, סִימָן א') עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קלה, ב): "כִּי אָנִי יָדַעְתִּי כִּי גְדוֹל הַנְּיָ"ה וְאֲדוֹנֵנוּ מִכָּל אֱלֹקִים"; דוֹד הַמְּלָךְ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם אָמַר: "כִּי אָנִי יָדַעְתִּי", אָנִי יָדַעְתִּי דִּיקָא, כִּי גְדֹלַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אֵי אֶפְשָׁר לֹאמַר לְחַבְרוֹ, אֶפְלוּ לְעַצְמוֹ אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר מִיּוֹם לְיוֹם, לְפִי מַה שֶׁמְזַרְזִים וּמִתְנוֹצֵץ לוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אֵינּוּ יָכוֹל לְסַפֵּר לְעַצְמוֹ לְיוֹם הַשְּׁנִי הַזֵּרִיחָה וְהַתְּנוֹצְצוֹת שֶׁל גְּדֻלַּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֵיחָה לוֹ אֶתְמוֹל. וְעַל־כֵּן אָמַר: "כִּי אָנִי יָדַעְתִּי", אָנִי יָדַעְתִּי דִּיקָא, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר לְאַחֲרִים כָּלֵל. וְלָכֵן כְּשֶׁבֵר יִשְׂרָאֵל זֹכָה לְהַכְלִיל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, אֲזַי כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה גְּכָלֵלַת בְּמַחְזֵיב הַמְצִיאוֹת, וּמִשָּׁם נוֹבַע שֵׁישׁ אֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁהָעוֹלָם הוּא קַדְמוֹן.

יִתְבָּרַךְ, וַיִּבְטַל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וַיִּדְמָה בְּדַעְתּוֹ אֵיךְ שֶׁהַכֵּל לְכָל זֶה אֱלֹקוֹת, וְדוּמָם, צוּמָח, חֵי, מְדַבֵּר, הַכֵּל זֶה אֱלֹקוֹת, וַיִּזְכֶּה לְבַקֵּשׁ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שִׁיזְכֶּה לְבַטַּל מִעַצְמוֹ אֶת כָּל הַמַּדּוֹת רְעוֹת וְהַתְּאוּוֹת רְעוֹת שֶׁנִּדְבְּקוּ בוֹ, עַד שִׁיְהִיָּה גְּכָלֵל לְגַמְרֵי בְּמַחְזֵיב הַמְצִיאוֹת. וְאָדָם צָרִיךְ לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוּל כְּזֶה, עַד שֶׁלֹּא יְהִיָּה בוֹ שְׁמֵץ שֶׁל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶה מַה שֶׁאָמַר הַתְּנָא הַקְדוּשׁ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חַכִּינָאִי: "הַגְּעוֹר בְּלִילָה", דְּהֵינּוּ שֶׁהוּא גְּעוֹר בְּלִילָה, וּמִתְבוֹדֵד וּמִפְרָשׁ שִׁיחַתּוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁעָה שְׁאֵין שׁוּם בְּרִיָּה גְּמַצָּא, "וְהַמְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ יַחֲדִידִי", הֵינּוּ שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יַחֲדִידִי דִּיקָא בְּמַקוֹם שְׁאֵין שָׁם בְּנֵי־אָדָם, אֲזַי יִזְכֶּה לְהִגִּיעַ לְבְטוּל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׁזֶה "וּמִפְנֵה לְבוֹ לְבַטְלָה", שֶׁמִּפְנֵה לְבוֹ מִכָּל עַסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לְבַטְלָה, כְּדֵי לְזַכּוֹת לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוּל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְאֲזַי יְהִיָּה גְּכָלֵל בְּמַחְזֵיב הַמְצִיאוֹת שְׁזֶה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְזֶה "הַרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ", שֶׁנִּכְלָל הוּא וְכָל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּכַטּוּל גְּמוּר, עַד שֶׁנִּכְלָל בְּמַחְזֵיב הַמְצִיאוֹת, וְעַל־יְדִי־זֶה הוּא כּוֹלֵל אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּמַחְזֵיב הַמְצִיאוֹת. וְדִיקָא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חַכִּינָאִי אוֹמֵר אֶת זֹאת, כִּי הוּא זָכָה לְזֶה בְּשִׁלְמוֹת, בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, כִּי הָיָה בְּטַל בְּמַצִּיאוֹת לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּגַמְרָא (כְּתוּב סב:): רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חַכִּינָאִי הֵלֵךְ לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבּוֹ רַבִּי עֲקִיבָא בְּבִנְיָ־בְרַק לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי עוֹד בְּסוּף יְמֵי חֲתָנָתּוֹ, וּבִקְשׁ מִמֶּנּוּ שִׁמְתִּין לוֹ כְּמָה יָמִים, עַד שִׁיִּכְלוּ יְמֵי חֲפָתּוֹ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו, וְרַבִּי חֲנִינָא מְרַב כְּסוּפּוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה, לֹא רָצָה לְהִמָּתִין עָלָיו וְהֵלֵךְ לְבַד, וְלַמֵּד שָׁם י"ב שָׁנָה, וְשָׁכַח לְגַמְרֵי מִבָּתּוֹ וּמֵאֶשְׁתּוֹ. וְכִשְׁהֵלֵךְ מִמֶּנָּה הֵיחָה אֶשְׁתּוֹ מִעֲבָרַת מִמֶּנּוּ, וּבֵין כֵּן יִלְדָה בַת. אַחַר י"ב שָׁנָה שֶׁלְחָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ: בַּתְּךָ בְּגֵרָה, בּוֹא וְהַשִּׁיאָהּ; וְאֲזַי נִזְכָּר רַבִּי חֲנִינָא בְּאֶשְׁתּוֹ וְחָזַר לְבֵיתוֹ. וּבְמִשְׁךְ הַשְּׁנַיִם

ו עול מלכות. משא מלך ושטים: דרך ארץ. עמל וּבְאִמַּת אֵין לָךְ עוֹד טְעוֹת וְשִׁגְעוֹן יוֹתֵר מִזֶּה. ועורח הפרנסה לפי שמלאכתו מתנרכת: הפורק וְאָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ לְהִיּוֹת מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה. האומר קשה עולה של תורה ואיני

על-ידי רבוי תפלה ובקשה, שאדם צריך לבקש
ו רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ.
וכל הפורק ממנו על תורה, נותנים עליו על

הרבה את הקדוש-ברוך הוא לשבר ממנו את כל התאוות הרעות ואת המדות רעות שנדבקו בו על-ידי עוונותיו המרבים, והוא נכלל במחיק המציאות, ואז דיקא ירגיש ערכות נעימות ידידות זיו חיות אלקותו יתברך. וראוי לך, אהובי, בני, ללמד בפנים את המאמר הנ"ל, ותראה נוראות נפלאות, גלויים שעדין לא נתגלו בעולם עד רבנו ז"ל, שבא להציל את כל העולם פלו מפירות ואפיקורסות. פי כל הענין של רבנו ז"ל זה גלוי אלקות בתכלית המדרגה העליונה, עד שאפלו הכי ירודים והכי פחותים גם-כן ישיגו אורו יתברך, ויתחזקו באמונה פשוטה בו יתברך, והבן למעשה.

ו רבי נחוניא בן הקנה אומר: כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ: צריך שתדע, אהובי, בני! כשאדם מבטל את עצמו לגמרי אל הקדוש-ברוך-הוא, והוא לוקח על עצמו על תורה, על-ידי-זה יורד ממנו על פרנסה ועל שעבוד מלכיות; פי ברגע שאדם מקבל על עצמו על תורה, שהיא חכמתו יתברך, אז הוא נעשה בן חורין לגמרי. וכמוכא (זהר צו כט): מאן דלא אתעסק באורייתא ובפקודין, אית ליה על מלכות עכו"ם, ומאן דאתעסק באורייתא ובפקודין, אית לון על מלכות שמים, דאיהו ה' בתראה מלכות שמים. פי התורה היא חכמתו יתברך, ואי אפשר לעבד את הקדוש-ברוך-הוא אלא על-ידי למוד התורה הקדושה. וכמוכא (זהר מקץ קצג): כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בפלתנא דקדשא בריה הוא, ולאשתדלא באורייתא יממא ולילי, בגין דינדעון ויסתפלון בפולחניה, דהא אורייתא איהי מכוזא בכל יומא קמיה דבר נש, ואמרה (משלי ט, ד): "מי פתי יסור הנה חסר לב", ואמרה לו והא אוקימנא מלי. וכד בר נש אשתדל באורייתא, ואתדבק בה, זכי לאתתקפא באילנא דחיי, דכתיב (שם ג, יח): "עץ חיים" וגו'. ותא חזי כד בר נש אתתקף באילנא דחיי בהאי עלמא, אתתקף ביה לעלמא דאתי, דהא כמה דנשמתינ גפקן מהאי עלמא, הכי אתתקנן להו דרגין לעלמא דאתי. ולהפך, חס ושלום: "וכל הפורק ממנו על תורה, נותנים עליו על מלכות ועל דרך ארץ"; מי שאינו משתדל ללמד תורה, אזי נופל בטרדות, והוא טרוד יומם ולילה לרוץ אחר פרנסתו פקורא ביהרים, והוא מסתבף עם המלכות, ויש לו רק צרות ומרירות גדולה מאד. וכמו שכתוב (איוב ה, ז): "אדם לעמל יולד". ודרשו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה יג, סימן ג): לא נברא האדם אלא לעמל; אם זכה — עמל בתורה, ואם לאו — עמל בארץ; אשרי אדם שעמלו בתורה. ופרש רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן קיט): הינו מאחר שכל אדם נולד לעמל, ואי אפשר להמלט מזה בשום אופן, אפלו אם יהיה לו כל חללי דעלמא, בודאי יהיה לו עמל ויסורים ודאגות הרבה, על-כן החכם עיניו בראשו, שיהפך העמל לעמל של תורה, אשר בשביל זה נולד — שיעמל בתורה, ואז אשרי לו; פי נצל מעמל העולם הזה, וזוכה לחיי עולם הבא. וכן אמרו (סנהדרין צט): אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל נברא, שגאמר (איוב ה, ז): "פי אדם לעמל יולד",

איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל יכול לסונלה: ז עשרה שהיו יושבים בדין. גרסינן: מלאכה נברא, כשהוא אומר: "פי אכף עליו בעדת אל. ואין עדה פחותה מעשרה שנאמר פיהו", הוי אומר: לעמל פה נברא. ועדין איני יודע, אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא

בקרוב אלהים ישפוט. שלשה דינים. ושני בעלי דינים: ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. האש והאור והמים שהם שלשה. על ארץ יסדה. על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך שלשה קרוין אגודה. אי נמי מצינו שלשה קרוין אגודה. אגודת ארבע שהם שלש קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. שאלם אוגד צידו אחת שיש בה ה' אלצעות. כלל אלצעות שציד קרוין אגודה.

מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ: ז רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶן דְּוֹסָא אִישׁ פְּפֹרִי חֲנִינְיָה אָמַר, עֲשֶׂרָה שְׂיֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בְּדַבְרֵי תוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר (תהלים פב), אֱלֹהִים נֹצֵב בְּעֵדַת אֵל. וּמַנִּין אֶפְלוֹ חֲמֻשָּׁה, שְׁנַאֲמַר (עמוס ט), וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וּמַנִּין אֶפְלוֹ שְׁלֹשָׁה, שְׁנַאֲמַר (תהלים פב), בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט.

אומר (יהושע א, ח): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך"; הוי אומר לעמל תורה נברא. והינו דאמר רבא בלהו גופי דרופתקי גינהו, טובי לדנכי דהוי דרופתקי דאורייתא. ולכן ראה אהובי, בני, מה לפניך! חבל על הימים והשנים הטובות שלך, שהולכים בהבל ובריק. מה לך לרדף אחר ההבל ומאומה לא יהיה בידך, אלא יהיה עליך על מלכות שתסתבך עם רשעי אמות העולם, וכן

יהיה עליך על הפרנסה. ראה יותר טוב לקבל ובראש המקרא הוא אומר הצונה בשמים מעלותיו על עצמך על תורה, ואז לא תפחד מאף ברך בעולם, כי לא יהיה עליך שום מקטרגים — לא למעלה ולא למטה. וכמוכא בזהר (בראשית יא):

במה הוא חילא תקיפא דאורייתא, וכמה הוא עלאה על פלא, דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעלאי ומתתאי, ולא דחיל ממרעין בישין דעלמא, בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי, ויילף מיניה בכל יומא, דהא אורייתא תוליה לבר נש למיזל בארץ קשט. תוליה ליה עיטא היך יתוב קמי מאריה לבטלא ההיא גזרה, דאפלו אתגזר עליה דלא יתבטל האי גזרה, מיד אתבטל ואסתלק מניה, ולא שריא עליה דבר נש בהאי עלמא, ובגין כך בעי ליה לבר נש לאשתדל באורייתא יממא ולילי ולא יתעדי מינה. הדא הוא דכתיב (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה". ואי אתעדי מינה דאורייתא, או אתפרש מינה, כאלו אתפרש מאילנא דחיי; אשרי מי ששם דברים אלו בתוך לבו, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

ז עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר התנא הקדוש בא לגלות את מעלת עשרה מבני ישראל היושבים ביחד ולומדים תורה, שהשכינה שורה ביניהם, כי עשרה הם נגד העשר ספירות: פתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות; ועל כל בי עשרה שכינתא שריא. "ומנין אפלו חמשה" שעוסקים בתורה, שגם אצלם שורה השכינה; ונגט חמשה פנגד החמשה פרצופים: אריך אנפין אבא ואמא ועיר ונוקבא. "ומנין אפלו שלשה", שעוסקים בתורה, שאפלו אצלם שורה השכינה;

כלומר השכינה שהיא בשמים יורדת למטה לארץ כשיש
 שם אגודה עוסקים בתורה. ומנין אפילו שלשה שנאמר
 בקרב אלהים ישפוט. שהדיינים הם ג': כי נטל עליו.
 לשון סך. תרגום וסכות ותטל. כלומר שהשכינה
 סוככת עליו: ה תן לו
 משלו. לא תמנע מלהתעסק
 בחפני שמים בין בגופך בין
 בממוק שאיך נותן משלך לא
 וישמע וגו'. ומנין אפלו אחד, שנאמר (שמות כ),
 בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך
 ויברכתיה: ה רבי אלעזר איש בריתותא אומר, תן
 לו משלו, שאתה ושלה שלו. וכן בדוד הוא אומר
 ומנין אפלו שנים, שנאמר
 (מלאכי ג), אז נדברו יראי ה'
 איש אל רעהו ויקשב ה'
 ומנין אפלו אחד, שנאמר (שמות כ),
 בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך
 ויברכתיה: ה רבי אלעזר איש בריתותא אומר, תן
 לו משלו, שאתה ושלה שלו. וכן בדוד הוא אומר

ואפלו לא יעסקו בתורה, שום מלאך ושןף לא יכול לגע ולגשת אליהם. ומכל שפן שלומדים
 תורה, שאז השכינה מסבבתם ומשמרתם שלא ינזקו, אלא אפלו חמשה שלומדים תורה, מאירים
 עליהם החמשה פרצופים: אריה אנפין אבא ואמא זעיר ונוקבא, והשכינה מסבבתם ושומרתם
 שלא ינזקו. וכן שלשה שיושבים ביחד ולומדים תורה, מאירים עליהם המחין: חכמה, בינה
 ודעת. והשכינה שורה בהם, ושומרת שלא ינזקו. וכן שנים שיושבים ועוסקים בתורה זעיר
 ונוקבא מתיחד על ידם, ושורה עליהם השכינה ושומרתם שלא ינזקו, ואפלו אחד שיושב ולומד
 תורה, ואף שנמצא לכד בקטנות וחלישות דעת דלית ליה מגרמיה פלוס, גם עליו המלכות
 מסבבת ושומרת אותו, שלא יבוא עליו שום רע, והשכינה שורה אצלו, והבן למעשה.

ח תן לו משלו שאתה ושלה שלו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להחזיר בעצמו,
 אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך פלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, וכל מה שיש לו זה
 רק של הקדוש-ברוך-הוא. ולכן בשאתה נותן צדקה, עליך לזכר שזה לא הפסד שלך, זה רק של
 הבורא יתברך שמו, והוא נתן את זה פקדון בידך. ולכן אם תחלקו לעניים, אז ישאר הפסד בידך,
 אבל בו ברגע שתחשב שהפסד שלך, ולא תרצה לתתו לעניים, עליך לזכר שיקחו ממך את הפסד,
 ולא יועיל לך שום דבר. ורב בני-אדם שיורדים מנכסיהם, זה רק מפני שחושבים שהפסד
 שבידיהם שיהיה להם, ועל-ידי-זה הם מקמצים מלתת צדקה, ואז בא הקדוש-ברוך-הוא שהממון
 שלו, ולוקחו ממנו, ושם אותו אצל הזולת. וזה מה שאומר התנא הקדוש: "תן לו משלו, שאתה
 ושלה שלו", אם אתה נותן צדקה לעני, תדע שאתה נותן אצל הקדוש-ברוך-הוא, כי אתה ומה
 שיש לך שזכים להקדוש-ברוך-הוא. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (תנחומא משפטים): אמר
 הקדוש-ברוך-הוא, נפשו של עני היתה מפרקסת לצאת מן הרעב, ונתת לו פרנסה והחייית אותו,
 חיה שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנה או בתך באין לידי חלי, ואזכר אני להם את
 המצוה אשר עשית עם העני. פי אצלו יתברך מאד מאד חשובה צדקה, כי בזה שהאדם נותן
 צדקה, אומר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן יג), הוא ממשיך על עצמו השגחה שלמה, כי

הוא יודע שהפסוק והנהב שיכים להקדוש-
 ברוך-הוא, כמו שכתוב (תגי ב, ח): "לי הפסוק
 ולי הנהב נאם ה' הנהב צבאות", פי מאחר שאינו
 מקמץ את הפסוק בידו, אלא מפזר אותו
 לצדקה, בזה מגלה שהוא
 מאמין בו יתברך, ואינו
 מתירא מה יאכל למחר.
 ואמרו חכמינו הקדושים
 (מדרש זוטא, שיר השירים א'):
 הדורון של הקדוש-ברוך-

מגופך ולא מממוך. שאתה וממוך שלו: ט מה נאה
 אילן זה מה נאה ניר זה. הוא הדין לכל שימה
 בטלה. אלא שדנר זהוה שדרך הולכי דרכים לדנר מה
 שרואים בעיניהם ויש אומרים דאשמעינן רבותא

(דברי הימים א) פי ממך הפל ומידך נתנו לך. ט רבי
 יעקב אומר, המהלך בדרך ושונה ומפסיק
 ממשנתו ואומר, מה נאה אילן זה ומה נאה ניר
 זה, מעלה עליו הכתוב פאלו מתחייב בנפשו:

הוא צדקה, והנותן צדקה אפלו יש בידו עברה, ונתתם דינו לאבד, יכול להיות מקבל פני שכינה
 בכל יום, והקדוש-ברוך-הוא אומר למלאך של פורענות אל תגע בו; כל-כך חשוב בעיניו יתברך
 צדקה, פי על-ידי הצדקה שנותן מגלה שהוא מאמין בו יתברך. ואמרו חכמינו הקדושים (רוח
 רבה, פרשה ה', סימן ד'): בא וראה כמה גדול כחה של צדקה וכחן של גומלי חסדים, שאין חסים
 לא בצל שחר ולא בצל פנפי עורב, ולא בצל פנפי שמש, אלא בצל מי שאמר והיה העולם.
 ומביא ראיה מפסוק (דברי-הימים א' כט, יב): "פי ממך הפל ומידך נתנו לך". וכעין שדרשו חכמינו
 הקדושים (ניקרא רבה, פרשה כו, סימן ב') על הפסוק (איוב מא, ג): "מי הקדימני באשלים", מי קלס
 לפני עד שלא נתתי לו נשמה? מי מלל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר? מי עשה לי מעקה,
 עד שלא נתתי לו גג? מי עשה לי מזוזה, עד שלא נתתי לו בית? מי עשה לי סכה, עד שלא
 נתתי לו מקום? מי עשה לי לולב, עד שלא נתתי לו דמים? מי עשה לי ציצית, עד שלא נתתי
 לו טלית? מי הפריש לפני פאה, עד שלא נתתי לו שדה? מי הפריש לי תרומה, עד שלא נתתי
 לו גרן? מי הפריש לפני חלה, עד שלא נתתי לו עסה? מי הפריש לפני קרבן, עד שלא נתתי
 לו בהמה; פי באמת הפל זה של הקדוש-ברוך-הוא, ואם אדם מכניס בעצמו ידיעות אלו, אז כל
 החיים שלו הולכים בצורה אחרת לגמרי, פי הוא בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, והבן
 למעשה.

ט המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו, ואומר: מה נאה אילן זה, ומה נאה ניר זה, מעלה
 עליו הכתוב פאלו מתחייב בנפשו: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר עקר תכלית ירידת הנשמה
 אל זה העולם, הוא רק להפירו יתברך, פמוכא (זהו בא מב): בגין דאשתמודעין ליה; פי
 הקדוש-ברוך-הוא מוריד נשמה מעולם האצילות אל עולם העשיה הגשמי והחמרי הזה, והפל
 כדי להפירו יתברך, על-ידי קיום מצוות מעשיות ניקא, שהן רצונו יתברך, פי על-ידי כל מצוה
 ומצוה ממשיכים על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, וכן על-ידי למוד התורה
 הקדושה, ממשיכים על עצמו חכמתו יתברך. פי הקדוש-ברוך-הוא והתורה אחד הם, ורק זו
 התכלית בזה העולם — להפיר את הקדוש-ברוך-הוא מכל פרט מפרטי הבריאה. וצריכים
 להסתכל בכל דבר על השכל שיש בו, שהוא החיות אלקות המתיה את הדבר הזה, פמוכא בדברי
 רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן א'). וזה עקר החכמה העליונה — להפיר את הקדוש-ברוך-
 הוא מפרטי הבריאה. פי באמת הפל זה אלקות ואלקות זה הפל, פי דומם, צומח, חי, מדבר, זה
 לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, וצריכים להכניס בעצמו את זה. אכל בשביל הבחירה והנפיון

דלע"ג דעל ידי כן הוא מנרך ברוך שכה לו בעולמו. אדם צריך ללכת לעבד, כדי לפרנס את עצמו, אעפ"כ מעלין עליו כאלו מחייב נפשו מפני פי באמת גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק שהפסיק ממשנתו: גיר: תלם המחרישה. כמו נירו לנס ניר (ירמיה ד): י כל השוכח דבר אחד ברוך הוא, אז היה מתקיים אצלו (ישעיה סא, ה):

י רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הפתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ד), רק השמר ויעמדו זרים ורעו צאנכם ובני גכר אפריכם וכרמיכם, ואתם פהגי הו"ה תקראו, ולא היינו צריכים לעשות כלל שום

עסק ומלאכה, פי היינו נזונים רק מחסד השם יתברך, אבל פשהאדם חוטא, רחמנא לישזכן, ונעלמת ונסתרת ממנו אמתת מציאותו יתברך, והוא צריך לצאת לחוץ ולעבד כדי לפרנס את עצמו, ואז אם בעת שמבטל מתורה כואב לו מאד, פי הוא רוצה באמת להיות דבוק בו יתברך ולהתמיד בלמוד התורה הקדושה, ולהשאר בין פתלי בית המדרש תמיד, ומתאנח בכל פעם כשצריך לבטל מתורה ותפלה, וללכת לרוץ אחר פרנסתו, אז לבסוף ינכהו הקדוש ברוך הוא, שפכר לא יצטרך לעשות שום עסק, ויוכל ללמד תורה בלי מניעות, ומה גם בעת שמתאנח על שצריך לבטל את הזמן היקר על עסקי פרנסה, הקדוש ברוך הוא אומר לו: וכאי אתה. לא-כן "המהלך בדרך" בשביל פרנסתו, "ושונה ומפסיק ממשנתו, ואומר: מה גאה אילן זה ומה גאה גיר זה"; הינו שפכר לא מתאנח על שנגרם לו שמבטל את זמנו היקר, פי הוא פכר שכח מהנעם והזיו והערבות והדבקות שהרגישה נשמתו, והשלים המציאות המרה שהיא צריך להיות בחוץ ולהפסיק ממשנתו, ומסתפל על הכלי העולם הזה, "מה גאה אילן זה ומה גאה גיר זה", הרי זה מתחייב בנפשו. פי הקדוש ברוך הוא לא ימחל לו על בטול זמנו. ולכן ראה, אהובי, בני מה לפניה, הדבק את עצמך באין סוף ברוך הוא, ותהיה מבטל לגמרי אליו יתברך, ותמיד תחשב רק ממנו יתברך, ואפלו בעת שאתה צריך לבטל מהדבקות, תסתפל רק אליו יתברך. וכעין שפרש רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן טז): "ועינינו מאירות בשמש וכי"ר", לפעמים מאירות בשמש, פד אנחנו דבקים בחכמה, ולפעמים מאירות פירח, פד מסלקין את עצמנו מלשוטט בחכמה; פי אי אפשר לצדיק להיות מתשבתו משוטטת תמיד בחכמות עליונות, פי לפעמים צריך לצאת לחוץ לעסק בדברי העולם, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (מנחות צט): פעמים בטולה של תורה זה הוא קיומה, פי אי אפשר להיות תמיד דבוק בו יתברך, פי בהכרח מפני פמה סבות מאת מסבב כל הסבות לצאת לעסק בעסקי העולם הזה, אבל על-כל-פנים בשעוסק בעסקי העולם הזה, לבו כואב לו על בטול הזמן היקר, ומסתפל רק אליו יתברך בתשוקה עצומה, וזה מאד חשוב אצלו יתברך. לא-כן מי שפכר הרגיל את עצמו לבטל את הזמן היקר, אז הוא מתחייב בנפשו, פי אין הקדוש ברוך הוא מוחל לו על זה. ראה מה לפניה, אהובי, בני, והבן למעשה.

י פל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הפתוב כאלו מתחייב בנפשו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להיות דבוק בחי החיים בו יתברך, פי אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך מחיה ומתנה ומקיים את כל הבריאה פלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, זה פסא לאלקותו יתברך. וכשאדם לומד תורה, הוא צריך לדעת שהוא לומד חכמתו יתברך, פי הקדוש ברוך הוא עם התורה הם אחד. ולכן כשאדם לומד תורה, צריך לזכר את נותן התורה

שהוא אֶחָד. וּכְמוֹ שֶׁפָּרַשׁ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְדוּשׁ זי"ע אֶת מֵאֲמָרָם ו"ל (חגיגה ט:): אֵינוֹ דוֹמֵה הַשּׁוֹנֵה פְּרָקוֹ מֵאֵה פְּעָמִים לְמֵאֵה פְּעָמִים וְאַחַת; הֵינּוּ כְּשֹׁאֲדָם לֹמֵד תּוֹרָה, צָרִיךְ לְלַמֵּד עִם הַ"אֶחָד" שֶׁהוּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֶחָד, יְחִיד וּמְיֻחָד, לֹא-כֵן אִם הוּא לֹמֵד בֶּן אִם פְּעָמִים" בְּלִי הַ"אֶחָד", שֶׁהוּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶחָד, יְחִיד וּמְיֻחָד, אִזּוֹ שׁוֹרֵה אֶצְלוֹ שְׂכָחָה, שֶׁהוּא סִמְ"ך-מ"ם הָעוֹלָה מֵאֵה. וְזֶה מֵה שְׁמֹזְהִיר אוֹתָנוּ הַתְּנַא הַקְדוּשׁ: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר "אֶחָד" מִמִּשְׁנֵתוֹ, הֵינּוּ שְׁשׁוֹכֵחַ אֶת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא אֶחָד יְחִיד וּמְיֻחָד, מְעַלָּה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלֹו מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ; כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְזַכֵּר מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבִפְרָט בַּעַת שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה, וְאִזּוֹ יִמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ אוֹר וְזִיו וְחַיּוֹת וּדְבָקוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ. וְלִכֵּן רָאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי! לְהִזְהָר מְאֹד מְאֹד בְּשַׁעֲה שְׂאֵתָה לֹמֵד תּוֹרָה, תִּזְכֹּר מִהֶאֱחָד יְחִיד וּמְיֻחָד, וְאֵל תְּסִיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כְּרַגַּע, וּכְשֹׁאֵתָה לֹמֵד תּוֹרָה, תִּזְכֹּר הֵיטֵב שְׂאֵתָה לֹמֵד חֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאִזּוֹ אֵף פַּעַם לֹא תִשְׁכַּח מֵה שְׁלֵמֶדָת. וְאָמְרוּ בַּזֵּהר (ויקרא יג:): כָּל מֵאֵן דְּאִנְשֵׁי מִלִּילֵי אוֹרִיתָא וְלֹא בְּעֵי לְמַלְעֵי בַּהּ כְּאֵלֹו אִנְשֵׁי לְקַדְשָׁא בְּרִיהּ הוּא דְהָא אוֹרִיתָא כְּלָה שְׂמָא דְקַדְשָׁא בְּרִיהּ הוּא הוּי. וְלִכֵּן רָאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי, מֵה לְפָנֶיךָ! תַּעֲמַל בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְאִזּוֹ תִשְׁרָה עָלֶיךָ שְׂכִינַת עֲזֵוּ יִתְבָּרֵךְ.

משמרתו. ועכשיו שכחה אינה משמרתו: תקפה עליו משנתו: שהיתה קשה עליו ומתוך הקושי שנה שכחה: יא כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. אני שמעתי שמקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו. שהוא חושב בלבו אלמוד בשביל ששהיה ירא חטא. וזה על דרך שאמרו תחלת המחשבה סוף המעשה: חכמתו מתקיימת. שהחכמה מביאנו למה שלבו חפץ והוא נהנה זה: וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו. שאינו לומד

לְךָ וְשִׁמּוֹר נִפְשֶׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ. יְכוּל אֶפְלוּ תִקְפָּה עָלֶיךָ מִשְׁנֵתוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר (שם) וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הָא אֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ עַד שִׁישֵׁב וַיִּסְיָרָם מִלְּבוֹ: יֵא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דְּיוֹסָא אוֹמֵר, כָּל שְׂרִירָת חֻטָּאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ, חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת. וְכָל שְׂחֻכְמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְיִרְאָת חֻטָּאוֹ, אֵין חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת.

וְהִנֵּה כָּל זֶה נֹאֵמֵר כְּשֹׁאֲדָם שׁוֹכֵחַ בְּמִזִּיד, שְׂאִזּוֹ מְעַלָּה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלֹו מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, לֹא-כֵן אִם אָדָם יֵשׁ לוֹ זְכָרוֹן חֵלֶשׁ, וְשׁוֹכֵחַ מֵה שְׁלוֹמֵד, כְּכָר אָמַר רַבְּנוּ ו"ל (שיחות-ה"ן. סימן כו), שְׁלַעֲתִיד מְזִכְרִים אֶת הָאָדָם כָּל מֵה שְׁלָמַד אֵף אִם שְׂכַח. וְכֵן אָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (קהלת רבָּה, פָּרָשָׁה א', סימן לב:): זֶה שְׁפוּטָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׂאָדָם לֹמֵד תּוֹרָה וְשׁוֹכַחָה וְכוּ'. לְטוֹבָתוֹ אָדָם לֹמֵד תּוֹרָה וְשׁוֹכַח, שְׂאֵלֹו הִיָּה אָדָם לֹמֵד תּוֹרָה וְלֹא שׁוֹכַח, הִיָּה מִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה שְׂתִים שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְחֹזֵר וּמִתְעַסֵּק בְּמִלְאכְתּוֹ, וְלֹא הִיָּה מְשַׁגִּיחַ בַּהּ לְעוֹלָם כָּל יְמֵיו, אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂאָדָם לֹמֵד תּוֹרָה וּמְשַׁכַּחָה, אֵינוֹ מְזִיז וְאֵינוֹ מְזִיעַ אֶת עֲצָמוֹ בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

יֵא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דְּיוֹסָא אוֹמֵר: כָּל שְׂרִירָת חֻטָּאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת, וְכָל שְׂחֻכְמָתוֹ לְיִרְאָת חֻטָּאוֹ, אֵין חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הָעֶקֶר

על מנת לעשות. הואיל ואין לבנו פונה להיות ירא חטא
 אין חכמתו מתקיימת. שמתוך שהיא מונעת אותו
 מללכת אחרי שרירות לבו הוא קץ זה ומואסה ומניחה:
 יב כל שמעשיו מרובים מחכמתו. הכל מיירי

שוריו צמזמות עשה ולעיל בכל
 שיראת חטאו קודמת לחכמתו
 איירי שנוהר צמזמות לא
 תעשה:

יב הוא היה אומר, כל
 שמעשיו מרבים מחכמתו,
 חכמתו מתקימת. וכל

שחכמתו מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקימת:

יראה, יש שם שלמות; פי בזה שאדם ירא מתברך, על-ידי-זה הוא ממשיך על עצמו אור
 וזיו וחייות ודבקות הבורא יתברך שמו, וככל שאדם ירא ממנו יתברך, כמו-כן תתגדל ותתברך
 חכמתו. לא-כן אם אדם מתנהג בחכמות, על-ידי-זה מתרחק מיראת שמים. כמו שגילה לנו רבנו
 ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן יב): כשאדם הולך אחר שכלו ונחמיתו, יכול לפל בטעויות
 ובמכשולות רבים, ולבוא לידי רעות גדולות, חס ושלום. ויש שקלקלו הרבה, כגון: הרשעים
 הגדולים מאד, המפרסמים שהטעו את העולם, הכל היה על-ידי חכמתם ושכלם. ועקר הנהגות
 הוא רק לילך בתמימות ובפשטות בלי שום חכמות, ולהסתפל בכל דבר שיהיה שם השם יתברך,
 ולכלי להשיג כלל על פבוד עצמו, רק אם יש בזה פבוד השם יתברך — יעשה, ואם לאו —
 לאו, ואז בודאי לא יפשל לעולם. ואפלו בשנופל, חס ושלום, לספקות, ויש שספנתו גדולה מאד
 מאד, רחמנא לצלן, שנופל לספקות והרהורים רעים, ומתרחק אחר השם יתברך, אף-על-פי-כן
 הנפילה והירידה היא תכלית העליה. ולכן צריכים להתחזק בכל מיני אפנים שבעולם תמיד רק
 לירא ולפחד ממנו יתברך, וזה יחדיר באדם חכמה אלקית, כמו שכתוב (תהלים צו, ט) "חילו
 מפניו כל הארץ", ראשי תבות: ח'כ'מ'ה'; פי עקר החכמה בזה העולם כשאדם מפחד
 מהקדוש-ברוך-הוא, ויודע ועד אשר הכל לכל אלקות גמור הוא, והוא יתברך צופה ומביט על
 כל בריותיו. ולכן מי שהולך אחר חכמתו המדמית, על-ידי-זה הוא יבוא לידי כפירות
 ואפיקורסות, פי על-ידי רבוי החכמות שבאדם, על-ידי-זה יתרחק ממנו יתברך, רחמנא לישזבן,
 ויבוא אחר-כך לטעויות ומכשולות רבים. ועל-כן הזהירנו התנא, שצריכים להקדים את היראה
 לפני החכמה, ואז החכמה תתקיים. הנינו שאדם צריך לזרק ממנו את כל החכמות, וידע שאין לו
 חכמה כלל, ורק יירא ויפחד ממנו יתברך, ואז יצליח ברכו, ויהבן למעשה.

יב הוא היה אומר: הנינו שרבי חנינא בן דוסא היה רגיל לומר: "כל שמעשיו מרבים מחכמתו
 חכמתו מתקימת, וכל שחכמתו מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקימת"; צריך שתדע, אהובי,
 בני! אשר בזה העולם העקר הוא מצוות מעשיות דיקא, כמו שהזהירנו רבנו ו"ל, שאדם יסלק
 את חכמתו, וירבה ויקיים מצוות מעשיות דיקא, ועל-ידי-זה חכמתו מתקימת, לא-כן אם אדם
 מקדים את חכמתו, והיא מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקימת; פי באמת כל הנהגות תלויה רק
 בזה שאדם מתנהג בתמימות ובפשטות גמורה. ורבנו ו"ל הזהירנו על זה מאד, ואמר, שעקר
 הנהגות הוא רק תמימות ופשטות, להיות רגיל לומר הרבה תפלות ותחנונות ובקשות. וכן
 בשבת-קדש לשיר את הזמירות בלי שום חכמות כלל. וכן ירבה לקיים מצוות בלי שום חכמות.

שְׁנֵי בָנִים לְמָקוֹם; וְאָמְרוּ (חֲלִין צא):
חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹתֵר
מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרָת. וְלִכְּזֶן צְרִיכִים לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ
בְּעִבּוּר כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְלֶאֱהֹב אֶת כָּל בַּר
יִשְׂרָאֵל כְּנַפְשׁוֹ. וְכֵן אומרים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים
(ויקרא ובה, פְּרָשָׁה ב', סִימָן ה'): אָמַר הַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא לְמֹשֶׁה: כָּל מִה שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְשַׁבַּח
אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁבַח — לְגַדְלָם וּלְפָאָרָם; לְמַה?
שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהִתְפָּאֵר מֵהֶם, שְׂנֵאָמַר (ישעיה מט,
ג): "וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ
אַתְּפָאֵר". וְלִכְּזֶן אָמַר הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ רַבִּי חֲנִינָא
בֶּן דְּוֹסָא, שֶׁהֵיךָ רָגִיל בְּנִסִּים: "כֹּל שְׂרוּחַ
הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנוּ", מִי שֶׁיָּכוֹל לְסַבֵּל אֶת כָּל
בַּר יִשְׂרָאֵל, סִימָן אֲשֶׁר רִיחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה
הֵימָנוּ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ.
וּלְהַפְּךָ, כְּשֶׁאָדָם מְמַרְמֵר וְרַחוּק מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ,
אִזּוֹ הוּא לֹא יָכוֹל לְסַבֵּל בְּנֵי-אָדָם. וְלִכְּזֶן "כֹּל
שֶׁאֵין רִיחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנוּ", שֶׁהוּא לֹא
יָכוֹל לְסַבֵּל אֶת אֵף אֶחָד, סִימָן אֲשֶׁר "אֵין רִיחַ
הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימָנוּ", וְהוּא עֲדִין רַחוּק מְאֹד
מְאֹד. וְזֶה נֹאמַר בְּכָל־לֵוִית גִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
וּבְפִרְטוּת אָדָם צָרִיךְ לְרֹאוֹת לְאֹהֵב אֶת אִשְׁתּוֹ
וְאֶת יְלָדָיו, כִּי כֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים
(יבמות סב:): הָאוֹהֵב אֶת אִשְׁתּוֹ כְּגוֹפוֹ,
וְהַמְּכַבְּדָהּ יוֹתֵר מִגּוֹפוֹ, עָלָיו הַכֶּתוּב אוֹמֵר (איוב
ה, כד): "וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֵהְלֶךְ", כִּי אָדָם צָרִיךְ
לְרַחֵם עַל אִשְׁתּוֹ, וְצָרִיךְ לְרַחֵם עַל יְלָדָיו, כִּי
הָאִשָּׁה וְהַיְלָדִים אֵין לָהֶם בְּזוּהַ הָעוֹלָם רַק אֶת
הָאָבָא. וְלִכְּזֶן אִם אָדָם רוֹצֵה שֶׁתִּהְיֶה הַשְּׂכִינָה
שׁוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שְׂרוּחַ הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא
תִּהְיֶה נוֹחָה הֵימָנוּ, הוּא צָרִיךְ לְרֹאוֹת לְאֹהֵב אֶת
אִשְׁתּוֹ וְיְלָדָיו, וַיִּמְסַר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעִבּוּרָם, וְאִזּוֹ
אֵף שֶׁאִשְׁתּוֹ אוֹ הַיְלָדִים מְעַצְבָּנִים אוֹתוֹ וַיּוֹרְדִים
לְחַיָּיו, עָלָיו לְסַבֵּל אֶת הַכּוֹל, וְאִזּוֹ יִדַע שֶׁהַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ. לֹא-כֵן אִם אָדָם
מְתַאֲכָזֵר עַל יְלָדָיו, וּמוֹצִיא אֶת כָּל עֲצָבָיו
עֲלֵיהֶם, בְּיָדוֹעַ שֶׁמִּמֶּנּוּ נִעְלָם וְנִסְתָּר אֱלֹקוֹתוֹ

כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וְדוּמָם, צוּמָת, חֵי, מְדַבֵּר, זֶה
לְבוֹשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי
לֹא רוֹאִים כְּלוּם, רוֹאִים רַק גְּשָׁמִיּוֹת וְחֲמִרִיּוֹת,
עֲבִיּוֹת וְגִסּוֹת. וְזֶה הַנְּסִיּוֹן בְּזוּהַ הָעוֹלָם, אִם אָדָם
זוֹכֵה לְהִגִּיעַ לְגִלּוּי אֱלֹקוֹת, עַד שִׁיִּדְעַ, אֲשֶׁר
דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה מִעֲצָמוֹ, אֲלֵא
בְּהַשְׁנָחַת הַמַּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, וְהוּא מוֹכֵן כָּל רַגַע
לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעִבּוּרוֹ יִתְבַּרֵךְ, אִזּוֹ הוּא סוֹבֵל
אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְהוּא אוֹהֵב אֶת כָּלָם. וְזֶה סִימָן
שֶׁהוּא כָּכָר הִגִּיעַ אֶל עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ, לְהַשִּׁיג
אִיךָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא, וְאֵין בְּלַעֲדָיו
נִמְצָא, וְלִכְּזֶן הוּא כָּא אֵל הַתְּכָלִית הָעֲלִיּוֹנָה,
וְלִכְּזֶן הוּא יָכוֹל לְסַבֵּל אֶת כָּל אֶחָד, וְהַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ. לֹא-כֵן אִם אָדָם עֲדִין
מִנְּחָ בְּקִפְרִיּוֹת וְאִפְיֻקוּרְסוֹת, וְהוּא מְלֵא סִפְקוֹת
וּבְלִבּוֹלִים, וַיֵּשׁ לוֹ הַהִוָּרִים אֲחֲרָיו יִתְבַּרֵךְ,
וְהוּא מְלֵא קִשְׁיוֹת וְטַעֲנוֹת עַל בְּנֵי-אָדָם, וְלֹא
יָכוֹל לְסַבֵּל אוֹתָם, סִימָן שֶׁהוּא עֲדִין רַחוּק
מִעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ. וְלִכְּזֶן, כְּכִיכּוֹל, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא גַם-כֵּן לֹא יָכוֹל לְסַבֵּל אוֹתוֹ. וְלִכְּזֶן כָּל אָדָם
צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, שֶׁיִּזְכֶּה לְהִגִּיעַ
אֶל מְדַרְגָּה זוֹ, לְאֹהֵב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל כְּנַפְשׁוֹ.
כִּי בְּאֵמַת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שם כט:):
חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁבְּכָל
מָקוֹם שֶׁגָּלוּ — שְׂכִינָה עִמָּהֶם; כִּי אִפְלוּ אִם
רוֹאִים בְּזֶן-אָדָם שֶׁהוּא רַחוּק מִהַקְּדוֹשָׁה, צְרִיכִים
לְדַעַת שֶׁשְׂכִינָה נִמְצָאת עִמּוֹ, כִּי כֵן אָמְרוּ
חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שבת סו:): כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
מְלָכִים הֵם; אֵיךְ מַחֲמַת שֶׁנִּעְלָם וְנִסְתָּר מֵהֶם
אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ, שֶׁזוֹ הַגְּלוּת, מִזֶּה כָּא שִׁישׁ
בְּנֵי-אָדָם שֶׁלֹּא יָכוֹלִים לְסַבֵּל אֶחָד אֶת הַשְּׂנִי,
אֲבָל אִם אָדָם יִזְכֶּה לְכַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי
אֲלָיו יִתְבַּרֵךְ, אִזּוֹ יִהְיֶה חָשׁוּב בְּעֵינֵי כָּל בַּר
יִשְׂרָאֵל. כִּי בְּפִרּוֹשׁ גָּלוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים
(סנהדרין מד:): יִשְׂרָאֵל אֵף-עַל-פִּי שֶׁחָטָא יִשְׂרָאֵל
הוּא, אִזּוֹ מִה שִׁיךְ לֹא לְסַבֵּל אֶת אֶחָד. כִּי אָמְרוּ
חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אַבוֹת. פָּרָק ג'): חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל

יְתַבְרַךְ, וְהוּא שׁוֹרֵה בְּדִינִים, וְהוּא צְרִיף רַחֲמִים יָד שִׁינָה שֶׁל שְׁחִרִית. שֶׁהוֹלֵךְ וַיִּשֶׁן עַד שֶׁעֹנֶתה קְרִיאַת רַבִּים. וְלִכֵּן כְּמוֹ שֶׁאָדָם צְרִיף לְסָבֵל אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ-כֵן וַיִּוָּתֵר מִפֶּן צְרִיף לְסָבֵל אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת יְלָדָיו. וְאִם אֵינוֹ סוֹבֵל אוֹתָם, סִימָן שֶׁכָּבִיכּוֹל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵינוֹ אֵינוֹ סוֹבֵל אוֹתוֹ, כִּי אֵינוֹ נֹעֵשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל אֶת אֲמַתּוֹת מְצִיאֹתָיו? תַּבְּרַךְ. וְזֶה מַה שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל (סִפְרֵי-הַמִּדּוֹת, אוֹת בְּנִים, סִימָן צו): מִי שֶׁאֵין לוֹ רַחֲמָנוּת עַל בְּנָיו, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵין לוֹ חֶלֶק בְּשֶׁכַל דִּקְדוּשָׁה; כִּי עַקֵּר הַשֶּׁכֶל דִּקְדוּשָׁה הוּא לְהִיּוֹת בְּטֵל וּמִבְטָל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, לִידַע אֲשֶׁר עֲצֻמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם. כִּי כָל מַה שֶׁלְּמַרְאֶה עֵינָיו זֶה רַק לְבוֹשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלִכֵּן צְרִיכִים לְאַהֲבֵה אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וּמִכָּל שֶׁפָּן אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת יְלָדָיו, וְאִזּוֹ דִּיקָא יָבוֹא אֶל הַתְּכֵלִית שֶׁבְּשֶׁכִּיל זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא וְשֵׁא): מִיּוֹם שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, נִתְאַוָּה שְׂיִהְיֶה לוֹ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים. כִּי בְּזֶה שֶׁאָדָם מוֹרִיד אֶת עֲצֻמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בְּזֶה הָעוֹלָם, מְמַלֵּא אֶת תְּאֻנָּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלִכֵּן רָאָה, אֶהוּבִי, בְּנִי, מַה לְּפָנֶיךָ! שְׂמֵהִיּוֹם וְהִלָּאָה תֵּאָהֵב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל כְּנִפְשֶׁךָ, וּבִפְרֻט בְּבֵיתְךָ תִּהְיֶה סִבְלָן גְּדוֹל מְאֹד עַל כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלֶיךָ, וְאֵל תִּסְתַּפֵּל עַל שׁוֹם דְּבָר, וְאִזּוֹ עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ, וְהִכַּל יִתְהַפֵּךְ לְטוֹבָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

יָד שֶׁנָּה שֶׁל שְׁחִרִית: צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עַקֵּר הַתְּכֵלִית בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא רַק לְהַפִּיר אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלְהִיּוֹת בְּטֵל וּמִבְטָל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא לְפַחַד מִשׁוֹם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, יְהִיָּה אִיף שְׂיִהְיֶה. כִּי אָדָם צְרִיף לְפַחַד רַק מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין וּבִתּוֹף כָּל עֲלָמִין, וְאֵין שׁוֹם מְצִיאֹת בְּלַעֲדָיו יִתְבָּרַךְ כָּלֵל. וּכְשֶׁאָדָם מִחְדִּיר בְּתוֹכוֹ יְדִיעוֹת אֵלוֹ, אִזּוֹ רֹאֶה עוֹלָם חֲדָשׁ לְפָנָיו, עוֹלָם מְלֵא אֱלֻקוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹם דְּבָר שֶׁבְּעוֹלָם לֹא יָכוֹל לְהַפִּיל אוֹתוֹ אוֹ לְהַפְחִיד אוֹתוֹ, כִּי אֵין לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם רַק אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְכֹא הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ רַבִּי דְּיוֹסָא בֶּן הַרְפִּינְס, וּמִגְלָה מַה מוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִהַדְּבָקוֹת בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא: "שֶׁנָּה שֶׁל שְׁחִרִית", בְּמָקוֹם לְהַתְּעוֹרֵר בְּשְׁחִרִית, וְלְהִיּוֹת מְעוֹרֵר אֶת הַשְּׁחִר, שְׂאִזּוֹ הוּא הַזְּמַן הַכִּי מְסַגֵּל לְעִבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַמַּחֲיִן שְׁלוֹ הֵם בְּנִיחָא, לֹא-כֵן אִם הוּא יִשֶׁן אִזּוֹ, זֶה מַה שֶׁעוֹקֵר אוֹתוֹ מִשְׁרָשׁוֹ. וְכִמְאָמְרֵם ז"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יו): תַּחֲלַת מִפְּלֵה שֶׁנָּה, דְּמִיף לִיָּה וְלֹא לְעִי בְּאוֹרֵיָתָא, וְלֹא עֵבִיד עֲבִידְתָּא. וְכֵן בְּאֲמַצַּע הַיּוֹם אָדָם מְבַטֵּל אֶת הַזְּמַן עַל-יְדֵי שְׁתִּית יֵין, וּמִפְּטַט שִׁיחוֹת שֶׁל מַה בְּכָף עִם יְלָדִים, וַיּוֹשֵׁב בְּיַחַד בְּצוֹתָא עִם עַמֵּי אֲרָצוֹת שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים שׁוֹם דְּבָר, זֶה גּוֹרֵם לוֹ לְאַבֵּד אֶת הַדְּבָקוֹת, שְׁזֶה "וַיֵּין שֶׁל צְהָרִים, וְשִׁיחַת הַיְלָדִים וַיִּשְׁיַבַת בְּתֵי כְּנַסְיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, מוֹצִיאֵין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם"; וְלִכֵּן, אֶהוּבִי, בְּנִי! רָאָה מַה לְּפָנֶיךָ, אֲתָה יָכוֹל לְזַכּוֹת לְדְבָקוֹת אֲמַתּוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהִיּוֹת בְּטֵל וּמִבְטָל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל עַל-יְדֵי שֶׁנָּה שֶׁל שְׁחִרִית וַיֵּין שֶׁל צְהָרִים וְשִׁיחַת הַיְלָדִים וַיִּשְׁיַבַת בְּתֵי כְּנַסְיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, אֲתָה מְאַבֵּד הַכֵּל, שֶׁכָּל זֶה בְּכָלֵל

יָד רַבִּי דְּיוֹסָא בֶּן הַרְפִּינְס אוֹמֵר, שֶׁנָּה שֶׁל שְׁחִרִית, וַיֵּין שֶׁל צְהָרִים, וְשִׁיחַת הַיְלָדִים, וַיִּשְׁיַבַת בְּתֵי כְּנַסְיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, מוֹצִיאֵין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם:

טו המחלל את הקדשים. המניא קדשי המזבח לדי פיגול ונוטר וטמא. או המועל ונהנה זין נקדשי מזבח זין נקדשי זדק הנית: והמבזה את המועדות. ימים של חול המועד עושה בהן מלאכה. או נוהג בהן מנהג

בטול זמן להקל ולריק, שדבר זה יוציא אותך מעולמו יתברך, מאחר שאתה נמצא בתכונתם של קטני הדעת והשכל, ועוסק בדברים של מה בכך. ולכן ראה, אהובי, בני, לקחת את עצמך

חול באכילה ושמיה: והמלבין פני חבירו ברבים. המתניש פניו מאדימות מחלה ואחר כך מחלזנות. שהנפש יש לה שמי תנועת אחת לחוץ ואחת לפניו. וכשמנישין את האדם במחלה הרוח מתנועע לנד

טו רבי אלעזר המודעי אומר, הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלבין פני חברו ברבים, והמפר בריתו

בידך, ותמיד תדבק את עצמך רק בו יתברך, ותציר בדעתך איה שפלא כל הארץ כבודו, והפל לכל אלקות גמור הוא, ואז תתן-ומיד תתעורר בבקר השכם לעבודת הבורא יתברך שמו, וכן

חן כמי שמתמלא חמה ופניו מאדימות. וכשאינו מואל טענה כילד יסיר הצושה ההיא מעל פניו הוא דואג בקרבו ונכנס הרוח לנד פניו מפני הנער ופניו מתכרכמים ומתלזנים וזהו שאמרו (ב"מ נח, ב) זענין

לא תבטל את הזמן שלך עם שיחות הילדים, שמפספטים דבורים של מה בכך, בדרך של עמי הארץ, אשר מדברים על דא ועל הא, שלא יוצא מזה פלוג. אשרי מי ששומר על זמנו היקר, ותמיד דבוק רק בו יתברך, ואין לו שום

שיכות אל שום בריה שבעולם, אלא דבוק בחי החיים בו יתברך, ואפלו כשמדבר עם בני-אדם, כל מח מחשבתו דבוק אז באין סוף ברוך הוא, כי אינו רואה לפני עיניו רק אמתת מציאותו יתברך. אשרי מי שמגיע למדרגה זו, והבן למעשה.

טו המחלל את הקדשים: צריך שתדע, אהובי, בני! שאדם צריך לקדש את עצמו במתן לו, כמאמרם ו"ל (יבמות כ.). וכן אמרו (יומא לט.) על הפסוק (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והייתם קדשים". אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה, מלמטה — מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה — מקדשין אותו לעולם הבא. ואמרו (זהר ויקרא כד.): וכאין אינון צדיקאי דאית לון חולקא עלאה בקדשא בריך הוא, בחולקא קדישא בקדושי מלכא בגין דאינון מקדשי גרמייהו בקדושא דמאריהון. וכל מאן דאתקדש, קדשא בריך הוא מקדש ליה, דכתיב (ויקרא כ, ז): "והתקדשתם והייתם קדשים"; בר נש מקדש גרמיה מלרע מקדשי ליה מלעילא. וכד אתקדש בר נש בקדשה דמאריה מלבישין ליה נשמתא קדישא, אחסנא דקדשא בריך הוא וכנסת ישראל, ויבין ירית פלא. ואלין דאקרון בגין לקדשא בריך הוא, כמה דכתיב (דברים יד, א): "בנים אתם להנני"ה אלהיכם". "והמבזה את המועדות"; שאמרו חכמינו הקדושים (פסחים קיח.): אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן צוריה: כל המבזה את המועדות, כאלו עובד עבודה זרה, שגאמר (שמות לד, יז): "אלהי מסכה לא תעשה לך", וכתיב בתריה: "את חג המצות תשמר". ועקר בזוי המועדות, שעושה אותם כיום חל, ועוסק במשא ומתן, ומזלזל בחל המועד, שנתן רק לשמת בו וללמד תורה. ועין שלחן ערוך (ארח חיים, סימן תקל): חל המועד אסור בקצת מלאכות ומתן במקצתן. וצריכים לשמר על דבר זה מאד מאד, לא לעשות אותו יום חל בטיולים ובדברים של מה בכך, שנה בכלל המבזה את המועדות. "והמלבין פני חברו ברבים"; כי יש טבע רע באדם, שהוא מוכרח להלבין את פני חברו, אשר זהו צון חמור מאד. וכמאמרם ו"ל (בבא מציעא נט.): גוח

לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילביץ פני חברו ברבים. מנא לן? מתמר, דכתיב (בראשית לח, כה): "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה". ובגני-אדם לא נזהרים בזה, כי אפלו את בניו ובני ביתו אסור להלבין, וכל שפן את תלמידיו, פי זהו עון חמור מאד. "והמפר בריתו של אברהם אבינו"; שפוגם בבריתו, והוא מושף בערלתו, שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין לח:): אדם הראשון, רבי יצחק אמר, מושף בערלתו היה. כתיב הכא (הושע ו, ז): "והמה כאדם עברו ברית", וכתיב התם (בראשית יז, יד): "את בריתי הפר". וכן אמרו (ערוכין יח:): כל אותן השנים שהיה אדם הראשון בגדו, הוליד רוחין ושריץ ולילין. פי עון פגם הברית חמור מאד, ובפרט מושף בערלתו, שעל-ידי זה בא לחטא המגנה של הוצאת זרע לבטלה. "והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה"; הינו שמפרש דרשות של דפי, ומפיל בגני-אדם על-ידי זה לשאול תחתית, פי מרחק בגני-אדם ממנו יתברך. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן יח), שבהדושיין דאורייתא שמחדשים, יכולים להיות גנב ונואף ורוצח. פי אם החדושים לא בנויים על יסודות חזקים ולא מחזקים את בגני-אדם, הם גורמים שבגני-אדם תחלש דעתם, עד שיפלו בגנבה ובגאוף ובכריחה. פי מחדושים כאלו ששוכרים את האדם, על-ידי זה נבראים רקיעין דשא, כמובא (הקדמת הזוהר, דף ה.), פי יש שמחדשים חדושים כאלו ששוכרים את האדם ומפילים אותו לנוקבא דתהומא רבא, עד שהוא נעשה גנב, נואף ורוצח, רחמנא לישזבן. וכל מי שעובר על כל אלו הדברים, אף-על-פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא. פי הוא גורם רע לעצמו ורע לאחרים, והבן למעשה.

של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא:

טז רבי ישמעאל אומר, הוי קל לראש ונוח לתשחרת,

ומעשים טובים. ולא חזר בתשובה מאחד מעבירות שנידו אף על פי שנאו עליו יסורים ומת יסורים אין לו חלק לעולם הבא חזר בתשובה קודם מותו אין לו דבר שעומד בפני התשובה: טז הוי קל לראש. לפני אדם גדול חזק ויחזק בראש נשינה. הוי קל לעבודתו ולשמע לפניו: ונוח לתשחרת. לאדם נחור ששערוותו שחורות איך נריך להקל עמך כל כך

ומעשים טובים. ולא חזר בתשובה מאחד מעבירות שנידו אף על פי שנאו עליו יסורים ומת יסורים אין לו חלק לעולם הבא חזר בתשובה קודם מותו אין לו דבר שעומד בפני התשובה: טז הוי קל לראש. לפני אדם גדול חזק ויחזק בראש נשינה. הוי קל לעבודתו ולשמע לפניו: ונוח לתשחרת. לאדם נחור ששערוותו שחורות איך נריך להקל עמך כל כך

טז רבי ישמעאל אומר, הוי קל לראש ונוח לתשחרת, אחר ויטורים ומרירות גדולה מאד, וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן יח), חלק ב', סימן קיט), שכל בגי העולם, כלם מלאים יסורים, אין גם אחד שיהיה לו עולם הזה, ואפלו העשירים הגדולים, אפלו השירים אין להם שום עולם הזה כלל, פי כל ימיהם פעס ומכאובות, וכלם מלאים טרדות ודאגות ועצבות, ויגון ונאנחה תמיד, וכל אחד יש לו יסורים מיוחדים, ואין גם אחד מכל הגבירים והשירים, שיהיה לו הכל כסדר כרצונו תמיד, וכלם כאחד מלאים יסורים

אחד ואחד צרות ויטורים ומרירות גדולה מאד, וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן קיט), שכל בגי העולם, כלם מלאים יסורים, אין גם אחד שיהיה לו עולם הזה, ואפלו העשירים הגדולים, אפלו השירים אין להם שום עולם הזה כלל, פי כל ימיהם פעס ומכאובות, וכלם מלאים טרדות ודאגות ועצבות, ויגון ונאנחה תמיד, וכל אחד יש לו יסורים מיוחדים, ואין גם אחד מכל הגבירים והשירים, שיהיה לו הכל כסדר כרצונו תמיד, וכלם כאחד מלאים יסורים

אֲלֵהֶם, מִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְגו', וַיֹּאמְרוּ רָאוּ
 רֵאִינוּ וְגו'. וַיַּעֲקֹב בְּמַה נִּצְטַעַר, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים
 קכט, א): "רַבַּת צָרָרוּנִי מִנְעוּרַי יֹאמֵר נָא
 יִשְׂרָאֵל", עַד שֶׁהָיָה בְּמַעֲוֵי אָמוּ בִקֵּשׁ עֲשׂו
 לְהַרְגוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כה, כב): "וַיִּתְרַצְצוּ
 הַבָּנִים", וְכִשְׁקִבְל הַבְּרָכוֹת "וַיִּשְׁטֹם עֲשׂו אֶת
 יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר עֲשׂו בְּלִבּוֹ: יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי"
 וְגו' (שם כו, מא); בְּרַח לָבֵן לְתַרְנֹן, וְנִצְטַעַר
 בְּבִנּוּתוֹ שֶׁל לָבֵן, וְאַחֲרֵי־כֵן בִּקֵּשׁ לְהַרְגוּ,
 שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כו, ה): "אֲרַמִּי אֲבִד אָבִי", יֵצֵא
 מֵאֶצְלוֹ וּפְגַע בְּעֲשׂו, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לג, א):
 "וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֲשׂו בֵּא וְגו',
 בָּאָה עָלָיו צָרַת דֵּינָה וְצָרַת רַחֵל וְצָרַת יוֹסֵף,
 וְלִסּוּף נַח, שֶׁנֶּאֱמַר (שם מז, יב): "וַיִּכְלַל יוֹסֵף
 אֶת אָבִיו וְאֶת אָחִיו", הֵנּוּ "וְהָיָה רֵאשִׁיתָךְ
 מִצֶּעַר, וְאַחֲרֵיתָךְ יִשְׁגָּה מְאֹד"; כִּי צָרִיכִים לְקַחַת
 אֶת כָּל הַחַיִּים בְּקַלּוֹת, וְלֹא לְהַתְּפַעֵל מִכָּל מַה
 שְׁעוֹבֵר עָלָיו, אֲזִי אֶפְלוּ כְּשֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵינָה צֶעַר
 וּמִשְׁבֵּר בַּחַיִּים, הוּא כְּבֹר מוֹכֵן לָזֶה. וְאֶפְלוּ
 שְׁצָרִיךְ לְהִשְׁחִיר אֶת עֲצָמוֹ מֵרַב צָרוֹת, שְׁקוֹרִין
 פֶּאֲרָשׁוּוֹאֲרָצֵט צוֹ וְוַעֲרִין, עִם כָּל זֹאת אֵף
 שְׁעוֹבְרִים עָלֶיךָ כָּל־כֶּף הַרְבֵּה צָרוֹת וַיִּסּוּרִים
 וּמְרִירוֹת תִּרְאֶה לֹא לְהַתְּעַצֵּבֵן עַל בְּנֵי־אָדָם.
 וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׁלֹא תִּפְּחֶה אוֹתָם מִכּוֹת רֵצַח, אֲלֹא
 "וְהָיָה מִקְּבֵל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה" וּבְהִרְחַבַת
 הַדַּעַת, וְאֵל תִּבְעֵט בַּיִסּוּרִים. וְזוֹ גְּדֻלַּת בֵּר
 יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינוּ נִשְׁבֵּר מִכָּל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו,
 אֲלֹא קוֹנֵה לְעֲצָמוֹ מִדַּת הַסְּבָלָנוֹת. הוּא סוֹבֵל
 אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּא עָלָיו, כִּי הוּא יוֹדֵעַ, אֲשֶׁר כָּל
 מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, זֶה רַק לְמַרְק עוֹנוֹתָיו
 הַמְּרַבִּים, וּמִקְּבֵל אֶת כָּל־בְּסֹבֵר פְּנִים יְפוֹת,
 וְאֵף שְׂרַעִים וּמְרִים לוֹ הַחַיִּים, וְאֵלֶּף טַעֲמֵי
 מִיְתָה טוֹעֵם בְּכָל יוֹם, הוּא בּוֹרַח אֶל הַתּוֹרָה.
 כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (תְּנָא דְּבֵי אֲלֵהוּ רַבָּה, פֶּרֶק י'): אִם
 רֵאִיתָ שְׂיִסּוּרִים מִמְּשִׁמְשִׁין וּבִבְאִין עָלֶיךָ, רוּץ
 לְחַדְרֵי תּוֹרָה, וּמִיָּד הַיִּסּוּרִין בּוֹרְחִים מִמֶּךָ. וְזֶה
 עֵבֶר עַל כָּל הַצְּדִיקִים בֵּימֵי נְעוּרֵיהֶם, שֶׁסָּבְלוּ

וַיִּדְאָגוֹת תְּמִיד, וְזֶה בְּרוּר וְיָדוּעַ לְכָל מִי שֶׁבָּקִי
 קָצַת בָּהֶם וּבְדַרְכֵיהֶם. וְכִמּוֹ שֶׁאֵמַר הַחֶכֶם מִכָּל
 אָדָם (קְהֵלֶת ב, כג): "כִּי כָּל יָמָיו מִכְּאֲבִים וְכַעַס",
 וּכְתִיב (איוב ה, ז): "אָדָם לְעַמֵּל יוֹלֵד", (שם יד,
 א): "קָצַר יָמִים וּשְׁבַע רִגְזוּ"; וְהִתְקַרַח שְׁיַעֲבֹר עַל
 כָּל אֶחָד יִסּוּרִים. וְהִנֵּה אִם אָדָם לוֹקַח אֶת הַכָּל
 בְּקַלּוֹת, לֹא מִסְתַּכְסֵּף עִם אֵף אֶחָד, אֲלֹא רַק
 בּוֹרַח אֶל הַתּוֹרָה, לוֹמֵד תּוֹרָה, וְאֵף שֶׁזֶה בָּא לוֹ
 מְאֹד קָשָׁה, עִם כָּל זֹאת הוּא עֹמֵל רַק בַּתּוֹרָה,
 כְּמוֹ שֶׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה,
 פָּרָשָׁה י"ג, סִימָן ג') עַל הַפְּסוּק (איוב ה, ז): "אָדָם
 לְעַמֵּל יוֹלֵד", אֲשֶׁרִי מִי שֶׁעֲמָלוֹ בַּתּוֹרָה, הֵינּוּ
 שְׁעוֹשֵׂה לְעֲצָמוֹ חֲשָׁבוֹן, מֵאַחַר שֶׁכָּל אָדָם נוֹלֵד
 לְעַמֵּל, וְאִי אֶפְשֵׁר לְהַמְלִיט מִזֶּה בְּשׂוֹם אֶפְן,
 אֶפְלוּ אִם יִהְיֶה לוֹ כָּל חֲלָלֵי דְעַלְמָא, בְּוִדְאֵי
 יִהְיֶה לוֹ עֲמֵל וַיִּסּוּרִים וַיִּדְאָגוֹת הַרְבֵּה, עַל־כֵּן
 הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ, שֶׁיִּהְיֶה הַעֲמֵל לְעַמֵּל שֶׁל
 תּוֹרָה, אֲשֶׁר בְּשִׁבְלֵי זֶה נוֹלֵד — שְׁיַעֲמַל בַּתּוֹרָה,
 וְאֲזִי אֲשֶׁרִי לוֹ, כִּי נִצַּל מֵעַמֵּל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְזוֹכֵה
 לַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְזֶה שֶׁאֵמַר הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ:
 "הָיָה קָל לְרֵאשׁוֹ": אִם תִּקַּח אֶת כָּל הַחַיִּים שְׁלֶךְ
 בַּהֲתַחֲלָה בְּרֵאשׁ בְּקַלּוֹת, וְתִמִּיד תִּבְרַח רַק אֶל
 הַתּוֹרָה, אֲזִי כְּשֶׁיַּעֲבֹרוּ עָלֶיךָ צָרוֹת וַיִּסּוּרִים
 וּמְרִירוֹת, אֲזִי "וְנוֹחַ לְתַשְׁחִרְתָּ", יִהְיֶה לָּךְ קָל
 לְהִשְׁחִיר אֶת עֲצָמְךָ, שְׁקוֹרִין פֶּאֲרָשׁוּוֹאֲרָצֵט צוֹ
 וְוַעֲרִין. וְאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּנָחוּמָא עֲקָב)
 עַל הַפְּסוּק (איוב ח, ז): "וְהָיָה רֵאשִׁיתָךְ מִצֶּעַר"
 וְגו', לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמִּצְטַעַר בַּתַּחֲלָתוֹ נוֹחַ לוֹ
 בְּסוֹפוֹ, וְאִין לָךְ שְׁמִצְטַעַר בַּתַּחֲלָתוֹ יוֹתֵר
 מֵאַבְרָהָם שֶׁהִשְׁלַף לְכַבְשָׁן, וְגַלְהָ מִבֵּית אָבִיו,
 וְרָדְפוּ אַחֲרָיו שֶׁשָּׂה־עֲשָׂר מְלָכִים, וְנִתְּנָסָה
 בְּעֶשְׂרֵה נְסִיווֹנוֹת, וְקָבַר אֶת שָׂרָה, וּלְבִסּוּף נַח,
 שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כד, א): "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
 בְּיָמָיו, וְהָיָה בְּרִי" וְגו'. וְכֵן יִצְחָק נִצְטַעַר
 בְּנַעֲרוֹתוֹ, קָנְאוּ בוֹ פְּלִשְׁתִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו, טז):
 "וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֵל יִצְחָק לָךְ מֵעַמְנוּ" וְגו',
 וּלְבִסּוּף בִּקְשׁוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כז): "וַיֹּאמֶר

וזקנותך כשהושמרו פניך מפני הזקנה מהא נוח לו: עבודה זרה, שנאמר (שמות לב, ו): "וישב העם יי מסורת סייג לתורה. המסורת שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות שנמורה הם גדר וחזוק לתורה שנכתב. שעל ידיהם אנו מצינים כמה מלות איך יעשו

אומם. כמו צמח בצמח נסוכות שנים חסרים ואחד מלא שממנו אנו לומדים להכשיר סוכה בשלש דפנות. וכגון מועדי ה' אשר תקראו

מסורת, סיג לתורה. מעשרות, סיג לעשר. נדרים, סיג לפרישות. לחכמה,

אחס שנכתב חסר בשלש מקומות. ללמד "אחס" אפילו שוגגים "אחס" אפילו מזידים "אחס" אפילו מוטעים: מעשרות סייג לעושר. דכתיב עשר חעשר עשר נשזל שמתעשר: נדרים סייג לפרישות. בזמן שחלם מתחיל בפרישות ומחירא שלא יעבור. מקבל עליו כלשון נדר שלא יעשה כך וכך ועל ידי כן הוא כושב אח ירו: סייג לחכמה שתיקה. כמה אנו קיימין אי נשחיקה מדברי תורה הרי כבר כתיב והגית בו וגו' אי נשחיקה

מרגיל את עצמו בשחוק וקלות ראש, הוא בא לידי ערונה, שהוא התטא המגנה של ר"ע, שמפריד בין ו"ה שהוא זעיר אנפין ונוקבא, איש ואשתו, כי ברגע שישיש לאדם קלות ראש, הוא שוכח לגמרי ממנו יתברך, ויבא לידי עברה החמורה הזו. ובשביל זה דיקא התנא הקדוש רבי עקיבא, שמסר את נפשו בעבורו יתברך כל ימי חייו, גלה אשר "שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערונה", שזה גורם פרווד

בין קודשא בריך הוא לשכנתיה, בין זעיר אנפין לנוקבא, שהחטא המגנה הזה גורם לכל הצרות. ולכן דיקא רבי עקיבא גלה לנו את הסגים שאדם צריך לעשות לעצמו, "מסורת סיג לתורה"; פי אי אפשיך לקבל את התורה אלא על-ידי המסורת כפי שקבלנו ממשה רבנו ומסרו מדור לדור, ובכל דור ודור עשו סיג לתורה, כמאמרם ו"ל (ברכות ד:): חכמים עשו סיג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב, ואומר: אלף לבייתי ואכל קמצא ואשתה קמצא ואישן קמצא, ואחר-כך אקרא קריאת שמע ואתפלל. וחוטפתו שנה, ונמצא ישן כל הלילה וכו', עין שם. וכן אמרו (יבמות ז:): אמר רבי אלעזר בן יעקב, שמעתי שבית-דין מפין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבר על דברי תורה אלא לעשות סיג לתורה, ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכהן אלא שהשעה צריכה לכהן וכו', עין שם. "מעשרות סיג לעשר", זה שאדם נוהג את המעשרות וכן מרבה בצדקה, דבר זה מביאו לעשירות. "נדרים סיג לפרישות", כשאדם מקבל על עצמו נדר לא לעשות שום דבר נגד רצונו יתברך, זה מביאו לידי פרישות מעברה. "סיג לחכמה שתיקה"; ועל כלם צריך האדם לשמר מאד לא לדבר את כל העולה על רוחו, אשר כל הצרות באות לאדם רק כשמפקיר את פיו, וכמו שגלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן לח) על הפסוק (תהלים קמח, ח): "רוח סערה עשה דברו", פי הדבור הוא המקטרג הגדול, וגורם לו הרבה רעות, וכן השחוק והקלות ראש באים לאדם רק על-ידי שמפקיר את דבורו, ולכן דיקא רבי עקיבא שמסר את נפשו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע אליו יתברך וגלה את אמתת מציוותו יתברך, ולכן הזהירנו מאד לשמר את עצמנו משחוק וקלות ראש, שמרגילין את האדם לערונה, להפריד בין ו"ה שהוא קודשא בריך הוא ושכנתיה, והעצה לזה גלה לנו לעשות ארבעה סגים, שהם כנגד הד' עולמות: אצילות,

בין קודשא בריך הוא לשכנתיה, בין זעיר אנפין לנוקבא, שהחטא המגנה הזה גורם לכל הצרות. ולכן דיקא רבי עקיבא גלה לנו את הסגים שאדם צריך לעשות לעצמו, "מסורת סיג לתורה"; פי אי אפשיך לקבל את התורה אלא על-ידי המסורת כפי שקבלנו ממשה רבנו ומסרו מדור לדור, ובכל דור ודור עשו סיג לתורה, כמאמרם ו"ל (ברכות ד:): חכמים עשו סיג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב, ואומר: אלף לבייתי ואכל קמצא ואשתה קמצא ואישן קמצא, ואחר-כך אקרא קריאת שמע ואתפלל. וחוטפתו שנה, ונמצא ישן כל הלילה וכו', עין שם. וכן אמרו (יבמות ז:): אמר רבי אלעזר בן יעקב, שמעתי שבית-דין מפין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבר על דברי תורה אלא לעשות סיג לתורה, ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכהן אלא שהשעה צריכה לכהן וכו', עין שם. "מעשרות סיג לעשר", זה שאדם נוהג את המעשרות וכן מרבה בצדקה, דבר זה מביאו לעשירות. "נדרים סיג לפרישות", כשאדם מקבל על עצמו נדר לא לעשות שום דבר נגד רצונו יתברך, זה מביאו לידי פרישות מעברה. "סיג לחכמה שתיקה"; ועל כלם צריך האדם לשמר מאד לא לדבר את כל העולה על רוחו, אשר כל הצרות באות לאדם רק כשמפקיר את פיו, וכמו שגלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן לח) על הפסוק (תהלים קמח, ח): "רוח סערה עשה דברו", פי הדבור הוא המקטרג הגדול, וגורם לו הרבה רעות, וכן השחוק והקלות ראש באים לאדם רק על-ידי שמפקיר את דבורו, ולכן דיקא רבי עקיבא שמסר את נפשו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע אליו יתברך וגלה את אמתת מציוותו יתברך, ולכן הזהירנו מאד לשמר את עצמנו משחוק וקלות ראש, שמרגילין את האדם לערונה, להפריד בין ו"ה שהוא קודשא בריך הוא ושכנתיה, והעצה לזה גלה לנו לעשות ארבעה סגים, שהם כנגד הד' עולמות: אצילות,

בְּרִיאָה, יִצְיָה, עֲשִׂיָה. "סִיג לַחֲכָמָה שְׁתִּיקָה", מרכילות ולשון הרע וקללה דאורייתא נינהו. הא לינו
 זֶה כְּנֶגֶד עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שְׁשָׁם הַחֲכָמָה מדבר אלא בשתיקה מדברי הרשות שצין אדם לחזירו
 וְהַשְׁתִּיקָה. "נְדָרִים סִיג לְפִרְיָשׁוֹת", זֶה כְּנֶגֶד שיש לו לאדם למעט הדבור צהס כל מה שאפשר.
 עוֹלָם הַבְּרִיאָה, שְׁשָׁם הַבִּינָה וְהַנְּדָרִים. "מִסְתָּת" ועליהם אמר שלמה (משלי יז) גם איל מחריש חכס

יחשב: יח חבה יחירה
 נודעת לו. רמז"ס פירש
 חבה יחירה הראה הקצה
 לאדם שהודיעו ואמר לו ראה
 שזראחין כללם. שהמטיב
 לחזירו ומודיעו הטובה
 שעשה עמו. מראה חבה
 יחירה יותר משאלו הטוב
 עמו ואינו חשוב בעיניו
 להודיעו הטובה שעשה עמו.
 יש לפרש חבה יחירה נודעת
 להם. חבה גלויה ומפורסמת
 שלא כלכד אהנה מסותרת
 היה לו למקום צרוך הוא עם
 האדם אלא אף חבה גלויה

שְׁתִּיקָה: יח הוא הִיָּה אומר,
 חֲבִיב אָדָם שְׁנִבְרָא בְּצֶלֶם.
 חֲבָה יִתְרָה נוֹדַעַת לוֹ שְׁנִבְרָא
 בְּצֶלֶם, שְׁנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט), פִּי
 בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת
 הָאָדָם. חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל
 שְׁנִבְרָאוּ בָנִים לְמָקוֹם. חֲבָה
 יִתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם שְׁנִבְרָאוּ
 בָנִים לְמָקוֹם, שְׁנֶאֱמַר (דְּבָרִים
 יד), בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם.
 חֲבִיבֵינִי יִשְׂרָאֵל, שְׁנִתַּן לָהֶם
 כָּלִי חֲמֻדָּה. חֲבָה יִתְרָה נוֹדַעַת

סִיג לַתּוֹרָה", זֶה כְּנֶגֶד
 עוֹלָם הַיִּצְיָה, שְׁשָׁם הוּא
 הַתְּפָאֶרֶת, זְעִיר אַנְפִּין,
 שְׁמִשָּׁם יוֹצֵאת הַתּוֹרָה.
 "מַעֲשָׂוֹת סִיג לְעִשָׂר",
 זֶה כְּנֶגֶד עוֹלָם הָעֲשִׂיָה,
 שְׁשָׁם הוּא הַמְּלָכוֹת,
 נוֹקְבָא דְזְעִיר אַנְפִּין,
 שְׁהַעֲשָׂר שִׁיךְ אֲלֵיהֶם, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב (בְּרֵאשִׁית לא, טו):
 "כִּי כָל הָעֵשָׂר אֲשֶׁר הִצִּיל
 אֱלֹקִים מֵאֲבִינוֹ לְנוֹ
 וְלִבְנֵינוֹ" וגו', וּפְרָשׁ רַבְנוּ
 ו'ל (לְקוּשִׁי מוֹהַר"ן, חֶלֶק א',
 סִימָן ס'): הֵינּוּ שְׁפָל
 הָעֲשִׂירוֹת הֵיא רַק בְּשִׁבִיל
 נְשִׁים וְקִטְנֵי הַדַּעַת, עֵינִ
 שָׁם. נִמְצָא, מִי שְׁרוּצָה

לָהֶם שְׁנִתַּן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם,

לְהִיֹּת דְּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַרֵךְ, וְלְהִיֹּת בְּטַל וּמִבְטָל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלְהִיֹּת מוֹכֵן
 וּמְזַמֵּן לְמִסַּד אֶת נַפְשׁוֹ בְּכָל יוֹם אֵלָיו יִתְבַרֵךְ, עָלָיו לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ אֶת הַד' סִיגִים הָאֵלוּ,
 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יִתְרַחֵק מִשְׁחֹק וְקִלוֹת רֵאשׁ אֲשֶׁר מְרַגְלִין אֶת הָאָדָם לְעַרְוָה, רַחֲמָנָא לִישְׁוֹב, וְהָבֵן
 לְמַעֲשֵׂה.

יח הוא הִיָּה אומר: רבי עקיבא הִיָּה רגיל לומר, "חֲבִיב אָדָם שְׁנִבְרָא בְּצֶלֶם", פִּי לְכָל אָדָם יֵשׁ
 צֶלֶם, כְּמוֹבָא בְּדַבְרֵי הָאֲרִיז'ל (עַץ חַיִּים, שַׁעַר כג, מַחֲזִין דְּצֶלֶם), שְׁזָה סוּד (בְּרֵאשִׁית א, כו): "נַעֲשֵׂה
 אָדָם בְּצֶלְמֵנוּ". "חֲבָה יִתְרָה נוֹדַעַת לוֹ שְׁנִבְרָא בְּצֶלֶם", שְׁזָה סוּד הַצֶּלֶם הַשְּׁנִי שִׁישׁ לְאָדָם, בְּסוּד
 (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, יז): "עַד שִׁיפּוֹת הַיּוֹם וְנָסוּ הַצֶּלְלִים" וגו', פִּי שְׁנֵי צֶלְלִים הֵם אֶתְד לְנַפְשׁ וְאֶתְד
 לְרוּחַ. כְּמוֹבָא (שַׁעַר הַפְּסוּקִים וְכֵן שַׁעַר הַכְּנֻסוֹת, דְּרוּשֵׁי יוֹם הַכְּפֻרִים דְּרוּשׁ ה'). וּמִבִּיא רְאִיָּה, שִׁישׁ לְאָדָם
 צֶלֶם, מִפְּסוּק "שְׁנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט): 'כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם'; וְלָכֵן צְרִיכִים לְכַבֵּד וּלְיַקַּר
 אֶת כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, פִּי "חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל שְׁנִבְרָאוּ בָנִים לְמָקוֹם". וּמִצַּד זֶה צְרִיכִים לְאַהֲב אֶת כָּל
 בֵּר יִשְׂרָאֵל וּלְחַבֵּב אוֹתוֹ. "חֲבָה יִתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם, שְׁנִבְרָאוּ בָנִים לְמָקוֹם, שְׁנֶאֱמַר (דְּבָרִים יד, א):
 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם'", פִּי מוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְנוּ ו'ל (לְקוּשִׁי מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן עג),
 שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא סְתִים וְגִלְיָא, וְעַל זֶה הוּא אומר: "חֲבִיבֵינִי יִשְׂרָאֵל שְׁנִתַּן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה,
 חֲבָה יִתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם שְׁנִתַּן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מְשָׁלִי ד, ה): 'כִּי לְקַח

ידועה לכל: שנאמר כי לקח טוב. כל מעשי נראשית טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו; כי התורה
 שנאמר זו וירא אלהים כי טוב לא נבראו אלא נשכיל היא גם-כן סתים וגליא, דהינו מה שנגלה לנו
 החורה שנקראת לקח כמה דלח חמר (דברים לב) יערוף הוא הלבוש וחיצוניות, ומה שנסתר ממנו הוא
 הפנימיות, וכן כל בר ישראל הוא סתים וגליא, כמטר לקחי:

יט הכל צפוי. כל מה שאלס עושה בחדי חדרים גלוי לפניו: והרשות נתונה. נידו של אלס לעשות עונ ורע כדכתיב (דברים ל) ראה נתתי

שנאמר (משלי ד), פי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו:

יט **הכל צפוי, והרשות נתונה:**

מהסתים גליא ולעלות מעלה מעלה. ודיקא רבי עקיבא אמר את זה, פי עד ארבעים שנה לא למד תורה, ואמר (פסחים מט:): כשהייתי עם הארץ, אמרתי: מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. ולכן כשנתגלה לו מעלת התורה, אמר: "חביבין ישראל שנתן להם פלי חמדה, חבה יתרה נודעת להם שנתן להם פלי חמדה, שבו נברא העולם". וכן (בראשית ובה, פדשה כד, סימן ז'): רבי עקיבא אומר (ויקרא יט, יח): "ואהבת לרעך כמוך", זה קלל גדול בתורה. שלא תאמר, הואיל ונתבונתי, יתבנה חברי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי. אמר רבי תנחומא: אם עשית פן, דע למי אתה מבנה, בדמות אלהים עשה אותו. פי זכה להבין את מעלת נשמות ישראל. ולכן אמר: "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום. שנאמר (דברים יד, א): 'בנים אתם לה' אלהיכם'". ולכן צריכים לאהב את כל בר ישראל כנפשו. אשרי מי שזוכה להכניס דברים אלו בתוך לבו, והבין למעשה.

יט הכל צפוי: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מראש צפה הקדוש-ברוך-הוא מה יהיה בסוף, ובו ברגע שפרא הקדוש-ברוך-הוא את עולמו, כבר צפה מראש עד סוף כל הדורות כל פרט ופרט מפרטי הבריאה, וכל מה שיארע עם כל אדם, ודבר זה לא יכילהו הרעיון האנושי, איך הפל עבר כפיכול לפניו, עד שדבר גדול ודבר קטן אשר נעשה עם האדם ועם כל הבריאה פלה: דומם, צומח, חי, מדבר, כבר עבר לפניו בתחלת הבריאה, וצפוי עד סוף הבריאה שיתין אלפי שנין מה שיקרה עם כל בן אדם פל ימי חייו, ועל המדינות יאמר איזו לחיים ואיזו למות, איזו לרעש ואיזו למפלת, ושאר מרעין בישין, וכן על כל פרטי החיות עד כל עשב ועשב ועלה ועלה מאילנות השדה, ודבר זה בן אדם המצמצם בדעתו לא יכול להבין, איך שהכל צפוי מראש מה שיהיה בסוף, עם כל זאת עליך לדעת, אהובי, בני, אשר "והרשות נתונה", שנה סוד הבחירה, אף שאמרתי לך שהכל בהשגחה פרטי פרטית, עם כל זאת הקדוש-ברוך-הוא, כפיכול, מסר את הרשות והבחירה לאדם לעשות מה שיירצה, אשר דבר זה אי אפשר להבין בשכל אנושי, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן כא), שנה עקר פח הבחירה, פל זמן שהשכל אין פל-כף גדול להבין הידיעה והבחירה, אזי פח הבחירה על מקומו, פי יש בידו פח לבחור החיים או הפוכו. אבל כשיכנס המקיף הזה לפנים, ואז יתגדל השכל האנושי, ויתגלה לאנושי הידיעה והבחירה, אז יתבטל הבחירה, פי אז על-ידי גדולו של השכל יצא מגדר אנושי ויעלה לגדר מלאך. ואז תבטל הבחירה. ונה עקר פח הבחירה, שאין יודע השכל של הידיעה והבחירה, פי הידיעה והבחירה הם נוגדים זה את זה; הידיעה זה גלוי אלקות פתכלית המדרגה העליונה, שהכל צפוי מראש מה שיהיה בסוף, ובחירה זה — "והרשות נתונה" בידו של האדם לעשות

מה שהוא רוצה, ואין זה מתחבר יחד. ולכן כשאדם זוכה ומבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, אז הוא יוצא מגדר אנושי, וכא אל גדר מלאך, שאז אצלו הבחירה והידיעה מובנת מאליה, שזה סוד העגולים והישור, האורות והכלים. "ובטוב העולם והכל לפי רוב המעשה". ואם תאמר

נתונה, ובטוב העולם נדון. רב המעשה: לפי רוב המעשה, והכל לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון.

לפיך היום את החיים וגו': ובטוב העולם נדון. נמדת רחמים ואף על פי אין הכל שוין במדה זו. לפי שהכל לפי רוב המעשה. המרבה במעשים טובים נותנים לו רחמים מרובים. והממעט במעשים טובים ממעטים לו ברחמים. פירוש אחר והכל לפי רוב המעשה. לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון. אם רוב זכויות זכאי. אם

שרואים בני-אדם שעוברת עליהם מרירות המרירות, צרות ויסורים ומכאובים ומחלות רעות, רחמנא לישזבן, נמצא, שמדת הדין מתוחה פנגדם, ומזה בא שבני-אדם ממרמרים במרירות ובדפאון, וחושבים שהנה סוף העולם, ואף פעם לא יראו אור, וכאלו נטל מהם כח הבחירה, וכאלו הם לא משגחים ממנו יתברך, כי מרב צרות וקטנות שנופלות על האדם, הוא חושב שאבד מנוס ותקנה ממנו. על זה אמר: "והכל לפי רוב המעשה", אם אהובי, בני, תשפיל מה לפניך, ותקיים את

רוב עונות חייב. ורמז"ס פירש הכל נפוי. כל מעשה בני אדם מה שעשה ומה שעמיד לעשות הכל גלוי לפניו. ולא תאמר כיון שהקב"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח במעשיו שיהיה לדיק או רשע. כי הרשות נתונה בידו לעשות טוב ורע ואין שום דבר שיכריחו כלל וכיון שכן הוא בטוב העולם נדון להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב ללדיקים. שהחוטא חטא ברצונו ראוי שיענש. והלדיק היה לדיק ברצונו וראוי שיקבל שכר: והכל לפי רוב המעשה. לפי מה שאדם כופל ומתמיד נעשיית הטוב כך שכרו מרובה.

המצוות מעשיות דיקא בשמחה עצומה, בלי שום חקמות כלל, ותבטל את חקמתך המדמה ושכלך המשפש, ותקיים את רצונו יתברך. ובפרט בזה שתרגיל את עצמך לדבר אליו יתברך, אשר אי אפשר להגיע אל זה אלא בשהוא משליך את שכלו וחקמתו לגמרי, כי אי אפשר לדבר אל הקדוש-ברוך-הוא עם שכל ועם חכמה, כי על-פי השכל והחכמה נדמה לו, שאף אחד לא שומע אותו. ולזאת עקר התפלה נקרא מלכו"ת, בסוד (תהלים קט, ד): "ואני תפלה", אני זה המלכו"ת, כמובא בשערי אורה (שער א'), וכן הוא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן עג), ומלכו"ת היא דלה ובעינה דלית לה מגרמא פלוס, אלא מתחננת ומבקשת ממנו יתברך, מה שיהא צריכה. ולכן ראה, אהובי, בני! להתחזק בכל מה שעובר עליך, ותרבה במצוות ובמעשים טובים דיקא, שזה הכלי להמשיך בו השגת אלקותו יתברך, כי הכל תלוי לפי רוב המעשה, כי המצוות הם כלים להמשיך בו אור אלקותו יתברך, וכן תפלה היא מצות עשה, כמו שדרשו חכמינו הקדושים (פענית ב): "ולעבדו בכל לבבכם, איזוהי עבודה שבלב? זוהי תפלה, אשר כל דבור ודבור שמדברים אל הקדוש-ברוך-הוא, זה המשכת האור אלקי, עד שאדם זוכה להבין בשכלו, אשר "הכל צפוי" בהשגחה פרטית מה יקרה בסוף, ועם כל זאת "והרשות נתונה", שהבחירה בידי האדם לעשות ככל העולה על רוחו. ואם תאמר הרי יש שסובלים סבל גדול מאד — הן מעצמו והן מאחרים, שמעיקים ומצערים אותו, ראה לחזק את עצמך, ותדע אשר "ובטוב העולם נדון", כי כל מה שקורה עם האדם זה הכל לטובתו. כמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן ד): כשאדם יודע דכל מאורעותיו הם לטובתו, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא. ועם כל זאת ראה, אהובי, בני, לחזק את עצמך ולא להשבר משום דבר, כי "והכל לפי רוב המעשה",

שאינו דומה המחלק מאה זהונים לזקה במאה איך שאדם מקיים את מצוותיו יתברך, כך פעמים לנותן אחסו בפעם אחת. וגרסת רמב"ם היא והכל לפי רוב המעשה אבל לא על פי גודל המעשה: הבורא יתברך שמו. ובפרט מי שזוכה להרבנות כהכל נתון בערבון. רגלוהי דנר נש אינון ערצין בדבורים אליו יתברך בתמימות ובפשטות

גמורה, שזה מה שמלנה אותו כל החיים, כמובא (תנא דבי אליהו ובה, פרק טו): לפי שכל המרבה שיחות ותפלות, הם המלדין אותו עד שמגיע לבית עולמו. ואין עוד מצנה שמלנה את האדם כמו התפלה; פי כשאדם תמיד מרגיל את עצמו

לדבר אליו יתברך, זה מה שמלנה אותו תמיד. והוא אף פעם לא לבד, פי באיזה מקום שרק לא יהיה, הוא יודע שעליו לדבר אל הקדוש ברוך הוא, ויש לו במי לבטח. וכן אמרו חכמינו הקדושים (סוטה ג): כל העושה מצנה אחת בעולם הזה, מקדמתו והולכת לפניו

לעולם הבא; ועל-כן ראה להרבנות במעשים טובים, ואז בוא תבוא על שךך, והבן למעשה. כהוא היה אומר: הינו רבי עקיבא היה רגיל לומר, שאדם צריך להשמר מאד מאד במשך ימי חייו הבלו, לא לחטא נגדו יתברך, פי "הכל נתון בערבון"; אדם ערב על כל מעשיו, ובכל לילה כשנשמתו עולה למעלה, הוא בעצמו ערב על מעשיו, ומודיע לבית-דין של מעלה מה עשה ביום הזה. ולכן צריכים מאד מאד לשמר על מעשיו, איך הוא מתנהג, שלא יעשה דבר נגד רצונו יתברך, חס ושלום, פי אף פעם לא תדע מתי יקראו אותך חננה לשמים. "ומצודה פרוסה על כל החיים", ואף אחד לא יודע מתי הוא יפגס במצודה הזו. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (מדרש משלי, פרק ה', סימן יג) על הפסוק (משלי ה, כב): "עוונותיו ילכדנו את הרשע ובחבלי חטאתו יתמד". מה אדם פורש מצודה ולוכד דגים מן הים, כך עוונותיו פורש מצודה לחוטא ללכדו, לכה נאמר: "עוונותיו ילכדנו את הרשע" וגו'. והעולם הזה נמשל לחנות, שיכולים להפגס לקנות באשראי, פי זו הבחירה, "החנות פתוחה והחנוני מקיף והפנקס פתוח והיד פותחת וכל הרוצה ללוות יבוא וילנה", פי אדם בעצמו פותח בפנקסו העליון כל מה שהוא עשה, כמאמרם ז"ל (תענית יא): בשעת פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו נפרטין לפניו, ואומרים לו: כך וכך עשית במקום פלוני, ביום פלוני, והוא אומר: הן. ואומרים לו: חתם, וחותם, שנאמר (איוב לו, ז): "ביד כל אדם יחתום". "והגבאים" שהם שני המלאכים המלויים את האדם בכל יום, שהם היצר טוב והיצר הרע, כמובא (והר וישלח קסה): חד מימינא וחד משמאלא. יצר טוב לימינא ויצר רע לשמאלא, ואלין אינון תרין מלאכין ממש ממנן ואינון משתכחין תדיר בהדיה דבר נש; הם "מחזירים תדיר בכל יום" בעולם הבא את

כהוא היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד פותחת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילנה, והגבאים מחזירין תדיר בכל

כיה. לאחר דמתנעי תמן מוצילין ימיה: ומצודה פרוסה. יסורין ומיתה: החנות פתוחה. וזני אדם נכנסים שם ולוקחים בהקפה: והחנוני מקיף. ומאמין לכל הנא ליטול. כך זני אדם חוטאים בכל יום והקצ"ה ממתין להם עד נא עתם: והפנקס פתוח. לכמוז נה

ההקפות כדי שלא ישכח: והיד כותבת. שלא מאמר אף על פי שהפנקס פתוח פעמים שהחנוני טרוד ואינו כותב הכל לכך אמר והיד כותבת: וכל הרוצה ללוות וכו'. היינו והרשות נתונה דלעיל שאין שום אדם מוכרח ללוות שלא ברצונו: והגבאים. יסורים ופגעים

מה שאדם עשה בזה העולם, אם לטוב או להפך. ולכן צריכים מאד מאד להזהר על מעשיו, ולדעת שהכל בחשבון צדק, ובאפלו דבור שאדם מדבר רע על הזולת על-ידי-זה הוא דן את עצמו, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מהר"ן, חלק א', סימן קיג), כי קודם כל גזר דין שבעולם, חס ושלום, מאספין כל העולם אם מספימין להדין ההוא, ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין, חס ושלום, שואלין אותו אם הוא מספיים, אזי נגמר הדין, חס ושלום. והענין,

יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעדה: כא רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין

רעים: מדעתו. פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דנמני: ושלא מדעתו. פעמים ששכח וקורא חגר כנגד דינו של מקום צרוך הוא: ויש להם על מה שיסמוכו. על הפנקס ועל החנוני שהוא נאמן על פנקסו. כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנוכחים לפני המקום צרוך הוא אף על פי שהם נסמכים מן האדם: והדין דין אמת. שאין הקב"ה צא בטרוניא עם צריותיו: והכל מתקן לסעודה. אחד לדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגזו מהן את חובן: כא אם אין תורה וכו'. אין משאו ומתנו יפה

פי בנדאי אם ישאל לו בפרוש על עצמו, בנדאי יכחיש, ויאמר שאין הדין בן, אף מטעין אותו

ושואלין אותו על פיוצא בו, והוא פוסק הדין, ובאזי נגמר הדין. וכענין שמצינו בדרך המלך, עליו השלום, בבוא אליו נתן הנביא וכו', וספר לו מעשה האורח (שמואל-ב יב, ה), ענה ואמר: "חי ה' וגו', ואת הפכשה" וגו', אזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו, וזהו "ונפרעין מן האדם מדעתו", כלומר ששואלין דעתו, ואף-על-פי-כן הוא "שלא מדעתו", כי אינו יודע שהדין הוא עליו, "ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת", כי הוא דן את עצמו, כי הכל בחשבון צדק, אין דבר בזה הפקר, ואם אדם מכניס את עצמו בזה, לידע ולהודיע ולהודיע אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך צופה ומביט על כל אחד ואחד ושוקד על שפתיו, אז היה מתנהג בצורה אחרת לגמרי. וצריך שתדע, אהובי, בני! אשר יש דברים געלמים ונסתרים ממך, שאתה לא מבין, עם כל זאת עליך לזכור, שבעולם הבא תבין את הכל, שזה "והכל מתקן לסעדה", כמאמרם ז"ל (שבת קנג): בעולם הבא יש סעדה. כי שם תבין את אשר לפניך, שהכל בחשבון צדק, ואין לך להרהר אחרי מעשיו יתברך, והבן למעשה.

כא רבי אלעזר בן עזריה אומר: הוא היה ממיחסי הפהנה ודור עשירי לעזרא (ברכות כו.), והיה עשיר גדול (שבת נד:), וכן שמונה-עשרה שנה היה כשעלה לנשיאות (ברכות כח.), ולא היה חסר לו דבר, ועל-פני אמר: "אם אין תורה אין דרך ארץ", כי אדם צריך ללמד תורה, ועל-ידי-זה אף שיוצא לדרך ארץ, שזה עסקי עולם הזה, לא יפשל בגנבות וגזלות, כי אי אפשר לעסק בעסקי העולם הזה לפרנסתו, אם אינו לומד תורה, כי לא ימלט אדם שעוסק בעסק פרנסה, אם לא למד תורה, שלא יפשל באסור החמור של גנבה וגזלה והונאה. וכן "אם אין דרך ארץ אין תורה", כי אם אדם לא יעסק בעסקי העולם הזה לפרנסתו — יבוא לעניות, שמעברת אותו על דעתו ועל דעת קונו (צרוכין מא:); כי קשה היא העניות יותר מכל היסורים, כמאמרם ז"ל (שמות רבה,

משמחת ממנו: אם אין דעת וכו'. דעת הוא שמואל טעם לדבר. וזינה הוא שמבין דבר ממוך דבר חבל אינו מראה לו טעם. ואם אין דעת למת טעם לדבר, אין זינה. אחר שלא ידע טעמו של דבר כאלו לא ידעו.

ומכל מקום הזינה היא קודמת לפיכך אם אין זינה אין דעת: אם אין קמח אין תורה. מי שאין לו מה יאכל האין יעסוק בתורה: אם אין תורה אין קמח. מה יועיל לו הקמח שזידו הואיל ואין בו תורה. נוח לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב:

חֲכָמָה, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חֲכָמָה. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין קִמַח, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קִמַח.

יסורים לצד אחד ועניות לצד אחד — העניות מכרעת לכלם. ולכן צריכים את שתייהם — ללמד תורה, כדי שיוכל לעסוק במשא ומתן, ולא יבשל באסור החמור של גנבה וגזלה והונאה, שדבר זה מצוי עכשו

מאד, שבני-אדם מורים החר לעצמם לגנוב ולגזול ולעשות עול בכסף חבנם, ולכן אי אפשר בשום פנים ואופן לעסוק באיזה עסק, אם לא שלומדים קדם תורה, שזה "אם אין תורה אין דרך ארץ". ולהפך — אדם צריך לראות לעסוק באיזה עסק, כדי שהעניות לא תעבידנו מדעתו ומדעת קונו, ולא יצטרך אל הבריות, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (ביצה לב:): **כל המצפה על שלחן אחרים — עולם חשך בעדו, ואף תיזו אינם חיים.** ולכן "אם אין דרך ארץ אין תורה", כי זה תלוי בזה. "אם אין חכמה אין יראה", כי עקר החכמה אינה, אלא לקנות חכמה אלקית, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן לה), שזה עקר החכמה לקנות שלמות שהיא חכמה אלקית, ועל-ידי שאדם קונה לעצמו חכמה אלקית, אז תכנס בו יראה עלאה, שירא ויפחד רק ממנו יתברך. וכן "אם אין יראה אין חכמה"; כמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן י'), אשר קדם צריכים יראת הענש, שהיא יראה תפאה, שזה בלי חכמה, כי אי אפשר לעבד את הקדוש-ברוך-הוא, אלא על-ידי יראת הענש, כי אם אדם מתחזק, ומתגבר קדם להגיע אל יראת הענש, אז יבוא אחר-כך ליראה עלאה, שהוא מבין בחקמתו, אשר אין בלעדיו יתברך כלל. "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת", כי זה תלוי בזה, בינה היא יותר מדעת, כי הוא מתבונן ונעשה מבין דבר מתוך דבר, ודעת הוא יודע את הדבר כמו שהוא, והם תלויים זה בזה, כי צריכים לדעת את הדבר כמו שהוא, וכן להיות מבין דבר מתוך דבר, להגיע אל תבונות התורה לעמקה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יא): "אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח"; שאדם צריך להסתפק במועט שהוא קמח, ואז יוכל ללמד תורה, כי אם יחפש אחר מותרות, אף פעם לא ילמד תורה, על-פני-פנים הוא צריך שיהיה לו פת לאכל, וזה תלוי בזה: "אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח", כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ד'), כי צרכי הגוף הם רבים מאד, ואפלו ההכרחיות הם רבים וגדולים מאד, אכילה ושתייה ומלבושים ודירות שיכולים לבלות ימיו ושנותיו, אפלו על הכרחיות לבד, והם מונעין את האדם מאד מעבודת הבורא יתברך שמו, ולכן אדם צריך להספיק אפלו שלא יהיה לו אלא פת קמח שקבר יספיק לו, ואז יוכל ללמד תורה, והבן למעשה.

כב הוא הִיָּה אומר: הִיָּנוּ רַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִיָּה רִגְלִיל לומר. "כל שִׁחְכַּמְתוּ מְרַבָּה מִמְעַשְׂוֹ למה הוא דומה, לְאֵילָן שֶׁעֲנַפָּיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מוֹעֲטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה יז, ו): "וְהָיָה כַּעֲרָעַר בְּעֶרְבָה, וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹוא טוֹב, וְשָׁכֵן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב": צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר רַבְּנוּ ז"ל אָמַר (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן

כב הוא הִיָּה אומר, כל שִׁחְכַּמְתוּ מְרַבָּה מִמְעַשְׂוֹ, לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאֵילָן שֶׁעֲנַפָּיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מוֹעֲטִין, וְרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה יז), וְהָיָה כַּעֲרָעַר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹוא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב. אָבֵל כָּל שֶׁמְעַשְׂוֹ מְרַבִּין מִחֲכָמְתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאֵילָן שֶׁעֲנַפָּיו מוֹעֲטִין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֶפְלוּ כָּל הָרוּחֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם), וְהָיָה כָּעֵץ שֶׁתוֹלַע עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה

ט), אֲשֶׁר עֵקֶר הַתְּכָלִית וְהַשְּׁלֵמוֹת הוּא רַק לְעַבֵּד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּתַמִּימוֹת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוֹם חֲכָמוֹת כָּלָל, וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּעֶצְמוֹ זוֹכִים לְמָה שֶׁזוֹכִים, עֵינַן לֹא רָאָתָה אֱלֻקִּים זוֹלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחֲבֶה לּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיא, י'): "רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת הַגּוֹי"ה", שֶׁעֵקֶר רֵאשִׁית וְקַדִּימַת הַחֲכָמָה הוּא רַק יִרְאֵת הַגּוֹי"ה, שֶׁצְרִיף לְהַקְדִּים

הִירְאֵה לְחֲכָמָה, לִירֵא וְלִפְחַד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלַעֲשׂוֹת מַצּוֹת מְעַשְׂוֹת דִּיקָא; כִּי עֵקֶר קָלֶפֶת עֲמָלָק — לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם בְּחֲכָמוֹת, וְשֶׁלֹּא יִקָּים מַצּוֹת מְעַשְׂוֹת. וְלִזֶּה מְזַהֲרֵנוּ הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ: "כָּל שִׁחְכַּמְתוּ מְרַבָּה מִמְעַשְׂוֹ לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאֵילָן שֶׁעֲנַפָּיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מוֹעֲטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו"; כִּי מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר שִׁכְלוֹ וְחֲכָמְתוֹ, לְבַסּוֹף נוֹפֵל לְטַעְוֹת גְּדוּלוֹת, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׁכְלוֹ וְחֲכָמְתוֹ, יָכוֹל לִפְלֹ בְּטַעְוֹת וּמְכַשׁוּלוֹת רַבִּים וְלָבוֹא לְיַדֵּי רְעוֹת גְּדוּלוֹת, לֹא-כֵן כְּשֶׁאָדָם מְקַים מַצּוֹת מְעַשְׂוֹת הַרְבֵּה, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא נִשְׁרָשׁ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְאִזּוֹ שׁוֹם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם לֹא יִכּוֹלָה לְעַקֵּר אוֹתוֹ, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קנה) עַל מֵאֲמָרָם ז"ל (שְׁבַת לא): אֱמוּנָה זֶה סֵדֶר וְרַעִים. כִּי כְּתִיב (תְּהִלִּים לז, ג): "שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֱמוּנָה", כִּי אֱמוּנָה הִיא בְּדַגְמַת אֶרֶץ, כְּכֹל שֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי, זֶה שְׁלֵמוֹת הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּטֵל וּמְבַטֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְרוֹאִים כְּשֶׁמְנַיִחִים חֲטָה בְּאֶרֶץ טוֹבָה, אִזּוֹ הוּא גְּדֵל וְצוּמַח יָפֵה, וְאִינוּ מְזִיק לוֹ שׁוֹם רוּחַ וְלֹא זִיזִים וְרַעֲמִים. וְזֶה מַחֲמַת שֵׁישׁ כַּח הַצּוּמַח וְכַח הַגְּדֵל, עַל-כֵּן אִינוּ מְזִיק לוֹ שׁוֹם דָּבָר, אָבֵל כְּשֶׁנּוֹתְנִים הַחֲטָה בְּאֶרֶץ שְׂאִינָה טוֹבָה לְזַרְעֶיהָ, אִזּוֹ הוּא נִרְקַב בְּאֶרֶץ, מַחֲמַת שְׂאִין לוֹ כַּח הַצּוּמַח וְכַח הַגְּדֵל. גִּמְצָא, כְּשֵׁישׁ לְאָדָם מַצּוֹת מְעַשְׂוֹת דִּיקָא, זֶה בּוֹנֵה לוֹ אֶת הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיט, פו): "כָּל מַצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה", כָּל הַמַּצּוֹת צְרִיכוֹת לְהִבְיֵא אֶת הָאָדָם לְאֱמוּנָה. וְלִכֵּן כְּשֶׁאָדָם מְקַים מַצּוֹת מְעַשְׂוֹת דִּיקָא, הוּא נִשְׁרָשׁ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְהוּא דוֹמָה כְּאֵילָן שֶׁשָׂרְשָׁיו נִשְׁרָשִׁים לְעַמְּקֵי הָאֶרֶץ, שֶׁאִזּוֹ לֹא יָכוֹלִים לְעַקֵּר אוֹתוֹ בְּשׁוֹם פָּנִים נְאֻפֵן. אָבֵל "כָּל שֶׁמְעַשְׂוֹ מְרַבִּין מִחֲכָמְתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאֵילָן שֶׁעֲנַפָּיו מוֹעֲטִין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֶפְלוּ כָּל הָרוּחֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה יז, ח): "וְהָיָה כָּעֵץ שֶׁתוֹלַע עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי

כג קנין. קרצנות העוף קרוין קנין לשון קן נפור. ויש
 צהן הלכות חמורות כגון אס נתערבו חוצה נדצה או
 עולה שמעשיה למעלה בחטאת שמעשיה למטה:
 ופתחי נדה. הלכות נדה שאזדה וסמה וריכה לשמור
 עד שחמזור לפתחה. ופעמים
 שהיא נריכה לטבול ז"ה
 טבילות לדברי האומר טבילה
 צומנה מלוה: הן הן גופי
 הלכות. עיקר חורה שנעל
 פה שמקבלים עליה שטר:
 תקופות. ענין מהלך
 המזלות: וגימטריאות.
 חשבון האותיות: פרפראות
 לחכמה. כמו הפרפראות
 שרגילין לאכול בסוף הסעודה
 לקנות דרך תענוג כן
 החכמות הללו מכזדות את
 בעליהם בעיני הצרות:
 לפיכך הרבה להם תורה
 ומצות. כגון פרשת שקלים

**כִּי יבֹא חֵם, וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעְנָן,
 וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא
 יִמְיֵשׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי: כֵּג רַבִּי
 אֶלְעָזָר בֶּן חֲסִמָּא אוֹמֵר, קִנְיִן
 וּפְתַחֵי נְדָה, הֵן הֵן גּוּפֵי
 הַלְכוֹת. תְּקוּפוֹת וְגִימְטְרִיאוֹת,
 פְּרָפְרָאוֹת לְחֻכְמָה:**

**רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקָשְׁיָא אוֹמֵר,
 רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת
 אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֵךְ הִרְבֵּה לָהֶם
 תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנַאֲמַר (ישעיה**

יבוא חם, והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא
 ידאג ולא ימיש מעשות פרי; כי ברגע שאדם
 חזק באמונה, אז שום דבר בעולם לא יכול
 לעקר אותו ולהזיזו ממקומו, פי קיום מצוות
 מעשיות זוהי אמונה
 פשוטה, שאדם מקים את
 המצוה מפני שהקדוש-
 ברוך-הוא צוה, לא-כן
 חכמות הן כפירות
 ואפיקורסות, שהולך אחר
 שכלו וחקמתו, שאז הוא
 מזלזל במצוות. ולכן
 אשרי מי שחזק בקיום
 מצוות מעשיות דיקא,
 ואז אף פעם לא יוכלו
 להזיז אותו, והבן
 למעשה.

כג קנין: זה קרבנות
 העוף שנקרא קנין
 — לשון קן צפור, ויש

בהם הלכות חמורות. "ופתחי נדה": כל הלכות
 נדה, "הן הן גופי הלכות", הינו שלא תאמר
 שענין קנין שיהי רק בזמן שבית-המקדש קיים,
 כי כמו הלכות נדה, שמאד מאד חשוב ללמד, כדי
 גם הלכות שלא שיכות עכשו, גם-כן חייב ללמד. וכמו שאמר רבנו ז"ל
 (ספר-המדות, אות למוד, סימן י'): כל ידיעה במשפטי התורה — הן מצוות שבין אדם לתברו, הן
 מצוות שבין אדם לקונו, הידיעה הזאת בעצמה היא הצלחת הנפש. מה שאין פן "תקופות
 וגימטריאות פרפראות לחכמה", הינו הלכות תקופות ומזלות וקדוש החדש וגימטריאות וראשי
 תבות וסופי תבות ואמצעי תבות, זה רק פרפראות לחכמה, הינו שאחר שלמד את כל הלכות
 התורה, אז יכול גם לעסק בזה. וכא לומר לנו התנא רבי אלעזר בן חסמא, שהעקר ללמד מצוות
 מעשיות דיקא, שזה גופי תורה, מה שאין פן תקופות וגימטריאות זה פרפראות לחכמה, ואינם
 נצרכים כמו גופי הלכות; פי העקר ללמד הלכה שאדם צריך, ושיכת יותר לאדם, פי רבנו ז"ל
 הזהירנו מאד ללמד בכל יום הלכה, ואמר (שיחות-הר"ן, סימן כט), שכל איש ישראלי מחייב ללמד
 בכל יום יום פוסקים חק ולא יעבר, פי זה יסוד היגדות, והבן למעשה.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא בסוף פרק 'אלו הלוקין' (מכות כג:), ויש לומר הטעם,
 למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? ויש לומר על-פי דברי רבנו
 ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן כב), אשר צריכים לזכור את הגוף הגשמי והחמרי, שגם הוא ירגיש

אֶלְקוּתוֹ יִתְבַרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נח, ז): כֵּן: לִמְעַן צְדָקוֹ. לַהֲלֹדִיק אֵת יִשְׂרָאֵל וּלְוֹכוּתוֹ. וּמִבְּשָׂרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם, שְׁלֹא תִתְעַלֵּם עֵינֶיךָ מִן הַרְחָמִים עַל בְּשָׂרָךְ, הֵינּוּ בְּשָׂר גּוֹפֶךְ, כִּי צְרִיכִים לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוֹף, לְרֹאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שְׂיֻכַּל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהָאָרוֹת וְהַהֲשָׁגוֹת שֶׁהַנְּשָׂמָה מְשַׁגֶּת, כִּי הַנְּשָׂמָה שֶׁל כָּל אֶדָם רוֹאֶה וּמְשַׁגֶּת תָּמִיד דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוֹף אֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵהֶם, עַל-כֵּן צָרִיךְ כָּל אֶדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשָׂר הַגּוֹף, לְרֹאוֹת לְזַכְּךָ אֶת הַגּוֹף,

אחר תחיית המתים שעמיתים לחיות ולעמוד בגופן וצנפשמ חיים נלחיים כחמה וכלבנה וכוכבים כדמייתי בגמררא צהאי פרקא מתים שעמיתים לחיות אין חוזרין לעפרן, והעולם הצא אין צו לא אכילה ולא שמה, ואף על פי שיש צו גוף וגויה, אלא לדיקים יושבין ועטרותיהן צראשיהן ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין צו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמני יש להם חלק.

מב), יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ס'): וְעַמּוּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גְּצָר מְטָעִי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר.

עד שתוכל הנשמה להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד, וכשהגוף מזכך, היא טובה לנשמה, כי לפעמים נופלת ממדרגתה, וכשהגוף צח ואור, תוכל הנשמה להתרומם ולחזור למדרגתה על-ידי הגוף, כי גם הגוף כבד מזכך; כי באמת אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך מחיה וממהה ומקיים את כל הבריאה כלה. וכמו שהנשמה מאירה, כי היא עצם אלקי, כן הגוף הגשמי והחמרי גם-כן צריך להאיר, אף אי אפשר לאור בלי כלי, ולכן כבד הקדוש-ברוך-הוא את האדם עם גוף גשמי, שהוא הכלי, והנשמה היא רוחני, אור אלקי, שזה סוד אורות וכלים, וצריכים לעשות גם מהפלים אורות, שזה געשה על-ידי זכוה הגוף. ואיך מזככים את הגוף? על-ידי קיום מצוות מעשיות דיקא. ולכן פשמימים פרק ממדות האבות הקדושים, שהם התנאים, המלמדים אותנו, איך לעבד את הקדוש-ברוך-הוא, מזכירים את משנה זו, לידע שאסור להתיאש, אפלו הגוף גשמי וחמרי וקשה לשוכרו, כדי שיהיה כלי לקבל בו את האור, מזכירים את מאמר התנא "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"; זאת אומרת, הקדוש-ברוך-הוא רוצה לזכך, שזה לזכות את ישראל, שיהיו מזככים עם גופם הגשמי, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, ועל-ידי רבוי למוד התורה הקדושה וקיום המצוות ותקון המדות, גם הם יזכו להפך את גופם הגשמי שהוא הכלי, שיאיר להם אור הנשמה, והבן למעשה.

וְלַחֲזוֹר לְמִדְרַגְתָּהּ עַל-יְדֵי הַגּוֹף, כִּי גַם הַגּוֹף כְּבֵד מְזַכֵּךְ; כִּי בְּאֵמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלַעֲדָיו יִתְבַרַךְ כָּלֵל, וְהוּא יִתְבַרַךְ מְחִיָּה וּמְהִיָּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה. וְכִמוֹ שֶׁהַנְּשָׂמָה מְאִירָה, כִּי הִיא עֶצֶם אֱלֹקִי, כֵּן הַגּוֹף הַגְּשָׁמִי וְהַחֲמָרִי גַם-כֵּן צָרִיךְ לְהֵאִיר, אִף אִי אֲפֹשֶׁר לְאוֹר בְּלִי כְּלִי, וְלָכֵן כְּבֵד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת הָאָדָם עִם גּוֹף גְּשָׁמִי, שֶׁהוּא הַכְּלִי, וְהַנְּשָׂמָה הִיא רוּחָנִי, אוֹר אֱלֹקִי, שֶׁזֶה סוּד אוֹרוֹת וְכָלִים, וְצְרִיכִים לַעֲשׂוֹת גַּם מְהַפְלִים אוֹרוֹת, שֶׁזֶה גַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי זְכוּהַ הַגּוֹף. וְאִיךָ מְזַכְּכִים אֶת הַגּוֹף? עַל-יְדֵי קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת דִּיקָא. וְלָכֵן פְּשָׁמִימִים פֶּרֶק מִמְדוֹת הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֵם הַתְּנָאִים, הַמְלַמְּדִים אוֹתָנוּ, אִיךָ לְעַבֵּד אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מְזַכְּרִים אֶת מְשֻׁנָּה זוֹ, לְיָדַע שֶׁאֲסוּר לְהִתְיַאֵשׁ, אֲפִלּוּ הַגּוֹף גְּשָׁמִי וְחֲמָרִי וְקָשֶׁה לְשׁוֹכְרוֹ, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הָאוֹר, מְזַכְּרִים אֶת מְאָמְרֵי הַתְּנָא "רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקָשְׁיָא אוֹמֵר: רָצָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת"; זֹאת אוֹמְרָת, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹצֵה לְזַכְּךָ, שֶׁזֶה לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׂיִהְיוּ מְזַכְּכִים עִם גּוֹפֵם הַגְּשָׁמִי, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַל-יְדֵי רַבּוּי לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְתִקּוּן הַמְדוֹת, גַּם הֵם יִזְכּוּ לְהַפְּךָ אֶת גּוֹפֵם הַגְּשָׁמִי שֶׁהוּא הַכְּלִי, שְׂיֵאִיר לָהֶם אוֹר הַנְּשָׂמָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טַעַם שְׁלִפְנֵי כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אָבוֹת תִּקְנוּ לומר משנה זו, אֲשֶׁר אֵינָה שְׂיִכֵּת לְכָאן כָּלֵל, וְהִיא מְשֻׁנָּה בְּסִנְהֶדְרִין (צ); אִף יֵשׁ לומר, כִּי מְבַאֵר בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ י"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן כג), כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צְדִיקִים עַל שֵׁם הַבְּרִית, כִּי הֵם נִמְוָלוּ, וְאֲצֵל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ כְּתִיב (בראשית יז, א): "הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים", וּפְרַשׁ רַש"י נוֹו לְשׁוֹנוֹ: 'הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי בְּמִצְוֹת מִלָּה, וּבִדְבַר הַזֶּה תִּהְיֶה תָמִים, שְׁכָּל זְמַן שֶׁעָרְלָה בְּךָ, אִתָּה בְּעַל מוּם לְפָנַי'; כִּי בְּאֵמֶת הָעָרְלָה מְעַלְמָה וּמִסְתִּירָה אֶת אֲמַתָּת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַרַךְ, כִּי כָּל הַבְּרִיאָה נִבְרָאָה מְעַרְב טוֹב וְרַע, הַטוֹב זֶה גְלוּי אֶלְקוּתוֹ יִתְבַרַךְ, וְהָרַע זֶה הָעֵלֶם וְהַהֲסָתָר, שְׁמַעְלִים וּמִסְתִּיר

פרק ד א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמן וימכסה את אמתת מציאותו יתברך, וכל בר שיקרא רבי היו קורין אותו על שם אביו. וכן בן עזאי. ישראל צריך לברר את הטוב מהרע, הינו ושיהיה שמש שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר איזהו חכם שראוי שיהלל במחמתו: הלומד מכל אדם. שהוא אמתת מציאותו יתברך שנקרא טוב, כמו

פְּרָק ד א בֶּן זוּמָא אוֹמֵר, אֵיזְהוּ חָכָם, הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שְׁנֹאֵמֵר (תהלים קיט), מִכָּל מְלַמְדֵי שְׁכֵתוֹב (תהלים קמה, ט): "טוב הַגִּי'ה לְכָל"; וְלִכְן קִדְּם שְׁאָדָם גַּמּוּל יֵשׁ עֲלָיו כְּתַנַּת עוֹר, שְׁמַעְלִים

ומסתיר את השכינה, שזה ע'ר'ל'ה' אותיות ע'ר'ל' ה', פי עד שלא נמול נקרא ערל, שאינו זוכה לראות אמתת מציאותו יתברך, ועל-ידי הסרת הערלה, שהוא המום שנמצא באדם, על-ידי-זה מסתלק ממנו בחינת כתנת עור', וזוכה לכתנת אור', שמאיר לו אמתת מציאותו יתברך. ולכן כשאדם מתחיל ללמד פרק ממדות התנאים הקדושים, שמלמדים אותנו איך להתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא, ואיך להאיר על עצמנו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, נופל על אדם יאוש כאלו זה לא שיך אליו, פי הוא פגם בברית, וחשך לו ולא אור בעדו, והוא מתרשל מלחזור בתשובה שלמה. לזאת מתחילים עם המשנה הזו דיקא, כדי להזכיר לכל בר ישראל שהוא בכלל צדיק, "שנאמר (ישעיה ס, כא): 'ועמך בלם צדיקים'", על-ידי מצות מילה, פי אז בעת שמלו אותו, הורידו ממנו את הערלה, ואפלו שכבר חטא ופגם בבריתו, צדין הוא יכול לחזור בתשובה שלמה אליו יתברך, פי על-ידי שאדם נמול — נעשה בן חורין, וזוכה לכתנת אור, וינגל לו להוריד ממנו את ההצלמות וההסתרות, שנעלם ונסתר ממנו אמתת מציאותו יתברך, שהוא כתנת עור, פי מעלת מצות מילה, ששומרת את האדם בעולם הזה ובעולם הבא ונעשה שלם. ואמרו חכמינו הקדושים (גדרים לא): גדולה מילה, שנכתבו עליה י"ג בריתות, שהוא כנגד י"ג מדות הרחמים, וכן י"ג עולה מספר אה"ד, וכן עולה מספר אהב"ה, פי על-ידי שאדם נמול, זוכה להיות קשור באחדותו יתברך ובאהבתו יתברך, ומאיר עליו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו. ולכן אסור להתיאש אפלו שידע שפגם בברית, עם כל זאת מאחר שזכה לקיים את מצות מילה, הוא נקרא בשם צדיק. ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות לד): מקום שבצלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין. פי הצדיק נקרא על שם הברית, ומאחר שהוא לא פגם, אצלו תמיד היה כתנת אור, שהאיר בו אורו יתברך, לא-כן זה שנכשל בפגם הברית, המשיך על עצמו כתנת עור, והתערב אצלו הטוב והרע, ועכשו כשזוכה לחזור בתשובה שלמה, אז מברר את הטוב מהרע, ומאיר בו כתנת אור. וזה מאד חשוב אצלו יתברך, שאדם אינו מתיאש, ואפלו במצבים הכי קשים, הוא חוזר בתשובה שלמה אליו יתברך. ולכן מקדימים את המשנה הזו דיקא קדם שנכנסים לקבל את דברי התנאים, שהם דרכים והנהגות ונתיבות איך להשיג את החכמה העליונה, שמגלים לאדם שאסור להתיאש, מאחר שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, פי נקראים צדיקים, "שנאמר (ישעיה ס, כא): 'ועמך בלם צדיקים לעולם יירשו ארץ'", שהיא ארץ העליונה, גלוי אמתת מציאותו יתברך מעולם הבינה"ה, ששם נעשין בן חורין ממש, והבן למעשה.

פְּרָק ד'

א בֶּן זוּמָא אוֹמֵר: בֶּן זוּמָא שֶׁהֲצִיץ וְנָתַת (שיר השירים רבה, פרשה א', סימן כו); וְלִכְן חָזַר בּוֹ, וְאוֹמֵר: "אֵיזְהוּ חָכָם הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שְׁנֹאֵמֵר (תהלים קיט, צט): 'מִכָּל מְלַמְדֵי הַשְּׂפִלְתִּי, כִּי עֲדוּתִיךְ

שִׂיחָה לִי": צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי, אֲשֶׁר עָקַר הַחֲכָמָה לְלַמֵּד מִכָּל אָדָם. פִּי בְּאֵמֶת אֵינְ שׁוֹם מְצִיאֹת בְּלַעֲדֵי יִתְבָּרַךְ כָּלֵל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מַחֲיָה וּמְהִיָּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם לְבוֹשׁ לְגַבֵּי הָאֵינן סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא וּבְלַעֲדֵי אֵינן שׁוֹם נִמְצָא, וְכָל מָה שְׁקוֹרָה בְּזֶה הָעוֹלָם, זֶה רַק לְרַמֵּז רְמִזִּים לְאָדָם לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹתֵרִין, חֵלֶק א', סִימָן נד), שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצַמֵּם אֶת עַצְמוֹ מֵאֵינן סוּף עַד אֵינן תְּכֵלִית, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם הוּא שׁוֹלֵחַ לוֹ רְמִזִּים אַחֲרָיִם אֵיף לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, עַל-יְדֵי דוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, שֶׁאָדָם נוֹסֵעַ נְסִיעוֹת, וְכֹא אֵל מְקוֹמוֹת שְׁלֵא שְׁעַר וְלֹא תֵּאָר בְּדַעְתּוֹ, וְשֵׁם הוּא צְרִיף לְהִתְבּוֹגֵן עַל מָה וְלָמָּה הִגִּיעַ לְשֵׁם, וְלְלַמֵּד מִשֵּׁם יַעֲזוּת וּדְרָכִים וּנְתִיבוֹת בְּדַעְתּוֹ אֵיף לְהִתְקַרֵּב אֵל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן אָדָם עוֹשֶׂה מִשָּׂא וּמִתֵּן עִם בְּנֵי-אָדָם, אוֹ פּוֹגֵשׁ בְּנֵי-אָדָם, הוּא צְרִיף לְדַעַת שֶׁהַכָּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יִפְגַּשׁ בְּיוֹם הַזֶּה וּבִשְׁעָה וּבְרַגַע הַזֶּה אֶת הָאָדָם הַזֶּה. וְצְרִיף לְשִׁמְעַע מִמֶּנּוּ מָה שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ, וְאִם הוּא מְקַשֵּׁר אֶת זֶה אֵל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה, אִז הוּא יוֹכֵל לְהוֹצִיא רְמִזִּים שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְרַמֵּז לוֹ אֵיף לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. פִּי בְּאֵמֶת הַכָּל מְגַלֵּה אֱלֻקוֹת, פִּי אֶפְלוֹ עֵקֶבִי הַסּוֹס וְגַלְגְּלֵי הָעַגְלָה מְכַרְיִזִּים כְּרוּזִים, וּמִי שֶׁמְטָה אֶזְנֵן אֵל הָאֱלֻקוֹת שֶׁבְּבְרִיאָה, יְכוֹל לְהַשְׁפִּיל שְׁזֶה עָקַר הַחֲכָמָה — לְלַמֵּד מִכָּל אָדָם. וְאֵל יֹאמֵר הָאוֹמֵר, שֶׁאֵינִי כְּכָר חֲכָם, וְלֹא צְרִיף לְלַמֵּד מֵאַף אֶחָד, שֶׁאִז הוּא נִשְׁאָר בַּחוּץ לְגַמְרֵי, וְאֵינִי מְשִׁיג אֱלֻקוֹת, פִּי עָקַר הַשְּׂגַת אֱלֻקוֹת הוּא לְהִתְבּוֹגֵן מִכָּל פְּרִטֵי הַבְּרִיאָה, אֵיף שֶׁהַכָּל לְכָל זֶה אֱלֻקוֹת, וּמְרַמֵּז לִי רְמִזִּים אֵיף לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּמָה גַם שְׁגוֹדְלֵי מְבַחְרֵי הַצְּדִיקִים זוֹכִים לְהִיּוֹת כְּלִפְנֵי דְבָקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּאֲשֶׁר שׁוֹמְעִים רְמִזִּים מִכָּל פְּרִטֵי הַבְּרִיאָה, וּמְחַפְרִים אֶת זֹאת אֵל הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וּמְחַדְשִׁים רְזִין וְרִזֵּי דְרִזִּין וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת שְׁבַתּוֹרָה, וְנִתְגַּלִּים לָהֶם סוּדוֹת נִפְלְאִים נִפְלְאֵי פְּלְאִים, אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁיֵּאחֲזוּ בָּזֶה!

הַשְּׁפֵלְתִי כִּי עֵדוּתֶיךָ שִׂיחָה לִי. אֵיזָהוּ גְבוּר, הַכּוֹבֵשׁ אֶת יְצָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי טז), טוֹב אַרְךָ אַפִּים מִגְבוּר וּמְשָׁל בְּרוּחוֹ מִלְכָּד עִיר. אֵיזָהוּ

אֵיזָהוּ גְבוּר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יְצָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי טז, לב): "טוֹב אַרְךָ אַפִּים מִגְבוּר וּמְשָׁל בְּרוּחוֹ מִלְכָּד עִיר": צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָקַר גְּבוּרַת הָאָדָם הוּא שְׁלֵא יָבֵא לְיַדֵּי כְּעֵס, פִּי בְּדַרְךָ כָּלֵל אָדָם הוּא כְּעֵסֵן גְּדוֹל, וְנִכְנָס בְּעַצְבִּים, עַד שֶׁכָּל דְּבַר קָטָן מְעַצְבֵּן אוֹתוֹ, וְלִכְּן עָקַר הַגְּבוּרָה הוּא לְכַבֵּשׁ אֶת יְצָרוֹ, שֶׁמְסִית אוֹתוֹ לְהִיּוֹת בְּכַעַס. פִּי בְּאֵמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (וְהַר חֵלֶק א' כו): כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה; פִּי מִי שֶׁמְאָמֵן בְּאֵמֶת, אֲשֶׁר אֵינן בְּלַעֲדֵי יִתְבָּרַךְ כָּלֵל, וְהַכָּל לְכָל אֱלֻקוֹת גְּמוּר הוּא, וְדָבַר גְּדוֹל וְדָבַר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה מְעַצְמוֹ, אֲלֹא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, הוּא אֵף פְּעַם לֹא יִהְיֶה בְּכַעַס. בְּרַגַע שֶׁאָדָם בְּכַעַס, הוּא מְרָאֶה לְדַעַת שֶׁהוּא

אֵיזָהוּ גְבוּר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יְצָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי טז, לב): "טוֹב אַרְךָ אַפִּים מִגְבוּר וּמְשָׁל בְּרוּחוֹ מִלְכָּד עִיר": צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָקַר גְּבוּרַת הָאָדָם הוּא שְׁלֵא יָבֵא לְיַדֵּי כְּעֵס, פִּי בְּדַרְךָ כָּלֵל אָדָם הוּא כְּעֵסֵן גְּדוֹל, וְנִכְנָס בְּעַצְבִּים, עַד שֶׁכָּל דְּבַר קָטָן מְעַצְבֵּן אוֹתוֹ, וְלִכְּן עָקַר הַגְּבוּרָה הוּא לְכַבֵּשׁ אֶת יְצָרוֹ, שֶׁמְסִית אוֹתוֹ לְהִיּוֹת בְּכַעַס. פִּי בְּאֵמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (וְהַר חֵלֶק א' כו): כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה; פִּי מִי שֶׁמְאָמֵן בְּאֵמֶת, אֲשֶׁר אֵינן בְּלַעֲדֵי יִתְבָּרַךְ כָּלֵל, וְהַכָּל לְכָל אֱלֻקוֹת גְּמוּר הוּא, וְדָבַר גְּדוֹל וְדָבַר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה מְעַצְמוֹ, אֲלֹא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, הוּא אֵף פְּעַם לֹא יִהְיֶה בְּכַעַס. בְּרַגַע שֶׁאָדָם בְּכַעַס, הוּא מְרָאֶה לְדַעַת שֶׁהוּא

מסלק את השכינה מהמקום, ואינו מאמין שכל מה שקורה אתו אפלו מבעל בחירה, הכל מאתו יתברך, ועל ידי זה הוא בא לכפירה, ורחמנא לישזבן. ולכן עקר הגבורה הוא להתגבר על יצרו של פעם דיקא, כי אין עוד דבר שעוקר את האדם לגמרי כמו הפעם, וכזה הוא עוקר את עצמו לגמרי ממנו יתברך, כמו שכתוב (איוב יח, ד): "טרף נפשו באפו", שזה סובב על פעם, כמו שאמרו

בזהר (תצנה קפב): איהו

טריף ועקר נפשיה בגין

רוגזיה ואשרי בגויה אל

זר. שהוא מאבד את

נפשו, כי כל חטא עושה

פתם על הנשמה, אבל

הפעם עוקר לגמרי את

נפשו. ולכן עקר הגבורה

עשיר השמח בחלקו, שנאמר

(תהלים קכח), יגיע בפיה פי

תאכל אשריה וטוב לך.

אשריה, בעולם הזה. וטוב

לך, לעולם הבא. איזהו

ר"ע מברטנורא

שלחמך שכנש את העיר ונאו

לירו האנשים המורדים זו

מושל זרעו ואינו הורגן:

איזהו עשיר. הראוי לו

להמלל בעשרו, השמח

הוא להתגבר על יצרו, שהוא היצר הרע של פעם. ולכן אשרי מי שזוכה לשבר את מדת הפעם שבוערת בו תמיד, ואינו מתעצבן על אף אחד, אלא סובל את כל הבא עליו, ומוציא את

הקדוש ברוך הוא בכל תנועה ותנועה, ואפלו כשבעל בחירה פותח חנות מול חנותו ומתחקה בו, ולוקח את הקונים ממנו, עם כל זאת עקר גבורת האדם הוא להתגבר על יצרו של פעם, שלא

יהיה אכפת לו שום דבר. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן קנה), שמי שזוכה לאמונה ברוך ומזפכת, הוא צומת, יש לו כח הגדל וכח הצומח, ושום בריה שבעולם לא יכולה להפיל אותו, ושום רוחות שבעולם לא יכולים לעקרו, שזה סוד מה שאמרו חכמינו הקדושים (שבת

לא. א): אמונה זה סדר זרעים; כי מי שחזק באמונה, יש לו כח הגדל וכח הצומח, וזוכה לאריכות אפים, שמאריך אף על כל מה שעובר עליו. ולכן ראה, אהובי, בני, להיות גבור, להתגבר על

יצרך של פעם וקפידות, ותעקר מעצמך כל מיני עצבנות, שלא תהיה יותר עצבני, אלא תאריך אפך על כל העובר עליך, ותהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ואז תראה נוראות נפלאות

שיעשה עמך הקדוש ברוך הוא. וזו גבורת האדם בזה העולם, שיכול להתגבר על יצרו של פעם, ומאריך אפו על הכל, ואפלו בני אדם מדברים עליו, והוא צריך לעבר בין פיהם, כמו שאמר

רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן קסג): יש אדם שנעשה מכלו וממנו דבור, שנעשה שיחה בפני הבריות, והכל דוברים ממנו, והוא הולך נע ונד, ומתפזר בפני כלם, ואצל כל אחד ואחד שבא

לשם, יש לו ענויים וצרות משנות, שזה מה שעובר על גדולי מבחרי הצדיקים, שזוכים להיות דבוקים בחי החיים בו יתברך, שרשעים ארורים נואפים פכלבים צריכים לדבר עליהם כל דבר

רע, וכל מה שהם עושים, הם תולים את זאת בהצדיק האמת, כי הצדיק הוא כל-כך בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, עד שהוא נעשה ראי. ולכן כל עברה שיש באדם, וכל מדה רעה שבו,

הוא רואה את זאת בתוף הצדיק. והצדיק צריך לשתק ולא לענות למחרפו שום דבר, וזה עקר תשובתו, וזו הגבורה שאדם צריך להתגבר על יצרו, אשרי מי שזוכה לזה, ואז טוב לו כל הימים.

איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח, ב): "יגיע בפיה פי תאכל אשריה וטוב לך", אשריה בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר אין עוד מדה

טובה בזה העולם כמי ששמח בחלקו תמיד, שאינו מבלבל את עצמו משום בריה שבעולם. כי כל הצרות והיסורים שעוברים על בני אדם, זה רק מחמת קנאה, שמקנאים בזולת. ואמרו חכמינו

הַקְדוּשִׁים (שְׁבַת קנב:): כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ קִנְיָהּ בְּלָבוֹ — עֲצֻמוֹתָיו מִרְקִיבִים; כִּי אֵין לָהּ מִדָּה מְגַנָּה כְּמוֹ קִנְיָהּ, שְׁאָדָם מְקַנָּא בְּזוּלָתָהּ. נִמְצָא, שְׁעוֹקֵר אֶת עֲצָמוֹ מִנְקֻדָּתוֹ; כִּי בְּאַמַּת אָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן לד), שְׁלֹכֵל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ נִקְדָּה שְׁאֵין בְּחִבְרוֹ, וְלִכְן מַה שְׁיָךְ לְקַנָּא בְּזוּלָתָהּ, הִרִי כָּל אֶחָד וְאֶחָד בָּא אֶל זֶה הָעוֹלָם לְהוֹצִיא אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ, וְאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁנֵּי בְּנֵי-אָדָם שִׁיְהִיו שׁוֹיִם, כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (שִׁיחוֹת-

הַר"ן, סִימָן נד): הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׁתֵּי פְעָמִים דְּבַר אֶחָד, כִּי אֶפְלוּ גְלִגּוּלִים אֵין זֹאת הַנְּשִׂמָה מִתְגַּלְגַּלַּת פְּעַם שְׁנִיָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא, רַק זֹאת הַנְּפִשׁ עִם זֶה הָרוּחַ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. נִמְצָא, שְׁעַכְשׁוֹ כְּשֶׁזֶה הַנְּפִשׁ מִתְקַבֵּץ עִם רוּחַ אַחֵר וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, שׁוֹב אֵין זֶה מֵהַ שְׁהִיָּה קִדָּם, כִּי אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה שְׁתֵּי פְעָמִים דְּבַר אֶחָד. כָּל-כֶּף גְּדֻלָּה הַשְּׁגָחָתוֹ הַפְּרִטִי פְּרִטִית, שְׁאֶפְלוּ בְּגִלְגּוּלִים לֹא חוֹזְרִים אוֹתוֹ דְּבַר, מִכָּל שְׁכֵן שְׁנֵי בְנֵי-אָדָם הֵם רְחוּקִים אֶחָד מֵהַשְּׁנַיִ כְּרֻחֹק מִזְרַח מִמְּעַרְב, וְלִכְן לֹא שְׁיָךְ לְקַנָּא בְּשׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעֵוֹלָם. וּבְרַגְעַ שִׁתְּחַדִּיר בְּעֲצָמָהּ יְדִיעוֹת אֵלוֹ, אִז תְּהִיָּה שְׁמִיחַ בְּחֶלְקָהּ תְּמִיד. וְזוֹ הַעֲשִׂירוֹת הַכִּי גְדוּלָּה שֶׁל הָאָדָם, שְׁאֵינוֹ מְבַלְבֵּל אֶת עֲצָמוֹ מִשׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעֵוֹלָם, וְזֶה יָבִיא אוֹתָךְ אֶל הַשְּׂמִחָה הַכִּי גְדוּלָּה, וְתַרְגִּישׁ עוֹלָמָהּ בְּחַיִּידָהּ, וְיִהְיֶה לָךְ אֲשֶׁר בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אַתָּה הַכִּי מְאֹשֶׁר שְׁאֵינְךָ מְקַנָּא בְּשׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעֵוֹלָם, "וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא", מֵאַחֵר שְׁאֵין אַתָּה מְקַנָּא בְּשׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעֵוֹלָם. וּמִדַּת הַשְּׂמִחָה הִיא הַמִּדָּה הַיְקָרָה בְּיוֹתֵר שְׁאָדָם צְרִיךְ לְקַנּוֹת לְעֲצָמוֹ. וְלִכְן אוֹמְרִים חֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (פְּנִיחֻמָּא שְׁמִינִי): אֵין הַשְּׂמִחָה מִמְתַּנַּת לְאָדָם, לֹא כָּל מִי שִׁשְׂמַח הַיּוֹם שְׁמִיחַ לְמָחָר. וְלִכְן רָאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי! לְהִיּוֹת רַק בְּשְׂמִיחָה עֲצוּמָה עַל נִקְדָּתָהּ שֵׁישׁ בָּךְ, וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ, אֶפְלוּ שְׁאַתָּה נִמְצָא בְּמִצְבַּב רוּחַ לֹא טוֹב, עִם כָּל זֹאת גְּלָה לָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן רפב), שְׁצַרְיָכִים לְדוֹן אֶת עֲצָמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלִמְצָא בְּעֲצָמוֹ נִקְדוֹת טוֹבוֹת, אֵיךְ שֶׁהוּא יֵשׁ אֶצְלֵי עֲדִין נִקְדָּה טוֹבָה, שְׁשֵׁם אֵינִי רָשָׁע, שְׁזֶה מַה שְׁכַתּוּב (תְּהִלִּים לו, י): "וְעוֹד מַעֲט וְאֵין רָשָׁע וְהַתְּבוּנָתָה עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינְנוּ", אִם תִּמְצָא בְּעֲצָמָהּ עוֹד מַעֲט טוֹב, שְׁשֵׁם אֵינְךָ רָשָׁע, אִז אִם תִּתְבוּנָן עַל מְקוֹמָהּ וְאֵינְנוּ, אַתָּה כְּבָר לֹא בְּאוֹתוֹ מְקוֹם. כִּי אָדָם צְרִיךְ לְדוֹן אֶת עֲצָמוֹ תְּמִיד לְכַף זְכוּת, וְלְהִיּוֹת שְׂמִיחַ בְּחֶלְקוֹ עִם מֵה שֵׁישׁ לוֹ, וְאֶפְלוּ אֵין לְאָדָם אֵלָא נִקְדוֹת טוֹבוֹת קְטָנוֹת, עִם כָּל זֹאת יִהְיֶה שֵׁשׁ וְשְׂמִיחַ בָּהֶן, שְׁזֶה הַסוּד שֶׁל הַתָּם הַקְדוּשׁ, שְׁגִלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (סְפוּרֵי-מַעֲשִׂוֹת, מַעֲשֶׂה ט', מִהַחֲכָם וְחָם), שֶׁהַתָּם אָמַר לְאִשְׁתּוֹ: זֶה מַעֲשֶׂה שְׁלִי וְזֶה מַעֲשֶׂה שְׁלוֹ, וּמַה לִּי לְהִסְתַּפֵּל עַל אַחֲרִים; וְכֵן גְּלָה לָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (הַתְּחֵלַת לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב') עַל הַפְּסוּק (יחֻזְקָאֵל לג, כד): "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", שְׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָבַד אֶת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רַק בְּבַחֲיַנְתָּ אֶחָד, שְׁלֹא הִסְתַּפֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעֵוֹלָם, וְזוֹ הַמַּעֲלָה הַכִּי גְדוּלָּה — כְּשֶׁאָדָם זוֹכֵה לְהַגִּיעַ אֶל שְׂמִיחָה כְּזוֹ, שְׁאֵינוֹ מְבַלְבֵּל אֶת עֲצָמוֹ מִשׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַעֵוֹלָם, וְאֵינוֹ מִסְתַּפֵּל עַל שׁוּם בֶּן אָדָם, אֵלָא שֵׁשׁ וְשְׂמִיחַ בְּחֶלְקוֹ, זֶהוּ הַעֲשִׂיר הַכִּי גְדוּל, אֲשֶׁרִי מִי שׁוֹזְכָה לְהַגִּיעַ אֶל זֶה!

אִיזְהוּ מְכַבֵּד הַמְּכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנִאָמַר (שְׁמוּאֵל-א ב, ל): "כִּי מְכַבְּדֵי אַבְרָהָם וּבְנֵי יַקְלוּ": צְרִיךְ

מכבד את מכבדיו קל וחומר לנשר ודס: ובוזי יקלו. למדנו ענוותנותו של הקדוש. לא אמר ובוזי חקלל אלא יקלו מעלמם. וכבוד הדיקים הקפיד יומר שנאמר (בראשית יב) ומקללך אחר:

אֲכַבֵּד וּבוֹזֵי יִקְלוּ: ב בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר, הָיִי רֵץ לְמַצְוָה
וְלַהֲרֹבוֹת בְּכָבוֹד הַמְּקוֹם,
וְזֶה תְּלוּי בְּזָה — כְּפִי
שְׁאֵדָם מְרַבָּה בְּכָבוֹד

המקום, ויודע אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ובכל פרט ופרט מפרטי הבריאה שם נמצא הקדוש-ברוך-הוא, אז הוא בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, והוא ממעט בכבוד עצמו. ואם אדם זוכה להגיע אל מדרגה זו, שאינו רואה ואינו שומע ואינו מרגיש משום דבר רק את אמתת מציאותו יתברך, ויודע ועד, אשר דומם, צומח, חי, מדבר, הם לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, כי כל הבריאה כלה זה רק אור אלקי המצמצם ומלבש בלבוש הגשמי והחמרי שלפני מראה עיניו, אז הוא אוחז בכבוד העליון, ואז הוא מכבד את כל בריה בעולם, כי בזה שאדם מכבד את הזולת, בזה הוא מגלה את טהר לבבו שהוא דבוק בחי החיים בו יתברך, ועל-כן הוא מכבד את כל הבריות, כי הוא יודע שכלם נבראים מהקדוש-ברוך-הוא, ולא שיהו שיקח את הכבוד לעצמו, כמו שאומר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קצד): מי שרואה כבוד, הוא שוטה; כי הכבוד שיהו רק להקדוש-ברוך-הוא, ואיך יכול אדם לקחת את הכבוד בשביל עצמו?! ומי שזוכה להשיג השגת אלקות, הוא מתבייש לקחת את הכבוד לעצמו. ולכן אמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רב): כל מי ששכלו קטן ביותר, צריך לחלק לו כבוד ביותר, כי כל מי ששכלו יותר קטן, הוא יותר חפץ בכבוד. ולכן מי שזוכה להקלל באין סוף ברוך הוא, וזוכה להרחבת הדעת, שיודע ועד אשר אין בלעדיו יתברך כלל, וכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם, הוא מכבד את זולתו, ואף פעם לא מבזה את הזולת, שזה סימן שאדם נזהר הוא איש מכבד, כמו שרואים בכלי מלא מים, אם עולה על גדותיו, אז יודעים שהכלי מלא, אבל אם עדין לא עולה על גדותיו, סימן שהכלי עדין ריק. כמו-כן אם אנוחנו רואים שאדם מכבד את כל בריה שבועולם, סימן שהוא נקלל לגמרי בכבודו יתברך, והוא מלא כבוד הקדוש-ברוך-הוא, ועל-כן הוא מכבד את הבריות, שזה "כי מכבדי אכבד", הוא מכבד את הקדוש-ברוך-הוא, כי הוא יודע שכל אחד ואחד הוא חלק אלוק ממש, והוא נברא מהקדוש-ברוך-הוא, לא-כן אם הוא מבזה את מישהו, סימן שהוא עדין רחוק ממנו יתברך, ועל-כן הוא מבזה, כפי-כול, את הקדוש-ברוך-הוא, שזה "ובזי יקלו" — מקלים לו את דמו, רחמנא לישזבן. ועל-כן ראה, אהובי, בני, מה לפניך! ראה לכבד את הזולת, ותמיד תכבד ותתקן את יראי השם. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יד): כפי שמכבד את יראי השם, כן זוכה לכבד את הקדוש-ברוך-הוא, כי זה תלוי בזה; כי אם אדם מכבד את יראי השם, סימן שיש לו הרגשה באלקות, ואז הוא מכבד גם את הקדוש-ברוך-הוא, אבל אם אדם מזלזל ביראי השם, סימן שהוא גם מזלזל, רחמנא לישזבן, בו יתברך. ועל-כן ראה, אהובי, בני, מה לפניך! שתהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ולא תרצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, ואז יתגלה אליך מלך הכבוד, ותהיה בשלום עם הכל. אשרי מי שזוכה להגיע אל זה, והבן למעשה.

ב בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: בֶּן עֲזַאי שֶׁהֵצִיץ וְנִפְגַּע (שִׁיר הַשִּׁירִים רב, פָּרָשָׁה א', סִימָן כו); וְלִכֵּן חָזַר בּוֹ וְאוֹמֵר:

"הוי רץ למצוה קלה כבחתמורה ובורח מן העברה, שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה, ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה": קשה לפרוש מהם. ועוד שכר מצוה מצוה. שכן שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שמיהן. וכן שכר עזירה וכו'. פירוש אחר שכר מצוה מצוה. שכל מה שאדם משתכר ומתענג ברוח-הוא רצונו, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן לג), ששוד תר"ג על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה מצוות הוא, כי השם יתברך שער בדעתו, שעל-ידי המצוה הזאת נוכל להשיג אותו, ועל-ידי-זה צמצם את אלקותו דוקא באלו התר"ג מצוות. למשל: ששער בדעתו מצות תפלין, שהמצוה הזאת צריכה להיות כף, הינו ארבע פרשיות בארבעה בתים של עור כתובים ברצועות של עור, פי כף שער בדעתו, שעל-ידי הצמצום הזה נוכל להשיג אותו ולעבדו, ולכן לא צוה שיהיו ארבעה בתים של כסף וזהב, פי כן שער ומדד על-ידי אהבתו. נמצא, שעל-ידי אהבתו שאוהב את ישראל הלביש את עצמו במדות התורה, נמצא, שבכל מדה ומדה יש שם אהבה, שהקדוש-ברוך-הוא אוהב את עמו ישראל, ולכן כשבר ישראל מקיים מצוה, הוא נכלל בו יתברך, פי כל מצוה ומצוה היא רצונו יתברך, ואין עוד תענוג כתענוג עשיית המצוות, שהוא נכלל אז באין סוף ברוך הוא. ולכן אמר התנא: "הוי רץ למצוה קלה כבחתמורה", אל תחשב שמצוה קלה בעיניך לא חשובה למעלה, אלא כל מצוה ומצוה שקל בעיני אדם לעשותה — תעשה אותה עם אותה התלהבות כבחתמורה כמצוה שבאה לאדם מאד מאד קשה; פי יש מצוות שאדם יכול לקימן בנגל, ויש מצוות שאדם אינו יכול לקימן בנגל, ובא לו בקשי גדול. ולכן מיניע לך התנא, שתהא רץ ויתרו את עצמך לעשות מצוה קלה בדיוק כמו שאתה מתאמץ לעשות מצוה חמורה. פי באמת אין אדם יודע שכן של מצוות, פי כל מצוה ומצוה היא צנור להמשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, וכשבר ישראל מקיים מצוה, על-ידי-זה נפתח עליו אור וזיו ומתיקות אור אלקי, העקר לברח מן העברה; פי כשאדם עובר, רחמנא לישזבן, עברה, וממרה רצונו יתברך, על-ידי-זה הוא מחשיך מעצמו את אמתת מציאותו יתברך, ונופל לנוקבא דתהומא רבא, ונחשכים ממנו כל האורות, ועל-ידי-זה הוא נמצא ביאוש ובדכאון, ומתיאש לגמרי מחייו. ולכן אם אדם עושה אפלו מצוה קלה שבאה בנגל לאדם, צריך שתדע "שמצוה גוררת מצוה", המצוה שקלה לך תגור אותך שתוכל לעשות מצוה שקשה לך, ולהפך "ועברה גוררת עברה", אם אדם עובר רק על עברה קטנה בעיניו, כגון: אחור זמן קריאת שמע ותפלה, או שמקל באיזה דבר מדברי סופרים, זה כבר יגרם לו שאחר-כך יעבר על מצוה מדברי תורה. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (ראש השנה יט): דברי סופרים צריכים תזוק. וכן אמרו (ירושלמי ברכות, פרק א', הלכה ד'): דברי סופרים חביבים יותר מדברי תורה. ואמרו (שם): דברי תורה יש בהם אסור וזהר, קולין וחמרין, אבל דברי סופרים כלם חמורים. והטעם — שעברה גוררת עברה, אם אדם יקל דבר אחד מדברי סופרים, יבא אחר-כך להקל בדברי

קלה כבחתמורה, ובורח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה, ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה": קשה לפרוש מהם. ועוד שכר מצוה מצוה. שכן שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שמיהן. וכן שכר עזירה וכו'. פירוש אחר שכר מצוה מצוה. שכל מה שאדם משתכר ומתענג ברוח-הוא רצונו, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן לג), ששוד תר"ג על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה מצוות הוא, כי השם יתברך שער בדעתו, שעל-ידי המצוה הזאת נוכל להשיג אותו, ועל-ידי-זה צמצם את אלקותו דוקא באלו התר"ג מצוות. למשל: ששער בדעתו מצות תפלין, שהמצוה הזאת צריכה להיות כף, הינו ארבע פרשיות בארבעה בתים של עור כתובים ברצועות של עור, פי כף שער בדעתו, שעל-ידי הצמצום הזה נוכל להשיג אותו ולעבדו, ולכן לא צוה שיהיו ארבעה בתים של כסף וזהב, פי כן שער ומדד על-ידי אהבתו. נמצא, שעל-ידי אהבתו שאוהב את ישראל הלביש את עצמו במדות התורה, נמצא, שבכל מדה ומדה יש שם אהבה, שהקדוש-ברוך-הוא אוהב את עמו ישראל, ולכן כשבר ישראל מקיים מצוה, הוא נכלל בו יתברך, פי כל מצוה ומצוה היא רצונו יתברך, ואין עוד תענוג כתענוג עשיית המצוות, שהוא נכלל אז באין סוף ברוך הוא. ולכן אמר התנא: "הוי רץ למצוה קלה כבחתמורה", אל תחשב שמצוה קלה בעיניך לא חשובה למעלה, אלא כל מצוה ומצוה שקל בעיני אדם לעשותה — תעשה אותה עם אותה התלהבות כבחתמורה כמצוה שבאה לאדם מאד מאד קשה; פי יש מצוות שאדם יכול לקימן בנגל, ויש מצוות שאדם אינו יכול לקימן בנגל, ובא לו בקשי גדול. ולכן מיניע לך התנא, שתהא רץ ויתרו את עצמך לעשות מצוה קלה בדיוק כמו שאתה מתאמץ לעשות מצוה חמורה. פי באמת אין אדם יודע שכן של מצוות, פי כל מצוה ומצוה היא צנור להמשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, וכשבר ישראל מקיים מצוה, על-ידי-זה נפתח עליו אור וזיו ומתיקות אור אלקי, העקר לברח מן העברה; פי כשאדם עובר, רחמנא לישזבן, עברה, וממרה רצונו יתברך, על-ידי-זה הוא מחשיך מעצמו את אמתת מציאותו יתברך, ונופל לנוקבא דתהומא רבא, ונחשכים ממנו כל האורות, ועל-ידי-זה הוא נמצא ביאוש ובדכאון, ומתיאש לגמרי מחייו. ולכן אם אדם עושה אפלו מצוה קלה שבאה בנגל לאדם, צריך שתדע "שמצוה גוררת מצוה", המצוה שקלה לך תגור אותך שתוכל לעשות מצוה שקשה לך, ולהפך "ועברה גוררת עברה", אם אדם עובר רק על עברה קטנה בעיניו, כגון: אחור זמן קריאת שמע ותפלה, או שמקל באיזה דבר מדברי סופרים, זה כבר יגרם לו שאחר-כך יעבר על מצוה מדברי תורה. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (ראש השנה יט): דברי סופרים צריכים תזוק. וכן אמרו (ירושלמי ברכות, פרק א', הלכה ד'): דברי סופרים חביבים יותר מדברי תורה. ואמרו (שם): דברי תורה יש בהם אסור וזהר, קולין וחמרין, אבל דברי סופרים כלם חמורים. והטעם — שעברה גוררת עברה, אם אדם יקל דבר אחד מדברי סופרים, יבא אחר-כך להקל בדברי

תורה. וכן אמרו חכמינו הקדושים (ערויבין כא):
 בני, הנהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה,
 שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה, ודברי
 סופרים — כל העובר על דברי סופרים חיב
 מיתה. ואם תאמר מה יהיה לי בזה שאקיים
 מצוה קלה, או חס ושלום, שאעבר על דברי
 סופרים? על זה הוא אומר, "ששכר מצוה —
 מצוה"; אם תקיים מצוה שקל לך לקימה, תבוא
 אחר-כך לקיים מצוה שקשה לך לקימה, שזו
 מצוה חמורה. אותו דבר "ושכר עברה עברה",
 אם רחמנא לישזבן, תעבר על מצוה קלה
 מדברי סופרים, יביא אותך אחר-כך אל עברה
 חמורה, שתעבר על אסור תורה. ולכן ראה,
 אהובי, בני, למסור את נפשך לקיים את מצוותיו
 יתברך. ונחמינו הקדושים אמרו (ברכות סג): כל
 המרפה עצמו אפלו ממצוה אחת, אין בו כח
 לעמד ביום צרה; כי עוברים על כל אחד ואחד
 צרות ויסורים, מרירות ומכאובים, חלישות
 הדעת, קטנות, ישות וגאות ופגיות, ואם הוא
 לומד תורה הקדושה, ומקיים את מצוותיה, אז
 יש לו כח להתגבר על הכל ולעבר על הכל,
 ושום דבר שבעולם לא יוכל לשבר אותו. אבל
 תכף ומיד קשאדם מתרשל במצוה אחת, אין
 לו כבר כח לעמד ביום צרה, ונשבר מפל דבר
 קטן. ולכן ראה, אהובי, בני! למסור את נפשך
 לקיים את כל מצוותיו יתברך בחשק ובשמחה
 עצומה, כמאמרם ו"ל (ויקרא רבה, פרשה לז, סימן
 ט): למדתך תורה דרך ארץ, שפשיהא אדם
 עושה מצוה, יהא עושה אותה בלב שמח; כי
 אצלו יתברך חשוב מאד כשבר ישאל עושה
 מצוה בשמחה. ואמר רבנו ו"ל (ספר המדות, אות
 שמחה, סימן א): כשאדם עושה מצוה בשמחה,
 זה סימן שלבו שלם לאלקיו; ועל-פן ראה,
 אהובי, בני, למסור את נפשך לקיים את מצוותיו
 יתברך בתמימות ופשיטות גדולה. ואמרו
 חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה לב, סימן ו):
 עושה אדם מצוה אחת, הקדוש-ברוך-הוא נותן

לו מלאך אחד, עושה שתי מצוות, נותן לו שני
 מלאכים, עושה הרבה מצוות נותן לו הקדוש-
 ברוך-הוא חצי מתנהו; כי על-ידי כל מצוה
 ומצוה שאדם מקיים בזה העולם, בורא לעצמו
 מלאך, עד שעל-ידי רבוי מצוות, זוכה שכתות
 כתות מלאכי השרת שומרים אותו ומלויים אותו
 בכל מקום שהולך. ואמרו חכמינו הקדושים
 (סוטה ג): כל העושה מצוה אחת, מקדמתו
 והולכת לפניו לעולם הבא. ולכן מעורר אותך
 התנא הקדוש: "הוי רץ למצוה קלה", שקל לך
 לעשות, כדי שתזכה אחר-כך לעשות גם מצוה
 שבאה "בבחמורה", שמאד קשה לאדם
 לקימה. כי יש מצוות שאדם צריך למסור את
 נפשו לקימן, כגון: מצות כבוד אב ואם,
 שאמרו חכמינו הקדושים (פסיקתא רבתי כג):
 חמורה שבחמורות כבוד את אביך; כי דבר
 שבא לאדם בבחירה לעשות אם לאו, זה מאד
 מאד קשה לקיים; כי כל מה שרק לא תעשה
 בשביל אביך, לא יהיה מספיק, כמאמרם ו"ל
 (בראשית רבה, פרשה סה): אמר רבן שמעון בן
 גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא
 שמשתי אותו אחד ממאה שמשמש עשו את
 אביו; עשו בשעה שהיה משמש את אביו, לא
 היה משמשו אלא בבגדי מלכות, והמצוה הזו
 באה לאדם מאד מאד קשה, כי כל מה שהוא
 לא יעשה בעבור אביו ואמו, עדין לא יצא.
 ובאמת אמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו
 רבה, פרשה כז): כל העולם פלו של הקדוש-
 ברוך-הוא, ואין הקדוש-ברוך-הוא מבקש
 מהאדם רק שיכבד אב ואם. ולכן אהובי, בני!
 אם תרגיל את עצמך לקיים מצוה קלה שבאה
 לך בנגל, אז תזכה לעשות גם מצוה כבדמורה,
 שבאה לך קשה. וכן להפך — ראה שתהיה
 "יבורח מן העברה" הכי קלה, שהיא מדברי
 סופרים — זמן קריאת שמע ותפלה, "שמצוה
 גוררת מצוה" — אם תעשה מצוה קלה, תזכה
 אחר-כך לעשות מצוה חמורה, "ועברה גוררת

עבְרָה" — אִם תַּעֲשֶׂה עֲבֵרָה קְלָה, שְׁהִיא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, תָּבוֹא אַחֲרֶיךָ לַעֲבֹר עֲבֵרָה שְׁהִיא מְדַבְּרֵי תוֹרָה, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבְן. וְאִם תִּשְׁאַל מַה הַקָּשֶׁר בֵּינָה? אָמַר "שְׁשֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה וְשֹׁכֵר עֲבֵרָה עֲבֵרָה"; אִם אָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה קְלָה, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשַׁלֵּם לוֹ שְׂוִיכָל לַעֲשׂוֹת מִצְוָה חֲמוּדָה, וְאִם עוֹבֵר אָדָם עַל עֲבֵרָה קְלָה, הוּא אַחֲרֶיךָ

ג אַל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם. לומר מִה יוֹכֵל פְּלוּנִי לְהִזְקֵי לִי: וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג. מְרַחֵק לְכָל דָּבָר שֵׁשׁ לְחוּשׁ עֵלְיוֹ. אֵל תִּלְמַד רַחוּק הוּא שְׁהִיָּה וְאִין לְדַלּוּג מִמֶּנּוּ:

שְׁשֹׁכֵר מִצְוָה, מִצְוָה. וְשֹׁכֵר עֲבֵרָה, עֲבֵרָה:
ג הוּא הֵיזָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם, וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג

כָּךְ בָּא לְעִבְרוֹת חֲמוּדוֹת. וְלִכְּנֵן רָאָה אֶהוּבִי, בְּנִי, מַה לְּפָנֶיךָ, שְׁאַל תַּטְעֶה אֶת עֲצָמְךָ, כִּי בִּזְהָ הָעוֹלָם יְכוּלִים לְהִטְעוֹת אֶת עֲצָמוֹ מֵאֵד מֵאֵד, כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (שיחות-ה"ן, סימן נא): אֵת זֶה תִּקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ שְׁלֵא יִטְעֶה אֶתְכֶם הָעוֹלָם, כִּי הָעוֹלָם הֵזָה מְטַעֶה מֵאֵד; וְצָרִיכִים לְבֹא תְּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִבְקֹשׁ בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים שִׁיזְכֶּה לְקַיֵּם אֶת כָּל מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁמַר מִעֲבֵרוֹת, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבְן, וְאִזְ עַל-יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת וְרַחוּק מִעֲבֵרוֹת, יִזְכֶּה לְהִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ אוֹר וְחַיּוֹת וְדִבְקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שִׁיזְכֶּה לְהַפִּיר אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פָּנִים בְּפָנִים, וְיִדְבֹּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כְּאִשֶּׁר יִדְבֹּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, שִׁזוֹ הַמְּדַרְגָּה הַכִּי עֲלִיוְנָה שְׁאָדָם צָרִיךְ לְהִגִּיעַ אֵלָיָה בְּזֶה הָעוֹלָם, וְזֶה מִה שְׂרַבְנוּ ו"ל רוּצָה לְהַחֲדִיר בְּנוֹ, שְׂנִזְכֶּה לְהִגִּיעַ לְגִלּוּי אֱמוּנָה בְּזֶה, עַד שְׂנִרְגִישׁ אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁהוּא נִמְצָא וְאִין בְּלַעֲדֵיו נִמְצָא, וְנוֹכֵל לְדַבֵּר אִתּוֹ כְּאִשֶּׁר יִדְבֹּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְהִבֵּן אֶל אָבִיו. וְעַל זֶה הִזְהִירָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל יוֹתֵר מִהַפֵּל, וְסִפֵּר מוֹהֲרָנִ"ת ו"ל, אֲשֶׁר מִפֵּל מִה שְׂרַבְנוּ ו"ל דְּבַר עִם אֲנָשִׁי שְׁלוּמְנוּ תְּמִיד חֲזוֹר וּבָא אֶל גִּלּוּי מַעֲלַת הַתַּפְּלָה וְהַתְּבוּדוֹת, שְׁאָדָם מְבוֹדָד אֶת עֲצָמוֹ מִבְּנֵי-אָדָם, וּמְדַבֵּר וּמְשִׁיחַ וּמְסַפֵּר אֶת כָּל לְבָבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מְמַשִּׁיךְ עַל עֲצָמוֹ אוֹר וְחַיּוֹת וְדִבְקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי כָּל דְּבוּר וְדְבוּר שְׁמִדְבָרִים אֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְהִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ עֲרֻבוֹת יְדִידוֹת זִיו חַיּוֹת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲשֶׁרִי מִי שְׁשָׂם דְּבָרִים אֵלּוֹ אֶל תּוֹךְ לְבוֹ, וְאִזְ טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

ג הוּא הֵיזָה אוֹמֵר: הִינּוּ בֵּן עֲזָאֵי שְׂנִיכְלָל לְגַמְרֵי בְּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, הֵיזָה רְגִיל לומר: "אַל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם", אֲסוּר לְבַזּוֹת אֶת שׁוֹם בְּנֵי-אָדָם, כִּי כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל נִקְרָא אָדָם, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (יבמות סא): אָדָם אֲתָם, אֲתָם קְרוּיִין אָדָם וְאִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים קְרוּיִין אָדָם, וְהוּא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְנִקְרָא אָדָם לְשׁוֹן "אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן" (ישעיה יד, יד); וְעַל-כֵּן אֲסוּר לְבַזּוֹת אֶת שׁוֹם בֵּר יִשְׂרָאֵל, כִּי כְּשִׁמְבִזִּים אֶת בֵּר יִשְׂרָאֵל, מְבִזִּים אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְלִכְּנֵן אָמַר אֲד"ם דִּיקָא, שְׁהוּא שֵׁם הַנְּיָ"ה בְּמִלּוּי יו"ד ה"א וַא"ו ה"א, וְאִם מְבִזִּים אֶת אֶחָד מִבְּרֵי יִשְׂרָאֵל, הֲרִי זֶה מְבִזִּים, כְּבִיכּוֹל, אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלִכְּנֵן צָרִיכִים מֵאֵד לְהִזְהַר לֹא לְבַזּוֹת אֶת שׁוֹם בֵּר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה מִי שְׁהִיָּה וְיִהְיֶה אִיךְ שְׁהִיָּה, כִּי צָרִיכִים לְכַבֵּד אוֹתוֹ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הַכִּי גְדוּלָּה, כִּי הוּא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, רַק מְלַבֵּשׁ בְּגוּף הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמָרִי. "וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דְּבָר": צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! עֲלִיךָ לְזַכֵּר, שְׁכָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל יְכוּל לְהִגִּיעַ לְמַדְרַגּוֹת הַכִּי גְבוּהוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁעָנִי יְכוּל לְהַתְעַשֵּׂר בֵּן לִילָה לְיוֹם, כָּךְ אֲנִי — מִמַּעֲשִׂים הַכִּי מְגַנִּים, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, יְכוּל לְחַזֵּר בְּתַשׁוּבָה וְלְהִגִּיעַ אֶל כָּל

ד מאד מאד הוי שפל רוח. חף על פי שנשאר מדות הדרכי האמנעית היא המסובמת. נמדת הגאווה אינו כן אלא יטה לקצה האחרון של שפלות הרוח. לפי שהגאווה היא מאוסה ביותר. ועוד שרוב

המדרגות וההשגות הדי עליונות. וזכר פמו-כן דבר זה, "שאיין לה אדם שאיין לו שעה" להצליח בה, ואיין לה דבר שאיין לו מקום להגיע אליו, "ואל תהי מפליג לכל דבר" כאילו

לכל דבר, שאיין לה אדם שאיין לו שעה ואיין לה דבר שאיין לו מקום: ד רבי לויטס

כני אדם נכשלים זה ולא כדילי אינשי מינה. לכן נריך לעשות לה הרחקה יתירה:

איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפל רוח, שתקנות אנוש רמה.

זה בלתי אפשרי, וכדיעות אלו שתדע, על-ידי-זה לא תבזה את שום בריה שבעולם. וזה הקשר בין דברי בן עזאי, שמזהיר שאסור לבזות את שום בר ישראל, ואסור להפליג לכל דבר,

אל תאמר רחוק הוא שיהיה דבר זה, פי לכל אחד ואחד יש את השעה שלו, שבה הוא יכול להצליח, ולכל אחד ואחד יש לו את המקום שלו, ששם הוא יכול להצליח, וכדיעות אלו תכבד ותתקן את כל בר ישראל, ותזכה להכלל באין סוף ברוך הוא, והבן למעשה.

ד רבי לויטס איש יבנה אומר: מאד מאד הוי שפל רוח, שתקנות אנוש רמה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר טבע האדם הוא להתגאות על הזולת, ואף שהוא בעצמו כלום, פי הוא טפה סרוחה, עם כל זאת דרכו של אדם להתגאות, וזה מה שמסבף אותו בתיים ושובר אותו לגמרי, כמו שאומר רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן פב): כשאדם מחזיק את עצמו לישות, ורוצה למלך אז הולך לו שלא כסדר, וכל הצרות והיסורים שעוברים על בני-אדם, זה רק מחמת הגאות שבו, פי הגאווה הורסת את האדם לגמרי, שהוא חושב שהוא יותר מהזולת, ובאמת מה יש להתגאות, הלא כל מה שיש לאדם זה רק ממנו יתברך, ולכן אומר רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן יא), שגאות ופגם הברית תלויים זה בזה, אם אדם פגם בברית, נכנסת בו גאות, וזה מה שהורס אותו לגמרי, ובחכמינו הקדושים ספרו לנו (סנהדרין צח.): גסות הרוח שהיתה בירבעם טרדתו מן העולם, עין שם. ואצל הקדוש-ברוך-הוא מאד מאד חשוב שפלות, שאדם משפיל את עצמו. ואפלו בדברי תורה אדם צריך להחזיק את עצמו ללא כלום, וללמד את כלם תורה בלי שום ישות וגאות, אלא להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא. ולכן אומרים חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק יא): כל המגביה עצמו על דברי תורה, דומה לנבלה משלכת בדרך, וכל עובר ושב מניח ידו על חטמו ומתרחק ממנו; ולכן אפרי מי שמחזיר בעצמו את מדת השפלות. ולכן לא בתנם שאמר התנא: "מאד מאד הוי שפל רוח"; לא מספיק שיהיה שפל רוח קצת, אלא מאד מאד — פצמים, שיהיה שפל רוח. ונקט לשון 'מאד מאד', שהוא על דרך הכתוב (דברים ו, ה): "ובכל מאדך", שדרשו על זה חכמינו הקדושים (ברכות נד.): בכל ממונך, שבדרך כלל אדם מתגאה כשיש לו ממון, שהוא עשיר, ובאמת צריך לשבר את הגאות שלו, שמתגאה בעשירותו, ולדעת, פי גם זה ממנו יתברך, ואם הוא לא יבטל את גאותו, אזי יפל בגפילה אחר גפילה בין בגשמיות ובין ברוחניות. ובחכמינו הקדושים אומרים (פסחים טו.): כל המתנייהר, אם חכם — חכמתו מסתלקת ממנו, ונשאר כסיל. ולכן ראה, אהובי, בני! להיות שפל רוח, ותזכר אשר אין מה להתגאות בזה העולם, שתקנות אנוש רמה ותולעה, וכתיב (בראשית ג, ט): "פי עפר

אתה ואל עפר תשוב", ואם אדם מכניס את זה תמיד בתוך לבו ודעתו, אזי נעשה כלי להמשיך בעצמו השקראת השכינה, כי אין השכינה שורה אלא במקום השפלות, ואמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה יג, סימן ג'): "גאות אדם תשפילנו" (משלי כט, כג) — זה תבור וכרמל שבאו מסוף העולם מתגאים לומר שאנו גבוהים, ועלינו הקדוש-ברוך-הוא נותן את התורה, "ושפלות יתמך כבוד" — זה סיני, שהשפיל את עצמו לומר שאני נמוך, ועל-ידי-כך תמך הקדוש-ברוך-הוא כבודו עליו, ונתנה עליו

ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל המחיל שם שמים בסתר, נפרעים ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם:

התורה וזכה לכל הכבוד הזה. פי בזה שאדם הוא שפלות, על-ידי-זה התורה שורה בו, ולכן כל החכמים הגדולים והצדיקים אשר זכו שיתגלה עליהם מלך הכבוד, לא זכו לזה אלא בזכות מדת השפלות שנטבעה בתוך לבם, ותמיד זכרו מאחריהם, שתקנת אנוש רמה ותולעה. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (סוטה ה.) על הפסוק (ישעיה כו, יט): "הקיצו ורננו שכני עפר", מי שנעשה שכן לעפר בחייו. פי גדולי מבחרי הצדיקים, כבר בימי חייהם מרגישים, שהם שוכני עפר, וסופו של אדם יהיה שיקבר בקבר, שתקנת אנוש רמה ותולעה. ולכן מה עליו להתגאות על הזולת? ולכן, אהובי, בני! ראה מה לפניך, תבטל את עצמך ואת ישותך לגמרי, ואז תהיה נעשה כלי להמשיך בעצמך אור וזיו וחיות ודבקות הבורא תברך שמו, ותזכה ללמד תורה ולהשיג חכמת התורה, ויתגלה עליך פנימיות התורה, ותהיה הכי מענג בתענוגי ושעשועי עולם הבא בעולם הזה, והבן למעשה.

ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כל המחיל שם שמים בסתר, נפרעין ממנו בגלוי, אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר אין שום מציאות בלעדיו תברך כלל, והוא תברך מחיה ומנהיה את כל הבריאה בלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיית חיות אלקותו תברך, ואדם צריך להפיל לגמרי באין סוף ברוך הוא, עד שיצטרך בדעתו אשר אין בלעדיו תברך כלל, וכל מה שלפני מראה עיניו דומם, צומח, חי, מדבר, ידע שזה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, ואז כשאדם זוכה להגיע אל מדרגה כזו, זוכה להשרות את השכינה בעולם, ובזה ממלא תאנתו תברך, כמאמרם ו"ל (פנחומא נשא ג): בשעה שבא הקדוש-ברוך-הוא את העולם, נתאנה שיהיה לו דירה בפתתונים; נמצא, כשאדם מחדיר בעצמו, אשר הכל זה אלקות ואלקות זה הכל, בזה הוא ממלא תאנתו תברך, ואז נעשה כל העולם כלו רוחניות אלקות, ויש לו כבר הסתפלות אחרת בזה העולם, ושומע כבר אחרת בזה העולם, פי מפל הדברים צועק כבוד הקדוש-ברוך-הוא, וקורא אותו להתקרב אליו, כמוכא בדברי רבנו ו"ל (שיחות-הר"ן, סימן נב). וזוכה לנשם רק אורו תברך, פי האויר זה בסוד אור י' (זהר פנחס רמה:); וכן מדבר רק אל הקדוש-ברוך-הוא, ואת כל מי שפוגש הוא מדבר עמו ממנו תברך, וזוכה להפיל כל-כך באין סוף ברוך הוא, עד שאפלו כשמדבר עם מישהו, הוא מדבר אז אל הקדוש-ברוך-הוא, פי מרב התפלותו באין סוף ברוך הוא, כבר אין למראה עיניו רק אמתת מציאותו תברך, ולכן אפלו כשמדבר אל בני-אדם, הוא מדבר אז אל הקדוש-ברוך-הוא, שזו מדרגת הצדיקים, כמוכא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן ה') על הפסוק (דניאל ד, יד): "בגזרת עירין פתגמין", אזי כמאמר קדישין שאלתינן, כשיש דינים, הצדיק מלביש את תפלתו במאמרים ובדבורים

ו הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד. גרסינן. והכא פירושא. הלומד על מנת להיות תמיד עוסק בתורה ואין זדעתו להיות גומל חסדים עם הצריות. כרצה דעסיק בתורה ולא עסיק בגמילות חסדים חף על גב דאיצעי ליה לעסוקי נמי בגמילות חסדים מכל מקום מספיקין זידו ללמוד וללמד ותהיה מחשבתו נעשית: והלומד על מנת לעשות. שהוא רוצה לעסוק בתורה ולהיות גם כן גומל חסדים כחזי דעסיק בתורה

ו רבי ישמעאל בנו אומר, הלומד על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד. הלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמד וללמד.

שפני-אדם חושבים שהוא מדבר אליהם, או אומר להם איזה מאמר. ובאמת הוא מלביש בזה תפלות אל הקדוש-ברוך-הוא, מרב התפללותו אל האין סוף ברוך הוא, עד שאין רואים שום דבר רק את אמתת מציאותו ותברך. ולכן אומרים חכמינו הקדושים (מועד קטן טו:): תורתו מכרזת עליו מבחורין; פי כשאדם נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, לבסוף מתפרסם

ובגמילות חסדים. מספיקין זידו להשלים מחשבתו ויזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ויש מפרשים הלומד על מנת ללמד זשזיל שיקרא רב. וגורסין אין מספיקין זידו ללמוד וללמד. וזרוב הספרים מלאתי כגירסא ראשונה ועיקר:

בעולם, לא-כן "כל המחלל שם שמים בפסתר", שעושה חלל בתוך האור, שיש בו איזו מתשבה של כפירות ואפיקורסות, שאז הוא עושה חלל בתוך האור אין סוף ברוך הוא, אז עונשו ש"גפרעין ממנו בגלוי", שמתבזה לעיני כל, פי רק הקדוש-ברוך-הוא יודע שגבול מלא

מתשבות און. ולכן ראה, אהובי, בני! שלא תפגס בך שום מתשבה זרה והרהור רע כלפי מעלה, פי בהרהור מדקדקים מאד מאד למעלה, "אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם", אם זה נוגע בחלול שם שמים, הינו שמכנים בעצמו איזו מתשבה של כפירות ואפיקורסות, בר מינו, שגה חלול השם, שעושה חלל באין סוף ברוך הוא, על זה מקפידים מאד למעלה, אחד שוגג ואחד מזיד. ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניה! ותציר בדעתך תמיד, אשר אין בלעדיו יתברך, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודומם, צומח, חי, מדבר, הם לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, ותהיה בטל ומבטל אליו יתברך, ואז יקא תזכה להמשיך על עצמך ערכות נעימות ידידות ויו חיות אלקותו יתברך, ויהב למעשה.

ו רבי ישמעאל בנו אומר: הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד וללמד; אם אחד לומד תורה לשמה, לשם אל עולם, שהוא מוכן ללמד לאחרים, הקדוש-ברוך-הוא מספיק בידו ללמד וללמד. פי בדרך כלל למה אדם לא רוצה ללמד עם הזולת, פי אומר שתכל לו על הזמן, שבשעה שלומד עם הזולת הוא יכול ללמד יותר ויותר. ובאמת זו טעות כמו שאומר רבנו ז"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק ב', סימן ז'), שיש מקיפים ויש פנימים, פנימים זה השכל שאדם מבין ומשפיל, ומקיפים זה השכל שמקיף את מחו שלא מבין ומשפיל, ולכן אם אדם לומד עם אחרים, אז נכנסים המקיפים בתוך הפנימים, ואז באים לו מקיפים חדשים, שגה השכר של אדם הלומד תורה על מנת ללמד, שמוציא את הפנימיות שלו אל הזולת, ועל-ידי-זה זוכה ש"מספיקין בידו ללמד וללמד", שנכנס המקיף אל תוך הפנים, פי תכף-ומיד כשהוציא את הפנים, נכנס בו מקיף אל הפנים, וכשממשיך ללמד וללמד, אז נכנסים בו מקיפים חדשים, וכן בכל פעם. ולכן הוא דבר גדול מאד ללמד עם תלמידים, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (תענית ו:): ומתלמידי יותר

מכלם; כי בזה שהתלמיד שואל אותו, והוא צריך להשיב לו, בזה הוא מתרוקן מהפנימי, ונכנס בו המקיף. ולכן הוא דבר גדול מאד ללמד עם אחרים, שבזה הוא מכניס מקיפים חדשים בכל פעם. ו"הלומד על מנת לעשות", אם אחד לומד תורה רק כדי לשמר ולעשות ולקיים, "מספיקין בידו ללמד וללמד וללמד לשמר ולעשות"; כי בדרך כלל אדם כשלומד תורה, והוא מרגיש את נעם התורה, הוא מתרשל מלקיים את התורה. ובאמת אמרו חכמינו

לְשׁוֹר וְלַעֲשׂוֹת. ז רַבִּי צְדוֹק אֹמֵר, אֵל תִּפְרֹשׁ מִן

הקדושים (אבות א, יז): לא המדרש הוא העקר אלא המעשה; כי כשאדם מקיים את התורה בפעל ממש, זה חשוב בעיניו יתברך כאלו למד את התורה, כי יש שמקיים את התורה, ובזה הוא לומד אותה. כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקויטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רפ), אשר דין המחליף פרה בתמור הוא תורה, ומכל שכן כשעושה הדבר בעצמו, הוא בודאי תורה. ועל-כן כשעושה משא ומתן, צריך שיקשר מחשבתו רק בהתורה והדינים המלבשים שם. כי יש אחד שלומד תורה, ויש אחד שמקיים את התורה, ושניהם חשובים אצלו יתברך. אחד לומד סגיה מהמשקלות, ואחד יש לו חנות ונזהר במשקלות, אחד לומד מ"לא תחרש בשור וחרש יחדו", ואחד מקיים בפעל 'לא תחרש בשור וחרש יחדו', שהוא אפר החורש בשדה, ונזהר לא לחרש בשור וחרש יחדו. ובזה הוא מקיים את התורה. ולכן אמר התנא: "והלומד על מנת לעשות", שהוא לומד את התורה כדי לעשות את התורה, הוא אינו צריך — לא ללכת לעבד, כי הוא מחסר מהתורה, כי מי שמקשר מחשבתו בעת עבודתו שעובד בגשמיות ובעת מלאכתו הגשמית אל התורה, אל ההלכות השכיכות אל המלאכה שעובד בה, אז זוכה ש"מספיקין בידו ללמד וללמד לשמר ולעשות". ולכן אשרי האדם שזוכה ללמד עם אחרים, שזה לא יחסר לו, אדרבה יבנה שכלו יותר ויותר, ויגדף את המקיפים לפנימים. וכן בזה שהוא יקשר את מחשבתו בעת מלאכתו אל ההלכות שבתורה, אז הוא יזכה עוד ללמד הרבה תורה. ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניך! לא להתיאש, אלא תמיד תלמד את התורה הקדושה ותלמד לאחרים. וכן כשתתעסק בעסקי העולם הזה, ותעבד באיזו מלאכה — אל תתיאש, ותאמר: מאחר שאני מבטל את זמני, כבר לא אוכל ללמד, אלא בעת שאתה עושה מלאכה, תקשר את מלאכתך אל ההלכות שבתורה; כי באמת אי אפשר להכניס בעסקי העולם הזה, אם לא למד קדם שלחן ערוך חשן משפט. כי יש המון הלכות במשא ומתן, כי לא ימלט שאדם לא יפשל באסור הונאה ואסור גנבה ונגזלה, אם הוא לא לומד חשן משפט. וכן כשאדם זוכה, ומקשר את מחשבתו בעת מלאכתו אל ההלכות התורה, זוכה שיהיה לו עוד זמן הרבה ללמד את התורה — אשרי לו, והבן למעשה.

ז רבי צדוק אומר: אל תפרש מן הצבור: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר עקר גדול בעבודת השם יתברך להתקשר עם הצבור, ולהיות ביחד עם הצבור, כמאמרם ז"ל (ברכות ל): לעולם לשותף איניש נפשיה בהדי צבורא, שאדם צריך להשתתף עם הצבור, לעזור לצבור במה שרק יכול, כי צריכים תמיד להפלל עם כלל הצבור. ואמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי ברכות, פ"ק ה', הלכה א'): העוסק בצרכי צבור פעוסק בתורה. ועל-כן מזהירך התנא, שאל תפרש מן הצבור, כי מה שיקרה עם הצבור יקרה גם אתך. ובפרט תפלה, צריכים להשתדל להתפלל בצבור, כי כן אמרו חכמינו הקדושים (ברכות ח.) על הפסוק (תהלים סט, יג): "ואני תפילתי לך הוי"ה עת רצון", אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפללין. וחכמינו הקדושים אמרו (ספרי פנחס): שבתן של

ז ואל תעשם עטרה להתגדל בהם. שלא תאמר אלמוד בשביל שאקרא רבי וישיבני זראש אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לצוא: ולא קרדום לחפור בהם. ולא תלמוד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שמתפרנס זה כמו קרדום לחפור זה. שהעושה כן מועל בקדושתה של תורה וחייב מיתה בידי שמים כמי שנהנה מן ההקדש. ומלמדי חינוקות נוטלין שכר שימור החינוקות בלבד שמשמרין אותן שלא יפגעו ויזיקו ושכר פיסוק טעמים. שאין הרב חייב לטרוח וללמד לתלמידים פיסוק הטעמים אבל שכר לימוד אסור ליטול. דכתיב (דברים ד) ואותי צוה ה' צעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים כאשר צונו ה' אלהי מה אני צחנס אף אתם צחנס. וכן הדיין אסור ליקח שכר פסוק הדין אלא שכר בטלה בלבד דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מצטול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין ובלבד שיטול משניהם צוה ואם נוטל יותר מזה דינו בטלים. ומה שהחירה תורה לתלמיד חכם ליהנות מדברי תורה הוא שחמכר סחורתו בשוק קודם כל אדם וגם שיפטר מכל מסים ועולים וארנוניות. ואפילו כסף גולגלחא חייבין הצבור ליתן עליו. ואפילו הוא עשיר יש לו ממון הרבה יכול הוא לשאל בדין שיפטר מהו. ואם תלמיד חכם חולה הוא ומדוכא ציסורין ומרצין העם להביא מנות גדולות מפני כבוד סחורתו מזה עליו שיטול ואין זה בכלל נאות מדברי תורה הואיל ואי אפשר לו להתפרנס בדרך אחר. וכן תלמיד חכם שמינו אותו הציבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי צבור. מותר לו ליקח מהם פרס

**הַצְבוּר וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲצָמָךְ
בְּעוֹרְכֵי הַדֵּינִים אֵל תַּעֲשֶׂם
עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם, וְלֹא
קָרְדִים לְחַפּוֹר בָּהֶם. וְכֹךְ הִיא**

צדיקים — כְּשֶׁהֵם נִפְטָרִים, מְנִיחִים צָרְכֵי עֲצָמָם, וְעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צְבוּר, פִּי גְדוּלֵי מִבְחָרֵי הַצְדִּיקִים מוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם בְּעִבּוּר הַצְבוּר, וּמְתַחַבְרִים תָּמִיד עִם הַצְבוּר, וְאֵינָם נִפְרָדִים מֵהֶם. וְכִבָּר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (תְּנַחֲוִמָא מִשְׁפָּטִים): אִם אָדָם אוֹמֵר, מַה לִּי בְּטַרְחַ הַצְבוּר?! מַה לִּי בְּדִינֵיהֶם?! מַה לִּי לְשִׁמְעַ קוֹלָם?! הֲרֵי זֶה מִתְּרִיב אֶת הָעוֹלָם. וְעַל-

בְּן מְזִהִירָךְ הַתְּנָא מָאד, שְׁאֵל תְּפָרֵשׁ מִן הַצְבוּר, אֲלֵא תִתְחַבֵּר עֲצָמָךְ עִם הַצְבוּר, וְאִז טוֹב לָךְ תְּמִיד.

וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲצָמָךְ בְּעוֹרְכֵי הַדֵּינִים: בָּא לְעוֹרְרָךְ, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, שְׁתִּשְׁמַר עֲצָמָךְ מָאד מָאד לֹא לְהַכְנִס בְּדִינֹת, פִּי בְּנִקֵּל תִּכְּשַׁל עַל יָדָה, וְתִבּוֹא לְהַטּוֹת אֶת הַדֵּינִין. בְּאֲשֶׁר מְצוּי הַיּוֹם, אֲשֶׁר קָלִים, רִיקִים וּפּוֹחֲזִים גְּעִשִׁים דֵּינִים, וְהֵם עוֹרְכֵי דֵינִים בְּדִינֵי הָעֲרֻכָאוֹת, רַחֲמָנָא לִישְׁבֹּן, וְלֹא לְחַנֵּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שְׁבַת קַלֵּט): אִם רְאִיתָ דְּדוֹר שְׁצָרוֹת רַבּוֹת בְּאוֹת עֲלִיו, צֵא וּבְדַק בְּדִינֵינוּ, שְׁפַל פּוֹרְעֵנוֹת שְׁבָאָה לְעוֹלָם, לֹא בָאָה אֲלֵא בְּשִׁבִיל דֵּינֵי יִשְׂרָאֵל. וּבִפְרָט אֵלּוּ הַדֵּינִים שְׁהֵם מְטַעֵם הַרְשׁוֹת, הֵם מְקַבְּלִים שְׁחַד, וְאֵינָם עֲצָמָאִים, אֲלֵא פּוֹסְקִים כְּפִי אֵיךְ שְׁמוֹרִים לָהֶם. וְלָכֵן תִּתְּרַח לָךְ מִהַתְּמַנּוֹת כְּזוֹ, פִּי אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם שֶׁל דֵּינִים בְּאֵלוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סְנֵהֲדִרִין ז): כֹּל דֵּינָן שְׁנוּטֵל מִזֶּה וְנוֹתֵן לְזֶה שְׁלֵא בְּדִין, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ נַפְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר (מְשָׁלִי כֵב, כֵב): "אֵל תִּגְזַל דָּל פִּי דָּל הוּא, וְאֵל

תִּדְבָא עָנִי בְּשַׁעַר, פִּי הַנְּיָ"ה יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת קִבְעֵיהֶם נַפְשׁ", וְלָכֵן מַה לָּךְ לְהַכְנִס לְהִיּוֹת בְּעוֹרְכֵי הַדֵּינִין. "אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם": בָּא לְעוֹרְרָךְ, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, שְׁאֵפְלוּ שְׁאֵתָה לְוָמַד תּוֹרָה, אֵל תִּקַּח אֶת הָעֲטָרָה שֶׁהִיא הַכְּתָר לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם, אֲלֵא תִלְמַד תּוֹרָה לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְתִכְנִס תּוֹךְ חֲכָמָתוֹ יִתְּבַרְךָ, וְהִדְבֵּק אֶת עֲצָמָךְ בְּאוֹר אֵין סוּף הַגְּנוּז בַּתּוֹרָה.

וְלֹא קָרְדִים לְחַפּוֹר בָּהֶם: צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, אֲשֶׁר כְּשִׁלּוּמִדִּים תּוֹרָה צְרִיכִים לְלַמַּד רַק לְשֵׁם

אל עולם, וכן פְּדֵי לְקַיִם אֶת מַה שֶּׁהוּא לּוֹמֵד, ואפילו שָׂכַר הִרְנֵה יוֹתֵר מִכְדֵי פִּרְנָסְתּוֹ כְּדֵי שִׁהְיוּ אָבֵל לֹא לַעֲשׂוֹת מִהַתּוֹרָה קִרְדָּם לְהַפִּיל אֶת הַשָּׁנִי, כִּי קִרְדָּם הוּא חוֹתֵף עֲצִים, וְיֵשׁ הַלּוֹמְדִים לְהַתְיָהֵר וּלְקַנְטֵר, שֶׁכָּל פְּנוּתָם הִיא לְהַפִּיל אֶת זוּלָתָם, כְּאוֹתוֹ קִרְדָּם הַחוֹתֵף אֶת הָעֲצִים. וְלִכְּן הַדְּגִישׁ "וְלֹא קִרְדָּם לְחַפּוֹר בָּהֶם", אֲשֶׁר בְּאֵמַת בְּקִרְדָּם לֹא חוֹפְרִים, אֲלֵא חוֹתְכִים עֲצִים, אָבֵל כְּשֶׁאֶחָד לּוֹמֵד תּוֹרָה לְהַתְיָהֵר וּלְקַנְטֵר, פְּדֵי לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, הָרִי זֶה הוּא עוֹשֶׂה מִהַתּוֹרָה קִרְדָּם

הִלֵּל אוֹמֵר, וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא, חֲלָף. הָא לְמַדְתָּ, כָּל הַנְּהַנְהָ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם: ח רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת. וְכָל הַמְּחַלֵּל אֶת

הַכֹּהֲנִים מֵעֲשִׂירִים לוֹתוֹ מִשְׁלֵהוֹן. וּמַכְמִים הַרְאֵשׁוֹנִים שֶׁהֵיוּ נִמְנָעִים מִזֶּה מִדַּת חֲסִידוֹת הֵימָּה זֶה אֲנִי לֹא מִן הַדִּין:

ח כֹּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה. הַדּוֹרֵשׁ הַחֲסִירוֹת וְהֵימָרוֹת שֶׁנִּמְרָה וּמִרְאָה טַעַם כֹּל קוֹץ וְקוֹץ לּוֹמֵר שֶׁאֵין זֶה דָּבָר

וְחוֹפֵר בּוֹר לְזוּלָתוֹ, וְאֵז יִקְיָם אֲצִלוֹ (תְּהִלִּים ז, טו): "בּוֹר כְּרָה וַיִּחְפְּרֶהוּ וַיִּפֹּל בְּשַׁחַת יַפְעֵל", שְׂאוֹתוֹ בּוֹר שֶׁהוּא חוֹפֵר לְזוּלָתוֹ, הוּא יִפֹּל בּוֹ. וְלִכְּן צְרִיכִים לְלַמֵּד תּוֹרָה רַק לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְאִפְלוּ כְּשֶׁלּוֹמְדִים עִם אַחֲרִים צְרִיכִים רַק לְהַכְנִיס אֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחָהּ הוּא בְּלִבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים, כִּי כָּל הַתּוֹרָה זֶה רַק גְּלוּי אֱלֻקוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהָר (מִצְרַע נג): אֲמַאי אֶקְרִי תוֹרָה? בְּגִין דְּאוּרִי וְגַלִּי בְּמַאי דְּהִנְהוּ סְתִים דְּלֹא אֶתִידַע; הַתּוֹרָה מְגַלֶּה מַה שֶּׁהִיא סְתוּם מִמֶּנּוּ. כִּי בְּאֵמַת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה זֶה אוֹר אֵין סוּף בְּרוּחָהּ הוּא, וּבְכָל פְּרָט וּפְרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה: דּוּמָם, צוּמָם, חֵי, מְדַבֵּר, מְלַבֵּשׁ תּוֹרָה, וְעַל-כֵּן כְּשֶׁאֵדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה לְשֵׁמָה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְכַנְּתוֹ לְחִזּוֹק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׁמְחָה וּלְקִרְבָּה אֶת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, זֶה נִקְרָא תּוֹרָה לְשִׁמְחָה. אָבֵל אִם כְּנִתוֹ, חֵס וְחִלְיָהּ, לְחַתֵּף אֶת הַשָּׁנִי כְּאוֹתוֹ בְּגוֹן הַכּוֹרֵת עֲצִים, וְאֵדָם נִדְמָה כְּעֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כ, יט): "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה", וְזֶה שֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לְשִׁמְחָה, לְהַפִּיל וּלְהַכְרִית אֶת הָעֵץ שֶׁהוּא הָאָדָם, גַּעֲשֶׂה בְּגוֹן הַזֶּה שֶׁחוֹפֵר בּוֹ בּוֹר, שֶׁבְּנִדְאֵי פּוֹגֵם בְּגוֹן, כִּי בְּגוֹן חוֹטְבִים עֲצִים וְלֹא חוֹפְרִים בּוֹר, אָבֵל כְּנִתוֹ לְחַפּוֹר בּוֹר לְזוּלָתוֹ, אֵז יִפֹּל בּוֹ. וְרָאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי! הַזֵּהרְתִּיךָ לֹא לְלַמֵּד עַל מְנַת לְקַנְטֵר.

וְכַף הִזָּה הִלֵּל אוֹמֵר: וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא חֲלָף: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! הִלֵּל הַזֶּקֶן הִזָּה עָנּוּ מֵאֵד, וְהִזָּה רְגִיל לּוֹמֵר לְתַלְמִידִים, שְׁמִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתְרָה שֶׁל תּוֹרָה גַּעֲקֵר מִן הָעוֹלָם, וְלֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ שְׂאֵר וְשְׂרִיד, כִּי אֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתְרָה הַתּוֹרָה אֲלֵא לְלַמֵּד עַל מְנַת לְלַמֵּד, כִּי הַכְּתָר וְהַכְּבוֹד לְחֵי עוֹלָמִים. "הָא לְמַדְתָּ, כָּל הַנְּהַנְהָ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם": פִּרְשׁ רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהָר"ו, חֲלָף א', סִימָן קטו): אִם יִדְבַק עֲצָמוֹ אֶל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַיּוֹצְאִים מִפִּי הַצְּדִיק הָאֵמַת, תִּמְחָה אֲנִי אִיךָ אֲפָשֵׁר אַחֲרֶיךָ לְסַבֵּל לְחַפְּץ חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה "כָּל הַנְּהַנְהָ מִדְּבָרֵי תוֹרָה נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם", כִּי כְּרָגַע שְׂאֵדָם מְרָגִישׁ אֶת תּוֹרַת הַצְּדִיק, שֶׁהִיא תּוֹרָה לְשִׁמְחָה, תּוֹרָה לְקִרְבָּה אֶת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲלֵיוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אֵז הוּא כְּכֹר "נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם", וְאֵין לוֹ כְּכֹר שׁוּם תְּשׁוּקָה אֶל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲלֵא חַפְּץ וּמִשְׁתוֹקֵק לְהִיּוֹת רַק נִכְלָל בְּאֵין סוּף בְּרוּחָהּ הוּא. אֲשֶׁרִי הַזּוֹכֵה לְקַיִם אֶת כָּל זֶה, וְאֵז טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

ח רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל הַמְּחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה,

גופו מחלל על הבריות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר גוף האדם הוא קדוש מאד, כי הוא כלי להחזיק בו את נשמתו, והנשמה היא חלק אלוק ממעל ממש, וכמו שהנשמה כלולה מרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, כן הגוף כלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידים. ולכן צריכים לזכור את הגוף, עד שגם הגוף ישמע אלקות. פמוכא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן כב),

שצריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף,

התורה, גופו מחלל על הבריות:

להראות לו מכל הארה ומכל השגה שהנשמה משגת, שהגוף גם כן ידע מזאת ההשגה, בבחינת (ישעיה נח, ז): "מבשרך לא תתעלם", מבשרך דיקא, שלא תעלים עיניך מלרחם על בשרך, הינו בשר גופך, כי צריכים לרחם מאד על הגוף לראות לזכרו, כדי שיוכל להודיע לו מכל ההארות והשגות שהנשמה משגת, כי הנשמה של כל אדם רואה ומשגת דברים עליונים מאד, אבל הגוף אינו יודע מהם, על-כן צריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, ולראות לזכור את הגוף, עד שתוכל הנשמה להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד, ולכן הגוף גם כן נעשה קדוש מצד הנשמה. ולכן מצינו (ויקרא כג, ט) שרשה לד, סימן ג): ה"ל הזקן, בשעה שהיה נפטר מתלמידיו, היה מהלך והולך עמו, אמרו לו תלמידיו: רבי, להיכן אתה הולך? אמר להם: לעשות מצוה. אמרו לו: וכי מה מצוה זו? אמר להם: לרחץ בבית המרחץ. אמרו לו: וכי זו מצוה היא? אמר להם: הן. מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי טרטיאות ובבתי קרקסיאות, מי שנתמנה עליהם, הוא מורקן ושוטפן, והן מעלין לו מזונות, ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות, אני שגבראתי בצלם ובדמות, דכתיב (בראשית ט, ו): "כי בצלם אלהים עשה את האדם", על אחת כמה וכמה. הרי שהלל החזיק מאד מאד בתשיבות את הגוף, כי הגוף הוא כלי להנשמה, ואם יש לאדם גוף מזוף, אז הנשמה מאירה בו. ולכן הזהירנו התורה הקדושה מאד על (דברים ה, טו): "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", ואמרו חכמינו הקדושים (פניני יא): היושב בתענית נקרא חוטא, מה גזיר שלא צער עצמו אלא מן היין — נקרא חוטא, זה שצער עצמו מכל דבר, על אחת כמה וכמה. כי אדם צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא עם הגוף דיקא. ובאמת אמר הבעל-שם טוב הקדוש זי"ע: כשנעשה חור קטן בגוף, נעשה חור גדול בנשמה; הינו כשנחלש האדם בגופו, אז הוא לא יכול להתפלל וללמד תורה ולקיים את המצוות שהם נשמתו. ולכן צריכים להזהר מאד על הגוף, כי הגוף והנשמה תלויים זה בזה, ולכן צריכים מאד מאד לשמור על בריאות גופו, ולא לקלקלו. ובאמת זה תלוי בזה — כפי שמקדש ומכבד את גופו, כן נתכבד ומקדש את נשמתו. וזהו שאמר התנא הקדוש: "כל המכבד את התורה — גופו מכבד על הבריות", שבגוי-אדם מכבדים את הנשמה שבה תלויה התורה, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, אזי גופו נתכבד על הבריות, ונותנים לו כבוד שזכור את בשר גופו. לא-כן אם אדם מזולזל בגופו, ממילא מחלל גם את התורה. וזה צריכים להכניס היטב בדעתו. ועל-כן "כל המכבד את התורה", שמכבד את הנשמה, גם "גופו", שהוא הכלי והנרתיק, "מכבד על הבריות". "וכל המחלל את התורה — גופו מחלל על הבריות", שזה תלוי בזה, אם אדם זוכה ולומד תורה לשמה, לשם אל עולם, על-ידי-זה הוא מזכור את הגוף, ושומר על בריאות גופו, ועל-ידי-זה זוכה אחר-כך להגיע למדרגות עליונות דיקא על-ידי הגוף. וזה מה שאמר רבנו ו"ל (שיחות-ה"ר"ן, סימן צא): סגלה להתמדה, שיזכה להיות מתמיד בלמודו הוא — להזהר מבלי לדבר על שום בר ישראל; כי כמו שהפלה היא יפה, אז האהבה היא בשלמות, אבל כשיש

להפלה איזה חסרון או מום, אזי בנדאי אין להפלה בשלמות, כמו-כן התורה נקראת בלה, כמו שכתוב (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו משה מורשה", ודרשו חכמינו הקדושים (ברכות לו.):

אל תקרי מורשה אלא מאורסה, וכל אחד

ט רבי ישמעאל בנו אומר,

החושף עצמו מן הדין, פורק

בתורה, פי ששים רבוא אותיות בתורה, כנגד

ששים רבוא נשמות ישראל, וכשיש חסרון באחד מישראל, נמצא שיש חסרון בתורה, ששם

שרש נשמות ישראל, ועל-כן בנדאי אי אפשר לאהב את התורה בשלמות, אבל כשיזהר מלדבר

על שום בר ישראל, ולכלי למצא שום חסרון באף אחד, נמצא, שאין בהתורה שום חסרון ומום,

אזי בנדאי יאהב את התורה מאד, ועל-ידי-זה יתמיד בלמוד התורה בגדל אהבה. ולכן "כל

המכבד את התורה" — מהיכן גרע את זאת? בש"גופו מכבד על הבריות", הינו אם אוהב את

כל בר ישראל, ואינו מזלזל בשום בריה, אזי כמו שגופו יקר בעיני הבריות, כך כל גוף של בר

ישראל יקר בעיניו. ולהפך "כל המחלל את התורה", שאין התורה חשובה אצלו, מהיכן רואים

את זאת? על-ידי שגופו מחלל על הבריות, שהוא מזלזל בגופי הבריות, ולכן לא חשובה בעיניו

התורה. וזה תלוי בזה; כפי שאדם מקדש את גופו, כן הוא זוכה שתתקדש נשמתו, ויאר בו

אור התורה, וזה תלוי בזה. ולכן ראה, אהובי, בני, לכבד את התורה שהיא נשמתך הפלוה

מרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, על-ידי-זה גם גופך יהיה מכבד על הבריות, כי תחזיק

יקר את גופך בשבילו יתברך. ולהפך, אם אתה תחלל את התורה, רחמנא לצלן, שהיא נשמתך,

על-ידי-זה גופך יהיה מחלל על הבריות. וצריכים להזהר בדבר זה מאד, כי יש בני-אדם שמענים

את גופם, ולבסוף לא יכולים ללמד ולהתפלל. ובאמת אסור לסגף את הגוף, כמו שאמר רבנו

י"ל (שיתות-הר"ן, סימן נא), אשר באמת אין שום תאנה כלל, כי אכילה ושתייה הוא ההכרח לקיום

הגוף, וגם בני-מכרמים להוליד, אם-כן אין שום תאנה כלל, רק שצריכים להתנהג בהם בקדשה

ובטהרה מאד. ולכן, אהובי, בני! ראה לקדש ולטהר את גופך, כדי שיהיה פלי לקבל בו את

נשמתך, ועל-ידי שתזכה לכבוד וליקר את גופך, ותשמר עליו מאד מאד, שלא תסגף את עצמך

באכילה ושתייה ובשנה, פי העקר היה אצל רבנו י"ל השנה, פי אם אדם לא ישן כפי הצורך,

הוא מסתובב כל היום כשכור, ואז גם נשמתך תהיה מכבדת, פי זה תלוי בזה, והבן למעשה.

ט החושף עצמו מן הדין, פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא: צריך שתדע, אהובי, בני,

שאדם צריך לברח מלהיות דין ולדון את זולתו, פי כך יפרק ממנו איבה ושאנה, פי מי שגכנס

בעסק עם בני-אדם, בהכרח שיקנה לעצמו שונאים, ומה גם שהדבר הזה מאד מספן, פי אם אין

הדין דן כמו שצריך, אזי הוא מתחייב בנפשו, ובשביל זה אמרו חכמינו הקדושים (יבמות קט:):

לעולם יראה דין כאלו חרב מנחת לו בין ירכותיו וגיהנום פתוחה לו מתחתיו. פי ברגע שאדם

גכנס בדיונות לדון את זולתו, עליו לזכר שהוא משחק פה עם חרב חדה, שיכול לחתך את עצמו

ולפל בתוך גיהנם, ויקנה לעצמו המון שונאים ברוחניות ובגשמיות, פי אוי לדין שמענות את

הדין, ושומע רק צד אחד, ומכל שפן דין שלוקח שחד, אמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא ט:):

שונא לדין שאומר בלבו לא היפך זכותי: וגזל. שמה כל דין שנוטל שחד, מביא תמה עזה לעולם. יחייב הזכאי ונמנע שגול זה על ידו: ושבועת שוא. ואמרו חכמינו הקדושים (שבת קלט.): אם ראית שמה יחייב שבועה למי שאינו חייב זה ונמנע מציא לידי שבועת שוא. אי נמי קרי תנא לשבועת שקר שבועת שוא כגון האומר לא לוימי ולוה דנשעת שבועה יחלה מפיו לשוא: והגם לכו רוח: י הוא הִיָּה אומר, אל

וקוראים את עצמם דינים רבנים ממחים, והם רשעים ארורים, מטין את הדין, ובמקום לעשות שלום בין איש לאשתו, בשביל בצע כסף הם עוזרים לשבר בתים ושיתגרשו, אשר חכמינו הקדושים אמרו (גטין צ:): כל המגרש אשתו ראשונה, אפלו המזבח מוריד דמעות עליו. וכן בעניני ממונות שומעים רק צד אחד, אשר חכמינו הקדושים אמרו (סנהדרין ו:): על פסוק (דברים א, טו): "שמע בין אחיכם ושפטתם", אמר רבי חנינא: אזהרה לבית-דין, שלא ישמע דברי בעל דין קדם שיבוא בעל דין חברו. ואזהרה לבעל-דין שלא יטעים דבריו לדון קדם שיבוא בעל-דין חברו. ואוי לעינים שקף רואות, ואוי לאזנים שקף שומעות, איך שבדור הזה קמו תרבות אנשים רעים וחטאים, שנקראים רבנים מטעם, וכן אברכים שלא שמשו כל צרכם, והם מטין את הדין, שהם גורמים כל הצרות לעם ישראל, ועל-כן מזהיר התנא: "החושף עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא", שיותר טוב לברח מלדון ולהתדין, ומכל שכן להיות דין ורב מטעם, שעל-ידי-זה הוא מונע את עצמו משנאה וגזל ושבועת שוא, ורואים בחוש, שמי שאין בו יראת שמים, ואינו מצדד לעשות שלום-בית בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, הוא חבר לאיש משחית, שלית הסמ"ך-מ"ם, וגורם רעות רבות לעם ישראל, ורק מהם סובלים במשך כל הגלות. אוי להם, ואוי לנפשם, ואשרי מי שמתרחק מהם. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (כתובות קה:): דרש רב נחמן בר פהו, מאי דכתיב (משלי כט, ד): "מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יתקסנה"? אם דומה דין למלך, שאינו צריך לכלום, "יעמיד ארץ", ואם דומה לכהן שמחזיר על הגרנות — "יתקסנה". כי דין אמתי אינו תלוי באדם כלל, והוא דבוק בו יתברך בדבקות אמת, ואינו נצרך לבריות, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקיטת-מזהב"ן, חלק א', סימן סו), שעקר שלמות האדם — כשאין הוא נצרך לבריות, ואז הוא יכול להוציא משפט צדק לאור, בסוד: "מלך במשפט יעמיד ארץ", אבל ברגע שאדם נצרך אל הבריות בשביל כבוד או כסף, כבר נשתנה דעתו, ואין לו דעת תורה, והורס את הדין, כי ביון שאדם נצרך אל הבריות, כמו פהו שמחזיר על הגרנות לקבל תרומות, הוא מחניף את כל אחד. ולכן, אהובי, בני! אם יש לך איזה דין להתדין עם זולתך, תלך אל רב אמתי, ירא שמים, הדבוק בו יתברך, ועוסק בתורה, ומרבה שלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו. ונתן סימן, איך יכולים לדעת מי הוא רב פשוט ירא השם באמת ומי לא. "והגם לכו בהוראה שוטה רשע וגם רוח"; כי אם אין לאדם ענוה ושפלות בהוראה, אלא הוא מתהיר ומתנאה כמו דין צבוע רב מטעם, הרי הוא שוטה, רשע וגם רוח, וצריכים לברח ממנו, כמו שבזרחים מאש, כי הוא פורק על לגמרי, ואינו מפחד מגזלה ושבועת שוא, אוי לו ואוי לנפשו, והבן למעשה.

י הוא הִיָּה אומר: הינו רבי ישמעאל שהזהיר למנע את עצמו מלדון בני-אדם, כדי שיוירד

בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, וְכָכֵל שְׁאֵדָם יוֹתֵר גְּדוֹל, צָעֲרוּ גְדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת א, יח): "יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מִכְּאוֹב". כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנֵנוּ ו"ל (לְקוּטִימוֹהֲרָן, חֶלֶק ב', סִימָן עז), וְעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד צָעַר גְּדוֹל עַד מְאֹד. וּבַעֲת שְׁעוֹבְרִים עַל אָדָם נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, הוּא בְּסִפְנֵה גְדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, שְׁלֵא יֵאבֵד אֶת עוֹלָמוֹ כְּרַגְע; כִּי כְּשֶׁבֵר יִשְׂרָאֵל זָכָה לְהִגִּיעַ כְּכֹר אֶל דְּבִקּוֹת אֲמִתִּית, לְהִיּוֹת דְּבִיק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲזִי כְּשֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵיזָה מִשְׁבֵּר, הוּא יָכוֹל לֵאבֹד אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת גַּם בְּיַחַד, לֹא-כֵן אִם מִתְחַזֵּק בְּתַקְוָה הָעֲנִי, וְאִין עֲנִיּוֹת אֲלֵא מִדַּעַת (נְדָרִים מֵא.), וְהוּא מְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה בְּתַמִּימוֹת וּפְשִׁיטוֹת כְּתוּבָה קָטָן, בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כָּלֵל. וְאֶפְלוּ שְׁמַרְיִם וּמְרוֹרִים לוֹ הַחַיִּים, וְאֶלֶף טַעֲמֵי מִיתָה הוּא טוֹעֵם בְּיוֹם אֶחָד, עִם כָּל זֹאת הוּא בְּטֵל וּמְבֹטֵל אֶל הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְאִינוּ מְסַתְּפֵל עַל כָּל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, אֲלֵא הוּא יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו בְּרוּחַנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת, זֶה נְסִיּוֹן מִהַשְּׁמַיִם, וְכִמְאֵמָדָם ז"ל (בְּרֵאשִׁית וְבָה, פָּרָשָׁה לֵב, סִימָן ג'): "הַגִּזְיָה צָדִיק יִבְחֹן", הַיּוֹצֵר הַזֶּה אִינוּ בּוֹדֵק קְנֻקְנִים מְרוּעָעִים, הוּא בּוֹדֵק בְּקֻנְקֻנִים יָפִים, שְׁאֶפְלוּ מְקִישׁ עֲלֵיהֶם כְּמַה פְּעָמִים — אִינֵם נִשְׁבָּרִים; כִּי אִין הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנַסֶּה אֶת הַרְשָׁעִים אֲלֵא אֶת הַצְּדִיקִים. וְכִשְׂיֹדֵעַ כָּל זֹאת, וּמִתְחַזֵּק מִמֶּדָּה, לְבִסּוֹף זוֹכֵה לְעֲשִׂירוֹת גְּדוֹלָה בְּרוּחַנִיּוֹת, שׁוֹנֵת־רַחֲבַת דַּעַתוֹ לְהַשִּׁיג אֶת הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא בְּגִלּוּי רַב וְנוֹרָא מְאֹד; כִּי כָכֵל שְׁאֵדָם סוֹבֵל נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, וְעוֹבֵר עָלָיו, וְאִינוּ נִשְׁבֵּר, זֶה עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּלִי לְקַבֵּל אֲמִתַּת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ. כִּי בְּאֵמֶת כָּל מַה שְׁעוֹבֵר עַל אָדָם — הֵן מִעֲצָמוֹ, הֵן מֵאֲשֶׁתּוֹ וְהֵן מִלִּדְּוִי וְהֵן מִבְּנֵי-אָדָם שְׁשׁוֹבְרִים אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, כִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חוֹמֵל עָלָיו, וְרוֹצֵה שִׁיְהִיָּה בְּטֵל וּמְבֹטֵל בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, עַד שִׁיְהִיָּה נַעֲשֶׂה כְּלִי

לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר אִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, שְׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר אֲלֵא כִּשְׁהוּא בְּטֵל לְגַמְרֵי בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, וְעוֹבְרַת עָלָיו עֲנִיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, עֲנִיּוֹת שֶׁל חֲכָמָה, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא סוֹבֵל עַל הַכָּל, אֲזִי זוֹכֵה לְהִגִּיעַ לְבִסּוֹף לְעֲשִׂירוֹת גְּדוֹלָה שֶׁל תּוֹרָה וְחֲכָמָה. לֹא-כֵן מִי שְׁזוֹכֵה לְגְדֻלּוֹת הַמַּחֲיִין, וְהוּא לֹא מְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן שֶׁלוֹ לְתוֹרָה וְלִתְפִלָּה וְלִגְלוּי אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְבִסּוֹף יִפֹּל נְפִילָה אַחֵר נְפִילָה, וְלֹא יוֹכֵל לְקוּם, וְיַעֲבֹרוּ עָלָיו מִשְׁבָּרִים וְגִלְיִם, שְׁלֵא יוֹכֵל לְהִתְחַזֵּק. וְלִכֵּן רָאָה, אֶהוּבִי, בְּנֵי, מַה לְפָנֶיךָ! אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁעוֹבְרִים עָלֶיךָ עֲכָשׁוּ מִשְׁבָּרִים וְגִלְיִם, וְנִדְמָה לָךְ כְּאִלוֹ אֶבֶד מְנוּס וְתִקְנֶה מִמֶּךָ, כִּי כָּלֵם עוֹמְדִים נִגְדָּךְ, אֲשֶׁתֶּךָ וְיִלְדֶיךָ וּבְנֵי-אָדָם הַמְעִיָּקִים וּמְצַעְרִים אוֹתְךָ, אֲתָה, אֶהוּבִי, בְּנֵי, רָאָה לְהַזְחִיק בְּתַכְלִית הָעֲנִיּוֹת וְהַצְּמָצוּם, וְתִבְרַח רַק אֲלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְאֲזִי דִיָּקָא תִּהְיֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הָאוֹר אִין סוֹף, כִּי כָּל מַה שְׁעוֹבֵר עָלֶיךָ זֶה רַק לְשֶׁבֵר אוֹתְךָ, עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּלֵא כְּלוּם. וְאִם הֵייתָ יוֹדֵעַ, אֶהוּבִי, בְּנֵי, מַה שְׁעָבֵר עַל כָּל הַצְּדִיקִים בְּזֶה הָעוֹלָם, עַד שְׁזָכוּ לְהִגִּיעַ שְׁיֵאִיר לְהֵם הַמַּחֲיִין בְּתַקְוָה הָעֲנִיּוֹת וְהַדְּחָקוֹת, הֵייתָ נִבְהַל וְנִשְׁתּוֹמֵם אִיךָ יָכוֹל לְהִתְחַזֵּק מִמֶּדָּה בְּמַצְבִּים הַכִּי קָשִׁים, וְלִהְפֹךְ רָאוּ צְדִיקִים שֶׁהִלְכוּ בְּרַחֲבוֹת, אֲבָל תַּכְף-וּמִדָּה כְּשֶׁעָבֵר עֲלֵיהֶם אֵיזָה נְסִיּוֹן, נָפְלוּ בְּעַמְקָא דְתַהוֹמָא רַבָּא, וְלֹא הִתְחַזְּקוּ מִמֶּדָּה, תִּהְיֶה נִבְהַל וְנִשְׁתּוֹמֵם. וְכִמוֹ שְׁאָמַר רַבְּנֵנוּ ו"ל (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת נְפִילָה, סִימָן א'): לְפַעֲמִים אָדָם נוֹפֵל מִמְּדַרְגָּתוֹ לְעַת זְקֻנוֹתוֹ. וְלִכֵּן צְרִיכִים הַתְּחַזְּקוֹת בְּכָל הַחַיִּים, כִּי אֲסוּר לְהֶאֱמִין לְעֲצָמוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ, כִּי מְנַסִּים אֶת הָאָדָם בְּכָל מִינֵי נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, וְאֲשֶׁרֵי מִי שְׁזוֹכֵה לְהִתְחַזֵּק מִמֶּדָּה, וְלֹא נִשְׁבֵּר מִשׁוּם דְּבָר, אֶפְלוּ בְּתַקְוָה הַקְּטָנוֹת וְהַדְּחָקוֹת בְּרוּחַנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת, וְהֵבִין לְמַעֲשֶׂה.

יב רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק ועסק בתורה: אהובי, בני! התנא לומד אתך למוד צמק עד מאד, איך לעבר את זה העולם בשלום, שתמעט בעסקי העולם הזה ועסק בתורה, פי אין שום תכלית בזה העולם כלל רק למוד התורה הקדושה. פי התורה מלמדת את האדם איך לעבר את זה העולם, ומורידה ממנו כל מיני שעבוד, פמוכא (זהר ח"י שרה קלב.): כל מאן דאשתדל באורייתא חירו

יב רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך:

לעסוק בחורה: המבטל את התורה מעושר. מחמת רוב הממון נריך ליתן לנו פעם לכאן ופעם לכאן ואין לו פנאי לעסוק בחורה: יב הוי ממעט בעסק. המעט בעסק סחורתך ומלאכתך ויהיה עיקר עסקך בחורה: והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה: יש לך בטלים הרבה כנגדך. שיסייעו לנטלך. פירוש אחר יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים וחיות רעות שהם בטלים ועל דם הקז"ה יציא עליך פורענות: ואם עסקת בתורה. הוא ענמו ישלם

אית ליה מפלא, בעלמא דין משעבודא דשאר עמין עובדי עבודה זרה. חירו בעלמא דאתי בגין דלא יתבעון מניה דינא בהוא עלמא כלל. ולכן למה אתה צריך לרוץ אחר עשירות גשמית, שתתיגע בעסק, ולבסוף מאומה לא יהיה בידך?! יותר טוב לברח אל התורה, שהתורה מעשרת בגשמיות וברוחניות, פמוכא (זהר לך פח.): רבי אבא פד אתא מהתם. הנה מכריז מאן בעי עותרא, ומאן בעי אורכא דחיי בעלמא דאתי, ייתי וישתדל באורייתא, עין שם. ולא עוד אם תלמד ותתעסק בעסק התורה, תזכה להגיע לענוה אמיתית, עד שיקבע בעצמך טבע שני: "והוי שפל רוח בפני כל אדם", פי מי שלומד תורה, זוכה להפיל באין סוף ברוח הוא, וכבר אינו חפץ בשום דבר מגשמיות העולם הזה, ולא רוצה — לא כבוד ולא ישות, והוא בטל ומבטל בעיני עצמו, ואף-על-פי-כן מזהיר אותך התנא הקדוש: "ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך", שאל תחשב שהתורה תרוץ אחריך, אלא אתה צריך להתיגע ביגיעה עצומה ללמוד תורה, ואם תבטל מהתורה, כבר יהיה לך הרבה בטלים, שתצטרך לבטל את הזמן הנקר שלך להביל וריק. פי מי שבטל מן התורה, יש לו אחר-כך הרבה תרופים לא ללמד, והולך לו הזמן בהביל וריק, ומאומה אין בידו — לא תורה, לא חכמה, לא עשר, לא כלום. "ואם עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך"; ואם תאמר שאתה יגע וטורח בתורה, ואינך רואה שום שכר, אל תאמר זאת, פי כבר אמרו (זהר וישב קפד): פמה אית לון לבני נשא לאשתדל באורייתא, דכל מאן דאשתדל באורייתא ליה חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי. וזכי בתרין עלמין. ואפלו מאן דאשתדל באורייתא ולא ישתדל בה לשמה כדקא יאות. זכי לאגר טב בעלמא דין. ולא דינין ליה בהוא עלמא. ותא חזי פתיב (משלי ג, טו): "אךך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד". אךך ימים בהוא דאשתדל באורייתא לשמה. דאית ליה אךך ימים בהוא עלמא, דביה אורכא דיומין, ואינון יומין אינון יומין ודאי. תמן איהו רוחצנו דקדשה דלעילא, דאתרחיץ בר נש בהאי עלמא לאשתדל באורייתא, לאתתקפא בהוא עלמא. בשמאלה עשר וכבוד. אגר טב ושלנה אית ליה בהאי עלמא. וכל מאן דישתדל באורייתא לשמה, פד נפיק מהאי עלמא, אורייתא אזלא קמיה

מדת פורענות: יג פרקליט. מלאך מליץ טוב: ואכרזת קמיה. ואגינת עליה דלא יקרבו ביהדיה קטיגור. מליץ רע. ולשון קטיגור קורא חגר. וסניגור מאריהון דדינא, כד שכיב גופא בקברא. היא שחול הפך קטיגור. פירושו שחול חגר: בטרת ליה, כד נשמטא אזלא לאסתלקא למיתב לאתרה. איהי אזלא קמה דההיא נשמטא. וכמה

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים, פתרים בפני הפרענות.

עליה. הדין הוא דכתיב (משלי ו, כב): "בהתהלךך תנחה אותך, בשכבך תשמר עליך ויהי צדקתך היא תשיחך". "בהתהלךך תנחה אותך", כמה דאתמר: "בשכבך תשמר עליך", בשעתא דשכיב גופא בקברא, דהא פדין בההוא זמנא אתדן גופא בקברא. וכדין אורייתא אגינת עליה. "ויהי צדקתך היא תשיחך", כמה דאתמר בזמנא דיתערוך מתי עלמא מן עפרא. היא תשיחך, למהוי סניגוריא עלך, עין שם. ראה, אהובי, בני, מה לפניך! ועל-פן ברח לך מפל עסקי העולם הזה, ותתמיד בלמוד התורה הקדושה, ותהיה בטל ומבטל בעיני עצמך, ותכבד את כל בר ישראל, ועל-ידי-זה יהיה לך טוב בעולם הזה ובעולם הבא, והבן למעשה.

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר נשמת האדם היא חלק אלוק ממעל, והקדוש-ברוך-הוא הלביש את הנשמה בגוף גשמי וחקרי, והכניס אותה בעולם הזה הגשמי וחקרי, כדי להפך את העולם הזה לעשות ממנו עולם הבא, על-ידי שיגלה ויפרסם את אמתת מציאותו יתברך בתוך הצמצום ובתוך החלל הפנוי. וזה היה רצונו יתברך, כמאמרם ו"ל (פנחיקא ג שא ג): מיום שברא הקדוש-ברוך-הוא את עולמו, נתאנה שיהיה לו דירה בתחתונים; ולכן נתן לנו הקדוש-ברוך-הוא את המצוות, אשר כל מצוה ומצוה היא צנור להמשיך בו אמתת מציאותו יתברך בעולם. כי המצוות הן מלבשות בלבוש גשמי וחקרי, וכזה שאדם מקיים מצוה, הוא קונה לו פרקליט אחד, שהוא עוזר לו לבוא אל יעודו, לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך מתוך גשמיות העולם הזה, עד שמרב האור יכולים לבטל את החשך לגמרי, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך; אבל אם האדם עובר עברה אחת, רחמנא לישכון, על-ידי-זה הוא גורם סליק השכינה. כמאמרם ו"ל (סוטה ג): בתחלה קדם שחטאו ישראל היתה השכינה עם כל אחד ואחד, פנין שחטאו — סלקו את השכינה. נמצא, על-ידי שאדם עובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד, שמקטרג עליו ומעלים ומסתיר ממנו את אמתת מציאותו יתברך, ועל-ידי שאדם חוטא, הוא גורם להעלים ולהסתיר את אמתת מציאותו יתברך, כי הוא מעלים את השכינה. עם כל זאת אומר התנא הקדוש אף שחטאת כבר אהובי, בני, כי (קהלת ו, כ): "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב, ולא יחטא"; אסור להתיאש, כי כל זמן שאדם חי אסור לו להתיאש בשום פנים ואפן, ואפלו שהחשיך את כל העולם עם כפירות ואפיקורסות, עדין יכול לחזור בתשובה שלמה, ולכן אומר: "תשובה ומעשים טובים פתרים בפני הפרענות", כי בדרך כלל פשאדם הולך למלחמה, הוא מכרח להלביש את עצמו עם תרים ומגן, שלא יזיקו לו החצים שיורים בו, וכזה

שְׁאָדָם חוֹזֵר בְּתִשְׁבּוּבָה, הוּא מְלַבֵּישׁ אֶת עַצְמוֹ עִם תְּרִיס, שֶׁהִקְלִיפוֹת וְהִסְטָרָא אַחֲרָא לֹא יוּכְלוּ לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ, אֲלֵא יִמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עַרְבוּת נְעִימוֹת יְדִידוֹת זֵיו חֵיּוֹת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְחֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה כג, סִימָן יא): "כִּירְעוֹת שְׁלֵמָה", מֵהַ שְׁלֵמָה הַזֹּאת מִתְלַכְלַכְת וְחוֹזֶרֶת וּמִתְלַבְּנֶת, כִּן יִשְׂרָאֵל, אֲף־עַל־פִּי שֶׁהֵם חוֹטְאִים, הֵם שְׂבִים בְּתִשְׁבּוּבָה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. כִּי

יד רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל פגסיה שהיא לשם שמים, סופה להתקים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקים:

אָצְלוּ יִתְבָּרַךְ מְאֹד מְאֹד חֲשׂוּבָה תִּשְׁבּוּבָה, וְאֶפְלוּ אִם אָדָם כָּבֵר עָשָׂה אֶת הָעֲבָרָה הַכִּי גְרוּעָה, עִם כָּל זֹאת אָצְלוּ יִתְבָּרַךְ מְאֹד

מְאֹד חֲשׂוּבָה תִּשְׁבּוּבָה, כְּמֵאמָרָם ו"ל (תנא דבי אליהו רבא, פָּרֵק ד'): אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אִם אָדָם עוֹבֵר עַבְרָה לְפָנֵי, אִם חוֹזֵר וְעוֹשֶׂה תִּשְׁבּוּבָה, הָרִי אָנִי עִמוֹ בְּרַחֲמִים, וְאָנִי מְקַבֵּל תִּשְׁבּוּכָתוֹ, וְאִין אָנִי זוֹכֵר לוֹ אֶפְלוּ מְקַצֵּת עוֹנוֹתָיו. וְלִכֵּן רָאָה, אֶהוּבִי, בְּנִי, שֶׁשׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם לֹא יִשְׁבֵּר אוֹתָךְ, אֲלֵא הַשְׁתַּדֵּל לְהַרְבוֹת בְּמַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְגִלוֹת וּלְפָרְסָם לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, אֲשֶׁר אִין בְּלַעֲדֵיו יִתְבָּרַךְ כָּלֵל, וְדוּמָם, צוּמָת, חֵי, מְדַבֵּר, הֵם עֲצָם עַצְמֵיּוֹת חֵיּוֹת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲלֵא מְלַבֵּשׁ בְּלָבוֹשׁ הַזֶּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה לָךְ כְּתָרִיס וּמִגֵּן כְּנֶגֶד כָּל הַפְּרַעֲנִיּוֹת. וְאֶפְלוּ שְׂאֵתָה מְרַגִּישׁ, שֶׁנִּפְלֵת בְּעַמְקֵי עַמְקִים, בְּשֹׁאֵל תַּחֲתִית וּמִתַּחֲתֵיו, עַד שֶׁכְּפָרְתָ בְּעַקֵּר, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן, עִם כָּל זֹאת זָכֵר מֵהַ שְׂאֵמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (פְּסִיקְטָא דְרַב כְּהֵנָא): "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ" — אֶפְלוּ כְּפָרְתָ בְּעַקֵּר, אָדָם עוֹמֵד וּמְחַרֵּף וּמְגַדֵּף בְּשׁוּק, וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֹמֵר לוֹ: עָשֵׂה תִּשְׁבּוּבָה בִּינִי וּבִינְךָ וְאָנִי מְקַבְּלָךְ. כֹּל־כֵּן גְּדֹלָה רַחֲמֵנוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלִכֵּן אֲשַׁרִּי מִי שְׂאֵינוּ מְטַעָה אֶת עַצְמוֹ בְּזֵה הָעוֹלָם, אֲלֵא מִחֲזִיק בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שְׂאֵז מִתְלַבֵּשׁ בְּתָרִיס וּמִגֵּן, שְׂלֵא תִגִּיעַ עֲלָיו שׁוּם פְּרַעֲנִיּוֹת. וְקַבְּלָה מִצְדִּיקִים שֶׁקִּבְּלוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד אֵלֵיהֶם הַנְּבִיא, שֶׁשָּׁמַע בְּמִתִּיבְתָא דְרַקִּיעָא, שְׂמָה שְׂאֵמַר הַתְּנָא "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב כְּתָרִיס בְּפָנֵי הַפְּרַעֲנוֹת", זֶה סוֹבֵב, שְׂאִם אָדָם לוֹקַח עַל עַצְמוֹ לְסִיַּם בְּכָל שָׁנָה מִסְכָּתוֹת אֵלוּ כְּרִיתוֹת, תַּעֲנִית, ר' אֵשׁ הַשָּׁנָה, יוֹמָא, ס' כָּה (רַאשֵׁי תַבּוֹת כְּתָרִיס), אֵז לֹא תִבָּא עֲלָיו שׁוּם פְּרַעֲנוֹת, וְיִמְחַק אֶת הַקְּטָגוֹר שֶׁקִּנְהָ לְעַצְמוֹ, כִּי אֵלוּ הַמִּסְכָּתוֹת מוֹעִילִין מְאֹד מְאֹד לְזוֹכֵר וְנִטְהַר הַנֶּפֶשׁ, וּמִבְטָלוֹת אֶת כָּל הַמַּשְׁחִיתִים שְׂרוּצִים לְעַקֵּר אוֹתוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יד רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל פגסיה שהיא לשם שמים, סופה להתקים, ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקים: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי, אֲשֶׁר אִין עוֹד דְּבָר גְּדוֹל אָצְלוּ יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ הָאֲחֵדוֹת בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְכַנְיַעִים עַצְמָם לְשֵׁם שְׁמַיִם, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם; כִּי אִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְאַחֲדוֹת יַחַד בְּכַנְסִיָּה אַחַת, וְכָל פְּגוּתָם הִיא רַק לְעִשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּנִסְיָה כְּזוֹ סוֹפָה לְהִתְקַיֵּם, כִּי כֵּן אָמַר הַמַּגִּיד הַקְדוּשׁ מִמַּעַזְרִיטָשׁ ז"ע: אִם יִתְקַבְּצוּ יַחַד עֲשָׂרָה יְהוּדִים בְּכַנְסָה אַחַת וּבְרַצּוֹן אֶחָד, אֲזִי אֶפְלוּ מְלֶאךָ אֵינוּ יְכוּל לְעַמֵּד שָׁם, כִּי מַעֲלַת הַהִתְקַבְּצוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֶה אִין לְתַאֵר וְאִין לְשַׁעַר, וְסוֹפָה לְהִתְקַיֵּם, שְׂאֵף אֶחָד לֹא יוּכַל לְבַטֵּל אוֹתָם. "וְשְׂאֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם" — אִם מְקַבְּצִים עַצְמָם לְשֵׁם מַחֲלַקַת וּבּוֹחִים, אֲף־שֶׁעַכְשָׁו הִרְשָׁעִים מְצַלִּיחִים, עִם כָּל זֹאת "אִין סוֹפָה לְהִתְקַיֵּם" — לְבַסוּף יִתְבַּטְּלוּ וְיִפְּלוּ בְּנוֹקְבָא דְתַהוּמָא רַבָּא. וְעַל־כֵּן רָאָה, אֶהוּבִי, בְּנִי, אֲף־פַּעַם לֹא לְהִתְכַנֵּס בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְקַבְּצִים לְצִיַּם וּפּוֹחֲזִים, שֶׁלְבַל יִהְיֶה לָךְ חֵלֶק עִמָּהֶם יַחַד, שְׂלֵא תִסְפֶּה בִּינֵיהֶם, וְרַבִּים חֲלָלִים הַפִּילָה כְּנִסְיָה שְׂאֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, וּבְכַרְט כְּשֶׁמִּתְקַשְׂרִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד עַל צְדִיק קְדוּשׁ וְנוֹרָא הַדְּבוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְדַבְּרִים עֲלָיו כָּל

טו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. טן דבר אסור, שאז יכולים להפיל אותו בנוקבא מנינו במשה שאמר ליהושע תלמידו (שמות יז) נמר לנו דתהומא רבא, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקויטי אנשים. עשאו שיה לו: וכבוד חבירך כמורא רבך. מוהר"ן, חלק א', סימן קפא): כשמתקשרים בקשר דאמר ליה אהרן למשה (במדבר יב) בני אלוני. ולחיו איזה אנשים על איש אחד, אפלו אם הוא אדם גדול ממנו בשנים היה וקרי

חשוב יותר מהם, עם כל זה יכולים להפילו, פי נתקבצים חלקי הפכוד שיש לכל אחד מהם, ועל ידי זה נתבטל חלק הפכוד שלו, ונופל על ידם, אם לא שהוא כל-כף גדול, שאז לא יכולים

טו רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים:

ליה אלוני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב (שם יא) אלוני משה כללם כלם מן העולם כיון שמרדו נן כאלו מרדו נהקנ"ה ומייצים כליה:

להפילו בשום פנים ואופן, כי גדול פחו, שאין יכולים להפילו, אבל אלו שמתקבצים יחד ומתקשרים בקשר על צדיק, לבסוף לא רק שאין להקשר הזה תקנה להתקיים, "שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים", אלא גם אלו האנשים שהתקשרו יחד — "אין סופה להתקיים", פי ימותו במיתה משנה, רחמנא לישזבן. וכענינו ראינו שהתאספו רשעים ארורים על צדיק אחד, שזו היתה פגסיה שלא לשם שמים, וסופם היה מר מאד, פי מתו במיתות משנות, מיתות אכזריות. ועל-כן ראה, אהובי, בני, אף פעם לא להתפנס בכנסיה שאינה לשם שמים, להרים יד על איזה צדיק ואיש פשר, ברח לה מפגוסים פאלו. וכל אלו שמתקבצים לשם שמים — סופם להתקיים, שתהיה להם אריכות ימים ושנים טובות, אשרי מי שמכניס דברים אלו בלבו, ואז טוב לו כל הימים, ונהבן למעשה.

טו רבי אלעזר בן שמוע אומר: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בזה העולם רק להפיר את הקדוש-ברוך-הוא, לידע ולהודיע ולהנדע אשר אין בלעדיו יתברך כלל, וזה עקר הלמוד שהרב צריך ללמד עם התלמידים, שהכל זה אלקות ואלקות זה הכל, ולהוריד את השכינה בעולם, פי כף אמרו חכמינו הקדושים (סוטה ג): בתחלה קדם שחטאו ישראל היתה השכינה עם כל אחד ואחד, פיון שחטאו סלקו מהם את השכינה. והצדיקים מוסרים את נפשם להוריד את השכינה בעולם, על-ידי שמלמדים לתלמידיהם גלוי אלקות, ולכן "אמר רבי אלעזר בן שמוע: יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך"; כמו שאפה רוצה שתפנס כף אמתת מציאותו יתברך, שתהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, פן תשתדל לכבד את תלמידך, ולהחדיר בו כל ההשגות שאפה משיג. "וכבוד חברך כמורא רבך", וכן צריכים לכבד את החבר שאפה חזון תמיד את הלמודים שלמדת אצל רבך, אשר אין למעלה ממנו, בודאי מרב בזה אשר מגלה את אמתת מציאותו יתברך צריכים לירא ולפחד ולנהג בו כבוד גדול, על אחת כמה באין ערף "ומורא רבך כמורא שמים", שתירא ותפחד מרבך, כמו שאפה מפחד מהקדוש-ברוך-הוא, ולא בחנם שאמרו חכמינו הקדושים (פנהדרין קי): כל החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר (במדבר כו, ט): "בהצתם על הני"ה". וכן אמרו (ירושלמי ערוכין, פרק ה', הלכה א'): כל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה; פי כף אמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה פו, סימן ז): בכל מקום שהצדיקים הולכים — השכינה הולכת עמהם; ולכן צריכים לירא ולפחד מרבו כמו

שְׁמִפְתָּחִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי הִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה טו הוּי זְהִיר בְּתַלְמוּד. שֵׁיהֶא תַלְמוּדָךְ זְדֻקְדוּק
 הוּא עַל-יְדֵי הַצְּדִיק, כִּי עָקַר לַמּוֹד הַצְּדִיק וְכַהֲלָכָה: שִׁשְׁגַּת תַּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן. אִם חֲטוּעָה
 לְגִלוֹת וּלְפָרְסָם לְכֻלָּם אֶת אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ זְהוּרָה מִמּוֹךְ שֶׁלֹּא דְקַדְקַת זַלְמוּדָךְ וְחִנּוּא לְהַתִּיר אִם
 יִתְבָּרַךְ, לְהוֹרִיד אֶת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבָּרַךְ שִׁשְׁרָה הַאֲסוּר הַקַּנְיָה מַעֲלָה עַל יָדָךְ כֹּאִילוֹ עֲשִׂית מוֹיֵד:

טו רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָיִי זְהִיר בְּתַלְמוּד, שִׁשְׁגַּת תַּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן.

בִּינְיָנוּ, כִּי הֵם מְחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים וּמְשַׁמְחִים אֶת נְשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְגַלִּים לָהֶם, אֲשֶׁר אֵין שׁוֹם יְאוּשׁ

בְּעוֹלָם כָּלָל, אֲפִלוּ שֶׁנִּפְלוּ לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלוּ, עֲדִין יֵשׁ לָהֶם תַּקְוָה טוֹבָה לְתַקֵּן הַכֹּל. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ו, חֶלֶק ב', סִימָן קיב): אִם אָתָּה מְאָמִין שֶׁיִּכְוֹלִין לְקַלְקֵל, תִּצְמִין שֶׁיִּכְוֹלִין לְתַקֵּן. כִּי אֵלוֹ הַצְּדִיקִים שִׁישׁ בְּכַחֲם לְגִלוֹת, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדֵיו יִתְבָּרַךְ כָּלָל, וְאֲסוּר לְהַתִּיאֵשׁ בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפְּן, הֵם אֲשֶׁר יְכוּלִים לְגִלוֹת אֶת הַשְּׂכִינָה. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּמִדְבַר רַבָּה, פָּרָשָׁה ז', סִימָן ט'): חֲבִיבִין הֵיוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים שְׂכִינָה בִּינְיָהֶם. כִּי גְדוּלֵי מִבְּחָרֵי הַצְּדִיקִים מְחִיִּים אֶת כָּל הַפְּשׁוּטִים, וּמְגַלִּים לָהֶם שֶׁאֵין שׁוֹם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלָל, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ו, חֶלֶק ב', סִימָן עח). וְלָכֵן בָּא הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ וְאוֹמֵר, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְלַמֵּד עִם תַּלְמִידִים: "יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חֲבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלֶךָ", וְאֲפִלוּ כְּשֶׁאָתָּה לּוֹמֵד עִם חֲבֵרְךָ גַם אַז תִּזְכֹּר לְכַבְדּוֹ, כִּי "וּכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבָּךְ", אֵף שֶׁהוּא רַק חֲבֵרְךָ עִם כָּל זֹאת תְּכַבְדּוֹ וְתִיקְרוּ וְתִירָא מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁאָתָּה מִתְּרָא מְרַבָּךְ, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בָּאֵין עֲרַךְ שֶׁצְּרִיכִים לִירָא וּלְפַחַד מְרַבּוֹ שְׁלוֹמֵד עִמוֹ גְּלוּי אֱלֻקוֹת, לִידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַנְדַע, אֲשֶׁר הַכֹּל לְכָל אֱלֻקוֹת גְּמוּר הוּא, וְדַבָּר גְּדוּל וְדַבָּר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה בְּעַצְמוֹ, אֲלֵא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן. וְאִז אִם תִּלָּךְ בְּדַבְרְךָ זֶה — תַּצְּלִיחַ מְאֹד בְּחַיֶּיךָ, כִּי מַה נִּשְׁאָר מִהָאָדָם? רַק מַה שֶׁמְלַמֵּד אֶת הַתַּלְמִידִים, וּכְמֵאמְרָם ו"ל (תַּנְחוּמָא תַּשָּׂא): הֵיזֵה אָדָם גְּדוּל וְעֲשִׂיר בַּתּוֹרָה, שֶׁלַּמֵּד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה וְהַרְבִּיץ תּוֹרָה בְּרַבִּים, אֵף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מֵת, אֵין הַתַּלְמִידִים שֶׁהֲעֵמִיד מְנִיחִין לוֹ לִישׁוֹן, אֲלֵא יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבַהֲלָכָה וְאֲגוּדוֹת. וְאוֹמְרִים תַּלְמִידֵיו הִלְכוֹת וּשְׂמוּעוֹת מִשְׁמוֹ, וּמְזַכְּרִים שְׁמוֹ בְּכָל שְׁעָה, וְהֵבִן לְמַעֲשֶׂה.

טו הָיִי זְהִיר בְּתַלְמוּד, שִׁשְׁגַּת תַּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן: צְרִיךְ שֶׁתַּדַע, אֶהוּבִי, בְּנִי, אֲשֶׁר אֵין עוֹד טוֹב מִלְמוּד תַּלְמוּד, שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ו, חֶלֶק א', סִימָן ריד), אֲשֶׁר תַּלְמוּד עוֹלָה מְסַפֵּר לִילִי"ת. וּבִשְׁבִיל זֶה הִסְמִיךְ-מ"ם עוֹשֶׂה כָּל מִינֵי פְּעֻלוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לֹא לְהַנִּיחַ אֶת הָאָדָם לְלַמֵּד תַּלְמוּד, כִּי הוּא יוֹדַע כִּי עַל-יְדֵי לַמּוֹד תַּלְמוּד, הוּא וְנוֹקְבָא דִּילִיָּה מְתַבְּטְלִים. וְזֶה מְגִלָּה לָנוּ הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ: "הָיִי זְהִיר בְּתַלְמוּד", שֶׁתַּלְמֵד הַרְבֵּה תַלְמוּדִים, לְמַה? "שִׁשְׁגַּת תַּלְמוּד עוֹלָה זְדוּ"ן", שֶׁהוּא רֵאשִׁי תְבוֹת: זִיעִיר וְיִנְיֻקְבָא דְקַלְפָּה, כִּי אִם אֵין לּוֹמְדִים תַּלְמוּד, אִז הֵם מִתְגַּבְּרִים עֲלֶיךָ. וְזֶה שֶׁהַתַּפָּאָר דְּוֹד הַמְּלָךְ (תַּהֲלִים קיט, נא): "זִידִים הִלְצוּנִי עַד מְאֹד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נְטִיתִי", כִּי זִיעִיר וְנוֹקְבָא דְקַלְפָּה רָצוּ אַחֲרָיו לְהַפִּילוֹ, אֲבָל מִתּוֹרַתְךָ לֹא נְטִיתִי, כִּי לְמִדַּתִּי תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָפָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה הִכְנַעְתִּי אוֹתָם. וְלָכֵן רָאָה, אֶהוּבִי, מַה לְפָנֶיךָ! הַתַּמֵּד בְּלַמּוּד תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָפָה, וְאִז תִּזְכֶּה לְהַכְנִיעַ אֶת הַקַּלְפָּה שֶׁמִּתְגַּבְּרַת עֲלֶיךָ לְהַכְשִׁיל בְּפָגַם הַבְּרִית עַל-יְדֵי הַסְּמִיךְ-מ"ם וְלִילִי"ת, וְלַעֲקוֹר אוֹתָךְ מִן הָעוֹלָם, רַחֲמָנָא לִישׁוּכָן. וְעַקֵּר הַתְּרוּפָה נִגְדָם זֶה רַק עַל-יְדֵי לַמּוֹד תַּלְמוּד, וְזֶה מַה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנֵהֲרִין כד): בְּמַחְשָׁבִים הוֹשִׁיבֵנִי — זֶה תַּלְמוּד בְּכָלִי. שֶׁאֲפִלוּ שֶׁאָדָם נִמְצָא בְּחַשֶּׁךְ, עַל-יְדֵי לַמּוֹד תַּלְמוּד יְכוּל לְצַאת מִשָּׁם. וְזֶה כָּלָל תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָפָה, שֶׁמְכַנְיַעָה

ז שלשה כתרין הם. הכתובים נמורה שמינה את הסמ"ך-מ"ם ונוקבא דיליה. אשרי מי המורה לנהוג בהם כבוד: כתר תורה. כמיז ציה שלומד בכל יום תלמוד, ואז טוב לו כל הימים, (ויקרא יט) והדרת פני זקן זה שקנה חכמה: כתר

כהונה. כמיז ציה "וקדשמו" קדוש יהיה לך: כתר מלכות. כמיז ציה (דברים יז)

שום חשים עליך מלך שמהא חיימתו עליך: וכתר שם טוב. מי שיש צידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת

כהנה זה פנגד עולם הבריאה, וכתר שם טוב עולה על גביהן, שזה עולם האצילות, שמשם נאצל אלקותו יתברך אל הבריאה, יצירה, עשייה. והנה פתר פהנה, בא אהרן וזכה בו ולזרעו עד סוף כל הדורות, וכתר מלכות, בא דוד וזכה בו ולזרעו עד סוף כל הדורות, לא-כן פתר תורה מגזר בזוית, ומי שרוצה לזפות בו — יכול לבוא ולזפות. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ז', סימן ב'): תגי רבי שמעון בן יוחאי: שלשה פתרים הם, פתר תורה וכתר פהנה וכתר מלכות; פתר פהנה זכה בו אהרן ונטלו, פתר מלכות זכה בו דוד ונטלו, פתר תורה הרי מגזר לדורות, כל מי שזוכה לתורה — פאלו זכה לשלשתן, וכל שלא זכה לתורה — פאלו לא זכה לאחת מהן. עם כל זאת מגלה לנו התנא, אף שפתר תורה כל אחד יכול לזפות בו, וכן פתר פהנה שיה רק לאהרן ולבניו, וכתר מלכות שיה רק לדוד ולבניו, פתר שם טוב עולה על גביהן, פי אדם יכול להיות פהן, או מלך, או תלמיד חכם, אכל אם אין לו שם טוב — אין לו פלום.

ועל זה אמר החכם מכל אדם (קהלת ז', א): "טוב שם משמן טוב". ואמרו על זה חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה מח, סימן א'): טוב שם משמן טוב, פמה הולך שמן טוב? מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו. וכן אמרו (תנחומא ויקהל), שהשמן טוב, פמה ריחו הולך? מיל אחד או שני מילין, אכל השם הטוב הולך מסוף העולם ועד סופו. וכן אמרו (קהלת רבה, פרשה ז', סימן א'): שמן טוב יורד ושם טוב עולה, שמן טוב לשעתו ושם טוב לעולם, שמן טוב פלה ושם טוב אינו פלה, שמן טוב בדמים ושם טוב בחנם, שמן טוב נוהג בחיים ושם טוב נוהג בחיים ובמתים, שמן טוב בצעירים ושם טוב בעניים ובעשירים, שמן טוב מהלך מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף עולם ועד סופו. שאדם יכול להיות מלך וכהן ותלמיד חכם, ואף-על-פי-כן לא זכה לשם טוב. ועקר העצה לזכות לשם טוב הוא על-ידי שאדם פטל ומבטל לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, והוא נכלל בעולם האצילות, ששם שורה האור בגלוי בלי שום לבושים, ומי שזוכה להגיע לשם, נמשך עליו אריכת אפים, וזוכה לתורה לשמה, ואם הוא מלך — מנהיג את מלכותו בצדק ובישר, ואם הוא פהן — הוא תמיד מברך, ומטה פלפי חסד, פי אף ששלשה פתרים אלו הם גדולים מאד, ובפרט פתר תורה ששנה לכל בר ישראל, עם כל זאת צריכים לראות שיהיה תורה לשמה, לשם אל עולם, שאז ממשיך על עצמו חכמתו יתברך, שאז יוצא עליו שם טוב. וצריך שתדע, אהובי, בני! שלא תתפעל, שכל הצדיקים הקדושים סבלו כל ימי חייהם מרשעים ארורים, שהציקו להם והוציאו עליהם כל מיני שמות של גנאי, חרפו ובוזו אותם, עד שאין צדיק אמת שלא עבר בקרת מהרשעים הארורים, עם כל זאת לא יכלו לבטל

ז רבי שמעון אומר, שלשה

פתרים הם, פתר תורה וכתר

פהנה וכתר מלכות, וכתר

שם טוב עולה על גביהם:

את שָׁמֶם, וּכְמֵאמָרָם ו"ל (קִהְלֵת זֹשָׁא פְּרָשָׁה ז', סימן א'): אָמְרוּ לוֹ לְשַׁלְמָה מַה הוּא טוֹב שֶׁם מִשְׁמֵן טוֹב? אָמַר לָהֶם: בְּשֶׁעָה שְׁאָדָם נוֹלָד, אֵין הַפֵּל יוֹדְעִין מַה יִּהְיֶה בּוֹ. בְּשֶׁעָה שְׁנִפְטָר בְּשֶׁם טוֹב, וּמִשְׁפִּיעַ מַעֲשִׂים טוֹבִים, יִשְׂרָאֵל בְּאֵין וּמִטְפְּלִין עִמּוֹ, וְעוֹשִׂין עִמּוֹ גְּמִילוֹת חֶסֶד. וְלָמָּה לֹא אָמַר מִיָּין טוֹב, אוֹ מִדְּבַשׁ טוֹב? אֵלֶּא הַגִּיחַ כָּל הַמִּשְׁקִים טוֹבִים, וְלֹא אָמַר אֵלֶּא שְׁמֵן? אֵלֶּא

מעשיו לא מנינו לו כתר בתורה שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד. והוא עולה על גבי כולן. שכל השלשה כתרים נריכים לו. שאם תלמיד חכם הוא וסני שומעניה שרי לבזויה. ואם כהן גדול הוא אמרינן ציומא (דף עא, ב) ייתון בני עממיא לשלם דענדין עוזדי דאהרן ולא ייתון בני אהרן לשלם דלא ענדין עוזדי דאהרן. ואם נשיא [מלך] הוא כתיב (שמות כג) ונשיא בעמך לא תאור. בעושה מעשה עמך: יח הוי גולה למקום תורה. אם אין

יח רבי נהוראי אומר, הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריך, שחבריך יקיימוה בידך. ואל בינתך אל תשען:

מה שָׁמֵן אֵתָּה נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מִיָּם וְהֵם צָפִים. פֶּה הַצְּדִיקִים הַקְּדוּשִׁים שְׁסוּבְלִים כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם מִרְשָׁעִים אַרְוֵרִים, שְׂרוּצִים לְהִשְׁפִּיל אוֹתָם וּלְהַבְאִישׁ אֶת רִיחָם בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, לֹא הוֹלֵךְ לָהֶם בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפֶּן, כִּי כְּמוֹ שְׁמֵן טוֹב אֶפְלוֹ שֶׁתִּשְׁפֹּף עָלָיו כָּל מִינֵי שׁוֹפְכִים וְכוּ', תְּמִיד הַשְׁמֵן טוֹב יִצוּף לְמַעְלָה, כְּמוֹ-כֵן רְאִינוּ בְּמִשְׁפָּה כָּל הַדּוֹרוֹת, שֶׁכָּל הַצְּדִיקִים הַקְּדוּשִׁים שֶׁהֵיוּ דְבוּקִים בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְזָכוּ לְכֹתֵר תּוֹרָה, וְכֵן הָיָה שֶׁזָּכוּ גַם לְכֹתֵר מַלְכוּת, וּבָאוּ רְשָׁעִים אַרְוֵרִים

תלמידי חכמים נמקומן: ואל תאמר שהיא תבוא אחריך. תלמידי חכמים יצאו לכלן: שחבריך יקיימוה בידך. ואל תסמוך שחזרין כשיצאו מזית הרב יקיימו התורה צידך שחלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אהה בעלמך למקום הרב שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב. פירוש אחר שחזרין יקיימוה צידך שאפילו אהה חריף ומפולפל ציומה. לא תתקיים התורה אך אלא על ידי חזרין שחשאו וחתן עמהם והיינו דמסיים ואל צינתך אל

והשפילו אותם והבאישו את ריחם, ורכלו עליהם כל דבר אסור אשר לא עלתה על לבם, ומררו להם את החיים, אבל לבסוף שָׁמֵם הַקְּדוּשׁ שֶׁל אֵלוֹ הַצְּדִיקִים נִשְׁאָר לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וּבְפֶרֶט אֵלוֹ הַצְּדִיקִים שֶׁהִשְׁאִירוּ אַחֲרֵיהֶם בְּרֻכָּה סְפָרִים קְדוּשִׁים וְנוֹרְאִים, הַמְחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים וּמְשַׁמְחִים אֶת נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְקַרְבִּים אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, שְׁמֵם הַקְּדוּשׁ לֹא יָכֵלוּ לְהַבְאִישׁ, כִּי נִשְׁאָר שְׁמֵם לְבָרְכָה. וְאֵלוֹ הַרְשָׁעִים — גִּעְקָר שְׁמֵם מִן הָעוֹלָם וְנִשְׁפַח זָכְרָם. וְלָכֵן רָאָה, אֱהוֹבִי, בְּנִי! לְהִיּוֹת דְּבוּק תְּמִיד בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְאֶפְלוֹ כְּשֶׁזָּכִיתָ כְּבֹר לְכֹתֵר תּוֹרָה, אוֹ לְכֹתֵר מַלְכוּת, אוֹ לְכֹתֵר כְּהֻנָּה, רָאָה לְהִיּוֹת דְּבוּק רַק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְתִסִּיחַ דַּעְתְּךָ לְגַמְרֵי מַהְבְּלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְשִׁלֵּא יִהְיֶה לְפָנַי עֵינֶיךָ שׁוֹם מְצִיאֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, אֵלֶּא רַק אֱלֻקוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ, וְאִזּוֹ תִזְכֶּה לְשֵׁם טוֹב, וְתִמִּיד תַּעֲלֶה מַעְלָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

יח רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחריך, שחבריך יקיימוה בידך, ואל בינתך אל תשען: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות את התורה עם תענוגי העולם הזה, ולכן מי שרוצה לקנות קנין תורה, עליו ללכת בגלות למקום תורה, שזה מה שמגלה לנו התנא הקדוש: "הוי גולה למקום תורה", כי אם אדם סותם את עיניו מחיזו דהאי עלמא, ואין לו שום שיכות עם אף אחד, כי הוא הולך למקום שאין מפירים אותו, אזי אין לו עסק עם שום בן-אדם, כי מי יודע מי הוא, על-ידי-זה דיקא הוא קונה קנין תורה.

תשען: יט אין בידינו. כמו לא הוה צדיה. כלומר אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים נלחה ומפני מה הנדיקים מדוכאים ציפורים. פירוש אחר אין לנו זומן הגלות לא משלוח והשקט שרגיל הקצ"ה למת לרשעים כדי לטרדם מן העוה"ב. ואף לא מן היסורים המיוחדים לנדיקים שהן יסורין של אהנה שאין בהן בטול תורה. כלומר ינאנו

יט רבי ינאי אומר, אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים.

בגלות, ויעזבו את הבלי העולם הזה, הם יזכו להשיג קנין התורה, לא- כן אתה תשאר בחוץ. ואל בינתך אל תשען".

מכלל רשעים שאין לנו השלוח שיש לרשעים ולכלל נדיקים לא הגענו שהיסורים שלנו אינן של אהנה

אל תהיה חכם בעיניך, שלך לא יזיק, אדרבה עליך לזכור, שכל אלו שהיו טרודים בעסקי העולם הזה, ועסוקים עם בני-אדם, לבסוף אבדו את כל התורה שלמדו כבר. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (שפת קמו): רבי אלעזר בן ערף איקלע להתם אמשיף בתרייהו איצקר תלמודיה. פי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא (שמות יב, ב): "החדש הזה לכם", אומר החרש היה לכם, בעו רבנן רחמי עליה, והדר תלמודיה; פי פרגע שהולכים אל הבלי העולם הזה, כבר שוכחים את התורה. ואם חכמינו הקדושים ספרו את זאת על התנא הקדוש רבי אלעזר בן ערף, על אחת כמה וכמה קטני ערף פמנו, איך צריכים לשמור ולברח מפל העסקים, שלא יהיה לנו שום שיכות עם שום בריה שבעולם. פי פרגע שאדם נכנס בצרכי צבור — שוכח את התורה. פמאמרם ו"ל (שמות רבה, פרשה ו', סימן ב) על הפסוק (קהלת ו, ז): "פי העשק יהולל חכם"; המתעסק בצרכי צבור משכח תלמודו, אומר רבי יהושע בן לוי, ס' הלכות למדני רבי יהודה בן פדיה בחרישת הקבר, וכלן גשתפחו ממני בשביל שהייתי עוסק בצרכי צבור; פי פרגע שאדם מתעסק בצרכי צבור, זה לוקח ממנו את כל המחין ונתבטל לגמרי. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין ט): הטל עליהן צרכי צבור, והן פלין מאליהן. וזאת ראינו במשך כל הדורות, אלו הצדיקים ואלו החכמים שפרחו מעסקי העולם הזה, והטמינו עצמם באיזה בית-מדרש צנוע, או ישבו בשדה או מערה, ולא היה להם שום עסק עם אף אחד, הם הצליחו להגיע אל המדרגה הכי עליונה, אבל אלו שהיה להם עסק עם הצבור, לבסוף נתבטלו לגמרי. וזה מה שאומר התנא הקדוש: עצה להגיע לקנין תורה "הוי גולה למקום תורה", תברח בגלות ללמד תורה, ושם אף אחד לא יפריע לך, "ואל תאמר שהיא תבוא אחריתך", אל תחשב פי בזה שתשב במקומך, ותהיה עסוק עם אנשים, שתקנה קנין תורה, פי מה יהיה לבסוף? "שחבריך יקימוה בידך", הם שמקיימים את כל זה — יצליחו ללמד תורה, ואתה תשב בחוץ בבשת פנים. "ואל בינתך אל תשען" לחשב שלך ילך, אלא שמע בעצתי, תברח לך מפל הבלי העולם הזה, ותציר בדעתך איך שמלא כל הארץ כבודו, ושהוא יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכתוף כל עלמין. ותברח מבני-אדם, אשר רק מטרידים אותך מללמד תורה, ואז תראה אל מה תזכה, והבן למעשה.

יט רבי ינאי אומר: אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר אדם צריך להיות דבוק בהקדוש-ברוך-הוא, ולא להתבלבל משום בריה שבעולם. פי באמת אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, וכל מה שאדם רואה ושומע ומרגיש

— הכל זה אלקות, כי דומם, צומח, חי, מדבר, כיסורי הלדיקים: כ הוי מקדים בשלום כל אדם. זה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, אבל בפביל הבחירה והנפיון רואים בדיוק ההפוך, אלו הרשעים השקננים הרמאים הצ'בועים, שהם שרץ' השורצים על הארץ, ומרמים את הבריות, הם שורים בשלנה, ואינם חסרים

כ רבי מתיא בן חרש אומר, הוי מקדים בשלום כל אדם. והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש

דבר. ולהפך הצדיקים הקדושים הדבוקים באין סוף ברוך הוא ולומדים תורה לשמה, לשם אל עולם, הם סובלים יסורים מרים ממתנגדים רשעים הממררים להם את חייהם. והכל בשביל הבחירה והנפיון; כי אם היו כלם רואים את הטוב של הצדיקים ואת הרע של הרשעים, אזי כלם היו רוצים להיות צדיקים, אבל ברגע שרואים ההפוך, שאלו הרשעים יש להם שלנה בעולם הזה, והצדיקים יש להם רק יסורים, משם נובעת הבחירה. והתנא הקדוש רבי ינאי היה ענו כל-כף, עד שהיה בעיני עצמו כלא כלום. וזה מה שהתלונן: "אין בדינו לא משלנות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים", כי היה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, עד שלא ראה את עצמו לגמרי, כדרך גדולי מבחרי הצדיקים, שהם בטלים לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, והם מחזיקים את עצמם באין ממש. ולכן מרב ענותנותו אמר: אין אני יודע אם אני צדיק או רשע, כי היה כל-כף נכלל באין סוף ברוך הוא, עד שהתלונן: "אין בדינו לא משלנות הרשעים, ואף לא מיסורי הצדיקים". וכעין האחים הקדושים הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, ואחיו הקדוש ר' פנחס זי"ע, כשפאו בפעם הראשונה אל המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, ושאלו אותו, שייסביר להם מה שמוכא בדברי חכמינו הקדושים (ברכות לג:): חיב אדם לברך על הרעה פשם שמברך על הטובה. ושלחם אל הצדיק הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע, ואמר להם שהוא יענה להם. וכשפאו אליו, ידוע שהיה עני ואביון, וסבל כל ימי חייו יסורים מרורים מבית ומחוץ. וכששאלו אותו, שייסביר להם את המאמר: חיב אדם לברך על הרעה פשם שמברך על הטובה, ענה ואמר להם: תאמינו לי, שאני לא יודע מה זה רע. ואז נתרץ להם המאמר הזה; אדם שסובל כל-כף הרבה צרות ויסורים ורדיפות מכל הצדדים, והוא לא יודע הפרש בין רע לטוב? ! מאד התפעלו, ומאז התקרבו אל המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, ואמרו: אם התלמיד אוהו כף, על אחת כמה וכמה באין ערך איה שהרבי אוהו כף. וזהו שהתלונן התנא הקדוש רבי ינאי, שאינו יודע מה זה טוב, כי "אין בדינו לא משלנות הרשעים", וכן אינו יודע מה זה רע "ואף לא מיסורי הצדיקים", כי היה נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ואז כבר לא ידע מה זה טוב ומה זה רע; כי מי שדבוק באין סוף ברוך הוא, ונכלל לגמרי בו יתברך, שום דבר בעולם לא עושה אצלו רשם; אשרי מי שזוכה להגיע למדרגה זו, והבן למעשה.

כ רבי מתיא בן חרש אומר: הוי מקדים בשלום כל אדם, והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים: צריך שתדע אהובי, בני! שאין עוד דבר טוב ויפה לאדם כמדת השלום, כי שמו של הקדוש-ברוך-הוא שלום (שבת י.); ואמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה יא, סימן יז): גדול הוא השלום שלא ברא הקדוש-ברוך-הוא מדה יפה מן השלום, שנתנה לצדיקים ומנעה מן הרשעים. כי כשאדם בשלום עם כל בר ישראל, נמשך עליו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך

כא בפרוזדור. בית סער. תרגום חולס פרוזדורא: שמו. ולכן אומרים חכמינו הקדושים (ברכות לטרקלין. מקום מושג המלך. כך אמה המקן עלמן (סד): תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם; כי זה עקר מדת תלמידי החכמים, שמרבים שלום בעולם, על-ידי שמדברים תמיד ממנו יתברך, ומקדימים שלום לכל אדם. ואמרו חכמינו הקדושים (עקצין פרק ג'): לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי המחזיק ברכה

לְשׁוּעָלִים: כֹּא רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמָה לְפְרוּזְדוֹר בְּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא. הִתְקַן עֲצֻמָּה בְּפְרוּזְדוֹר, כְּדֵי שֶׁתִּכְנַס לְטְרַקְלִין:

אלא השלום; ולכן הרגל את עצמה, אהובי, בני! להקדים שלום לכל אדם, ובזה תהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא הנקרא שלום, כמאמרם ו"ל (ויקרא רבה, פרשה ט', סימן ט'): גדול שלום, ששמו של הקדוש-ברוך-הוא נקרא שלום. והנה הטבע של אדם שהוא רוצה תמיד להתנשא על זולתו, ורוצה להראות את גדלותו, אבל אם מקדים שלום לכל אחד, על-ידי-זה ממילא מתבטל לאין סוף ברוך הוא, כי הוא מחפש רק אחר השלום, ואז אין לו כבר שום מחשבה של ישות וגאות. וזה שהתנא אומר: "והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים"; כי בזה שתקדים שלום לכל אדם, אתה מראה שהנך מבטל את עצמך אליו יתברך, ואתה זנב לאריות, בטל ומבטל לכל בר ישראל שנודמים לאריות, כמאמרם ו"ל (תנחומא בלק) על הפסוק (במדבר כד, כד): "הן עם פלביא יקום וכארי יתנשא", אין אמה בעולם פיוצא בהן, הרי הן ישנים מן התורה ומן המצוות; עמדו משנתן, עומדים באריות חוטפים קריאת שמע וממליכים להקדוש-ברוך-הוא, נעשין אריות. "ואל תהי ראש לשועלים", אשר שועל הוא ערמומי שבחיות, ולכן טוב יותר להתבטל לכל בר ישראל. "והוי זנב לאריות", להתאחד אתם יחד, מאשר להיות ראש לשועלים. הינו ראש לערמומים, אשר מטעים את הבריות. כמאמרם ו"ל (שיר השירים רבה, פרשה ב', סימן מב): אמר רבי אלעזר ברבי שמעון: ערמומין היו המצריים, לפיכך הוא מושלן בשועלים, מה שועל זה מביט לאחוריו, כך היו המצריים מביטין לאחוריהם, איך להצר לעם ישראל. וזאת אנחנו רואים טבע של שועל, שתמיד מסתפל לאחוריו, ומכניס ראשו בין זנבו, ועושה את עצמו ענו, והוא ערמומי גדול מאד, כי אדם חושב שהוא ישן, וכשנגש אליו, אזי טורפו. וכן הוא נביא שקר, צבוע ורמאי בשועל, מוליך את ההולך אחריו שולל, וכמאמרם ו"ל (איכה רבה פתיחא, סימן כד) על הפסוק (איכה ה, יח): "על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו", אלא מה אעשה, שעוונותי גרמו לי, ונביאי השקר שהיו בתוכי, שהתעו אותי מדרך חיים לדרך המות. ובזה מקשר כל המאמר; שהתנא הקדוש גלה לנו דרך נפלאה בחיים, להקדים שלום לכל אדם, ועל-ידי-זה הוא מתקשר אל כלל נשמות ישראל שנודמים באריות. וטבע של ארי, שתמיד לוקח את זנבו ומדבק אל פניו, כן כל בר ישראל, צריך להעלות אפלו את אלו שהם למטה בבחינת זנב, ולשים אותם על ראשו, ולהתרחק מהשועלים השקרנים, הרמאים, הצבועים, והבן למעשה. כֹּא רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: הָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמָה לְפְרוּזְדוֹר בְּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא, הִתְקַן עֲצֻמָּה בְּפְרוּזְדוֹר, כְּדֵי שֶׁתִּכְנַס לְטְרַקְלִין: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר האדם הוא חלק אלוק ממעל ממש, ונשלח אל זה העולם הגשמי והחמרי, כדי לסגל לעצמו מצוות ומעשים טובים, וללמד תורתו יתברך, שהיא חכמתו יתברך. ולכן אשרי אדם שזוכה להשקיע את עצמו בתוך התורה הקדושה,

העולם להשאיר לנצח, על זה מזהירנו מאד מאד התנא הקדוש: "התקן עצמך בפרוודור פדי שתפנס לטרקלין": זכור גם תזכר שהעולם הזה הוא רק פרוודור בפני העולם הבא, באת אל זה העולם רק לעבר, פדי לחזר חזרה אל העולם הבא. לכן ראה, אהובי, בני! לא לבלות את הזמן היקר שלך, אלא תקנה לעצמך תורה ומצוות ומעשים טובים, ותהיה שש ושמת, ויהיה יקר בעיניך כל רגע ודקה, פי יכולים לקנות בזה העולם רק טוב הגנוז והצפון. ואף שבין כך עוברים עליך משברים וגלים, ונפלת ונכשלת בעוונות חמורים, עם כל זאת אסור לך לפל בדעתך כלל. וכמו שספר לנו רבנו ז"ל (שבחי הר"ן, סימן לו): פעם אחת שלח מלך אחד שלשה אנשים למדינה עם דבר סתר למלך אחר, ועברו בתוך המדינות, שהיו שם חולקים על המלך, והראשון נהג עצמו בחכמה, והעלים הענין לגמרי, ועבר המדינה, ולא הבינו כלל, שיש לו דבר סתר. השני עבר לשם, ועמדו בני המדינה על הדבר, והבינו שיש לו דבר סתר, ותפסו אותו שיגיד להם, ועשה בחכמה או בגבורה ונמלט מידם. השלישי עבר שם, ועמדו עליו גם כן, והבינו בו שיש לו סוד, ותפסו אותו, והיו מענים אותו בכמה וכמה ענויים הרבה מאד, וכל מה שעשו לו ענויים ויסורים וצרות גדולות, הוא לא הגיד דבר, ועמד בנסיגות ולא גלה הסוד, עד אשר ראו שאין מועיל שום דבר והניחוהו (פי חשבו מסתמא אינו יודע כלל), ועבר ובא להמלך. והיו חוקרים — למי מהשלשה הנ"ל מגיע שכר יותר: קצתם אמרו: להראשון מגיע יותר, שעשה בחכמה להעלים לגמרי. קצתם אמרו: להשני מגיע יותר, שכבר עמדו על דעתו, ואף על פי כן נמלט מהם בחכמתו וכו' פנ"ל. אמר המלך: להשלישי מגיע שכר יותר מכלם, פי כבר נתפס במצודתם, וכונדאי גם הוא היה רוצה להעלים, אף לא עלתה בידו, ונתפס בידם, וענו אותו

ולומד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, ברייתות ותוספות, וזוכה לט"ל ולהיות בכל מקומות התורה הקדושה, אשר אין עוד ערכות ונעימות יותר מזו. וכן לומד פשט, רמז, דרש, סוד, בדברי התורה הקדושה, וכן מקים את כל המצוות בשמחה עצומה, ואלו המצוות שאי אפשר לקיים, הוא לומד אותן, ועל ידי זה מכין את עצמו בהכנה רבה להעשות פלי להמשיך על עצמו ערכות, נעימות, ידידות, זיו חיות אלקותו יתברך. ולכן אמר התנא, שהעולם הזה הוא רק פרוודור בפני העולם הבא; פי בעולם הבא שם זוכין להשיג השגות נוראות ונפלאות עד מאד, מה שאדם למד, יגע וטרח בזה העולם, ולכן "התקן עצמך בפרוודור, פדי שתפנס לטרקלין"; אם אדם מסתובב בזה העולם, ואינו לומד ואינו מקיים את מצוותיו יתברך, ומבלה את זמנו היקר בהבל וריק, אזי אין לו כלים לקבל את אורו יתברך כשיחזר חזרה. ולכן צריך להיות חכם גדול מאד, ולא להטעות את עצמו. פי באמת כל זמן שאדם נמצא בזה העולם, הוא בסכנה גדולה מאד. פי תכף ומיד פשהתינוק יוצא לאויר העולם, ואביו ואמו משתעשעים עמו וקף גדל, הוא שוכח מאין בא, עד שעל פי רב נדמה לכל אחד שהוא ישאר פה לנצח, ושוכח לגמרי מאין בא ולאן הוא צריך לחזור; פי באמת העולם הזה הוא רק גשר המגשר, הורידו את האדם מהעולם הבא אל זה העולם, פדי שיכין את עצמו עם פלים, פדי שיוכל לחזר חזרה אל העולם הבא, ולקבל ערכות נעימות זיו ידידות חיות אלקותו יתברך. ולכן בדרך כלל אדם שוכח לשם מה הוא בא, אזי נשאר פה בחשך, ומבלה את הזמן היקר שלו, ואינו לומד ואינו מתפלל ואינו מקים את המצוות, עד שמסתבך בסבוכים, בצרות ובחובות, בחטאים ובעוונות, עד שנעשים לו חיים מרים ממות, ונדמה לו שבא אל זה

כב יפה שעה אחת בתשובה. לנורך תשובה ומעשים ויסרו אותו ב'סורים ובענויים פאלו, שאם היה טובים. מכל חיי העוה"ב. לפי שנאותו זמן אין התשובה ומעשים טובים מהניס לאדם. שאין העוה"ב אלל לקבל שכר על מה שקיים זעוה"ז:

כב הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מפל חיי עולם הבא. שיש צדיקים, בינונים ורשעים, הצדיקים הם המשפילים מימי נעוריהם, יודעים בידיעה

ברורה ומזככת, אשר כל העולם הזה הוא רק מעבר, ולא יהיו נשארים פה לנצח, ועל-כן עושים בחכמה, ומעלימים עצמם מעין כל חי, עד שלא תופסים עליהם שום דבר, ועוברים את זה העולם בשלום. והבינונים גם-כן רוצים להיות כמו הצדיקים, אבל לא הולך להם, ותופסים אותם שיש בהם משהו, אבל הם עושים בחכמה ובגבורה ונמלטים, אבל הרשעים מסכנים, אותם תפסו והיו מענים אותם בענויים גדולים, שהכשילו אותם בעברות חמורות, אף שמעצם נשמתם לא רצו לעבור את העברות האלו, אבל הסמ"ך-מ"ם תפס אותם, וענה אותם בכל מיני ענויים, ויסר אותם בכל מיני יסורים, עד שנקשלו בעברות חמורות עד מאד, עם כל זאת אם יתחזקו ולא יפגעו, לבסוף פשתוזרים שלשתם חזרה אל העולם הבא, הקדוש-ברוך-הוא נותן שכר לרשעים. וזה סוד מה שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות לד): במקום שבצלי תשובה עומדים, שם אין צדיקים גמורים יכולים לעמד; כי אלו הרשעים שכבר עברו במקומות חשוכים, ונקשלו בעוונות חמורים, וכונדאי גם הם לא רצו לחטא, אלא התגבר עליהם יצרם, עם כל זאת הם מתחזקים, וחוזרים בתשובה שלמה אליו יתברך, הם זוכים להגיע אל מדרגה כזו, שצדיקים גדולים לא זכו, כי הצדיקים עשו בחכמה, שעברו את זה העולם בשלום, ומסכנים אלו הרשעים כן נלכדו, ועם כל זאת לא הכניעו את עצמם, זה מאד יקר בעיניו יתברך. ולכן ראה, אהובי, בני! מה לפניה, ותמיד תזכר מאמר התנא הקדוש, אשר "העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתפנס לטרקלין", ואפלו אם נכשלת כבר בעוונות חמורים עד מאד, ונגעלת בגעל נפש של עוונות מגנים, עם כל זאת אל תתיאש, אלא תחזר אליו יתברך, והוא בנדאי יקבל את תשובתך, העקר לזכר תמיד בעלמא דאתי, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן נד), שאדם צריך כל הזמן לזכר בעלמא דאתי, שלא יחשב שאין עולם אלא אחד, אדרבה, העולם הזה הוא רק מעבר, ומי שמכניס דברים אלו אל תוך לבו, יצליח דרכו תמיד, והבן למעשה.

כב הוא היה אומר: הינו רבי יעקב היה רגיל לומר, "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם הבא"; צריך שתדע, אהובי, בני! שאין אדם יכול לתאר ולשער מה זה עולם הבא, עולם הנצחי, רוחניות חיות אלקות, עולמות למעלה מעולמות, ואת גדל השעשועים שאדם משתעשע שמה — אין לתאר ואין לשער כלל, כי שם הוא פלו רוחני. וכדי שיהיה לבעלי בחירה איזה משג, המשילו את זה לאכילה ושתיה, וכמאמרם ז"ל (בתי מדרשות ב', פרק מח, סימן עז): כל ימי עולם הבא פלו סעדה ומשתה, שמתה ויום טוב, רנה והודאה, גילה, רנה וצהלה, תהלה וברכה, השקט ובטח, חיים בלא צער, ימים טובים בלא יגון, וישנים רבות בלא צרה ובלא צוקה ובלא יצר הרע ובלא מלאך המות, בלא פחד ובלא רעדה, בלא ריב, בלא משפט, בלא בכי, בלא זעקה, בלא מלחמה, בלא מחלוקת, כי בכל העולם פלו שלום, שנאמר

(תהלים לו, יא): "וענונים יירשו ארץ והתענגו על רב שלום". עם כל זאת אמר התנא הקדוש: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם הבא"; כי אדם הוא בעל בחירה, ונמצא בזה העולם, ונמשך אחר הרע והשקר, הטמאה והזהמה, עם כל זאת הוא מנתק את עצמו מהרע, ובורח שעה אחת ביום אל הקדוש-ברוך-הוא, ומתבודד אליו יתברך, ומתישב מה תכליתו

בזה העולם, ובוכה ומתחנן ומבקש ומפייס את הקדוש-ברוך-הוא שיחוס ויחמל עליו, ושירחם על מר גפשו ויחמל לו, והוא עושה תשובה בלב שלם, שעה אחת פזו בעולם הזה,

ויפה שעה אחת של קורת

ר"ע מברטנורא

כג אל תרצה את חברך בשעת כעסו. דכמיב (שמות לג) פני ילכו והנחותי לך. אמר לו הקנ"ה למשה הממתן עד שיעזרו פנים של זעם:

רוח בעולם הבא, מפל חיי עולם הזה: כג רבי שמעון בן אלעזר אומר, אל תרצה את חברך בשעת כעסו, ואל

שנה יותר מפל חיי העולם הבא, רוחניות. ואם תחשב אשר עולם הבא אין בו תענוג, על זה הוא אומר לך: "ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מפל חיי העולם הזה"; מה שיש לאדם בשבעים שנה בזה העולם העובר, אפלו כל העשירות שבעולם וכל התענוגים, לא מגיעים אל שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא. ולכן ראה, אהובי, בני! לקחת את עצמך בידך, ותגנב שעה אחת ביום, ותברח אליו יתברך, ותשוב בתשובה שלמה, ותבקש ממנו יתברך שיחוס וירחם עליך, ויחמל לך על כל עוונותיך, ותכפה בדמעות שלישי אליו יתברך, אין לתאר ואין לשער מה זה גורם בכל העולמות, פי על-ידי-זה תזכה להפגס בעולם הבא. וכמאמרם ו"ל (בבא בתרא עה:): אמר רבה, אמר רבי יוחנן: לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא, ירושלים של עולם הזה — כל הרוצה לעלות עולה, של עולם הבא — אין עולין אלא המזמנין לה. פי מי שמכין את עצמו בעולם הזה, ובוכה ומבכה שמים וארץ, שיעזרו לו לצאת מהמיצר שנגנס בו, ובא ומשתטח תמיד לפניו יתברך, ומדבר אליו יתברך כאשר ידבר אל רעהו, אשר זה נקרא בלשון רבנו ו"ל התבודדות, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן כה): ההתבודדות היא מעלה עליונה מהפל, דהינו שאדם קובע לעצמו שעה ניותר, ומתבודד בעצמו אליו יתברך, ומבקש ומתחנן ממנו יתברך, שיחוס וירחם עליו, דבר זה גורם שעשועים גדולים בכל העולמות כלם, וזוכה להפגס בעלמא דאחי. כמו שכתוב (ישעיה סד, ג): "עין לא ראתה אלהים וזלתך יעשה למחפה לו". ואמרו (זהר פנחס רלט:): יעשה — עשית מבועי ליה, למחפה לו — לך מבועי ליה, אלא אתר עלאה הוא דנגיד ונפיק, ואדליק בוצינין פלהו לכל עיבר, ואקרי עולם הבא, ומגיה נפיק חד אילנא לאשתקיא ולא תקנא והאי אילנא עלאה ונקירא הוא על כל שאר אילנין, והא אוקמוה, וההוא עולם הבא דנגיד ונפיק אתקין ליה להאי אילנא תדיר אשקי ליה ומתקן ליה בעבדתייה מעטר ליה בעטרין לא פסיק מבוועיה מגיה לעלם לעלמי עלמין. בההוא אילנא תליא מהימנותא ביה שריא מפל שאר אילנין קיומא דכלא ביה, ועל דא פתיב (קהלת ג, יד): "כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם"; ודאי הוא היה, הוא הנה והוא יהיה, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע. אשרי אדם שזוכה להגיע לכל זה, והבן למעשה.

כג אל תרצה את חברך בשעת כעסו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עוברים על כל אדם צרות ויסורים קשים ומרים, ואין אדם נקי מזה, כמו שגלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק

ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו. שנשעת
החורצן כניכול היה הקצ"ה מתחנל נקשו מלאכי
השרת לנחמו ורוח הקודש משיבן אל תחילו לנחמני:
ואל תשאל לו בשעת נדרו. למנוח פתחיס להמיר
לו את נדרו מפני שאז על כל
פתח ופתח שמתחל לו יאמר
אדעמח דהכי נדרתי ושוב לא
תמנח לו פתח. ומלניו

תְּנַחֲמֵהוּ בְּשַׁעַת שְׁמִתוֹ מִטָּל לְפָנָיו, וְאֵל תִּשְׁאֵל לוֹ בְּשַׁעַת נִדְרוֹ, וְאֵל תִּשְׁתַּדַּל לְרֵאוֹתוֹ

כל מיני סבל, שפּוֹבְלִים
מִבֵּית וּמִבְּחוּץ. וְלִכֵּן
בְּשָׂרָאִים אָדָם שֶׁהוּא
בְּכַעַס וּרְצִיחָה, עֲצָבָנִי,
וּמוֹצִיא אֶת עֲצָבָיו עַל כָּל

אחד, אז זהו לא הזמן לרצות אותו, כי הוא ממילא לא יקבל את דבריך, כי מרב צערו לא יפגסו
דבריך בלבד. ולכן חבל לרצות את חברך בעת שהוא בכעס. וכן "ואל תנחמהו בשעה שמתו
מטל לפניו"; כי אז מה שיך נחמה לנחם אותו?! מאחר שמתו מטל לפניו, והוא רואה במו
עיניו את הצער והמשבר שלו, אז לא שיך לדבר על לבו, כי אין דבורים בפה לנחם אותו. וכן
"ואל תשאל לו בשעת נדרו"; בשעה שאדם נכנס בלחצים ונודר נדרים, שלא יעשה את זה, או
לא יאכל את זה, אשר נדרים באים מעצבים, שרוצה לפרש מפלוני, ולא לדבר עם אלמוני
וכדומה, אזי לא פדאי להיות סמוך אליו. וכן "ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו"; כשאתה
רואה שאחד עובר עברה או עושה עול, תעשה את עצמך פאינד רואה, כי הוא יתבייש ממך. וכל
זה התנא הקדוש מלמדנו דרך נכונה איך לגשת אל בן-אדם שפּוֹבֵל צרות ויסורים; כי כשאדם
בכעס או שנפטר לו איזה קרוב, וכן שמוציא עצביו על כלם — על עצמו ועל אחרים, ונודר
נדרים, או שנחשד בעברות חמורות, אזי צריכים להעלים עין, ולא לזרות מלח על פצעיו, לא
ללכת להטיף לו מוסר, וכן לא לחזק אותו, כי אז הוא במצב נפשי ירוד מאד. רק צריכים לחכות
קצת עד שירגע, ואז פדאי לדבר על לבו, ולגלות לו את הגלוי הנורא והנפלא מאד, שגלה לנו
רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן עח), אשר אין שום יאוש בעולם קלל; ואפלו שאדם עבר על
כל החטאים שבעולם, ונפל לעמקא דתהומא רבא, ונכשל במה שנגשל, ולכלך את עצמו במה
שכללך, אף-על-פי-כן אסור לו להתיאש בשום פנים ואופן, כי מקל הצרות יכולים לצאת, אין
משג של יאוש ולהגביה ידים, ולומר: אין לי כבר תקנה, כי רבנו ז"ל אמר (לקוטי מוהר"ן, חלק ב',
סימן קיב): אם אתה מאמין שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן; בזה שאתה שבור, וחושב
שזה סוף העולם, ואף פעם כבר לא יהיה לך טוב, עם כל זאת עדין אתה מרגיש פאב עוונותיך,
סימן שאתה מאמין שיכולין לקלקל, כי אחרת לא היית שבור, שנפלת ונשלכת לעמקא דתהומא
רבא, ולכן עליך לשמח שעדין יכולין לתקן. ואת הלמוד העמק הזה צריכים להכניס היטב היטב
בלב, ולזכור, אשר אין משג של יאוש, כי מלא כל הארץ כבודו, והוא יתברך ממלא כל עלמין
וסובב כל עלמין ובתוף כל עלמין, ודבר גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו, אלא בהשגחת
המאציל העליון, ולכן אסור להתיאש. עם כל זאת את הדברים האלו צריכים להשמר לא לומר
לאדם בעת כעסו, או בעת שמתו מטל לפניו, או בעת שנודר נדרים, לפרש מבני-אדם, או
שרחמנא לצלן, חוטא ועושה מעשים מגנים, כי אז הדבורים הללו לא יפגסו בלבבו. וזהו למוד
עמק עמק בהתחזקות, ומי שעוסק עם בני-אדם, יכול להבין את זאת. ולכן ראה, אהובי, בני,
מה לפניך! כשאתה רואה את חברך בצער או בכעס, והוא מתוח או עושה מעשים מגנים, רחמנא

לצלן, ראה אז להעלים עין, וחכה חכה, אהובי, בני, בסבלנות גדולה, ואז תדבר על לבו דבורי נחומים, וכל דבור ודבור שתדבר אתו, יהיה פמים קרים על נפש ציפה, והבן למעשה.

כשנשנע הקנ"ה למשה שלא יכנס לארץ לא המחנן מיד אלא הממין ואחר כך התחיל להמחנן: בשעת קלקלתו. כשנתקלקל בחטא לפי שהוא מתנייש מכל אדם. וכן אמה מולא כשחטא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקנ"ה עד

כד שמואל הקטן אומר: היה רגיל לומר את שני הפסוקים האלו (משלי כד, יז): "בנפל אויבך אל תשמה ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה הו"ה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו"; פי עליך לדעת, אהובי, בני! אשר אין שום מציאות בלעדיו תתברך פלל, והוא יתברך מחיה ומטה ומקיים את כל הבריאה בלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, זה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, וכל מה שצובר על בני-אדם — הן בגשמיות והן ברוחניות, לא נעשה מעצמו, אלא מהמאציל העליון, דבר גדול ודבר קטן נעשה רק ברצונו יתברך, ולכן אין להצטער על עולם שאינו שלו, ומכל שכן שלא יעשה בו רשם, מזה שקמים עליו מתנגדים רשעים ארורים, ומצערים אותו ומכניעים ומשפילים אותו, ומחרפים ומגדפים אותו בתרופים וגדופים, ומוציאים שם רע עליו, פי כל זה ממנו יתברך בעצמו, פדי למרק עוונותיו, ולשבר את ישותו לגמרי. ולכן, אהובי, בני! אל תהיה שבור, שבני-אדם רודפים אותך ומציקים לך, ומפסידים לך את פספך, פי צריף שתדע, שהכל ממנו יתברך בחשבון צדק, וסוף הכבוד לבוא, שיתהפך הרע על ראש המצערים אותך, וימותו מיתה משנה, מיתה אכזרית. פי באמת מי שרודף את חברו על לא דבר, לבסוף מתהפך עליו הגלגל, כמו שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות מריבה, סימן ב'): מי שרודף את חברו, הקדוש-ברוך הוא מביא עליו רעה, פדי שישפח את חברו מלרדף אותו. וראינו כמו עינינו, שכל אלו שרדפו את חברם על לא דבר ועל לא עול בכפם, לבסוף נתהפך הגלגל, והרודפים נפלו למטה, וכל הרע שרצו לראות בזולתם נפל על ראשם. ועל זה בא התנא הקדוש שמואל הקטן לגלות לך, שאל תתיאש, אפלו שאתה נמצא בצרה גדולה, שכלם קמו עליך, פי לבסוף אויבך יפלו תחתיד. אבל הוא נותן לך עצה: "בנפל אויבך אל תשמה ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה הו"ה ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו"; פי בזה שאתה שמת בנפילת אויבך ובכשלונו, אתה מראה כאלו זה מקרה, או טבע, או מזל, אבל בזה שתקשר את עצמך אליו יתברך, אזי תדע שהכל ממנו יתברך, ולא תרצה לשמת בנפילתו, ואז לא יעזב אותך הקדוש-ברוך-הוא. ובאמת גלה לנו רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות מריבה, סימן כו): מי שמגיד ריבו לפני הקדוש-ברוך-הוא, רואה נקמתו בשונאיו; פי אין עצה אחרת, אלא לברח אליו יתברך, ככל שמצערים ומציקים לך, ומשפילים ומכניעים אותך, עקר העצה לברח רק אליו יתברך, ואל תענה ליריבך שום דבר, ואז תראה איה שגתלים אתה חותה על ראשו. וכן אמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות מריבה, סימן כט): מי ששומע

בשעת קלקלתו: כד שמואל הקטן אומר (משלי כד): בנפל אויבך אל תשמה ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה הו"ה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

שעשו חגורות דכתיב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות ואחר כך וישמעו את קול ה' אלהים: כד בנפול אויבך אל תשמה. פסוק הוא במשלי. אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: פן יראה ה' ורע בעיניו.

שעשימו בלנכך כאלו הוא שותך למלאות תאוותך: והשיב מעליו אפו. מדלל כתיב ושנ. אלא והשני שמע יסירהו מעל אויבך וישיבהו עליך:

הוא שותך למלאות תאוותך: והשיב מעליו אפו. מדלל כתיב ושנ. אלא והשני שמע יסירהו מעל אויבך וישיבהו עליך:

חֲרַפְתּוֹ וְשׁוֹתֵק — נִקְרָא חֲסִיד, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹמֵר אֶת נַפְשׁוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרֻכּוֹת נה.): הַיּוֹמָא קָמָא לָא לְגַלִּי, כִּי הֵיכִי דְלָא לְתַרְע מְזַלְיָה, מִכָּאן וְאֵילַף לְגַלִּי. כִּי הָא דְרַבָּא, כִּי הִנֵּה חֲלִישׁ יוֹמָא קָמָא לָא מְגַלִּי, מִכָּאן וְאֵילַף אָמַר לִיָּה לְשִׁמְעִיָּה, פּוֹק אַכְרִיז, רַבָּא חֲלִישׁ מָאן דְרַחִים לִי לְבָעִי עָלַי רַחֲמֵי, וּמָאן דְסָנִי לִי לְחַדִּי לִי, וּכְתִיב (מְשָׁלִי כו, יז): "בְּנִפְל

ר"ע מְבַרְטֵנוּרָא כה על נייר חדש. שהוא מתקיים. כך גירסת הילדות אינה משתכחמת:

כה אֱלִישַׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד יֵלֵד לְמָה הוּא דוֹמָה, לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר חֲדָשׁ. וְהַלּוֹמֵד זֶקֶן לְמָה הוּא דוֹמָה, לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר מַחוּק.

חולה וסובל יסורים, עם כל זאת אם רק יחזיק מעמד, אין לו להשבר משום דבר, כי לבסוף כל הרע יפל על זה ששמח במפלת חברו, ונאפלו שהוא שונאו, כי אדם צריך למסור את עצמו לגמרי אליו ותברך, ולא להתבלבל משום ברירה שבעולם, ואז פשינפה להכליל בו ותברך, כל מי שירע לו, לבסוף הרע יפל עליו. ולכן אתה, אהובי, בני! אל תבלבל את עצמך משום ברירה שבעולם, ואף שמרים לך החיים, שמעיקים ומצערים אותך, אל תשים לב לכל זה, אלא שתק, שתק, אהובי, בני! כי הגלגל יתהפך על שונאיך, והם יפלו מפלה שאין לה תקומה, ואתה אל תשמח בנפלא אויבך, אלא תמסר את עצמך לגמרי אליו ותברך, ואז תראה אל אילו מדרגות והשגות ומחין עליונים תזכה, והבן למעשה.

כה אֱלִישַׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר: הַלּוֹמֵד יֵלֵד לְמָה הוּא דוֹמָה? לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר חֲדָשׁ, וְהַלּוֹמֵד זֶקֶן לְמָה הוּא דוֹמָה? לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר מַחוּק: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין לָךְ עוֹד דְּבַר יָקָר כְּמוֹ הַלְמוּד שְׁלוֹמֵדִים בְּגִיל צְעִיר, שְׂאֲמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שְׁבַח קנב.): וְנִקְוֵתָא כְּלִילָא דְנוֹרְדָא; עָקֵר יְפִי הַפְּרַח כְּשֶׁהוּא בְּצַעֲרוֹתוֹ, שְׂאֵז הַמַּחֲזִין נְקִיִּים. וְלִכְן "הַלּוֹמֵד יֵלֵד" כְּשֶׁהוּא עַדִּין צְעִיר, "לְמָה הוּא דוֹמָה? לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר חֲדָשׁ", שְׂהַפְתָּב נֶאֱחָז בּוֹ וְאֵינוֹ נִמְתָּק. וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת תְּשׁוּבָה, סִימָן עג): הַעֲבוּדָה שְׂאָדָם עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּבַחְרוּתוֹ, כָּל יוֹם עָרְפוֹ יָקָר מְשָׁנִים רַבּוֹת שֶׁל עֲבוּדָה לְעַת וְזִנְתוֹ; כִּי כְּשֶׁ"לוֹמֵד זֶקֶן, לְמָה הוּא דוֹמָה? לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר מַחוּק", שְׂאֵין רוֹאִים כְּבָר אֶת הַפְּתַב כָּל-כֶּף בְּרוּר, כִּי אִם כּוֹתְבִים וּמוֹחֲקִים עַל נֵיר, וְאַחַר-כֵּן עוֹד פְּעַם כּוֹתְבִים, אֵין הַפְּתַב נִרְאֶה כָּל-כֶּף בְּרוּר, כְּמוֹ-כֵן אִם אָדָם לוֹמֵד כְּשֶׁהוּא זֶקֶן, כְּבָר לֹא יִהְיֶה נִקְלָט בְּמַחוּ כָּל-כֶּף טוֹב כְּבִימִי בַחְרוּתוֹ. וְהַסְּבִיר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מִוֵּהָר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קו): כִּי כְּשֶׁאָדָם צְעִיר, זֶה לֹא מִזְמַן הַרְבֵּה שְׁנִשְׁמַתוֹ יְרֵדָה אֶל זֶה הָעוֹלָם, וְלִכְן עַדִּין הוּא זוֹכֵר אֶת הַקּוֹל שֶׁהַשְּׂבִיעוֹ אוֹתוֹ: "תְּהִי צַדִּיק וְאֵל תְּהִי רָשָׁע" (עֵין נִדָּה ל:); וְרַבֵּנוּ ו"ל הַשְּׂתַדֵּל לְקָרֵב רַק בְּנֵי הַנְּעוּרִים וְלֹא זִקְנִים, וְאָמַר (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת תְּשׁוּבָה, חֵלֶק ב', סִימָן ד:): הַנְּעוּרִים הוּא בְּקַל לְהַשִּׁיב אוֹתָם לַהֲשֵׁם יִתְבָּרַךְ מִזִּקְנִים. וְסִפֵּר זֶקֶן אֶחָד לְמוֹהֲרַנ"ת ו"ל, שֶׁפְּעַם אַחַת הוּא יִהְיֶה אֶצֶל רַבֵּנוּ ו"ל בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת בְּזוֹסֵלֵב, וּבִקֵּשׁ מִרַבֵּנוּ ו"ל: "אֲנִי קָרְבִי אוֹתִי אֲלִיכֶם". הַשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ ו"ל: "אֵינִי יְכוֹל לְקָרֵב זִקְנִים". אַחַר-כֵּן שָׁחַק רַבֵּנוּ ו"ל קֶצֶת, וְאָמַר לוֹ: "תֵּאמְרוּ שְׂכָף הוּא אֲמַת, שְׂאֵינִי יְכוֹל?! בּוֹדָאִי אֲנִי יְכוֹל לְקָרֵב גַּם זִקְנִים". אַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא נִתְקָרַב זֶה

הזקן היטב לרבנו ז"ל כמו בני הנעורים (עין כו ענבים קהות. שלא נמשלו כל זרען ומקוה את חיי-מוהר"ן, סימן תקמד); פי פשאדם צעיר, הוא השינים. כך חכמת הילד לא נמישנה כל זרעה ואין תמים גדול, ועדין לא נתלכלכה כל-כף נשמתו, זכריו מתקבלים וממישנים על הלב: יין מגתו. והוא דומה לדיו פתובה על גיר חדש, שנקלט ששמריו מעורבים נמוכו. כך חכמת הילד מערובת הפתב היטב, לא-כן פשהוא זקן, הוא דומה לדיו פתובה על גיר מחוק, פי הוא פבר מלא חכמות ושכל עצמי, וקשה לקרב אותו אל

כו רבי יוסי בר יהודה איש פפר הבבלי אומר, הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו. והלומד מן הזקנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן.

הקדוש-ברוך-הוא. ולכן מזהירנו מאד אלישע בן אבויה ללמד תלמיד פשהוא עדין ילד צעיר, ואז צריכים להחזיר בו ללמד לשמה, לשם אל עולם, פי אותו לא למדו לשם שמים, על-ידי-זה יצא לתרבות רעה, רחמנא לצלן, וקצץ בנטיעות (ירושלמי חגיגה, פרק ב', הלכה א'). ולכן פשמחזירים בילד פשהוא עדין צעיר את אמתת מציאותו ותברך, ולומדים אתו תורה לשמה, זה נשאר אצלו פל ימי חייו, והבן למעשה.

כו רבי יוסי בר יהודה איש פפר הבבלי אומר: הלומד מן הקטנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו, והלומד מן הזקנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן: צריך שתדע, אהובי, בני! שאדם צריך ללמד תורה רק אצל צדיק זקן, שנוזקן במעשיו הטובים, ודבוק באין סוף ברוך הוא, על אף שעברו עליו בחייו נסיונות קשים ומרים והחזיק מעמד, זה חדוש שבחדושים, ואצלו פדאי ללמד, לא-כן אם תלמד אצל צדיק צעיר, שעדין לא נתנסה בנסיונות, ולא עבר עליו מה שעבר, איך תוכל ללמד אצלו? פי מי יודע אם הוא יחזיק מעמד. וכבר אמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות נפילה, סימן א'): לפעמים אדם נופל ממדרגתו לעת זקנותו. ולכן אף אחד לא יכול ללמד עם הזולת כל זמן שהוא בעצמו לא עבר את הנסיונות הקשים ומרים שעוברים על כל הצדיקים והחזיק מעמד, פי בנגל מאד לחזק את השני בשעה שעדין לא עבר עליו שום משבר, ולא נתנסה בשום נסיון קשה, פי עליו אמרו (ערכין טו): אם אמר לו: טול קיסם מבין שניך, אמר לו: טול קורה מבין עיניך. איך אני יכול לקבל תוכחה ממך, בשעה שאתה בעצמך לא עברת את הנסיונות שלי? פי באמת עליך לדעת, אהובי, בני! שעל צדיק הדבוק בו ותברך עוברים משברים וגלים, צרות ויסורים, מרירות דמרירות, דינים קשים ומרים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן עז), שכל בר ישראל צריך שיהיה לו צער בכל יום, ומה גם מי שדעתו יותר גדולה — צער גדול ביותר; פי כל בר ישראל נקרא צדיק, כמו שפתוב (ישעיה ס, כא): "ועמך פלם צדיקים". ולכן עוברים על כל אחד יסורים, פי הנשמה נמצאת בזה העולם הפלא קלפות והעלמות והסתרות, והיא משתוקקת תמיד רק לחזר אל שרשה. מפל שפן הצדיק הגדול במעלה נוראה ונפלאה עד מאד, שהוא דבוק באין סוף ברוך הוא, ורוצה להאיר את אמתת מציאותו ותברך בכל העולם הגשמי והחמרי, העב והגס, ורוצה לבטל את כל הקלפות מן העולם, עד שידעו פלם, אשר הוא ותברך מלך ומלכותו בכל משלה, עליו עוברים משברים וגלים, שאין לתאר ואין לשער פלל. בבחינת (קהלת א, יח): "יסיף דעת יסיף מכאוב"; מי שיש בו יותר דעת בגלוי אלקותו ותברך, ומפל שפן שמוסר את נפשו

וּלְחַזְקָם. וְאִיךָ יְכוּלִים לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דְבָרֵי תוֹרָה וּמוֹסָר וְתוֹכְחָה?! יְכוּלִים לוֹמַר לוֹ: טוֹל קוֹרָה מִבֵּין עֵינֶיךָ. לֹא-כֵן מִי שֶׁזוֹכָה לְלַמַּד "מִן הַזְּקֵנִים", צַדִּיק קְדוֹשׁ וְטָהוֹר, שֶׁנִּזְקָן בְּמַעֲשָׂיו, וְהַחֲזִיק מֵעַמֵּד, "לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשׂוֹלוֹת וְשׂוֹתָה יַיִן יֶשֶׁן"; כִּי הַשְּׂמָרִים כָּבֵר יָרְדוּ וְהָעֲנָבִים נִתְבַּשְׁלוּ כֹּל צָרְפָן, כְּמוֹ-כֵן אֵלּוּ שֶׁעָבְרוּ בְּחַיֵּיהֶם גְּסִיּוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הַחֲזִיקוּ מֵעַמֵּד — זֶה שְׂבַחָם. וְלָכֵן רָאָה, אֶהוּבִי, בְּנִי! תָּמִיד לְשֹׁמֵשׁ צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים שֶׁנִּזְקָנוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וּכְבֵר עֲבַר עֲלֵיהֶם רַב יְמֵיהֶם עִם מְרִירוֹת וְדִינִים וְהַחֲזִיקוּ מֵעַמֵּד, מִהֵם כְּדָאֵי לְקַבֵּל, כִּי הֵם יִמְשִׁיכוּ עֲלֶיךָ אוֹר וְזִיו וְחַיּוֹת וְדַבְּקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ, וְתִזְכֶּה לְבוֹא עַל יָדָם אֶל מְדַרְגּוֹת רַמּוֹת; כִּי בְּזֶה הָעוֹלָם עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד צְרוּת וְיִסּוּרִים וּמְכַאֲבוּסִים רַבִּים, וְאִיךָ יְכוּלִים לְהִתְחַזֵּק? בַּקַּיִל עַל-יְדֵי שְׂמֵתִיקְרָבִים אֶל צַדִּיק קְדוֹשׁ, אֲשֶׁר הַחֲזִיק מֵעַמֵּד בְּזֶה הָעוֹלָם, מִמֶּנּוּ יְכוּלִים לְקַבֵּל הַרְבֵּה; כִּי אֲדָם שֶׁמְקַבֵּל הַתְּחַזְּקוֹת וּמוֹסָר וְהַדְּרָכָה בְּחַיִּים מִהַזְּלוּת, הוּא רוֹצֵה לְרְאוֹת אִם גַּם עַל הַזְּלוּת עֲבַר מִה שֶׁעָבַר עָלָיו, וְאִזּוֹ יוֹכֵל לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ בְּשִׁלְמוֹת, וְזֶה מִה שֶׁאִמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרִכּוֹת ה:), שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן נִסְתַּלְקוּ לוֹ עֲשָׂרָה יָלְדִים בְּחַיָּיו, וְכֹל מִי שֶׁהָיָה לוֹ אֵיזָה מִשְׁבֵּר בְּחַיִּים, הוֹצִיא מִפִּיסוֹ עֶצֶם שֶׁל בְּנוֹ הַעֲשִׂירִי, וְהָיָה אוֹמֵר 'דִּין גִּרְמָא דְעֲשִׂירָא בִּיר', זוֹ הָעֶצֶם מִהֵבֵן הַעֲשִׂירִי שְׁלִי, וְלָכֵן לְמָה לָךְ לִפְלֵ בְּעֵינֶיךָ וְלִהַשְׁבֵּר?! תִּרְאֶה מִה שֶׁעָבַר עָלֶי בְּחַיִּים — מִשְׁבָּרִים וְגַלִּים, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן אֲנִי מִחֲזִיק מֵעַמֵּד בְּאִמּוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ יִתְבַּרַךְ. כְּמוֹ-כֵן כָּל אֶחָד שֶׁהוֹלֵךְ לְחַזֵּק וּלְעוֹדֵד וּלְשַׂמַּח אֶת זוּלָתוֹ, צָרִיךְ שִׂידַע, שֶׁפְּלוֹנִי זֶה שֶׁהוֹלֵךְ לְחַזֵּקוֹ, יְכוּל לְשַׂאֲלוֹ: "תִּגִּיד לִי, הֵאֵם עָבַר עָלֶיךָ מִה שֶׁעָבַר עָלֶי, שֶׁאִתָּה מִחֲזִיק אוֹתִי כֹל-כֵּן?!" וְלָכֵן בַּקַּיִל רַק צַדִּיק זָקֵן שֶׁנִּזְקָן בְּמַעֲשָׂיו, וְעָבְרוּ עָלָיו מִשְׁבָּרִים וְגַלִּים, וְעַדִּין עוֹמֵד בְּאִמּוּנָתוֹ

לְעוֹר לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עָלָיו מִתְלַבְּשִׁים כָּל הַקְּלָפוֹת וְהַסְטֵרָא אַחֲרָא, וְנִרְדֵּף מִכָּל הַרְשָׁעִים, כִּי הַסֵּם "ד-מ"ם אֵינוֹ יְכוּל לְסַבֵּל אָדָם שֶׁרוֹצֵה לְכַטֵּל אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, כִּי הוּא נִבְרָא לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר וּלְכַסּוֹת אֶת אִמְתַּת מְצִיאֹתוֹ יִתְבַּרַךְ, וְכֹא צַדִּיק קְדוֹשׁ וּמְגַלֶּה אֶת הַקְּדוּשָׁ-בְרוּךְ-הוּא לְכֹלִם, לָכֵן לֹא בְּחָנָם שֶׁעוֹזֵב אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, וְלוֹקַח אֶת עֲצָמוֹ עָלָיו, עִם כָּל זֹאת מִחֲזִיק מֵעַמֵּד וְאֵינוֹ נִשְׁבֵּר מִשׁוּם דְּבָר. וְזוֹ גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק, שֶׁכֹּל-כֵּן דְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרַךְ, שֶׁרְאוּי לְקַבֵּל תוֹרָה רַק מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶה מִה שֶׁאוֹמֵר הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ: "הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטַנִּים, לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאוֹכֵל עֲנָבִים קַהוֹת וְשׂוֹתָה יַיִן מִגַּתוֹ"; מִי שֶׁלוֹמֵד מִצַּדִּיק קָטָן, שֶׁעַדִּין לֹא נִתְנַסָּה בְּגִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, הָרִי הוּא כְּאֵלוֹ אוֹכֵל עֲנָבִים קַהוֹת, שֶׁלֹּא נִתְבַּשְׁלוּ כֹּל צָרְפָן, וּמִקַּהוֹת אֶת הַשְּׂנִים, כֵּן חֻכְמַת הַיָּלֵד לֹא נִתְיַשְׁבֶּה כֹּל צָרְפָה, וְאִין דְּבָרֵיו מִתְקַבְּלִים וּמִתְיַשְׁבִּים עַל הַלֵּב, כִּי הוּא לֹא יְכוּל לְעוֹר לְעֲצָמוֹ, וְאִיךָ יְכוּל לְעוֹר לָךְ?! וְכִמוֹ שֶׁגִּלְגָּה לָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתֵרֵן, חֶלֶק א', סִימָן סא), שֶׁצָּרִיכִים לְשַׁמֵּר מְאֹד לֹא לְתַת לָהֶם תְּקַף וְעוֹ, כִּי יֵשׁ מְנַהֲיִים שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, שֶׁלְמוּדָם בָּא מִמוֹתֵרוֹת הַמַּחֲזִין, וְלֹא דִי שֶׁאֵינָם יְכוּלִים לְהִנְהִיג אֶפְלוֹ אֶת עֲצָמָם, מִכָּל שֶׁפֶן שֶׁאֵינָם יְכוּלִים לְהִנְהִיג אֶת אַחֲרֵים, וְהֵם נוֹטְלִים גְּדֻלָּה לְעֲצָמָם לְהִנְהִיג הָעוֹלָם. וְצָרִיכִים לְהִזְהַר מְאֹד, לֹא לְהַסְמִיךְ אוֹתָם, שֶׁלֹּא יְהִיוּ מְכַנְיָם בְּשֵׁם רַבִּי, כִּי הֵם עֲצָמָם אֵינָם חַיִּבִים כֹּל-כֵּן, כִּי יֵשׁ לָהֶם יֶצֶר הָרַע גְּדוֹל לְהִנְהִיג הָעוֹלָם, כִּי אִם אֵלּוֹ הַנּוֹתָנִים לָהֶם תְּקַף וְעוֹ וְנִסְמָכִים עַל יָדָם, שֶׁיְהִיוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, הֵם עֲתִידִין לְתַת דִּין וְחֶשְׁבוֹן. כִּי כֹל מִי שֶׁעַדִּין לֹא עָבְרוּ עָלָיו מִשְׁבָּרִים וְגַלִּים, גְּסִיּוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, שֶׁנִּסּוּ אוֹתוֹ בְּחַרוּפִים וְגַדוּפִים, וְסָבֵל בְּזִיוּנוֹת וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים, וּרְדִיפוֹת מְאִינְשֵׁי דְלֹא מַעֲלִי, שֶׁקָּמוּ עָלָיו רְשָׁעִים אַרוּרִים, וְעַמֵּד בְּגִסְיוֹן הַקָּשָׁה וְהַמָּר, הוּא לֹא יְכוּל לְהוֹלִיךְ אַחֲרֵים

ובתמימותו, ובורח אליו יתברך, ממנו יכולים ספיקות יש זה: כו רבי מאיר אומר אל תסתכל לקבל, לא-כן צדיק ילד, שעדין לא ראה אור בקנקן. רבי פליג ארזי יוסי זרבי יהודה ואמר כי כמו לפניו, ועדין לא נסו אותו בנסיונות קשים שיש קנקן חדש מלא מן יין ישן כך יש ילד שטעמו כטעם ומרים, איך הוא יכול לחזק את אחרים בשעה וקנים. ויש זקנים פחותים במעלת החכמה מן הילדים:

שהוא עדין לא נפל?!
 ומוהר"ן ת"ו"ל, הנה לו
 תלמיד בשם ר' שאול
 מטעפליק ו"ל, שהיה
 עובד השם גדול מאד,

והיה רק בבחינת רצוא, שבער לבו תמיד אליו יתברך, והיה תמיד מלהב בהתלהבות גדולה מאד. ענה ואמר לו מוהר"ן ת"ו"ל: שאול, עדין אין לי הנאה ממך, אלא אם אראה שאתה נופל, ומתחזק ועולה חזרה, אז תהיה לי הנאה ממך; כאומר שהעקר בזה העולם הוא התחזקות, להתחזק על כל מה שעובר עליו — בין בגשמי ובין ברוחני. ואל כל זה זוכים רק על-ידי צדיק זקן, שנוקן במעשיו הטובים, ועבר עליו בימי חיו מה שעבר, והחזיק מעמד, ממנו ראוי לקבל, והבן למעשה.

כו רבי מאיר אומר: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. יש קנקן חדש מלא ישן, וישן שאפלו חדש אין בו: צריך שתדע, אהובי, בני! שהתנא הקדוש מלמדנו, שתמיד פדאי להסתכל בפנימיות הצדיק ולא בחיצוניותו, כי יכול להיות שבחיצוניות לא רואים אצלו שום דבר, אבל בפנימיות הוא מלא אור ודבקות בו יתברך. ודבר זה אגחנו רואים בחוש, שבגני-אדם מתפעלים מאד מחיצוניות האדם, רואים אחד הולך כפוף עם כובע קמוט, קרוצ וכלוי, אומרים עליו שהוא צדיק גדול, וכשאחד הולך מלבש בלבושים גאים, והולך זקוף, תכף-ומיד אומרים עליו שהוא בעל גאונה. ובאמת הכל הפוך; כי זה שהולך קרוצ וכלוי, בקומה שפופה, הוא המחפש כבוד ותשומת לב. וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קצו): עקר שלמות העגנה הוא עם חכמה, כי בנדאי אין זו מעלת העגנה, להראות עצמו בכפיפת ראש בדרך שטות כאילו הוא ענו, כי זו עגנה פסולה, כי אדם מחפש תשומת לב, על-פן הוא הולך כפוף, ורוצה שבגני-אדם יסתכלו עליו ויחזיקו ממנו. עקר שלמות העגנה היא עם חכמה, שהוא בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ולא אכפת לו מה שבגני-אדם מדברים. וזו שלמות העגנה; כי ברגע שאדם מתחסס למה שהזולת אומר, או מה שהזולת אוהז ממנו, זה כבר שקר. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן כב): בעגנן ההכנעה טועים העולם הרבה, כי הלא במה אגחנו מתנגעים בעבודות ובתפלה, כדי לצאת ממחין דקטנות לבוא למחין דגדלות. ואם-כן לא יכול להיות שההכנעה תהיה בפשיטות, כי אז הוא מכניע את עצמו לקטנות, זאת אומרת שאדם צריך תמיד ליפות את עצמו לבגני-אדם, ותמיד יחשב ממה שהם אומרים, ואז הוא מטעה את עצמו, וזו נקראת תנפה, שהוא חוגף את הבריות. ועקר העגנה, שיהיה בטל ומבטל אליו יתברך, ואצלו אין מציאות רק אמתת מציאותו יתברך. וזו מעלת הצדיק הגדול במעלה נוראה ונפלאה מאד, שהוא בפנים אש אכלה אש, דבוק בחי החיים בו יתברך, בטל ומבטל אל עצם עצמיית אלקותו יתברך, ומבחוץ לא מפירים עליו שום דבר, וזה נקרא צדיק אמת, לא-כן שקרן, רמאי, צבוע, מבחוץ נראה ענו וצדיק, כי הוא מלבש בכל מיני לבושים, ובתוך תוכו הוא רקוב לגמרי, אין בו —

ולא אמונה ולא קדשה וטהרה, לא תורה ולא חכמה, וזה מה שמוהירנו התנא הקדוש: "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו"; כמו שבגשמיות יכול להיות קנקן יפה מאד מאד, אבל בתוכו הוא ריק לגמרי, כמו-כן ברוחניות אל תסתכל על החיצוניות של אדם שמלבש בלבושים יפים, אלא תסתכל במה שיש בו. "יש קנקן חדש מלא יין, וישן שאפלו חדש אין בו"; יכול להיות צדיק צעיר מאד, אבל זכה ללמד הרבה תורה, ומלא את עצמו עם אורו ותברך. ויש אחד זקן, בן בליעל ועם הארץ גמור, שאינו יודע מחייו. לכן צריכים להזהר בדברים אלו מאד מאד, כי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (שיחות ה"ן, סימן נא): את זה תקבלו ממני, שלא יטעה אתכם העולם, כי העולם מטעה מאד; כי העין של האדם מטעה אותו, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ן, חלק א', סימן נא), אשר השקר מזיק לעינים בגשמיות וברוחניות, וכשהעינים כהות הם משקרות, שאינן מראות הדבר כמו שהוא. ואם הקדוש-ברוך-הוא אמר לשמואל הנביא (שמואל-א' טו, ז): "אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו, כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעינים והנני יראה ללבו" וגו', ואמרו חכמינו הקדושים (במדבר ובה, פ'רשה יח, סימן ח'): שקול שמואל כמשה ואהרן; על אחת במה וכמה בעין ערך כלל, טפה סרוחה, הפלא עוונות וחסטאים, איך הוא יכול להגיד מי בן צדיק ומי לא צדיק, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ן, חלק ב', סימן פג), שהשאר והחמץ שבלב האדם, הוא המסית את האדם, שיהרהר אחר תלמידי חכמים שבדור, ולומר: זה נאה וזה לא נאה; כי אדם צריך תמיד לזכור את מעשיו המגנים שעשה, ואיך יכול להכניס את עצמו לומר — זה צדיק וזה אינו צדיק?! מה אפה יודע, מפני שהוא מלבש עם חיצוניות, ועושה תנועות משנות והנחות מטופות, וצוהל

וקופץ כגדי, ונוהר כחמור, בשביל זה הוא צדיק?! ועל זה מזהירנו מאד התנא הקדוש: אל תסתכל בחיצוניות, אלא במה שיש בו בפנימיות, שהוא דבוק בו ותברך. ואם תאמר — מי יכול לדעת את הפנימיות של אדם, הרי חכמינו הקדושים אמרו (בראשית ובה, פ'רשה סה, סימן יא): אין אדם יודע מה בלבו של חברו; על זה אמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ן, חלק א', סימן קמ), אשר הצדיק בעצמו אי אפשר להשיגו, כי אין בו שום תפיסה, כי הוא למעלה משכלו, רק על-ידי אנשיו המקרבים אליו, יוכל להבין מעלת הצדיק; כי על-ידי שרואין אנשיו שהם אנשי מעשה, יראים ושלמים, ובהם יש תפיסה והשגה, כי העולם אינם רחוקים עדין מהם כל-כך כמו מהצדיק בעצמו. על-כן מי שרוצה האמת, אפשר לו לידע מעלת הצדיק — על-ידי אנשיו. וזהו כמו משל החותם, שהכתב החקוק עליו אי אפשר לקרותו, מחמת שהאותיות בהפך, רק על-ידי שפכין ומצירין החותם על שענה, רואים האותיות והצירינים החקוקים על החותם, ומבינים כתב החותם. וזהו (איוב לו, ז): "ביד כל אדם יחתום", הצדיק נקרא כל אדם, כמו שכתוב (קהלת יב, יג): "כי זה כל האדם", וזה "לדעת כל אנשי מעשהו", על-ידי אנשי מעשה של הצדיק, תוכל לידע אותו כמשל החותם. ואם-כן כשסתכלים על תלמידי הצדיק יכולים לדעת את פנימיות הצדיק, ולכן תמיד כדאי להסתכל בתוך הקנקן, במה שיש בו, שהם התלמידים, וכן התורה שאומר, ולא מחוץ לקנקן, שזה הלבוש הגשמי והחמרי מבחוץ, כי אם אין לו תלמידים, וכן אם אין ממנו תורה, רק יושב מלבש בכל מיני לבושים, בכל מיני גונים, כמו הפחש, שיש לו הרבה צבעים ומזמזם לעצמו, כי אין אומר שום תורה, והוא מקיים (משלי יו, כח): "גם אויל מחריש חכם יחשב", ואמרו על זה חכמינו הקדושים (פסחים צט): יפה שתיקה לחכמים,

קל וְחָמַר לְטַפְּשִׁים. וְזֶה מוֹצְאִים אֶצֶל הַרְבֵּה שִׁקְרָנִים, רַמָּאִים, צְבוּעִים, שֶׁהֵם לֹא מְדַבְּרִים וְלֹא מְגַלִּים תּוֹרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפָּסוּ אֶת פְּנִימֵי־וַתֶּם, וְהֵבִין לְמַעֲשֵׂה.

כח רבי אלעזר הקפּר אומר: הקנאה, התאנה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם: צריך שתדע, אהובי, בני! שעקר התכלית בזה העולם — להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך

הוא, ורק להסתפל על החיות אלקות המחה את כל דבר. וזה צריך להיות עולמו של כל אחד ואחד, הינו שתמיד יציר בדתו איך שאין בלעדיו יתברך כלל, והוא נמצא ואין

כח רבי אלעזר הקפּר אומר, הקנאה, התאנה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם:

ר"ע מפרטנורא כח והתאנה. המנקט למלאות תאומו זכילה ושמה וזעילה וכיוצא בהן: והכבוד. טיכזדוהו בני אדם:

בלעדיו נמצא. ואדם צריך להגיע לבטול בזה, שגם את עצמו כבר לא יראה, אלא ירגיש את רוחניות חיות אלקותו יתברך. ודבר זה לא נתן אלא לזפי הראות, שזכרו את עצמם ימים ושנים, עד שנקללו לגמרי באין סוף ברוך הוא, וזו מעלת הצדיקים הגדולים, שזכה אותם הקדוש-ברוך-הוא עם עינים קדושות מאד, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן צח): הצדיק יש לו עיני הנו"ה, כמו שכתוב (תהלים לד, טו): "עיני הנו"ה אל צדיקים", והוא רואה עד היכן הפגם מגיע, פי שם הנו"ה לא זו מעיניו, שזה הפרוש: "עיני הנו"ה אל צדיקים", הינו הצדיקים מסתכלים עם העינים שלהם תמיד אל שם הנו"ה, ומיחדים תמיד יחודים חדשים, ועל-ידי-זה נתגלה להם רזי דרזין, סתרי נסתרות מהבריאה. ובא התנא הקדוש לגלות, שיש שלש מדות רעות, שמוציאות את האדם מהעולם הזה, עולם הרוחני, שאדם לא ירגיש את אמתת מציאותו יתברך, ויפיל בנוקבא דתהומא רבא, ויהיה לו חשך ואפלה. "הקנאה"; זו המדה הכי מגנה, עד כדי כך שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קנב:): כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים; עוד בחיים חיותו נרקבות עצמותיו מרב קנאה. וזה טבע רע אצל בני-אדם, שתמיד חושבים שלשני יותר טוב מהם, ועל-ידי-זה געקרו מח מחשבתם מהעולם הרוחני, פי תמיד מסתכלים על הזולת, ונכנסים בכעס וירציתה, כמאמרם ז"ל (במדבר רבה, פרשה ט', סימן ו'): אין קנאה אלא לשון פּעס; הינו שמקנא באשתו כאלו היא בוגדת בו, ושאר מיני דמיונות שנקנסיס בו על אנשים, וזה מכניס אותו לכעס ומתחיים, עד שהוא שוכח לגמרי מהעולם הנצחי, ונדמה לו שהכל טבע, מקרה ומזל, וזה מה שהורס אותו לגמרי. "והתאנה"; זה מחשיף את האדם לגמרי, פי הוא תמיד תאב ומתאנה לדברים אסורים, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי יומא, פרק ו', הלכה ד'): אין יצר הרע תאב אלא לדבר שהוא אסור לו. וכן אמרו חכמינו הקדושים (תגינה יד:): גזל ובערות נפשו חומדתן ומתאנה להן. וברגע שאדם מתאנה לדברים גשמיים וחיזוניים, על-ידי-זה נחשף מפניו עולם הרוחני, וכבר אינו זוכה לראות בנעם זיו שכנית עזו יתברך, מאחר שהוא מתאנה אל דברים גשמיים וחקריים, תאות נאוף, תאות ממון, תאות אכילה ושתייה, שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן א'), שהשליש תאות אלו גורמות חשך ומניעות לאדם, שלא יזכה להשיג רוחניות אלקותו יתברך. "והכבוד"; אין עוד דבר שדוחה את השכינה כמי שמחפש כבוד, פי הכבוד שיקר רק להקדוש-ברוך-הוא, וכמאמרם ז"ל (יומא לח:): כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא — לכבודו בראו. ולכן מה שיקר לרוץ אחר הכבוד, שדוחה את כבוד הקדוש-ברוך-הוא, כמאמרם ז"ל (במדבר

רבה, פְּרָשָׁה ב', סימן ד'): כָּל הַמְרַבֵּה כְבוֹד שָׁמַיִם וּמַמְעַט כְבוֹד עֲצָמוֹ, כְבוֹד שָׁמַיִם מְתַרְבֵּה וּכְבוֹדוֹ מְתַרְבֵּה, וְכָל הַמַּמְעֵט כְבוֹד שָׁמַיִם, וּמְרַבֵּה כְבוֹד עֲצָמוֹ, כְבוֹד שָׁמַיִם בְּמִקוּמוֹ וּכְבוֹדוֹ מִתְמַעֵט. כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סימן ו'): צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעַט בְּכְבוֹד עֲצָמוֹ וּלְהִרְבּוֹת בְּכְבוֹד הַמִּקוּם, כִּי זֶה תְלוּי בְּזוּה, כְּפִי שֶׁאָדָם מִמַּעַט בְּכְבוֹד עֲצָמוֹ, כִּף מְתַרְבֵּה כְבוֹד הַמִּקוּם בְּרוּף הוּא.

וְלִכֵּן בְּשֶׁאָדָם רוֹדֵף אַחֵר
 הַכְּבוֹד, הַכְּבוֹד בּוֹרַח
 מִמֶּנּוּ, כִּי עֵקֶר הַכְּבוֹד הוּא
 רַק לְהַשִּׁיג שֶׁכְּבוֹדוֹ מְלֵא
 עוֹלָם, וּבְרַגַע שֶׁמִּחַפֵּשׁ אֶת כְּבוֹד עֲצָמוֹ, עַל-יְדֵי-זוֹ הוּא מְסַלֵּק אֶת
 שְׂכִינַת עֲזוֹ יְתֻבְרָךְ וְיוֹצֵא מֵעוֹלָמוֹ. וְזוֹ מֵה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּעֻנֵיט כ"א): לֹא מִקוּמוֹ שֶׁל
 אָדָם מְכַבְּדוֹ, אֲלֵא אָדָם מְכַבֵּד אֶת מִקוּמוֹ. כִּי בְרַגַע שֶׁאָדָם בִּטֵּל וּמְבַטֵּל אֶל הָאִין סוּף בְּרוּף הוּא,
 וְאִינוֹ מִחַפֵּשׁ בְּכְבוֹד עֲצָמוֹ, אֲלֵא בְּכָל מִקוּם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, אִינוֹ רוֹאֶה רַק אֶת רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֲלֻקוֹתוֹ
 יְתֻבְרָךְ, עַל-יְדֵי-זוֹ מֵאִיר עֲלָיו רַק כְּבוֹדוֹ יְתֻבְרָךְ. וְלִכֵּן דִּיקָא אֱלוֹ הַשֵּׁלֶשׁ מִדּוֹת מְגֻנּוֹת: "הַקְּנָאָה,
 הַתַּאֲנָה וְהַכְּבוֹד, מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם", הֵינּוּ מֵעוֹלָם הַמְצִיאוֹת, שֶׁהוּא אִמְתַּת מְצִיאוֹתוֹ
 יְתֻבְרָךְ, כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם. וְלִכֵּן רֹאֶה מֵה לְפָנָיִךְ, אֶהוּבִי, בְּנִי! רֹאֶה לְבַטֵּל אֶת עֲצָמְךָ לְגַמְרֵי אֶל
 הָאִין סוּף בְּרוּף הוּא, וְאֵל תִּקְנֵא בְּשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי מֵה אַתָּה יוֹדֵעַ מֵה עוֹבֵר עַל הַזּוּלָת? !
 וְאִפְלוּ שֵׁיִסְפְּרוּ לָךְ שֶׁהַזּוּלָת רַב רַבָּנָן, גְּאוּן וְצִדִּיק וּמְקַבֵּל וּפּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת, אוֹ עֲשִׂיר עֲצוּם, שֵׁיִשׁ
 לוֹ עֲשִׂירוֹת עֲצוּמָה — מֵה בְּכָךְ? ! מֵה אַתָּה יוֹדֵעַ אִם זֶה נְכוּן, וְאִפְלוּ אִם כֵּן הוּא, כְּבָר גְּלָה לָנוּ
 רַבְנּוּ ו"ל, שֶׁהֵתֵם הַקְּדוֹשׁ הִזָּה רָגִיל לומר: 'זֶה מַעֲשֵׂה שְׁלוֹ, וְזֶה מַעֲשֵׂה שְׁלִי' (עֵין סְפּוּרֵי-מַעֲשִׂיּוֹת,
 מַעֲשֵׂה ט' מִהַחֲכָם וְחָם); וְהִזָּה תְּמִיד שְׂמַח, כִּי לֹא הִתְבַּלְבַּל מִשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם. וְלִכֵּן מֵה שֵׁיף לְקַנָּא
 בַּזּוּלָת? ! וְכְמוֹ-כֵן מֵה אָדָם צָרִיךְ לְהִתְאַוּוֹת לְתַאֲוֹת גְּשָׁמִיּוֹת, הֵלֵא בְּפִרוּשׁ גְּלָה לָנוּ רַבְנּוּ ו"ל
 (שִׁיחוֹת-הֲר"ן, סימן נ"א), אֲשֶׁר בְּאַמַּת אִין גִּמְצָא שׁוּם תַּאֲנָה כְּלָל, כִּי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה הוּא הַכְּרַח לְקִיּוּם
 הַגּוּף, וְגַם בְּנִים מְכַרְחִים לְהוֹלִיד, וְכָל זֶה הָאָדָם מְכַרַח, וְאִם-כֵּן אִין שׁוּם תַּאֲנָה כְּלָל, רַק שְׂצָרִיכִים
 לְהִתְנַהֵג בָּהֶם בְּקִדּוּשָׁה וּבִטְהָרָה, וְהַשְׁכָּל שֶׁל הָאָדָם יְכוּל לְעַמֵּד כְּנֶגֶד כָּל הַתַּאֲוֹת, כִּי
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "יִהְיֶה חֲכָמָתָא לְחַכְמֵינָן" (דִּנְיָאֵל ב', כ"א); כִּי יֵשׁ לְכָל אֶחָד חֲכָמָה בְּכַח, רַק
 שְׂצָרִיכִין לְהוֹצִיאָהּ מִהַכַּח אֶל הַפַּעַל. וּבְזוֹה הַשְׁכָּל לְבַד שֵׁיִשׁ לְכָל אֶחָד בְּכַח חֲכָמָתוֹ, דְּהֵינּוּ מֵה
 שֵׁיִשׁ לוֹ מַעֲצָם בְּרִיאָתוֹ, מְלַבֵּד מֵה שֶׁהֵשֵׁם יְתֻבְרָךְ מוֹסִיף לְתַן חֲכָמָה לְחַכְמֵינָן, בְּכַח חֲכָמָתוֹ לְבַד
 יְכוּל גַּם-כֵּן לְעַמֵּד כְּנֶגֶד הַתַּאֲוֹת. וְאִפְלוּ מִי שֶׁכְּבָר נִמְשָׁף אַחֵר תַּאֲוֹת הָעוֹלָם הִזָּה, וְעָבַר מֵה
 שֶׁעָבַר, וְנִפְגַּם שְׁכָלוֹ וְנִתְבַּלְבַּל וְנִתְמַעֵט, אַף-עַל-פִּי-כֵן בְּמַעַט מַעַט שְׁכָל הַנְּשָׂאֵר יְכוּל גַּם כֵּן לְעַמֵּד,
 וְאִפְלוּ נִקְדָּה אַחַת מִן הַשְׁכָּל יְכוּלָה לְעַמֵּד כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם עִם הַתַּאֲוֹת. וְכֵן מִי שֶׁדְּבֻק תְּמִיד בּוֹ
 יְתֻבְרָךְ, כְּבָר לֹא מְתַאֲנָה אֶל שׁוּם כְבוֹד, כִּי הַכְּבוֹד שֵׁיף רַק לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי מְלֵא כָּל הָאָרֶץ
 כְּבוֹדוֹ. וְלִכֵּן צָרִיכִים לְרֹאוֹת לְנִקּוֹת אֶת עֲצָמוֹ מֵהַשֵּׁלֶשׁ מִדּוֹת רְעוֹת הָאֱלוֹ, אֲשֶׁר עוֹקְרוֹת אֶת הָאָדָם
 מֵעוֹלָמוֹ הַרוּחָנִי, וְעַל-יְדֵי-זוֹ דִּיקָא יִזְכָּה לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּשַׁעֲשׂוּעַ דְּמִלְכָּא, לְהַרְגִּישׁ הָאֲרַחַת זִיו שְׂכִינַת
 עֲזוֹ יְתֻבְרָךְ, אֲשֶׁר אִין לְמַעְלָה מִזֶּה. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁאִינוֹ מְטַעֵה אֶת עֲצָמוֹ בְּזוֹה הָעוֹלָם, וּמְכַנִּים דְּבוּרִים
 אֱלוֹ הַיִּטֵּב בְּכָל לְכָבוֹ, וְאֵז אֶל רַב טוֹב הַצִּפּוֹן יִזְכָּה לְהִתְעַנֵּג בְּשְׂכִינַת עֲזוֹ יְתֻבְרָךְ, וְלֹא יְתַבַּלְבַּל
 מִשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

כֵּט הוּא הִזָּה אוֹמֵר, הַיְלוּדִים
 לְמוֹת, וְהַמְתִּים לְהַחַיּוֹת,
 כֵּט הַיְלוּדִים לְמוֹת. מִי
 שְׁנוֹלַד כְּנֵר עַמִּיד הוּא לְמוֹת:
 כֵּט הוּא הִזָּה אוֹמֵר: הֵינּוּ הַתַּנָּא רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר הִזָּה רָגִיל לומר: "הַיְלוּדִים לְמוֹת וְהַמְתִּים

כֵּט הוּא הִזָּה אוֹמֵר: הֵינּוּ הַתַּנָּא רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר הִזָּה רָגִיל לומר: "הַיְלוּדִים לְמוֹת וְהַמְתִּים

לְהַחְיֹת, וְהַחְיִים לְדוֹן, לִידַע, לְהוֹדִיעַ וּלְהוֹדִיעַ וְהַחְיִים. עַמִּידִים לַחַיּוֹת וְלַעֲמוּד לְיוֹם הַדִּין אֱלֹהֵי לַחַיּוֹת
 שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרֵא, הוּא הַמְּבַיֵן, הוּא הַדִּיָן, הוּא הַעֵד, הוּא בַּעַל דִּין, וְהוּא עֵתִיד לְדוֹן, בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין לְפָנָיו לֹא
 עוֹלָה וְלֹא שִׁבְחָה וְלֹא מִשׁוֹא פָּנִים וְלֹא מִקַּח שָׁחַד, שֶׁהַכֹּל שְׁלוֹ; הֵינּוּ
 שְׂאָדָם צָרִיךְ לְזַכֵּר, שְׁלִבְסוּף צָרִיכִים לְעוֹב אֶת זֶה הָעוֹלָם, שְׁנֵה "הַיְלֹדִים לְמוֹת", כִּי
 בְּשְׂאָדָם חַי, הוּא שׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מִי הוּא, וּכְאֵלוֹ יִשְׂאָר בְּזֶה הָעוֹלָם לְנִצְחַת, וְאִף שֶׁהוּא רוֹאֶה בֵּין יָמָיו
 וּבֵין שְׂמַאל גַּחְטָפִים וְנִסְמָלָקִים פְּתָאוּם בְּגִיל צָעִיר, גְּהֶרְגִים אֲנָשִׁים בְּמִיתוֹת מְשֻׁנוֹת, מִיתוֹת אַכְזָרִיּוֹת, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבֵּן, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ
 אֶת הַחֲשָׁבוֹן, שְׁנֵה לֹא מְדַבֵּר כְּלָפִיו, כִּי הוּא בּוֹדָאֵי יַחְיָה אֶלְף שָׁנִים. וְאֵינוּ שָׁם לֵב, אֲשֶׁר
 יָבוֹא הַיּוֹם שִׁיִּצְטָרֵךְ לְעוֹב אֶת זֶה הָעוֹלָם, וְלֹא יוֹעִיל לוֹ שׁוּם דְּבָר. וְלִכֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁחֹשֵׁב תְּמִיד
 עַל אַחְרֵיתוֹ, וְאִזּוֹ יַחֲטֹף בְּכָל יוֹם מַצּוֹת רַבּוֹת, וְכֵן יִלְמַד בְּכָל יוֹם תּוֹרַת הַקְּדוּשָׁה, וְיִתְפַּלֵּל אֶת
 הַתְּפִלוֹת הַקְּבוּעוֹת: שְׁחֵרִית, מְנַחֵה, מְעַרִיב, חֲצוֹת, בְּכֻנְיָה גְדוּלָה מְאֹד, כִּי רַק זֶה מֵה שִׁישְׂאָר
 מִמֶּנּוּ. "וְהַחְיִים לְהַחְיֹת"; וְאִזּוֹ בְּשְׂאָדָם יוֹצֵא מִזֶּה הָעוֹלָם מְלֵא תּוֹרָה וְתַפְלָה וּמַצּוֹת וּמַעֲשִׂים
 טוֹבִים, מִתְחִיל לְחַיּוֹת לְעוֹלָם הַנִּצְחִי, וּכְמֵאמְרָם ו"ל (קְהֵלֶת רַבָּה, פְּרָשָׁה ז', סִימָן ד'), עַל הַפְּסוּק (קְהֵלֶת
 ז, א): "טוֹב שֵׁם מְשָׁמֵן טוֹב, וְיוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַנְּלָדוֹ", נוֹלַד אָדָם — מוֹנִין לוֹ לְמִיתָה, מֵת —
 מוֹנִין לוֹ לְחַיִּים. נוֹלַד אָדָם — הַכֹּל שְׂמַחִין, מֵת — הַכֹּל בּוֹכִין, וְאֵינוּ כֵן, אֲלֹא נוֹלַד אָדָם וְאֵין
 שְׂמַחִין לוֹ, שְׂאִין יוֹדְעִין בְּאֵיזָה פֶּרֶק וּמַעֲשִׂים צַמֵּד, אִם צִדִּיק וְאִם רָשָׁע, אִם טוֹב וְאִם רַע, נִמַּת
 — הֵם צָרִיכִין לְשִׁמְחַת שְׁנַפְטָר בְּשֵׁם טוֹב, וְיִצֵּא מִן הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם; מְשָׁל לְשִׁמְחַת סְפִינּוֹת פּוֹרְשׁוֹת
 לְיָם הַגְּדוֹל, אַחַת יוֹצֵאת מִן הַלְּמָן וְאַחַת נִכְנָסֶת לְלָמָן, הַיּוֹצֵאת מִן הַלְּמָן — הַכֹּל שְׂמַחִין, וְהַנִּכְנָסֶת
 לְלָמָן — לֹא שְׂמַחוּ לָהּ. הִנֵּה שֵׁם פֶּקַח אַחֵד, אָמַר לָהֶם: חֲלוּף הַדְּבָרִים אֲנִי רוֹאֶה, זֹו שְׁהִיתָה
 יוֹצֵאָה מִן הַלְּמָן — לֹא צָרִיכִין לְשִׁמְחַת עִמָּה, שְׂאִין יוֹדְעִין בְּאֵיזָה פֶּרֶק עוֹמְדֶת, כַּמָּה יָמִים מְזַדְּוֹגֶת
 לָהּ, כַּמָּה עֲלֵעוֹלִין הֵן מְזַדְּוֹגוֹת, וְשׁוֹנְכְנָסֶת לְלָמָן — הַכֹּל צָרִיכִין לְשִׁמְחַת שְׁנַכְנָסָה לְשָׁלוֹם. כִּף מֵת
 אָדָם — הַכֹּל צָרִיכִין לְשִׁמְחַת וּלְשִׁבְחַת שְׁנַפְטָר בְּשֵׁם טוֹב וּבְשָׁלוֹם מִן הָעוֹלָם, הוּא שְׁשִׁלְמָה אָמַר:
 "וְיוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַנְּלָדוֹ". אַתָּה מוֹצֵא כְּשֶׁהַצְּדִיקִים נוֹלְדִין, אֵין בְּרִיָּה מְרַגְשָׁת, וּכְשֶׁמֵּתִין — הַכֹּל
 מְרַגְשִׁים. וְזֶה "וְהַחְיִים לְהַחְיֹת", דִּיקָא כְּשְׂאָדָם נִסְתַּלַּק מִזֶּה הָעוֹלָם, אִזּוֹ גַּחְיָה שְׁמוֹ הַטוֹב, וְהוֹלֵךְ

עוֹלָה וְלֹא שִׁבְחָה וְלֹא מִשׁוֹא פָּנִים וְלֹא מִקַּח שָׁחַד, שֶׁהַכֹּל שְׁלוֹ; הֵינּוּ
 שְׂאָדָם צָרִיךְ לְזַכֵּר, שְׁלִבְסוּף צָרִיכִים לְעוֹב אֶת זֶה הָעוֹלָם, שְׁנֵה "הַיְלֹדִים לְמוֹת", כִּי
 בְּשְׂאָדָם חַי, הוּא שׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מִי הוּא, וּכְאֵלוֹ יִשְׂאָר בְּזֶה הָעוֹלָם לְנִצְחַת, וְאִף שֶׁהוּא רוֹאֶה בֵּין יָמָיו
 וּבֵין שְׂמַאל גַּחְטָפִים וְנִסְמָלָקִים פְּתָאוּם בְּגִיל צָעִיר, גְּהֶרְגִים אֲנָשִׁים בְּמִיתוֹת מְשֻׁנוֹת, מִיתוֹת אַכְזָרִיּוֹת, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבֵּן, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ
 אֶת הַחֲשָׁבוֹן, שְׁנֵה לֹא מְדַבֵּר כְּלָפִיו, כִּי הוּא בּוֹדָאֵי יַחְיָה אֶלְף שָׁנִים. וְאֵינוּ שָׁם לֵב, אֲשֶׁר
 יָבוֹא הַיּוֹם שִׁיִּצְטָרֵךְ לְעוֹב אֶת זֶה הָעוֹלָם, וְלֹא יוֹעִיל לוֹ שׁוּם דְּבָר. וְלִכֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁחֹשֵׁב תְּמִיד
 עַל אַחְרֵיתוֹ, וְאִזּוֹ יַחֲטֹף בְּכָל יוֹם מַצּוֹת רַבּוֹת, וְכֵן יִלְמַד בְּכָל יוֹם תּוֹרַת הַקְּדוּשָׁה, וְיִתְפַּלֵּל אֶת
 הַתְּפִלוֹת הַקְּבוּעוֹת: שְׁחֵרִית, מְנַחֵה, מְעַרִיב, חֲצוֹת, בְּכֻנְיָה גְדוּלָה מְאֹד, כִּי רַק זֶה מֵה שִׁישְׂאָר
 מִמֶּנּוּ. "וְהַחְיִים לְהַחְיֹת"; וְאִזּוֹ בְּשְׂאָדָם יוֹצֵא מִזֶּה הָעוֹלָם מְלֵא תּוֹרָה וְתַפְלָה וּמַצּוֹת וּמַעֲשִׂים
 טוֹבִים, מִתְחִיל לְחַיּוֹת לְעוֹלָם הַנִּצְחִי, וּכְמֵאמְרָם ו"ל (קְהֵלֶת רַבָּה, פְּרָשָׁה ז', סִימָן ד'), עַל הַפְּסוּק (קְהֵלֶת
 ז, א): "טוֹב שֵׁם מְשָׁמֵן טוֹב, וְיוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַנְּלָדוֹ", נוֹלַד אָדָם — מוֹנִין לוֹ לְמִיתָה, מֵת —
 מוֹנִין לוֹ לְחַיִּים. נוֹלַד אָדָם — הַכֹּל שְׂמַחִין, מֵת — הַכֹּל בּוֹכִין, וְאֵינוּ כֵן, אֲלֹא נוֹלַד אָדָם וְאֵין
 שְׂמַחִין לוֹ, שְׂאִין יוֹדְעִין בְּאֵיזָה פֶּרֶק וּמַעֲשִׂים צַמֵּד, אִם צִדִּיק וְאִם רָשָׁע, אִם טוֹב וְאִם רַע, נִמַּת
 — הֵם צָרִיכִין לְשִׁמְחַת שְׁנַפְטָר בְּשֵׁם טוֹב, וְיִצֵּא מִן הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם; מְשָׁל לְשִׁמְחַת סְפִינּוֹת פּוֹרְשׁוֹת
 לְיָם הַגְּדוֹל, אַחַת יוֹצֵאת מִן הַלְּמָן וְאַחַת נִכְנָסֶת לְלָמָן, הַיּוֹצֵאת מִן הַלְּמָן — הַכֹּל שְׂמַחִין, וְהַנִּכְנָסֶת
 לְלָמָן — לֹא שְׂמַחוּ לָהּ. הִנֵּה שֵׁם פֶּקַח אַחֵד, אָמַר לָהֶם: חֲלוּף הַדְּבָרִים אֲנִי רוֹאֶה, זֹו שְׁהִיתָה
 יוֹצֵאָה מִן הַלְּמָן — לֹא צָרִיכִין לְשִׁמְחַת עִמָּה, שְׂאִין יוֹדְעִין בְּאֵיזָה פֶּרֶק עוֹמְדֶת, כַּמָּה יָמִים מְזַדְּוֹגֶת
 לָהּ, כַּמָּה עֲלֵעוֹלִין הֵן מְזַדְּוֹגוֹת, וְשׁוֹנְכְנָסֶת לְלָמָן — הַכֹּל צָרִיכִין לְשִׁמְחַת שְׁנַכְנָסָה לְשָׁלוֹם. כִּף מֵת
 אָדָם — הַכֹּל צָרִיכִין לְשִׁמְחַת וּלְשִׁבְחַת שְׁנַפְטָר בְּשֵׁם טוֹב וּבְשָׁלוֹם מִן הָעוֹלָם, הוּא שְׁשִׁלְמָה אָמַר:
 "וְיוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַנְּלָדוֹ". אַתָּה מוֹצֵא כְּשֶׁהַצְּדִיקִים נוֹלְדִין, אֵין בְּרִיָּה מְרַגְשָׁת, וּכְשֶׁמֵּתִין — הַכֹּל
 מְרַגְשִׁים. וְזֶה "וְהַחְיִים לְהַחְיֹת", דִּיקָא כְּשְׂאָדָם נִסְתַּלַּק מִזֶּה הָעוֹלָם, אִזּוֹ גַּחְיָה שְׁמוֹ הַטוֹב, וְהוֹלֵךְ

וְלַהֲתוֹדוֹת לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ, אֲשֶׁר אֵין עוֹד דְּבַר יוֹתֵר גְּדוֹל מִזֶּה, כַּמּוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתְרִין, חֶלֶק א', סִימָן ד'), שְׁעוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם חֲקוּקִים עַל עֲצֻמוֹתָיו, וְהֵם אֲשֶׁר נֹקְמִים בּוֹ, וְכִשְׁאָדָם מִתְּנֶדֶה אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, עַל-יְדֵי-זֶה יוֹצֵאִים הַחֲטָאִים מֵעֲצֻמוֹתָיו, וְנַעֲשֶׂה כְּלִי לְהַמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ אֹרֶךְ הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תּוֹרַת פְּתָגִים בְּחֻקָּתֵי): אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁמִיד שֶׁהֵם מִתְּנִידִים עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, מִיָּד אֲנִי חוֹזֵר וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם; כִּי כִשְׁאָדָם מִתְּבוֹדֵד לְפָנָיו קוֹנוֹ, וּמִתְּנֶדֶה עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, אֵינוֹ זֶה מִשָּׁם, עַד שְׁמוּחַל לוֹ. וְכַמּוֹכָא (וְהֵר בְּרֵאשִׁית נו): כָּל מָאן דְּאֹדִי עַל חֲטָאֵיהּ, קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׂבִיק לֵיהּ וּמַחִיל עַל חוֹבֵיהּ; כִּי אֲצִלוּ יִתְבַּרְךָ מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב אֲמַת, כְּשֶׁמְדַבֵּר אָדָם עִם לֵב הַאֲמַת אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, שְׂאֵז מְאִיר לוֹ הַדְּבַר מְאֹד לְצֵאת מִהַחֲשֵׁךְ שְׁנֹלְכֵד בּוֹ, כַּמּוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתְרִין, חֶלֶק א', סִימָן קיב); וְאָדָם כָּל-כֶּף נִכְנָס בְּעֲצָבוֹת וּבְמַרְיֹרוֹת וּבְדַכְאֹן, עַד שְׁנֹדְמָה לוֹ כְּאִלוֹ כְּבָר אֲבָד עוֹלָמוֹ. וְעַל זֶה הוּא אוֹמֵר: "וְיָדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֲשָׁבוֹן"; אֵל תֹּאמַר זֹאת, אֲהוּבִי, בְּנִי! כְּאִלוֹ אֲבָד מְנוּס וְתִקְוָה מִמֶּךָ, אֵלֶּא אֲצִלוּ יִתְבַּרְךָ כָּל נִקְדָּה וְנִקְדָּה טוֹבָה שֶׁכֶּר יִשְׁרָאֵל עוֹשֶׂה בְּשִׁבְלֵוֹ יִתְבַּרְךָ מִצְטַרֵף לְחֲשָׁבוֹן גְּדוֹל, כַּמּוֹכָא ו"ל (עֲבוּדָה זְרָה ד'): אֲפִלוּ אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂין מִצְוָה לְפָנָיו, כִּי אִם מְעַט, כְּפִיד שֶׁל תְּרַנְגוּלִין שְׁמַנְקָרִין בְּאֲשָׁפָה, אֲנִי מִצְרָפֵן לְחֲשָׁבוֹן גְּדוֹל. וּפְרַשׁ מְאֹד עֵינֵינוּ מוֹהֲרֵינָא ו"ל (לְקוּטֵי-הַלְכוֹת, פְּרִיקָה וְסַעֲיָה, הַלְכָה ד', אוֹת יג), שְׁחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מְעוֹרְרִים וּמְזַרְזִים אוֹתָנוּ לִילֵף בְּדַרְךָ זוֹ — לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ נִקְדוֹת טוֹבוֹת, וְלִידַע אֲשֶׁר כָּל נִקְדָּה וְנִקְדָּה מִצְטַרֵפֶת לְחֲשָׁבוֹן גְּדוֹל, כִּי כְּפִי רַבּוּי הַצְּרוֹת וְהַתְּלָאוֹת וְהַיְסוּרִים הַעוֹבְרִים עָלָיו וְעַל בְּנֵי בֵיתוֹ — הֵן יְסוּרֵי הַגּוֹף וְהֵן יְסוּרֵי הַפְּרָנְסָה, חֵס וְשָׁלוֹם, עָלָיו לְהַסְתַּפֵּל רַק עַל הַהֲרַחְקוֹת שֶׁהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ מְרַחֵיב לוֹ בְּכָל עֵת, אֲפִלוּ בְּתוֹךְ

בְּכָל הָעוֹלָם, אֲבָל כָּל זְמַן שְׂאָדָם חִי, עָלָיו לְרַעַד וּלְפַחַד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, וְצָרִיךְ לְחַקֵּק הַיֵּטֵב בְּרַעֲתוֹ "וְהַחַיִּים לְדוֹן, לִידַע, לְהוֹדִיעַ וּלְהוֹדִיעַ, שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבוֹרָא, הוּא הַמְּבִיֵן, הוּא הַדִּין, הוּא הַעֵד, הוּא בַּעַל דִּין, וְהוּא עֲתִיד לְדוֹן, בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה וְלֹא שְׂכָחָה, וְלֹא מִשׁוּא פְּנִים וְלֹא מִקַּח שַׁחַד, שֶׁהַכֹּל שָׁלוֹ"; וְלִכֵּן צָרִיכִים לְהוֹדִיעַ מְאֹד כָּל זְמַן שְׂאָדָם חִי, לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְלַהֲתַבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם עִמּוֹ יִתְבַּרְךָ, דְּהֵינּוּ שְׂאֵלָה לְמַקּוֹם שְׂאֵין שֵׁם בְּנֵי-אָדָם, וּיְפַרֵשׁ אֶת שִׁיתָתוֹ אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וַיִּבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ בְּלִשׁוֹן שְׂרָגִיל בָּהּ, שְׂאֵז נִקְרָאת הַתְּבוֹדָדוֹת, שְׂאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתְרִין, חֶלֶק ב', סִימָן כה), שֶׁהַתְּבוֹדָדוֹת הֵיא מַעֲלָה עָלְיוֹנָה מִהַכֹּל, דְּהֵינּוּ שְׂאָדָם בּוֹרַח לְמַקּוֹם פְּנוּי שְׂאֵין שֵׁם בְּנֵי-אָדָם, וּמִתְחִיל לְדַבֵּר אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּשִׁפְתַי הָאֵם שָׁלוֹ, וּמִסְפֵּר לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ אֶת כָּל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, אֵין עוֹד דְּבַר יוֹתֵר חָשׁוּב מִזֶּה. כִּי כִשְׁאָדָם מְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ בְּלִשׁוֹן שְׂרָגִיל בָּהּ, אֵז נִמְשָׁךְ מְאֹד אַחֵר דְּבוּרָיו, וְנִכְנָסֶת בּוֹ תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה לְחֹזֵר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ. וְאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתְרִין, חֶלֶק ב', סִימָן ק), שֶׁכָּל הַצְּדִיקִים לֹא הִגִּיעוּ אֶל מְדַרְגָּתָם, אֵלֶּא עַל-יְדֵי שֶׁהֵיוּ רְגִילִים לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רַעְהוֹ. וְזוֹ הֵיטָה עֲבוּדָתוֹ שֶׁל דּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁמִּכָּל מַה שְׁעָבַר עָלָיו — אֵיזָה מִשְׁבֵּר וְצָרָה, הַתְּבוֹדֵד לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה סֵפֶר הַתְּהִלִּים. וְלִכֵּן אֲשֶׁרִי מִי שְׂזוּכָה לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, כִּי הַדְּבַר שֶׁמְדַבְּרִים עִמּוֹ יִתְבַּרְךָ פּוֹתֵחַ לוֹ אֶת הַלֵּב, עַד שְׂיָבוֹא אֶל דְּבָקוֹת אֲמַתִּית בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְנִמְשָׁךְ עַל עֲצָמוֹ אֹרֶךְ וְחַיּוֹת וְדְבָקוֹת הַבוֹרָא יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ. וְצָרִיכִים תְּמִיד לְזַכֵּר, שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְשַׁחַד אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי "אֵין לְפָנָיו — לֹא עוֹלָה וְלֹא שְׂכָחָה וְלֹא מִשׁוּא פְּנִים וְלֹא מִקַּח שַׁחַד, שֶׁהַכֹּל שָׁלוֹ". וְלִכֵּן צָרִיכִים לְבוֹא אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִם לֵב אֲמַת, לֵב נִשְׁבֵּר,

הצרה בעצמה, וכל היסורים, חס ושלום, באים בחסד גדול מעט מעט, כדי שיוכל לסבלם, ועל ידיה יזכה לעולם הבא, אם לא יהיה שוטה ויחזור לאחוריו, אלא עליו להחזיק מעמד, פי אף-על-פי שאתה נמצא במקום שנמצא, ונלפדת במקום שנלפדת עם כל זאת ראה לחטף בכל יום עוד נקודות טובות, פי אפלו אין ישראל עושים מצוות אלא מעט כפיד של תרנגולים שמגקרים באשפה, הם גם-כן מצטרפים לחשבון גדול. ראה גם ראה איה

הצרה בעצמה, וכל היסורים, חס ושלום, באים בחסד גדול מעט מעט, כדי שיוכל לסבלם, ועל ידיה יזכה לעולם הבא, אם לא יהיה שוטה ויחזור לאחוריו, אלא עליו להחזיק מעמד, פי אף-על-פי שאתה נמצא במקום שנמצא, ונלפדת במקום שנלפדת עם כל זאת ראה לחטף בכל יום עוד נקודות טובות, פי אפלו אין ישראל עושים מצוות אלא מעט כפיד של תרנגולים שמגקרים באשפה, הם גם-כן מצטרפים לחשבון גדול. ראה גם ראה איה

החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך, שעל פרחך אתה נוצר, ועל פרחך אתה נולד, ועל פרחך אתה חי, ועל פרחך אתה מת, ועל פרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא :

שהמשילו חכמינו הקדושים את כל הענין לתרנגול העומד באשפה ובזבל, ומגקר משם מעט מעט מאכלו, שהוא חלק מאלף מגרעין חטה וקטנית אחת, כך כל בר ישראל, אפלו מגח בתוך זבל ואשפה, וזוכה לחטף איזו נקדה טובה — אל יתיאש, אלא יהיה יקר בעיניו מאד. ואם תלך, אהובי, בני, בדרך זו, אז תוכל להחיות את עצמך מאד מאד. ואל תפגס בעצבות ובדבאון כאלו אבד מנוס ותקנה מך, פאשר אנו רואים בני-אדם, שהם כל-כך נופלים בעיני עצמם, עד שאין חשובה אצלם הנקדה טובה שעושים, ואינם מאמינים שכל נקדה טובה שעושים בשביל הקדוש-ברוך-הוא, כל מצנה, כל דבור טוב ותפלה, שנה למעלה בשמים מאד מאד, אלא נופלים ביאוש ובדבאון, ורוצים למות, פי חושבים שנה הפתרון — למות, פי מרב יאוש שוכבים במטה כפגר מת. על זה בא התנא הקדוש, ואומר: "ואל יבטיחך יצרך, שהשאל בית מנוס לך, שעל פרחך אתה נוצר, ועל פרחך אתה נולד, ועל פרחך אתה חי, ועל פרחך אתה מת, ועל פרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא"; פי לא יועיל לך שום דבר, אהובי, בני! פי תצטרך לחיות כל זמן שנגזר עליך, ואפלו שתעשה כל מיני מאמצים למות, "על פרחך אתה חי", וכשתתחרט ותרצה כבר לחיות, ויבוא היום האחרון שלך, תבכה: אני עדין רוצה לחיות, זכור גם תזכר, אשר "ועל פרחך אתה מת", ולא יועיל לך שום דבר, ובהכרח תצטרך לתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא. ולכן ראה, אהובי, בני! להתחזק בכל מיני אפנים שבעולם, וכל נקדה ונקדה טובה שאתה עושה בשביל הקדוש-ברוך-הוא, תהיה יקרה בעיניך מאד, פי למעלה מתחשבים מאד מאד עם כל נקדה טובה שאדם עושה בשבילו יתברך. ואם היו בני-אדם יודעים איזו חשיבות יש למעלה בכל העולמות כלם עם כל מצנה ומצנה שעושים, היו מחיים את עצמם ביותר, ולא היו נשברים בשום פנים ואופן. ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניך! חבל לך להתיאש מהחיים, ולבקש ולצפות ליום מותך, פי "במתים חפשי" כתיב, ואמרו חכמינו הקדושים (נדה סא:): מאי דכתיב (תהלים פח, ו): "במתים חפשי", כיון

מְנוֹס וְתַקְנָה מִמֶּךָ, וְאַף פְּעַם כְּבָר לֹא תַחֲזֹר
 אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, אֵל תֹּאמַר זֹאת, כִּי בִפְרוּשׁ גְּלָה לְנוּ
 רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן עח), אֲשֶׁר
 אֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כְּלָל, וּמִכָּל הַמְקוֹמוֹת
 יְכוּלִים לְצֵאת וּלְחֹזֵר בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלָיו
 יִתְבַּרְךָ. וְכֵן אָמַר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב',
 סִימָן קיב): אִם אַתָּה מֵאַמִּין שְׂיִכּוּלִין לְקַלְקֵל —
 תֵּאַמִּין שְׂיִכּוּלִין לְתַקֵּן. וְלִכֵּן לָמָּה תִּהְיֶה בְּעַצְבוֹת
 וּבְמִרְרוֹת? ! רֵאֵה לְקַחַת אֶת עֲצָמְךָ בְּיָדְךָ,
 וְתַמְסֵר אֶת עֲצָמְךָ עַל מִצְוֹת הַשְּׂמִמָּה, אֲשֶׁר אָמַר
 רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן כה): מִצְוָה
 גְּדוּלָה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד; וְצָרִיכִים לְהַכְרִיחַ
 אֶת עֲצָמוֹ לְבוֹא אֶל מִצְוֹת הַשְּׂמִמָּה, וְאֵל תִּדְחָה
 אֶת הַשְּׂמִמָּה מִיּוֹם לְיוֹם, כִּי כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (תַּנְחוּמָא שְׁמִינֵי ב'): אֵין הַשְּׂמִמָּה
 מִמְּתַנֵּת לְאָדָם, לֹא כֹּל מִי שֶׁשָּׂמַח הַיּוֹם —
 שָׂמַח לְמָחָר. וּבְכַרְט בְּעֵת שְׂאֵתָה מְקִים מִצְוָה,
 אַתָּה צָרִיף לְהַכְרִיחַ אֶת עֲצָמְךָ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה.
 וְאָמַר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן כד),
 שְׂאֵפְלוֹ כְּשִׂאָדָם מִנַּח בְּמִדּוֹר הַקְּלָפוֹת, אִם יָקִים
 מִצְוָה בְּשִׂמְחָה אֲמִתִּית, יִזְכֶּה לְהַתְּעַלּוֹת בְּעַלְיָה
 אַחַר עַלְיָה, לְמַעַלָּה מִנְּפִשִׁין, רוּחִין וּנְשָׁמַתִּין.
 הֵינּוּ מַעֲלִים הַעֲשִׂיָה אֶל עוֹלָם הַיְצִירָה, מַעֲלִים
 הַיְצִירָה אֶל עוֹלָם הַבְּרִיאָה, עַד שֶׁיִּשְׁיַג אֶת אוֹר
 הָאֵין סוּף בְּרוּף הוּא, הַמֵּאִיר בְּאַצִּילוֹת, בְּבַחֲיִנַת
 מְטִי וְלֹא מְטִי. וְאָמַר רַבְּנוּ ז"ל (סִפְרֵי-הַמִּדּוֹת, אוֹת
 שְׂמִמָּה, סִימָן א'): כְּשִׂאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה בְּשִׂמְחָה,
 זֶה סִימָן שְׁלִבּוֹ שְׁלָם לְאַלְהֵיו. וּבְכַרְט כְּשֶׁתִּזְכֶּה
 גַּם לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, אִזּוֹ יִהְיֶה
 לְבָרַךְ נְכוּן וּבְטוֹחַ, שֶׁתִּפְלְתֶךָ נִכְנָסָה בְּהִיכָלוֹ
 יִתְבַּרְךָ. כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ז"ל (סִפְרֵי-הַמִּדּוֹת, אוֹת
 תִּפְלָה, סִימָן ע'): עַל-יְדֵי שְׂמִיחָה, תִּבּוֹא תִּפְלְתֶךָ
 בְּהִיכַל הַפְּלֶה. וְכֵן אָמַר רַבְּנוּ ז"ל (שָׁם, סִימָן פא):
 תִּפְלָה שְׂהִיא בְּשִׂמְחָה, הִיא עֲרֵבָה וּמְתַקָּה
 לְהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ. כִּי אֲצִלוֹ יִתְבַּרְךָ מְאֹד מְאֹד
 חֲשׁוּבָה תִּפְלָה שְׂהִיא בְּשִׂמְחָה. וְכֵן כְּשִׂאָדָם
 לוֹמַד תּוֹרָה בְּשִׂמְחָה, אֵין עוֹד תַּעֲנוּג גְּדוּל כְּכֹל

שְׂמַת אָדָם, נַעֲשֶׂה חֲפָשִׁי מִן הַמִּצְוֹת. וְלִכֵּן כֹּל
 זְמַן שְׂאֵתָה חֵי, אַתָּה יְכוּל לְחַטֵּף הַרְבֵּה מִצְוֹת,
 אֲשֶׁר כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה מְאִירָה בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת
 עִם אוֹר אֵין סוּף בְּרוּף הוּא, וְאֵין שְׂכָר לְשֵׁלָם
 עַל מִצְוָה אַחַת שְׂאָדָם עוֹשֶׂה. וְכָךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (סוּטָה ג'): כֹּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת
 בְּעוֹלָם הַזֶּה, מְקַדְמָתוֹ וְהוֹלְכֶת לְפָנָיו לְעוֹלָם
 הַבָּא; אֲפֹלוֹ שְׂלֹא תַעֲשֶׂה כִּי אִם מִצְוָה אַחַת,
 הַמִּצְוָה תִּלְף לְפָנֶיךָ תָּמִיד — בֵּין בְּעוֹלָם הַזֶּה
 וּבֵין בְּעוֹלָם הַבָּא. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים
 (מְכִילְתָא בְּשַׁלַּח): כֹּל הַמְקַבֵּל עַלְיוֹ מִצְוָה אַחַת
 בְּאַמוּנָה, כְּדָאֵי הוּא שְׂתַשְׂרֶה עַלְיוֹ רוּחַ-הַקְּדוּשׁ.
 וְזֶה עוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֹל שְׂכָן בְּעוֹלָם הַבָּא
 מְאִיר אֶת כֹּל הָעוֹלָמוֹת בְּאוֹר אֵין סוּף, וְנִמְשָׁף
 עַלְיוֹ אוֹר וְזִיו וְחַיּוֹת וּדְבָקוֹת הַבוֹרָא יִתְבַּרְךָ
 שְׁמוֹ. וְלִכֵּן רֵאֵה, אֱהוּבִי, בְּנִי! לֹא לְהַתִּיאֵשׁ
 בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפֹּן, אֲפֹלוֹ שְׂאֵין לְךָ רַק מִצְוָה
 אַחַת, תִּרְקַד מְרַב שְׂמִיחָה, כִּי רַק זֶה מַה שְׂיִשְׂאֵר
 מִמֶּךָ. וְאֲפֹלוֹ שְׂנֹדְמָה לְךָ, שְׂאֵין שְׁלֵמוֹת בְּמִצְוָה,
 הַכֹּל פְּתוּיֵי הַיְצִיר, כִּי כְּבָר גָּלוּ לְנוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (עֲבוּדָה וְרָה ד'): אֲפֹלוֹ אֵין יִשְׂרָאֵל
 עוֹשִׂין מִצְוָה לְפָנָי, כִּי אִם מְעַט, כְּפִיד שֶׁל
 תַּרְנֻגוּלִין שְׂמִנְקָרִין בְּאַשְׁפָּה, אֲנִי מְצָרְפִין
 לְחֻשְׁבוֹן גְּדוּל. וְלִכֵּן לָמָּה אַתָּה צָרִיף לְשַׁכַּב
 בְּמַטָּה כְּפָגַר מֵת בְּיְאוּשׁ, כְּאֵלוֹ אֲבַד מְנוֹס
 וְתַקְנָה מִמֶּךָ, וְתַחֲפָה בְּכֹל יוֹם, בְּכֹל שְׂעָה וּבְכֹל
 רִגַע לְיוֹם הַמִּיתָה? ! יוֹתֵר טוֹב שְׂתַקּוּם מִיְרִידְתֶךָ
 וּנְפִילְתֶךָ, וְתַעֲשֶׂה אֲפֹלוֹ מִצְוָה אַחַת, שְׂזָה יְאִיר
 עַלְיָךְ אוֹר גְּדוּל מְאֹד. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים
 (שְׁמוֹת רַבָּה, פְּרָשָׁה לב, סִימָן ו'): עוֹשֶׂה אָדָם מִצְוָה
 אַחַת, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לוֹ מְלֶאֱךָ אַחַד,
 עוֹשֶׂה שְׁתֵּי מִצְוֹת, נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי מְלֶאֱכִים, עוֹשֶׂה
 הַרְבֵּה מִצְוֹת, נוֹתֵן לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲצִי
 מִחֲנֻהוּ. רֵאֵה וְגַם רֵאֵה, אֱהוּבִי, בְּנִי, מַה לְפָנֶיךָ,
 אֲפֹלוֹ שְׂאֲנִי יוֹדַע שְׂנִתְלַכְלַכְתָּ בְּזַהֲמַת פְּגָם
 הַבְּרִית, שְׂזָה הִבִּיא אוֹתְךָ אֶל יְאוּשׁ וְדַכְאוֹן
 עֲמַק, שְׂהַתִּיאֵשׁת מִחַיֶּיךָ, וּנְדָמָה לְךָ כְּאֵלוֹ אֲבַד

העולמות יותר מזה. וכמאמרם ו"ל (ויקרא רבה, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. כגון פרשת פְּרָשָׁה ל', סימן ב') על הפסוק (משלי ו, כג): "וְדַרְךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר", שבע שמחות שבענו בחמש שמחות: מקרא, משנה, תלמוד, תוספתא ואגדות. אין עוד שמחה בכל העולמות כשמחת התורה. כשאדם זוכה ולומד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, ברייתות ותוספתות, מאיר

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב), "י חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

על עצמו אורות צחצחות. ולכן, אהובי, בני! ראה מה לפניך, ראה להחיות את עצמך עם כל נקדה ונקדה טובה שיש בך מנקדת יהדותך, ותצא מהיאוש, ואז תזכה שיאיר עליך אור גדול ונורא. ובלבד שלא תתיאש בשום פנים ואפן, והבן למעשה.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא בסוף פרק 'אלו הלוקין' (מפוח כג.); ויש לומר הטעם, למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? ויש לומר על-פי דברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סא), אשר יש כמה ספרים עכשו, וגם עתידים להיות עוד כמה ספרים, וכלם צריכים להעולם, ובתחלה כשלא היתה לו אמונת חכמים, אזי היו כל הספרים אצלו פלא, כי היה מלעיג עליהם, כמו שכתוב (קהלת יב, יב): "עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגעת בשר"; דהינו שמלעיג על רבוי ספריהם, ואזי כלם פלא אצלו, וכששב בתשובה על זה, אזי נתחדש אצלו בכל פעם ספר, כי חוזרים ונחשבים אצלו כל הספרים, שבתחלה היו בעיניו פלא; הינו כשאדם פוגם בביתו, רחמנא לישכון, בפרט בחטא המר והנמק של הוצאת זרע לבטלה, על-ידי-זה עולים לו עצנים סרוחים במחו ומבלבלים אותו, ועל-ידי-זה הוא חולק על ספרים חדשים, שמאד נצרכים בעולם; כי בכל דור דור הקדוש-ברוך-הוא שולח לנו חכמים אמתיים, הזוכים לחדש חדושי תורה על-פי הקדמות נוראות ונפלאות שקבלו מרבותיהם, וצריכים את כל הספרים, כי כל אחד מחיה את עצמו מספרים אחרים, ומי שלועג וצוחק על ספרים קדושים, בזה הוא מראה שהוא פגום מאד, ומחו מסבב בעצנים סרוחים, פי לבו מטנף כמו בית הפסא, ועל-ידי-זה אין לו עצה שלמה, והוא תמיד מספק. והנה כשאדם לומד פרק בפרקי המדות של אבות האמה, שהם התנאים הקדושים, שכל אחד גלה נוראות ונפלאות, עצות איך להתחזק בעבודת השם יתברך, והנה נופל לאדם בדעתו, מרב חטאיו ועוונותיו ופשעיו המרבים, אולי הן מיתרות — כל העצות האלו, שגלו לנו התנאים בפרק זה, ולכן מסיימים במשנה זו דיקא: "רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל"; כי רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכך את נשמות ישראל, כי לזכות הוא מלשון זכוף, "לפיכך הרבה להם תורה", שהביא לנו חכמים אמתיים מימות עולם, שחברו ספרים קדושים, כדי לזכך את נשמות ישראל, פי על-ידי רבוי הספרים, יהיה זכוף לנשמות ישראל, כי זה מחיה את עצמו בספר זה, וזה מחיה את עצמו בספר זה, וכן זה יתחזק לקים מצוה זו, וזה מתחזק במצוה זו, והכל לזכך את נשמות ישראל. ולכן הוא דבר גדול מאד, שיתרבו מה שיותר ספרים, וכבר גלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב',

שִׁמְעוּ לַב, שֶׁכָּל הַצְדִיקִים חֲבָרוּ סְפָרִים קְדוּשִׁים
 בְּמִשְׁפַּח פֶּל הַדְּוֹרוֹת, וְהַכֵּל הָיָה כְּדֵי לְקַרֵב אֶת
 גְּשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, כִּי הַתְּנָאִים
 וְהָאֲמוֹרָאִים, הַגְּאוּנִים וְהַמְקַבְּלִים כָּל־סֵפֶר חֲבָרוּ
 סְפָרִים קְדוּשִׁים, וְכָל בְּוֹנֵתָם הִיָּתָה רַק כְּדֵי לְקַרֵב
 אֶת גְּשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבַּרְךָ. וְלִכֵּן דִּיקָא
 בְּעַת שְׁאֲדָם גּוֹמֵר פְּרָק מִפְּרָקֵי אָבוֹת, שֶׁהֵן עֲצוֹת
 נוֹרָאוֹת וְנִפְלְאוֹת שְׁגָלָה כָּל תְּנָא וְתַנָּא, וַיְכוּלָה
 לְהַכְנִס בְּדַעַת הָאָדָם מַחֲשָׁבָה פְּסוּלָה — לְמָה
 צְרִיכִים אֶת כָּל הָעֲצוֹת הָאֵלֶּי? לְפִיכָךְ לּוֹמְדִים
 אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת: "רִצָּה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא
 לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה"
 בְּשִׁבְלֵי זְכוּת, לְזַכֵּךְ אֶת הַמַּחַם מִכָּל מִינֵי טְנוּפוֹת,
 אֲנוּ צְרִיכִים אֶת כָּל הָעֲצוֹת, כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת כָּל
 הַמִּצְוֹת. וְאָמַר מוֹהֲרַנְ"ת ו"ל (לְקוּטֵי-הַלְכוּת, אָבִן
 הַעֲזָרָה, קְדוּשִׁין, הַלְבָּה ג', אוֹת כ"א), שֶׁכָּל הַסְּפָרִים
 הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שְׁנֵת־פִּשְׁטוֹ
 עֲכָשׁוּ בִּיּוֹתֵר, שֶׁהוּא דָבָר גָּדוֹל עַד מְאֹד, וְהוּא
 הַתְּקַרְבוֹת מְשִׁיחַ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל
 (לְקוּטֵי-מוֹהֲרַ"ן, חֶלֶק א', סִימָן ס"א), שֶׁרַבּוּי הַסְּפָרִים,
 הֵם טוֹבָה גְּדוּלָה וְתַקּוּן גְּדוֹל לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּבֵר
 יֵשׁ סְפָרִים הִרְבָּה, וְעוֹד עֲתִידִין לְהִיּוֹת סְפָרִים
 רַבִּים, וְכָל־סֵפֶר צְרִיכִים לְהַעֲלוֹם, וְאִסּוּר לְהַלְעִיג
 עַל אֶחָד מֵהֶם. כִּי רַק הַסְּפָרִים הַמְדַבְּרִים
 מִחֻקֵּי-תּוֹרָה, צְרִיכִין לְהִרְחִיק מֵהֶם כַּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת,
 וְלִבְעָרָם מִבֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמְבַעְרִים אֶת הַחֲמֵץ
 וְהַשְּׂאֹר וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר, אֲפִלּוּ אִם תְּבָרַם אֶחָד
 מִגְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה מִי שִׁיְהִיָּה, צְרִיכִים בַּעֲוֹר
 מִבֵּיתוֹ וְרִשְׁוֹתוֹ, כִּי אִסּוּרִים בְּמִשְׁהוּי יוֹתֵר מִחֲמֵץ
 וְשְׂאֹר, כִּי חֲמֵץ וְשְׂאֹר הֵם 'לֹא תַעֲשֶׂה' אַחַת
 אוֹ שְׁתֵּים, אֲבָל סְפָרִים אֵלֶּי — כָּל דִּבְרֵיהֶם
 נוֹגְעִים בְּכָל־אֲמוּנַת בֵּית יִשְׂרָאֵל, עַל-כֵּן בּוֹדָאִי
 אֵין לְחַלֵּק כְּבוֹד בְּעִנְיָן זֶה, אֲפִלּוּ לְגְדוּל
 שֶׁבְּגְדוּלִים, מֵאֲחַר שֶׁיְכוּלִין לְהַפְשֵׁל עַל-יְדֵי-זֶה
 לְזַלְזֵל בְּכָבוֹד כָּל הַתּוֹרָה וּמִשְׁהוּי וְיִשְׂרָאֵל, כִּי כָּל
 דִּבְרֵיהֶם כַּמְדַּקְרוֹת חֲרִב נֶגֶד דִּבְרֵי כָּל הַתְּנָאִים
 וְהָאֲמוֹרָאִים הַקְּדוּשִׁים וְהַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר קָטַן

שֶׁבְכָל־סֵפֶר הָיָה יְכוּל לְהַחֲיוֹת מֵתִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ
 חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (עֲבוּדָה זָרָה י:): 'יִדְעָנָא דְּוִוִּטְרִי
 דְּבָכּוּ יִדְעֵי לְהַחֲיוֹת מֵתִים; וְלִפְעָמַיִם אֵלֶּי סְפָרֵי
 הַחֻקִּירוֹת גּוֹנְבִים דַּעַת יִשְׂרָאֵל, וְרוֹצִים לְהַכְנִיס
 דַּעוֹתֵיהֶם הַרְעוֹת וְהַזְרוֹת בְּתוֹךְ דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים, וְלִפְעָמַיִם הֵם מְסִירִים הַבּוֹשָׁה מֵעַל
 פְּנֵיהֶם, וַיִּמְעִיזִים מִצָּחָם נֶגְדָם, וְחוֹלְקִים עֲלֵיהֶם
 וְכוֹפְרִים בְּדִבְרֵיהֶם בְּפִרוּשׁ, וּפּוֹסְקִים דִּין
 לְעֲצָמָם, שֶׁמִּתֵּר לְחַלֵּק עַל דִּבְרֵי הַגְּמָרָא, בְּמִקּוֹם
 שֶׁאֵין דִּין יוֹצֵא מִשָּׁם, אוֹי לְאֲזַנִּים שֶׁכָּךְ
 שׁוֹמְעוֹת! כִּי אֵיךְ יִפְצוּ פֶה, שֶׁאֵין דִּין יוֹצֵא
 מִשָּׁם, כִּי הֲלֹא כָּל דֵּינֵי הַתּוֹרָה יוֹצֵאִים מֵאֵלֶּי
 הָאֲגָדוֹת שֶׁהֵם חוֹלְקִים עֲלֵיהֶם, מֵאֲחַר שֶׁאֵלֶּי
 הָאֲגָדוֹת מִחֻקִּים אֶת הָאֲמוּנָה, עַל-יְדֵי סְפָרֵי
 הַנְּסִיִּים וְהַנְּפִלְאוֹת וּמוֹסְרָם הַנְּפִלְאָ וְכוּיָצָא, שֶׁכָּל
 דִּבְרֵיהֶם כַּנְּחֵלִי אֵשׁ, כְּדֵי לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם
 בְּדִרְכֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, בְּדִרְכֵי אָבוֹתֵינוּ, וְהֵם
 רוֹצִים לְהַפִּיךְ אֶת הַקְּעָרָה, חֵס וְשָׁלוֹם, כְּאֵלֶּי יֵשׁ
 רִשְׁוֹת לְחַלֵּק עַל אֲגָדוֹת חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, אוֹי
 לְעֵינַיִם שֶׁכָּךְ רוֹאוֹת בְּסִפְרֵי כְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה, עַד
 שֶׁיֵּשׁ שְׁכוֹפְרִים בְּשָׂדִים, שֶׁכָּל דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים מְלֵאִים מְזֵה, וְהוּא מִיסוּדוֹת הָאֲמוּנָה;
 כִּי צְרִיכִים לִידַע וּלְהִאָמֵן שֶׁיֵּשׁ מְלֵאכִים
 קְדוּשִׁים, וְלְהַפִּיךְ בְּהַסְטֵרָא אַחֲרָא יֵשׁ קְלַפּוֹת
 וְשָׂדִים, שֶׁהֵם מְשַׁפְּחוֹת רַבִּים מְאֹד מְאֹד,
 וְאוֹכְלִים כְּבָנֵי-אָדָם וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (חֲגִיגָה טו:): 'שֶׁשָּׁה דְּבָרִים גָּאָמְרוּ
 בְּשָׂדִים, שֶׁלְשָׁה כַּמְלָאכֵי הַשָּׁרַת וְשֶׁלְשָׁה כְּבָנֵי-
 אָדָם. שֶׁלְשָׁה כַּמְלָאכֵי הַשָּׁרַת, יֵשׁ לָהֶם כְּנָפִים
 כַּמְלָאכֵי הַשָּׁרַת, וְטָסִין מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ
 כַּמְלָאכֵי הַשָּׁרַת, וְיִוְדָעִין מַה שֶׁעֲתִיד לְהִיּוֹת
 כַּמְלָאכֵי הַשָּׁרַת וְכוּ', וְשֶׁלְשָׁה כְּבָנֵי-אָדָם אוֹכְלִין
 וְשׁוֹתִין כְּבָנֵי-אָדָם, פָּרִין וְרַבִּין כְּבָנֵי-אָדָם,
 וּמֵתִים כְּבָנֵי-אָדָם. וְהֵם מְזִיקֵי עֲלָמָא, וְכָל
 הַעֲנָשִׁים עַל יָדָם, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְכְמוֹ שֶׁכָּל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל מְאָמִינִים בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּאֵמַת, וְכְמוֹ
 שֶׁכָּבֵר אֲרַעוּ כַּמָּה מַעֲשֵׂיּוֹת מְזֵה אֵין מְסַפֵּר, וְאֵיךְ

מתעורר להשם יתברך על-ידי דבר זה שבספר זה, ולפעמים אינו יכול להתעורר, כי אם על-ידי דברי תורה ומוסר שבספר אחר. וגם מי שנפשו חשקה בתורה, ומבלה ימיו עליה כראוי, פי לכה נוצר, יש פנאי בימי האדם אשר הוא חי על פני האדמה, לעיין ולהביט בספרים הרבה מאד, כמו שראינו כמה גדולים, שהיו בקיאים בכמה ספרים הרבה מאד. ולמה לא נלמד קל וחקר מעובדי עבודה ורה ואמות העולם, פי לא קבלו את התורה הקדושה, וכל עניני חכמתם — בעסקי העולם הזה, שהוא הכל נריק צל עובר, ואף-על-פי-כן יש להם הרבה ספרים, אלפים ורבבות, באריכות גדולה מאד, ובכל מדינה נתחדשים אצלם ספריהם הרבה מאד בכל שנה וכמעט בכל יום, ואינם קצים ברבוי ספריהם, ומדוע נבגד אנחנו, חס ושלום, להקפיד על רבוי הספרים של התורה הקדושה, אשר היא חיינו וארץ ימינו בעולם הזה ובעולם הבא, לעולם שכלו ארץ וטוב, לעולמי עד ולנצח נצחים! והלא כמה תחבולות עושין וכמה ספרים לאלפים ורבבות מחברים בשביל עסקי העולם הזה, קל וחקר בן בנו של קל וחקר, כמה אלפי אלפים ורבי רבבות ספרים עד אין קץ, אנו צריכים לחבר ולהדפיס בשביל התכלית האחרון לעולם הבא! כי אנו צריכין להכין לעצמנו צדה לדרבנו הרחוקה מאד מאד, וכבר נלמדו רבים מאד מאד בתאוות העולם הזה והכליו וטעיותיו, וכמה תחבולות וכמה ספרים אין מספר אנו צריכין לחדש בכל יום, כדי למצא עצה ותחבולה, להציל את נפשותינו ונפש בנינו ובנותינו והתלויים בנו, להציל כלם מני שחת, ולחיותם על פני האדמה בחיים נצחיים, לקרבם אל התורה ואל העבודה; וגם פי העולם אומרים בשם הבעל-שם-טוב זי"ע על הפסוק (תהלים יט, ח): "תורת ה' תמימה משכיבת נפש", הינו פי תורת ה' תמימה, שעדין לא נגעו בה

יעלה על הדעת לחלק כבוד לגדול שבגדולים בדבר שנוגע נגד אמונת ישראל, שהוא יסוד כל התורה, ובפרט שפבר נתפשטו ספרי הזהר הקדוש וכתבי האריז"ל ושאר ספרים קדושים ההולכים על-פי דרכיהם הקדושות, ובנדאי כל דבריהם של הספרים ההולכים בדרך החקירות — בטלים ומבטלים, נגד דבור אחד מדברי רבי שמעון בן יוחאי ז"ל ותלמידיו גדולי התנאים והאמוראים. ואין להאריך בזה בדבר המוכן מאליו. על-כן ספרים כאלו ההולכים בדרך החקירות — צריכין בעור, מפל שפן שראוי לגזר שלא להדפיסם עוד. אבל כל הספרים ההולכים בדרך התורה הקדושה, בדרך אבותינו, בדרך האמונה הקדושה, בנדאי מצוה גדולה להדפיסם, להרבות ספרים כחול הים; פי כל ספר שמדבר מעניני תורה — הן בדרך הפשט, או בדרך דרוש, או בדרך רמז, או בדרך סוד, או פרוש, או באור, או ספרי פוסקים ושאלות ותשובות, או ספרי מוסר ואגדות וכיוצא בהם — כלם נכוחים למבין, וכלם צריכים להעולם, כלם אהובים, כלם קדושים, פי כלם מדברים מרצונו יתברך הנעלם בהתורה והמצוות, ובנדאי אסור לקוץ ברבוי ספרים, כמו שנמצאים קצת, אשר עיניהם צרה פשרואים שנתחדש עוד אינה ספר חדש, ועתק יצא מפיהם כאלו מצטערים על הראשונים, שפבר יש הרבה ספרים, ולמה לו עוד! ובאמת לא בדעת ידברו, פי לכל עת וזמן לכל חפץ, פי מי יכריח אותו ללמד זה הספר, ואם לא יהיה לו פנאי ללמד זה הספר החדש, רק יבלה ימיו בספרים שיש מכבר — מי ימחה בידו! ומה אכפת לו שיש עוד ספרים בעולם, אולי יש בני-אדם שמסגל להם זה הספר דיקא, כמו שראוין בחוש, שיש בני-אדם, שיש להם חיות מספר זה, ויש בני-אדם שמחיה אותם ספר אחר, וגם באדם אחד בעצמו, יש שנויים בין הזמן, לפעמים

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. חפילו חלו
 שנחיינו מימה צניח דין מפני רשעתו, יש להם חלק
 לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא
 אחר תחיית המתים שעמדים לחיות ולעמוד בגופן

וזנפשו חיים נחיים כחמה
 וכלזנה וכוכבים כדמייתי
 בגמרא זהאי פרקא מחיס
 שעמדים לחיות אין חזרין
 לעפרן, והעולם הבא אין בו
 לא חכילה ולא שמה, ואף על

**כל ישראל יש להם חלק לעולם
 הבא, שנאמר (ישעיה ס'): ועמך
 כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצור
 מטעי מעשה ידי להתפאר.**

פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקים יושבין ועטרומיהן
 בראשיהן ונהיין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל
 שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום
 הכי קמי יש להם חלק.

פי יש כמה וכמה מדינות ובעירות של ישראל, ובמקומות אלו מתפשטין אלו הספרים, והם מחיין
 עצמן בהם, ובמקומות אחרים מחיין עצמן בספרים אחרים דיקא, ולכן מסימים דיקא במאמר
 זה: "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם
 תורה ומצוות"; פי אי אפשר לזכות ולזכר את גשמות ישראל, אלא על-ידי רבוי תורה, ספרים
 קדושים שנתחברים בכל דור ודור, ומצוות — שמבארים ומפרשים כל מצנה ומצנה, איך לקימה
 בתמימות ובפשיטות, והבין למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה
 זו, אשר אינה שייכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (צ); ויש לומר, פי הנה כשאדם מתחיל
 ללמד את מוסרי האבות, שהם התנאים הקדושים, יכול לפל בנדעתו, איך אוכל להגיע אל המדות
 הנפלאות האלו, מאחר שאני בעצמי יודע באיזה לכלוף וזהמה אני נמצא, ויכול להתיאש לגמרי.
 לזאת מתחילים עם משנה זו לפני שלומדים פרק ממדות ומוסרי האבות, שהם התנאים הקדושים,
 לחזק ולאמץ ולעודד ולשמח את כל בר ישראל, ולגלות לו, אשר כל ישראל יש להם חלק לעולם
 הבא, אפילו שכבר עשיתי מה שעשיתי, ונכשלתי במה שנכשלתי, אסור לי לפל ביאוש, אלא
 לזכר שעדיין יש לי תקנה לתקן הכל. ויש לדקדק — למה נקט התנא "חלק לעולם הבא", ולמה
 לא אמר: יש להם עולם הבא? אלא יש לומר, אשר חכמינו הקדושים אמרו (שבת קנב): כל צדיק
 וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו; וכן אמרו (תענית ט): כל צדיק וצדיק הקדוש ברוך הוא עושה
 לו חזיו בפני עצמו. וכן אמרו (שמות רבה, פרשה נב, סימן ג): כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני
 עצמו וגן-עדן בפני עצמו; לזאת נקט התנא לשון 'חלק' דיקא, פי כל צדיק וצדיק יש לו את
 החלק והעולם והשביל והחזיו של עצמו. ומביא ראיה, שכל בר ישראל הוא צדיק, שנאמר (ישעיה
 ס, כא): "ועמך כלם צדיקים"; פי לגבי אמות העולם כל עם ישראל צדיקים. ולכן "לעולם יירשו
 ארץ", הינו ארץ העליונה, שכל בר ישראל יזכה לירש את חלקו, והבין.

פְּרָק ה'

פרק ה א בעשרה מאמרות. תשעה ויאמר.

א בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם: צְרִיף וּזְרָאִית נְמִי מֵאֵמֵר הוּא דְכִתְיָ (תהלים לג) דְדַבֵּר ה' שְׂתַדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי! כְּשֶׁנִּבְרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ- הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, בְּרָא אוֹתוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת,

שזעוגס מאזדים את נפשם כאלו מאזדים את העולם. כך מנאחי. ולי נראה שמאזדין את העולם ממש. שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה. ונמלא העולם אצד נשזילס: שנברא בעשרה מאמרות. ואינו דומה המאזד מלאכה שהיא נעשית זיוס אחד למלאכה שהיא נעשית זחרנה ימים:

פְּרָק ה א בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וַיְמַה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר, וַיְהִי אֵל בְּמֵאֻמְרָא אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת, אֲלֵא לְהַפְרַע מִן הַרְשָׁעִים שְׂמֵאֻבְדִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, וְלִתְּן שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׂמֵקִימִין אֶת

כמובא (ספר יצירה, פרק א, משנה ד'): עֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּלִי מַה מִּדְּתָן עֶשֶׂר שְׁאִין לָהֶם סוּף, עֵמֶק רֵאשִׁי"ת וְעֵמֶק אַחֲרִי"ת, עֵמֶק טו"ב וְעֵמֶק ר"ע, עֵמֶק רו"ם וְעֵמֶק תַּח"ת, עֵמֶק מִזְרַח וְעֵמֶק מַעַרְב, עֵמֶק צְפוֹן וְעֵמֶק דָּרוֹם, וְאֲדוֹן יְחִיד, א"ל מְלִיךָ נֶאֱמָן מוֹשֵׁל בְּכָלֶן מִמְעוֹן קָדְשׁוֹ וְעַד יְעַד יְעַד. וּפְרַשׁ הַרְמ"ק ו"ל: רֵאשִׁי"ת

הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת:

וְאַחֲרֵי"ת, חֲכָמָה וּבִינָה, טו"ב וְר"ע, חֶסֶד וּגְבוּרָה, מִזְרַח וְתַפְאֵרֶת, מַעַרְב וּמְלָכוּת, צְפוֹן וְדָרוֹם, נֶצַח וְהוֹד, רו"ם, תַּח"ת, כְּתוּבָה, יְסוּד, צִיּוֹן שָׁם. "וַיְמַה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר", שְׁהִבְרִיאָה הַיְתָה צְרִיכָה לְהִבְרָא הַרְבֵּי עֲשָׂרָה עֵמֶקִים, שְׁהֵם עֶשֶׂר סְפִירוֹת, "וַיְהִי אֵל בְּמֵאֻמְרָא אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָא", שֶׁהוּא עֵמֶק רוֹם גְּבִהֵי מְרוֹמִים, סוּד אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא הַכְּתוּבָה, שְׁבוּ כְּלוּל עֲתִיק, שְׁלֵשׁ רֵאשׁוֹנוֹת שְׁבוּ, שֶׁהוּא: כְּתוּבָה, בִּינָה, וְאַרְיֵף שְׁבוּ כְּלוּל ז' תַּחְתּוֹנוֹת שְׁבוּ, שֶׁהוּא: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֵרֶת, נֶצַח, הוֹד, יְסוּד, מְלָכוּת? "אֲלֵא לְהַפְרַע מִן הַרְשָׁעִים שְׂמֵאֻבְדִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת", וְלִהְיוֹת לָהֶם תְּשׁוּבָה, שְׁנָה סוּד עֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שְׁנִתְּנוּ לְרְשָׁעִים לְחֹזֵר בָּהֶם בְּתְּשׁוּבָה. שְׁמָזָה רוֹאִים גְּדֻלְתוֹ יְתִבְרָךְ, שְׁמִרְחֵם עַל הַרְשָׁעִים, וְנוֹתֵן לָהֶם עֲשָׂרָה יְמֵים בַּשָּׁנָה לְמַצֵּא אוֹתוֹ יְתִבְרָךְ, כְּמֵאֻמְרָם ו"ל (ראש השנה יח). עַל הַפְּסוּק (ישעיה נה, ו): "דְּרָשׁוּ הַיְיָ" בַּהֶפְצְאוֹ וְגו', אֵלוֹ עֲשָׂרָה יְמֵים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים. בְּשֶׁכִּיל זֶה אוֹמְרִים בְּכָל יוֹם מִיְמֵי עֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה מְזֻמּוֹר ק"ל בַּתְּהִלִּים: "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים", כְּנִגּוּד הַעֲשָׂרָה עֵמֶקִים שְׁנִתְּגַלוּ בְּכָל יוֹם מִיְמֵים אֵלוֹ, שְׁאֵפְלוּ הַרְשָׁע גְּמוּר שְׁנִפְל לְאַחַד מִהַעֲמֵקִים, שְׁפָגַם בְּאִיזוֹ סְפִירָה מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת כְּנ"ל, גַּם הוּא יָכוֹל לְחֹזֵר בְּתְּשׁוּבָה שְׁלָמָה, וְאֶסוּר לוֹ לְהִתְיַאֵשׁ, כִּי אֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כְּלָל, כְּמוֹ שְׂאֵמֵר רַבְּנֵי ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן עח). "וְלִתְּן שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׂמֵקִימִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת"; וְהַצַּדִּיקִים, שְׂאֵינִם מְסִיחִים דַּעְתָּם מִפְּנֵי יְתִבְרָךְ, כִּי מוֹצְאִים אוֹתוֹ בַּעֲשָׂרָה עֵמֶקִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ לָהֶם כַּח לְהַגְבִּיחַ וּלְהַרִים אֶת כָּל אֵלוֹ שְׁנִפְלוּ בְּעֵמֶקִי עֵמֶקִים וּבְשָׂאוֹל תַּחְתִּית וּמִתְחַתִּיו. וְלִכֵּן אֶסוּר לְהִתְיַאֵשׁ כְּלָל, כִּי אֵלוֹ הַרְשָׁעִים שְׂמֵאֻבְדִים אֶת הָעוֹלָם, רְאוּי לָהֶם לְהִתְקַרֵּב אֶל הַצַּדִּיקִים הָאֲמֵתִיִּים שְׂמֵקִימִים אֶת הָעוֹלָם, וְאֵלוֹ יְתַקְּנוּ אֶת אֵלוֹ, וְעַל-כֵּן הוּא דְּבָר גְּדוֹל מְאֹד לְהִתְקַרֵּב אֶל הַצַּדִּיקִים הָאֲמֵתִיִּים, וְכְמוֹ שְׂאֵמֵר רַבְּנֵי ו"ל (ספר-הַמִּדּוֹת, אוֹת צ', סימן קנב): עֶקֶר שְׁלֵמוֹת הַנֶּפֶשׁ תְּלוּי בְּקַרְבַּת הַצַּדִּיקִים. וְכֵן אָמַר (שם, סימן קמא): רְשָׁע שְׁעָשָׂה חֲטָאִים

רבים, תקנתו שיהיו פעלותיו להחיות את הצדיק. כי זה תלוי בנה, שהרשע יחיה את עצמו עם הצדיק, ועל-ידי זה תהיה טובה לשניהם, כי הצדיק הרודה אחר הרשע לקרבו, זה פדי להשלים את דעתו, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן נג), ולרשע טוב, כי יכול לחזור בתשובה שלמה. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה ג', סימן י'): "ויהי ערב —

ב עֲשֶׂה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ כִּמְה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְּעִיסִין וּבְאִין עַד שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל.
אלו מעשיהם של רשעים, ויהי בקר —
אלו מעשיהם של צדיקים, ויום אחר —
יום הכפורים, שאז

נתכפר לכלם. אשרי מי שמתחבר עם הצדיקים, שעל-ידי זה גם הוא יכול לתקון השלם, והבן למעשה.

ב עֲשֶׂה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ כִּמְה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד מדה יותר יקרה מאריכות אפים, שאדם מאריך אפו על כל מה שעובר עליו; כי אדם צריך להרגיל את עצמו לילך בדרך, ותכרה, מה הוא ארך אפים, שהאריך אף אפלו על הרשעים, כך אדם צריך שתהיה לו סבלנות ואריכות אפים, אפלו על רשעים, כי תמיד צריכים לבקש את הקדוש-ברוך-הוא על כל בר ישראל, שיחזר בתשובה שלמה, וזה מאד מאד חשוב בעיניו ותכרה, כשמתפללים אפלו על הרשעים. וכך אמרו חכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה ב'): אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה: מה שאתה יכול לשבת את ישראל — שבת, לגדלם ולפאדם; כי עם מדת ארך אפים וסבלנות יכולים לעבר את זה העולם בקלות. וצריכים ללמד מהקדוש-ברוך-הוא, שעבר עשנה דורות מאדם הראשון ועד נח שקלקלו את מעשיהם בגגול ובנאוף, והמרידו נגד הקדוש-ברוך-הוא, ואף-על-פי-כן האריך אף עמהם ולא הענישם, וזה למוד עמק, איה שאדם צריך לסבל את כל אשר עובר עליו — הן בפית והן בחוץ. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קנה): אשר אי אפשר להגיע לאריכות אפים, אלא על-ידי אמונה; כי מי שיש לו אמונה חזקה בו ותכרה, הוא עובר על הכל, כי ברגע שאדם מאבד את האמונה שלו, הוא נכנס בעצבים, ונעשה בכעס ורציחה ונעשה כמטרף, ומאבד את דעתו, שכלו ותכמתו לגמרי, ומסגל לעשות כל מיני שטיות, וכמאמרם ז"ל (ספרי מטות): בא לכלל כעס — בא לכלל טעות; והוא אינו פועל שום דבר עם הכעס, כמאמרם ז"ל (קדושין מא.): רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותיה; רואים בני-אדם שתמיד הם בכעס ורגז, ולא פועלים עם כעסם שום דבר, ונשארים כעסנים, ובני-אדם צוחקים מהם. כי מי שבכעס, מאבד את הצלם אלקים, שהיא האמונה הברורה ומזככת בו ותכרה. כי באמת עליך לדעת, אהובי, בני! אשר אין בלעדיו ותכרה קלל, והוא ותכרה מחיה ומנהיה ומקיים את כל הבריאה בלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, זה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא. וככל שאדם מבטל את עצמו אל האין סוף ברוך הוא, כך הוא סובל ומאריך אף על כל מה שעובר עליו. אבל ברגע שהוא מאבד את האמונה שלו, שזה הצלם אלקים, הוא נכנס בכעס ורציחה. ולכן, אהובי, בני! הרגל את עצמך ללכת במדתו של הקדוש-ברוך-הוא, שאף שעשנה דורות מאדם עד נח המרידו נגדו ותכרה, אף-על-פי-כן סבל מהם. וזה למוד בשבילנו להתנהג במדתו ותכרה, שהיא אריכות אפים, "להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול"; כי כל הסבלנות היתה פן ואולי יחזרו

בְּתִשְׁבֵּה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ-כֵן אָדָם צָרִיךְ שְׁתַּהַיֶּה לוֹ סְבָלָנוֹת עִם עֲצֻמוֹ וְעִם אַחֲרִים. כִּי תָמִיד יְכוּלִים לַחֲזֹר בְּתִשְׁבֵּה שְׁלֵמָה, וְהֵבִין לְמַעֲשֵׂה.

ג עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מִנְחָ וְעַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ

טוֹבִים כְּנֹגֵד מֵה שֶׁהִיא רְאוּ שִׁיעֲשׂוּ כוֹלֵם. לְפִיכָךְ נִוְלוּ כוֹלֵם זִוְכוּמוֹ. וְכִמוֹ שֶׁנִּטַּל עֲלָיו עוֹל מִנּוֹת זְעוּלֵם הוּא כְּנֹגֵד כוֹלֵם כִּי קִבַּל זְעוּלֵם הַזֶּה שָׂכַר כְּנֹגֵד כוֹלֵם. שְׂכַל אִדָּם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים אֶחָד בְּגֵן עֵדֶן וְאֶחָד בְּגִיהֵנֶם וְכֵה נוֹטֵל חֲלָקוֹ

ג עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מִנְחָ וְעַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ כְּמֵה אָרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, שְׁפָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבְאִין, עַד שֶׁבָא אַבְרָהָם וְקִבַּל עָלָיו שְׂכַר כְּלָם: צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׁבָא לְהוֹסִיף כָּאֵן עַל גְּדֹל רַחֲמָיו יִתְבָּרַךְ, שְׁאֵפְלוֹ שְׁכָבֵר הָיוּ עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ וְעָשׂוּ אֶת הַרְעָ לְפָנָיו, אֶף-עַל-פִּי-כֵן חֲזַר וְסָבַל, כְּמוֹ-כֵן עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְלַמֵּד מוֹסֵר הַשְּׁפָל מִזֶּה, אִיךְ שְׁאֵפְלוֹ שְׁסוּבְלִים מִבְּנֵי-אָדָם סָבַל אַחַר סָבַל, וְהֵם שׁוֹפְכִים דָּמָיו בְּמַיִם, וְהוּא סוּבַל עַל-בּוֹנוֹת, בְּזִיוּנוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, עִם כָּל זֹאת כְּדָאֵי לְסָבַל וְלִילֵךְ בְּדַרְכָּיו יִתְבָּרַךְ, לְהִיּוֹת סָבֵלן גְּדוֹל עַל כָּל מֵה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, וְנִצְרִיךְ אִפּוֹ. וְיֵשׁ לְדַקְדָּק, לְמֵה קִדָּם בְּעֲשֶׂרָה דוֹרוֹת הַרְאֵשׁוּנִים מֵאָדָם עַד נֹחַ לֹא אָמַר אֶת הַלְשׁוֹן הַזֶּה "עַד שְׁבָא אַבְרָהָם הַזֶּה" וְאֶצֶּל אַבְרָהָם בֵּן כְּתֹב אֶת הַלְשׁוֹן הַזֶּה: "עַד שְׁבָא אַבְרָהָם וְקִבַּל עָלָיו שְׂכַר כְּלָם"? אֵלָּא יֵשׁ לוֹמַר, כִּי נֹחַ לֹא דָאָג בְּעַבּוּר דּוֹרוֹ לְהַחֲזִירָם לְמוֹטָב, אֵלָּא עָסַק בְּחֻקוֹן עֲצֻמוֹ וְהִצִּיל רַק אֶת עֲצֻמוֹ, וְלָכֵן לֹא קִבַּל שְׂכַר כְּנֹגֵד כְּלָם, לֹא כֵן אַבְרָהָם אָבִינוּ מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בְּשִׁבִיל כָּל דּוֹרוֹ, וְהוּא הִלֵּךְ וּפְרָסָם וְגָלָה לְכָלֵם אֶת הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (בְּרֵאשִׁית וְבַה, פָּרָשָׁה מֵג): אָמַר לוֹ הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם: אָנִי לֹא הִיָּה שְׁמִי נִקְרָא לְבְרִיּוֹתִי, וְהַפְרַתְּ אוֹתִי בְּבְרִיּוֹתִי, מַעֲלָה אָנִי עָלֶיךָ כְּאֵלוֹ אֲתָה שְׁתַּף עִמִּי בְּבְרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם; כִּי הוּא מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ. וְכֵן אָמְרוּ (סְפָרִי הָאֲזִינוּ): עַד שֶׁלֹּא בָּא אָבִינוּ אַבְרָהָם לְעוֹלָם, כִּיכּוֹל לֹא הִיָּה הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְלֵךְ אֵלָּא עַל הַשָּׁמַיִם, אָבִינוּ אַבְרָהָם הִמְלִיכוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וְעַל הָאָרֶץ. אָפְלוֹ בְּקֶשׁ הַמָּקוֹם מֵאָבִינוּ אַבְרָהָם גִּלְגַּל עֵינָיו וְאֶף נַפְשׁוֹ הִיָּה נוֹתֵן לוֹ. כִּי הוּא מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ פְּשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, בְּשִׁבִיל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלָכֵן דִּיקָא אֶצְלוֹ אָמַר: "עַד שְׁבָא אַבְרָהָם וְקִבַּל עָלָיו שְׂכַר כְּלָם". וְאָמְרוּ (הַשְּׁמֹטוֹת הַזֵּה, חֲלָק א' רַנְד): מֵה הַשִּׁיב הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְנֹחַ כְּשִׁנְצָא מִן הַתְּבָה וְרָאָה אֶת הָעוֹלָם חָרָב, וְהִתְחִיל לְכַפּוֹת לְפָנָיו, וְאָמַר: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִקְרָאתָ רַחוּם, הִיָּה לָךְ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וְכוּ'. הַשִּׁיבוֹ הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאָמַר: רַעֲיָא שְׁטִיָּא, הַשְּׁתָא אֲמַרְתָּ דָּא לְמָה לֹא אֲמַרְתָּ בְּשַׁעְתָּא דְאֲמַרְתָּ לָךְ: "כִּי אוֹתָךְ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנָיו" וְגו', וְאַחֲרֵי-כֵן "הִגִּנִי מִבֵּיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם", וְאַחֲרֵי-כֵן: "עֲשֵׂה לָךְ תְּבַת עֲצֵי גִפְרִי", כָּל הָאֵי אֲתַעֲבָבִית וְאֲמַרְתָּ לָךְ בְּגִין דְתַבְעִי רַחֲמִין עַל עַלְמָא. וּמִכְּדִין שְׁמַעְתָּא דְתַשְׁתַּזִּיב בְּתִיבּוֹתָא לֹא עָאֵל בְּלַבָּךְ לְמַבְעֵי רַחֲמִין עַל יִשׁוּבָא דְעַלְמָא, וְעַבְדַּת תִּיבּוֹתָא וְאֲשְׁתַּזִּיבַת וְכַעַן דְאֲתַאֲבִיד עַלְמָא פְתַחַת פּוּמָךְ לְמַלְלָא קִדְמִי בְּעִיין וְתַחֲנוּגִים. בִּינָן דַּחֲזָא נֹחַ כָּף, אֲקָרִיב קַרְבָּנִין וְעֲלִין דְכַתִּיב (בְּרֵאשִׁית ח, כ): "וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וְגו', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בָּא וְרָאָה מֵה בֵּין צְדִיקִים שְׁהָיוּ לְהֵם לִישְׁרָאֵל אַחַר נֹחַ וּבֵין נֹחַ; נֹחַ לֹא הֵגִן עַל דּוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, דְכִינָן דְאָמַר קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם (שָׁם יח,

וחלק חזירו בגן עדן. נחתיב נוטל חלקו וחלק חזירו כ: "זַעַקַת סָדָם וְעַמְרָה פִּי רַבָּה", מִיָּד "וַיִּגַּשׁ צַדִּיקִים: ד עשרה נסיונות. א' אור כשדים שהשליכו נמרוד לכנשן האש. ב' לך מארנך. ג' ויהי רעב. ד' הקדוש־ברוך־הוא, עד ששאל, שאם ימצא ומוקח האשה בית פרעה. ה' מלחמת המלכים. ו' עשרה צדיקים, שיכפר לכל המקום בעבורם.

מעמד בין הצמרים שהראהו ששבד מלכות. ז' המילה. ח' וישלח אבימלך ויקח את שרה. ט' גרש האמה הזאת ואת בנה. י' העקדה:

ד עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָה אֲבֹרָהּ אָבִינוּ וְעָמַד בְּכָלֵם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה חֲבָתוֹ שֶׁל אֲבֹרָהּ אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם:

לב, ח): "סְרוּ מֵהָר מִן הַדָּרָךְ", מִיָּד עָמַד מֹשֶׁה בְּתַפְלָה, "וַיַּחַל מֹשֶׁה" וְגו', עד שאתחלתו חלחלה, רבנן אמרי לא הניח משה להקדוש־ברוך־הוא, עד שנתן נפשו עליהם מן העולם הזה ומן העולם הבא, דכתיב (שם לב): "וְאֵם אֵין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ". רואים מכל זה שהצדיקים הקדושים מוסרים את נפשם בשביל עם ישראל, ומפקירים את עצמם, העקר שיהיה טוב לעם ישראל. ולכן זיקא אצל אברהם אבינו הזכיר את הלשון: "עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם", והבן למעשה.

ד עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָה אֲבֹרָהּ אָבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְעָמַד בְּכָלֵם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה חֲבָתוֹ שֶׁל אֲבֹרָהּ אָבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם: צריך שתדע, אהובי, בני! שאברהם אבינו היה ראש למאמינים, והוא היה הראשון שגלה ופרסם את אמתת מציאותו: תבנה בעולם, איך שהכל בהשגחה פרטית, ודבר גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו אלא בהשגחת המאציל העליון, והיה העולם שמים לגמרי, כי עד אברהם אבינו לא הפירו את הקדוש־ברוך־הוא בכלל, עד שאמרו חכמינו הקדושים (במדבר ובה, פרשה יד): אמר לו הקדוש־ברוך־הוא, אברהם, אתה הודעת שמי בעולם, חייך שאני מקנה אותך את העליונים ואת התחתונים. וכדי לראות אם פונתו באמת, נסו אותו בעשרה נסיונות קשים ומרים. ודבר זה טוב על כל בר ישראל, שלוקח על עצמו למסור את נפשו בשביל עם ישראל, שמנסים אותו בנסיונות קשים ומרים, והכל — כדי לראות אם פונתו לשמים, לשם אל עולם, ואין לו שום פניות. ולכן שוכרים אותו ומקיימים עליו רשעים ארורים שמצייקים לו, ואם אדם זוכה להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ואינו מתפעל משום בריה, אז זוכה שכל הבריאה בלה עומדת עליו, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (בראשית ובה, פרשה יב) על הפסוק (בראשית יב, ד): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", אל תקרי 'בהבראם', אלא 'באברהם', שכל העולם בלו עומד על אברהם אבינו, שגלה ופרסם את אמתת מציאותו: תבנה בעולם. ואמרו חכמינו הקדושים (בראשית ובה, פרשה מב): אברהם שהיה תמים וטהור לב ונעשה אוהבו של מקום, נעשה לו הקדוש־ברוך־הוא ברע. ולכן כל בר ישראל שחוגר מתניו להחזיר בני־אדם בתשובה, עליו להתחזק ולא להשבר משום דבר בעולם, כי ינסו אותו בעשרה נסיונות קשים ומרים, כמו שנסו את אברהם אבינו, כי למעלה בשמים רוצים לדעת אם פונתו באמת, כי שם מאד מאד חשוב לב אמת, לב רחב; אשרי מי שחזק בזה, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

וחשב אברהם, שהיו בעיר עם לוט ואשתו ובנותיו עשרה צדיקים, ולפיכך לא התפלל, אחר־כך בא משה והתפלל, והגן על דורו, בין שאמר הקדוש־ברוך־הוא (שמות

ה עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי, אֲשֶׁר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּסָחִים קטו): בְּכָל יוֹם יוֹדוֹר חַיִּב אָדָם לְרֵאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יוֹצֵא מִמִּצְרַיִם; וְנִמְצָא, שְׁפָל בֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל צָרִיף וְחַיִּב לְרֵאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יוֹצֵא עֲכָשׁוּ מִמִּצְרַיִם. וְאָמַר רַבְּנּוּ וְ"ל

ה עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם.

ה עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים. שנולד מעשר מכות וכולם היו במצרים ולא בישראל: ועשרה על הים. אחד ויצקעו המים. שני שנעשה הים כמין אהל ונכנסו ישראל לתוכו דכתיב (חבקוק ג) נקבת צמטיו ראש פרזיו. ג' שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר ומיט דכתיב (שמות יד) וצני ישראל הלכו ביבשה. ד' שקרקעית הים שדרכו צו

(לקויטי-מוהר"ן, חלק א', סימן ד'), שְׁמִצְרַיִם נִקְרָאת עַל שֵׁם שְׁמִצְרַיִם לְיִשְׂרָאֵל (עֵין בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פְּרָשָׁה טו, סִימָן ד'), וְכָל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ צְרוּת וְיִסּוּרִים. וְלִכֵּן כְּמוֹ שֶׁקָּרוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל עֲשֶׂרָה נְסִים בְּיִצְיַאת מִצְרַיִם, כֵּן נַעֲשִׂים נְסִים עִם כָּל בֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, וְאֵין אָדָם שֶׁ לֵב עַל גְּדֵל הַנְּסִים שֶׁעוֹשֶׂה אֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, (נִדָּה ל'): לְעוֹלָם אֲפֹלוּ בְּעַל הַנֵּס אֵינּוּ מִפִּיר בְּנֶסוֹ; כִּי נַעֲשִׂים עִם אָדָם נְסִים כְּאִלּוּ בְּכָל יוֹם, שֶׁהוּא אֲפֹלוּ לֹא תוֹפֵס; כִּי אָדָם הוּא מְלֵא נְסִים, כְּמֵאמְרָם וְ"ל (שׁוּחַר טוֹב, תְּהִלִּים קלו) עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קלו, ד): "לְעֹשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ", וְכִי אַחַר עֲשֶׂה עִמּוֹ דְּבַר שֶׁהוּא אוֹמֵר 'לְבָדוֹ'? אֲלֵא הוּא לְבָדוֹ יוֹדֵעַ מַה פְּלָאִים עוֹשֶׂה, בְּיַצֵּד? אָדָם נִתּוֹן עַל גְּבִי הַמַּטָּה, וְהַנְּחָשׁ לִפְנֵי עַל הָאָרֶץ, בָּא לְעַמֵּד, הַרְגִּישׁ לוֹ הַנְּחָשׁ מִלְּפָנָיו, וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ מַה פְּלָאִים עֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִמּוֹ, וְכִי יוֹדֵעַ? הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא; הֵינּוּ שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ עוֹשֶׂה נְסִים נִסְתָּרִים לְאָדָם, שֶׁאֲפֹלוּ הוּא

המצריים שהיו רודפים אחרי ישראל נתלחלח ונעשה חומר ומיט. דכתיב (חבקוק ג) חומר מים רבים. ה' שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חמיכה אחת אלא חמיכות קטנות כעין לצניס ואצני הצנין מסודרים זה אלל זה דכתיב (תהלים עד) אחת פוררת בעוך ים שנעשה כעין פרורים. ו' שנחקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים. דכתיב (שם) שברת ראשי תנינים על המים והמצריים נקראו תנינים. ז' שגזר הים לייצ גורים כדי שיעצרו כל שצט ושצט צדרך אחד לצדו והיינו דכתיב (שם קלו) לגזר ים סוף לגורים. ח' שקפאו המים כספיר ושוהם וחוכית. כדי שיראו השצטאים אלל אחת אלל. שעמוד האש היה מאיר להם. וזה שנאמר (שם יח) חשכת מים עצי שחקים כלומר קצון המים היה כעצי שחקים כעצם השמים לטוהר. ט' שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם. וזה שנאמר נזלים. י' שלאחר ששמו מהם מה שרלו. הנותרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות. דכתיב (שמות טו) נערמו מים נצבו כמו נד נזלים:

אינו יודע, ולכן "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים", זה סובב בכל יום ויום, שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ עֲשֶׂרָה נְסִים כְּנִגְדַּ עֲשֶׂר סְפִירוֹת שְׁנִמְצָאוֹת בְּתוֹף הַבְּרִיאָה. וְכֵן "וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם", כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סוֹטָה ב'): קָשָׁה זְוִיגוֹ שֶׁל אָדָם בְּקָרִיעַת יַם סוּף. וְכֵן אָמְרוּ (פְּסָחִים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם בְּקָרִיעַת יַם סוּף; וְנִמְצָא, שְׁפָל בֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁזוּכָה לְמִצְאָת בַּת זְוִיגוֹ וְכֵן זוּכָה לְפָרְנִסְתּוֹ, זֶה נְסִים נְגָלִים, עַד שֶׁאֵין אָדָם תוֹפֵס שְׂמָה שְׁמִצְרַיִם אֶת זְוִיגוֹ, וּמוֹצֵא אֶת פְּרִנְסְתּוֹ בְּכָל יוֹם, זֶהוּ גַם בְּקָרִיעַת יַם סוּף, וְלִכֵּן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וּמְלַבְּשׁוֹת בְּתוֹף הַבְּרִיאָה, וְזֶה "וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם"; וְנִמְצָא, שְׁזָה שִׁיף לְכָל בֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם הוּא יוֹצֵא מִמִּצְרַיִם, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ עֲשֶׂרָה נְסִים כְּנִגְדַּ עֲשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, וְכֵן עוֹשֶׂה עִמּוֹ עֲשֶׂר נְסִים עַל הַיָּם, שֶׁהוּא פְּרִנְסָה וְזְוִיג, וְנִמְצָא, שְׁזָה שִׁיף לְכָל בֶּרֶךְ

ז עֲשֶׂרָה נְסִיווֹנוֹת נִסּוּ אָבוֹתֵינוּ אֶת הַמָּקוֹם
 בְּרוּךְ הוּא בַּמִּדְבָּר, שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר יד, כב):
 "וַיִּנְסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְקוֹלִי"
 צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צְרִיף
 לְהִיּוֹת בְּטֵל וּמִבְטָל בְּאֵין
 סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְתַמִּיד
 לְתַת תּוֹדָה וְהוֹדָאָה
 לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עַל
 כָּל הַחֲסָד חֲנָם שְׁעוֹשֶׂה
 עִמּוֹ, כִּי בְּאֵמַת הַמַּאֲמִין
 הָאֵמֶתִי, אֲשֶׁר אֵין שׁוֹם
 מְצִיאוֹת בַּלְעֲדֵיו יִתְבָּרַךְ

ז עֲשֶׂרָה נְסִיווֹנוֹת נִסּוּ אָבוֹתֵינוּ
 אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 בַּמִּדְבָּר, שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר יד):
 וַיִּנְסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים
 וְלֹא שָׁמְעוּ בְקוֹלִי:

כָּלֵל, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁם אֵלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, נֹאמַר וַיִּנְסּוּ אוֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְקוֹלִי:
 הוּא רוֹאֶה רַק נְסִים נְגָלִים שְׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הַקְּדוּשׁ-

בְּרוּךְ-הוּא, כִּי עֲצָם קִיּוּם הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם זֶה נִס אֶחָד גָּדוֹל, כְּפִי רַבּוּי הַקְּלֻפּוֹת וְהַסְטָרָא אַחְרָא,
 הַמְחַלּוֹת וְהַחֲלָאִים רְעִים הַמְזִיקִים אֶת הָאָדָם, לֹא הִיָּה הָאָדָם רְאוּי לְהַתְקַיֵּם כְּרַגְעַ. וְלִכֵּן מִי
 שְׁמַתְבוֹנֵן עַל חֲסְדֵי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, הוּא צְרִיף לְהוֹדוֹת וּלְהִלָּל וּלְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 עַל כָּל שֶׁעַל וְשֶׁעַל וְעַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה. וּבְזֶה שְׁאָדָם מְנַסֶּה אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּזֶה הוּא
 כּוֹפֵר בְּטוֹבַת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, וְעֹנֵשׁוּ גָדוֹל מְאֹד, וּמִזֶּה בָּא שְׁבִינֵי-אָדָם סוֹבְלִים סָבַל כָּל-כֶּף גָּדוֹל,
 כִּי אֵין לָהּ אָדָם שְׁלֵא יִהְיֶה בְּזֶה הָעוֹלָם בְּעֲצָבוֹת וּבְמַרְרֵיּוֹת וּבְדַכְאוֹן פְּנִימִי, וְהַכֵּל בָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 מְנַסֶּה אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הֵינּוּ כְּשֵׁלֵא הוֹלֵךְ לוֹ כִּמּוֹ שֶׁהוּא רָצָה, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא כְּבָר מְטִיחַ
 דְּבָרִים כְּלָפִי מַעְלָה. וּבְאֵמַת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרִכּוֹת נד): בְּכָל מַדָּה וּמַדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָהּ
 הָיִי מוֹדָה לוֹ; כִּי אָדָם צְרִיף תַּמִּיד לְהוֹדוֹת וּלְהִלָּל וּלְשַׁבַּח וּלְפָאֵר אֶת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, עַל
 גְּדֻלַּת הַנְּסִים וְהַנְּפִלְאוֹת שְׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֲסוּר לְנִסּוֹת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַמְנַסֶּה אֶת
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, זֶהוּ פָּגַם בְּאִמּוּנָה, וּמֵה גַם שְׁלִבְסוּף יִסְבַּל סָבַל נוֹרָא מְאֹד. וְהִנֵּה אָבוֹתֵינוּ נִסּוּ
 עֲשֶׂרָה נְסִיווֹנוֹת אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּמִּדְבָּר, וְלִכֵּן עָבַר עֲלֵיהֶם מֵה שְׁעֵבֵר, שֶׁהֲצַטְרַכּוּ לְהִסְתּוֹכֵב
 בַּמִּדְבָּר, וְהִיָּה לָהֶם רַע וְמָר מְאֹד. וְדָבָר זֶה שִׁיף בְּכָל יוֹר וְדוֹר, אָדָם צְרִיף לְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ בְּאֵין
 סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּלְהוֹדוֹת וּלְהִלָּל וּלְשַׁבַּח וּלְפָאֵר אֶת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ עַל כָּל הַנְּסִים וְהַנְּפִלְאוֹת
 שְׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ, וְאִם תִּסְתַּפֵּל הֵיטֵב, אֱהוּבִי, בְּנִי! תִּרְאֶה אֶת גְּדֻלַּת הַנְּסִים שְׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא. וְחֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פְּרָשָׁה כד, סִימָן א'): בָּא וִירְאֶה כְּמָה נְסִים עוֹשֶׂה
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִם הָאָדָם, וְהוּא אֵינּוּ יוֹדֵעַ, שְׁאֵלּוּלִי אוֹכֵל פֶּת כְּשֶׁהִיא חַיָּה, הִיָּתָה יוֹרְדַת לְתוֹךְ
 מַעְיו וּמִשְׁרַטַּת אוֹתוֹ, אֲלֹא בָּרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַעְיָן בְּתוֹךְ גְּרִגְרָתוֹ וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְכֵן אָמְרוּ
 חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (נְדָה לא): לְעוֹלָם אֲפֵלוֹ בְּעַל הַנֶּס אֵינּוּ מְפִיר בְּנִסּוֹ. וְלִכֵּן רְאֵה, אֱהוּבִי, בְּנִי!
 לְהַצְדִּיק עֲלֶיךָ אֶת הַדִּין. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תַּעֲנִית ח): כָּל הַמַּצְדִּיק אֶת עֲצָמוֹ מִלְּמַטָּה
 מַצְדִּיקִים עָלָיו אֶת הַדִּין מִלְּמַעְלָה; וְאֲסוּר לְקַרֵּא תִגָּר כְּלָפִי מַעְלָה, אֲפֵלוֹ שִׂישׁ דְּבָרִים שְׁבִין-אָדָם
 אֵינּוּ מְסַגֵּל לְהַבִּין אוֹתָם, עִם כָּל זֹאת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרִכּוֹת ס): לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם רְגִיל
 לוֹמַר: כָּל מָאן דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד; מֵה שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה — הַכֵּל לְטוֹבָה, וְאֲפֵלוֹ

שלא יכולים להבין כל דבר, כי מי יודע דרכי המקום ברוך הוא יתברך שמו, וכמאמרם ז"ל (פסחים קיח.) מאי דכתיב (תהלים קלו, א): "הודו לה' פי טוב", הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו, עציר בשורו, ואת עני בשיו, יתום בביצתו, אלמנה בתרנגולתה. ולכן אם תלך בדרך זו — להודות ולהלל ולשבח ולפאר את הבורא יתברך שמו, הקדוש-ברוך-הוא ישפיע עליך ערכות

נעימות ידידות ויו חיות
ח עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאָבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא אלקותו יתברך, שיאיר

עליך בגלוי נורא ונפלא מאד. וכל הצרות שבאות לאדם, הן רק מחמת שאינו רוצה לקבל על עצמו את מלכותו יתברך, כי תכף כשעובר על אדם מה שעובר — משברים ונגלים, הוא כבר מטיח דברים כלפי מעלה, שזו כפיות טובה. ולכן דיקא אבותינו שהיו במדבר, נסו את הקדוש-ברוך-הוא בעשירה נסיונות, וקבלו את עגשם שמתו במדבר. והכל מחמת שלא רצו לשמע בקולו של משה, שהוא הדעת של כלל נשמות ישראל, שהאיר בהם (דברים ד, לה): "אתה הראת לדעת פי הנני"ה הוא אלקים אין עוד"; וזכור תזכור את זאת, אהובי, בני, כל ימי חייה, שתשתדל להודות ולהלל ולשבח ולפאר את הבורא יתברך שמו, אפילו שעוברים עליך משברים ונגלים, לעולם אל תטיח דברים כלפי מעלה, שזה בכלל נסיונות שאדם מנסה, כבכול, את הקדוש-ברוך-הוא, כאלו שהוא צריך לעשות רצונה. ובאמת אדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, להיות בטל ומבטל בעיני עצמו, ולהרגיל את עצמו להודות ולהלל אותו יתברך, על כל החסדים שעושה עמו. ואמרו חכמינו הקדושים (זקוט תהלים, רמז תתעה): אין לישראל מה שישלמו להקדוש-ברוך-הוא, אלא הודאה בלבד; כי בזה שאדם מודה על החסדים שהבורא יתברך שמו עושה עמו, על-ידי-זה הוא יכול לעבר את זה העולם בשלום. ובאמת צריך שתדע, אהובי, בני, שיש בזה למוד עמק עמק מי ימצאנו, ורבנו ז"ל גלה לנו (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן קצה) על הפסוק (תהלים ד, ב): "בצר הרחבת לי"; הינו שגם בצרה בעצמה, השם יתברך מרחיב לו. כי אם יסתכל האדם על חסדי השם יתברך, יראה שאפילו בעת שהשם יתברך מצר לו, גם בהצרה בעצמה השם יתברך מרחיב לו ומגדיל חסדו עמו. ואת הלמוד הזה צריכים להתדיר היטב היטב בתוך לבו, ואז ינקה לעבר את זה העולם בשלום. כי באמת יש על האדם עגשים קשים ומרים ודינים, עד שיש בני-אדם שגשברים לגמרי ומטיחים דברים כלפי מעלה מרב צערם הקשה, שזה בכלל הנסיון שמנסים את הקדוש-ברוך-הוא, כאלו הוא יתברך מכרח לעשות את רצונם, ואם לא הולך להם כמו שרצו, אזי בועטים, רחמנא לישון, ובאים לכפירות ואפיקורסות. אבל אם אדם מרגיל את עצמו להודות ולהלל ולשבח ולפאר את הבורא יתברך שמו, על-ידי-זה באמת הוא רואה נסים ונפלאות שהקדוש-ברוך-הוא עושה עמו, וזוה לראות הרחבות שהוא יתברך מרחיב לו. ואם תחדיר בעצמך, אהובי, בני, את הלמוד העמק הזה, אז תוכל לעבר את זה העולם בשלום, ותהיה דבוק בחי החיים בו יתברך, ומכל דבר תראה רק את האלקות הממחה והמהנה ומקיימת את הדבר הזה, ותזכה להעשות כלי להמשיך בך ערכות, נעימות, ידידות, ויו, חיות אלקותו יתברך, והבן למעשה.

ח עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאָבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי, שֶׁתּוֹרָה נִצְחִית וְשִׁבְתָּ גַם עִכְשָׁו. וְאָמַר רַבְּנֵנוּ ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן יג): בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הוּא הַמַּחֲשֵׁל הָאָדָם, כִּי כְּשֵׁי שֶׁלָּאָדָם דַּעַת וְשִׁכְלָה, יוֹדֵעַ בִּידְעַת הַנְּנִי"ה בְּרוּךְ הוּא, זֶה נִקְרָא בְּנִין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, כְּמֵאמָרָם ז"ל (בְּרֵכוֹת לג.): מִי שֵׁי שֶׁ בּוֹ דַּעַה, כְּאֵלּוֹ נִבְנָה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו. נִמְצָא, שְׂגַם עִכְשָׁו יֵשׁ לְכָל

אָחד בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּמַחוּ, אִם הוּא דְבוּק בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, זֶה ח וְלֹא אִירַע קָרִי לַכֹּהֵן נִקְרָא בְּנֵן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְלִכֵּן גַּם עֲכָשׁוּ שְׂיָכִים הַעֲשָׂרָה נְסִים הָאֵלוּ, גְּדוּל. לְפִי שֶׁיֵּל טוֹמַא שֶׁהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד הַדְּבוּק בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הַיּוֹלֵא מַגּוּפוּ הִיָּה הַדְּבַר הוּא. "לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרִיחַ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ"; רַבֵּנוּ ו"ל אָמַר מַגּוּנָה וּמְכוּעַר יוֹתֵר מִשֹּׂאֵר

הַפִּילָה אִשָּׁה מֵרִיחַ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבְּחִים, וְלֹא אִירַע קָרִי לַכֹּהֵן גְּדוּל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ

(לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן כ"ט): כְּשֶׁפּוֹגְמִים בַּדְּבוּר, אֲזִי הַדָּמִים מִלְּחִיצִים בְּמַחֲזִין, וְאֲזִי יֵשׁ נִפְיָלָה, רַחֲמָנָא לְצַלָּן. וְהִנֵּה אִשָּׁה

הִיא בְּסוּד תַּפְלָה, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן י'), בְּסוּד (תַּהֲלִים נֹא, יז): "אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתַּח" — רִאשֵׁי תַבּוֹת אִשְׁ"ת; הֵינּוּ הֶשֶׁב אִשְׁתְּ הָאִישׁ שֶׁהוּא הַתַּפְלָה, וְכֵן הוּא (לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן יח): אִשְׁ"ת רִאשֵׁי תַבּוֹת (דְּבָרִים כו, ו): "אֲכַנִּים שְׁלֹמֹת תִּכְנֶה", וְאֲכַנִּים הֵם הָאוֹתִיּוֹת. וּמוּבָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן כ'), שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְזָפוֹת לַתַּפְלָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי קִדְשָׁת הַבְּרִית. כִּי כְּשִׁישְׁמַר אֶת הַבְּרִית — יִזְכֶּה לַתַּפְלָה. וְזֶה נִס אֶחָד שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאִישׁ כְּשֶׁר הַדְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, שֶׁהַדַּעַת בְּשְׁלֵמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁר לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרִיחַ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ. הֵינּוּ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ זֶה קִדְשָׁת הַבְּרִית, שֶׁעַל יְדוֹ זֹכִים לַתַּפְלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, וְכִשְׁבַּר יִשְׂרָאֵל זֹכֶה לַתַּפְלָה, אֲזִי זֹכֶה לַתְּקוּן הַמַּחֲזִין, שֶׁלֹּא נֹפֵל וְאֵינוֹ בְּבַחֲזִינַת גָּפֶל, אַדְרַבָּה הַמַּחֲזִין שְׁלוֹ בְּשְׁלֵמוֹת, בְּתַכְלִית הַשְׁלֵמוֹת. "וְלֹא הִסְרִיחַ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ מֵעוֹלָם"; מִי שְׂזוּכָה לְשְׁלֹמֹת הַמַּחֲזִין, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, הוּא אֶף פַּעַם לֹא יָבוֹא לְיַדִּי פָּגַם הַבְּרִית, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן לו'), שֶׁבָּשָׂר הַקְדָּשׁ הוּא תְּקוּן הַבְּרִית, כִּי סְלוּקָא דִּיסוּדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא (וְהַר מִשְׁפָּטִים קי): הַמַּחֲזִין שֶׁל אָדָם הֵם כְּפִי הַיְסוּד, אִם אָדָם תִּקֵּן אֶת הַמַּחֲזִין, לֹא יָבוֹא לְיַדִּי פָּגַם הַיְסוּד, וְכֵן לְהִפְךָ — אִם אָדָם לֹא פָּגַם בַּיְסוּד, אֵין לוֹ פָּגַם הַמַּחֲזִין. וְזֶה נִס שְׁנִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאִישׁ כְּשֶׁר הַדְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, שֶׁהַדַּעַת בְּשְׁלֵמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, "וְלֹא הִסְרִיחַ בָּשָׂר הַקְדָּשׁ מֵעוֹלָם", כִּי מִי שְׂזוּכָה לַמַּחֲזִין שְׁלֵמִים, זֹכֶה לַקְדְּשַׁת הַבְּרִית, הַפֶּה סְרַחוּן תַּאֲוֹת נֹאֹף. וְכַמֵּאֲמָרֵם ו"ל (קַדוּשִׁין ע"א): וּמִסְרִיחִים עָרְסוֹתֵם בְּשִׁכְבַּת זְרַע שְׂאִינָה שְׁלֵהֶם. וְכֵן אָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ה', סִימָן ג'): עַל הַפְּסוּק (עֲמוֹס ו, ד): "וּסְרִיחִים עַל עָרְסוֹתֵם", שֶׁהֵיוּ מִסְרִיחִין בְּעֵבְרוֹת עַל מִטּוֹתֵיהֶן. "וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבְּחִים", רַבֵּנוּ ו"ל אָמַר (לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן יז): אֲכִילָה בְּקִדְשָׁה נִקְרָאת בְּחִינַת מִזְבֵּחַ, כַּמֵּאֲמָרֵם ו"ל (בְּרַכּוֹת נה): שֶׁלְּחַנּוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר לוֹ כַּמִּזְבֵּחַ. וְהִנֵּה זָכוּב הוּא קְלַפַּת עֲמֶלֶק, כַּמּוּבָא (קַהֲלַת יַעֲקֹב, עַרְף זָכוּב): עֲמֶלֶק נִתְגַּלְגַּל בְּזָכוּב, וְהוּא נִרְמַז בְּרִאשֵׁי תַבּוֹת (שְׁמוֹת יז, יד): "כֹּתֵב זֹאת זִכְרוֹן בְּיַסְפָּר וְשִׁים בְּאֲזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרְ עֲמֶלֶק" וְגו'. כִּי יְהוֹשֻׁעַ לּוֹחֵם נֶגֶד הַזָּכוּב שֶׁהוּא עֲמֶלֶק. וְזֶה (מְלָכִים ב', א, ב): "לָכוּ דָרְשׁוּ בְּבַעַל זָכוּב אֱלֹהֵי עַקְרוֹן" וְגו', עַקְרוֹן הוּא מְלֶשׁוֹן קָרִי, שְׂזוֹ טַמְאָת עֲמֶלֶק, שֶׁנֹּאֲמַר בּוֹ (דְּבָרִים כה, יח): "אֲשֶׁר קָרָה בְּדֶרֶךְ" וְגו', וְזֶה נִס שְׁלִישִׁי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאִישׁ כְּשֶׁר הַדְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, שֶׁהַדַּעַת בְּשְׁלֵמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. "וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבְּחִים"; הֵינּוּ מִי שְׂזוּכָה לַתְּקוּן הַמַּחֲזִין, תְּקוּן הַדַּעַת, וְהִיא אֲכִילָה שְׁלוֹ בְּקִדְשָׁה, כַּעֲזִין מִזְבֵּחַ שֶׁמְכַפֵּר, לֹא נִרְאָה אֲצִלוֹ זָכוּב, שֶׁהוּא טַמְאָת עֲמֶלֶק. כִּי מוּבָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לקוטי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן ה'): שֶׁהַטְּמָאָה הַזֹּאת בְּאֵה עַל־יְדֵי אֲכִילָה, כִּי לְמֵאֲכָלִים יֵשׁ חֶלֶק בְּחֵלוֹם שְׂרוּאָה טַמְאָת קָרִי. "וְלֹא אִירַע קָרִי לַכֹּהֵן גְּדוּל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים"; רַבֵּנוּ ו"ל אָמַר

טומאות: ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. (לקושי-מהר"ן, חלק ב', סימן קיז): פְּכַל שְׂאֵדָם נִכְנָס
 וּלְפָנֶי עַל פִּי שֶׁהַמִּזְבֵּחַ נִמְקָא מִגּוּלָה הִיא: וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֵשֶׂן. שֶׁלֹּא יֵהָא מִתְמַר וְעוּלָה:
 הַכִּי גְדוּלָּים, שְׁלֹא אֲרַע קָרִי לְכַהֵן גְּדוּל בְּיוֹם
 הַכַּפּוּרִים, כִּי אִזּוּ גִבּוֹרִים הִכְהִין גְּדוּל לְקַדְּשָׁה

הַגְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֵצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ

גְּבוּרָה כְּזוֹ, לִפְנֵי וְלִפְנֵי,

שְׂרָצָה הַיֵּצֵר הָרַע לְהַתְּגַרֵּת בּוֹ וְלִהְיֵשׁוּלּוֹ. וְזֶה גַם רְבִיעֵי שְׁנַעֲשֵׂה לְאִישׁ כְּשֶׁר הַדְּבִיק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ,
 שֶׁהַדַּעַת בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא נִקְרָא כֵּהֵן גְּדוּל, מֵאַחַר שֶׁהַמַּחֲיִן אֶצְלוֹ בְּשִׁלְמוֹת,
 שָׁזָה בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, וְהָיָה רְאוּי שְׂיָבוֹא לְמִקְרָה לְיָלָה, חֵס וְשְׁלוֹם, וּבִפְרָט אִישׁ כְּשֶׁר שָׁשׁב
 בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּכֹל יוֹם אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, הָרִי אֶצְלוֹ כֹּל יוֹם כְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְזֶה הַגַּם שְׁנַעֲשֵׂה לְכֹל
 צַדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֵּהֵן גְּדוּל הַדְּבִיק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ. "וְלֹא כִּפּוֹ הַגְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֵצֵי
 הַמַּעֲרָכָה"; כִּי מוּבָא בַּזֵּהר (רַעֲיָא מֵהֵימָנָא צו כח): אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ — דָּא אוֹרֵייתָא,
 דְּאִתְמַר בֵּהּ (וּרְמִיָה כג, ט): "הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נֹאֵם הַנְּוִ"ה", לֹא תִכְבֶּה וְדָאִי, דְּעַבְרָה אֵינָה מְכַבֶּה
 תּוֹרָה, אֲבָל עַבְרָה מְכַבֶּה מִצְוָה, וּמֵאֵן דְּעַבְד עַבְרָה דְּמְכַבֶּה מִצְוָה דְּאִיָּהֵי גַר הַכִּי מְכַבֶּה גַר דִּילָהּ.
 דְּאִתְמַר בֵּהּ (מְשַׁלִּי כ, כז): "גַר הַנְּוִ"ה נִשְׁמַת אָדָם", מִגּוּפִיָּה וְהָאִי הוּא כְּבוּי דְּאִשְׁתָּאֵר גּוּפָא בְּחִשׁוּכָא.
 וְהַכִּי מֵאֵן דְּסָלִיק שְׁכִינְתָּא מֵאִתְרָהָא, גָּרִים כְּבוּי לְכֹל הָעוֹלָם וְחִשׁוּכָא לְהָהוּא אִתְר. וְחִשׁוּכָא אִיָּהֵי
 עַבְרָה (שָׁם ל, כג): "וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבֻרָתָהּ", וְסָלִיקוּ דְּמִצְוָה מִסְטָרָא דְּעַמִּי הָאֲרָץ לְהוֹן מְכַבֶּה
 מִצְוָה, לְקַיִם בַּהוֹן (שְׁמוּאֵל-א' ב, ט): "וְיִרְשָׁעִים בַּחֲשֵׁן יִדְמוּ"; אֲבָל לְגַבִּי מֵאֲרִי תוֹרָה לִית לָהּ כְּבִיָּה
 עוֹלָמִית בַּהוֹן בְּגִין דְּנִתְרִין לָהּ בְּכַמָּה רְזִין דְּאוֹרֵייתָא דְּאוֹר ר"ז אִתְקַרֵּי וּמִצְוֹת דְּאוֹרֵייתָא דְּמִקְיָמִין
 לָהּ רַבְּנָן תּוֹרָה אִיָּהֵי לְגַבִּיָּהוּ לְיָלָה וְיוֹמָם לֹא תִכְבֶּה עַלִּיהוּ בְּגִין דְּמִקְיָמִין בֵּהּ (יְהוֹשֻׁעַ א, ח): "וְהִגִּיתָ
 בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה". וְעַשְׂן דְּסָלִיק מִפּוּמִיָּהוּ בְּמַלִּי דְּאוֹרֵייתָא אִיָּהוּ עַשְׂן הַמַּעֲרָכָה דְּמִסְדְּרִין לָהּ
 וּמְעֻרִיכִין לָהּ לְגַבִּי בַּעֲלָהּ, כְּגוֹן (בְּמִדְבָר ת, ב): "כִּהְעֵלְתָּךְ אֶת הַנֶּרֶת", דְּאִתְמַר בַּהוֹן (שְׁמוֹת כו, ט):
 "לְהַעֲלוֹת גַר תְּמִיד", וּבְעַשְׂן הַמַּעֲרָכָה וְעַנְן הַקְּטָרֶת דְּאוֹרֵייתָא עַשְׂן דִּילָהּ יִתְעַר מִלְּבָא לְגַבִּי חִכְמָתָא
 דְּאִיָּהוּ בְּמַחָא כְּגוֹנָא דְּעַנְנָא דְּאִתְעֻרוּתָא דְּעַנְנָא מִלְּבָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִּיב (בְּרֵאשִׁית ב, ו): "וְאֵד יַעֲלֶה
 מִן הָאֲרָץ", וּלְבַתֵּר "וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאָדָמָה"; הַכִּי יִתְעַר עַשְׂן מִבִּינָה, דְּאִיָּהֵי בְּלָבָא דְּאוֹקְמוּתָא
 לְגַבִּיָּה הַלֵּב מִבִּין וְסָלִיק לְגַבִּי חִכְמָה דְּאִיָּהֵי כְּמַחָא. וּמֵאֵן עַשְׂן? דָּא דַּעַת, עֲמוּדָא דְּאִמְצֵיתָא.
 דַּעַת לֵב מִבִּין דַּעַת. לְבַתֵּר דְּנַחֲתָא עַשְׂן חִכְמָה לְגַבִּי בִינָה דְּאִינוּן דָּא לְשִׁמְאָלָא, וְדָא לִימִינָא אִיָּהוּ
 נַחֲתָא מְלֵא מֵאָבָא וְאִמָּא מְלֵא י"ה וְכוּ' עֵינֵן שָׁם. וְזֶה גַם חֲמִישִׁי שְׁנַעֲשֵׂה לְאִישׁ כְּשֶׁר הַדְּבִיק בּוֹ
 יִתְבַּרֵּךְ, שֶׁהַדַּעַת בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, "שְׁלֹא כִּפּוֹ הַגְּשָׁמִים"; הִינּוּ הַגְּשָׁמִיּוֹת
 וְהַחֲמִישִׁי וְהַעֲבֹרוֹת שֶׁל כְּטוּל תּוֹרָה וְתַפְלָה אֶת "אֵשׁ שֶׁל עֵצֵי הַמַּעֲרָכָה"; כִּי אָדָם שְׁדִבּוּק
 בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַלֵּב שֶׁל מִבִּין בְּאֵלְקוּתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וּמֵאִיר לוֹ תְּמִיד אוֹר הַתּוֹרָה שְׁלוּמֵד
 וְהַמִּצְוֹת שְׁמֻקִּים, וְלֹא יְכוּלִים לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ, כִּי מֵרַב הַדְּבִיקוֹת שְׁדִבּוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אִזּוּ
 אֶפְלוּ שְׁמַתְגַּבְּרַת עַלִּיו גְּשָׁמִיּוֹת וְחֲמִישִׁי הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יְכוּלִים לְכַבּוֹת אֶת אֵשׁ הַמַּעֲרָכָה, כִּי
 הַצַּדִּיק הַדְּבִיק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, הוּא מוֹכֵן בְּכֹל רַגַע לְהַשְׁרִיף עַל קְדוּשַׁת הַשָּׁם, וּמִדְּמָה לְעַצְמוֹ כְּאִלוֹ הוּא
 שׁוֹכֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ וְנִשְׁרַף אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ — בֵּין בְּתוֹרָה וּבֵין בְּתַפְלָה, וְאִזּוּ אֵף אֶחָד אֵינּוּ יְכוּל לְכַבּוֹת
 אֶת אֵשׁ הָאֲהָבָה שְׁבוּעֶרֶת בּוֹ, בְּסוּד (שִׁיר הַשִּׁירִים ת, ז): "מִיָּם רַבִּים לֹא יִכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֲהָבָה

וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ וְגו'. "וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׁן"; כִּי כָל בֵּר יִשְׂרָאֵל הַדְּבֹק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ נִקְרָא צַדִּיק, בְּסוּד (בַּמִּדְבָּר כּו, יח): "אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ", וְדָרְשׁוּ חֻכְמֵינוּ

הַקְדוּשִׁים (סְכָרֵי פְּנֹסֶה), שְׂיֹדֵעַ לְהִלָּךְ כְּנֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּמּוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן ח), שֶׁהַצַּדִּיק הוּא הַרוּחַ חַיִּים שֶׁל כָּל אֱלוֹ הַמְקַרְבִּים אֵלָיו. וְהֵנָּה הַקְּלָפוֹת נִמְשָׁכוֹת מִבְּחִינַת כְּעַס וְחֲרוֹן אַף, שְׁזָה (תְּהֵלִים יח, ט): "עֲלָה עֵשֶׁן בְּאֵפוֹ", עֵשֶׁן רָאשֵׁי

אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׁן, וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעַמּוּר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים,

הַאֲרֵץ וְעוֹמְדִים בְּלוּי: וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים. בַּשַּׁעַת הַשְּׂמֵחָה נַעֲשֶׂה לְהַס נֶס וּמִשְׁמַחוּס כְּרִיחַ כָּל אֶחָד

תְּבוֹת: עֵקֶרְב, שִׁרְף, גִּחְשׁ, שְׁמֵשׁ בְּאוֹת הַכְּפִירוֹת וְהַמִּינוֹת, וְזֶה נֶס שֶׁשִּׁי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאִישׁ כִּשֶׁר הַדְּבֹק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַדְּעַת בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁר "וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ", שֶׁלֹּא נִתֵּן הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ, שֶׁעַמּוּד הָעֵשֶׁן יִנְצַח אוֹתוֹ, הֵינּוּ הַקְּלָפוֹת עֵקֶרְב, שִׁרְף, גִּחְשׁ, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַכְנִיעַ אֶת הַצַּדִּיק הַדְּבֹק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁמַּחוּ בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא בְּסוּד בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. וְזֶה נֶס גְּדוֹל מֵהַ שְׁקוּרָה עִם הַצַּדִּיק, שֶׁהַקְּלָפוֹת שֶׁהֵן עֵקֶרְב, שִׁרְף, גִּחְשׁ, רוּצוֹת תְּמִיד לְבִטֵּל אוֹתוֹ וּלְנַצַּח אוֹתוֹ, אֲבָל מֵרַב דְּבִקּוֹתָו וּבִטּוּלוֹ אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, לֹא יִכּוּלִים לְנַצַּח אוֹתוֹ. "וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעַמּוּר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים"; עַמּוּר הוּא סוּד הַצְּמִצּוּם, שֶׁצָּרִיךְ כָּל בַּעַל הַשְּׂגָה לְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ תְּמִיד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבִחִינַת רַבּוּי אוֹר. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם זֶה סוֹבֵב עַל תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּיהָ (עֵין הַשְּׂמֵטוֹת הַיְהוּדִים חֶלֶק א' רס), שֶׁאֲסוּר לְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם בְּשׁוּם פָּנִים וְאִפְּן; "וּבְלֶחֶם הַפָּנִים", שֶׁצָּרִיכִים לְרֹאוֹת אֶת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַמֶּאֱכָל, וְזֶה נֶס שֶׁבִיעֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאִישׁ כִּשֶׁר הַדְּבֹק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַדְּעַת בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, הֵינּוּ שֶׁהַצַּדִּיק כָּל-כֶּף דְּבֹק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדַבְּקוֹת אֵמֶת, עַד שֶׁשׁוּם דְּבַר בְּעוֹלָם לֹא יִכּוּל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ, וְזֶה "וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעַמּוּר", שֶׁהוּא סוּד הַצְּמִצּוּם, אֲלֵא אִפְלוֹ שֶׁהוּא מְגִיעַ לְהַשְׂגוֹת הַכִּי גְבוּהוֹת, הוּא מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ, וּמְחַזֵּיק עַצְמוֹ כְּהַכִּי גְרוּעַ, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְּוֹסַפֶּת בּוֹ דַּעַת וְשִׁכְלַת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכֵן "וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם", שֶׁאֵינּוּ מִפְּרִיד בֵּין תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּיהָ, שֶׁהוּא מְקַשֵּׁר עַלְמַא הַדִּין בְּעַלְמַא דְּאֵתִי, וּמִיַּחְדָּם יַחַד. וְכֵן "וּבְלֶחֶם הַפָּנִים", אִפְלוֹ כִּשְׂאוּכַל מְאֹכֵל גִּשְׁמִי, הוּא מִיַּחַד אֶז יַחֲוִידִים קְדוּשִׁים, וּמְקַשֵּׁר עַלְמַא עֲלָאָה בְּעַלְמַא תַּתְּאָה, שְׁזֶה סוּד מְאֹכֵל, יַחֲוִיד הַגִּי' אֲדָנִי, וְזֶה הַנֶּס הַכִּי גְדוֹל שֶׁקוּרָה לְצַדִּיק הַדְּבֹק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ. "עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים", כִּשְׁהַצַּדִּיק דְּבֹק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מְכַנֵּס אֶת אֵמֶת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַמְקַרְבִּים אֵלָיו, אֶז אִפְלוֹ בְּשַׁעַת שֶׁ"עוֹמְדִים צְפוּפִים", אֶחָד לֹא מְזִיק לְשֵׁנִי, כִּי "וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים"; כִּי הַצַּדִּיק הָאֵמֶת הוּא כְּטַל וּמְבִטֵּל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, זוֹכֶה לְהַכְנִיס בְּעַצְמוֹ וּבְמִקְרָבּוֹ, שֶׁתְּמִיד יִהְיוּ בְּטָלִים וּמְבִטֵּלִים בְּעֵינֵי עַצְמָם, עַד שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה הֵם תְּמִיד מִשְׁתַּחֲוִים, שְׁזֶה סוּד הַבְּטוּל, וּמִמִּילָא אֵינָם צְפוּפִים אֲלֵא רְוָחִים, כִּי נִתְּוֹחַ לְהֵם מְאֹד. וְזֶה נֶס שֶׁמִּינֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאִישׁ כִּשֶׁר הַדְּבֹק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַדְּעַת בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֶז מִי שְׁזוֹכֶה לְשִׁלְמוֹת הַדַּעַת, הוּא אֵף פְּעַם אֵינּוּ רַב עִם

רחוק מחזרו חרבע חמות. כדי שלא ישמע את חזרו כשהוא מחודה ומוזכר עונותיו: צר לי המקום שאלין בירושלים. גרסינן. לפי שהיה המקום מזמין להם פרנסתן. ולא הולך אחד מהם ללא משום ולומר פרנסתי דחוקה ואיני יכול לדור בירושלים. ויש ספרים שכתבו בהן כשאלין. ועל העולים לרגל אמר. שלא היה אחד מהם מיצר כשהיה לן בירושלים מחמת דוחק המקום כמו נר לי המקום גשה לי ואשנה (ישעיה מט):

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים:

שהדעת בשלמות, שהוא בגין בית המקדש, כי הוא מלא יראה מרב דבקותו בו יתברך, אינו מתירא רק מהקדוש ברוך הוא, שזה בירושלים — יראה שלם. ולכן היה לו גם, שלא הזיק נחש ועקרב, שהם הקלפות, להצדיק האמת, שזוהי בחינת בירושלים — יראה שלם. "ולא אמר אדם לחברו, צר לי המקום שאלין בירושלים"; כי מוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן א'): "ירושלים הוא על שם יראה שלם, הינו שלמות היראה, וזה גם תשיעי שנעשה לאיש פשר הדבוק בו יתברך, שהדעת בשלמות, שהוא בגין בית המקדש, כי הוא מלא יראה מרב דבקותו בו יתברך, אינו מתירא רק מהקדוש ברוך הוא, שזה בירושלים — יראה שלם. ולכן היה לו גם, שלא הזיק נחש ועקרב, שהם הקלפות, להצדיק האמת, שזוהי בחינת בירושלים — יראה שלם. "ולא אמר אדם לחברו, צר לי המקום שאלין בירושלים"; כי מוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן א'), אשר בירושלים היא בחינת יראה שלם, ולכן פל מי שיש לו יראת שמים שלמה, הוא אף פעם אינו מפחד שאחד ידחה אותו ממקומו. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן עט), אשר מי שזוכה להגיע אל שפלות אמתית, אף אחד לא יכול להוציא אותו ממקומו, שזה סוד (שמות טו, ל): "שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו"; הינו על ידי שזוכין לשפלות, שמתחיל צעמו תמיד בשפלות למטה, תחת מקומו ומדרגתו, על ידי זה "אל יצא איש ממקומו", שום בני אדם לא יוכלו להוציאו ממקומו ולדחות אותו מפרנסתו; כי ברגע שאדם זוכה להגיע לבטול אמת, שהוא בטל לגמרי לאין סוף ברוך הוא, ויש לו יראת שמים שלמה, שזה סוד בירושלים, אז יש מקום לכלם, ואין אחד דוחה את חברו. וזה גם עשירי שנעשה לאיש פשר, הדבוק בו יתברך, שהדעת בשלמות, שהוא בגין בית המקדש, שלמות המחין; כי הוא פל כף דבוק בחי החיים, באין סוף ברוך הוא, ויש לו יראת שמים שלמה, אז אף אחד לא יכול לדחות אותו, שזה "ולא אמר אדם לחברו: צר לי המקום שאלין בירושלים"; אדם זה הצדיק, פמאמרם ז"ל (שבת ל:): "פי זה פל האדם. מאי פי זה פל האדם? אמר רבי אלעזר, פל העולם פלו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר פהנא אמר: שקול זה פנגד פל העולם פלו. שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה שמעון בן זומא אומר: לא נברא פל העולם פלו אלא לצוות לזה. נמצא, שהצדיק הדבוק באין סוף ברוך הוא, שזה בגין בית המקדש, וזכה ליראה שלמה, אף פעם אינו אומר לחברו: צר לי המקום, פי הוא תמיד מוצא את מקומו יתברך. פמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן נו): פשיש לאדם לב, אין שיה אצלו מקום פלל, פי אדרבה הוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו, פי אלקותו בלב, כמו שפתוב (תהלים עג, כו): "צור לכביי"; ואצל השם יתברך נאמר (שמות לג, כא): "הנה מקום אתי", שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו; נמצא, מי שיש לו לב ישראלי, אין ראוי לו לומר, שמקום זה אין טוב לפניו, פי אין שיה אצלו מקום פלל, פי אדרבה, הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, פי הצדיק הדבוק באין סוף ברוך הוא, לא שיה אצלו שאחד יפריע לו. נמצא,

שְׁפָל הַעֲשָׂרָה נְסִים שֶׁהָיוּ בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיָכִים ט בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת. זַעֲרַז שָׁנָה זָרְאֵשִׁית קוֹדֵם שְׁנַשְׁלֵמָה לְכָל צַדִּיק הַדְּבוּק בְּאֵין סוּף בְּרוּף הוּא, וְהִבֵּן הַזְרִיאָה: פִּי הָאָרֶץ. לְזַלּוּע קִרַח וְעַדְמוֹ: פִּי הַבְּאֵר. זָרָה שֶׁל מַרְיָם שֶׁהִיטָה הוֹלַכָה עִם יִשְׂרָאֵל זַמְדַזֵּר זַכַּל לְמַעֲשֵׂה.

ט עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת: צָרִיף

שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר ט עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב עֵנוּ לָהּ: פִּי הָאֶתְוֹן. זֵין שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת, וְאֵלוֹ הֵן:

פִּי הָאָרֶץ, פִּי הַבְּאֵר, פִּי הָאֶתְוֹן, הַקֶּשֶׁת, וְהַמָּן, וּבְיוֹם הַשְּׁבֶת שְׁבֶת וַיִּנְפֹּשׁ.

וְעַלִּיף לְזַכֵּר, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא וְאֵין בְּלַעֲדָיו נִמְצָא, וְהַכֵּל לְכָל אֱלֻקוֹת גְּמוּר הוּא, וְאֶפְלוֹ הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים וְהַחֲמַרִּים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמִים, הֵם לְבוּשׁ וְכֹלֵי לְאוּר הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, כִּי אַחַר יָשׁוּב הַדַּעַת אֲמַתִּי זֹכִים לִידַע וְלִהְבִּין וְלִהְשָׁפִיל, אֲשֶׁר לֹא שִׁיף בְּכָלֵל שֶׁתְּהִיָּה אִיזוֹ מְצִיאוֹת בְּלַעֲדָיו יִתְבַּרַךְ כָּלֵל, כִּי בְּכָל תְּנוּעָה וְתַנוּעָה שֵׁם אֱלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשִׁים כְּאֵלוֹ, אֲשֶׁר לְפָנָי מְרָאָה עֵינַיִנוּ — דּוֹמָם, צוֹמַח, חֵי, מְדַבֵּר, אֶלָּא מַצַּד הַלְבוּשׁ שֶׁהַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּשֵׁשֶׁת יָמִים, שֶׁהֵם כְּגִגַּד הַשֵּׁשׁ סְפִירוֹת: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפָאֲרַת, נְצִחַת, הוֹד, יְסוּד, גְּדָמָה כְּאֵלוֹ הֵם נִפְרָדִים, חַס וְשְׁלוֹם, מִמֶּנּוּ יִתְבַּרַךְ, וְכָכֵל שֶׁהוּא יוֹתֵר מִקְרֵב אֶל יוֹם הַשְּׁבֶת, אִזּוֹ מְאִירָה הַמְלָכוֹת בְּהָאֲרָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה מְאֹד, שֶׁזֶה סוּד הַזְּוִיג בְּשֶׁבֶת, שֶׁאִזּוֹ מִתְיַחֲדִים יְסוּד וּמְלָכוֹת יַחַד, הֵינּוּ שְׂזוּכִים לְהַמְשִׁיף קִדְשֵׁיף וְשִׁמְחַת הַשְּׁבֶת עַל שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֵל, כַּמּוּבָא בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ו'ל' (לְקוּטִי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק ב', סִימָן כ'), שֶׁבְּשֵׁשֶׁת יָמִים יֵשׁ פְּעֻלוֹת הַמְשָׁנוֹת, אֲבָל בְּשֶׁבֶת יֵשׁ אַחַדוֹת הַפְּשׁוּט. וְעַקֵּר הַשְּׁלֵמוֹת — לְקַשֵּׁר וְלִיחַד אֶת הַפְּעֻלוֹת הַמְשָׁנוֹת אֶל הָאֶחָדוֹת הַפְּשׁוּט. וְלִכְּן הָאֵדָם נִבְרָא אַחֲרוֹן שְׁבַבְרִיאָה, וְקָרוֹב מְאֹד לְיוֹם הַשְּׁבֶת. וְלִכְּן יֵשׁ לוֹ דַּעַת לְגִלוֹת אֶת הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת שֶׁנִּמְצָאִים בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ו'ל' (לְקוּטִי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק א', סִימָן נו'), וְלְגִלוֹת אֶת אֲמַתַּת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ בְּגִלּוּי רַב מְאֹד. וְכִדִּי שֶׁתְּהִיָּה טוֹבָה לְאָדָם, שְׂיֻכַּל עַל יָדָם לְהִבִּין וְלִהְשָׁפִיל בְּיָתֵר שְׂאֵת וּבְיָתֵר עַז אֶת אֲמַתַּת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ, כִּי עֲשָׂרָה דְּבָרִים בְּעָרֵב שֶׁבֶת "בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת" דִּיקָא, הֵינּוּ בֵּין גְּשָׁמִיּוֹת וְחֲמַרִּיּוֹת שֶׁל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, לְרוּחַנְיּוֹת גְּלוּי אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׂמַאִיר בְּשֶׁבֶת. "וְאֵלוֹ הֵן: פִּי הָאָרֶץ", שֶׁתְּבַלַּע אֶת קִרַח, שֶׁפָּגַם בְּאֲמוּנַת חֲכָמִים, וְרָצָה לְהַפְּךָ אֶת יָמִין לְשְׂמָאל וְשְׂמָאל לְיָמִין, וְלִכְּן דִּיקָא "בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת" — בֵּין שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֵל — תְּכֵלִית הַגְּשָׁמִיּוֹת, לְבֵין יוֹם הַשְּׁבֶת — תְּכֵלִית הַרוּחַנְיּוֹת, נִבְרָא "פִּי הָאָרֶץ", שֶׁבּוֹ יַעֲשֵׂה דִין עִם הַרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים הַמְצִיָּקִים לְצַדִּיקִים. וּמֵאִזּוֹ שֶׁנִּבְרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "פִּי הָאָרֶץ", שֶׁתְּבַלַּע אֶת הַרְשָׁעִים, מִשֵּׁם יוֹנְקִים כָּל הַצַּדִּיקִים שְׂנוּקָמִים בְּשׁוֹנְאֵיהֶם, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֵׂה דִין כְּאֵלוֹ הַרְשָׁעִים שְׂקָמִים עַל הַצַּדִּיקִים, וְנִבְלָעִים בְּאָרֶץ — כָּל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ, שְׂמַת מִיָּתֵהּ מְשָׁנָה, רַחֲמֵנָא לִישׁוּבָן, עַל שְׂמַצִּיק לְצַדִּיק. "וּפִי הַבְּאֵר"; שֶׁיְהִיָּה כַח לְצַדִּיקִים לְהַמְשִׁיף הַשְּׁפָעוֹת טוֹבוֹת לְעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶה בְּאֵר מִים חַיִּים. "וּפִי הָאֶתְוֹן"; שְׂיֻכּוֹ הַצַּדִּיקִים לְשַׁמַּע אֶת קוֹל הַפְּגִימֵי מִהַבְּרִיאָה, אֶפְלוֹ מְרַגְלֵי הַסּוֹסִים נְשַׁמְעִים לְצַדִּיקִים רְוֵי וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת, וּמִכָּל שְׂפָן מִקּוֹל הַחַיּוֹת וְצִפְצוּפֵי הָעוֹפּוֹת, שְׂזוּכִים לְשַׁמַּע דְּבָרִים גְּעֻלָּמִים, כְּסוּד: "וַיִּפְתַּח הַזֶּה" אֶת פִּי הָאֶתְוֹן, מִכָּל שְׂפָן מֵהַ שְׂבִינֵי-אָדָם מְדַבְּרִים. וְכַמּוּבָא בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ו'ל' (שִׁיחּוֹת-הַרְ"ן, סִימָן נב), אֲשֶׁר מִכָּל הַדְּבָרִים צוּעֵק כְּבוֹד הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. "וְהַקֶּשֶׁת" — זוֹ זְכוּת הָאָבוֹת, שֶׁהֵם תֵּלַת גְּוִנִין, כַּמּוּבָא (וְהַר פְּנִיחָס רטו): הַכִּי

השמשות נגזר עליה שמדנר עס זלעס: והקשת. ללות
 צריח שלא יהיה עוד מזול: המן. שירד לישראל
 ארבעים שנה צמדנר: והמטה. שנעשה צו האומות
 ושל סנפרינון היה: והשמיר. כמין חולעת צריחו

שְׁמוֹרִיד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא מֵעַם יִשְׂרָאֵל, שְׁעַל
 יָדָם יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,
 כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (תְּנַחֲמוּמָא
 בְּשִׁלַּח): לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה
 אֶלָּא לְאוֹכְלֵי הַמָּן.
 "הַמִּטָּה" שָׁבוּ קָרַע מִשֵּׁה
 אֶת הַיָּם, וְהִעֲנִישׁ אֶת
 פְּרַעְיָה בְּעֶשֶׂר מִכּוֹת,
 וְהוֹצִיא אֶת עַם יִשְׂרָאֵל
 מִמִּצְרַיִם, וַעֲשֵׂה לָהֶם אֶת
 כָּל הַנְּסִים. "וְהַשְּׁמִיר",

**וְהַמִּטָּה, וְהַשְּׁמִיר, הַכְּתָב,
 וְהַמְּכָתָב, וְהַלּוּחוֹת. וַיֵּשׁ
 אוֹמְרִים, אֶף הַמְּזִיקִין,
 וְקִבּוּרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל
 אַבְרָהָם אָבִינוּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים,
 אֶף צָבַת בְּצָבַת עֲשׂוּיָה:
 , שְׁבַעַה דְּבָרִים בְּגֻלָּם
 וְשְׁבַעַה בְּחָכָם. חָכָם אֵינוֹ**

כשעורה כשהיו מראים אותו
 על האזנים הרשומות זדיו הן
 נצקעות מאליהן. וצו פתחו
 אזני האפוד והחושן דכמיז
 צהו צמלאותם: והכתב.
 צורת האומיות שהיו חקוקות
 צלוחות: והמכתב. שהיו
 נקראין מכל הארבע לזדים:
 והלווחות. של סנפרינון היו.
 ארכן ששה ורחבן ששה.
 וענין שלשה. כאזן אחת
 שארכה ורחבה ועוציה שוין

שָׁבוּ חֲתָכוּ אֶת אַבְנֵי בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, כְּמֵאֲמָרָם
 ו'ל (סוֹסָה מח:): שְׁמִיר — שָׁבוּ בְּנֵה שְׁלֹמֹה אֶת
 בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. "וְהַכְּתָב וְהַמְּכָתָב", שִׁיְהִיָּה כַּחַ
 לְאָדָם לְכַתֵּב וּלְהַעֲבִיר אֶת חֻמְתּוֹ עַל הַסֵּפֶר.
 "וְהַלּוּחוֹת", שְׁבָהֶם נִכְלָלָת כָּל הַתּוֹרָה. "וַיֵּשׁ
 אוֹמְרִים אֶף הַמְּזִיקִין", עַל-יְדֵי הַדְּבִיר שְׁאָדָם
 מְדַבֵּר מֵה שְׁלֹא צָרִיךְ, וְאֵינוֹ שׁוֹמֵר עַל דְּבִירוֹ,
 עַל-יְדֵי-זֶה הוּא בּוֹרָא אֶת הַמְּזִיקִים. "וְקִבּוּרְתוֹ
 שֶׁל מֹשֶׁה", שְׁמַצִּיל אֶת נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעוֹן
 פְּעוֹר, שֶׁהִיא תַּאֲנוֹת נֶאֱמָר. "וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
 אָבִינוּ", שֶׁהַצִּיל אֶת יִצְחָק. "וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אֶף
 צָבַת בְּצָבַת עֲשׂוּיָה"; עַל-יְדֵי הַדְּבִיר שֶׁהִיא
 בְּחִירְתוֹ שֶׁל אָדָם, נִבְרָאוּ כְּלֵי עֲבוּדָה לְאָדָם. וְכָל
 אֵלוֹ הַעֲשָׂרָה דְּבָרִים, הֵם עֲנִינִים דְּקִים וְרוֹחֲנִיִּים

ונחלקה לשנים ונגללים היו וחלוצים מגלגל חמה: אף
 המזיקין. חלו השדים שלאחר שצרא הקצ"ה חלם
 וסוה היה מתעסק בצריחתן וכשצרא רוחמיהן לא
 הספיק לברוא גופיהן עד שקדש היום ונשאר רוחות
 זלל גוף: ואילו של אברהם אבינו. נגזר עליו צין
 השמשות שיהיה נאחו צסנך צקרניו צשעת העקדה:
 אף צבת בצבת עשויה. חרגוס מלקחים לנחמה.
 הנצח אינה נעשית חלל צנצח אחרת וראשונה מי
 עשאה על כרחך מאיליה נעשית צדי שמים ונצחית צין
 השמשות. וזה נדחה צגמרא צפרק מקוס שנהגו (דף
 נד) ואמרו אפשר שהנצח הראשונה נעשית צדפוס
 שהחיתו הנחשת צאש והציקוהו צמוך הדפוס ונעשית
 הנצח מיד: י גולם. לשון גולמי כלים שלא נגמרה

עד מאד, מסוד סתרי נסתרות הבחירה, שהיו צריכים להברא בין השמשות דיקא, הינו בין ששת
 ימי החל, שהם ששת ימי המעשה, שבהם הקלפות שורות, ובין שבת-קדש, שבו שבת וינפיש,
 ונתגלה גלוי אלקיותו יתברך בגלוי רב ונורא מאד. ומהעשרה דברים האלו למדו גדולי מבחרי
 הצדיקים, איך להנהיג את העולם, ולתן לכל אחד עצה כפי דרכו והבנתו ובחינתו בשמש נשמתו,
 ובאלו העשרה דברים תלויים סתרי נסתרות הבריאה, שרק זפי הראות יכולים להבין מה זה,
 והבין למעשה.

י שְׁבַעַה דְּבָרִים בְּגֻלָּם וְשְׁבַעַה בְּחָכָם: הַגֵּלָם עֲדִיף מֵעַם הָאָרֶץ וְכָל שְׁפָן מִבּוֹר, וְנִקְרָא גֵלָם —

מְלִשׁוֹן גְּלָמִי, כָּלִי עֵץ, שֶׁהוּא אִישׁ תָּם, הִפְּךָ
הַחֶכֶם, שְׁעֵדִין לֹא נִשְׁלָמָה דַעְתּוֹ. נִשְׁאַלָּה
הַשְּׂאֵלָה, לָמָּה מִתְחִיל "שְׁבָעָה דְּבָרִים בְּגֻלָּם",
וְאַחַר-כֵּן מְזַכֵּיר "וְשִׁבְעָה בְּחֶכֶם", וְהוּא מְזַכֵּיר
אֶת שְׁבַעַת הַדְּבָרִים שֵׁשׁ
בְּחֶכֶם, וּמְסִיִּים:
"וְחִלּוּפִיהֶן בְּגֻלָּם", לָמָּה
אִם כָּבֵר מִתְחִיל עִם
הַגֻּלָּם, שְׁלֹא יִפְרֹט
חֲסָרוֹנוֹת הַגֻּלָּם הִפְּךָ
מִיתְרוֹנוֹת הַחֶכֶם? אֵלֹא

בָּא לְרַמֵּז לָךְ, אֱהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כָּל אֶחָד לֹא נוֹלָד חֶכֶם אֵלֹא גֻלָּם גְּלָמִי, כָּלִי עֵץ, וְהוּא צְרִיף
לְעֵבֶד עַל עֲצָמוֹ לְהַגִּיעַ אֶל מַדּוֹת טוֹבוֹת, כִּי כָּלִי יִגִּיעַ וְטָרְחָה, אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְשׁוֹם מְדָה
טוֹבָה, כִּי צְרִיכִים הִרְבָּה לְהִתְיַגֵּעַ, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (שִׁיחֻת-הַר"ן, סִימָן קע) לְמוֹתְרָב"ת ו"ל,
בְּשָׁעָה שֶׁשָּׂאֵל אוֹתוֹ, לָמָּה כִּמּוֹ יֵרָאִים נִתְיַגְעוּ בְּעִבּוֹדַת הַשָּׁם יִתְבַּרְךָ הִרְבָּה מְאֹד, שְׁקוֹרִין
(הָאֲרִיּוּן), וְאִי-עַל-פִּי-כֵן לֹא הִגִּיעוּ לְמַדְרַגַת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים? וְהַשֵּׁב רַבֵּנוּ ו"ל בְּתַמִּימוֹת
וּבְפִשְׁטוּת: מִסְתַּמָּא לֹא הִתְיַגְעוּ כָּל-כֶּף. וְאָמַר בּוֹ הַלְשׁוֹן: מִן הַסֵּתֶם הָאֵבֶן זַיִא גִיט גִיט גִיט גִיט גִיט גִיט גִיט.
כִּי הַכָּל, שֶׁהֶעֱקָר הוּא הִתְיַגֵּעַ, וְהַכָּל לְפִי רַב הִמְעַשֶּׂה. וְלָכֵן אִף אֶחָד לֹא נוֹלָד חֶכֶם, אֵלֹא הוּא
צְרִיף לְהִתְיַגֵּעַ לְצֵאת מִבְּחִינַת גֻּלָּם גְּלָמִי, כָּלִי עֵץ, וְלָבֹא אֶל חֶכְמָה. וְלָכֵן מִתְחִיל "שְׁבָעָה דְּבָרִים
בְּגֻלָּם"; שֵׁשׁ בּוֹ הִפְּךָ מִהַחֶכֶם, אֲבָל הוּא יָכוֹל עַל-יָדֵי יִגִּיעַ וְטָרְחָה לָבֹא אֶל מַעְלַת הַחֶכֶם,
וּמְסִיִּים "וְחִלּוּפִיהֶן בְּגֻלָּם", שֶׁמִּסְפֵּן הַגֻּלָּם, שְׁלֹא רוּצָה לְהִיּוֹת חֶכֶם.

חֶכֶם אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפָנָיו מִי שֶׁהוּא גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֶכְמָה וּבְמִנְיָן: עֶקֶר הַחֶכְמָה שֶׁל הַחֶכֶם, שֶׁמִּבְּטֵל
אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בְּרוּף הוּא, שְׁזָה עֶקֶר הַחֶכְמָה, בְּסוֹד: כ"ח-מ"ה, אוֹתִיּוֹת
חֶכְמ"ה, כִּמּוּבָא בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּשֵׁי-מוֹתְרָן, חֶלֶק ב', סִימָן פב), וְלָכֵן הוּא אִף פֶּעַם לֹא יִתְחִיל
לְדַבֵּר בְּפָנָיו מִי שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֶכְמָה וּבְמִנְיָן. וְזוֹ מְדָה יִקְרָה מְאֹד מְאֹד, שֶׁאָדָם צְרִיף לְהִרְגִיל אֶת
עֲצָמוֹ לֹא לְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִם שׁוֹם בְּרִיָּה, אֵלֹא אִם הוּא שׁוֹאֵל אוֹתָךְ — תַּעֲנֶה לוֹ, וְאִם אֵינוֹ
שׁוֹאֵל אוֹתָךְ — אַל תִּתְחִיל לְדַבֵּר אִתּוֹ. וְזֶה סִימָן שֶׁל חֶכֶם. לֹא כִּפְאֶשֶׁר נְהוּג אֲצֵל גֻּלָּם גְּלָמִי, כָּלִי
עֵץ, שֶׁהוּא צְרִיף תָּמִיד לְהִתְחִיל לְדַבֵּר, וְאַחַר-כֵּן נִכְנָס בּוֹכּוּחִים וּמְחַלְקֵת, וְגוֹרֵם לְעֲצָמוֹ צְרוּת,
כִּמּוֹ שֶׁאָמַר הַחֶכֶם מִכָּל אָדָם (מְשַׁלֵּי י, יט): "בְּרַב דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל פֶּשַׁע, וְחוּשָׁף שְׁפָתָיו מִשְׁכִּיל".
וְלָכֵן עֶקֶר חֶכְמַת הַחֶכֶם, שֶׁאֵינוֹ מִתְחִיל לְדַבֵּר עִם אִף אֶחָד, וּמִכָּל שֶׁפֶן לְפָנָיו מִי שֶׁהוּא גְּדוֹל מִמֶּנּוּ
בְּחֶכְמָה וּבְמִנְיָן.

וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ: עֶקֶר חֶכְמַת הַחֶכֶם, שֶׁאִף פֶּעַם אֵינוֹ נִכְנָס בְּאִמְצַע שִׁיחָה, שֶׁשָּׂגִי
בְּגִי-אָדָם מְדַבְּרִים, כִּי זֶה מוֹכִיחַ עַל חֶסֶר דַּעַת; כִּי אִם שָׂגִי בְּגִי-אָדָם מְדַבְּרִים, מָה אִתָּה
צְרִיף לְתַחַב רֵאשָׁף וּלְהִתְעַרֵּב בִּיגִיָּהֶם.

וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהִשָּׁיב: עֶקֶר חֶכְמַת הַחֶכֶם שֶׁהוּא חוֹשֵׁב לְפָנָיו שֶׁמִּתְחִיל לְדַבֵּר, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר כָּלִי
מִחֻשְׁבָּה, אֲשֶׁר זֶה הַגְּרוּעַ בְּיוֹתֵר, וּמוֹכִיחַ שֶׁהוּא גֻּלָּם גְּלָמִי, כָּלִי עֵץ. אָדָם צְרִיף לְחַשֵּׁב לְפָנָיו
שֶׁמְדַבֵּר, וּכְמֵאֵר הַחֶכֶם: "כָּל זְמַן שֶׁהַדְּבוּר אֲצִלִּי, אֲנִי מוֹשֵׁל עַל הַדְּבוּר, כִּיִּן שֶׁיִּצָּא הַדְּבוּר מִפִּי,

כהלכה וכן צאליהוא הוא אומר (איוב לו) כתר לי זעיר ואחר: שואל כענין ומשיב כהלכה. לדבר אחד הוא נמנה כאן. והכי פירושו התלמיד שואל כענין כלומר צאותו ענין שהם עוסקים בו. ואז הרב משיב כהלכה. אבל אם ישאל התלמיד שלא כענין הוא מביא לרב ששיב שלא כהלכה על דרך שאמר רבי חייא לרב (שבת דף ג) כי קאי רבי צהאי מסכתא לא תשייליה במסכתא

אחריתי. וכן אמה מולא צאנשים אשר היו טמאים לנפש אדם שראו את משה עוסק בהלכות הפסח ושאלו לו אותו ענין: ואומר על ראשון ראשון. וכן מצינו בהקצ"ה שאמר לו משה (שמות ג) מי אנכי כי אלך אל פרעה היא הראשונה. וכי אוליא את בני ישראל הרי שניה. והשיבו הקצ"ה על הראשונה כי אהיה עמך. ועל השניה צהויליך את העם ממנרים תענדון את האלהים: ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. אם פוסק דין מן הסברה מדעתו לא יאמר כך שמעתי מרבותי. ומצינו צאנשי חרן כששאל מהם יעקב (בראשית כט) השלום לו אמרו לו שלום והנה רחל צתו צאה עם הנאן. כלומר זה אנו יודעים ואם ששאל יותר הנה רחל

לך. ומובא בדברי רבנו ז"ל (לקיט"י מוה"ר"ן, חלק ב', סימן ז'), אשר יש לאדם שכל פנימי ושכל מקיף, וכשלומד עם תלמידים, הוא מוציא את הפנימי אליהם, ונקנס אצלו המקיף, ונעשה פנימי, ועכשו יש לו מקיף חדש. ולכן כשהתלמיד שואל כענין, כי הוא רוצה לקבל את המוח הפנימי של רבו, על-ידי-זה משיב כהלכה, שרבו משיב לו, ונקנס מקיף חדש, ובכל פעם ששואלים את הרב, הוא משיב שכל צמק פנימי חדש; כי כשהתלמיד תמיד שואל את רבו ענין חדש ורבו משיבו, אז נגדל שכלו של התלמיד, כי מה שהיה אצלו עד עכשו מקיף ולרבו פנימי, אזי הפנימי של רבו נקנס לתוך מוח התלמיד ולרבו נקנס פנימי חדש, ויש לו עכשו מקיף חדש, וכן בכל פעם כשהתלמיד שואל כענין ואזי רבו משיב כהלכה.

ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: עקר חכמת החכם, שתמיד כשמדבר ידבר כסדר שבחר לעצמו, ולא יפגס מענין לענין, שלא באותו ענין, וכן כששואלים את מישהו דבר כלשהו, תמיד ירגיל את עצמו לענות על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי: עקר חכמת החכם, שאינו מתבייש לומר על דבר שלא שמע 'לא שמעתי'. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ד): למד לשונך לומר 'איני יודע', שמא תתבדה ותאחז, כי אסור להתבייש לומר: 'לא שמעתי' ו'איני יודע', כי יותר בושה להגיד

שואל כענין ומשיב כהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, וישאל כענין, הוא צריך לבקש סליחה ולתרוץ את עצמו, אשר לא לזה התכונן, ולא לזה התכונן, ואז כבר מאחר.

שואל כענין ומשיב כהלכה: עקר חכמת החכם, ששאל כענין, הנינו כששואל את רבו, הוא שואל כענין, רק באותו ענין, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (שבת ג): כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דלמא לאו אדעתיה. וכן אמרו (בבא בתרא קיט): בנות צלפחד חכמניות הן, שלפי שעה דברו, שמצאו למשה שעוסק בעניני גחלאות, ושאלו אותו בענין גחלתן; ולכן כשהתלמיד שואל כענין במה שהרב מדבר, ולומד עם התלמידים, על-ידי-זה הוא משיב כהלכה, כי זו דרכו של הרב, כששואלים אותו באותו ענין ששואלים עכשו, הוא יענה

על כל דבר אני יודע, שמעתי, בשעה שבאמת יומר מזה: ומודה על האמת. ואף על פי שיכול להעמיד לא שמע.

ומודה על האמת: עקר חכמת החכם, שיהיה מודה על האמת, ולא יתבייש מפני שום

בן-אדם לומר טעיתי, בן-אדם שאמרו חכמינו

הקדושים (שבת ג:): דברים שאמרתי אתמול

טעות הן בידי. וזו המעלה הכי עליונה, שיש

לאדם פת ואמץ להגיד לכלם שטעה, אם הוא

יודע את האמת —

האמת. וחלופיהן בגלם:

יא שבעה מיני פרעניות באין

לעולם על שבעה גופי עברה.

מקצתן מעשרין ומקצתן אינן

מעשרין, רעב של בצרת

באה, מקצתן רעבים ומקצתן

להקל בקדשי דורות ושמע משה ויטב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי: וחלופיהן בגולם. חלוק הדברים הללו שנחכס הם בגולם: יא רעב של בצורת. הגשמים מועטים וממון כן השער מחיקר: רעב

שטעה, וזו מדה הכי יפה.

וחלופיהן בגלם: שהוא גלמי, כלי עצ, שאף פעם אינו רוצה להחכים, והוא בדיוק ההפך מהחכם, במקום ללמד ולהודות על האמת שטעה, הוא אוהו בשקריו ובשטיותיו. וכן

תמיד הוא הדיוט קופץ בראש ומדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמגן, ותמיד כששני

בני-אדם מדברים, הוא צריך להפגס באמצע, והוא מבהל ומבלבל, ואינו יודע מה הוא שואל

ואינו יודע מה הוא משיב, אין אצלו ראשון ואין אצלו אחרון. ומכל זה צריך אדם ללמד איה

שצריכים לבקש את הקדוש-ברוך-הוא שיחונן אותו דעת ושכל, וכן צריכים לכוון בכל יום בעת

תפלתו באמרו: "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה", כי כל אדם נולד גלם, וצריך לבקש

הרבה רחמים ממי שהרחמים אצלו, שיחוננהו בדעה ברוכה, צלולה ומזככת, ושיזכה להיות חכם, פי הרבה צריכים לבקש את הקדוש-ברוך-הוא על חכמה, בינה ודעת, כי אם יש לו דעת יש לו

פכר הכל, וכמאמרם ו"ל (נדרים מא): דעת קניית — מה חסרת, דעת חסרת — מה קניית; והבן

למעשה.

למה יא שבעה מיני פרעניות באין לעולם על שבעה גופי עברה: צריך שתדע, אהובי, בני! למה

נקט בדיוק שבעה גופי עברה, שעל-ידי-זה באים שבעה מיני פרעניות לעולם? אלא הם כנגד

השבע ספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, והשבע עברות האלו גורמות כל

הצרות והפרעניות בעולם. ומי שמקל בזה, יקלו לו חטיו, רחמנא לישכון. ולכן צריכים להזהר

בדברים אלו מאד מאד, כי בנפש האדם דבר זה, ומה גם שכל העולם יכולים לסבל בשבילו,

ומרה תהיה באחרונה.

מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין, רעב של בצרת באה, מקצתן רעבים ומקצתן שבעים:

הינו אלו שמעשרים את התבואות ונותנים מעשר ממה שחייבים במעשר, הם תמיד שבעים, ולא חסר להם כלום, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (במדבר ובה, פרשה יב, סימן יא) על הפסוק (דברים יד, כב): "עשר תעשר", עשר בשביל שתתעשר. וכן אמרו חכמינו הקדושים (דברים ובה, פרשה ד, סימן י): "האדם הזה כשנבדק ומפריש מעשרותיו כראוי, מרחיבין לו את גבולו. ולכן כל מי שמעשר תמיד את מה שנותן לו הקדוש-ברוך-הוא — הוא שבע, ולהפך — אלו שלא

של מהומה. מפני הגייסות אין יכולים לאסוף התנועה: רעב של כליה. השמים כנחל והארץ כנחושה: שלא נמסרו לבית דין. שלא עשו צהן לין תורה: ועל פירות שביעית. שעושים צהן סמורה ואין נוהגין צהן קדושה שביעית: ענוי הדין. שידעים להיכן הדין נוטה ומעכזין ואין פוסקין אותו: עוות הדין. לזכות את החייב לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פירות שביעית. חרב באה לעולם על ענוי הדין, ועל עוות הדין, ועל המורים בתורה

גמרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצרת באה: הזינו קדם באר שרק מקצתן מעשרין, אזי הם שבעים, ומקצתן אינן מעשרין, מקצתן רעבים וקא עליהם בצרת, אבל פה מדבר שגמרו כלם לא לעשר, ומה גם שלא מחו בידם אלו שפן עשרו, אזי העון של כלם — "רעב של מהומה ושל בצרת באה", שכלם נכנסים בפחד, שזה יותר קשה מבצרת, כי ברגע שנוכנסת מהומה, כלם מפחדים מה יהיה ואיך יהיה, וזה הורס את כלם. ואמרו חכמינו הקדושים (איכה ובה פתיחתא, סימן כד) על הפסוק (ישעיה כג): "כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה להנו"ה אלהים צבאות", יום מערוב, יום דבנה, יום דבכיה, עין שם. כי מהומה זה בפחד לא רגיל, ומכניס את האדם בלחץ גדול מאד. וכן אמרו חכמינו הקדושים (תורת פהנים בחקתי) על הפסוק (ויקרא כו, כו): "ואכלתם ולא תשבעו", זה רעב של מהומה.

ושלא לטל את החלה, רעב של פליה באה: מי שקבל על עצמו לא להפריש חלה מן העסה, עונו בראשו, ורעב של פליה באה עליו ועל כל העוזרים לו, כי מצות חלה היא יקרה מאד בעיניו יתברך, כי בזה מראה את גדל אמונתו, שהוא מפריש חלה מן העסה. והמצנה היו שייכת לנשים, כמאמרם ו"ל (בראשית ובה, פרשה יז, סימן ח): מפני מה נתן לה מצות חלה, על-ידי שקלקלה את אדם הראשון, שהיה גמר חלתו של עולם, לפיכך נתן לה מצות חלה. ולכן, רחמנא לצלן, אם מבטלים מצות הפרשת חלה, על-ידי זה רעב של פליה בא לעולם.

דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה, שלא נמסרו לבית-דין ועל פירות שביעית: דבר זו מיתה שנעשית מגפה בין החיות והבהמות והעופות, ואחר-כך מתפשטת גם אצל בני-אדם, וזה בא על עברות שאדם עובר על דברי תורה שלא נזהרו בהם, והענש שלהם לא נמסר לבית-דין, וכן על פירות שביעית, שמבטלים ועוקרים את מצות שביעית בשאט נפש, בכל מיני התרים של מה בכך, שאין להם שום יסוד.

חרב באה לעולם על ענוי הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא פהלכה: כל המלחמות וכל הצרות שעם ישראל סובלים זה רק מאלו הדינים והרבנים מטעם, כמאמרם ו"ל (שבת קלט): תניא רבי יוסי בן אלישע אומר: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו, צא

ובדק בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁפָל פְּרַעֲנוֹת שְׁבָאָה לְעוֹלָם, לֹא בָאָה אֶלָּא בְּשִׁבִיל דִּינֵי יִשְׂרָאֵל; שְׁהֵם מַעֲנִים אֶת הַדִּין וּמַעֲוִתִים אֶת הַדִּין וּמוֹרִים בַּתּוֹרָה שְׁלֹא בַּהֲלָכָה, כִּי רַק בְּשִׁבִיל זֶה לְקַחְתָּ אוֹתָם הַמְּמַשְׁלָה — הֵן בְּרוֹסְיָה וְהֵן בְּשִׂאָר מְדִינּוֹת, וּבִפְרָט בְּאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, כְּדֵי שְׂיִהְיוּ פּוֹסְקִים כְּפִי שְׁהַמְּשָׁל רוּצָה, לְהַתִּיר מִמְּזוֹרִים וּלְהַכְשִׁיר טְרַפּוֹת וּנְבִלוֹת, וְלִהְיוֹת מַתִּיר אֲסוּרִים, וְהֵם בְּשִׁבִיל כְּסָף יַעֲשׂוּ

אֶת הַפֶּל, וְהַמְּזוֹנֵעִים **שְׁלֹא כַּהֲלָכָה: חִיָּה רְעָה** ר"ע מְבַרְטוֹרָא

הַתְּמִימִים יוֹדְעִים כָּלֵל אֶחָד, שְׂאִסוּר לְדַבֵּר עַל **בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שְׂוֹא,** וּלְחִיַּי אַת הַזְכָּאִי: וְעַל "כְּבוֹד הַרֹב", וְהֵם לֹא

מְבַחֲנִים בֵּין רַע לְטוֹב וּבֵין טוֹב לְרַע, וְלִכְּן לֹא בְּחִנָּם שְׁהַצְּלִיחוּ כַּהֲלָכָה. לְאִסוּר אַת הַמוֹתֵר לְהַעֲבִיר עַל הַדַּת אֶת רַב מְגִנֵּן וּבְגִנֵּן שֶׁל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲיָנוּ מַעֲדוֹת וּלְהַתִּיר אַת הַאִסוּר: שְׁבוּעַת הַמְּזוֹרָח, שְׁהֵם תְּמִימִים גְּדוֹלִים, וְלֹא קָלְטוּ שְׁהַעֲמִידוּ רַע-בְּנִים רְשָׁעִים

אֲרוּרִים, קָלִים וְרִיקִים וּפּוֹחֲזִים, אֲשֶׁר לֹא קָרְאוּ וְלֹא שָׁנוּ וְלֹא שִׁמְשׂוּ תַלְמִידֵי חֻכְמִים, אֶלָּא נַעֲשׂוּ הַדִּיּוּטִים הַקּוֹפְצִים בְּרֹאשׁ, וּמַטִּילִים אֵימָה עַל עַם הַקְּדוֹשׁ, וּמַעֲוִתִים אֶת הַדִּין בְּשִׁבִיל כְּסָף וְשַׁחַד שְׁמַקְבִּלִים, וְהֵם מוֹרִים בַּתּוֹרָה שְׁלֹא כַּהֲלָכָה, כִּי הֵם עַמִּי-אַרְצִים גְּמוּרִים, בּוֹרִים, קָלִים וְרִיקִים, שְׂאִין בְּהֵם שׁוֹם יִרְאֵת שְׁמִים, וְעַל כְּגוֹן אֵלּוּ אָמַר רַבֵּנוּ ו'ל (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת בּוֹשָׁה, סִימָן ב'): מִתֵּר לְבִישׁ אֶת הַרְבָּנִים שְׁשׂוֹכְרִים אֶת הַרְבָּנוֹת לְשֵׁם גְּאֻנָּה, וְרֹאיוּ לְבַזּוֹתָן וּלְהַקְל בְּכַבּוּדָם, וְאִין עוֹמְדִים בְּפִנְיָהֶם, וְאִין קוֹרִין אוֹתָן רַבִּי, וְהַטְּלִית שְׁעָלִיו כְּמַרְדְּעַת שֶׁל חֲמוּר; וְאוֹי לְעֵינֵים שְׁכַף רוֹאוֹת, וְאוֹי לְאֻזְנֵים שְׁכַף שׁוֹמְעוֹת, אֵיזָה חֲרָבֵן הַרְשָׁעִים הָאֵלּוּ גְּרַמוּ בְּאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, שְׂדִיקָא עַל יָדָם הֵעֲבִירוּ אֶת אַחֲיָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַעֲדוֹת הַמְּזוֹרָח עַל הַדַּת, כִּי הִיִּתְכַּן שְׁהַמְּשָׁלָה שְׁהוֹקְמָה לְכַתְּחִלָּה לְכַפּוֹר בְּכַל, לִית דִּין וְלִית דִּין, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן, שְׂיִצְטְרַכוּ 'רַבָּנִים'? וְכֵן מָה הֵם צְרִיכִים 'רַבָּנוֹת הַרְשָׁעִית'?! אִין זֶה אֶלָּא שְׁהֵם הָיוּ שְׁלִיחֵיהֶם לְהַעֲבִיר עַל הַדַּת. כִּי עֲדוֹת הַמְּזוֹרָח הֵם מְאֹד תְּמִימִים וְחֻזְקִים בְּאַמּוּנָה, אֶבֶל הֵם יוֹדְעִים שְׂאִסוּר לְדַבֵּר עַל "כְּבוֹד הַרֹב", וּמְרַב תְּמִימוּתָם הוֹלִיכוּ אוֹתָם שׁוֹלֵל, הַמְּקַנְאוֹת לֹא הָיוּ בְּהֵם מִי גְּשָׁמִים, וּמִמִּילָא זֶה רַק אִמְבִּטְיָה, וְעִבְרוּ עַל אִסוּר כְּרִיתוֹת, הַעֲרוּב לֹא הָיָה כְּדָבְעִי, וּמִמִּילָא עִבְרוּ עַל אִסוּר סְקִילָה, וְעַל כָּלֵם — הַבְּשָׁר הָיָה טְרַפּוֹת וּנְבִלוֹת, וּנְכַשְׁלוּ בְּהֵם, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִטְמָטְס מַחֵם וְנִדְעָתָם, כִּי מִי שְׂאוּכַל טְרַפּוֹת וּנְבִלוֹת, כְּבָר קָשָׁה לוֹ לְקַלֵּט אֶת הָאִמּוּנָה הַקְּדוּשָׁה. וְלִכְּן חֲרַב בָּאָה לְעוֹלָם עַל עַנּוּי הַדִּין וְעַל עֲוֹת הַדִּין וְעַל הַמְּזוֹרָח בַּתּוֹרָה שְׁלֹא כַּהֲלָכָה, וְכָלֵם אֵיתְנָהוּ בְּהוּ, וְצְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזְהַר מִהַרְשָׁעִים הָאֵלּוּ, שְׁפָל הַצְּרוֹת שְׁעַם יִשְׂרָאֵל סוֹבְלִים זֶה רַק מִהֵם מְבַחֲנֵי דִינֵים שְׂיִושְׁבִים שֵׁם רְשָׁעִים אֲרוּרִים, שְׂקֻרָנִים, ר'מָאִים, צְבוּעִים, כָּל שְׂרָץ' הַשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, אוֹי לְהֵם וְאוֹי לְנַפְשָׁם, אֲשֶׁרִי מִי שְׂשׁוּמֵר נַפְשׁוֹ מִהֵם.

חִיָּה רְעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שְׂוֹא וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם: צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְשַׁמֵּר לֹא לְהַשְׁבֵּעַ שׁוֹם שְׁבוּעַת לְשׂוֹא, כִּי זֶה עוֹן חֲמוּר מְאֹד. כִּי כֵּן אָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּנִחוּמָא מִטוֹת):

הַמוֹעַל בְּשְׁבוּעוֹת כּוֹפֵר בַּהֲקְדוּשָׁת־בְּרוּךְ-הוּא, וְאִין לוֹ מַחִילָה לְעוֹלָם. וְאָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה, פְּרָשָׁה ו', סִימָן ג'): דְּבָרִים שְׂאִין הָאֵשׁ שׁוֹרְפָן שְׁבוּעַת שְׂוֹא מְכַלְתָּן. כִּי עוֹן שְׁבוּעוֹת חֲמוּר מְאֹד מְאֹד, כִּי הוּא כּוֹפֵר בְּכָל. וְאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּנִחוּמָא דְּבִי אֵלְיָהוּ וְרַבָּה, פְּרָק כו'): כָּל הַרְגִיל בְּשְׁבוּעוֹת שְׂוֹא וּבְשְׁבוּעוֹת שְׁקָר, הָרִי זֶה כְּאֵלּוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְאִינוּ עוֹשֶׂה קוֹרַת רוּחַ לְפָנָי מִי שְׂאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, וְאִינוּ מְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמִים שְׁלֵמָה, וְאִינוּ נוֹחַל אֶת חֲזֵי הָעוֹלָם הַבָּא. וְלִכְּן מִי שְׂנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר וְאִפְלוּ בְּאַמְתָּ, חִיָּה רְעָה בָּאָה וְנִטְרַפְתּוּ. וְכֵן צְרִיכִים לְשַׁמֵּר מְאֹד מַחֲלוּל הַשֵּׁם,

שוא. לנטלה שלא לנורך: חלול השם. העונר ואמרו חכמינו הקדושים (יומא פו.): היכי דמי עזירה צפרהסיא ציד רמה. חי נמי שני אדם רואים חלול השם, אמר רב כגון אנא אי שקילנא ולומדים ממעשיו: ועל שמטת הארץ. שחורשים בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר וכו', רבי יוחנן אמר: כגון אנא דמסגינא ארבע

אמות בלא תורה ובלא תפלין. יצחק דבי רבי ינאי אמר כל שחבריו מתביישין מחמת שמועתו, אמר רב נחמן בר יצחק, כגון דקא אמרי אינשי שרא ליה מריה לפלגיא. אביי אמר כדתניא (דברים

וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם. גְּלוּת בָּאָה לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת זָרָה, וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת, וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְעַל הַשְּׁמִטַּת הָאָרֶץ. יב בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים הַדָּבָר מְתַרְבֵּה. בְּרַב־יְעִיעִית, וּבְשִׁבְעִיעִית וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּבְמוֹצָאֵי הַחֵג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. בְּרַב־יְעִיעִית, מִפְּנֵי

ו. ה): "וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", שִׁיְהֵא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יָדְךָ, שִׁיְהֵא קוֹרָא וְשׁוֹנָה וּמִשְׁמַשׁ תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, וִיְהֵא מִשְׁאוֹ וּמִתְנוֹ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת. מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת עָלָיו? אֲשֶׁרֵי אָבִיו שֶׁלְמָדוֹ תוֹרָה, אֲשֶׁרֵי רַבּוֹ שֶׁלְמָדוֹ תוֹרָה. אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת שֶׁלֹּא לָמְדוּ תוֹרָה, פְּלוּנֵי שֶׁלְמָדוֹ תוֹרָה, רָאוּ בְּמָה גָּאִים דְּרַכְיוֹ, בְּמָה מִתְקַנְיִם מַעֲשָׂיו, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (ישעיה מט, ג): "וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֲתָהּ, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר", אָבֵל מִי שֶׁקוֹרָא וְשׁוֹנָה וּמִשְׁמַשׁ תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, וְאִין מִשְׁאוֹ וּמִתְנוֹ בְּאִמּוּנָה, וְאִין דְּבוּרוֹ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת עָלָיו? אוֹי לוֹ לְפְלוּנֵי שֶׁלְמָד תוֹרָה, אוֹי לוֹ לְאָבִיו שֶׁלְמָדוֹ תוֹרָה, אוֹי לוֹ לְרַבּוֹ שֶׁלְמָדוֹ תוֹרָה, פְּלוּנֵי שֶׁלְמָד תוֹרָה רָאוּ בְּמָה מְקַלְקְלִין מַעֲשָׂיו וּכְמָה מְכַעְרִין דְּרַכְיוֹ, וְעָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (יחזקאל לו, כ): "בְּאֵמֹר לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי יִמְאָרְצוּ יִצְאוּ". וְלָכֵן צְרִיכִים לְהַזְהִיר מְאֹד מְאֹד מִחֲלוּל הַשֵּׁם שֶׁגוֹרֵם רַק צָרוֹת וַיְסוּרִים. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (ספרי האזינו): עַל הַכֹּל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹחֵל וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם פּוֹרֵעַ מִיָּד. כִּי עוֹן חֲלוּל הַשֵּׁם גוֹרֵם שְׁחִיָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם וְטוֹרְפָתוֹ.

גְּלוּת בָּאָה לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת זָרָה וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְעַל הַשְּׁמִטַּת הָאָרֶץ: אִין עוֹד צָרָה לְאָדָם כְּמוֹ צָרַת הַגְּלוּת, שְׁאָדָם צָרִיף לְלַכֵּת נַע וְנָד, וְאִינוּ מוֹצֵא אֶת מְקוֹמוֹ. וְזוֹ הַקְּלָלָה הִכִּי גְדוֹלָה. וְכָל זֶה עַל הַשְּׁלֵשׁ עֲבֻרוֹת הַחֲמוּרוֹת בַּתוֹרָה, וְעַל הַשְּׁמִטַּת הָאָרֶץ, שְׁחוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים בְּשִׁבְעִיעִית, וְעוֹקְרִים אֶת מִצְוֹת שְׁבִיעִית לְגַמְרֵי מֵהַתוֹרָה. וְדָבָר זֶה מְצוּי עֲכָשׁוּ מְאֹד בְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבֵּן, שֶׁהַסֵּמ"ךְ-מ"ם הַכְּנִיס בְּבִתֵּי יִשְׂרָאֵל אֶת הַכְּלֵי מִשְׁחִית הַנִּקְרָא טְלוּיָזְיָה, שֶׁכְּלוּל מִעֲבוֹדַת זָרָה, גְּלוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, כִּי מְדַבְּרִים פְּתוּחַ גָּד הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבֵּן, וּמְרָאִים כָּל מִינֵי שְׁקוּץ, תְּעוּב וְזוּהוּם וְעֵרָם, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, וּמְלַמְדִים אֵיף לְהַרְגֵּן וְאֵיף מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּסַמִּים וְכוּ', שֶׁכָּל זֶה בְּכָלל עֲבוֹדַת זָרָה, גְּלוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. וּבִפְרָט בְּאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, שְׁעוֹשִׂים צְחוּק מִכָּל הַקְּדוּשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל, וּמְזוֹלְזָלִים בְּאַסוּר שְׁמִיטָה. וְלָכֵן אֲשֶׁרֵי מִי שְׁזוֹהֵר מִכָּל זֶה, יִרְאֶה טוֹב וַיִּצְרִיף יָמִים, וְאֵף פָּעַם לֹא יִצְטַרֵּף לְלַכֵּת בַּגְּלוּת נַע וְנָד, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

יב בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים הַדָּבָר מְתַרְבֵּה: בְּרַב־יְעִיעִית וּבְשִׁבְעִיעִית וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּבְמוֹצָאֵי הַחֵג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבֵי, בְּנֵי, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנַהֵיג אֶת עוֹלָמוֹ בְּהַשְּׁגָחָה פְּרֻטִית, עַד כְּדֵי כֶּף שְׁאֲמָרוֹ (חלץ ו): אִין אָדָם נוֹקֵף אֲצַבְעוֹ מְלַמְטָה, אֲלֹא אִם-כֵּן מְכַרְיִזִין עָלָיו מְלַמְעָלָה;

וְלִכְנֹן כָּל מָה שֶׁעוֹבֵר עַל בֶּן אָדָם, זֶה רַק מִדָּה וְחוֹרְעִים נִשְׁבָּעִים: יב מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׂבִישִׁית. כְּנֻגַד מִדָּה, אִם רֹאִים מִיתוֹת מְשֻׁנוֹת, שֶׁהוּא שֶׁנִּמְקוּס מִעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׂמִפְרִישִׁים נִשְׁאָר שְׁנֵים שֶׁל שְׂמִטָּה. הַדָּבָר שֶׁבָּא, צְרִיכִים לְתַלּוֹת אֶת זֹאת בְּאַרְבָּעָה נִשְׁלִישִׁית וְנִשְׁבָּעִית מִפְּרִישֵׁן מִעֵשֶׂר עֲנִי: גזל מתנות דְּבָרִים הָאֵלוּ, שְׂאָדָם לֹא נוֹתֵן צְדָקָה לְעֲנִיִּים, עֲנִיִּים. לִקַּט שְׂכֵמָה וּפְאֵה פֶרֶט וְעוֹלָלוֹת:

מִעֵשֶׂר עֲנִי שְׂבִישִׁית. בְּשִׁבְעִית, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׂבִישִׁית. וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי פְרוֹת שְׁבִיעִית. וּבְמוֹצָאֵי הַחֵג שְׁבִיעִית וְשָׁנָה, מִפְּנֵי גְזֵל מִתְּנוּת עֲנִיִּים: יג אַרְבַּע מִדּוֹת בְּאָדָם. הָאוֹמֵר שְׁלִי שְׁלִי

וְאִינוּ מַעֲשֵׂר, וְאִינוּ מִפְּרִישׁ מָה שֶׁשִּׁיף לְעֲנִי, וְלִכְנֹן בְּשִׁבְעִית שְׂבִישִׁית שְׂבִישִׁית וְלִכְנֹן עֲלֵיו אוֹ עַל כָּלֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, צְרִיכִים תַּכְּוִימִיד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וּלְפַשְׁפֹּשׁ

בְּמַעֲשָׂיו עַל מָה וְלָמָּה בָּאָה לוֹ כָּל הַצָּרָה הַזֹּאת, וּמִי יוֹדֵעַ אִם לֹא בָּנָה עֲנִיִּים, וְגִרְשָׁם מֵעַל פְּנֵיו, וְלֹא הִפְרִישׁ מִעֲשָׂרוֹתָיו. וְכָתוּב הַרְמַב"ם ו'ל (פְּרָק א' מֵהַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, הַלְכָה א' ב' ג' ד'): מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְזַעַק וּלְהַרְיֵעַ בְּחִצּוֹצְרוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתָּבֵא עַל הַצְּבוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר י, ט): "עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחִצּוֹצְרוֹת"; כְּלוּמַר כָּל דָּבָר שֶׁיֵּצֵר לָכֶם, כְּגוֹן בְּצִרְתָּ וְדָבָר וְאַרְבָּעָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְזַעְקוּ עֲלֵיהֶן וְהִרְיֵעוּ. וְדָבָר זֶה מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא, שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁתָּבֵא צָרָה, וְיִזְעַקוּ עָלֶיהָ וְיִרְיֵעוּ, יִדְעוּ הַכֹּל שֶׁבְּגִלְגַל מַעֲשִׂיהֶם הִרְעִים הוֹרַע לָהֶן, כִּפְתוּב (יִרְמִיָּה ה, כה): "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ" וְגו', וְזֶה הוּא שִׁיגְרָם לָהֶם לְהִסְתִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם. אָבָל אִם לֹא יִזְעַקוּ וְלֹא יִרְיֵעוּ, אֲלֵא יֹאמְרוּ: דָּבָר זֶה מִמְּנַהֵג הָעוֹלָם אֵרַע לָנוּ, וְצָרָה זֹאת נִקְרָה נִקְרִית, הִרִי זֹאת דְּרָךְ אֲכֻזָּרִיּוֹת, וְגוֹרְמַת לָהֶם לְהִדְבִּיק בְּמַעֲשִׂיהֶם הִרְעִים, וְתוֹסִיף הַצָּרָה צְרוֹת אַחֲרוֹת. הוּא שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא כו, כז): "וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי, וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי", כְּלוּמַר כְּשֶׁאֲבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה, כְּדִי שֶׁתְּשׁוּבוּ, אִם תֹּאמְרוּ שֶׁהוּא קָרִי, אוֹסִיף לָכֶם חַמַּת אוֹתוֹ קָרִי. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים לְהַתְעַנּוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתָּבֵא עַל הַצְּבוּר, עַד שֶׁיִּרְחַמוּ מִן הַשָּׁמַיִם, וּבִימֵי הַתַּעֲנִיּוֹת הָאֵלוּ זֹעַקִין בְּתַפְלוֹת וּמִתְחַנְּנִים וּמְרִיעִין בְּחִצּוֹצְרוֹת בְּלָבָד, וְאִם הָיוּ בְּמַקְדָּשׁ מְרִיעִין בְּחִצּוֹצְרוֹת וּבְשׁוֹפָר, הַשׁוֹפָר מְקַצֵּר וְהַחִצּוֹצְרוֹת מְאַרְיְכוֹת, שֶׁמִּצְוֹת הַיּוֹם בְּחִצּוֹצְרוֹת, וְאִין תּוֹקְעִין בְּחִצּוֹצְרוֹת וְשׁוֹפָר כְּאַחַד, אֲלֵא בְּמַקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צח, ו): "בְּחִצּוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הִרְיֵעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'". וְלִכְנֹן כְּשֶׁבָּאָה עַל אָדָם אִיזוֹ צָרָה, יִדַּע שֶׁזֶה מְכַוֵּן מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵּךְ. וּבְפֶרֶט כְּשֶׁהִדְבָּר בָּא "בְּרִבְעִית — מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׂבִישִׁית, וּבְשִׁבְעִית — מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׂבִישִׁית, וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי פְרוֹת שְׁבִיעִית, וּבְמוֹצָאֵי הַחֵג שְׁבִיעִית וְשָׁנָה, מִפְּנֵי גְזֵל מִתְּנוּת עֲנִיִּים"; אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁנִּשְׁמַר מִדְּבָרִים אֵלוּ, וְנִזְהָר לְעַשֹּׂר אֶת מַעֲשָׂרוֹתָיו, וְלְהַרְבוֹת בְּצְדָקָה לְעֲנִיִּים, שְׂאֵז יִצְלַח מִהִדְבָּר, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (מִשְׁלֵי יא, ד): "וּצְדָקָה תַצִּיל מִמָּוֶת", וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יג אַרְבַּע מִדּוֹת בְּאָדָם: צְרִיף שֶׁתִּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הָאָדָם צְרִיף לְבִטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגִמְרֵי אֵל הָאִין סוּף בְּרוּף הוּא, עַד שֶׁלֹּא יִרְצֶה כְּלוּם רַק לְעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וְהִנֵּה מִצְוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד לְעֲשׂוֹת עִם הַזּוֹלָת, אִין לְמַעֲלָה מְזֵה, כִּי כִּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּלִקוּט הוֹשַׁע, רַמְזוֹ תַקְכַּב): אֲמַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲבִיב עָלַי חֶסֶד שְׂאֵתֶם גּוֹמְלִים זֶה לְזֶה, מִכָּל הַזְּבַח שֶׁזָּבַח שְׁלָמָה לְפָנָי; כִּי אֲצַל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְאֹד חֲשׂוֹב חֶסֶד שֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה עִם הַזּוֹלָת. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּמִי מִדְּרָשׁוֹת, תַלְק ב', פְּרָק מו), שֶׁאֲלֵמְלָא גְמִילוֹת חֶסֶדִים שְׁלִי, אִין הָעוֹלָם מִתְחַקֵּם אֲפֵלוּ

יג שלי שלי ושליך שלך. איני רוצה לההנותך והלואי שלא תהנה אומי: ויש אומרים זו מדת סדום. קרוז הדבר לנא לידי מדת סדום שמתוך שהוא רגיל בכך אפילו בדבר שחזירו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה לההנות את חזירו.

וְשֶׁלְךָ שְׁלֶךָ, זוּ מִדַּה בֵּינוּנִית.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים, זוּ מִדַּת סְדוֹם.

שְׁלִי שְׁלֶךָ וְשֶׁלְךָ שְׁלִי, עִם

הָאָרֶץ. שְׁלִי שְׁלֶךָ וְשֶׁלְךָ שְׁלֶךָ,

חֲסִיד. שְׁלִי שְׁלֶךָ וְשֶׁלְךָ שְׁלִי,

רְשָׁע:

וזו הייתה מדת סדום שהיו מתכוונים לנלות הרגל מזנייהם אף על פי שהייתה הארץ רחבת ידים לפנייהם ולא היו חסרים כלום: שלי שלך ושליך שלי עם הארץ. שנהנה ומהנה נשוא. וזהו ישונה של הארץ. אבל אינו

יודע קרא דכתיב (משלי טו) ושונא מתנות יחיה. וזהו לשון עם הארץ האמור בכל מקום שרוצה בתקונה של הארץ אבל אין זו חכמה להבדיל בתקונית הראויין: שלי שלך ושליך שלך. מהנה את הצריות מנכסיו והוא אינו נהנה מאחרים: חסיד. שעושה לפניו משורת הדין:

עינים ושמיעות אונים, והלוח רגלים ומשוש ידים, ופתיחת פה ומענה לשון, שהוא נותן לכל בריה וברייה, שבהם כל העולם פלו מתקנים, שנאמר (תהלים לג, ה): "חסד ה' מלאה הארץ", וכמו שהקדוש-

ברוך הוא עושה חסד עם כל העולם פלו, כן צריך כל בר ישראל לעשות חסד עם הזולת, וזה מאד חשוב בעיניו יתברך, וכמאמרם ו"ל (ירושלמי טענית, פרק ד', הלכה ב'): "ובצל ידי כסיתיד" — זו גמילות חסדים, ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לישיב בצלו של הקדוש-ברוך-הוא. והנה האדם

יש בו ארבע מדות, פי כל אחד יש לו דעה אחרת ורצון אחר, פי אין כל הרצונות והדעות שוים. "האומר שלי שלי ושליך שלך, זו מדה בינונית"; יש טבע של אדם שאינו רוצה להתערב עם הזולת, הוא אומר: שלי שלי ושליך שלך, שאינו רוצה שום שיכות עם אחר, לא צריך מאחר ואינו רוצה לתת משלו, זו מדה בינונית, לא חס ולא קר, זה מראה קטנות דעתו, כקטן הנה שאינו רוצה להתחלק עם הזולת. "ויש אומרים זו מדת סדום", פי אנשי סדום היו רעים וחטאים להשם מאד. ואמרו תכמינו הקדושים (פתיחות קג.): כופין אותו על מדת סדום, ופרש רש"י: מדת סדום — זה נהנה וזה לא חסר, לא היו עושין טובה, הינו כשאחד אינו רוצה לעזור לזולת, אלא כל אחד הולך לדרך, זו מדת סדום, רשעות לשם רשעות. "שלי שלך ושליך שלי — עם הארץ"; אין אצלו גבול וצמצום, ומה גם שזה גבול בפריצות, שאדם אומר: בוא ונתערב יחד — שלי שלך ושליך שלי, זו מדתו של עם הארץ, שאינו יודע שום גבולות, ובא לידי הפקרות ופריצות ואסור להתערב עם עם הארץ, פי יכול לבוא על ידו לקלקולים גדולים. "שלי שלך ושליך שלך — חסיד"; דרכו של חסיד שעושה לפניו משורת הדין, הוא דבוק בהקדוש-ברוך-הוא, ומסר את כל מה שיש לו לזולתו, פי אינו מפחד מה יאכל למחר, פי יודע שהקדוש-ברוך-הוא זן ומפרנס את כלם. ולכן הוא מסר את כל מה שיש לו לצדקה, וכל ענינו רק לעזור לשני. ולהפך: "שלי שלי ושליך שלי — רשע"; הרשע עינו רעה וצרה בזולת, ותמיד רוצה את חפצי הזולת לעצמו, פי תמיד נדמה לו, שהכל שיה לו. פי עקר את עצמו לגמרי מהעולם הבא, ונדמה לו שאין עולם אלא אחד, ולכן רוצה את הכל בשבילו, לא-כן הצדיק, שהוא תמיד דבוק בעולם

הבא, ואצלו לא שיה בכלל ענין עולם הזה, כי אפלו שחי בעולם הזה הרגיל את עצמו ככר לחיות בעולם הבא, כמובא בדברי רבנו ו"ל (שיחות הר"ן, סימן צו), שראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא, הינו אפלו שנמצא עדין בעולם הזה, יחיה פדגמת העולם הבא, יהיה בטל ומבטל אליו יתברך, וכל מעשיו הגשמיים יהיו גם-כן רוחניים, ולכן צדיק וחסיד פנה ככר לא צריה שום דבר, ואמר:

יד ארבע מדות בדעות. נוח לכעוס ונוח לרצות,
"שלי שלף ושלף שלף",

והרשע שחי רק בעולם הזה, ואינו מאמין כלל בעולם הבא, ולכן אומר: "שלי שלי ושלף שלי", והבינוני אומר: "שלי שלי ושלף שלף"; כי הוא בין צדיק לבין רשע, עושה לעצמו חשבון: עכשו אני כאן בעולם הזה, ועלי לדאג רק על גשמיות העולם הזה, שנה שלי שלי, ומה ששיה לעולם הבא, לרוחניות, אומר להקדוש-ברוך-הוא: יש לי עדין זמן לדאג על רוחניות, ולכן "ושלף שלף", ומה ששיה לה, רבנו של עולם, תחזיק עדין לעצמה, כי יש לי עוד זמן ללמד תורה ולעשות מצוות. ולכן "יש אומרים זו מדת סדום", כי הוא כופר בכל, כי הוא דוחה את השכינה למעלה. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה סא, סימן א, א) על הפסוק (תהלים א'): "ובדרך חטאים לא עמד" — אלו אנשי סדום, שנאמר (בראשית יג, יג): "ואנשי סדם רעים וחטאים להנ"ה מאד", כי מפרידים את העולם הזה מהעולם הבא. ומדת עם הארץ שאומר: "שלי שלף ושלף שלי", כי חושב שבלי יגיעה וטרחתה וכלי למוד תורה וקיום המצוות יכולים לזכות לשעשוע עולם הבא, ועל-כן אומר "שלי" — מה שאני עושה בעולם הזה, ומבטל את הזמן בהכלי הכלים ומסתובב בדמיונות של הכלי העולם הזה, הרי הוא "שלף", וכן רבנו של עולם, מה ששיה לה רוחניות אלקות מענוגי העולם הבא, בודאי תתן לי, שנה "ושלף שלי", וכאמת זו מדתו של עם הארץ, שאינו יודע אשר לא יגעת — לא מצאת, כמאמר ו"ל (בראשית רבה, פרשה עח, סימן יב): אין טוב לאדם כי אם להמית עצמו על דברי תורה ולעסק בה תמיד יומם ולילה. וזהו שנאמר (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה", וזהו שאמרו: אם יאמר לה אדם, יגעת ולא מצאתי — אל תאמין, ולכן אין שיה דבר פנה להגיע לעולם הבא בלי יגיעה. וזה ארבע מדות שיש באדם, אשר לכל אחד יש מדה ודרך אחרת. יש צדיקים חסידים, ויש רשעים ויש עמי ארצים, ויש בינונים, והעקר לבקש תמיד ממנו יתברך, שיזכה לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ויכנה לעצמו מדת החסד, ותהיה אצלו מדת החסידים, שמבטלים את עצמם לגמרי אליו יתברך, ועושים חסד לפנים משורת הדין, אשר אין לה, אהובי, בני, יותר טוב מזה, והבן למעשה.

יד ארבע מדות בדעות: צריה שתדע, אהובי, בני! אשר אדם הוא יציר כפיו של הקדוש-ברוך-הוא, ויש בו ארבעה יסודות: אש, רוח, מים, עפר, ומארבעה יסודות אלו באים לאדם כל המדות רעות והתאוות רעות, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק א, סימן ד): פעם ורציחה באים מלח האש, דברים בטלים ולשון הרע באים מלח הרוח, כל התאוות רעות באות מלח המים, ועצבות ומרה שחורה באות מלח העפר, ולכן כל בר ישראל צריה לזכור את המדות שלו, שהם הד' יסודות שנמצאים בו, ואז יזכה שיאיר בו שם הנ"ה ברוך הוא וברוך שמו, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק א, סימן ח) בסוד (תהלים קמו, ו): "מעורר עגונים הנ"ה מ'שפיל ר'שעים ע'די א'רץ", כשאדם שובר את הרע והרשעות של הד' יסודות: אש, רוח, מים, עפר, שהוא ראשי תבות: מ'שפיל ר'שעים ע'די א'רץ, אזי זוכה להיות ענו, בטל

יד ה"ג: נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ומאיר בו שם בהפסדו קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו הנו"ה בתמידות. וזו התכלית שאדם צריך בשכרו. אדם שכוועם מהר על כל דבר. אף על פי שהוא חוזר ומתלנה מהרה. הפסדו מרובה משכרו. רק מחמת שמתגברים עליו הד' יסודות: אש,

רוח, מים, עפר, שעזין לא בדרם וזקכם. וזה מה שמגלים לנו חכמינו הקדושים, אשר ארבע מדות יש בבני-אדם, והם באים מהד' יסודות, והעקר מה שמתגבר בכל אחד מהיסודות זה פח

יֵצֵא שְׁכָרוֹ בְּהִפְסָדוֹ, קָשָׁה לְכַעֵס וְקָשָׁה לְרַצוֹת, יֵצֵא הִפְסָדוֹ בְּשְׁכָרוֹ קָשָׁה לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרַצוֹת חֲסִיד. נוֹחַ לְכַעֵס וְקָשָׁה לְרַצוֹת רָשָׁע:

שרוב מעשיו מקולקלים מאחר שהוא נוח לכעוס על כל דבר ודבר. אבל הקשה לכעוס אף על פי שיש לו מדה רעה שהוא קשה לרצות יצא הפסדו המועט שהוא קשה לרצות נשכרו המרובה שהוא קשה

האש, שמשם נובע הפעס. וזה "נוח לכעוס ונוח לרצות, יצא שכרו בהפסדו", כי הוא בא מפח הרוח שמתגבר בו הפעס, והוא "נוח לכעס" על כל דבר קטן, עם כל זאת כשהוא נח ומתישב, אזי "ונוח לרצות", שהוא מתרצה ומתחרט, אבל "יצא שכרו בהפסדו", כי מה פעלת עם הפעס שלך?! שהכל הלך לרוח. "קשה לכעוס וקשה לרצות, יצא הפסדו בשכרו"; כי הוא בא מפח העפר, שמתגבר בו הפעס שמערב בעצבות, ולכן הוא קשה לכעס, כי מאחר שבא מפח העפר, והוא עצלן גדול, כי עצבות ועצלות באים מפח העפר, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקיטת-מוהר"ן, חלק א', סימן קפט), לכן אדם כזה קשה לו לכעס, אבל אם הוא נכנס בכעס, אז "וקשה לרצות", כי מרב מרירות שיש בו, הוא כבר נפגע ואינו רוצה בשום פנים לרצות, ולכן "יצא הפסדו בשכרו", כי הוא נשאר בכח העפר. "קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד"; כי הוא בא מפח המים, שמשם הטהרה, ולכן חסיד אמתי אף פעם לא יהיה בכעס. ואם, חס ושלום, בא לידי פעס, תכף-ומיד רץ וטובל בתוך המים, ומכונן שם קנ"א, ומחזיר את נפשו שאבד, ולכן הוא "ונוח לרצות", אף להפך "נוח לכעוס וקשה לרצות רשע"; כי הוא בא מפח האש, שמשם בוער הפעס והרציחה, ולא יכולים להרגיע אותו, ועל-כן הוא נקרא רשע, כי כל הפועס מסלק את השכינה ממנו, ונחשב כעובד עבודה זרה, וכן אמרו (והר מדש נח): "לא יהיה בך אל זר" — שלא תהיה נוח לכעס. ואמרו (והר תצוה קפב): ויבמאי אתינדע בר נש למנדע מאן איהו לקרבא בהדיה או לאתמנעא מגייה. ברוגזיה ממש ידע ליה בר נש ואשתמודע מאן איהו אי הדיה נשמתא קדישא נטר בשעתא דרוגזיה אתי עליה ולא יעקר לה מאתרהא בגין למשרי תחותה ההוא אל זר דא איהו בר נש בדקא יאות. דא איהו עבדא דמאריה דא איהו גבר שלים. ואי ההוא בר נש לא נטיר לה ואיהו עקר קדשה דא עלאה מאתריה למשרי באתרהא סטרא אחרא ודאי דא איהו בר נש דמריד במאריה ואסיר לקרבא בהדיה ולא תחברא עמיה, ודא איהו (איוב יח, ד): "טורף נפשו באפו"; איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה, ואשרי בגייה אל זר. ועל דא פתיב (ישעיה ב, כב): "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", דהדיה נשמתא קדישא טריף לה וסאיב לה בגין אפו. אשר נשמה אחלף באפו, פי במה נחשב הוא. עכו"ם אתחשיב ההוא בר נש. ומאן דאתחבר עמיה ומאן דאשתתף (ס"א דאשתתף) בהדיה כמאן אתחבר בעכו"ם ממש, מאי טעמא? בגין דעכו"ם ממש שארי בגייה. ולא עוד אלא דעקר קדשה עלאה מאתרה, ושארי באתרה עכו"ם אל זר. מה

אל זר כתיב ביה (ויקרא יט, ד): "אל תפנו אל האלילים", כגונא דא אסיר לאסתפלא באנפוי; וגירסא זו נראית לי עיקר: טו מהיר לשמוע ומהיר לאבד יצא שכתו בהפסדו. דמאחר שזוכה מה שלומד מה הנאה יש צמה שהוא מהיר לשמוע. נמצא שהאיר לפני עיניו תמיד שם הנו"ה ברוך הוא, ויהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ויזכה להתחדש בכל פעם, והבן למעשה.

טו ארבע מדות בתלמידים.
מהיר לשמע ומהיר לאבד,
יצא שכתו בהפסדו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכתו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכתו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכתו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכתו.

צריך שתדע, אהובי, בני!
 שאין עוד דבר גדול מללמד תלמידים, כי התכלית בזה העולם להחזיר בנשמות ישראל אמונה ברוחה ומזככת בו יתברך. ולכן אשרי מי שזוכה ללמד לתלמידים אמונה ויראת שמים, ועל-ידי-זה תהיה טובה לשניהם — הן לרב והן לתלמיד. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קפד): כשאחד מדבר עם חברו ביראת שמים, נעשה אור וישר ואור חוזר. ולפעמים מקדים האור חוזר קדם האור ישר, כשהמקבל יש לו מח קטן, ואין יכול לקבל דברי חברו, כי אז קדם שמקבל חברו ממנו, שזהו בחינת אור ישר, קדם לזה מקבל הוא מחברו, ואזי האור חוזר קדם לאור ישר, כי כשמדברין עם חברו ביראת שמים, אף שאין חברו מקבל ממנו, אף-על-פי-כן הוא מקבל התעוררות מחברו, כי על-ידי ההפאה שיצאו הדבורים מפיו לחברו, על-ידי-זה חוזר האור אליו, כמי שמפכה בכתל, שחוזר הדבר אליו, כמו-כן כשמדבר לחברו, אף-על-פי שאין חברו מקבל ממנו, אף-על-פי-כן הוא בעצמו יכול להתעורר מהם, על-ידי ההפאה שיצאו הדבורים לגבי חברו והכו בו, וחזרו אליו, ועל-פן אם היה מדבר אליו הדבורים בינו לבין עצמו, יכול להיות שלא היה מתעורר מהם כלל, ועל-ידי שדברם לחברו — נתעורר מהם, אף שחברו לא נתעורר, כי חזרו אליו על-ידי בחינת ההפאה. זו מעלת הרב והתלמיד, כשהרב מגלה את דעתו, יוצא הפנימי ממנו, ונכנס להתלמיד, ומה שהיה עד עכשו מקיף להתלמיד נכנס בפנימיותו, והרב מקיף חדש, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ו'); וזה שאמרו חכמינו הקדושים (מענית ז): הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכלם; כי אם מדברים עם תלמיד, אפלו שהוא לא מבין תכף-ומיד, לכל הפחות הדבורים חוזרים אל הרב. אבל צריכים לדעת, שיש בין התלמידים ארבע מדות: יש תלמיד שהוא "מהיר לשמע ומהיר לאבד"; הינו ששומע ומקבל מהרב או מחברו שמדבר אתו ביראת שמים, ותכף הוא מתעורר, אבל גם תכף שוכח ומתקנר מעבודת השם ויראת שמים, תלמיד כזה "יצא שכתו בהפסדו", כל מה שקבל ונשכח — הפסיד. ולהפך "קשה לשמע וקשה לאבד", תלמיד שקשה לו לשמע ולקבל, וקשה לו אחר-כך לשכח, תלמיד כזה "יצא הפסדו בשכתו"; אף שהפסיד עד ששמע, אבל כרגע שהוא כבר שמע, לא יאבד וישכח מה שקבל. "מהיר לשמע וקשה לאבד, זה חלק טוב"; הינו תלמיד שתכף-ומיד שומע ומתעורר מדבוריו של רבו וחברו

לנו לספק מזון חלל לאחד מהם נקדים הקשה לאנד על המהיר לשמוע: זו חלק רע. לא היה שייך למיתני הכא חסיד או רשע. שאין זה דבר החלוי בזמירתו של אדם. חלל חסרון שהיה בו מעיקר צרייתו:

טז ארבע מדות בנותני צדקה. כלומר זנחיתת הנדקה. ולא זנומני נדקה ממש דהא איכא זנו מי שאינו נומן. וכן נסמון בהולכי לזית המדרש היינו בהליכת זית המדרש: עינו רעה בשל אחרים. דידוע

קִשָּׁה לְשִׁמְעַ וּמְהִיר לְאָבֵד, זֶה חֵלֶק רָע: טז אַרְבַּע מִדּוֹת בְּנוֹתָנִי צְדָקָה. הַרוּצָה שְׂיִתֵן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרִים, עֵינָיו רָעָה בְּשֵׁל אַחֲרִים. יִתְּנוּ אַחֲרִים

שהנדקה מעשרת ואינו רוצה שאחרים יתעשרו. פירוש אחר יש מי שחס על ממון קרוביו יותר מעל ממונו. ממונו יתברך — להיות תלמיד המקבל את דברי הרבי, וכן את דברי חברו, ועל ידי זה יצליח ברכו מאד. העקר בזה העולם — להיות מקבל ומשפיע. וזו גדלת בר ישראל, שמקבל מה שמלמדים אותו, ומשפיע גם לאחרים, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן סב), שהתלמידים צריכים לעשות עוד תלמידים, ואלו התלמידים צריכים לעשות עוד תלמידים. וכך צריך להיות מדור דור — להמשיך את הנדעת של הרב מדור דור, שהתלמידים עושים עוד תלמידים. ולכן אם הוא תלמיד המענין לשמע בקול רבו או בקול חברו, הוא יהיה משפיע טוב, פי מי שלכתחלה כבר לא מקבל — לא מרבו ולא מחברו, הוא אינו יכול להיות משפיע, פי משפיע יכול להיות רק מי שהוא בעצמו מקבל בשלמות, והבן למעשה.

טז ארבע מדות בנותני צדקה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד מדה יותר יקרה אצלו יתברך במדת הצדקה, עד שאמרו חכמינו הקדושים (מדרש ויטא, שיר השירים א'): הדורון של הקדוש ברוך הוא צדקה, הנותן צדקה, אפלו היתה בידו עברה, ונחתם דינו לאבד, יכול להיות מקבל פני שכינה בכל יום, והקדוש ברוך הוא אומר למלאך של פרעניות אל תגע בו. כל-כך חשוב אצלו יתברך צדקה. וכן אמרו (תנא דבי אליהו רבה, פרק י'): אין לך סם חיים למלאך המוות, אלא מדת הצדקה בלבד. וכן אמרו (תנא דבי אליהו ויטא, פרק א'): גדולה צדקה, שמיום שנברא העולם עד עכשו, העולם עומד על הצדקה, וכל הנותן צדקה הרבה, הרי זה משבת, וממלט את עצמו מדינה של גיהנום; ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן ד'), אשר מדת הצדקה באה לאדם מאד מאד כבר, פי טבע של אדם שהוא מלא אכזריות ורע לב, ואינו רוצה לעזר לזולת, ועליו לשבור את האכזריות שבו ולתת צדקה. וכשאדם נותן צדקה, אזי הוא פותח פתח בעולמות העליונים, שזה סוד (דברים טו, ח): "פתח תפתח", שעל ידי צדקה פותח פתח, וככל שמרבה בצדקה, נפתח לו פתח יותר רחב, ונכנס מפתח אל פתח, ומגיע למעלות רמות בעבודת השם יתברך. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו. והנה במדת הצדקה יש ארבע מדות: א. "הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים"; יש אדם שרק הוא רוצה לתת צדקה, וכואב לו בשרואה שגם אחרים נותנים צדקה, וזו מדה רעה מאד, פי מה אכפת לך שעוד יהודי נותן

צְדָקָה?! וְאִדְרָבָה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַצְּדָקָה — כְּשִׁמְזוּפִים אֶת אַחֲרִים שְׂגָם-כֵּן יִתְּנוּ צְדָקָה, כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּכֹא בִּתְרָא ח:): גְּדוּל הַמַּעֲשֶׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לב, יז): "וְהָיָה מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם"; שֶׁהוּא מוֹכֵה אֶת אַחֲרִים, וְעַל-כֵּן מִי שֶׁרַק הוּא רוֹצֵה לְתֵת צְדָקָה, וְלֹא רוֹצֵה לְזַכּוֹת אֶת אַחֲרִים, סִימָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַי רָעָה. ב. "יִתְּנוּ אַחֲרִים וְהוּא לֹא יִתֵּן, עֵינֵינוּ רָעָה

בְּשֵׁלוֹ"; אָדָם שֶׁתָּמִיד מִתְחַמֵּק מִלְּתֵת צְדָקָה, וּבְכָל פַּעַם עוֹשֶׂה כָּל מִינֵי תַחֲבוּלוֹת שֶׁרַק אַחֲרִים יִתְּנוּ וְלֹא הוּא, זֶה מֵרָאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַע-עֵינַי וְהוּא קֹמֵץ וְכִלְי, וְעֵינֵינוּ רָעָה

ר"ע מִבְּרִטְנוֹרָא

וְהוּא לֹא יִתֵּן, עֵינֵינוּ רָעָה

וּאִף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן אֵינוֹ רוֹכֵחַ שְׁקֻרֻזֵינוּ יִתְּנוּ שֵׁלָא יֵאָדְדוּ אֶת מִמוֹנֵם. וְעֵינֵינוּ רַעֵה כִּשְׁלֵל אַחֲרִים דּוֹמִיא דְעֵינוּ רַעֵה

בְּשֵׁלוֹ. יִתֵּן וְיִתְּנוּ אַחֲרִים,

חֲסִיד. לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ

אַחֲרִים, רָשָׁע:

גַּם בְּשֵׁלוֹ, וְאָמְרוּ (הַקְּדָמוֹת תְּקוּנֵי-זוֹהַר): קֹמֵץ נִבְּל בְּמִמּוֹנֵיהּ, נִבְּל שְׁמִיָּה, דְּלֹאֵו אִיהוּ נְדִיב וְלֹאֵו אִיהוּ מוֹרְעָא דְאַבְהֵן, דְּאִתְמַר עֲלֵיהּוּ (תְּהֵלִים מו, י): "נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ", דְּהָא קֹמֵץ אִיהוּ עָנִי בְּדַעַת, בְּתֵר דְּלֹא עֵבִיד טִיבּוֹ לְמֵאֲרֵי תוֹרָה לְמִיָּהוּי מַחֲזִיק בְּיַדֵּיהּוּ. ג. "יִתֵּן וְיִתְּנוּ אַחֲרִים חֲסִיד"; מִי שֶׁתָּמִיד נוֹתֵן צְדָקָה לְכָל עָנִי הֵבֵא עַל פִּתְחוֹ, וְכֵן הוֹלֵךְ לוֹ בְּחַיִּים שֶׁכָּל אֶחָד יִתֵּן צְדָקָה — זֶה חֲסִיד אֲמַתִּי. וְחֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (סְפָה מַט:): אֵין צְדָקָה מְשַׁתְּלֶמֶת אֲלֵא לְפִי חֲסִד שְׂבָה; כִּי עֵקֶר הַצְּדָקָה צְרִיף לְהִיּוֹת עִם מִדַּת הַחֲסִד, לֹא מִפְּנֵי הַרְחַמְנוּת, שֶׁמֵּרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, אֲלֵא מִצַּד מִדַּת הַחֲסִד, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹצֵה שֶׁנִּשְׁפִּיעַ לְזוּלָתָנוּ, וְזֶה חֲסִיד שֶׁמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנּוֹ, וּמִתְנַהֵג לְפָנָיִם מְשׁוֹרֵת הַדִּין. ד. "לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרִים רָשָׁע", מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְתֵת צְדָקָה, וְכֵן אֵינוֹ רוֹצֵה שְׂאֲחֲרִים יִתְּנוּ צְדָקָה, זֶה רָשָׁע מְרָשָׁע אִישׁ בְּלִיעֵל, אִישׁ רַע, וְעַלְיוֹ וְעַל כִּיּוֹצֵא בּוֹ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּבִבוֹת סח:): כָּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה, כְּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, כִּי הוּא כּוֹפֵר בְּכָל, כִּי אֵינוֹ מֵאֲמִין שֶׁהַכֶּסֶף בְּיַד הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹלָם הוּא גִלְגָּל, הַיּוֹם אֵינָךְ נוֹתֵן צְדָקָה לְעַנְיִים, וּמִתֵּר תְּצַטְרֵף אֶתָּה לְבוֹא אֶל מִי שֶׁבִקֵּשׁ מִמֶּךָ, כְּאִשֶּׁר בְּעֵינֵינוּ רְאִינוּ, שֶׁהַעֲשִׂירִים שֶׁחֲנָנָם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲשִׂירוֹת, וּכְאֹו אֲלֵיהֶם עֲנִיִּים, וּגְרָשׁוּם בְּכּוֹיּוֹנוֹת, לֹא אָרַךְ הַרְבֵּה זְמַן, שֶׁנִּתְהַפְּףָה הַגִּלְגָּל עַל הָעֲשִׂיר, וְנַעֲשֶׂה יוֹרֵד לְגַמְרִי, וְעוֹד הַסִּתְּפָךְ עִם הַחֵק, וּלְכַסּוֹף יֹשֵׁב בְּבֵית סֵהַר, וְאֵלוֹ הָעַנְיִים שֶׁקָּבְלוּ מִמֶּנּוּ בְּזִיוּנוֹת, הַצְּרִכּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה, וְלִשְׁכַּח לוֹ עוֹרֵף-דִּין לְהוֹצִיא מִהַבּוֹץ שֶׁנֶּפֶל אֲלָיו. וּכְבָר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּמוּרָה טז:): בְּשָׁעָה שֶׁעָנִי הוֹלֵךְ אֲצֵל בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר: פְּרַנְסָנִי, אִם מִפְּרַנְסוֹ — מוֹטָב, וְאִם לֹא, עֲשִׂיר וְרַשׁ נִפְגָּשׁוּ עוֹשֶׂה כָּלֵם הַנְּיָ"ה, מִי שֶׁעֲשָׂאוֹ עֲשִׂיר לְזֶה — עוֹשֶׂה אוֹתוֹ עָנִי, עָנִי לְזֶה — עוֹשֶׂה אוֹתוֹ עֲשִׂיר. וּמֵה שֶׁהַכְּנִיס אֶת הַרָשָׁע שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְתֵת צְדָקָה — לֹא הוּא וְלֹא אַחֲרִים, בְּכָלֵל הָאֲרַבַּע מִדּוֹת בְּנוֹתָנִי צְדָקָה, הָרִי הוּא אֵינוֹ נוֹתֵן, וְכֵן אֵינוֹ רוֹצֵה שְׂאֲחֲרִים יִתְּנוּ? אֲלֵא הַרְבֵּה פְּעָמִים זֹו צְדָקָה גְּדוּלָּה, שֶׁהַעֲשִׂיר הַרָשָׁע מֵרָאָה אֶת טְלָפְיוֹ הַטְּמָאִים, וְאָמַר בְּפִרוּשׁ, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְתֵת, וְכֵן אֵינוֹ רוֹצֵה שְׂאֲחֲרִים יִתְּנוּ, זֶה בְּעַצְמוֹ צְדָקָה גְּדוּלָּה מְאֹד, כִּי יֵשׁ רָשָׁעִים אַרְוּרִים, עֲשִׂירִים בְּעַלֵי גְּאוּהָ, שֶׁלֹּא רַק שְׂאִינָם נוֹתְנִים צְדָקָה, וְאִינָם מְרָשִׁים שְׂאֲחֲרִים יִתְּנוּ, אֲלֵא עוֹד מְשֻׁטִים בָּךְ, וּמִבְּטִיחִים לְךָ הַבְּטָחוֹת שֶׁיִּתְּנוּ, וְשׁוֹלְחִים אוֹתָךְ בְּלֵף וְשׁוֹב — בְּבַקֵּר אֶתֵּן לְךָ וְכוּ', וְאִתָּה כָּא בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם, וְהֵם שׁוֹלְחִים אוֹתָךְ וְאָמְרִים: בְּלִילָה אֶתֵּן לְךָ. וּבְלִילָה אוֹמְרִים: לְמַחֲרָת אֶתֵּן לְךָ, וְכֵף דּוֹחִים אוֹתָךְ מְשֻׁבָּע לְשֻׁבָּע וּמִתְרַשׁ לְחַדֵּשׁ, וְאִתָּה מֵאֲמִין לָהֶם. וּלְכַסּוֹף שׁוֹלְחִים אוֹתָךְ בְּכּוֹיּוֹנוֹת. וְלִכֵּן עֲשִׂיר רָשָׁע בַּעַל גְּאוּהָ, שֶׁתְּכַף-וּמִיד אוֹמֵר: אֲנִי לֹא

נשלו דנסיפא: יי הולך ואינו עושה. הולך לנית המדרש לשמוע ואינו שונה. ולומד ולא מנין: עושה ואינו הולך. לומד ושונה צנית המדרש שננימו: יח ביושבים לפני חכמים. לעיל נארנע מדות

זי ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע: יח ארבע מדות ביושבים לפני

שזוכה להכנס בכל פעם לבית המדרש, עד כדי כך, שאמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי ברכות, פרק ג'): כל מי שאינו נכנס לבית הכנסת בעולם הזה, אינו נכנס לבית הכנסת בעולם הבא. וכן אמרו חכמינו הקדושים (ילקוט בלק, רמז תשעא): מה נחלים הללו בני אדם יורדין לתוכן פשהם טמאים, וטובלין ועוליין טהורין, כך בתי כנסיות ובתי מדרשות, בני אדם נכנסים לתוכן פשהם מלאים עוונות, ויוצאים פשהם מלאים מצוות. אבל יש ארבעה סוגי אנשים שהולכים לבית המדרש. א. "הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו"; הינו יש אחד שהוא רק הולך לבית המדרש, ואפלו אינו עושה ומקיים מה ששומע אצל חכמי התורה, יש לו כבוד שכל הליכה, פי הוא טרח ויגע לבוא לבית המדרש, אשר זו מצנה גדולה מאד, פי איך שהוא כשאדם נכנס לבית המדרש, לבסוף ידבק בו איזה טוב. ב. "עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו"; אחד לא הולך לבית המדרש, אלא הוא מקיים את המצוות אשר למד, הוא מקבל שכר על המצוות, אבל אינו מקבל שום שכר כל-כך, שהרי הלך לבית המדרש, אף שהוא מקיים את המצוות, אבל אין זה מגיע אל הזכות הזו, שאדם נכנס לבית המדרש, ונכלל עם נשמות ישראל. וחכמינו הקדושים אמרו (ילקוט תהלים, רמז תנט): כל שאינו נכנס לבית הכנסת בעולם הזה, אינו נכנס לבית הכנסת בעולם הבא, והמתפלל בתוכו בעולם הזה, כאלו מתפלל בבית המקדש, שנאמר: "ואהי להם למקדש מעט", פי עצם הכניסה לבית המדרש ולבית הכנסת זה דבר גדול מאד, כעין שאדם נכנס לבית המקדש, וממשיך על עצמו אורו יתברך. וזהו שאמרו חכמינו הקדושים (שיר השירים ובה, פרשה ה'): "אני ישנה" — מבית המקדש, "ולפי ער" — לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. וכן אמרו חכמינו הקדושים (פסיקתא רב פהנא): כל זמן שישראל מעצין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, הקדוש ברוך הוא עוצר שכנתו עמהם. ג. "הולך ועושה חסיד"; מי שתמיד הולך לבית הכנסת ולבית המדרש, ונכלל ביחד עם נשמות ישראל, ומקיים את המצוות בהתקשרות לכלל נשמות ישראל, וכן לומד תורה ומתאחד עם נשמות ישראל, זה נקרא חסיד, שמתחבר עם קונו. ד. "לא הולך ולא עושה רשע"; מי שאינו הולך לבית המדרש ללמד ולבית הכנסת להתפלל, ואינו מקיים את המצוות, ואינו נכלל עם נשמות ישראל, זה רשע מרשע, וזה נקרא שכן רע, שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ח'): מי שיש לו בית הכנסת בעירו, ואינו נכנס שם להתפלל — נקרא שכן רע; אוי לו אוי לנפשו, והבין למעשה.

יח ארבע מדות ביושבים לפני חכמים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין לך עוד מדה יותר יקרה כפי שיושב תמיד לפני החכמים ולומד אצלם. כמו שאמר החכם מכל האדם (משלי יג,

כ: "הולך את חכמים יחפם" וגו', ודרשו מזה חכמינו הקדושים (תנחומא בראשית): אוי להם לרשעים ולדבוקים עמהם, ואשריהם לצדיקים ולדבוקיהם. וכן אמרו (מדרש משלי, פְּרָשָׁה יג, סימן

בתלמידים איירי זענין הזכרון והשכחה. והשתח מיירי זענין הסברה הישרה וזרירת הדבר הנודק מהבנתו נודק: ספוג. שהוא סופג את המים בין עכורים בין נלולים כך יש מי שלצו רחב ומקבל כל מה שמע ואין

א: "מִשָּׁל לְמִי שֶׁנִּכְנַס בְּחִנּוּתוֹ שֶׁל בֶּשֶׂם, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ מוֹכֵר לוֹ וְאִינוּ לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ, הוּא יוֹצֵא וְרִיחוֹ נוֹדֵף, וְרִיחַ בְּגָדָיו מִבְּשָׂמִין וְאֵין רִיחוֹ זֶז מִמֶּנּוּ כֹּל הַיּוֹם, עָלָיו הוּא אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יִחְפֵּם". וְאָמְרוּ (פְּרָקֵי דְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר, פָּרֶק כה): הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יִחְפֵּם — זֶה לוֹט, שֶׁהֵיךְ הוֹלֵךְ עִם אֲבֵרָהּם אֲבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְלָמַד מִדְּרָכָיו

חֲכָמִים. סֹפֹג, וּמִשְׁפָּךְ, מְשַׁמֶּרֶת, וְנִפְהָ. סֹפֹג, שֶׁהוּא סוֹפֵג אֶת הַכֹּל. מִשְׁפָּךְ, שְׂמִכְנִים בָּזוּ וּמוֹצִיא בָּזוּ. מְשַׁמֶּרֶת, שְׂמוֹצִיאָה אֶת הַיֵּין וְקוֹלְטָת אֶת הַשְּׂמֵרִים. וְנִפְהָ, שְׂמוֹצִיאָה אֶת הַקֶּמַח וְקוֹלְטָת אֶת הַסֵּלֶת: יט כָּל אֶהְבָּה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֶהְבָּה. וְשֶׁאִינָהּ

זו כח לזרור האמת מן השקר: משפך. כלי שנותנים על פי חזית או על פי הנוד כשרואים למלאות יין או שמן: שמכניס בזו ומוציא בזו. כך יש מי שמקבל כל מה שלומד וכבולעו כך פולטו: משמרת. מוציא כל מה ששומע בזית המדרש. וקולט דבר של בטלה: נפה. לאחר שמוציאים הסובין והמורסן מן הקמח הנטמן ונשאר הקמח הדק עם הסולת הגס והוא החשוב. מעצירין אותו זנפה

וממעשיו הטובים. אבל יש ארבעה טפוסים אנשים, בשהם באים אל החכם, כל אחד מקבל באופן אחר. א. "ספוג" ב. "ומשפך" ג. "משמרת" ד. "ונפה"; הינו יש סוג תלמידים שהם בבחינת "ספוג", שהוא סופג את הכל" ; אלו הם התלמידים הטובים והמצוינים, שהם

דקה מאוד ויורד ממנה כל אותו הקמח הדק שהוא כעין עפרורית לזנה ונשאר הסולת הגס החשוב. וכן היו עושין למנחות. כך יש מי שיש בו כח לזרר וללנן שמועותיו וקולט האמת מן השקר והבטל: יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל. שאינו מחייס.

כמו ספוג, שסופגים את כל מה שרבים לומד אדם. "משפך", שמיכניס בזו ומוציא בזו"; אלו הם התלמידים שאין להם שום כשרון, אלא תכף כששומעים מרבים — הכל יוצא, ולא נשאר אצלם שום דבר. "משמרת", שמוציאה את היין וקולטת את השמרים"; אלו הם התלמידים, שהם חלשים מאד מאד, שלמוד התורה שנמשלה ליינן, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (תנחומא אחרי מות) נמשלו דברי תורה ליינן, שנאמר (משלי ט, ד): "ושתו ביינן מסכתי", הם מוציאים לחוץ, ונשאר אצלם השמרים. "ונפה", שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת"; אלו הם התלמידים, שהם הטובים והמצוינים מאד מאד, שלמוד התורה שנמשלה לקמח, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (תנחומא אחרי מות) נמשלה תורה ללחם, שנאמר (משלי ט, ד): "לכו לחמו בלחמי", מוציאים לחוץ, ואת הסלת — עמק הלמוד, זה נשאר אצלם. ולכן כשאדם בא אל חכם, ולומד אצלו תורה, צריך לראות לקלט מה שלומד, שישאר אצלו הסלת, ואז גם הוא יהיה חכם. וצריך לשום את כל לבו ומחוץ אל דברי החכם, ולקלט היטב מה שישאר אומר, ואז גם הוא יהיה תלמיד חכם גדול. ואין עוד דבר יותר גדול מאשר לשבת לפני חכמים וללמוד ממצעיהם, וקבן למעשה.

יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה

כשיצטטל הדבר שהיה סנה לאומה אהנה. גם האהנה צטלה. וכל אהנה שאינה חלויה בדבר צטל חלא בדבר קיים. כגון אהבת הנדיקים והחכמים. אינה צטלה לעולם. כשם שהדבר שהוא סנה לאומה אהנה אינו

צטל. כך אין האהנה צטלה: אהבת אמנון וחמר. מפני יפיה: אהבת דוד ויהונתן. להשלים רצון קונס דאמר לו יהונתן לדוד אמה תהיה למלך על ישראל ואני אהיה לך למשנה: כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי

תְּלוּיָהּ בְּדָבָר, אֵינָהּ בְּטֹלָה לְעוֹלָם. אֵיזוֹ הִיא אַהֲבָה הַתְּלוּיָהּ בְּדָבָר, זוֹ אַהֲבַת אֲמֵנוֹן וְתָמָר. וְשֵׁאינָה תְּלוּיָהּ בְּדָבָר, זוֹ אַהֲבַת דָּוִד וְיֵהוֹנָתָן: כָּ כָּל מַחְלֻקַּת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. וְשֵׁאינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוֹ הִיא

לְעוֹלָם: צָרִיף שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כָּל אָדָם צָרִיף לְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגִמְרֵי אֵל הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְיֵאָהֵב אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אַהֲבָה אֲמִתִּית, וְלֹא יִרְצֶה שׁוֹם דְּבָר רַק אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ, וּמִי שְׂזוּכָה לְהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה זוֹ, אֵף פֶּעַם לֹא תִתְבַּטֵּל אֲצִלוֹ הַאֲהֲבָה, כִּי מֵאַחַר שֵׁאינו אוֹהֵב רַק אוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְאֵין לוֹ פֶה שׁוֹם בְּנִי אַחֲרָת, אֲלֹא לְאַהֵב אֶת עֲצָמוֹ עִמוֹ יִתְבַּרֵךְ, אֲזִי הַאֲהֲבָה הַזֶּה אֵף פֶּעַם לֹא תִתְבַּטֵּל, כִּי זוֹ אַהֲבָה שֵׁאֵף פֶּעַם אֵינָה יְכוּלָה לְהִתְבַּטֵּל, כִּי הוּא אוֹהֵב

רק את הקדוש-ברוך-הוא. מה שאין בן אם יש לו אהבה בדבר שתלוי בזה העולם, אהבה כזו לבסוף תתבטל. ונותן הגמא: "איזו היא אהבה התלויה בדבר? זו אהבת אמנון ותמר"; שזו היתה אהבה של הבל הבלים, אהבה של עברה, לבסוף נתבטלה האהבה, והיתה שנאה גדולה ביניהם, כמו שכתוב (שמואל ב יג, טו): "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד" וגו', לא-כן אהבה "שאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן", שזו אהבה שגשגרה לאדם לנצח, והיא אהבה שיש לאדם לצדיק שמקרב אותו להקדוש-ברוך-הוא, ומחדיר בו אמתת מציאותו יתברך, ונותן לו עצות יקרות וחיבוטת איה להתקרב אליו יתברך. ולכן אהבה כזו אינה תלויה בדבר, כי הצדיק אין לו שום פגנה עצמית, אלא מקרב את האדם אליו יתברך, ומחדיר בו אהבה אמתית. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן יז), אשר אהבה ויראה זוכין על-ידי הצדיק, ולכן צריכים לאהב את עצמו עם הצדיק באהבה אמתית, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן קלה), אשר עקר ההתקשרות ואהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלמה, כמו שכתוב (בראשית מד, ל): "ונפשו קשורה בנפשו", ותרגומו חביבא לי כנפשיה; כי צריכים לאהב את הצדיק באהבה גדולה מאד, כי סוף כל סוף הצדיק מחדיר באדם אהבה לאהב את הקדוש-ברוך-הוא ולאהב את כל ישראל, ועל-ידי-זה נכלל במקום שנוכלל. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, אלא מתחבר אל הצדיק האמת, אשר אין לו שום פגנה אחרת, רק לקרב את נשמות ישראל אליו יתברך, שאז יאהב את הצדיק אהבה אמתית, אהבה שאינה תלויה בדבר, ועל-ידי-זה יבוא גם לאהבת השם יתברך באמת; כי כשאוהבים את הצדיק, והצדיק מקשר אותו אל הקדוש-ברוך-הוא, על-ידי-זה נעשה יחוד גמור. אשרי מי שזוכה להגיע לזה, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים: צריך שתדע, אהובי, בני! שצריכים לברח מכל מיני מחלוקת, כי אין עוד דבר שהורס את

המחלוקת ההיא מתקיימים ואינם אובדן. כמחלוקת הלל ושמואל שלא אבדו לא תלמידי ז"ש ולא תלמידי ז"ה. אבל קרח ועדתו אבדו. ואני שמעתי פירוש סופה. תכליתה המזוקש מענינה. והמחלוקת שהיא

לשם שמים התכלית וסוף המזוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת. וזה מתקיים כמ"ש מתוך הויכוח יתברר האמת. וכמו שנתברר במחלוקת הלל ושמואל. שהלכה כבית הלל ומחלוקת שאינה לשם שמים תכלית הנרצה זה היא נקשת שררה ואהבת

מַחְלָקַת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם,

זו מַחְלָקַת הַלֵּל וְשִׁמְאִי.

וְשִׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, זו

מַחְלָקַת קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ:

כֹּא כָּל הַמְּזֻבָּה אֶת הַרְבִּיּוֹם,

אֵינן חָטְא בָּא עַל יָדוֹ. וְכָל

ואיך לקיים את התורה והמצוות, ולא היתה להם שום פגנה אחרת, כי לא היו תלויים בשום דבר של הבלי העולם הזה, אלא רצו לגלות את רצון הקדוש-ברוך-הוא, זו נקראת מחלוקת לשם שמים, כי שניהם היו

חזקים לגלות את הבורא יתברך, ולהתרחק מהרמאים, הצבועים והשקרנים, לא-כן "ושאינה לשם שמים" — זו מחלוקת קרח וכל עדתו"; שיהיה מין ואפיקורוס. כמאמרם ו"ל (במדבר רבה, פרשה יח), שעשה צחוק ממשוה רבנו

הנילוח. וזה הסוף אינו מתקיים. כמו שמלינו במחלוקת קרח ועדתו. שהתכלית וסוף כוונתם היחה נקשת הכבוד והשררה והיו להיפך: כֹּא אֵינן חָטְא בָּא עַל יָדוֹ. כִּי שֶׁלֹּא יֵהֵא הוּא בְּגִינָס וּתְלַמִּידוֹ זַג"ע: אֵינן

ומהתורה הקדושה ומקיום המצוות; ורואים בחוש, שמחלוקת כזו היא מחלוקת של רשעים, שאין להם שום פגנה, אלא להציק לצדיקים אמתיים, ולבטל את דברייהם, ולקרר את ההמון-עם מהמצוות, ולכן עם רשעים כאלו אסור להבגס בטוען ונטען. והיוצא מכל זה, שצריכים להזהר מאד מאד לא להיות במחלוקת עם שום ברירה שבעולם, וצריכים להתרחק ממחלוקת כמו שבורחים מאש שורפת, רק צריכים לדעת, שמחלוקת לשם שמים זוהי מחלוקת של שמאי והלל, שפונתם היתה רק איך לדעת את פונת הקדוש-ברוך-הוא, והיתה ביניהם אהבה גדולה מאד, כמאמרם ו"ל (יבמות יג:); כי שניהם רצו לגלות את הקדוש-ברוך-הוא — זה לחמרא וזה לקולא. לא-כן מחלוקת קרח ועדתו, מאתים וחמשים ראשי סנהדרין, רע-בנים' שהתלוצצו מהמצוות, מהם צריכים להתרחק בתכלית הרחוק, כי הם מינים ואפיקורסים. כי ברגע שעומדים נגד משה רבנו והתורה הקדושה, ומתלוצצים מקיום המצוות, מהם צריכים להתרחק בתכלית הרחוק, ומי שחולק על רשעים כאלו, זו נקראת מחלוקת לשם שמים, כי רוצים לרחק את גשמות ישראל ממנו יתברך, ועם רשעים כאלו אסור שיהיה לנו עסק בשום פנים ואופן, כי צריכים להתרחק מהם בתכלית הרחוק. ודבר זה מאד מאד נחוץ לדעת בעתים הללו, והבן למעשה.

כֹּא כָּל הַמְּזֻבָּה אֶת הַרְבִּיּוֹם, אֵינן חָטְא בָּא עַל יָדוֹ: צריך שתדע אהובי, בני! אשר אין עוד זכות גדולה בשמים כמי שמזכה את הרבים. ובפרט בעתים הללו, אשר הערב-רב התפשטו על גשמות ישראל, וממלאים את כל העולם בלו עם כפירות ואפיקורסות, שקרן, תעוב, ערם וזהו, ורבים נכשלים, רחמנא לצלן, במה שנוכשלים, בעברות חמורות. ולכן אשרי מי שמזכה את הרבים, ומקרבים אל הקדוש-ברוך-הוא, וכמוכבא בזהר (תרומה קכח:): ההוא ופאה בעי למרדף בתר חבא ולמקני ליה באגר שלים בגין דייעבר מניה ההוא זהמא ויתכפיא סטרך אחרך ויעביד

לנפשיה בגין דיתחשב עליה פאלו הוא ברא מספיקין בידו לעשות תשובה. שלא יחא הוא ליה ודא איהו שבחא דסתלק ביה יקרא בג"ע ותלמידיו בגיהנס: וזיכה את הרבים. שלמד דקדשא בריה הוא יתיר משבחא אחרא תורה לכל ישראל: צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ואסתלקותא דא יתיר מכלא. מאי טעמא? בגין ישראל. ומשפטיו שעס ישראל כאלו הוא עשאן:

המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לג): צדקת ה' עשה דאיהו גרים לאכפאי סטרא אחרא ולאסתלקא יקרא דקדשא בריה הוא, ועל דא כתיב באהרן (מלאכי ב, ו): "ורבים

השיב מעון", וכתיב (שם ה): "בריתי היתה אתו". תא חזי כל מאן דאחיד בנדא דחייבא, אשתדל ביה למשבק ארחא בישא, איהו אסתלק בתלת סלוקין, מה דלא אסתלק הכי בר נש אחרא, גרים לאכפאי סטרא אחרא, וגרים דאסתלק קדשא בריה הוא ביקריה, וגרים לקימא כל עלמא בקיומיה לעילא ותתא, ועל האי בר נש כתיב: "בריתי היתה אתו החיים והשלום". וזכי למחמי בגין לבנוי וזכי בהאי עלמא וזכי לעלמא דאתי. כל מארי דינין לא יכלין למידן ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי. עאל בתריסר תרעי ולית מאן דימחי בגדיה. ועל דא כתיב (תהלים קיב, ב): "גבור בארץ יהיה זרעו זרעו דור ישרים יברך, הון ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד, זרח בחשך אור לישרים" וגו'. ולכן אשרי אלו הצדיקים והמגידיים ובעלי הדרשנים, שנוסעים מעיר לעיר, ומעוררים את נשמות ישראל לשוב בתשובה שלמה אליו יתברך, ואין לתאר ואין לשער את מעלתם ושכרם בשמים, כי עכשו יש תשוקה גדולה לעם ישראל לחזור בתשובה שלמה, פמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן עח), כי ישראל הם עכשו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשו לישראל געגועים גדולים וכסופים גדולים להשם יתברך, אשר לא היתה כזאת מימי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשם יתברך, ולכן אשרי מי שזוכה לקרב את נשמות ישראל עכשו אליו יתברך; כי זה לעמת זה גם הערב-רב העמידו 'רע-בנים' שלהם, אשר הם מוליכים שולל את העם, ומרחקים אותם מהקדושה והטהרה, ומחזירים בהם כפירות ואפיקורסות, רחמנא לישזבן, שהם בכלל "וכל המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה"; כי גיהנום פלה והם לא פלים, כי הם חוטאים ומחטיאים את הרבים, קלים וריקים ופוחזים, פושעי ישראל, שאין להם שום תקון לעולם, כי הם שליחי הסמ"ך-מ"ם, שרו של עשו, המתעטף באדרת שער כובע פרוה, ומראה טלפיו כאלו פשר הוא, ואינו אלא חזיר היער מספן מאד, ואלו הם ה'רע-בנים' מטעם, שצריכים להזהר מהם מאד מאד, הם טמאים מטמאים, ובשביל בצע פסח הם מטהרים ממזרים ומחתנים פסולים, וההכשרים שלהם זה טרפות ונבלות. וצריכים לשמר מאד מה אוכלים, ושלא יהיו מההכשרים של אלו הטמאים מטמאים, כי זה בנדאי טרפה, ואסור לסמך עליהם בשום פנים ואפן. עכשו נותן דגמא: "משה זכה וזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לג, כא): 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'"; כי משה רבנו מסר את נפשו בשביל עם ישראל, עד כדי כך שאמרו חכמינו הקדושים (מנחות סה.): "משה רבנו אוהב ישראל היה; ואמרו חכמינו הקדושים (פסיקתא רבה): מדר הקדוש-ברוך-הוא את כל בני האדם, ולא מצא אדם נאה שיצאו ישראל ממצרים על ידו, אלא משה רבנו. כי הוא מסר את נפשו בשביל כל בר ישראל, והפקיר את עצמו לגמרי בעבורם, ולכן זכה וזכה את הרבים, וכמו-כן כל בר ישראל וכל מנהיג ישראל,

אשר חטא ואשר החטיא את ישראל. מלל שמוטר את נפשו בעבור נשמות ישראל קאמר על חטאות ירבעם וישראל שמע מינה שהכל להוציאם מעוונות, ומחזירם בתשובה שלמה, הוא נכנס בגדר של 'זוכה ומזכה את הרבים', תלוי בירבעם:

כב מתלמידיו של אברהם אבינו. למד ממנו והולך שאז "זכות הרבים תלוי בו". ולהפך "ירבעם

זדרכיו: עין טובה. מסתפק
זמה שיש לו ואינו חומד ממון
אחרים. שכן מזינו באברהם
שאמר למך קדוש (בראשית
יד) אם מחוט ועד שרוך נעל

בן נבט אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:

כב כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו,
מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים
אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה,
ומשפטיו עם ישראל. ירבעם
חטא והחטיא את הרבים,
חטא הרבים תלוי בו, שנאמר
(מלכים א טו): על חטאת ירבעם
בן נבט אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:
כב כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו,
מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים
אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה,

ואמרו חכמינו הקדושים (ראש השנה יז): ירבעם בן נבט וחבריו יורדים לגיהנום, ונדונים בו לדורי
דורות, וכבר ירד לעולם בגלגול כמה פעמים, כדי לתקן את חטאיו המרבים, וככל פעם קלקל
יותר, ונדון בצואה רותחת, פי הוא חטא והחטיא את הרבים. וגם בדורותינו אלו ירד הטמא
הידוע לשמצה, שהתפאר בזמיו, שבעוד עשרים שנה לא יצטרכו כבר ללל ישראל ציצית ותפלין
וכו' (עפ"ר לפומייהו), הוא היה ירבעם בן נבט בעצמו, שיירד לקבל את תקונו, ובמקום זה חטא
והחטיא את הרבים יותר מכל הפעמים שהיה בזה העולם. ודבר זה ידוע ליודעים, אוי לו ואוי
לנפשו, וממנו יראו — איך אדם בשביל גאות וישות, יכול להיות חוטא ומחטיא את הרבים,
ושמו הטמא ישאר לשמצה לדורי דורות. ובאמת אין עוד עברה כל-כך חמורה כמו המחטיא
את הרבים, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, כמאמרם ו"ל (סנהדרין נה). על הפסוק (דברים יב,
ג), "ואשריהם תשרפון באש", ומה אילנות של אשרה, שאין אוכלים ואין שותים ואין מריחים,
אמרה תורה: אלו באה תקלה על גדם — השחת, שרוף וכלה, המתעה את חברו מדרכי חיים
לדרכי מיתה, על אחת כמה וכמה, והבן למעשה.

כב כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים
אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אם אדם מרגיל את
עצמו לילך בדרך של איזה צדיק קדוש ונורא, אפלו שהיה כבר לפני כמה דורות קדם, הוא נקרא
תלמידו, וכן להפך, אם אדם הולך בדרכי איזה רשע גדול נואף, אפלו שהיה כבר לפני כמה
דורות קדם, הוא נקרא תלמידו. "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו — מתלמידיו של אברהם
אבינו, ושלשה דברים אחרים — מתלמידיו של בלעם הרשע"; מדיק פעם אחר פעם, שמי שיש
בידו מדות טובות, הוא "מתלמידיו של אברהם אבינו", אף שהיה כבר לפני כמעט ארבעת
אלפים שנה, וכן מי שיש בו מדות רעות, הוא "מתלמידיו של בלעם הרשע", אף שהיה כבר
לפני כמעט שלשת אלפים חמש מאות שנה, להורות — פי העקר הוא כפי המעשים של אדם,

אם הוא הולך בדרך של צדיק, קדוש ונורא, והאם אלקים מכל אשר לך: ורוח נמוכה. ענוה יתירה. הדבוק בו יתברך, אשר גלה את אמתת מציאותו יתברך לכל העולם כלו כמו אברהם אבינו, אז נקרא תלמידו. ולהפך — אם הולך בדרך של טמא מטמא, נואף גדול כמו בלעם הרשע, אזי נקרא תלמידו.

וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנֶפֶשׁ שְׁפָלָה, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנֶפֶשׁ רַחְבָּה, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל בְּלַעַם הַרְשָׁע. מַה בֵּין תְּלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתַלְמִידֵי שֶׁל בְּלַעַם הַרְשָׁע. תְּלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין הָעוֹלָם הַבָּא.

מראה את שעד עכשיו לא הכיר זה מרוצ לניעות. וצנעט אשכחן עין רעה שהיה יודע שהיה רע צעני המקום שילך אלל זלק והיה הולך כדי ליטול שכר דכמיז (במדבר כב) אם יתן לי זלק מלא ציתו כסף וזהב: ורוח גבוהה. דאמר (שם כד) נאם

אברהם אבינו, אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא.

יש לו עין טובה, שמסתכל על כל אחד בעין טובה, שזה סוד נקדת המשית, כמוכא בדרך רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן נד), אשר נקדת המשית, שהיא בחינת דוד, נקראת טוב עין. ולכן נאמר אצל דוד (שמואל א' טז, יב): "יפה עיניו וטוב ראי", פי הנה בטל ומבטל בעיני עצמו, ונקרא לעצמו עני ותולעת, ולכן זכה לטוב עין, ולהפך "עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה", זה סימן שהוא מתלמידיו של בלעם הרשע, שהיה נואף גדול, ועשה מעשה אישות עם אתונו, על ידי זה דבר בנפש רחבה ורוח גבוהה, והיה לו רע עין בכל מקום שרק הסתכל, המשיר שמה קללה, כמוכא (זהר נח סח): מה כתיב בבלעם (במדבר כד, ד): "ונאם הגבר שתם העין", דעינא בישא הנה ליה, ובכל אתר דהנה מסתכל ביה, הנה אמשיף עליה רוח מחבלא, ובגין כך הנה בעי לאסתפלגא בהו בישראל בגין דישצי בכל אתר דעיניה הנה מסתפלג. "מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע", ואם תשאל למה אינו אומר: מה בין אברהם אבינו לבין בלעם הרשע? למה צריכים לראות את התלמידים, ואז יפירו מי הרב של כל אחד? אלא מוכא בדרך רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן נז), שבלעם היה זה לעמת זה פנגד משה רבנו, הוא חקה אותו בקוף בפני אדם. וכמו שמשה רבנו אמר תורה, גם בלעם עמד על פסוק ואמר תורה, עין שם. וכן אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן קמ), פי הצדיק בעצמו אי אפשר להשיגו, פי אין בו שום תפיסה, פי הוא למעלה משכלו, הוא מתלבש בכל פעם בלבושים אחרים, רק על ידי אנשיו המקרבים אליו, יוכל להבין מעלת הצדיק, פי על ידי שרואה אנשיו, שהם אנשי מעשה יראים ושלמים, בהם יש לו תפיסה והשגה, פי העולם אינם רחוקים עדין מהם כל כך כמו מהצדיק בעצמו, על כן מי שרואה האמת, אפשר לו לידע מעלת הצדיק על ידי אנשיו. ולכן הצריך לומר דיקא "מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע", פי משניהם לא היו יכולים לדעת, פי הרשע נדמה בקוף בפני אדם, פי הוא מחקה את הצדיק, וקשה מאד להבחין ביניהם. "תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא, שנאמר

שומע אמרי אל וידע דעת עליון: ונפש רחבה. שאל
 לא היה רצ התאוה לא היה יועץ להפקיר זנות מואז
 לזנות. ואלמרו חכמים (סנהדרין קה, א) בלעם זועל
 אמונו היה: להנחיל אוהבי יש. אגרהם אקרי אוהז
 דכתיב (ישעיה מא) זרע
 אצרהם אוהבי. יש זעוה"ב.
 ואורוטיהם אמלא, זעה"ז:
 אנשי דמים. בלעם אקרי
 איש דמים שהפיל זעמחו כ"ד
 אלפים מישראל:

הבא, שנאמר (משלי ח):
להנחיל אוהבי יש, ואצרתיהם
אמלא. אבל תלמידיו של
בלעם הרשע יורשין גיהנום
ויורדין לבאר שחת, שנאמר
(תהלים נה): ואתה אלהים
תורידם לבאר שחת, אנשי
דמים ומרמה לא יחצו
ימיהם, ואני אבטח בך:
 כג יהודה בן תימא אומר,
 הוי עז פנמר, וקל פנשר, ורץ
 פצבי, וגבור פארי לעשות
 רצון אביך שבשמים. הוא

(משלי ח, כא): 'להנחיל אוהבי יש ואצרתיהם
 אמלא'; פי מאחר שהם קבלו ממנו נפש
 שפלה ורוח נמוכה ועין טובה", והיו בטלים
 ומבטלים לגמרי אל האין סוף ברוך הוא,
 על-ידי-זה זכו לש"י
 עולמות בעולם הזה
 ולש"י עולמות בעולם
 הבא, שזה מספר כת"ר,
 על-ידי שמקימים את
 התרי"ג מצוות דאורייתא
 ושבע מצוות דרבנן,
 שגם-בן עולה כת"ר.
 "אבל תלמידיו של בלעם
 הרשע יורשין גיהנום
 ויורדין לבאר שחת,
 שנאמר (תהלים נה, כד):
 ואתה אלהים תורידם
 לבאר שחת, אנשי דמים
 ומרמה לא יחצו ימיהם,
 ואני אבטח בך"; פי
 מאחר שקבלו ממנו נפש
 רחבה ורוח גבוהה ועין

כג עז כנמר. הנמר הזה
 נולד מן חזיר היער והלציאה
 כי זעמ יחס האריות הלציאה
 מכנסת ראשה בסכני היער
 ונוהמת ומוזעת את הזכר
 והחזיר שומע קולה ורובעה
 ונמר יולא מזין שניהם ולפי
 שהוא ממזר הוא עז פנים אף
 על פי שאין זו גבורה כל כך.
 אף אמה הוי עז ולא תחזיש
 לשאול מרצן מה שלא הזנת
 כאומה ששנינו לא הביישן

למד: וקל כנשר. לחזור אחר למודך ולא מיגע
 כדכתיב (שם מ) יעלו אבר כנשרים ירולו ולא ייגעו:
 רץ כצבי. לרדוף אחר המלות: וגבור כארי. לכזוש
 פי תמיד רבים עם פלם, ומקללים פבלעם, ואז גם בחיים חיותם נקראים מתים, כמובא בדברי
 רבנו י"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קמה); אשרי מי שזוכה להחזיר דבורים אלו בתוך לבו, ואז
 טוב לו כל הימים. פי מה נשאר מהאדם? רק מה שלומד אצל הצדיק האמת, והבן למעשה.
 כג יהודה בן תימא אומר: הוי עז פנמר וקל פנשר ורץ פצבי, וגבור פארי לעשות רצון
 אביך שבשמים: צריך שתדע, אוהבי, בני! אשר התנא הקדוש מלמדנו דרך בעבודת השם
 יתברך, איך לעבר את זה העולם בשלום. פי החיים מלאים נסיונות קשים ומרים, ועל כל אחד
 עובר מה שעובר בכל יום ויום, וכל זמן שאדם נמצא בזה העולם המלא העלמות והסתרות, הוא
 נמצא בסכנה גדולה מאד, ובפרט בענין השקוץ, תעוב וזהוים, ערם ונאוף, שזה מביא אחר-כך
 לאדם כפירות ואפיקורסות, רחמנא לישזבן, פי נאוף וכפירות ואפיקורסות תלויים זה בזה, ועל
 כך צריכים רחמים רבים. ולכן התנא הקדוש מלמדנו, איך אדם צריך להיות עז וחזק בזה העולם,
 וכמובא (טור ארח חיים, סימן א'); ופרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך, והתחיל ב"עז

בְּנֹמֵר"; לְפִי שֶׁהוּא כָּלֵל גְּדוֹל בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, לְפִי שֶׁפְּעָמִים אָדָם חִפֵּץ לַעֲשׂוֹת מַצְוָה, וְנִמְנָע מִלַּעֲשׂוֹתָהּ, מִפְּנֵי בְּנִי-אָדָם שֶׁמְלַעֲיָגִים עָלָיו, וְעַל-כֵּן הִזְהִיר, שֶׁתַּעֲזִיז פְּנִיךָ כְּנֶגֶד הַמְּלַעֲיָגִים, וְאַל תִּמְנָע מִלַּעֲשׂוֹת הַמַּצְוָה. וְכֵן אָמַר רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּבַי לְתַלְמִידָיו (בְּרֵכוֹת כח:): יְהִי רְצוֹן שְׂיִהְיֶה מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בְּשֵׁר וְדָם; וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְעִנְיַן הַבּוֹשָׁה, שֶׁפְּעָמִים אָדָם מִתְּבַיֵּשׁ מִפְּנֵי הָאָדָם יוֹתֵר

מִמָּה שֶׁיִּתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, עַל-כֵּן הִזְהִיר, שֶׁתַּעֲזִיז מִצְחֶךָ כְּנֶגֶד הַמְּלַעֲיָגִים וְלֹא תִבּוֹשׁ. וְכֵן אָמַר דָּוִד, עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תְּהִלִּים קיט, מו): "וַאֲדַבְּרָה בְּעִדּוֹתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִים וְלֹא אִבּוֹשׁ"; אֵף כִּי הָיָה נִרְדָּף וּבּוֹרַח בֵּין הָאֲמוֹת, הָיָה מַחְזִיק בְּתוֹרָתוֹ וְלוֹמֵד, אֵף כִּי הָיוּ מְלַעֲיָגִים עָלָיו. וְאָמַר "קַל כְּנֹשֶׁר" — כְּנֶגֶד רְאוֹת הָעֵינַן, וְדַמָּה אוֹתוֹ לְנֹשֶׁר, כִּי כַּאֲשֶׁר הַנֹּשֶׁר שֵׁט בְּאֹיֵר, כֶּף הוּא רְאוֹת הָעֵינַן, לוֹמֵר שֶׁתַּעֲצִים עֵינֶיךָ מִרְאוֹת בְּרַע, כִּי הוּא תַּחֲלַת הָעֵבֶרָה, שֶׁהָעֵינַן רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד וְכִלֵּי הַמַּעֲשֵׂה גּוֹמְרִין. וְאָמַר "גִּבּוֹר כְּאֵרִי" — כְּנֶגֶד הַלֵּב, כִּי הַגִּבּוֹרָה בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ הִיא בַּלֵּב, וְאָמַר, שֶׁתַּחֲזוֹק לִבְךָ בְּעִבּוּדָתוֹ. וְאָמַר "רֵץ כַּעֲבִי" — כְּנֶגֶד הַרְגָלִים, שֶׁרַגְלֶיךָ לְטוֹב יְרוּצוּ. וְכֵן דָּוִד הִמְלִיךָ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הָיָה מִתְּפַלֵּל עַל שְׁלֹשָׁתָם, אֲלֵא שֶׁשָּׁנָה הַסֵּדֵר, וְאָמַר (תְּהִלִּים קיט, לה): "הַדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצְוֹתֶיךָ" — עַל הַרְגָלִים. וְאָמַר אַחֲרֵי-כֵן (שֵׁם לו): "הֵט לִבִּי אֶל עִדּוֹתֶיךָ", וְאָמַר אַחֲרֵי-כֵן (שֵׁם לז): "הָעֵבֶר עֵינֵי מִרְאוֹת שְׂוֵא". וְהִזְכִּיר בַּלֵּב הַטָּהוֹר וּבְעֵינַי הָעֵבֶרָה, כִּי הַלֵּב הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ לְהַטּוֹתוֹ לְדַרְךְ הַטּוֹבָה אוֹ לְרַעָה, אֵף אַחַר שֶׁרָאָה מַעֲשֵׂה הַשְּׂוֵא, עַל-כֵּן הִתְפַּלֵּל, שֶׁיַּעֲזְרוּנוּ לְהַטּוֹתוֹ לְדַרְךְ הַטּוֹבָה. אֲבָל רְאוֹת הַשְּׂוֵא אֵינּוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁיִּפְגַּע בּוֹ פְּתָאִים וְיִרְאֶנּוּ, לְכֵן הִתְפַּלֵּל שֶׁיַּעֲבִיר עֵינָיו מִרְאוֹת שְׂוֵא, וְלֹא יִזְמִינְהוּ לְפָנָיו כָּלֵל. וְזֶה מֵה שֶׁאָדָם צָרִיךְ בְּזֶה הָעוֹלָם. כִּי הַנְּסִיווֹת כָּל-כֶּף קָשִׁים וּמְרִים, שֶׁבְּנֶקֶל לִפְלַעֲמָקָא דְתַהוֹמָא רַבָּא. וְלָכֵן צָרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים וְעֻזוֹת וְעֻקְשָׁנוֹת דְּקַדְשָׁה, לֹא לְהַתְּפַעֵל מִשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, וְכֵף יִזְכֶּה לְהַצְלִיחַ לְעֵבֶר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשְׁלוֹם.

הָיָה אוֹמֵר: עֲזוּ פָּנִים לְגִיּהֵנוּם וּבִשְׁתַּת פָּנִים לְגֵן עֵדֶן: וְאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרִין, חֶלֶק א', סִימָן כב), שֶׁהֵגֵן-עֵדֶן וְהִגִּיּהֵנוּם נִמְצְאִים בְּזֶה הָעוֹלָם, וְלָכֵן מִי שֶׁהוּא עֹז פָּנִים — יוֹרֵשׁ אֶת הַגִּיּהֵנוּם עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ז:): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֻזוֹת פָּנִים, בְּסוּף נִכְשָׁל בְּעֵבֶרָה. רַב נַחֲמָן אָמַר: בְּיָדוּעַ שׁוֹנֵכָשׁל בְּעֵבֶרָה. וְלָכֵן כְּשֶׁאֲתָה רוֹאֶה אָדָם שֶׁהוּא עֹז פָּנִים, תִּדַּע שֶׁהוּא בַּעַל עֵבֶרָה, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן, שׁוֹנֵכָשׁל בְּאֲשַׁת אִישׁ אוֹ בְּשֶׁאֵר פֶּגְמֵי הַבְּרִית, וְהוּא מִסְכֵּן, כִּי מַגְלָה אֶת זְהַמַּת מַעֲשָׂיו לְכֻלָּם; כִּי לֹא יִמְלֹט, שְׁמִי שֶׁמַּעֲזִיז פָּנָיו נֶגֶד צְדִיק קְדוֹשׁ הַדְּבוּק בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׁלֹא יִהְיֶה בַּעַל עֵבֶרָה, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן, וְיִוָּרֵשׁ גִּיּהֵנוּם בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי הוּא מִתְּחִיל עִם כָּלֵם, וְעַל-כֵּן מִקְבֵּל בְּחֻזְרָה מְכָלֵם. וְלַהֲפֹךְ — מִי שֶׁהוּא בַּעַל בִּשְׁתַּת פָּנִים, שֶׁמִּתְּבַיֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, אֲשֶׁר עָלָיו נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ, יז): "וּבְעֵבּוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ", וְדַרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים כ), שְׁזוֹהֵי הַבּוֹשָׁה הַנּוֹרְאִית עַל פְּנֵי הָאָדָם; וּבְרַגְעַ שֶׁאָדָם מִתְּבַיֵּשׁ תְּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, כִּי הוּא מְרַגֵּשׁ, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדָיו יִתְבַּרְךָ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכָל אֱלֻקוֹת גְּמוּרָה הוּא, דְּכַר זֶה מִבִּיא לוֹ אֶת הֵגֵן-עֵדֶן עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם, וּמִתְּעַנֵּג עַל זֵיו שְׁכִינָתוֹ יִתְבַּרְךָ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתִּבְנֶה עֵירֶךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: לְכַאוּרָה הִיא

צפנים כדכתיב (משלי כא) העו איש רשע צפניו לפיכך נקרא עו פנים: שתבנה עירך במהרה בימינו. כלומר (יבמות עט, א) כשם שחוננתנו זאת המדה שסימן לזרע אברהם. זיישנים. רחמיים. וגומלי חסדים. כן יהי לנון שתבנה עירך:

כד בן חמש שנים למקרא. מערל ילפין דכתיב (ויקרא יט) שלש שנים יהיה

לכס ערלים ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים. שאזניו מלמדו לזרע האותיות והיכר הנקודות. ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו מכאן ואילך ספו ליה כחורא: בן עשר למשנה. שלומד מקרא חמש שנים. וחמש שנים משנה וחמש שנים גמרא. דלמר מר (חולין כד, א) כל תלמיד שלא ראה סימן יפה צמשנתו חמש שנים. שזו אינו רואה דכתיב (במדבר ח) זאת אשר ללוים מנן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לזבוא זבא. שזא ולומד הלכות עבודה

על-ידי שאדם יתאזר בעצות פנמר ובגבורה פארי, ויזדרז פנשר וכצבוי, ולכן סדר לאדם סדר על פל החיים, שיזכר היטב איך להתנהג ואיך להכין את עצמו בזה העולם העובר.

בן חמש שנים למקרא: פינון שהגיע התינוק לגיל חמש, צריכים ללמד עמו מקרא, וילחמחיש לו את הלמוד, פי מה שלומדים מגיל חמש מקרא, זה נחקק בלב ובמח התינוק, וכל האמונה פשוטה שנדבקת בו, זה רק על-ידי שלוקחים מלמדים טובים, יראי השם וחושבי שמו, וממחישים לתינוק את המקרא שרואה בחוש בעיני שכלו, איך שהקדוש-ברוך-הוא בורא את הבריאה, ומה הרשעים פדור המבול ודור ההפלה מסגלים לעשות, ואיך שגנח הצדיק נצל על-ידי התבה, ואיך שאברהם אבינו מגלה את הקדוש-ברוך-הוא לכלם, ונקנס לכבשן האש בעבורו יתברך, ויוצא חי, וכן מארח אורחים. ויצחק אבינו נעקד על המזבח להשחט להקדוש-ברוך-הוא, ויעקב אבינו הקים י"ב שבטי י"ה, ויגרדו למצרים, ופרעה התעלל בהם, והקדוש-ברוך-הוא הפהו בעשר מפות, והוציאם ממצרים, וקרע להם את היס, ונתן לנו את התורה על-ידי משה רבנו, וצוה לו לבנות משכן, וכן איך שקרח ומאטים וחסמים ראשי סנהדרין חלקו על משה, וסופם — שושרפו ובלעתם האדמה וכו' וכו', כל זה יסוד גדול לתינוק בן חמש שנים, שייבנה לו את האמונה על כל ימי חייו. "בן עשר למשנה"; פינון שהגיע לגיל עשר, מתחילים ללמד אתו משניות. והיום מרגילים פבר ללמד את התינוק שנתים לפני-כן משניות, פפי רבוי האפיקורסות והפריצות שנמצאת בעולם, ראוי לחדד את גשמתם עם למוד משניות, שמזכר את הנשמה, פי מ'שנ'ה' אותיות ג'ש'מ'ה', וכן ראוי לנהג, קדם ללמד עם התינוק הרבה משניות, עד שייזכה לסיים את כל הששה סדרי משנה, פדי שיגיע לגיל עשר ויותר, שיהיה פבר פקי בששה סדרי משנה, ואם היו בגי-אדם נוהגים פה, שיהיננוק ילמד קדם את כל המקרא, ויהיה פקי בזה היטב

כד הוא היה אומר, בן חמש שנים למקרא, בן עשר

דקדשה, שאדם צריך להתאזר ובעקשנות דקדשה, אדם יכול, חס ושלום, לטעות

להיות גם עו פנים נגד יראי השם, ולכן התפלל, שיזכה לידע איך להתנהג בענין העצות, שלא יהיה לו שום עצות דסטרא אחרא, רק שיזכה שתהיה לו עצות דקדשה, שעל ידו נבנית ירושלים קריה נאמנה. פי על-ידי עצות דקדשה זוכים לאמונה, להתקרב אל הצדיקים האמתיים, שהם פלליות שבצת הרועים, והבן למעשה.

כד הוא היה אומר: הינו יהודה בן תימא, שנתן לנו דרף איך לעבר את זה העולם,

עם פרוש רש"י, שהוא תמצית תורה שבצל-
 פה, ואחר-כך היו לומדים עמו רק משניות, עד
 שיהיה בקי בהם היטב, אז היה נכנס בילד
 חשק ללמד שאר לומדים, לא כמו שנוהגים
 עכשו, שלוקחים ילד
 בגיל שמונה או תשע או
 עשר, וספים לו פתורא
 גמרא, ועל-פירוב

למשנה, בן שלש עשרה
למצוות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה

לומדים עם ילד שהוא בגיל שמונה או תשע גמרא, ולוקחים דוקא מסכת פזו, שאינו מתחיל
 להבין מה רוצים ממנו, כגון: מסכת קדושין, או מסכת גטין, או מסכת נדרים, או שאר מסכתות,
 שאין לילד שום השגה בהן, ולא נקלט בדעתו, והוא מקבל מכות והשפלות בין חבריו, פי הוא
 אינו מבין מה לומדים אתו, מה קורה לבסוף? הוא מואס בלמוד גמרא, ומחפה רק שיגדל, ויצא
 לתרבות רעה, ורחמנא לישזבן. ודבר זה מפרסם, ואף אחד אינו רוצה לעשות מאומה, אלא כל
 אחד חכם בעיניו, רוצה להראות איה שפנו כבר למדן, ויודע מסכת גטין או קדושין, אשר אפלו
 בחורים ונקים, אין להם משג בדברים כאלו. ואל תשיב לי, אהובי, בני, כי יש ילדים בגיל זה
 שהם פן מבינים, פי הם רק מועט דמועט, ומה יעשו אלפי אלפים ורב רבבות תלמידים שלא
 מבינים, והיכן האחריות של המחנכים והאבות?! מדוע לא יפקחו את העינים ואת הלב להבין,
 שמספנים הילדים, לא יודעים מה שרוצים מהם, ומקבלים מכות על שלא יודעים את החמר, ורק
 מחכים ליום ולשעה, שיוכלו לברח מבית-הספר והישיבה. ולכן אשרי מי שמרגיל את בנאו ללמד
 הרבה משניות, ולא יתחילו ללמד עמו גמרא, עד שילמדו עמו את כל ששה סדרי משנה, ויהיה
 בקי בהם. ויש משניות קשות כגון: פלים ואהלות וכו', שגם על ידם הילד יכול לחדוד את מחו,
 ולהיות למדן עצום, אם יהיה בקי בששה סדרי משנה קדם הבר-מצוה. ואם רוצים דוקא שהילד
 ילמד גם גמרא, אשר הוא הפך התנא, אז ילמדו עמו מסכת שמפרת לו, כגון: מסכת סכה,
 שמצטיירת היטב בדעתו, פי בכל שנה עושים סכה, ולא להתחיל עמו מסכת קשה מאד, שאינו
 מוצא בה ידיו ורגליו. וקבל האמת מפי שאמרה, אף שלא נראה לה, כדאי התנא הקדוש שיסמכו
 עליו. "בן שלש-עשרה למצוות"; פי בן שלש-עשרה נקרא איש, כמו שפתיב (בראשית לד, כה):
 "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו", ובאותו זמן מלאו ללוי י"ג שנים, וכמאמרם
 ו"ל (בראשית רבה, פרשה פ', סימן ט'): אמר רבי אלעזר ויקחו איש חרבו", בני שלש עשרה שנה
 היו, ובגיל שלש-עשרה הוא כבר חייב בכל המצוות, וצריכים להרגילו בקיום המצוות, לחבב
 לפניו את כל מצוה ומצוה, כדי שיהיה לו חשק לקיים את המצוות. והוא דבר גדול מאד ללמד
 מגיל שלש-עשרה את התנ"ג מצוות המובאות בספר החנוכה, וכן שאר מוני המצוות, וזה יכניס
 בו אהבה לקיים את המצוות בשלמות ובהירות. "בן חמש-עשרה לתלמוד"; אז פשיהו לו כבר
 הקדמות כאלו, יוכל בנגל לעשות לעצמו סדר בש"ס: בבלי, ירושלמי ותוספתא, ולהבין בעמק
 הדברים, פי אז לבו פנוי מכל ההבלים, פי מאחר שכבר קבל חנוכה של אמונה ברוחה ומזככת
 בו יתברך, על-ידי למוד מקרא שלמדו אתו והמחישו לו את הכל במוחש, וכן בקי בששה סדרי
 משנה היטב עם פרושי הברטנורה והתוספות יום טוב, וכן בקי בתנ"ג מצוות, אז יכנס בו חמידו
 דאורייתא, וילמד בהתמדה ובתשוקה רבה כל ימי חייו גמרא: בבלי, ירושלמי, תוספתא, עם כל

וקרי ליה איש: בן שמונה עשרה לחופה. י"ט אדם המפְרָשִׁים, עד שיברר לעצמו את ההלכה
 כחוננים נפ' בראשית מן ואמר אלהים נעשה אדם עד ברמב"ם, טור ושלחן ערוך ובכל ספרי שאלות
 ויזן ה' אלהים את הנלע מד לגופיה פשו ליה י"ח ותשובות. "בן שמונה עשרה לחפה", וכתב
 לרעה: בן עשרים לרדוף. אחר מונומיו לאחר הרמב"ם (פרק טו מהלכות אישות, הלכה ב'), שהאיש
 שלמד מקרא משנה וגמרא מתחייב במצות פרייה ורבייה מִבְּנֵי שְׁבַע-עֶשְׂרֵה,

עֲשֶׂה לַחֲפָה, בֶּן עֶשְׂרִים

וְכַתֵּב הָרַב הַמְּגִיד מֵה שֶׁהַזְכִּיר הַתַּנָּא בַּמִּשְׁנָה: בֶּן שְׁמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה לַחֲפָה, הֵינּוּ מְשֻׁנְכָּסִים
 לְשִׁמּוֹנֵה-עֶשְׂרֵה, זֹאת אוֹמֶרֶת בֶּן שְׁבַע-עֶשְׂרֵה יוֹם אֶחָד, שָׂאז הוּא הַזְּמַן הַכִּי רְאוּי לְהִתְחַתֵּן,
 וְאַחֲרֵיכֵן יִמְשִׁיךְ כָּל יָמֵי חַיָּו לְלַמַּד תּוֹרָה שְׁבַע-עֶלְפָּה גִמְרָא: בְּכָלִי, יְרוּשְׁלָמִי, תּוֹסֵפְתָא, וְיִבְרַר
 לְעַצְמוֹ אֶת הַהֲלָכָה בְּרוּרָה בְּרַמְבַּ"ם, טוֹר וְשִׁלְחָן עֵרוּךְ וְכָל סְפָרֵי הַפּוֹסְקִים, וְיִזְכֶּה לְהִיּוֹת לְמַדְּוֹן
 גָּדוֹל. כִּי כִּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (יוֹמָא עב): עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים יט, י): "יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶרֶת
 לְעַד", אָמַר רַבִּי חֲנִינְא, זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטְהוֹרָה, מֵאִי הִיא? נוֹשָׂא אִשָּׁה, וְאַחֲרֵיכֵן לּוֹמֵד תּוֹרָה.
 וְכֵן הוּא (מְנֻחוֹת קי): וּמִנְחָה טְהוֹרָה — זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטְהוֹרָה, נוֹשָׂא אִשָּׁה, וְאַחֲרֵיכֵן לּוֹמֵד
 תּוֹרָה. וְכָל זֶה אִם הַכַּל הוֹלֵךְ אֶתוֹ בְּשׁוֹרָה, אֲכַל אִם מִתְגַּבֵּר עָלָיו יָצָרוֹ, כְּבָר פֶּסֶק מְרַן (שְׁלַחן עֵרוּךְ,
 אָבוֹ הַעֲזָר, פְּרִייה וְרַבִּיה, סִימָן א', סְעִיף ג'): מִצָּוָה עַל כָּל אָדָם שִׁישָׂא אִשָּׁה בֶּן י"ח, וְהַמְקַדִּים לְשָׂא בֶּן
 י"ג — מִצָּוָה מִן הַמְּבַחֵר. וְכַתֵּב הַבֵּית שְׁמוּאֵל, הֵינּוּ י"ג שְׁלֵמוֹת. וְחֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (פְּנֵה־דָרִין
 עו): וְהַמְשִׁיאֵן סְמוּךְ לְפָרְקָן, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (אִיּוֹב ה, כד): "וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה וּפְקַדְתָּ נֶגְדִי
 וְלֹא תִחַטָּא". וּבִפְרָט בְּדוֹר הַפְּרוּץ הַזֶּה צְרִיכִים לְחַתֵּן אֶת הַיְלָדִים בְּגִיל צְעִיר מְאֹד, כְּדִי שְׁלֹא
 יִפְרְקוּ עַל, וְעַל-כָּל-פָּנִים אֵל יֵאָחַר מִגִּיל עֶשְׂרִים, כִּי כִּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (קְדוּשִׁין כט): בֶּן
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה, כָּל יָמָיו בְּעַבְרָה. בְּעַבְרָה סְלָקָא דְעַתְדָּךְ? אֵלָּא אֵימָא כָּל יָמָיו בְּהִרְהוּר
 עַבְרָה. אָמַר רַבָּא, וְכֵן תַּנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: עַד כ' שָׁנָה יוֹשֵׁב הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִצָּפָה לְאָדָם
 מְתִי יִשָּׂא אִשָּׁה, כִּינּוֹן שֶׁהַגִּיעַ כ' וְלֹא נָשָׂא, אוֹמֵר: תַּפַּח עֲצָמוֹתָיו. אָמַר רַב חֲסֵדָא, הֵאִי דְעַדִּיפְנָא
 מִחֲבָרָאִי דְנִסְיַבְנָא בְּשִׁיתֶסֶר, וְאִי הָנָה גְּסִיבְנָא בְּאַרְבִּיסֶר, הָנָה אָמִינָא לְשִׁטְן גִּירָא בְּעֵינֵיהָ. וְלֹא כְּנֵהוּג
 הַיּוֹם, שִׁישׁ הוֹרִים הַמְתַּאכְזְרִים עַל יְלָדֵיהֶם, אֲשֶׁר מִפְּנֵי גְאוּת וְיִשׁוּת וְכְבוֹד הַמַּדְמָה וּמִפְּנֵי כְּסָף
 — מְאֻחָרִים לְחַתֵּן אוֹתָם, וְלֹא אֲכַפֵּת לָהֶם מִשׁוּם דְּבָר, אֲפִלוּ שְׁנֹכְשָׁלִים בְּעַבְרוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁל
 הוֹצֵאת זֶרַע לְבִשְׁלָה, וְכֵן הַבְּנוֹת בָּאוֹת לִידֵי זְנוּת תַּחַת גַּב הוֹרֵיהֶן, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן מִפְּנֵי רַע לְבָבָם
 לֹא יִחַתְּנוּ אֶת יְלָדֵיהֶם, וְזוֹ רְשָׁעוֹת מֵאִין כְּמוֹתָה — אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם, וְגִיּוֹנוֹם כְּלָה וְהֵם לֹא
 יָכֻלוּ, וְהֵם עֲתִידִין לְתַן אֶת הַדִּין, וּכְשֵׁרוֹאִים שְׁיִלְדִים יוֹצְאִים לְתַרְבוֹת רָעָה, רַק הַהוֹרִים חֲיָבִים
 בְּזֶה, כִּי לֹא חַתְּנוּ אוֹתָם בְּגִיל צְעִיר. וְכָבָר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּסָחִים קיג): בַּתְּךָ בְּגֵרָה, שֶׁחָרַר
 עַבְדְּךָ וְתָן לָהּ. כִּי בְּיוֹתֵר צְרִיכִים לְהַזְהֵר עַל הַבְּנוֹת, וְכַמְאַמְרָם ז"ל (בַּמְדָּבָר רַבָּה, פְּנִינָה יא, סִימָן ה'):
 "וַיִּשְׁמְרֶךָ" — בְּבְנוֹת, שְׁצָרִיכוֹת שְׁמִירָה. וְאָמְרוּ (פְּנֵה־דָרִין ק): בַּת לְאִבֵּיהָ מִטְּמֵנָת שְׁוֹא, מִפְּחָדָה
 לֹא יִישֵׁן בְּלִילָהּ, בְּקִטְנוּתָהּ — שְׁמָא תִּתְפַּתֵּהּ, בְּנַעֲרוּתָהּ — שְׁמָא תִּזְנֶהּ, בְּגֵרָה — שְׁמָא לֹא תִנְשָׂא,
 נִשְׂאת — שְׁמָא לֹא יִהְיֶה לָּהּ בְּנִים, הַזְקִינָה — שְׁמָא תַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים. וְלָכֵן מִי שֶׁמְחַתֵּן אֶת בְּנוֹתָיו
 בְּגִיל צְעִיר, אֵין לְמַעַלָּה מְזָה, וְאֵינוֹ מְסַתְּפֵל עַל רְשָׁעֵי הָעַרְב־רַב הַמְעַכְבִּים אֶת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
 וּמַעֲגָגִים וּמַצְעִרִים אֶת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאֵינָם מְנִיחִים אוֹתָן לְהִתְחַתֵּן בְּגִיל צְעִיר, וְגִזְרוּ גְזֵרַת גִּיּוֹם
 בְּנוֹת וְכו'. וְכֵן צְרִיכִים לְרַחֵם עַל יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל, לְחַתְּנָם בְּגִיל צְעִיר, שִׁיְהִיָּה לָהֶם מַחַ נְקִי לְלַמַּד
 תּוֹרָה, וְלְהִיּוֹת דְּבוּקִים בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא. "בֶּן עֶשְׂרִים לְרַדֹּף"; כִּינּוֹן שֶׁהַגִּיעַ אָדָם לְגִיל עֶשְׂרִים,

אז הוא צריך לרוץ ולהתרוצץ בעבור פרנסה, ונשא אשה והוליד בנים לריון הוא לחזר ולנקט אחר ועליו לשמר מאד לא להפשל בעוונות, פי בית-דין של מעלה מענישים כְּכָר מְגִיל עֲשָׂרִים, ולהענישו על מעשיו. שאין בית דין של מעלה מענישין כמאמרם ז"ל (במדבר רבה, פרשה יח, סימן ג'), וכן

הוא בזהר (נירא קיח:), מקימין את המשכן ומפרקין וטוענין את העגלות ונושאיין ככתף מן שלשים שנה ומעלה: בן ארבעים לבינה. שלאחר ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר יוצא בחוץ לפרנסתו, עליו לשמר

לְרִדְתָּ, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמֵשִׁים לְעֵצָה, בֶּן שֵׁשִׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגְבוּרָה, בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוּחַ,

מאד מאד, פי מגיל עשרים כְּכָר דְּנִים אוֹתוֹ בְּבֵית-דִין שֶׁל מַעְלָה, וְצָרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים לֹא לְהַפְשִׁיל בְּשׁוּם גְּבוּלוֹת וּגְזֻלוֹת, וְלֹא לְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲסָקִים שֶׁהֵם נֶגֶד הַמְּלָכוֹת, פִּי דִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא, וְצָרִיכִים לְשַׁמֵּר מְאֹד עַל חֻק הַמְּלָכוֹת שְׁלֹא יִסְתַּבֵּף. "בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח"; אִז אָדָם מְגִיעַ לְאַמְצַע יָמָיו, וְעָלָיו לְהִתְאַזֵּר בְּכַחוֹת עֲצוּמִים לְהִתְחַיֵּל לְחֻשָׁב עַל תְּכֵלִיתוֹ הַנִּצְחִית, וְאִף

לכ לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה: בן חמשים לעצה. שנאמר כלום (במדבר ח) ומן חמשים שנה ישוע מלכא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו'. ומהו השירות שיתן להם ענה: בן ששים לזקנה. דכתיב תנא כללח אלי קצר. ככל"ח בגימטריא ששים: בן שבעים לשיבה. דכתיב כדוד (דה"א כט) וימת כשיבה טובה. וימי חייו היו שנעים

לכ לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה: בן חמשים לעצה. שנאמר כלום (במדבר ח) ומן חמשים שנה ישוע מלכא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו'. ומהו השירות שיתן להם ענה: בן ששים לזקנה. דכתיב תנא כללח אלי קצר. ככל"ח בגימטריא ששים: בן שבעים לשיבה. דכתיב כדוד (דה"א כט) וימת כשיבה טובה. וימי חייו היו שנעים

שעכשו בוערת בו תאות הכבוד והנצחון והעשירות, ולבנות לעצמו בית יפה לחורף ובית יפה לקיץ, עליו להתאזר בכחות עצומים לחשב גם על בית בבית הקברות, ושלא ירוץ אחר תאוותיו. "בן ארבעים לבינה"; פיון שהגיע אדם לגיל ארבעים, שזה כְּכָר יוֹתֵר מִחֻצֵי שְׁנוּתָיו, אִז הוּא זוֹכֵה לְבִינָה, לְהִתְבַּוֵּן הַיֵּטֵב מֵהַתְּכֵלִית בְּזֶה הָעוֹלָם, הֵנָּה יוֹם וְהֵנָּה לַיְלָה, הֵנָּה שְׁבוּעַ וְהֵנָּה חֹדֶשׁ, וְהֵנָּה כְּכָר עָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלִכֵּן רְאוּי לוֹ לְהִתְעוֹרֵר בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה: מִתִּי אֲעֻשֶׂה גַם אֲנִי לְבֵיתִי הַנִּצְחִי. "בן חמשים לעצה"; פיון שהגיע לגיל חמשים, הוא כְּכָר יְכוּל לְתַת עֲצוֹת לְאַחֵרִים, מֵהַ פְּדָאֵי לְעִשׂוֹת וּמֵהַ לֹא פְּדָאֵי לְעִשׂוֹת, פִּי הִגִּיעַ כְּכָר אֶל יְשׁוּבַת הַדַּעַת אֲמַתִּי, וְיְכוּל לְתַת עֲצוֹת גַּם לְאַחֵרִים. "בן ששים לזקנה"; אִז כְּכָר עָבְרוּ עָלָיו רַב שְׁנוּתָיו, וְהוּא מְסַתְּפֵל עַל הַבְּלִי עוֹלָם הֵזֶה כְּצֵל עוֹבֵר, וְכֹל הַחַיִּים שְׁלוֹ הוֹלְכִים כְּכָר אַחֲרַת לְגַמְרֵי. "בן שבעים לשיבה"; שְׁזֵה לְשׁוֹן שְׁבִיעֵה, שְׁשָׁבַע בְּחַיָּיו טוֹב וְרַע, וְכָכָר יוֹדֵעַ אֵת הַהִפְרָשׁ בִּינֵיהֶם, וְלִכֵּן פִּיּוֹן שְׁמַגִּיעִים לְגִיל שְׁבַעִים, צָרִיכִים לְבָרֵךְ בְּרָכָה: "שְׁהַחֲנִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעְנוּ לְזִמְן הַזֶּה", פִּי "יָמֵי שְׁנוּתֵינוּ בָּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה" (תהלים צ, י), וְלֹא כֹל אֶחָד זוֹכֵה לְהִגִּיעַ אֶל גִּיל שְׁבַעִים. וְלִכֵּן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֵה לְהִגִּיעַ לְגִיל הַזֶּה, רְאוּי לוֹ לְעִשׂוֹת סְעֵדָה וּלְשַׁמֵּחַ. "בן שמונים לגבורה"; שְׁאִז צָרִיךְ אָדָם לְהִתְחַזֵּק בְּגְבוּרָה עֲצוּמָה לֹא לְהִשָּׁבֵר, פִּי בְּעֶשֶׂר הַשָּׁנִים בֵּין שְׁבַעִים לְשְׁמוֹנִים צָרִיכִים לְזַכֵּר, אֲשֶׁר כֹּל יוֹם יוֹם הוּא מִתְּנָה שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לוֹ, וְצָרִיכִים גְּבוּרָה עֲצוּמָה לְחַדֵּשׁ יָמָיו פְּקָדָם, לֹא לִפְלַל בְּדַעְתּוֹ, פִּי כִּף אָמַר רַבְּנּוּ ז"ל (ספר-המדות, אות נפילה, סימן א'): לְפַעֲמִים אָדָם נוֹפֵל מִמְּדַרְגָּתוֹ לְעַת זְקָנוֹתוֹ, וְזֶה נֶאֱמַר עַל הַשָּׁנִים הָאֵלוֹ שְׁצָרִיכִים חֲזוּק מְאֹד עֲצוּם, פִּי אָדָם מְפַחֵד בְּכֹל יוֹם, שֶׁהֵנָּה הוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת, וּמֵהַ יִּהְיֶה אִתּוֹ, וְלִכֵּן הוּא צָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר בְּגְבוּרָה עֲצוּמָה. "בן תשעים לשוח";

שנה: בן שמונים לגבורה. דכתיב (תהלים צ) ואם נגזרות שמונים שנה: בן תשעים לשוח. הולך שמוח וכפוף. יש אומרים לשון שומה עמוקה: כה הפך בה והפך בה. נמורה: דכולה בה. שהכל

ממלא זה: וסיב ובלה בה. גם עד זקנה ושינה לא מעזבנה: ומינה לא תזוע. שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת יונית שאין מותר ללמוד

בן מאה פאלו מת ועבר ובטל מן העולם: כה בן בג בג אומר, הפך בה והפך בה, דכלא בה. ובה תחזי, וסיב

עזבו אותו: ילדיו, נכדיו וניניו, והוא נשאר לבד, פאכן שאין לה הופכין, אכל אסור לו להתיאש, אלא ירבה בשיחה בינו לבין קונו ויצחק מפלם, פי מי שמרגיל את עצמו לדבר אליו יתברך מגיל צעיר עד הרגע אחרון, הוא לא יפסיק, וכשיגיע לגיל תשעים, יראה את מעלת התפלה וההתבודדות, שהוא כבר אינו צריך את אף אחד, ואין לו כבר אף אחד, רק את הקדוש-ברוך-הוא. "בן מאה"; פינן שהגיע לגיל כזה, אזי "פאלו מת ועבר ובטל מן העולם"; שפך זכה להכלל באין סוף ברוך הוא, ואין אצלו שום נפקא מניה בין חיים למיתה, והוא נכלל לגמרי בו יתברך. וכל זה נותן לנו התנא הקדוש דרף והנהגה איה לעבר את כל ימי חיינו. אשרי מי שמחזיר בעצמו דברים אלו, ואז כל חייו ילכו כבר בצורה אחרת. פי למה עובר על אדם מה שעובר? פי הוא אינו יודע את כל זה, והבן למעשה.

כה בן בג בג אומר: המפרשים הקדמונים אמרו, שהוא היה בן גר, ולכן נקרא ב'ג' ב'ג', שהוא ראשי תבות: בן גר, בן ג'ירת, פי רצו להעלים מי הוא, ולכן אמר: "הפך בה והפך בה דכלא בה"; והוא על-פי דברי רבנו ז"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק ב', סימן קטו), שיש בגי-אדם טועים וסוברים, שצריכים להפיר את הצדיק בפניו, בצלמו ובדמותו, שיהיה משנה בדמותו ובתנועותיו, ובאמת לא-כן הוא, פי הצדיק הוא בדמות ובצלם ככל אנשים, ואין בו שום שנוי, ואף-על-פי-כן הוא ענין אחר לגמרי, ושאר בגי-אדם אינם בדמותו כלל באמת לאמתו. וכמו שאמר רבנו ז"ל, שאיש הפשר נדמה שהולך עם פרפשות ודקין כמו שאר בגי-אדם, אף אף-על-פי-כן הוא ענין אחר לגמרי. והנה גר שמתגיר, מאד מתפעל מפל דבר שהוא רואה, ועליו יכולים לעבד הרבה ולהטעותו, פי יש הרבה בגי-אדם שאין תוכם כבדם, מבחזין הם נדמים כצדיקים גדולים, פי הם מתחפשים בלבושים שונים, אבל הפנימיות שלהם רקובה לגמרי, פי הם רשעים ארורים ובעלי עברה, רחמנא לישזכן, גנבים ונואפים, רחמנא לצלן, ואי אפשר בשום פנים ואפן להפיר אותם, וכמו שכתוב (שמואל-א' טו): "כי האדם יראה לעינים, ויהי' יראה ללבב" וגו', ואלו מטעים את הבריות, ובפרט את הגרים ואת בעלי התשובה, שעכשו נכנסים אל הקדשה, אותם בדרך כלל מטעים מאד ועובדים עליהם. ולכן בא בן בג בג שהיה בן גרים, ואמר: "הפך בה והפך בה דכלא בה", תהפך את הצדיק משני צדדיו מפנימיות ומחיצוניות, ואז תראה "דכלא בה", הינו שהפנימיות והחיצוניות הם אותו דבר, שזהו "ובה תחזי"; בזה שתראה שהפנימיות והחיצוניות הם תואמים זה לזה, ולכן "וסיב ובלה בה"; תהיה נעשה זקן ותבלע בצמא את דבריו, "ומנה

לא תזוע" ולא תזוז, "שאיין לך מדה טובה חכמת יונית אלא במקום שאסור להרהר בדברי תורה הימנה", פי על ידו דיקא תזכה להגיע לכל כגון צנית המרחץ. או צנית הכסא. כשאלו את רבי המדרגות שבעולם. וזה דיקא גר ובעל תשובה יהושע מהו ללמד אדם את בנו חכמת יונית אמר להם יכול לראות, אחרי שעברו עליו משברים ונגלים ילמדנו נשעה שאינו לא יום ולא לילה דהא כתיב והגית ביה תגירותו ובהפגסו ובהתגירותו ובהתחלה מטיעים אותו מאד, כפי שמצוי היום, שיש פל מיני רמאים ליהדות, וכן בעל תשובה וצבועים ושקרנים שעובדים על בני-אדם, ובפרט על גרים ובעלי תשובה, ובנגל להפיל אותם אל שאול תחתית ומתחתיו, כי מבחוץ אלו הצבועים, השקרנים והרמאים נראים כמו צדיקים, פי מתלבשים ומתחזים בלבוש של תלמיד חכם, אבל פנימיותם מלאה שקר וזמה. ועל זה צריכים רחמי שמים מאד, פי רבים חללים הפילו אלו הרמאים והצבועים, שעברו על גרים ובעלי תשובה. ולכן דיקא בן בג בג, שהוא היה בן גרים, אמר: אם אתה רוצה להפיר את האדם, לינדע אם הוא איש פשר, "הפך בה והפך בה"; הינו תהפך את החיצוניות שלו ואת הפנימיות שלו ותבדק. והוא על דרך הפתוב (משלי יב, ז): "הפך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמד"; כי אם תהפך את הרשע ותסתכל בתוך פנימיותו, תראה שאין בו כלום, לא-כן אם הוא צדיק, הוא יעמד וישאר בקדשתו. ולכן כדאי להשאר אצלו, פי אין לך מדה טובה הימנה, שאדם זוכה להיות מקרב אל צדיק וחסם אמת, שזוכה לקרב אותו אל הקדוש-ברוך-הוא. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם כלל, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

כּו בן הא הא אומר: המפרשים הקדמונים אמרו, שהוא היה בן גר, ולכן נקרא בן ה"א ה"א, על שם אברהם ושרה שנתוספה ה' בשמותם: אברהם במקום אברם, ושרה במקום שרי, ומפני שאברהם ושרה היו הגרים הראשונים, לכן נקרא על שמם. ולכן כל מי שמתגיר קוראים אותו: אברהם, ואותה: שרה, ומחמת שהיה גר ועבר עליו מה שעבר, לכן בא לחזק, ואומר לכל מי שמתגיר, וכן למי שחוזר בתשובה, שהוא גם-כן בחינת גר, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יד); "לפום צערא אגרא", כפי הצער שיש לכם, בן השכר תקבלו; פי בדרך כלל כשאחד חוזר בתשובה, עובר עליו מה שעבר, ובפרט גר שמתגיר, סובל עלבונות ובזיונות ושפכות דמים, וקשה לו מאד, ולא בחנם שהתורה הזהירנו כל-כף על (דברים י, יט): "ואהבתם את הגר", פי על גר עוברים הרבה צרות ויסורים. ואמרו חכמינו הקדושים (תנחומא לך-לך): אמר הקדוש-ברוך-הוא, אני מחבב את הגרים. פי באמת הגרים הם נשמות קדושות שנעשו מהטוב הכבוש אצל אמות העולם, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יז): כשאמות העולם מציקים ומצערים את נשמות ישראל, ומונעים מהם ללמד תורה ולקיים את המצוות, על-ידי-זה הטוב של ישראל כבוש בין הגוים, ולבסוף חוזר ומתעלה אל הקדשה, ואלו הם הגרים שמתגירים, וכן בעלי תשובה שהיו רחוקים, ועכשו חוזרים אליו יתברך, ועליהם עובר מה שעבר. ולכן בא לחזק אותם, שלא יתרחקו בשום פנים ואופן, אפלו שעובר עליהם מה שעבר,

ובלה בה, ומנה לא תזוע, וצערא אגרא. כפי רוב הלעך שאתה סובל בלמוד התורה ועשיית המצוות. כן יהי שכרך מרובה: **ובלא לך מדה טובה הימנה. כו בן הא הא אומר, לפום צערא אגרא:**

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקנים ורמשים להרבות שכר שהן גדלים מהם חף על פי שזלאו הכי לא היו אוכלים אותן שנפשו של אדם קנה זנה למען צדקו. להנדיק את ישראל ולזכותו.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואפילו אלו רבי חנניא בן עקשיא אומר,

רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר

(ישעיה מב), יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס):

לומר הטעם, למה גומרים

עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? ויש לומר, פי בדרך כלל כשאדם מקבל על

עצמו להיות איש כשר וירא השם, בהתחלה הולך לו קל מאד מרב התלהבותו, וכמאמר החכם:

"אין חזק החסידות כהתחלתה", אבל תכף ומיד כשמתחיל להפגס לפנים הקדשה, מתעוררים

נגדו הקלפות והסטרוא אחרא והתאוות והמדוות רעות, והבלבולים וההרהורים רעים, והוא נשבר

לגמרי. וכמובא בדרברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן עב), שתכף ומיד כשרק נכנס באדם

הרהור תשובה, כבר המית את יצרו, אבל אחר-כך מתגבר עליו יצר הרע יותר גדול. כמו שאמרו

חכמינו הקדושים (ספה נב): כל הגדול מתברו — יצרו גדול ממנו; הינו איך שאדם מתגבר ונכנס

בעבודת השם יתברך, על-ידי-זה גם מתגדל עליו יצר הרע יותר גדול. ואז הוא צריך התחזקות

עצומה. וככל שאדם נכנס יותר בעבודת השם יתברך, צריך להתחזק יותר, כי בכל פעם

יצרו מתגבר עליו. והנה כשאדם לומד פרק ממדות אבות האמה, שהם התנאים הקדושים, ורואה

אל אילו מדרגות הגיעו, אזי נכנסת בו עצבות ומרירות ויאוש, ונדמה לו כי לפי ערך עוונותיו

והתגברות הרע עליו בכל פעם, לו אין כבר שום תקנה. לזאת מסיימים את הפרק עם משנה זו,

להורות לו שאסור להתיאש, ואיך שהוא עליו לזכר תמיד, אשר "רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות

את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב, כא): "יי חפץ למען צדקו, יגדיל

תורה ויאדיר"; הקדוש-ברוך-הוא אוהב את כל בר ישראל, ולכן רצה לזכור אותו, שיהיה כלי

לקבל אורו יתברך, ולכן הרבה לו תורה ומצוות; פי לפעמים אדם מתעורר ממצנה זו או מלמוד

זה, ולפעמים נתעורר ממצנה אחרת או מלמוד אחר, ואסור להתיאש, אלא לקים את כל המצוות,

וללמד ולטייל בכל חלקי התורה הקדושה, ואז יראה שגם לו יש תקנה ותוחלת, ואסור להתיאש

בשום פנים ואופן, פי הקדוש-ברוך-הוא אב הרחמן, ומקבל את כלם, שרוצים לחזור אליו, והבין

למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה

זו, אשר אינה שייכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (ז); אף יש לומר, כי בא לרמוז

התחזקות עצומה לכל בר ישראל, שלא יתיאש בשום פנים ואופן מפל מה שעובר עליו — בין

בגשמיות ובין ברוחניות, אלא יזכר שנשמתו היא חלק אלוה ממעל, והיא באה מעולם הבא, ורוחניות חיות אלקות, וינדה לזה העולם, כדי לזכות להגיע אל שער נ', שהוא הבטול אל האין

סוף ברוך הוא, גלוי אלקות בתכלית מדרגה שנתחייבו מיתה צנית דין מפני רשעתו, יש להס חלק עליונה. ואיך זוכים להגיע לזה? דיקא על-ידי לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא עצותיהם הקדושות של חכמינו הקדושים, אחר תחיית המתים שעמידים המתים לחיות ולעמוד על-ידי שמתחזקים באמונת חכמים, ויודעים בגופן ונפשם חיים נחיים כחמה וכלזנה וכוכבים אשר כל מעשיהם ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו כדמייתי בגמרא זהאי פרקא ודבוריהם אינם פשוטים, מתים שעמידים לחיות אין ארץ נצר מטעי מעשה ידי חורין לעפרן, והעולם הבא ויש בהם רזין, כמובא אין זו לא אכילה ולא שחיה, בדברי רבנו ו"ל (לקוטי- מותרין, חלק א', סימן מב).

וכן מובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מותרין, חלק א', סימן סא): על-ידי אמונת חכמים יודעים איך להתנהג, לא להטות לא לימין ולא לשמאל, אלא לילך בדרך הממצע. ותכף-ומיד פשאדם

רוצה להתחזק באמונת חכמים, כבד בך דואג האדומי שהוא מלא מותרות, ורוצה למנע את האדם מלקבל את דברי החכמים, ומקור אותו מאמונת חכמים, ומחליש את הדעת, כאלו אין בדברי החכמים שום תועלת, חס ושלום, וספריהם ועצותיהם, הם אף למותר, כאשר מצוי עכשו, אשר תכף-ומיד פשבר ישראל נתעורר לחזור בתשובה שלמה, כבד מלביש עצמו דואג האדומי בירא שמים, ועומד על הפתח למנע ולעכב להפגס אל החכמים, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מותרין, חלק א', סימן קנב). וכבר אמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי סנהדרין נב): דואג האדומי גדול בתורה הנה, ורצה הוא ואחיתפל לדחות את דוד, כמאמרם ו"ל (שחר טוב ג) על הפסוק (תהלים ג, ג): "רבים אומרים לנפשי", אלו דואג ואחיתפל שהיו גדולים בתורה, "אין ישועתה לו באלקים סלה", פי הם רצו לדחות אותו לגמרי. וזה סובב על כל בר ישראל, שרק רוצה להפגס אל הקדשה, כבד מסוככים אותו הסטרא אחרא והקלפות, והכל בלבוש של ירא שמים שעומד על הפתח, עד שהאדם נשבר לגמרי, ונדמה לו מה יועילו דבריהם ועצותיהם של החכמים, וכדומה כל מיני דמיונות שמכניס הסמך-מ"ם בנדעת האדם, כדי לרחקו ולקררו מעבודת השם יתברך, ולכן אנוחנו מקדימים את המשנה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", הינו "כל דיקא, שעולה נ', שכל בר ישראל בא מעולם הבא, פי נשמתו היא חלק אלוה ממעל ממש, והוא יכול לזכות בזה העולם להשיג את הנ' שערי קדשה. ומביא ראיה מפסוק: "ועמך כלם צדיקים", שכל בני ישראל נקראים צדיקים, על שם שנמולו, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מותרין, חלק א', סימן כג), ולכן "לעולם יירשו ארץ"; פי מי שהוא נוטר את הברית, זוכה לירש את הארץ, (עין בהשטות הזר רנא): מאן דנטיר ברית וכו', ומאן דאתגזר וכו', ירית ארעא; והקדוש-ברוך-הוא מתפאר עם אדם שמתחזק, ודיקא בעולם הזה הגשמי והחמרי המלא העלמות והסתרות, המלא תאוות ומדות רעות, מחזיק מעמד, והוא משרש באמונה ובקיום המצוות. "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", שהקדוש-ברוך-הוא מתפאר עם האדם הזה שאינו נשבר, אף שעבר עליו מה שעבר. וכמו שהתבטא פעם רבנו ו"ל ואמר: הקדוש-ברוך-הוא האט ליב א גיפרעגילטען חסיד [הקדוש-ברוך-הוא אוהב חסיד מטגן], הינו שעובר עליו מה שעובר, ואף-על-פי-כן

פרק ו שנו חכמים בלשון המשנה. כלומר, מחזיק מעמד. ולכן מקדימים את המשנה הזו
 צריחא היא ונלשון המשנה היא שנויה, אבל אינה לפני כל פרק, כדי לחזק את כל בר ישראל,
 שתהיה לו אמונת חכמים, ויצית לדבריהם משנה. ומה שנו.

א רבי מאיר אומר וכו'. ולפי שעד עכשיו כל ועצותיהם המובאים בפרק זה, והבן למעשה.

הפרקים משנה, לפיכך הולך להודיע שמכאן ואילך צריחא היא. ומתוך שהללו דברי הגדה הן ומספרות נעסק תלמוד תורה, נהגו לאמר צנית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מסכת אבות: זוכה לדברים הרבה. להיות נדיק

פְּרָק ו שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּף שְׂבַחַר בְּהֵם וּבְמִשְׁנָתָם: א רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, זוֹכֶה לְדַבְרֵים הַרְבֵּה.

פְּרָק ו' שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּף שְׂבַחַר בְּהֵם וּבְמִשְׁנָתָם: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר חֲכָמֵינוּ הִקְדוּשִׁים שְׁנו בְּלִשׁוֹן כְּזוֹ, שֶׁהִיא מְלָאָה רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ,

שמשנה את האדם מההפך אל ההפך. ולכן אשרי האדם שתמיד שגור על לשונו לשון חכמינו הקדושים, אשר לשון חכמים מרפאת (כתבות קג), ומזככת את האדם, ומשנה את הנהגתו בחיים. ובפרט כשלומד משנה, שהיא לשון משנה, הינו שמשנה את האדם מהרגלו הרע שגלפד בו. ולכן מקדים את הפרק הזה אף שאינו פרק במשניות, אלא לקוט של מאמרים, שגלו לנו חכמינו הקדושים ממעלת הלומד תורה לשמה, "שנו חכמים בלשון המשנה", ובזה מורה לנו דרך איך לזכות לקדש את הלשון. ולכן כל מי שיודע בנפשו שפגמה, ראוי לו להתמיד בדברי התנאים, שגלו לנו מאמריהם במשניות, שהוא לשון משנה למלך, כי המשניות הן מבארות את המקרא, שהיא תורה שבכל-פה, שמבארת את תורה שבכתב. ועל זה באה אחר-כך הגמרא שמבארת את המשנה. ולכן, אהובי, בני! ראה להיות רגיל בלשון המשנה, שעל-ידי-זה גם אפה תשתנה לטובה, ותהיה דבוק בחי החיים בו יתברך. וזהו שאמרו "בלשון המשנה"; הינו שהכניסו את המשנה בלשון, רצה לומר את הלמוד שלמדו בלשון, הינו בדבור, שכל הדבורים שלהם, אפלו שיחת חלין שלהם, יש בה פנימיות. פמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן צא), שהצדיקים הקדושים הדבוקים באין סוף ברוך הוא, כשרוצים לקרב את נשמות ישראל, מספרים שיחות וספורים, ובהם מלבישים חכמה עלאה בחכמה תמאה, כדי לקרב רחוקים אליו יתברך. ולכן אמר: "שנו חכמים בלשון המשנה, ברוף שבחר בהם ובמשנתם"; פי כל מה ששנו חכמים, הלבישו את זה בלשון כזו, שמשנה את האדם. אשרי מי שדבוק בדברי חכמינו הקדושים, שיזכה לטהר ולזכך נפשו, והבן למעשה.

א כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה: צריף שתדע, אהובי, בני! שהתנא הקדוש רבי מאיר מלמד אותנו מעלת העוסק בתורה לשמה, לשם אל עולם, שעל-ידי-זה זוכה לדבורים רבים, פמוכא בדברי מוהר"ן ז"ל (לקוטי-הלכות אפורופוס, הלכה ג', אות ו'), שעל-ידי שהאדם לומד תורה לשמה, לשם אל עולם, על-ידי-זה יזכה לדבורים רבים לדבר אליו יתברך. וזהו שאמר: "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה"; הינו לדבורים רבים. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן א'), שעל-ידי שלומדים תורה — התפלה מתקבלת, פי על-ידי שלומדים תורה לשמה, יכולים להתפלל אל הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שאמר החכם מכל האדם (משלי כח, ט): "מסיר אָזְנוֹ מִשְׁמַע תּוֹרָה, גַּם תִּפְלָתוֹ תוֹעֵבָה"; ומוכא בזהר (שלח קס:)

זכאה חולקהון דאינון דמשפדלי באורייתא וחסיד כדלקמן. [נ"ח מנות הרצה אלו נשנילו הוא]:
 לשמה דהא מתקשרי בקדשא בריהו הוא ממש, כדאי הוא לו. כלומר שנצרכו נשנילו. וכן הוא אומר
 ואיקרון אחים ורעים, הדיא הוא דכתיב (תהלים (קהלת יב) כי זה כל האדם: נקרא רע. (תהלים קלט)
 קכב, ח): "למצען אחי ורעי, אדברה נא שלום ולי מה יקרו רעיך אל: אהוב. (שם קכב) ישליו
 בך", וכן מוכא בזהר (וישב קפה.): וכל מאן
 דישתדל באורייתא לשמה, כד נפיק מהאי עלמא
 אורייתא אזלא קמיה
 ואכרות קמיה ואגינת
 עליה דלא יקרבו ביהדיה
 מאריהון דדינא, כד שכיב

**ולא עוד, אלא שכל העולם
 כלו פדאי הוא לו. נקרא רע,
 אהוב, אוהב את המקום,
 אוהב את הבריות, משמח את
 המקום, משמח את הבריות,**

אלוהבין. ולומר (שם קיט)
 שלום רע ללוהבי תורתך.
 [נ"ח, להנחיל לוהבי יס]:
 אוהב את המקום. שעושה
 מאהבה: אוהב את
 הבריות. שמקרנן ומלמדן
 וגומלן טוב: ומלבשתו.

גופא בקברא היא נטרות ליה כד נשמתא אזלא לאסתלקא למיתב לאתרה איהי אזלא קמיה דההיא
 נשמתא. וכמה תרעין אתברו מקמיה דאורייתא עד דעלאת לדוכתה, ונקימא עליה דבר נש עד
 דיתער בזמנא דיקומון מתיא דעלמא, והאי מלפא סנגורא עליה, עינן שם.

ולא עוד, אלא שכל העולם פדאי הוא לו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר כשבר ישראל לומד
 תורה, הוא מתייב ומתנה את כל הבריאה כלה, פי עליונים ותחתונים מתארים אל זה האדם
 שלומד תורה לשמה. וכמאמרם ו"ל (סנהדרין ט:): כל העוסק בתורה לשמה, משים שלום בפמליה
 של מעלה ובפמליה של מטה. ואמרו (שם): ומגן על כל העולם כלו; פי אין עוד חשיבות אצלו
 יתברך, כמי שלומד תורה, פי הלומד תורה מקים את כל הבריאה כלה. וכמוכא בזהר (הקדמה א:):
 ומאן מקים עלמא וגרים לאבהן דאתגלין, קל ינוקי דלעאן באורייתא ובגין אינון רביין דעלמא,
 עלמא אשתויב לקבליהון, עינן שם. ולכן ראה מה לפניך, אהובי, בני! אם תלמד תורה, כל העולם
 כלו לא נברא אלא בשבילך, וכלם יעזרו לך, פי מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, כל העולם
 כלו פדאי הוא לו, ובמקום שהולך, מעלה ומגביה את הבריאה, פי התורה נמצאת בתוך הבריאה:
 דומם, צומח, חי, מדבר. ולכן אשרי מי שמתמיד בלמוד התורה הקדושה, ומוצא את האור האין
 סוף ברוך הוא בתוך התורה, שעל-ידי-זה הוא מתייב ומקים את כל היקום, והבן למעשה.

**נקרא רע אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את
 הבריות:** צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, בטל
 ומבטל אליו יתברך, הוא נעשה "רע אהוב" לכל אחד, פי התורה פלולה מששים רבוא אותיות,
 כנגד ששים רבוא שרשי נשמות ישראל, ולכן כשאדם לומד תורה לשמה, הוא נעשה "רע אהוב"
 לכלם, "אוהב את המקום" ברוך הוא, שהוא יתברך והתורה אחד, פי קדשא בריהו הוא ואורייתא
 חד הוא, וכל מאן דאשתדל באורייתא, כאלו אחיד בקדשא בריהו הוא (זהר ויקרא ט:); וכן "אוהב
 את הבריות"; שכלם שרשם בתוך התורה. ולכן כשאדם לומד תורה לשמה, הוא אוהב את
 הקדוש-ברוך-הוא, ואוהב את כל בר ישראל כנפשו, פי כפיכול, הקדוש-ברוך-הוא נמצא בתוך
 התורה ונשמות ישראל הם חלק אלוה ממעל. "משמח את המקום, משמח את הבריות", בזה
 שהוא לומד תורה לשמה, והוא אוהב את הקדוש-ברוך-הוא, כפיכול, משמחו יתברך, וכן משמח
 את נשמות ישראל, פי אהבה ושמחה תלויות זו בזו, כפי שהאדם אוהב את הזולת, כך שמח

וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשֵׁיָהּ בִּינָה וּגְבוּרָה: צְרִיף ועדיף מלדיק: ונהנין ממנו עצה ותושיה, שנאמר לי עצה ותושיה. דלעיל מהאי קרא כתיב ה' קני ראשית דרכו, וסמיך ליה, לי עצה ותושיה, כלומר עצה וגבורה וזינה אני ללומדי, להיות לבני אדם לעזר.

תושיה, לוטיי"ר בלע"ו. ענין גאווה וגדולה. [נ"א ונהנין ממנו, בני אדם נהנים ללמוד ממנו עצה ותושיה, שנאמר לי עצה וגו', כך משנחת התורה בעצמה שלי העצה והתושיה והגבורה, וכתיב אני זינה, שכל המדות הללו יש לי בלומדי]: ונותנין לו [מלכות וממשלה] וחקור

וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשֵׁיָהּ בִּינָה וּגְבוּרָה, שְׁנֵאמַר (מְשָׁלִי ח) לִי עֲצָה וְתוֹשֵׁיָהּ אֲנִי בִּינָה לִי גְבוּרָה, וְנוֹתַנְתָּ לּוֹ מַלְכוּת וּמְמַשְׁלָהּ וְחֻקּוֹר הַדִּין, וּמַגְלִין לּוֹ רְזִי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲיָן הַמִּתְגַּבֵּר וּכְנֹהֵר שְׁאִינוּ פּוֹסְקִי,

אורו יתברך, וקשמיכניס את עצמו בחכמת התורה, על-ידי-זה נודפכים לו המחין, ויודע לתת לעצמו עצה, וכן נותן עצה לכל הבאים לקבל את עצתו, והוא אינו מפחד לומר את האמת שבלבבו. ונותנת לו מלכות

וּמְמַשְׁלָהּ: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! מִי דִין. שְׁעוּמָק הַדִּין פְּתוּחַ לַפְּנִי: וּמַגְלִין לּוֹ רְזִי שְׁלֹמֹד תוֹרָה לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, זוֹכָה מִן הַשְּׁמַיִם: הִכִּי גִרְסִינָן, וְהוּי צְנוּעַ וְאֵרֶךְ לַמְּלָכוֹת וּמְמַשְׁלָהּ, כִּי (גִּטִּין סב.): מָאן מַלְכִּי רַבְּנָן. וְאָמְרוּ בְּזִהַר (פִּינְחָס רנג): דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵיתָא לְסוּף מִתְנַשָּׂא, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (מְשָׁלִי ל): "אִם נִבְלַת בְּהַתְנַשָּׂא", וְאִוְקְמוּהָ מְאֵרִי מִתְנִיתִין כָּל הַמְּנַבֵּל עֲצָמוּ עַל דְּכַרִּי תוֹרָה, לְסוּף מִתְנַשָּׂא, "וְיִבֵּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד", וְלִית כְּבוֹד אֱלָא תוֹרָה, מִהָכָא מָאן דְּיִלֵּף אוֹרֵיתָא דְּאִתְקַרִּיאַת כְּבוֹד אַקְרִי מֶלֶךְ, וְלֹא תִימָא בְּהוּא עֲלֵמָא דְּאִתִּי וְלֹא יִתִּיר אֱלָא מֶלֶךְ בְּתַרִּין עֲלָמִין בְּדִוְקָנָא דְּמֵאֲרִיָּה, עֵין שָׁם.

וְחֻקּוֹר הַדִּין: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! כְּשֶׁבֶר יִשְׂרָאֵל לֹמֵד תוֹרָה, זוֹכָה לְהַמְתִּיק אֶת כָּל הַדִּינִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹבָא בְּזִהַר (בְּלָק רב.): כְּפֹה חֲבִיבִין אִינוּן דְּמִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרֵיתָא קָמִי קִדְשָׁא בְּרִיף הוּא, דְּאִפְלוּ בְּזִמְנָא דְּדִינָא תִּלְיָא בְּעֲלָמָא וְאִתְיַהִיב רְשׁוֹ לְמַחְבְּלָא לְחַבְּלָא, קִדְשָׁא בְּרִיף הוּא פְּקִיד לִיהַ עֲלוּוִיהוּ עַל אִינוּן דְּקָא מִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרֵיתָא. כִּי כְּשֶׁהָאָדָם לֹמֵד תוֹרָה לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא יְכוֹל לְהַפֵּךְ מִמִּדַּת הַדִּין לְמִדַּת הַרְחָמִים, וַיֵּשׁ בְּכַחוֹ תְּמִיד לְחַקֵּר אֶת מִדַּת הַדִּין, וּלְהַפְּכָהּ לְמִדַּת הַרְחָמִים, וּלְהַמְשִׁיךְ חֻסְדִּים גְּדוֹלִים.

וּמַגְלִין לּוֹ רְזִי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲיָן הַמִּתְגַּבֵּר וּכְנֹהֵר שְׁאִינוּ פּוֹסְקִי: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! מִי שְׁזוֹכָה לְלַמֵּד תוֹרָה לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְהוּא בְּטַל וּמַבְטָל אֶל הָאִין סוּף בְּרוּף הוּא, נִתְגַּלִּים לּוֹ רְזִי וְסִתְרֵי תוֹרָה, וְזוֹכָה לְחַדֵּשׁ חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, "וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲיָן הַמִּתְגַּבֵּר", לְחַדֵּשׁ בְּכָל פְּעַם חֲדוּשִׁים חֲדָשִׁים, וְכִמוֹ נֹהֵר שְׁאִינוּ פּוֹסְקִי, אֱלָא זוֹרֵם תְּמִיד חֲדוּשִׁים חֲדָשִׁים, כִּי מִי שְׁדַּבּוּק בְּאִין סוּף בְּרוּף הוּא, מִתְגַּלִּים אֵלָיו רְזִי וְסִתְרֵי גִסְתְּרוֹת. וְכְמוֹבָא בְּזִהַר (תְּרוּמָה קלב.): תָּא חֲזִי בְּאוֹרֵיתָא, כְּפֹה רְזִין עֲלָאִין סְתִימִין אִית בֵּה, בְּגִין כֶּף כְּתִיב (מְשָׁלִי ג, טו): "יִקְרָה הִיא מְפִנְיָנִים", כְּפֹה גְּנִיזִין טְמִירִין אִית בֵּה, וְעַל דָּא כִּד אֶסְתַּפֵּל דְּוֹד בְּרוּחָא דְּחֻכְמָתָא, וְיַדַּע כְּפֹה פְּלִיאָן נְפִקִין מְאֹרֵיתָא. וְאֵל כָּל זֶה זוֹכִין דִּיקָא כְּשִׁלּוּמֵדִים תוֹרָה לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, שְׁאֵז נִפְתַּחִין לּוֹ מַעֲיָנוֹת הַחֻכְמָה, וְזוֹכָה לְהַנּוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת עִם חֻכְמָתוֹ, שְׁזוֹכָה אוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

רוח. הוּ לְנוֹעַ וְלִרְכֹךְ אֶפְסִים. מִחוּךְ עִמָּךְ הַתּוֹרָה יֵהֵא וְהָיָה צְנוּעַ וְאָרְךְ רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ:
קָשָׁה לְכַעֵס, דָּלֵל הַכּוֹעֵס אֶפְיָלוֹ תּוֹרָתוֹ כַּמֶּשֶׁה רַבִּינוּ צָרִיף שֶׁתִּדַע, אֶהוּבֵי, בְּנִי! שְׂאֵם בַּר
עָלוּ הַשְּׁלוֹם מִשְׁתַּכַּחַת הַיָּמֵנוּ: מוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ. יִשְׁרָאֵל זֹכֶה לְלַמֵּד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ, נַעֲשֶׂה צְנוּעַ,
מַעֲזִיר עַל מַדּוּחָיו מֵרֹז עֵטוּה: בַּ מַּעֲלָבוֹנָה שֶׁל כִּי כָּבֵר אֵינּוּ רוֹצֶה שׁוֹם דָּבָר, רַק אֵת הַקְּדוּשָׁ-

וְהָיָה צְנוּעַ וְאָרְךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמַגִּידֵלְתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים: בַּ אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן לֵוִי, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת מֵהַר חוֹרֵב וּמְכַרְזֹת: אוֹי לְהֵן לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה,
בְּרוּךְ-הוּא, כִּי הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְחֲכָף-
וּמִיד כְּשׁוֹכֵנֵס לְתוֹךְ חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִתְעַשֵּׂף
בְּאוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, נַעֲשֶׂה צְנוּעַ, וְאֵינּוּ חֲפִץ

בַּפְּרָסוֹמוֹ. וְזֹאת רָאִינוּ בְּמִשְׁפַּךְ הַדּוֹרוֹת, שֶׁגְּדוּלֵי מִבְּחָרֵי הַצְּדִיקִים, הַצְּנִיעִי עַת עֲצָמָם כָּל יְכַלְתָּם,
וְהָיוּ צְנוּעִים, וְהִתְעַשְׂפוּ בְּאוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא רָצוּ בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפְּן לְהִתְפָּרֵס, רַק הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא
בַּעֲצָמוֹ פָּרַס אֹתָם. וְכַעֲיִן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה ח', סִימָן ג'): אָמַר
הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אִם יוֹשֵׁב אָדָם בְּזוּיָת וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אֲנִי מֵרְאֶהוּ לְבָרִיּוֹת; כִּי גְדוּלֵי מִבְּחָרֵי
הַצְּדִיקִים שְׁלוֹמְדִים תּוֹרָה לְשִׁמְהָ, תְּמִיד הָיוּ בּוֹרְחִים מֵהַפְּרָסוֹם, וְלֹא רָצוּ לְהִתְנַשֵּׂא, אֲלֵא כְּשֶׁבָאוּ
אֲלֵיהֶם, וּבִקְשׁוּ וְהִתְחַנְּנוּ שִׁיְהִיו לְרֵאשׁ, כַּמּוֹבָא בְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ יוֹ"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ו, חֵלֶק ב', סִימָן פ'); וְלִכְּן
מִי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ, הוּא צְנוּעַ וְאָרְךְ רוּחַ, יֵשׁ לוֹ אֲרִיכַת אֶפְסִים, כִּי הַתּוֹרָה מְכַנְסֵת בְּאָדָם
סְבָלּוֹת וְאֲרִיכַת אֶפְסִים לְעֵבֶר עַל הַכֹּל, הֵינּוּ עַל כָּל מָה שֶׁעוֹבֵר עַל כָּל אָדָם בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, וּבְפָרֵט
תְּלִמְדֵי חֲכָמִים, צְדִיקִים וְיִרְאֵי ה', שְׁסוֹבְלִים מְרַשְׁעִים אֲרוּרִים, הַמַּצִּיקִים לָהֶם, וּמְמַרְרִים לָהֶם אֵת
חַיֵּיהֶם בְּעֲלָבוֹנוֹת, בְּזִיוּנוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, וּבִזְכוֹת הַתּוֹרָה שְׁלוֹמְדִים לְשִׁמְהָ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, הֵם
זוֹכִים לְהִיּוֹת "אָרְךְ רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ", וְעַל-יְדֵי-זֶה בַּעֲצָמוֹ הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצִיל אֹתָם
מֵאֵלוֹ הַרְשָׁעִים, וְלִבְסוּף כָּל הַרַע שֶׁרָצוּ לְרְאוֹת בַּצְּדִיקִים — נוֹפֵל עַל רֵאשׁוֹ.

וּמַגִּידֵלְתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים: צָרִיף שֶׁתִּדַע, אֶהוּבֵי, בְּנִי! מִי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ,
הַתּוֹרָה מַגִּידֵלְתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ אוֹתוֹ, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה עֲלִיּוֹן עַל הַכֹּל. כִּי בְּאֵמַת הַתּוֹרָה הִיא
חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִי שֶׁמְכַנְסֵי אֵת עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל-יְדֵי-זֶה מַגְלָה אֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
הַתּוֹרָה, וְהוּא מוֹשֵׁל עֲלֵיהָ, כַּמּוֹבָא בְּזִהַר (מִצְרַע נג'): אִמָּאֵי אֵיקְרֵי תּוֹרָה? בְּגִין דְּאוּרֵי וְגַלֵּי בְּמָאֵי
דְּהִנּוּ סְתִים דְּלֹא אֲתִידַע; הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מַגְלָה אֵת פְּנִימִיּוֹת הַבְּרִיאָה, וְחֲכָף-וּמִיד כְּשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד
תּוֹרָה לְשִׁמְהָ, וּמַגְלָה אֵת מָה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מִתְעַלֶּה עַל הַבְּרִיאָה, וְכָל
הַבְּרִיאָה מְשַׁעֲבֶדֶת אֵלָיו. אֲשֶׁרֵי מִי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וַיִּמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ אוֹר
וְזִיו וְחַיּוֹת וְדַבְּקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְנַשֵּׂא, וְשָׂמוּ הַטּוֹב יֵלֶךְ לְפָנָיו, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.
בַּ כָּל יוֹם וַיּוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת מֵהַר חוֹרֵב, וּמְכַרְזֹת וְאוֹמְרָת: אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה
שֶׁל תּוֹרָה: צָרִיף שֶׁתִּדַע, אֶהוּבֵי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין טוֹב יוֹתֵר מִתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָתוֹ
יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁהָאָדָם זֹכֶה וְלוֹמֵד תּוֹרָה, עַל-יְדֵי-זֶה נִדְּבֵק בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, כִּי הַתּוֹרָה מְקַשְׂרֵת
אֵת בַּר יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אֵין לוֹ סוּף, וְלֹא שִׁיף שֶׁתְּהִיָּה לְאָדָם תְּפִיסָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ,
אֲלֵא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהַקְּשָׁה הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְּדוּשׁ זי"ע: מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם
אֵי אֲפֹשֶׁר שִׁישְׁמַע שׁוֹם אָדָם הַכְּרוֹז הַזֶּה, אִם-כֵּן לָמָּה יוֹצֵאת בֵּת קוֹל כָּלָל? וְאִם אֲפֹשֶׁר שִׁישְׁמַע,
אִם-כֵּן מָאֵי טַעְמָא לֹא נִשְׁמַע? שְׂאֵם יֵאמֵר אָדָם שֶׁשְׁמַע, יְדוּנָה אוֹתוֹ כַּנְּבִיא שְׁקָר; וּבְבֹאֵר, כִּי לְמַעַלָּה

לתורה? ! כי קבע היא לשון גזלה, כמו שכתוב (משלי כב, כג): "וקבע את קביעיהם נפש", הינו ששואלים את האדם, אם גזל מן הזמן שהוא טרוד בעסקיו, אם גזל ממנו עתים לתורה; כי צריך האדם לחטף ולגזל עתים לתורה מתוך הטרדה והעסק, כי רק זה מה שישאר ממנו. ואמרו חכמינו הקדושים (פסיקתא משפטים): ישראל שגנב דברי תורה — זכה לעצמו, ועליו אמר שלמה (משלי ו, ל): "לא יבוזו לגנב כי יגנוב", כי בזו העולם צריכים להיות חכם גדול מאד, כפי רבוי הטרדות והמגיעות שעובדים על כל אדם ואדם בכל יום ויום, אדם צריך לגנוב זמן כדי שילמד תורה, ובזו מתר אפלו לגנוב דעת הבריות, הינו פשוט בבית המדרש ולומד, ופתאם באים אנשים למנע אותו עם כל מיני ספורים, עליו להתחמק מהם בכל מיני תחבולות, כגון: אוי, אני צריך ללכת אל רופא, אוי, יש לי פגישה מאד נחוצה וכו', ואף-על-פי שהוא גנוב דעת הבריות — גנוב לעצמו, כי לא ישאר מהאדם רק מה שזכה ללמד תורה בכל יום. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ו, סימן יג): הואיל והכל הם ימיו של אדם וכצל הם, מה הנאה יש לו בחיים? אלא יתעסק בדברי תורה שפלים חיים. ולכן מי שאינו לומד תורה מאיזו סבה שלא תהיה — נקרא גזוף, שהוא מתרם בעולם הזה ובעולם הבא, רחמנא לישזבן, והוא נדמה כחזיר שנושא גזם זהב באפו. האם זה מוסיף לו חן? ! או אשה יפה אבל סרת טעם, מרשעת גדולה, האם יש תועלת ממנה? ! כן הוא אדם שאינו לומד תורה, הוא אינו זוכה לשמע את הבת קול של הקדוש-ברוך-הוא המסתתרת בתוך התורה. וכמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן נו), שהתורה קוראת את האדם אפלו בהסתרה שבתוך הסתרה, שיחזר אליו יתברך, ולכן לא בתנאם שאמרו חכמינו הקדושים (שיר השירים רבה, פרשה ו, סימן יז): כל

אין אמר ואין דברים, רק עולם הממשכה, אם-כן מה שמגיע לאדם הרהורי תשובה, הוא מן הפרוץ הבא מלמעלה, הרי אם יטה און לשמע קול הקריאה והפרוץ, אפשר לכל אדם שישמע, והינו בממשכה, אמן אם הוא בר דעת להבין, שזוהי הממשכה היא קול הפרוץ והממשכה ממנו יתברך בעצמו, על-ידי התפשטותו בעולמות, עד שמגיע לממשכת אדם זה, ויטה און לשמע בלמודים, לשמע ולעשות, אזי יוסף הנהיג דבר עמו, איה יתנהג בדרך ה' יתברך, כמו שנגמר (תהלים כה, ח): "טוב וישר הנהיג על-פני יורה חטאים בדרך", וכמובא בזהר (משפטים צט): אוריתא קוראת בכל יומא ברחמיהו לגביהו וכו'; הינו שהתורה קוראת את האדם בכל יום לשוב אליו יתברך (עין כל זה בתולדות, פרשת ויקרא), נמצא לפי הדברים, אם אדם באמת לומד תורה לשמה, לשם אל עולם, אזי זוכה שהתורה בעצמה מגלה לו את רזי וסתרי נסתרות הבריאה, ונמשכת נשמתו אחריו יתברך, שזה סוד ההרהורי תשובה שנוכנסים בבני-אדם. ועל-פני הוא דבר גדול מאד, ללמד בכל יום התורה הקדושה, שהיא המקרבת את האדם אליו יתברך, ומביאה אותו לידי תשובה. ולכן הבת קול שיוצאת בכל יום דיקא, כי בפרוש גלו לנו חכמינו הקדושים (מדרש רבה דברים, פרשה ח', סימן כ'): בכל יום ויום יהיה בעיניך פחדשים, כי בכל יום ויום אדם צריך לקבל את התורה מתחדש. ולכן דיקא בכל יום ויום יוצאת בת קול מן השמים, שזה ההרהור תשובה שנוכנס באדם ומעורר אותו — למה אינך לומד תורה; כי אם אדם היה יודע מה זה ללמד תורה, ומהי חשיבות התורה בשמים, היה מתאמץ 'לגנוב' עתים לתורה, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן רפד), שמה ששואלין את האדם: קבעת עתים לתורה (שבת לא), הינו ששואלים את האדם, האם גנבת עתים

תורה. מעלצון שעולצין את המורה שהיא עלונה על שאין לה עוסקין: נזוף. מנודה. כמו (בראשית לו) ויגער בו אציו, מתרגמין ונוף ביה אבוהי. [נ"א, מזיפת חכמים מנודה]: נזם זהב באף חזיר. שאינו משמרו

אלא הולך ונוצר באשפה וממאס. כן תלמיד חכם שחמר מטעמים של תורה, הוא מאוס כמנודה הזה. [נ"א, אשה יפה וסרת טעם, כלומר מכנה הצריות בלשון נקבה, אשה יפה שהוא סר דבריו מטעמים של תורה דומה לנוס של זהב שנתון בחוטמו של חזיר, שזני אדם גדלים ממנו, אלמא כמנודה קרי ליה קרא]: שאין לך בן חורין. לפי שזני אדם מכבדין ומשמשין לפניו. ומי שאינו עוסק בה מתרחקין ממנו אלמא כמנודה הוא: וממתנה נחליאל. למעלה מן הפסוק הזה כתיב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל (עירובין נד: גדרים נה.), כיון שניתנה להם תורה צמתנה נחלו אל, כלומר הביאם בחלקו, וכיון שחלקו אל, עולים

שָׁפַל מִי שְׁאִינוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, נִקְרָא נְזוּף, שְׁנֹאֵמַר (שָׁם יא): נְזֵם זֶהב בְּאֵף חֲזִיר, אֲשֶׁה יָפֵה וְסָרַת טַעַם. וְאוֹמַר (שְׁמוֹת לב): וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמְּכַתֵּב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל הַלְּחַת, אֵל תִּקְרָא חֲרוֹת אֶלָּא חֲרוֹת, שְׁאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שְׁעוֹסֵק בַּתְּלִמוּד תּוֹרָה. וְכָל מִי שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה תְּדִיר, הֲרִי זֶה מַתְעַלֶּה, שְׁנֹאֵמַר (בַּמִּדְבָּר כא): וּמִמַּתְנָה נַחְלִיאֵל, וּמִנַּחְלִיאֵל בְּמוֹת: ג הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ פֶּרֶק אֶחָד, אוֹ הַלֵּכָה

שזוכה להגיע לרוח-הקדש ברור, פי נקראת התורה אור, שהיא מאירה לאדם מה יעשה (במדבר רבה, פרשה יד, סימן כב). ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניך! אם רק תגנב עתים לתורה, ותלמד בחשק חדש, אז יאיר עליך אורו יתברך בקביעות, ותזכה לשמע את הבת קול הקוראת אותך לשוב אליו יתברך. העקר אל תסתפל על שום בריה שבעולם, הרוצה למנע אותך מלמוד התורה הקדושה. פי כף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (ילקוט משפטים, רמז שמג): הַמִּתְגַּנֵּב מֵאֶחָד חֲבֵרוֹ, וְהִלֵּךְ וְשָׁנָה דְבָרֵי תּוֹרָה,

אף-על-פי שנקרא גנב, הרי זה זכה לעצמו, פי רק זה מה שישאר מבין-אדם. ולכן תראה, אהובי, בני, לעשות כל מיני מאמצים שבעולם לברח בכל יום אל התורה הקדושה. והקדוש-ברוך-הוא יאיר עיניך, ותזכה לחדש חדושים בתורה הקדושה, שנה בעצמו הבת קול שאתה שומע, והבן למעשה.

ג הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין עוֹד דְּבַר יוֹתֵר חָשׁוּב מִחֲבֵר טוֹב. וְכַמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן לד), אֲשֶׁר צָרִיף לְקַבֵּל אֶת נִקְדַּת הַחֲבֵר, פִּי כָּל תַּלְמִיד מְקַבֵּל מֵהֵרֵב בְּצוּרָה וּבְאֶפֶן אַחַר, וְאֵף שְׂכָלֵם לּוֹמְדִים אֶצֶל אוֹתוֹ רַב, עִם כָּל זֹאת כָּל אֶחָד מְקַבֵּל כְּפִי שְׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ. פִּי הֵרֵב הַחֶכֶם, כִּי הֵרֵב הַחֶכֶם, כִּי הֵרֵב הַחֶכֶם, הוּא מַעֲלָה אֶת נַפְשָׁם לְשִׂרְשָׁם, וּמִוֹרִיד עִמָּהֶם תּוֹרָה. כִּי מִוֹרִיד בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יג), אֶבֶל כָּל תַּלְמִיד יֵשׁ לוֹ הַבְּנָה אַחֲרָת, שְׁנָה סוּד מִסְכַּת עֲדִיּוֹת, שְׁהַעִיד כָּל תַּלְמִיד מִה שְׁשָׁמַע מֵרַבּוֹ. וְצָרִיכִים לְקַבֵּל אֶת נִקְדַּת הַחֲבֵר, בְּבַחֲיִנַּת: 'וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין'; פִּי נִקְדַּת הַחֲבֵר עוֹלָה עַל הַפֶּל, וְלִכֵּן הַזְּכִיר הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ:

"הלומד מחברו" דיקא, פי מה שפסקבלים לגדולה, שנאמר ומנחליאל צמות: ג או דבר אחד. של מהחבר, זה לפעמים הרבה יותר מהרב. טעם. דסמין להאי קרא דואתה לנוש כערכי, סמין וקמאמרם ו"ל (תענית ז): הרבה למדתי מרבתי, אידך קרא, אשר יחדו נמתיק סוד. לפי שמלאו ומחברי יותר מרבתי; פי החבר הוא תמיד אחיתופל לדוד שהיה יושב יחידי ועוסק בחורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי

(ועיין ברכות טג:) והלא כבר נאמר (ירמיה ג) חרצ אל הצדדים ונאלו [חרצ על תלמידי חכמים שיושבין צד צד ועוסקין בחורה וכו']. שוב פעם אחרת מלאו שהיה נכנס לבית מדרשו צקומה זקופה, אמר לו, והלא כבר נאמר (ויקרא יט) ומקדשי תיראו, שצריך לו לאדם להיכנס שם צמורה כדי שמהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר (תהלים נה) צבית אלהים נהלך צרגש, לשון אימה ופחד. ויש אומרים [שהיה נכנס לבית המדרש יחידי, ואמר לו צבית אלהים נהלך צרגש כתיב, שחייב אדם ליכנס שם צקבון עם], לפי שנאמר צרצ עם הדרת מלך. [ורגש הוא לשון אסיפה, כמו למה רגשו גויים]: ואתה אנוש כערכי. חסוד כמומי: מיודעי. חכס שלי, כמו

אַחַת, או פְּסוּק אֶחָד, או דְּבוּר אֶחָד, או אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת, צָרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ בְּדוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לְמַד מֵאַחִיתָפֶל אֶלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלָבָד, קָרָא רַבּוֹ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ, שְׁנֵי אֱמָר (תהלים נה): וְאַתָּה אָנוֹשׁ כְּעַרְפֵי אֱלוֹפֵי וּמִידְעֵי. וְהֵלֵא דְבָרִים קָל וְחִמֵּר. וּמָה דְּדוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לְמַד מֵאַחִיתָפֶל אֶלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלָבָד, קָרָא רַבּוֹ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלּוּמֵד מִחֲבֵרוֹ פֶּרֶק אֶחָד, או הֵלְכָה אַחַת, או פְּסוּק אֶחָד, או דְּבוּר אֶחָד, או אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת"; פי יש מי שלומד מחברו פֶּרֶק שְׁלֵם אֶחָד, וְיֵשׁ מִי שֶׁלּוֹמֵד אֶצֶל חֲבֵרוֹ רַק הֵלְכָה אַחַת, וְיֵשׁ מִי שֶׁלּוֹמֵד אֶצֶל חֲבֵרוֹ רַק פְּסוּק אֶחָד, כְּכָר צָרִיכִים לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד, וּמָה שְׁאָמַר "אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת"; פי כְּשֶׁאֲדָם דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֶפְלוֹ רַק מְזַכֵּר אוֹת אַחַת מֵאוֹתֵיזוֹת א' ב', מֵאִיר לוֹ אוֹר גְּדוֹל בְּמַחּוֹ. וּמֵבִיא רָאִיָּה מִ"דְּוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לְמַד מֵאַחִיתָפֶל, אֶלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלָבָד, קָרָא רַבּוֹ, אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ"; פי אַחִיתָפֶל הָיָה רָשָׁע גְּמוּר, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁלְּמַד מִמֶּנּוּ דְּוֹד אֶפְלוֹ דְּבַר אֶחָד, כְּכָר קָרָא רַבּוֹ, אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. וּמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ (שׁוֹחֵר טוֹב תְּהִלִּים נה, סִימָן א'): לֹא הָיָה לְדוֹד אוֹהֵב יוֹתֵר מֵאַחִיתָפֶל, וְהָיָה בְּעַל מְקַטְרֵגִין שְׁלוֹ, וְהוּא הָיָה יוֹעֵצוֹ כָּל הַעֲצוֹת, שְׁנֵי אֱמָר: "וְאַחִיתָפֶל יוֹעֵץ לְמֶלֶךְ", הִינּוּ שְׂבִתְחֵלָה הָיָה אוֹהֵבוֹ מְאֹד, וְהָיָה מֵהִיוֹעֵצִין שְׁלוֹ. וְאָמְרוּ (סְנֵהֲרִין קו'): בְּתַחֲלָה קָרָא דְּוֹד לְאַחִיתָפֶל רַבּוֹ, וְאַחֵר

באותה דרגה שלו, ולכן אמר התנא: "הלומד מחברו" דיקא, פי מה שלומדים מחבר, לא יכולים ללמד מהרב, ולכן צריכים לקנות לעצמו חבר טוב, וקמאמרם ו"ל (תנא דבי אליהו רבה, פֶּרֶק טו): לעולם יקנה אדם חבר לעצמו, שיקרא עמו, ואין חבר יקנה אלא בְּדָמִים. וְאָמַר: "פֶּרֶק אֶחָד, או הֵלְכָה אַחַת, או פְּסוּק אֶחָד, או דְּבוּר אֶחָד, או אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת"; פי יש מי שלומד מחברו פֶּרֶק שְׁלֵם אֶחָד, וְיֵשׁ מִי שֶׁלּוֹמֵד אֶצֶל חֲבֵרוֹ רַק הֵלְכָה אַחַת, וְיֵשׁ מִי שֶׁלּוֹמֵד אֶצֶל חֲבֵרוֹ רַק פְּסוּק אֶחָד, כְּכָר צָרִיכִים לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד, וּמָה שְׁאָמַר "אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת"; פי כְּשֶׁאֲדָם דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֶפְלוֹ רַק מְזַכֵּר אוֹת אַחַת מֵאוֹתֵיזוֹת א' ב', מֵאִיר לוֹ אוֹר גְּדוֹל בְּמַחּוֹ. וּמֵבִיא רָאִיָּה מִ"דְּוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לְמַד מֵאַחִיתָפֶל, אֶלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלָבָד, קָרָא רַבּוֹ, אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ"; פי אַחִיתָפֶל הָיָה רָשָׁע גְּמוּר, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁלְּמַד מִמֶּנּוּ דְּוֹד אֶפְלוֹ דְּבַר אֶחָד, כְּכָר קָרָא רַבּוֹ, אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. וּמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ (שׁוֹחֵר טוֹב תְּהִלִּים נה, סִימָן א'): לֹא הָיָה לְדוֹד אוֹהֵב יוֹתֵר מֵאַחִיתָפֶל, וְהָיָה בְּעַל מְקַטְרֵגִין שְׁלוֹ, וְהוּא הָיָה יוֹעֵצוֹ כָּל הַעֲצוֹת, שְׁנֵי אֱמָר: "וְאַחִיתָפֶל יוֹעֵץ לְמֶלֶךְ", הִינּוּ שְׂבִתְחֵלָה הָיָה אוֹהֵבוֹ מְאֹד, וְהָיָה מֵהִיוֹעֵצִין שְׁלוֹ. וְאָמְרוּ (סְנֵהֲרִין קו'): בְּתַחֲלָה קָרָא דְּוֹד לְאַחִיתָפֶל רַבּוֹ, וְאַחֵר

אנשים חכמים וידועים: ומה דוד מלך ישראל. עשאו לאחיתופל שהיה רשע ולא היה ראוי לכך, רצו ואלוף בשביל שני דברים. אדם הדיוט הלמד מחבירו רשע גמור, עם כל זאת כשלמד ממנו דבר אחד, כבר קראו: רבו, אלופו ומידעו. ומוכא במדרש (שׁוֹחֵר טוֹב תְּהִלִּים נה, סִימָן א'): לֹא הָיָה לְדוֹד אוֹהֵב יוֹתֵר מֵאַחִיתָפֶל, וְהָיָה בְּעַל מְקַטְרֵגִין שְׁלוֹ, וְהוּא הָיָה יוֹעֵצוֹ כָּל הַעֲצוֹת, שְׁנֵי אֱמָר: "וְאַחִיתָפֶל יוֹעֵץ לְמֶלֶךְ", הִינּוּ שְׂבִתְחֵלָה הָיָה אוֹהֵבוֹ מְאֹד, וְהָיָה מֵהִיוֹעֵצִין שְׁלוֹ. וְאָמְרוּ (סְנֵהֲרִין קו'): בְּתַחֲלָה קָרָא דְּוֹד לְאַחִיתָפֶל רַבּוֹ, וְאַחֵר

שָׁחִינוּ רַשָׁע, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה: וְאִין כְּבוֹד אֵלָּא תוֹרָה. כְּלוּמַר, אֵלָּא לַחֲוֵה. וְלֹא אֲנָרִיךְ לְנֵהוּג צו קָאִי. וְהָכִי קָאָמַר, אִין כְּבוֹד צַל לֹא לְאִדָּם אֵלָּא עַסִּיק תוֹרָה: כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ. וְלִמָּה הֵן נוֹחֲלִין כְּבוֹד, וְלֹא אֲנָרִיךְ לְנֵהוּג צו קָאִי. וְהָכִי קָאָמַר, אִין כְּבוֹד צַל לֹא לְאִדָּם אֵלָּא עַסִּיק תוֹרָה: כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ. וְלִמָּה הֵן נוֹחֲלִין כְּבוֹד,

צִשְׁבִּיל שֶׁהֵן לומדין אַחַת הַחֲוֵה וְיורשין אַחַת כְּנַחֲלָה. [וְאִין טוֹב אֵלָּא תוֹרָה. וְ"א, וְאִין כְּבוֹד אֵלָּא תוֹרָה כְּלוּמַר, אִין כְּבוֹד זֶה שָׁחִינוּ עוֹשִׂין וּמְאֲרִיכִין לְאִדָּם לְנֵהוּג צו כְּבוֹד, אֵלָּא צִרְכּוּ שְׁלִימָד לֹא תוֹרָה. אֲבָל לִימָדוּ אֲוִמְנוֹת אַחֲרַת כְּגוֹן שׁוֹלֵחַ דְּנַגְרִי, לֹא: כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ. רַחוּיִים

כְּבוֹד אֵלָּא תוֹרָה, שְׁנֵאָמַר

(מְשָׁלִי ג): **כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ,**

(שָׁם כח): **וְתַמִּימִים יִנְחֵלוּ טוֹב.**

וְאִין טוֹב אֵלָּא תוֹרָה, שְׁנֵאָמַר

(שָׁם ד): **פִּי לָקַח טוֹב נִתְתִּי**

לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ: ד כָּךְ

הִיא דְרָבָה שֶׁל תוֹרָה, פֶּת

כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ וְתַמִּימִים יִנְחֵלוּ טוֹב, וְאִין טוֹב אֵלָּא תוֹרָה, שְׁנֵאָמַר: 'פִּי לָקַח טוֹב נִתְתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ'; ; אֲשֶׁרִי מִי שְׁזוֹכָה לְכַבֵּד אֶת רַבּוֹ שְׁלֵמָד אֲצִלוֹ תוֹרָה, שְׁאֵז אֵל רַב טוֹב הַצָּפוֹן יִזְכֶּה. וְכֵן כְּשֶׁהָאָדָם מְכַבֵּד וּמְיַקֵּר אֶת חֲבֵרוֹ וְלוֹמֵד מִמֶּנּוּ, יִזְכֶּה לְהַתְעַלּוֹת בְּעַלְיָה אַחַר עַלְיָה, אֲשֶׁרִי לו !

ד כָּךְ הִיא דְרָבָה שֶׁל תוֹרָה: צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם, אֵלָּא כְּשֶׁמְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֵל הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְאִין לוֹ כְּבָר שׁוּם רְצוֹן אַחַר מִבְּלַעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שְׁזוֹ נִקְרָאת עַלִּית הַמַּלְכוּת, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן קעז): בְּעַלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתִיהָ וְיִמְלִיךָ מַלְכוּתִיהָ; כְּשֶׁאָדָם מְסַתְּפֵק וּמִתְרַצֵּה לְרְצוֹן הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק כְּמוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֵה, אֲזִי "מִמְלִיךָ מַלְכוּתִיהָ", כִּי כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ נִבְרָא רַק בְּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, "בְּעַלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתִיהָ", הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָא אֶת עוֹלָמוֹ כְּרְצוֹנוֹ, לְכֵן כְּשֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל אֶת רְצוֹנוֹ לְרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזִי הוּא עוֹלָה אֵל הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְזוֹהִי הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ. וּכְמֵאמָרָם ו"ל (אָבוֹת, פֶּרֶק ב'): בְּטַל רְצוֹנָךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שְׂיִבְטַל רְצוֹן אַחֲרִים מִפְּנֵי רְצוֹנָךְ, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם בְּטַל וּמְבַטֵּל אֵל הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְאִין לוֹ שׁוּם רְצוֹנוֹת אַחֲרִים, רַק מֵה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֵה — הוּא רוֹצֵה, אֲזִי כָּל הַחַיִּים שְׁלוֹ חַיִּים אַחֲרִים לְגַמְרֵי. וְלְכֵן אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תַּמִּיד לב.): הַרוֹצֵה שְׂיַחֲיָה — יָמוֹת; וְהַרוֹצֵה שְׂיָמוֹת יַחֲיָה; הֵינּוּ מִי שְׁרוֹצֵה לַחַיּוֹת חַיִּים אֲמִתִּיִּים, חַיִּים נְצַחִיִּים, וְיִרְגִישׁ עֲרֻבוֹת נְעִימוֹת יְדִידוֹת זֵיו חַיּוֹת אֲלֵקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּזֶה הָעוֹלָם, יָמִית עֲצָמוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם, הֵינּוּ שְׁלֵא תִהְיֶה לוֹ שׁוּם שְׂיָכוֹת אֵל זֶה הָעוֹלָם, וְאֲזִי דִיִּקָּא יַחֲיָה חַיִּים נְעִימִים. וְהַרוֹצֵה שְׂיַחֲיָה — יָמוֹת, הֵינּוּ מִי שְׁרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת חַיִּים בְּזֶה הָעוֹלָם, הוּא טוֹעֵם אֲלֶף טַעֲמֵי מִיתָה בְּכָל יוֹם; כִּי בְּאֵמֶת גְּלָה לְנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי־מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן קיט), אֲשֶׁר אִין נִמְצָא עוֹלָם הַזֶּה כָּלָל, אֵלָּא אוֹ גִּיהֲנוּם אוֹ גִּן-עֶדֶן, כְּפִי רַבּוּי הַצָּרוֹת שְׁעוֹבְרוֹת עַל בְּנֵי-אָדָם, שְׂאִין אַחַד שְׂיַהְיֶה נָקִי מִזֶּה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (אִיּוֹב יד): "אָדָם לְעַמְלָל יוֹלֵד קָצֵר יָמִים וּשְׂבַע רַגְזוֹ", וְזֶה כּוֹלָל אֶת כָּל בְּנֵי-אָדָם שְׂבַעוֹלָם מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל, כִּי כָּלָם נוֹלְדוּ לַעֲמַל, וּמְלֵאִים רַגְזוֹ וְיִסּוּרִין, וְאִין שׁוּם

עצה ותחבולה להנצל מהעמל והיגון הזה, פי
 אם לברח להשם יתברך ולעסק בתורה, וכמו
 שמוכא במדרש (פראשית רבה, פרשה יג): אדם
 לעמל יולד — אשרי מי שעמלו בתורה; הינו
 מאחר שכל אדם נולד
 לעמל, ואי אפשר להמלט
 מזה בשום אופן, אפלו אם
 יהיה לו כל חללי דעלמא
 בו, ונדאי יהיה לו עמל
 ויסורין ודאגות הרבה,
 על-כן החכם — עיניו
 בראשו, שיהפוך העמל
 לעמל של תורה, אשר
 בשביל זה נולד — שיעמל בתורה, ואז אשרי לו,
 וזה מה שמגלה לנו התנא הקדוש: "כף היא דרבה של תורה, פת במלח תאכל, ומים
 במשורה תשתה ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עושה
 כן (תהלים קכח): אשריך וטוב לך. אשריך בעולם
 הזה, וטוב לך לעולם הבא:

**במלח תאכל, ומים במשורה
 תשתה, ועל הארץ תישן,
 וחי צער תחיה, ובתורה
 אתה עמל. ואם אתה עושה
 כן (תהלים קכח): אשריך וטוב לך. אשריך בעולם
 הזה, וטוב לך לעולם הבא:**

בשביל זה נולד — שיעמל בתורה, ואז אשרי לו, פי נצול מעמל העולם הזה, וזוכה לחיי העולם
 הבא. וזה מה שמגלה לנו התנא הקדוש: "כף היא דרבה של תורה, פת במלח תאכל, ומים
 במשורה תשתה ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן (תהלים
 קכח, ב): 'אשריך וטוב לך', אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא"; פי לכאורה קשה — אם
 יחיה האדם בצורה כזו, אז אשריו בעולם הזה ובעולם הבא, איזה אשר הוא זה? אלא על פרוץ,
 שמי שבורח מהכלי העולם הזה, ומקבל על עצמו יהיה מה שיהיה, אפלו שלא יהיה לו אלא
 פת במלח ומים במשורה, ויצטרך לשכב על הארץ לישן, אף-על-פי-כן לא יעזב את
 הקדוש-ברוך-הוא, אז דיקא עולמו יראה בחייו, ויגיש עולם הבא בעולם הזה ממש. לא-כן אלו
 שלא רוצים לקבל את הדבורים האלו, הם סובלים מרירות דמרירות, ועוברים עליהם כל מיני
 גיהנום, צרות ומכאובים, ויסורים קשים ומרים עד מאד. אשרי האדם שאינו מטעה את עצמו,
 פי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן נא): את זה תקבלו ממני, שלא יטעה אתכם העולם,
 פי העולם מטעה מאד. ועקר הטעות, שבגיי-אדם חושבים, שאם לא ילך להם כפי שהם רוצים
 בעולם הזה, שתהיה להם הרחבה בפרנסה, ודירה מרחבת וכדומה, כל מיני הכרחיות אשר רבנו
 ז"ל אמר (לקוטי-מורה"ן, חלק ב', סימן ד'), שאפלו בשביל הכרחיות יכולים לבלות את כל החיים,
 ומכל שכן שיש כל-כף הרבה הכלי העולם הזה, שאדם אומר: אני לא יכול ללמד תורה ולעסק
 בעבודת השם יתברך, אם לא ימלא לי הקדוש-ברוך-הוא את חסרוני, ובאמת זו טעות גדולה.
 פי אם האדם אינו רוצה שום דבר רק את הקדוש-ברוך-הוא, אז דיקא יוכל ללמד תורה, פי אם
 הוא מקבל על עצמו, יהיה מה שיהיה אפלו מתוך עניות ונדחקות "פת במלח ומים במשורה
 תשתה ועל הארץ תישן", גם כן ילמד תורה, ויעסק בעבודת השם יתברך, אז דיקא יזכה לזה.
 ובאמת, בגיי-אדם קשה להם לקבל את הדבר הזה, רק מי שחכם אמתי יודע, אשר כף דרכו של
 עולם, שעובר על כל אחד מה שעובר, צרות ויסורים, ועקר החכמה להקל מעליו, ולא להכביד
 על עצמו את החיים. פי אנו רואים בחוש, שיש בגיי-אדם, שמכבידים על עצמם חיייהם, ומחשטים
 ונוברים מתחת לאדמה צרות, על לא דבר, רק מתמת חסרון הדעת, אשר אין לך שטות יותר
 גדולה מזו, לא-כן מי שהוא חכם באמת — יודע, אשר ימי שנתינו בהם שבעים שנה, והכל

ה אל תבקש גדולה. לרדוף אחר השררה: ואל תחמוד כבוד. להתכבד כמורמך. שממוך כך אתה נראה כמי שעושה שלא לשמה: ששלחנך גדול משלחנם. הוא סכר שמקבל על למודה של מורה:

ה אל תבקש גדלה לעצמך ואל תחמד כבוד. יותר מלמודך עשה. ואל תתאוה לשלחנם של מלכים,

(נ"א), יותר מלמודך. יותר ממה שלמדת, עשה מעשים טובים וקיים מצוות. כדאמרין, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת:

ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם.

כצל פורת. וכמאמרם ו"ל (בראשית רבה, פרשה צו, סימן ב'): "כצל ימינו על הארץ", והלואי כצלו של כחל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא עף. אשרי מי שמכניס דבורים אלו בתוך לבו, ואז כל חזיו יהיו חיים אחרים לגמרי. וספר מוהרנ"ת ו"ל (שיחות הר"ן, סימן שח), שרבונו ו"ל דבר פעם עם אחד, שהיה נטמא במקומות המזהמים, ולא רצה לקבל את דברי רבונו

ו"ל, אף שהבין שרבונו ו"ל צודק, ענה ואמר רבונו ו"ל: זה האיש דומה, כמי שטובע במים והולך לאבוד, וכא אחד ופושט ידו ורוצה להוציאו משם, והוא נותן כתר סודרת, ופונה ערפו בעזות, ואינו רוצה להניח את עצמו לתפס בו להוציאו, ובורת מן הבא להצילו. ולכן אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, ומקבל את דבריו אלו, שאז אל רב טוב הצפון והגנוז יזכה להגיע, והבן למעשה.

ה אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמד כבוד יותר מלמודך: צריך שתנדע, אהובי, בני! אשר עקר נפילת האדם שנופל ממדרגתו, והולך לו שלא כסדר, הוא רק מחמת הגאונה והישות, כמו שגלה לנו רבונו ו"ל (לקושי-מוהר"ן, חלק ב', סימן פב): כשיש לאדם גאות וישות, ואומר: אנא אמלוך, אז הולך לו שלא כסדר. ועל זה הזהירנו התנא הקדוש: "אל תבקש גדלה לעצמך", כי זה יביא אותך אל כל מיני צרות ויסורים, כי אין לך דבר אשר עוקר את האדם כמו זה שרץ אחר הגדלה, שאז מאבד את דעתו וחקמתו, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (פסחים טו:): כל המתנהר, אם חכם — חקמתו מסתלקת ממנו; ועל-כן מה ולמה לך לבקש גדלה לעצמך, כי על-ידי-זה תגרום רק נפילה לעצמך. וכן הוסיף ואמר: "ואל תחמד כבוד יותר מלמודך"; כי הרבה פעמים אדם — אף שלמד, הוא רוצה כבוד יותר ממה שמגיע לו. ועל זה אמרו חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק יא): כל המגביה עצמו על דברי תורה, דומה לנבלה משלכת בדרך, וכל עובר ושב מגיח ידו על חטמו ומתרחק מפנה. וכן אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין צח): גסות הרוח שהיתה בירבעם טרדתו מן העולם. ואם תאמר: למה אני רואה שאחרים לומדים תורה, ומקבלים גם כבוד, כסף ושם, ולי אין כלום, מסתמא איני שונה מאומה. פי כן דרכו של היצר הרע — לשבר את האדם בכל מיני אפנים שבעולם, ולהחליש את דעתו. ועל זה בא התנא הקדוש לתקוף ולעודדך ולשמךך, ואומר: "ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם"; אף פעם אל תסתפל על אחרים, כי כל זמן שאדם חי, הוא לא יודע מי גדול ממי ומי חשוב ממי, וכמו שמוהרנ"ת ו"ל היה רגיל תמיד לחזר את הפסוק (איוב ג, יט) "קטן וגדול שם הוא", מי שקטן ומי שגדול זה אין יודעים בזה העולם בשום אופן, אלא בעולם העליון מגלים מי הוא גדול ומי הוא קטן, כי שם אין כבר בחינה, מה שאין בן בזה העולם, כל אחד יכול להתגדל ולעלות בתכלית המעלה, אם הוא רק רוצה, ויכול לירד

למטה, ולפל בנקבא דתהומא רבא, רחמנא לישזבן. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (רוח רבה, פרשה ג', סימן א'): קטן וגדול שם הוא; העולם הזה, מי שהוא קטן — יכול להעשות גדול, ומי שהוא גדול — יכול להעשות קטן, אבל לעתיד לבוא, מי שהוא קטן, אינו יכול להעשות גדול, ומי שהוא גדול, אינו יכול להעשות קטן. ולכן למה לך להסתפל על אחרים?! "כי שלחנה גדול משלחנם, וכתרף גדול מכתרם"; ואם תאמר שאמה רואה שאינו פן, פי אתה מתיגע בתורה

ובתפלה, במצוות ובמעשים טובים, ואין לך פלוג, על זה בא התנא הקדוש לחזקה ואומר לך: אל תתיאש, פי "ונאמן הוא בעל מלאכתה, שישלם לך שכר פעלתה"; פי (במדבר רבה, פרשה יב, סימן ט'): אין הקדוש-ברוך-הוא מקפח שכר בריה, בכל מקום שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר, אין הקדוש-ברוך-הוא מקפח שכרו. ולכן מה לך לדאג?! הקדוש-ברוך-הוא ישלם לך שכרך, שכר פעלתך, וכל גייעה וגייעה, וכל טרחה וטרחה שאדם יגע וטורח בשבילו יתברך, יקבל על זה שכר, אפלו שליעת עתה, הוא אינו רואה את זאת, לבסוף שכרו לא יקפח. ולכן, אהובי, בני! ראה למסור את נפשך רק אליו יתברך, וכל עבודתך שאמה עובד את הקדוש-ברוך-הוא בתורה ובתפלה ובקיום מצוות ומעשים טובים, הכל יהיה לשם אל עולם, וסוף הכבוד לבוא, אתה ברח לך רק אליו יתברך, ותבטל את עצמך לגבי האין סוף ברוך הוא, ותדע, שאין בלעדיו יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן לא געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ובכל מה שעובר עליך ברוחניות ובגשמיות, יש בכל פגנה עליונה מרזי הגלגול ומעבור הנשמות שנתעברו בו, פי מה אמה יודע מי היית בגלגול הקודם, ומה יש לך לתקן בגלגול הזה?! ולכן אל תתפעל מאחרים כלל, ואל תקנא בשום בריה שבעולם, ואל תדמין לעצמך כאלו היה יותר גדול ממך, מה יש לך עם אחר?! עקר השלמות — שהאדם לא יבלבל את עצמו משום בריה שבעולם, רק יהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא בבטול גמור, נכלל בעצם עצמיות אלקיותו יתברך. ואז עולמך תראה בחיידך, ויהבן למעשה.

ו גדולה תורה יותר מן הבהנה ומן המלכות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר התנא הקדוש מגלה לנו את מעלת התורה, שהיא "יותר מן הבהנה ומן המלכות"; פי הנה כהן צריך להיות בין כהן וכן בנו של כהן, עד אהרן הכהן, וכן מלך אי אפשר לו להיות רק כשיוצא מזרע דוד, מה שאין פן למוד התורה הקדושה הוא הפקר לכל, כל מי שרוצה ללמד — יכול לבוא וללמד, ואדרבה, חכמינו הקדושים אמרו (גדרים פא): הנהירו בבני עניים, שמהם תצא תורה; פי התורה אינה נקנית בישות ובגאות, ביחוס, בגאונה ובגדלות, אלא כל מי שיותר ענו, וקונה לעצמו מדות טובות, הוא יכול לזכות יותר ללמד את התורה הקדושה. וכמאמרם ז"ל (ערוכין נה): מאי דכתיב (דברים ל): לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, רבא אמר: לא בשמים היא, לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה פשמים, ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה פנים. רבי יוחנן אמר: לא בשמים היא, לא תמצא בגסי רוח, ולא מעבר לים היא, לא תמצא לא בסתרנים ולא בתגרים, פי אי אפשר לקנות את התורה, אלא במדות טובות. ולכן אמר התנא: "גדולה תורה יותר מן הבהנה ומן המלכות"; פי הן נקנות בירשה, לא כן התורה, צריכים לעבד על עצמו להשיג מדות טובות, פי בלי מדות טובות אי אפשר בשום פנים ואופן להשיגה ולהבין רזיה וסתריה, ולבוא אל עמקי

ו שהמלכות נקנית בשלשים מעלות. אומן סודותיה, גלוי אלקותו יתברך, להיות נכלל
 שמתוכם נפרשת שמואל כשנקשו ישראל מלך ואמר בעצם עצמיותו יתברך, אלא כשקונה לעצמו
 להם דעו כי כך וכן משפט המלך. וכשתחזור הם מדות טובות, והוא בטל ומבטל בעיני עצמו.
 שלשים דברים עם אותן ששנויות נמנהדרין מלך לא דן וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (מענית ז): אמר

ולא דנין אותו וכו'. ועשרים **המלכות, שהמלכות נקנית**
 וארבע מתנות כהונה הן עשר **בשלשים מעלות, וההנה**
 נמקדש וארבע צירושלים **בשלשים מעלות, וההנה**
 ועשר בגבולין: באימה **בשלשים מעלות, וההנה**
 לומר לה, מה מים מניחין

מקום גבוה והולכין למקום גמוף, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, פי
 התורה לא נקנית אלא במדת השפלות, שהיא יסוד כל המדות טובות, כי אדם צריך לבטל את
 עצמו לגמרי אליו יתברך, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר ז, חלק א, סימן נב), שאדם צריך לצאת
 בלילה בשדה וביער, ולהתבודד להקדוש-ברוך-הוא, ולבקש על מדה אחת, וכשיקנה את המדה
 הזו, אז יבקש על מדה אחרת, וכך ישיג את כל המדות טובות, וישבר את המדות הרעות שנדבקו
 בו, ולבסוף עדין נשארת אצל האדם הישות והגאות, כי זה דבר שמאד קשה להוציאו, ולכן אחר
 שפבר קונים את כל המדות טובות, ושוכרים את כל המדות רעות, עדין צריכים לבקש רחמים
 רבים, שיזכה להיות בטל ומבטל בעיני עצמו לגמרי, ויבטל את עצמו אליו יתברך, ואז ייקא
 על-ידי-זה יזכה לקנות את קניגי התורה. ולכן התורה אינה עוברת בירשה, אלא כל מי שרוצה
 לזכות ללמד תורה, יכול לזכות בה, פי התורה הפקר לכל, וכמאמר ז"ל (במדבר רבה, פרשה א,
 סימן ז): "וידבר הוי"ה אל משה במדבר סיני", מה במדבר סיני? אלא כל מי שאינו עושה עצמו
 במדבר הפקר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה. ולכך נאמר: במדבר סיני, וכן צריכים
 להשפיל את עצמו פסיני, שמסמל על ענוה, בטול עצמי לגמרי, ואז זוכה לתורה, פי התורה
 שיכת לכל. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (מכילתא יתרו): בשלשה דברים נתנה תורה: במדבר
 ובאש ובמים, מה אלו חנם לכל באי העולם, אף אלו חנם לכל באי העולם; אשרי מי שמכניס
 בעצמו ידיעות אלו, ואז יזכה להשיג את התורה ופנימיותה.

שהמלכות נקנית בשלשים מעלות: ואלו הן: א. מלך לא דן. ב. ולא דנים אותו. ג. לא מעיד.
 ד. ולא מעידים אותו. ה. לא חולץ. ו. לא חולצים לאשתו. ז. לא מיבם. ח. ולא מיבמים
 לאשתו. ט. אין נושאין אלמנתו. י. מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. יא. כשמכרין אותו,
 כל העם סמוכים על הארץ. יב. והוא מסב על הדרך. יג. ומוציא למלחמת הרשות. יד. פורץ לו
 גדר לעשות לו דרך. טו. ואין ממחין בידו. טז. כל העם בוזזין ונותנים לפניו. יז. נוטל חלק בראש.
 יח. לא ירבה לו נשים אלא עד שמונה-עשרה. יט. לא ירבה לו פסוף ונהב, אלא כדי לתן אפסגיה.
 כ. לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרפבתו. כא. פותכים לו ספר תורה לשמו. כב. והיא עמו בין
 במלחמה. כג. בין בישיבה. כד. בין במסכה. כה. ואין רוכבין על סוסו. כו. אין יושבין על פסאו.
 כז. אין משתמשין בשרכיטו. כח. אין רואין אותו כשהוא ערם. כט. ולא כשהוא מסתפר. ל. ולא
 כשהוא בבית המרחץ.

וההנה בשלשים מעלות: שהן כ"ד מתנות כהנה, ואלו הן: עשר במקדש, ארבע בירושלים,
 ועשר בגבולין. עשר במקדש: א. חטאת בהמה. ב. חטאת העוף. ג. אשם ודאי. ד. אשם

תלוי. ה. זכחי שלמי צבור. ו. לוג שמן של מצרע. ז. מותר העמר. ח. שתי הלחם. ט. לחם הפנים. י. שירי מנחות. ארבע בירושלים: א. הבכורה. ב. והבפורים. ג. המורם מן התודה ואין גזיר. ד. עורות קדשים. עשר בגבולים: א. תרומה. ב. תרומת מעשר. ג. חלה. ד. ראשית הגז. ה. מתנות הזרוע והלחיים והקובה. ו. פדיון הבן. ז. פדיון פטר חמור. ח. שדה אחוזה. ט. שדה חרמים. י. גזל הגר.

והתורה נקנית בארבעים ונקנית בארבעים ושמונה דברים. ואלו הן,

ושמונה דברים: צריך שתדע, אהובי, בני, שנקט ארבעים ושמונה דברים דיקא, כי כשיצאו עם ישראל ממצרים צוה אותם הקדוש-ברוך-הוא לספר את הימים, שזה ספירת העמר, ועמר הוא מדה, הינו שאדם צריך לדעת, שכל יום ניום מנוי וספור, כמו שכתוב (תהלים לט, ה): "ומדת ימי", ואמר מוהרנ"ת ז"ל (לקוטי-הלכות פקדון, הלכה ד, אות ה), אשר עקר פונת הספירה בפשיטות היא, שצריכין לדעת שימי האדם מנויים וספורים במקספר ובמגין כל יום ניום, והאדם יצטרך לתן דין וחשבון מכל יום ניום, כי אין שום יום הולך לבטלה, חס ושלום, ואפלו שעה ורגע אחד אינם הולכים לבטלה, חס ושלום, כמו שכתוב (ויקרא כג, טו): "שבע שבתות תמימת תהינה", שהשבע שבתות שהן ימי הספירה, צריכות להיות תמימות ושלמות בעבודת השם יתברך, ולא ילך מהם רגע לאבוד, חס ושלום, כי שבע שבתות מרמזות על כל ימי חיי האדם, שפוללים בשבעת ימי השבוע, שהם שבעת ימי בראשית, כי אין נמצא יום בעולם חוץ משבעת ימי השבוע, שהם חוזרים חלילה כל ימי עולם, על-כן כל ימי חיי האדם פוללים בשבעת ימים, שהם שבעת ימי השבוע, וכל יום פלול מכל השבעה ימים, שהם כנגד השבעים שנה שיש לאדם בזה העולם, כמו שכתוב (תהלים צ, י): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", הינו שכל יום הוא כנגד עשר שנים, על-כן ימי הספירה הם שבע שבתות דיקא, שהם כנגד השבע פעמים עשר שנים, שהמצנה לספור כל יום ניום, כדי לידע ולזכור את ימי חיי הבלו, שכל הימים אשר הוא חי על פני האדמה, הם מנויים וספורים במקספר ובמגין, כמו שכתוב (איוב טו, כב): "כי שנות מספור יאתיו", וכתיב (שם ז, א): "וכימי שכיר ימיו", וכתיב (קהלת ו, יב): "מספר ימי חיי הבלו", וכתיב (תהלים צ, יב): "למנות ימינו בן הודע", הינו שצריכים לזכור, שימינו מנויים וספורים, וצריכים לשמר על כל יום ניום ועל כל שעה ושעה ועל כל רגע ורגע שלא ילך לאבוד, כי חבל על הזמן היקר מכל. ולכן אסור לאדם לדחות את עצמו מיום ליום, רק לידע היטב, שזה היום לא יהיה לו עוד כל ימי חיי, כי יום אחר הוא ענין אחר לגמרי, והלואי שיפרע בזמנו, שיזכה למחר לצאת ידי חובתו, מה שצריך לפרע להשם יתברך חובת הזמן של יום המחר בעצמו. אבל על-פל-פנים, חלילה, להטעות את עצמו לדחות מיום ליום, וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן ערב) על הפסוק (תהלים צה, ז): "היום אם בקולו תשמעו", שעקר העבודה, מי שרוצה לשמע בקולו יתברך ולדבקה בו, העקר הוא, שידע שאין לו רק היום הזה. וזה סוד מצות ספירת העמר, שהיא התחלה והכנה לקבלת התורה, להורות שאי אפשר לקבל את התורה, כי אם כשיודעין שהעקר הוא היום הזה שהאדם עומד בו, ולא לדחות מיום ליום; כי כל ימי האדם מנויים וספורים, שזהו "היום אם בקולו תשמעו", הינו אם תרצו לשמע בקולו יתברך, ולקבל את התורה, אי אפשר לכם לקבלה, כי אם על-ידי שיודעים שאין לכם רק היום הזה, כמו שכתוב (דברים כו, טו): "היום הזה הנייה אלריך מצוד" וגו', כי על-ידי שמונין וספורים שבע שבתות קדם קבלת התורה, שהם כלל ימי האדם, שמרמזים על השבעים שנה,

ביראה. שאין לנו גזוה עליו, שנאמר יום אשר על-ידי-יהוה יוצאין מטמאה לטהרה, וממשיכין עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. ולכן בעלי קריין היו האמת והקדושה על עצמו, שידע תמיד בכל יום אסורין, שממוך קלות ראשו של אדם והרהור לנו הוא יום, שהעקר הוא היום הזה דיקא, שזהו עקר זה לידי קרי: בשמחה. לפי שאין השכינה שורה מתוך זער אלא מתוך שמחה: בישוב. גרסינן. פירוש, זישוב הדעת.

בְּתִלְמוּד, בְּשִׁמְיעַת הָאֵזֶן, בְּעִרְיַכַת שְׁפָתַיִם, בְּבִינַת הַלֵּב, קדם קבלת התורה, בעת שאנו צריכין לטהר עצמנו מטמאת מצרים, אנו צריכין לספור הימים

בפה מלא, כדי לזכור זאת היטב, שימי האדם מנויים וספורים. כי מחמת זיהמת מצרים, יכולים הסטרא אחרא והקלפות לבלבל את המוח, חס ושלום, שיטעה את עצמו כאלו אין היום הזה מסגל לעבודת הבורא יתברך, וירצה לדחות מיום ליום, על-כן צריכין לספור את הימים בפה מלא, כי הדבור יש לו כח גדול, להזכיר את האדם אפלו בעת שאינו נקי מזהמתו. כמו שפרש רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן עח) את הפסוק (ירמיה לא, יט): "כי מדי דברי בו זכור אוןכרנו", שהדבור מזכיר לאדם אפלו שנמצא במקומות המטנפים. אבל על-ידי שספרנו ארבעים ותשעה ימי הספירה, וזכינו לצאת מזהמת מצרים, ולקבל את התורה בשבועות, אזי אין צריכין עוד אחר-כך לספור הימים בפה מלא בכל יום בשאר ימות השנה, כי ממילא זוכין לזכור זאת בכל יום, על-ידי שקבר משכנו עלינו הקדושה, על-ידי מצות ספירה וקבלת התורה; כי זה עקר הקדושה — לזכור בכל יום ויום, שנה היום מנוי וספור, וצריכין לצאת בו חובת היום. ולכן יש מ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, שהם כנגד מ"ח ימי הספירה, שסופרים את הימים, ויום המ"ט זה כבר הכנה להכנס לקבלת התורה. ועל-כן נקט דיקא מ"ח קנינים, כנגד מ"ח ימים דיקא, כי כשמגיע כבר ליום המ"ח, הינו כשקנה לעצמו את קניני התורה, שהם המדות טובות, אז הוא כבר מוכן ליום המ"ט לקבל את התורה. ומה גם אם תראה שהתנא הקדוש הזכיר לבסוף עוד מדה, והיא: "האומר דבר בשם אומרו, שכל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאלה לעולם"; כי עקר הגאלה הוא קבלת התורה, ולכן היום המ"ט סובב על זה שסיים התנא: "הא למדת, שכל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאלה לעולם", כי הגאלה תלויה רק בקבלת התורה, והבן למעשה.

בְּתִלְמוּד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד דבר גדול מלמוד גמרא, שהוא תלמוד. ורבנו ז"ל אמר (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ריד): תלמוד גימטריה כמספר הקלפה לילית, שעל-ידי למוד תלמוד מכניעים את הקלפה הזו, שמכנסת יללה באדם. ולכן תראה במציאות, שאת הכל הסמ"ך-מ"ם יתן ללמד, רק לא גמרא שהוא תלמוד, כי מלמוד זה הוא מאד מפתח, כי זה מה שמכניע אותו. ורבנו ז"ל אמר (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ג') על מאמרם ז"ל (סנהדרין כד): "במחשבים הושיבני" — זה תלמוד בבלי, הינו אפלו שאדם נמצא בחשך, ואפלו שומע קול מנגן רשע, אשר דבר זה מאד מאד מספן, עם כל זאת, כשלומד תלמוד — נשמר מהם. ולכן היסוד הוא ללמד תלמוד, שהוא גמרא, שהלמוד הזה שומר את האדם מפל הקלפות. ואם היו בני-אדם יודעים מה זה למוד תורה, היו שוקדים על זה יומם ולילה. ואמרו חכמינו הקדושים (פרייתות ג'): ביד משה — זה תלמוד; כי תלמוד הוא כלל תורה שבעל פה, ובתלמוד נכלל בבלי, ירושלמי, תוספתא. ולכן אשרי האדם שלומד בכל יום גמרא. ודורשי רשומות רמזו, אשר

גַּמְרֵי'א רְאשֵׁי תַבּוֹת: גַּבְרֵי'אֵל, מֵיכָאֵל, רַפָּאֵל, אֲוֵרֵי'אֵל, שְׁאֵלוּ הֵם ד' מַלְאָכִים הַשּׁוֹמְרִים אֶת הָאָדָם, שְׁנֵה סוּד קָשׁוּר הַמַּלְאָכִים הַמּוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מִוְהַרְיָן, חֶלֶק ב', סִימָן ה'), שֶׁהֵם מְצִילִים אֶת הָאָדָם מִהַטְמָאָה, שְׂבָאָה עַל-יְדֵי קֶלְפָה לִילִי"ת. וְלִכְּן תִּקְנּוּ הַקְדָּמוֹנִים לוֹמַר קָשׁוּר הַמְרַכְּבָה לִפְנֵי הַשְּׁנֵה, כְּדֵי לְהַנְצִיל מִהַחֲטָא הַזֶּה, וְזוּ גַם מַעֲלַת לַמּוֹד תִּלְמוּד בַּלִּילָה, כְּדֵי לִהְיוֹת שְׁמוֹר מֵעוֹן זֶה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּשִׁמְיעַת הָאֲזִין: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָקַר גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא — לְהַטּוֹת אֲזִינוֹ לְדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, שְׁוֹ אַמוּנַת חֲכָמִים, כַּמּוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מִוְהַרְיָן, חֶלֶק א', סִימָן כ"א): מִחַ הַנְּאָמַר אֲצֵל אוֹדְנִין, זֶה בְּחִינַת (מְשָׁלִי כ"ב, י"ז): "שָׁמַע דְּבָרֵי חֲכָמִים"; כִּי אַמוּנַת חֲכָמִים תְּלוּיָהּ בְּאוֹדְנִין. וְלִכְּן אֵי אֲפָשֶׁר לְקַבֵּל בְּשִׁלְמוֹת אֶת הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי אַמוּנַת חֲכָמִים, וְלְהַטּוֹת אֲזִינוֹ אֶל דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, וְיִשְׁמַר מְאֹד מְאֹד לֹא לְהַשְׁמִיעַ לְאֲזִינוֹ דְּבָרִים בְּטָלִים. וְכַמְאֲמַרְם ו"ל (כַּתְּבוֹת ה'): אֵל יִשְׁמִיעַ אָדָם לְאֲזִינוֹ דְּבָרִים בְּטָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכּוּוֹת תַּחֲלָה לְאֵיבָרִים. וּבְכַאֲמַת עֲלִיף לְדַעַת, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ זֶה הָאִין סוֹף בְּרוּף הוּא, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מִחַיָּה וּמְהֵרָה וּמְקִיָּם אֶת כָּל הַבְּרִיָּאָה כְּלָה, וְדוּמָם, צוּמָח, חֵי, מְדַבֵּר, זֶה לְבוֹשׁ לְגַבֵּי הָאִין סוֹף בְּרוּף הוּא. וְאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן נ"ב), שֶׁמִּכָּל הַדְּבָרִים צוּעַק כְּבוֹד הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאִפְלוּ מְדַבְּרִים גְּשָׁמִים יְכוּלִים לְהַתְעוֹרֵר, אִם רַק קוֹשְׁרִים אֶת הַדְּבָר שְׁשׁוּמְעִים אֶל הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִמְצְאָת בְּכָל דְּבָר. וְזוּ מְדַרְגַּת הַצְּדִיקִים, שְׁזוֹכִים לְהַטּוֹת אֲזִין אֶל פְּנִימִיּוֹת קוֹל הַגְּשָׁמִי שְׁשׁוּמְעִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכִים לְהִבְיֵן אֶת הַתּוֹרָה הַגְּנוּזָה אִפְלוּ בְּדַבּוּרִים פְּשׁוּטִים, אִם רַק מְקַשְׁרִים אֶת זֶה אֶל הַתּוֹרָה. וְאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן ר"ד), שְׁמִי שְׂבָקִי

הַיֵּטֵב בְּתוֹרָתוֹ וּבְשִׁיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, דְּהֵינּוּ בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים, רְאוּי לוֹ לְמַצֵּא כָּל שִׁיחוֹת הָעוֹלָם בְּתוֹף תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְאִין שׁוּם שִׁיחָה וְעִנְיָן בְּעוֹלָם, שְׁלֵא יוּכַל הַשָּׁלֵם לְמַצֵּא בְּתוֹף תּוֹרָתוֹ; פְּרוּשׁ, כִּי בְּנֻדָּי בְּכָל הַדְּבָרִים וּשִׁיחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, בְּנֻדָּי יֵשׁ בְּהֵם תּוֹרָה בְּהַעֲלָם, אֲבָל אִין מִי שְׁיִזְכֶּה לְגִלוֹת זֹאת, לִידַע הַנִּסְתָּרוֹת שְׁנַעֲלָם בְּשִׁיחוֹת בְּנֵי-אָדָם, כִּי אִם אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד, אֲבָל עַל-יְדֵי הַתְּגַלּוֹת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְהַנּוֹרָאָה שֶׁל רַבְנּוּ ו"ל, מִי שְׂבָקִי בְּסִפְרֵי הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב, וְיֵשׁ לוֹ שְׂכָל קִצָּת, יוּכַל לְמַצֵּא בְּכָל שִׁיחוֹת הָעוֹלָם רְמִזִּים בְּהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲפֵלוּ אִם לֹא יִהְיֶה גְּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר. וְלִכְּן "שְׁמִיעַת הָאֲזִין" זֶה יְסוּד גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה, כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שְׁמַאֲמִין שְׂדָבֵר גְּדוֹל וְדָבֵר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ, אֲלֵא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, הוּא יִמְצֵא תּוֹרָה בְּכָל דְּבָר גְּשָׁמִי, כַּמּוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מִוְהַרְיָן, חֶלֶק א', סִימָן ר"פ); כִּי הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּים שׁוּמְעִים דְּבָרֵי תּוֹרָה, רְזִין וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת מִכָּל פְּרִטֵי הַבְּרִיָּאָה, עַל-יְדֵי מַחֵם הַדְּבִיק בְּאִין סוֹף בְּרוּף הוּא. וְלִכְּן דִּיקָא בְּשִׁמְיעַת הָאֲזִין, זֶה יְסוּד גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה. וְאִם הֵייתָ יוֹדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי! מְדַרְגָּתָם שֶׁל הַצְּדִיקִים הַקְּדוֹשִׁים, שְׁזוֹכִין לְשִׁמְעַת כְּרוּזִין מִהַשְׁמַיִם, הֵייתָ מְתַפְּלָא וּמַשְׁתוּמֵם עַל גְּדֹל עֲצָם מְדַרְגָּתָם; אֲשֶׁרֵי הַצְּדִיקִים וְאֲשֶׁרֵי דְבִקְיָהֶם, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּעַרְיַכַת שְׂפָתַיִם: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר שְׁלֵמוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא לְהוֹצִיא מִפִּיו דִּיקָא, כִּי עַל-יְדֵי שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מִפִּיו אֶת מַה שְׁלוּמָד, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא זוֹכֵר, כִּי אִין עוֹד דְּבָר שְׁמַכִּיא לְאָדָם זְכָרוֹן כְּמוֹ הַדְּבוּר, כִּי הַדְּבוּר יֵשׁ לוֹ כַּח גְּדוֹל מְאֹד, וּמַה גַּם בְּזֶה שֶׁהוּא מוֹצִיא אֶת אוֹתִיוֹת הַתּוֹרָה מִפִּיו, עַל-יְדֵי-זֶה נִזְדַּכְּכַת נִשְׁמָתוֹ. וְלֹא בְּחָנָם שְׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עַרוּכִין נ"ד). בְּרוּרָיָה אֲשַׁכַּחְתִּיהָ לְהַהוּא

תלמידא דהנה קא גרים בלחישא, בטששה ביה, אמרה ליה: לא פך פתוב (שמואל ב כג, ה): "ערוכה בכל ושמרה"? אם ערוכה ברמ"ח איברים שלך — משתמרת, ואם לאו — אינה משתמרת וכו', אמר ליה שמואל לרב יהודה: שינגא, פתח פומך קרי, פתח פומך תני, כי היכי דתתקיים ביה ותוריה חיי שנאמר (משלי ד, כב): "כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מפא", אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפיה; וכן אמרו חכמינו הקדושים (דברים רבה, פרשה ח, סימן ד'): "כי חיים הם למצאיהם" — למי שמוציאן מפיו; מעשה בתלמיד אחד של רבי אליעזר בן יעקב, שהיה ממהר בכל תלמודו בשעה אחת, פעם אחת חלה ושכח את כל תלמודו, מי גרם לו? על-ידי שלא היה אומר מפיו, ונתפלל עליו רבי אליעזר בן יעקב, וחזר כל תלמודו; כי העקר בתלמוד התורה — להוציא הדבורים שלומד מפיו דיקא, והבן למעשה.

בבית הלב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר בשום פנים ואפן להגיע לקנן התורה, אלא בשעה שלומד תורה — שימסר את עצמו כל פלו אל הבנת התורה הקדושה, כי בהכרח להתבונן היטב בעת למודו, ושיהיה כל לבו מסור אל התורה הקדושה, וכמוכא בזהר (הקדמה יב): על הפסוק (תהלים נא, יב): "לב טהור ברא לי אלהים", למלעי באורייתא. וכדין "ורוח נכון חדש בקרבי", קדם צריך האדם לנקות את לבבו מפל מיני שטיות ודמיונות, כדי שיזכה ללמוד תורה, ואחר-כך יזכה אל "ורוח נכון חדש בקרבי", שיזכה ללמוד בכונת הלב. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ו, חלק א, סימן קנו): כשהאדם מנקה את לבבו, אזי זוכה לרוח-הקדש; כי הכל תלוי בבניית הלב, אם האדם מנקה את לבבו מפל מיני דמיונות והבלים, אזי זוכה שהלב בעצמו מלמד אותו את התורה, כי אם הוא מתבונן

היטב בלמוד תורה הקדושה, על-ידי-זוה זוכה לרוח-הקדש, ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ו, חלק א, סימן קלח): מי שהוא בר לבב, יכול לידע עתידות, על-ידי-זוה שהלב אומר לו שהוא דברי הנ"ה ממש, כי מה שהלב אומר, הם דברי השם יתברך בעצמו, וזה מה שמצינו אצל הפעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו, כשהיה רוצה לדעת משהו, פתח חמש או זרה, שהיו מנחין על שלחנו, והתבונן היטב, ותכף-ומיד הבין והשפיל מה שרצה, ולכן בינת הלב זה יסוד בקנן התורה, והבן למעשה.

באימה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אימה זה שאדם מתפחד מאחר, כמאמר ז"ל (במדבר רבה, פרשה ט, סימן לג): וכיד הפהן יהיו מי המרים המאברים, יראה אותה הפים, כדי להטיל אימה עליה; הינו כשאדם רוצה לזכות לקנן התורה, צריך שיהיה לו מדת אימה, הינו שתמיד יחשב כאלו אחד עומד על ידו, ומזהיר אותו ללמד, וכמו שכתב הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע (צעטיל קטן, סעיף יב): יציר במחשבתו תמיד כאלו איש אחד עומד סמוך לו, ומעורר אותו בקול רעש גדול לקים כל ההנהגות האלו, ואל יפיל שום דבר ארצה, אפלו נקדה קטנה, וכשירגיל עצמו כך, אזי במשך הזמן תבוא עליו התעוררות גדולה מצד נשמתו, רשפי אש שלהבת י"ה, עין שם. ודבר זה צריך מאד, כדי להגיע לקנן התורה, שתמיד תהיה אימה עליו, כאלו אחד עומד עליו, ומשגיח על כל מעשיו, והבן למעשה.

ביראה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לזכות לקנן התורה, אלא על-ידי שקונים לעצמו מדת היראה, שירא ויפחד ממנו יתברך, ותמיד יציר לפני עיני שכלו, אשר מלא כל הארץ כבודו, והוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ובתוף כל עלמין, והוא הנותן את התורה, ועל-ידי-זוה תפל על האדם יראה גדולה מאד, שירא ויפחד תמיד רק ממנו

יתברך. וספר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן קסח), במיעוט סחורה. דלמר מר (עירובין נה. ושם איתא שמיגיל קטנות פבר היתה עליו בושח ויראה ר' יוחנן) לא תמנע תורה לא נסמניס ולא נסמניס: גדולה מהקדוש-ברוך-הוא, והסמיק ממנו במיעוט דרך ארץ. שלא יהא מנוי עם בני אדם יתברך כדרך שהאדם מסמיק פשוטה את נשוק: בקבלת היסורין. מקנל היסורין נאהבה:

חברו. והרב הקדוש רבי נחום מטשערנוביל, זכותו

באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטרה, בשמוש

יגן עלינו, ראה אותו בימי קטנותו, ומאד התפעל מהיראה שהיתה על פני רבנו ז"ל, ואמר: מה שנאמר (שמות כ, יז): "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", זה רואים בחוש אצל הילד הזה; פי באמת אי אפשר לקנות קנין התורה, אלא כשיש עליו יראה, וכמוכא (תקוני-זהר בהקדמה): לית אורייתא בלא דחילו ולית דחילו בלא אורייתא; פי כשהאדם זוכה ומדבק את עצמו באותיות התורה, ומתבונן היטב בעמק התורה, ממילא נופלת עליו יראה ובושה גדולה ממנו יתברך, והבן למעשה.

בענוה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע אל קנין התורה, אלא כשיזכה לקנות לעצמו את מדת הענוה, שהוא בטל ומבטל בעיני עצמו. פי התורה היא רוחניות חיות אלקותו יתברך, ואי אפשר להשיגה, אלא כשמשפיל את עצמו ומבטל את כל ישותו. וחכמינו הקדושים אמרו (עירובין נד.): אם אדם משים עצמו כמדבר הזה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו — אין תלמודו מתקיים בידו; וכן אמרו (סוטה כא.): אין דברי תורה מתקיימין, אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו; פי כשהאדם בטל ומבטל בעיני עצמו לגמרי, אז נשפע עליו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, וזוכה לקנין התורה. וכן אמרו חכמינו הקדושים (תענית ז.): מה המים מניחים מקום גבה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו. ולכן, אהובי, בני! אם אתה רוצה לזכות לקנין התורה, והשכינה תשרה עליך בקביעות, ראה לבטל את ישותך לגמרי, ותהיה בטל ומבטל בעיני עצמך אל עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך. ואמרו חכמינו הקדושים (מדרש עשרת הדברות): מפני מה זכה הר סיני לכל זאת? מפני שהשפיל את עצמו, לפיכך ראה הקדוש-ברוך-הוא בשפלותו, והשרה שכינה עליו. וכן הוא אצל כל הצדיקים האמתיים הדבקים באין סוף ברוך הוא, וזוכים שמאיר עליהם אורו יתברך, והשכינה הקדושה שרויה ביניהם תמיד, וזוכין להבין ולהשפיל עמקי סודות התורה, זה רק מפני רב מדת הענוה והשפלות שיש בהם, והבן למעשה.

בשמחה: צריך שתדע, אהובי, בני! שאי אפשר להגיע אל קנין התורה, אלא על-ידי שמחה, וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א, סימן ה'), אשר השמחה היא כלי לקבל בו את התורה, וככל שהאדם שמח, כן זוכה יותר לקנין התורה, פי אין עור שמחה כשמחת התורה. ואמרו בזהר (שמיני לה.): זכאין אינון ישראל דקדשא בריה הוא יתיב לון אורייתא קדישא חדותא דכלא חדותא דקדשא בריה הוא ואטילותא דיליה, דכתיב (משלי ח, ל): "ואהיה שעשועים יום יום", ואורייתא כלא חד שמא קדישא איהי דקדשא בריה הוא, וכאורייתא אתברי עלמא, דכתיב (שם): "ואהיה אצלו אמון", אל תקרא אמון אלא אומן, וכאורייתא אתברי בר נש, הדא הוא דכתיב (בראשית א, כו): "ויאמר אלהים נעשה אדם", אמר קדשא בריה הוא לאורייתא בעינא למברי אדם, אמרה קמיה האי בר זמין למחטי ולארגזא קמך, אי לא תאריה רוגגה עליה היך יקום בעלמא, אמר לה אנא ואת נוקים ליה בעלמא דהא לאו למגנא אתקרינא ארך אפים. פי

כְּפִי שֶׁהָאָדָם מְטַהֵר אֶת גּוּפוֹ, וְרָגִיל בְּמִקְנָאוֹת לְטַבֵּל בְּכָל פַּעַם, כִּן יֵאִיר בּוֹ אוֹר הַתּוֹרָה. וְאָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְּדוֹשׁ, זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, שֶׁהַעֲקָר שְׁזָכָה לָמָּה שְׁזָכָה, הִיָּה רַק בְּזִכּוֹת הַטְּהָרָה, שֶׁהִיָּה נִזְהָר תָּמִיד לְטַהֵר אֶת גּוּפוֹ בְּמִקְנָהוּ. וְכֵן כִּשְׁהָאָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה, הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ מְטַהֵרֵת אוֹתוֹ, כִּי זֶה תְּלוּי בָּזָה: טְהָרַת הַגּוּף וְטְהָרַת הַנְּשָׁמָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּנָא דְּבֵי אֱלִיהוּ רַבָּה, פְּרָק יח): בֵּא וְרָאָה כַּמָּה גְּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁמְטַהֵרֵת אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָן שְׁעוֹשִׁין תְּשׁוּבָה, אֲפִלּוּ מְעַבְדֵי זָרָה שְׂבִידָם, כִּי אֵין טְהָרָה אֲלָא דְּבָרֵי תּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּטַהֲרָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אָהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר לְזַכּוֹת אֶל קַנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל-יַדֵּי טְהָרָה, שִׁיְהִיָּה הָאָדָם תָּמִיד טְהוֹר, וְיִשְׁתַּדֵּל לְלָכֵת לְמִקְנָהוּ, כִּי בְּשַׁעַה שֶׁהָאָדָם מְטַבֵּיל אֶת גּוּפוֹ כַּאֲן לְמַטָּה, בּוֹ בְּרַגַע נְטַבְּלַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁם לְמַעְלָה. וּבְאֵמַת הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ הִיא הַמְטַהֵרֵת אֶת בֵּר יִשְׂרָאֵל מִכָּל מִינֵי טְמָאָה וְלִכְלוּף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהָר (קְדוּשִׁים פ:): וְתָא חֲזִי לָא אֲתַדְכִּי בֵּר נִשׁ לְעֵלְמִין, אֲלָא בְּמַלִּין דְּאוּרִיָּתָא, בְּגִינֵי כִּן מַלִּין דְּאוּרִיָּתָא לָא מְקַבְּלִין טְמָאָה, בְּגִין דְּאִיְהִי קִימָא לְדַכְּאָה לְאֵלִין מְסַאֲבִי, וְאִסְנֹתָא בְּאוּרִיָּתָא אֲשִׁתַּכַּח, דְּכַתִּיב (מְשַׁלִּי ג, ח): "רַפְּאוֹת תְּהִי לְשַׁרְף וְשְׁקוּי לְעֶצְמוֹתֶיךָ". וְעַקֵּר הַטְּהָרָה לְזַכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה הוּא לְהִתְחַתֵּן וְלֹא לְהִיֹּת רַנֵּק, כִּי כִּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנַחוֹת קי:): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטַהֲרָה — נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר-כֵּן לּוֹמֵד תּוֹרָה; כִּי כִּשְׁהָאָדָם מִתְחַתֵּן, יֵשׁ לוֹ פֶּת בְּסִלּוֹ, וְיָכוֹל לְהַכְנִיס אֶת כָּל הָרָאשׁ שְׁלוֹ רַק בְּלַמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. וְלָכֵן הַתּוֹרָה מְטַהֵרֵת מִכָּל מִינֵי טְמָאָה וְחַלְדָּה שְׁנֹדְבָקוּ בְּאָדָם. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תְּנַחוּמָא תְּבֵא): מַה הַמִּים אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְעַמֵּד בְּלֹא הֵם, וְאָדָם מְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּהֵם, כִּן אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְעַמֵּד בְּלֹא תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אֶת הָאָדָם אֵיךְ יִטְהַר, וְזֶה תְּלוּי בָּזָה:

כְּפִי שֶׁהָאָדָם מְטַהֵר אֶת גּוּפוֹ, וְרָגִיל בְּמִקְנָאוֹת לְטַבֵּל בְּכָל פַּעַם, כִּן יֵאִיר בּוֹ אוֹר הַתּוֹרָה. וְאָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְּדוֹשׁ, זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, שֶׁהַעֲקָר שְׁזָכָה לָמָּה שְׁזָכָה, הִיָּה רַק בְּזִכּוֹת הַטְּהָרָה, שֶׁהִיָּה נִזְהָר תָּמִיד לְטַהֵר אֶת גּוּפוֹ בְּמִקְנָהוּ. וְכֵן כִּשְׁהָאָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה, הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ מְטַהֵרֵת אוֹתוֹ, כִּי זֶה תְּלוּי בָּזָה: טְהָרַת הַגּוּף וְטְהָרַת הַנְּשָׁמָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּנָא דְּבֵי אֱלִיהוּ רַבָּה, פְּרָק יח): בֵּא וְרָאָה כַּמָּה גְּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁמְטַהֵרֵת אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָן שְׁעוֹשִׁין תְּשׁוּבָה, אֲפִלּוּ מְעַבְדֵי זָרָה שְׂבִידָם, כִּי אֵין טְהָרָה אֲלָא דְּבָרֵי תּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּטַהֲרָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אָהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר לְזַכּוֹת אֶל קַנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל-יַדֵּי טְהָרָה, שִׁיְהִיָּה הָאָדָם תָּמִיד טְהוֹר, וְיִשְׁתַּדֵּל לְלָכֵת לְמִקְנָהוּ, כִּי בְּשַׁעַה שֶׁהָאָדָם מְטַבֵּיל אֶת גּוּפוֹ כַּאֲן לְמַטָּה, בּוֹ בְּרַגַע נְטַבְּלַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁם לְמַעְלָה. וּבְאֵמַת הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ הִיא הַמְטַהֵרֵת אֶת בֵּר יִשְׂרָאֵל מִכָּל מִינֵי טְמָאָה וְלִכְלוּף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהָר (קְדוּשִׁים פ:): וְתָא חֲזִי לָא אֲתַדְכִּי בֵּר נִשׁ לְעֵלְמִין, אֲלָא בְּמַלִּין דְּאוּרִיָּתָא, בְּגִינֵי כִּן מַלִּין דְּאוּרִיָּתָא לָא מְקַבְּלִין טְמָאָה, בְּגִין דְּאִיְהִי קִימָא לְדַכְּאָה לְאֵלִין מְסַאֲבִי, וְאִסְנֹתָא בְּאוּרִיָּתָא אֲשִׁתַּכַּח, דְּכַתִּיב (מְשַׁלִּי ג, ח): "רַפְּאוֹת תְּהִי לְשַׁרְף וְשְׁקוּי לְעֶצְמוֹתֶיךָ". וְעַקֵּר הַטְּהָרָה לְזַכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה הוּא לְהִתְחַתֵּן וְלֹא לְהִיֹּת רַנֵּק, כִּי כִּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנַחוֹת קי:): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטַהֲרָה — נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר-כֵּן לּוֹמֵד תּוֹרָה; כִּי כִּשְׁהָאָדָם מִתְחַתֵּן, יֵשׁ לוֹ פֶּת בְּסִלּוֹ, וְיָכוֹל לְהַכְנִיס אֶת כָּל הָרָאשׁ שְׁלוֹ רַק בְּלַמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. וְלָכֵן הַתּוֹרָה מְטַהֵרֵת מִכָּל מִינֵי טְמָאָה וְחַלְדָּה שְׁנֹדְבָקוּ בְּאָדָם. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תְּנַחוּמָא תְּבֵא): מַה הַמִּים אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְעַמֵּד בְּלֹא הֵם, וְאָדָם מְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּהֵם, כִּן אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְעַמֵּד בְּלֹא תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אֶת הָאָדָם אֵיךְ יִטְהַר, וְזֶה תְּלוּי בָּזָה:

הָרִי זֶה עִם הָאָרֶץ, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר: הָרִי זֶה בּוֹר. רַבִּי יַנָּאי אָמַר: הָרִי זֶה כּוֹתֵי. רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר: הָרִי זֶה מְגוּשׁ. כִּי בְּלִי שְׁמוּשׁ חֲכָמִים הָאָדָם הוּא בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ, כּוֹתֵי וּמְגוּשׁ, זֶה שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר שְׁטִיּוֹת וְדַמְיוֹנוֹת. וְלִכְּנָן עַקֵּר גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא לְשִׁמּוֹשׁ חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, וְלִהְעֲשׂוֹת כְּאִסְקוּפָה הַנְּדַרְסֵת לְרַגְלֵיהֶם, וְרַק כֶּף יְכוּלִים לְהַשִּׁיג קִנְיָן הַתּוֹרָה. וּמִיָּבֵא (אוֹצֵר הַמִּדְרָשִׁים): גְּדוֹל שְׁמוּשׁ תּוֹרָה יוֹתֵר מִלְמוּדָהּ, שְׁכֵן מְצִינּוּ בִיהוֹשֵׁעַ, שְׁנֵאמַר: וַיֵּצֵן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן,

חֲכָמִים, בְּדִקְדוּקַת חֲבָרִים, וּבְפִלְפּוּל הַתְּלַמִּידִים, בִּישׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמִיעוּט סְחוּרָה, בְּמִעוּט

'תְּלַמִּידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה' אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֲלָא 'מִשְׁרַת מֹשֶׁה', וּמָה שְׁרוּת הִנֵּה מִשְׁרַתוֹ? הִנֵּה נוֹטֵל אֶת הַדְּלִי וְאֶת הַכַּלְגָּרִים (כַּלִּים שֶׁל הַכֶּלֶן), וּמוֹלִיכּוֹ לְפָנָיו לְבֵית-הַמֶּרְחָץ. אֲשֶׁרֵי מִי שְׁזוּכָה לְשִׁמּוֹשׁ תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, וְדִיקָא עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה לְשִׁלְמוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּדִקְדוּקַת חֲבָרִים: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֶל קִנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל-יְדֵי חֲבֵר טוֹב, כִּי אֵין עוֹד דְּבָר יוֹתֵר חָשׁוּב לְאָדָם בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה כְּמוֹ חֲבֵר טוֹב. וְלֹא בְּחֵנֶם שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרִכּוֹת סג): עֲשׂוּ כְתוּת כְּתוּת וְעַסְקוּ בַתּוֹרָה, לְפִי שְׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֲלָא בְּחִבּוּרָה, כְּדַרְבֵּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מָאֵי דְכְּתִיב (וַיְרַמְיֵהוּ ג, לו): "חֲרַב אֶל הַבָּדִים וְנוֹאֲלוּ", חֲרַב עַל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, שְׁיֹשְׁבִים בְּדַבְּדוֹ וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וְלֹא עוֹד אֲלָא שְׁמִטְפָּשִׁים. כִּי כְּשִׁלּוּמֵדִים עִם חֲבָרִים, זֶה מְקַשֶּׂה וְזֶה מְתַרְץ עַד שֶׁמִּתְלַבֶּנֶת הַסְּגִיָּה. וְלִכְּנָן זֶהוּ דְּבָר גְּדוֹל לְלַמֵּד בְּחִבּוּרָתָא. וְרַבְּנּוּ ו"ל אָמַר (לְקוּשִׁי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק א', סִימָן לר), שְׁבִיאוֹתֵר צָרִיכִין נִקְדַּת הַחֲבֵר, בְּבַחֲנִינֵת "וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין", כִּי כָּל אֶחָד מִקְּבָל נִקְדַּת אַחֲרַת מְהַרְבַּ הַצְּדִיק שְׁבַדוֹר, וְצָרִיכִים לְקַבֵּל אֶת כָּל הַנְּקִדּוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וּבְפִלְפּוּל הַתְּלַמִּידִים: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֶל קִנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל-יְדֵי פִלְפּוּל הַתְּלַמִּידִים, כִּי אָדָם צָרִיף לְהַקִּים תְּלַמִּידִים, וְלַלְמֹד אוֹתָם, שְׁזֶה נִקְרָא

תּוֹרָה לְשִׁמָּה, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְפָה מט:): מָאֵי דְכְּתִיב (מְשַׁלִּי לא, כו): "פִּיָּה פְתַחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה", וְכִי יֵשׁ תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד וְיֵשׁ תּוֹרָה שְׁאִינָה שֶׁל חֶסֶד? אֲלָא תּוֹרָה לְשִׁמָּה — זוֹהִי תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד, שְׁלֹא לְשִׁמָּה — זוֹהִי תּוֹרָה שְׁאִינָה שֶׁל חֶסֶד. אֵיכָּא דְאָמְרֵי תּוֹרָה לְלַמְדָּה — זוֹהִי תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד, שְׁלֹא לְלַמְדָּה — זוֹהִי תּוֹרָה שְׁאִינָה שֶׁל חֶסֶד. נִמְצָא, בְּזֶה שְׁמִלְמֵדִים תְּלַמִּידִים, זוֹ תּוֹרָה לְשִׁמָּה, וְזוֹ תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד. וּמָה גַּם כְּשִׁלּוּמֵדִים עִם תְּלַמִּידִים וּמְפַלְפְּלִים בְּדַבְּרֵי הָרַב, מְקַשִּׂים מִמֶּנּוּ קִשְׁיוֹת, עַל-יְדֵי-זֶה גַּם הָרַב מִתְחַדֵּד. וּכְמֵאמָרָם ו"ל (תַּעֲנִית ו'): וּמִתְלַמִּידֵי יוֹתֵר מִכָּלֶם. וְאָמַר רַבְּנּוּ ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק ב', סִימָן ז'), שְׁיֵשׁ לְהָרַב מְקִיף, וּכְשִׁלּוּמֵד עִם תְּלַמִּידִים, מוֹצִיא אֶת הַפְּגִימִי לְתַלְמִידִים, וְהַמְקִיף שְׁלוֹ חוֹזֵר לְהִיּוֹת פְּגִימִי. וְכֵן בְּכָל פַּעַם כְּשִׁמּוֹצִיא אֶת הַפְּגִימִי, נִכְנָס מְקִיף חֲדָשׁ, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא מְשַׁכֵּיל בִּיּוֹתֵר; הֵינּוּ, כִּי מָה שְׁהָאָדָם כְּבָר יוֹדַע, זֶה נִקְרָא פְּגִימִי, שְׁזֶה בְּפְגִימִיּוֹת שְׁכָלוֹ וְחֻכְמָתוֹ, וְנִשְׁאָר לוֹ מְקִיף שְׁעֵדִין לֹא מִבֵּין, וּכְשִׁמּוֹצִיא אֶת הַפְּגִימִי לְתַלְמִידִים, עַל-יְדֵי-זֶה נִכְנָס הַמְקִיף אֶל הַפְּגִימִי, וְזוּכָה לְמְקִיפִין חֲדָשִׁים, וְכֵן בְּכָל פַּעַם. נִמְצָא, כְּשִׁלּוּמֵדִים עִם תְּלַמִּידִים, וּבְפִרְט כְּשֶׁהַתְּלַמִּידִים מְפַלְפְּלִים עִם רַבָּם, אֲזִי הָרַב מִתְחַדֵּד מִחוּ תְּמִיד. וְלִכְּנָן עַל-יְדֵי פִלְפּוּל הַתְּלַמִּידִים זֹכִינֵן אֶל קִנְיָן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בִּישׁוּב: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג קִנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל-יְדֵי יִשׁוּב, הֵינּוּ שְׁיִהְיֶה מִיִּשְׁבַּ בְּדַעְתּוֹ, כִּי הַתּוֹרָה אֵינָה נִקְנִית אֲלָא בִּישׁוּב הַדַּעַת, שְׁיֹשְׁבַ עַל מְקוֹם אֶחָד,

ואינו הולך ממקום למקום, וכן אינו נודד, ומסיר את כל הטרדות והבלבולים ממנו, וזעירין אינון שזוכים לזה; כי מרב הצרות והתלאות שעוברים על תלמידי חכמים בדורות הללו, אשר אין לתאר ואין לשער כלל, ואף על-פי-כן זכו למסור את נפשם להקים ישיבות ולהרבות בתלמידים, ומתוך הטרדות והבלבולים שלהם התאמצו לבוא לישוב הנעת, וברחו מכל מה שעבר עליהם באותה עת, והתרפזו בלמודים שלמדו, כי כשהאדם לומד, הוא צריך לישוב את עצמו היטב היטב, ולבוא אל ישוב אמתי, והבן למעשה.

במקרא: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין לך טוב מלמוד מקרא, ורבנו ז"ל קרא את ספר התנ"ך: ספר המוסר שלי, ומלבד שלמד כל שבוע פרשת השבוע: שנים מקרא ואחד תרגום עם פרוש רש"י ז"ל כנהוג, עוד זאת התמיד מאד בלמוד תנ"ך, וגם הזהיר את אנשי שלומנו, שיהיו רגילים לקרא בכל יום שעור בתנ"ך. וצריך שתדע, אהובי, בני! שהכל לכל הוא אין סוף ברוך הוא, כי מה שאתה רק רואה, שומע ומרגיש, זה אלקותו יתברך, פי דומם, צומח, חי, מדבר, זה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, ואי אפשר להשיגו, אלא על-ידי תורה. ולכן נוהגים הצדיקים הקדושים, כשהם רוצים לגלות את אמתת מציאותו יתברך בעולם, שתופסים פסוק במקרא, ודורשים עליו גלוי אלקות, פי המקרא הוא כמו כד השואב בו מים, כך כל פסוק יכולים לפרש אותו בפשט, רמז, דרש, סוד, בשבעים פנים, וזה סוד כ"ד ספרים, שהוא סוד כ"ד, ששואב בו מ"א דאוניותא. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה יד, סימן ד); ויותר מהמה, בני, הזהר; אמר הקדוש-ברוך-הוא, כ"ד ספרים כתבתי לך, הזהר ואל תוסף עליהם, למה? "עשות ספרים הרבה אין קץ", כל מי שקורא פסוק שאינו מכ"ד ספרים, כאלו קורא בספרים

החיצונים, הוי "הזהר עשות ספרים הרבה", שכל העושה כן, אין לו חלק לעולם הבא; כי הכ"ד ספרים שהם ספרי התנ"ך — מפי הגבורה נתנו, ועל-פני יסוד גדול בקנין התורה, להיות בקי בתנ"ך, ובפרט בחמשה חמשי תורה צריכים להיות בקיאים היטב, כי כל התרנג"ג מצוות פתובות שם, וכל תורה שבצל-פה מפרשת את התרנג"ג מצוות, ושאר דרושי התורה שדורשים חכמינו הקדושים במקרא. ולכן מה טוב ומה נעים להיות בקי במקרא, שכל גופי תורה תלויים בה, והבן למעשה.

במשנה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יסוד גדול בקנין התורה הוא למוד משנה, אשר בה כלולה כל תורה שבצל פה, ואם היה האדם יודע מה זה למוד משניות, היה תמיד לומד משניות. כי כך אמרו חכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה ו, סימן ג): אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות. ועקר הגלות הוא חסרון אמונה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן ז); פי המאמין האמתי, שמאמין שאין בלעדיו יתברך כלל, אצלו לא שיה בכלל גלות, פי הוא דבוק בחי החיים בו יתברך, וממשיך על עצמו אור וזיו ודבקות האין סוף ברוך הוא. וזהו שאמרו (והר בראשית מב): מאן דקארי ותני שית סדרי משנה, דא הוא מאן דידע לסדרא ולקשרא קשורא ויחודא דמאריה כדקא יאות, אלין אינון דמקדשין שמא קדישא דמאריהון בכל יומא תדיר. ולכן אשרי מי שזוכה ללמד בכל יום ח"י פרקים משניות, שעל-ידי-זה הורג את יצרו. ובאמת משה רבנו בעצמו גנוז במשניות, כמובא (והר בראשית כו): אתקבר משה לבר מארעא קדישא, וקבורתא דליה משנה איהי, ולא ידע גבר ית קבורתיה עד יומא הדין, קבורתא דליה משנה דשלטא על מטרוניתא, דאיהי קבלה למשה; הינו שמשה רבנו גנוז בתוך ששה סדרי משנה, שזו קבלה למשה

מסיני. משנ"ה אותיות משה נ', הינו שמשה רבנו זכה להגיע אחר-כך אל שער נ', ומי שזוכה ללמד בכל יום הרבה משניות, שהוא אחד מקניני התורה, על-ידי-זה ממשיך על עצמו אור משער נ', ומשה רבנו נתעבר בו. והבית-יוסף זכה להגיע למדרגתו, שיבוא אליו מגיד מן השמים ללמד עמו, מפני שהיה גורס הרבה פרקים משניות ביום, והיה יכול לסיים שלשים ארבעים פרקים ביום אחד. ולכן, אהובי, בני!

דָּרֶךְ אֶרֶץ, בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג, בְּמַעוֹט שָׁנָה, בְּמַעוֹט

שְׁעֵבֵר, וְאַתָּה רוֹצֵה לְקַנֹּת קַנְיַן הַתּוֹרָה, חֹזֵר חֹזֵר הַרְבֵּה בַּמְשָׁנִיּוֹת, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה. בְּמַעוֹט סְחוּרָה: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר יִסוּד גְּדוֹל בְּקַנְיַן הַתּוֹרָה הוּא לְמַעַט בְּעַסְק, וְלַהֲרַבּוֹת בְּלַמּוּד תּוֹרָה, כִּי לֹא תִמָּצֵא אֶת הַתּוֹרָה בְּזֶה שֶׁמִּסְתַּכֵּב סָחֹר סָחֹר לַעֲשׂוֹת מִסְחָר, וְכָל רֵאשׁוֹ מִנַּח רַק אֵיךְ לְהַרְוִיחַ כֶּסֶף, כִּי בְּאֵמֶת מִי שְׂרוּצָה לְקַנֹּת לַעֲצֻמוֹ קַנְיַן הַתּוֹרָה, צְרִיף לְמַעַט בְּעַסְוִיק וְלַהֲרַבּוֹת בַּתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה בְּעַצְמָה תִּשָּׂאֵר עִמּוֹ תָּמִיד, כִּי טוֹב סְחָרָה מִכָּל סְחוּרָה, וְכַמְּאֲמָרִם ו"ל (תְּנַחֲמָא תְּרוּמָה ג') עַל הַפְּסוּק (מְשָׁלִי ד, ב): "כִּי לֶקַח טוֹב נִתְתִּי לָכֶם", בְּנֵהֵג שְׁבַע עוֹלָם, אָדָם שֶׁהוּא לְנֵה מִן אַחֲרִים וְלֶקַח סְחוּרָה, יוֹצֵא לְדָרֶךְ, פְּעָמִים שֶׁהוּא מִפְּסִיד, אֲבָל סְחוּרָה שֶׁל תּוֹרָה אֵינּוּ כֵן, לְמַד אָדָם מִכָּאן פֶּרֶק אֶחָד וּמִכָּאן פֶּרֶק אֶחָד, מִכָּאן מִסְכַּת אַחַת וּמִכָּאן מִסְכַּת אַחַת, וְהוּא מִשְׁתַּפֵּר בָּהֶם, הוּי "כִּי לֶקַח טוֹב נִתְתִּי לָכֶם". דָּבָר אַחֵר: "כִּי לֶקַח טוֹב", לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה פְּרָקְמֻטְיָה וְהוּא מִשְׁתַּפֵּר, פְּעָמִים שֶׁעוֹמֵד בְּדוֹ, פְּעָמִים אֵינּוּ עוֹמֵד, אֲבָל הַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא, הוּי "כִּי לֶקַח טוֹב נִתְתִּי לָכֶם". וּבְאֵמֶת מִי שֶׁלֹּא רוֹצֵה לַהֲטַעוֹת אֶת עַצְמוֹ, צְרִיף לְגַנֵּב בְּכָל יוֹם זְמַן לְלַמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, אֵף שֶׁהוּא עָסוּק בְּעַסְק וּבְמִשְׂא וּמִתֵּן, אֲשֶׁר גָּלָה לְנוֹ רַבְּנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן רַפּו), שֶׁזֶה מֵה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁבַת ל.א.), שֶׁשׂוֹאֲלִים אֶת הָאָדָם: קִבְּעַת עֵתִים לַתּוֹרָה, 'קִבְּע' הוּא לְשׁוֹן גְּזֻלָּה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (מְשָׁלִי כב, כג): "וְקִבְּע אֶת קִבְּעֵיהֶם נִפְשׁ", הֵינּוּ שֶׁשׂוֹאֲלִים אֶת הָאָדָם אִם גֹּזֵל מֵהַזְּמַן שֶׁהֵיךְ טְרוּד בְּעַסְקִיו — עֵתִים לַתּוֹרָה, כִּי צְרִיף הָאָדָם לְחַטֵּף וְלִגְזֹל עֵתִים לַתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַטְּרָדָה וְהַעֲסָק, שֶׁזֶה מֵה שֶׁהַזְּהִירָנוּ הַתַּנָּא, שְׂאֵי אֲפָשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא בְּמַעוֹט עַסְק, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּמַעוֹט דָּרֶךְ אֶרֶץ: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! שְׂאֵי אֲפָשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְיַן תּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יַדִּי פְּרִישׁוֹת דָּרֶךְ אֶרֶץ, וְכַמְּאֲמָרִם ו"ל (מְכִילָתָא מִשְׁפָּטִים): פְּסוּתָהּ כְּמִשְׁמַעוֹ, וְעוֹנָתָהּ זוֹ דָּרֶךְ אֶרֶץ. כִּי הַזְּוִיג נִקְרָא דָּרֶךְ אֶרֶץ, וְכֵן הוּא (קַהֲלַת רַבָּה, פְּרָשָׁה ט', סִימָן ט'): מַעֲשֵׂה שְׁמִתָּה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל רַבִּי טְרַפּוֹן, וְכַשְׁנִסְתָּם הַגּוֹלָל, אָמַר לְאַחֲוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָאָבָל: הַכְּנִסִּי וְגַדְלִי אֶת בְּנֵי אַחֲוֹתָךְ, וְאַף-עַל-פִּי שְׁכַנְסָה, לֹא נֵהֵג בָּהּ דָּרֶךְ אֶרֶץ, אֲלֵא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵן הוּא (תַּנָּא דְּבֵי אֵלֵיהּ וּזְטָא, פֶּרֶק ג'): ד' מִדּוֹת בְּדָרֶךְ אֶרֶץ: יֵשׁ שְׁנוּשָׂאִין אִשָּׁה לְשֵׁם זְנוּת, לְשֵׁם גְּדֻלָּה, לְשֵׁם מָמוֹן, לְשֵׁם שָׁמַיִם. וְכָל זֶה כִּי אִם אָדָם מְמַעַט בְּדָרֶךְ אֶרֶץ, אֲזִי כָּל רֵאשׁוֹ בְּלַמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. וְחֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים עָשׂוּ גְּדֵר גְּדוֹלָה לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּמַאֲמָרִם ו"ל (בְּרִכּוֹת כב.): שֶׁלֹּא יְהִי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מְצוּיִים אֲצֵל נְשׂוֹתֵיהֶם כְּתַרְנַגּוּלִים. וְלָכֵן אִם אַתָּה רוֹצֵה, אַהוּבִי, בְּנִי, לְקַנֹּת קַנְיַן הַתּוֹרָה, רֵאֵה לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְתִשְׁמַר עַל דְּבַר זֶה מְאֹד. וְאָמַר "בְּמַעוֹט דָּרֶךְ אֶרֶץ", וְלֹא אָמַר "לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ", כִּי אֵין זֶה רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי אֲדַרְבֵּה אָדָם צְרִיף לְהִיּוֹת שְׂמוּר בְּבְרִיתוֹ, וְלֹא יְהִי פְּרוּשׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְשַׁל בְּפָנֵם הַבְּרִית, שֶׁזֶה עוֹן חֲמוּר מְאֹד, וּמֵה גַם שֶׁעוֹבֵר עַל לָאוּ שֶׁל "וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע" (שְׁמוֹת כא, י'); וְעַיִן רַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ל') מֵהַלְכוֹת שְׁבַת, (תַּלְכָּה יד). וְכֵן הוּא בְּשִׁלְחַן עֲרוּף (אַרְח חַיִּים, סִימָן רפ, סְעִיף א'): עוֹנֵת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים מְלִיל שְׁבַת לְלִיל שְׁבַת, עַיִן שָׁם.

וְעַל-כֵּן אָמַר רַק "בְּמַעוֹט דְּרִיף אֲרִיץ" וְלֹא לֵהוּיֹת פְּרוּשׁ לְגַמְרִי, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְנֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂמַמְעֵט בְּתַעֲנוּגֵי הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה; כִּי בְּאֵמֶת מִי שְׂדָבוּק בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲצִלוֹ לֹא שִׁיף שׁוּם תַּאוּוֹת, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן נא), אֲשֶׁר אֵין מִשְׁגַּ כְּזֶה תַּאוּוֹת, לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת צְרִיכִים בְּשִׁבִיל בְּרִיאוּת הַגּוּף, לְהִתְחַתֵּן צְרִיכִים כְּדֵי לְהוֹלִיד יְלָדִים, רַק שְׂצָרִיכִים לְהִתְנַהֵג בְּהֵם בְּקַדְשָׁה. וְלִכֵּן אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְנֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי "מַעוֹט תַּעֲנוּג", שְׂלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם תַּעֲנוּג שֶׁל הַבְּלִי עוֹלָם הַזֶּה, כָּל תַּעֲנוּגוֹ יִהְיֶה תַּעֲנוּג רוּחָנִי, לְהַשִּׁיג אֶת אֵמֶת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ — הֵן בְּאֲכִילָה וְשִׁתְיָה, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה יַחִיד קְדוּשָׁא בְּרִיף הוּא וְשִׁכְנַתִּיהָ אֶפִּין בְּאֶפִּין, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק א', סִימָן סב), וְכֵן בַּעֲנַן זְוִיג, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה יַחִיד עֲלִיוֹן מְאֹד, כַּמּוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן לב); נִמְצָא, שְׂכָל הַתַּעֲנוּג שֶׁל אָדָם צְרִיף לֵהוּיֹת רַק תַּעֲנוּג רוּחָנִי, וְלֹא תַּעֲנוּג גַּשְׁמִי שֶׁל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּמַעוֹט שְׁנָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְנֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי מַעוֹט שְׁנָה, כִּי אֵין עוֹד דְּבַר שְׂמוֹנַע אֶת הָאָדָם מִלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה כְּמוֹ הַשְּׁנָה. וְאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת שְׁנָה, סִימָן ב'): עַל-יְדֵי רַבּוּי הַשְּׁנָה וְהַתְּנוּמָה, עַל-יְדֵי-זֶה דוּחַפִּים אוֹתוֹ מִמְרַכְבָּה דְּקַדְשָׁה, וְנִשְׁתַּנָּה פְּנִיּוֹ וְנִתְקַלְקַל צֶלֶם אֱלֹקִים, כִּי רַבּוּי הַשְּׁנָה מִלִּישׁן אֶת הַמַּחַ. וְאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת מְמוֹן, סִימָן צא): הַרְבֵּה שְׁנָה מְבִיאָה אֶת הָאָדָם לְיְדֵי עֲנִיּוּת; כִּי בְּאֵמֶת הַשְּׁנָה בָּאָה מִהַעֲצָבוֹת וְהַדְּכָאוֹן, שֶׁהוּא עוֹזֵב אֶת עַצְמוֹ, וְרוֹאֶה כְּאִלוֹ הוּא לֹא יִצְלַח, בְּשִׁבִיל זֶה נַעֲשֶׂה עֲצָלָן וְיִשָּׁן; כִּי רַבּוּי הַשְּׁנָה בָּא מִדְּכָאוֹן פְּנִימִי, כִּי לְהַפֵּךְ, אָמַר רַבְנּוּ

ו"ל (סְפָר־הַמִּדּוֹת, אוֹת עֲצָלוּת, סִימָן ב'): עַל-יְדֵי זְרִיזוֹת — מְסִיר אֶת הַשְּׁנָה, וּמְחִיָּה אֶת הַמַּחֲזִין. וְלִכֵּן אֵי אֶפְשָׁר לְקַנְנֵן תּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי מַעוֹט שְׁנָה. וְאָמַרו חַכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יז, סִימָן ה'): תְּחִלַּת מְפָלָה שְׁנָה, דְּמִף לִיָּה וְלֹא לְעֵי בְּאוֹרֵיתָא, וְלֹא עֲבִיד עֲבִידתָא. כִּי מִי שְׂיִשָּׁן הַרְבֵּה, הוּא אֵינוֹ עוֹבֵד וְאֵינוֹ לוֹמֵד תּוֹרָה, וְאֵין לוֹ כְּלוּם בְּחִיּוֹ. וְלְהַפֵּךְ — כְּשֶׁאָדָם שְׂמַח, הוּא אֵינוֹ צְרִיף לִישָׁן, וְכֵעִין שְׂאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סְפָה נג): כְּשֶׁהֵינּוּ שְׂמַחִים בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה, לֹא רָאִינוּ שְׁנָה בְּעֵינֵינוּ, כִּי רַבּוּי הַשְּׂמִיחָה מְבַטֵּל אֶת הַשְּׁנָה. וְלִכֵּן אֵי אֶפְשָׁר לְקַנְנֵן תּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי מַעוֹט שְׁנָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּמַעוֹט שִׁיחָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג קַנְנֵן תּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי מַעוֹט שִׁיחָה, כִּי אֵין עוֹד דְּבַר שְׂעוּקָר אֶת הָאָדָם כְּמוֹ שְׂמַדְבַּר דְּבָרִים בְּטִלִּים. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (פְּסָחִים קיג): הַפֵּךְ בְּנִבְלָתָא וְלֹא תִהְפֹּךְ בְּמִלְיָה. יוֹתֵר טוֹב שְׂאָדָם יִהְפֹּךְ בְּנִבְלָה מִשְׂיִהְפֹּךְ בְּדָבָרִים שֶׁל מַה בְּכָף, שְׂרַק הוֹרְסִים אֶת הָאָדָם. וּבִפְרָט מִי שְׂרוּצָה לְקַנְנֵן לְעַצְמוֹ קַנְנֵן תּוֹרָה, עֲלָיו לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לֹא לְדַבֵּר עִם אֶף אֶחָד. וְכַמְאָמְרָם ו"ל (חֵלִין פט): מַה אֲמַנּוּתוֹ שֶׁל אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה? יִשִּׁים עַצְמוֹ כְּאֵלִים; יָכוֹל אֶף לְדַבְרֵי תּוֹרָה? תִּלְמוּד לֹאמַר: "צִדֵּק תְּדַבְּרוּן"; כִּי אֵין עוֹד דְּבַר שְׂמַנְתֵּק אֶת הָאָדָם מִלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה כְּמוֹ דְּבָרִים בְּטִלִּים; כִּי מִי שְׂמַפְקִיר אֶת דְּבוּרוֹ, וּמְדַבֵּר אֶת כָּל הָעוֹלָה עַל רוּחוֹ, מַחוּ מִתְּבַלְבֵּל לְגַמְרִי, וְאֵינוֹ זוֹכֵה לְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ אֶל הַתּוֹרָה שְׂלוּמֵד. וְכַמּוֹ שְׂאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹתֵר"ן, חֶלֶק א', סִימָן לח) עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קמח, ח): "רוּחַ סְעָרָה עָשָׂה דְּבָרוֹ", מִי גוֹרֵם לְאָדָם רוּחַ סְעָרָה בְּמַחוּ? הַדְּבוּר שְׂמַפְקִיר. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שְׂמִי שְׂמַפְקִיר אֶת דְּבוּרוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל הָעוֹלָה עַל רוּחוֹ, סִימָן שֶׁהוּא מַעֲרָעֵר בְּדַעְתּוֹ. וְלֹא בְּחַנּוּם

שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (פְּסָחִים צ.ט): יָפָה שְׂתִיקָה לַחֲכָמִים, קָל וְחֹמֶר לְשֹׁפְשִׁים, שְׁנֹאֲמַר (מְשָׁלִי יז, כח): "אָוִיל מִחֲרִישׁ — חָכָם יִחְשָׁב". וְעַל-כֵּן אִם אַתָּה רוֹצֵה, אֱהוּבִי, בְּנִי, לְזִכּוֹת לְהַגִּיעַ אֵל קַנְיָן הַתּוֹרָה, קַבֵּל עַל עַצְמְךָ לֹא לְדַבֵּר אֶלָּא מֵה שְׁמַכְרַח לָךְ, וְלֹא לְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִם בְּנֵי-אָדָם, אֶלָּא אִם שׂוֹאֵל אוֹתְךָ אָדָם מִשֶּׁהוּ — תַּעֲנֶה לוֹ, אֲכַל אַתָּה אֵל תִּתְחִיל לְדַבֵּר עִם אִף אֶחָד, וְאִזּוּ אִף אֶחָד בְּעוֹלָם לֹא יוּכַל לָךְ. כְּמוֹ שֶׁגָּלָה לָנוּ רַבְנוּ י"ל (סֵפֶר-הַמִּדּוֹת, אוֹת מְרִיבָה, סִימָן לה): מִי שֶׁהוּא עֹצוֹר

בְּמַלְיָן, לֹא יוּכַל אוֹתוֹ שׁוּם אָדָם. וְכָלֵל זֶה תִּחְדִּיר בְּדַעְתְּךָ, שְׁעַם וּפְנֻחִים אִף פֶּעַם לֹא מְצַלִּיחִים, פִּי כָל אֶחָד רוֹצֵה לְצַאת צוֹדֵק. וְלָכֵן אֶפְלוּ שֶׁתִּרְאֶה לוֹ שֶׁהֲצַדֵּק עִמָּךְ, הוּא לֹא יִקְבַּל מִמָּךְ, וְחֻבֵּל עַל הַזְמַן הַיָּקָר. וְלָכֵן לָמָּה לָךְ לְהַפְגִּס אֶתוֹ בְּפְנֻחִים?! תִּהְתֵּל בּוֹ, וְתִגִּיד לוֹ: אַתָּה צוֹדֵק, וְכָךְ הוּא יַעֲזֹב אוֹתְךָ, וְאַתָּה תוּכַל לְלַמֵּד תּוֹרָה; פִּי בְּאֵמֶת אִי אֶפְשָׁר לְזִכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה, אֶלָּא כְּשֶׁמִּמְעַט בְּשִׂיחָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (מְכִילֵתָא מִשְׁפָּטִים): הַמִּתְגַּנֵּב מֵאַחַר חֻבְרוֹ, וְהֵלֵךְ לְשָׁנוֹת בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, אִף-עַל-פִּי שְׁנִקְרָא גִנֵּב, הֲרִי זֶה זָכָה לְעַצְמוֹ, וְעַלְיוֹ הוּא אוֹמֵר (שָׁם ו, ל): "לֹא יְבוֹזוּ לְגִנֵּב פִּי יִגְנֹב". לְסוֹף נִמְצָא מִתְמַנֶּה עַל הַצְּבוּר וַיִּשְׁלַם שְׁבַעֲתַיִם, שְׁנֹאֲמַר (שָׁם לא): "אַתְּ כָּל הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן", וְאִין שְׁבַעֲתַיִם אֶלָּא דַּבְרֵי תּוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר (תְּהֵלִים יב, ז): "אֲמָרוֹת ה' אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כְּסָף צְרוּרָה בַּעֲלִיל לְאַרְץ מְזַקֵּק שְׁבַעֲתַיִם"; פִּי הִרְבֵּה פְּעָמִים בָּא אָדָם וּמִפְרִיעַ לָךְ לְלַמֵּד, וּמִסְפֵּר לָךְ סְפוּרִים, אוֹ נִכְנָס עִמָּךְ בְּפְנֻחִים, אִזִּי הֵעֲצָה — לְהִתְגַּנֵּב מִחֻבְרוֹ וְלוֹמַר לוֹ כָּל מִינֵי תְרוּצִים, שֶׁהוּא צָרִיף לְלַכֵּת לְכָאן וּלְכָאן, וְאִף-עַל-פִּי שְׁנִקְרָא גִנֵּב, שְׁגוֹנֵב אֶת דַּעְתּוֹ, עִם כָּל זֹאת גִּנֵּב לְעַצְמוֹ, פִּי זָכָה אִזּוּ לְלַמֵּד הִרְבֵּה תּוֹרָה. וְרַק זֶה מֵה שִׁישָׂאָר מִמֶּנּוּ. וְלָכֵן מֵה לָךְ לְהַפְגִּס בְּדַבְרֵים בְּטָלִים וְשֵׁל מֵה בְּכָךְ?! הַדְּבַק אֶת עַצְמְךָ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְאִזּוּ תִזְכֶּה לְכָל טוֹב אֲמִתִּי וְנִצְחִי, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה. בְּמַעֲוֵט שְׂחֹק: צָרִיף שֶׁתַּדַּע, אֱהוּבִי בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְזִכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה, אֶלָּא כְּשֶׁבוֹרַח מִשְׂחֹק שֶׁל הֶבֶל, פִּי דִרְךָ הַפְּסִילִים שְׁעוֹסְקִים תְּמִיד בְּשְׂחֹק וְהַתּוֹל, וְכֵן הוּא בְּכָל מִשְׁחָקִים שֶׁל הֶבֶל, כְּגוֹן: הַמִּשְׁחָק בְּקַבְיָה, וְשִׁתִּית זֵין, שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סוֹטָה ז): הִרְבֵּה זֵין עוֹשֶׂה, הִרְבֵּה שְׂחֹק עוֹשֶׂה; שְׁזֵה מֵה שְׁגוֹרָם לְאָדָם לְעַבֵּר עֲבֻרוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלָּן. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (אֲבוֹת, פָּרָק ג'): שְׂחֹק וְקִלּוֹת רֵאשׁ מְרַגְלִים אֶת הָאָדָם לְעַרְוָה; וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֶלָּא בְּמַעֲוֵט שְׂחֹק. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה מַב, סִימָן א'): אִין שְׂחֹק הָאָמֹר [בַּעֲגָל] אֶלָּא עֲבוּדָת כּוֹכְבִים וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיכוֹת דְּמִים. וּמִנִּין לְשְׂחֹק שֶׁהוּא שְׁפִיכוֹת דְּמִים? שְׁנֹאֲמַר (שְׁמוֹאל בִּיב, יד): "יָקוּמוּ גַּא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנֵינוּ", וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת — מִנִּין? שְׁנֹאֲמַר (בְּרַאשִׁית לט, יז): "בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבְרִי לְצַחֵק בֵּי" וְגו'. וְלָכֵן צָרִיכִים לְהִשְׁמַר מֵאֵד מִשְׂחֹק שֶׁל הַתּוֹל, שְׁאִינוּ מְבִיא אֶת הָאָדָם אֶל שׁוּם דְּבָר, רַק אֵל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיכוֹת דְּמִים וּכְפִירוֹת וְאֶפִיקוֹרְסוֹת, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן. וְלָכֵן רֵאשׁ, אֱהוּבִי, בְּנִי! לְבָרַח מִשְׂחֹק שֶׁל הַתּוֹל, וְאִף פֶּעַם אֵל תַּעֲמַד בְּמָקוֹם שֶׁל לִיצְנִים. וְאָמַר רַבְנוּ י"ל (סֵפֶר-הַמִּדּוֹת, אוֹת אֲמֶת, סִימָן מז): מִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשְׂחֹק שֶׁל הַתּוֹל, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא אִישׁ אֲמֶת. וְזֶה יְבִיא אוֹתְךָ לְזִכּוֹת אֵל קַנְיָן הַתּוֹרָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה. בְּאֶרְךָ אֲפִים: צָרִיף שֶׁתַּדַּע, אֱהוּבִי, בְּנִי! שְׁאִי אֶפְשָׁר לְזִכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל-יַדֵּי מִדַּת אַרְיֶכַת אֲפִים שֶׁהוּא סְבֻלְנוֹת, שְׁאָמַר רַבְנוּ י"ל (לְקוּיִטִּי-מִהֲרָן, חֶלֶק א', סִימָן קנ"ה), אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְאַרְיֶכַת אֲפִים אֶלָּא עַל-יַדֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא אֲמוּנָה, כְּמֵאֲמָרָם י"ל (כְּתוּבוֹת קי:):

בְּבִקְעָה, כִּי יֵהָא אָדָם עוֹסֵק בְּדַבְרֵי תוֹרָה. כִּי צְרִיכִים עֲקֻשְׁנוֹת גְּדוּלָה בְּלִמּוּד תוֹרָה, וְרַק עַל-יְדֵי אַרְיכוֹת אַפִּים וְסִבְלָנוֹת זוֹכִים לְהַשִּׁיג קִנְיַן תוֹרָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

בְּלֵב טוֹב: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג קִנְיַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל-יְדֵי לֵב טוֹב; כִּי אָדָם צְרִיף תְּמִיד לְהִסְתַּפֵּל בְּעֵינַי טוֹבָה גַם עַל הַזּוּלָת, כִּי יֵשׁ בְּנֵי-אָדָם שְׂרוּצִים רַק הֵם בְּעֵצְמָם לְלַמֵּד וְלֹא אֲכַפֵּת לָהֶם מִהַזּוּלָת, כִּי אֵין לָהֶם לֵב טוֹב, וְלָכֵן אֵינֶם זוֹכִים לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, כִּי עֲקָר קִנְיַן הַתּוֹרָה, שְׂיִהְיֶה לוֹ לֵב טוֹב גַּם לְלַמֵּד לְאַחֲרִים, וְכַמְאָמְרָם ו"ל (סָפָה מַט): מֵאֵי דְכְּתִיב (מְשָׁלִי לֹא, כו): "פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה", וְכִי יֵשׁ תוֹרָה שֶׁל חֶסֶד, וְיֵשׁ תוֹרָה שְׂאֵינָה שֶׁל חֶסֶד? אֶלָּא תוֹרָה לְשִׁמָּה — זוֹ הִיא תוֹרָה שֶׁל חֶסֶד, וְשִׁלָּא לְשִׁמָּה — זוֹ הִיא תוֹרָה שְׂאֵינָה שֶׁל חֶסֶד, אֵיכָא דְאִמְרֵי תוֹרָה לְלַמְדָּה — זוֹ הִיא תוֹרָה שֶׁל חֶסֶד, שְׁלָא לְלַמְדָּה — זוֹ הִיא תוֹרָה שְׂאֵינָה שֶׁל חֶסֶד. וְכֵן אָמְרוּ (סְנֵהֲדִין צַט): הַלּוּמְד תוֹרָה וְאֵינּוּ מְלַמְדָּה — זֶה הוּא דְבַר הַנְּזִ"ה בְּזָה. וְסִפְר מוֹהֲרַנְ"ת ו"ל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן קִיט), שְׂרַבְנוּ ו"ל הַפְּלִיג בְּמַעֲלַת הָאָדָם שְׁחַפֵּץ גַּם שֶׁהַשְּׂנִי יִלְמַד וְיַעֲסֵק בְּעַבּוּדַת ה' יִתְבַּרְךָ; כִּי יֵשׁ אַנְשִׁים שְׂמָאֵד מְצַמְצָמִים בְּדַעְתָּם, וְיֵשׁ לָהֶם רַע לֵב, וְלֹא אֲכַפֵּת לָהֶם מִזּוּלָתָם כָּלֵל. וְלָכֵן אֲשַׁרִּי מִי שְׂזוּכָה לְלֵב טוֹב, וְאֵז יִזְכֶּה לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, כִּי יִלְמַד בְּעֵצְמוֹ וְיִלְמַד גַּם לְאַחֲרִים. כִּי בְּזָה שְׂמִלְמָדִים גַּם לְאַחֲרִים, נִשְׁאַרְת אֶצְלוֹ הַתּוֹרָה, וְזוֹכְרָה הֵיטֵב. וְאֵינּוּ דוֹמָה מִי שְׁלוּמַד עִם אַחֲרִים בְּלֵב טוֹב כְּמוֹ שְׁלוּמַד רַק עִם עֵצְמוֹ, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

בְּאִמוּנַת חֻכְמִים: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֵׁר לְזַכּוֹת לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל-יְדֵי אִמוּנַת חֻכְמִים. וְזֶה הִנֵּה הַיְסוּד אֶצְל רַבְּנוּ ו"ל, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרַ"ן, חֶלֶק א', סִימָן סא): עַל-יְדֵי אִמוּנַת חֻכְמִים יְכוּלִים לְהוֹצִיא מִשְׁפָּטֵינוּ לְאוּר. שְׂזָה (דְּבָרִים יז,

כֹּל הַדָּר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל דוֹמָה כְּמִי שְׂיֵשׁ לוֹ אֶלוֹהִי; וְזֶה הִנֵּה עֲקָר תְּשׁוּקַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ לְהַפְּגֵם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׂאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנֵהֲדִין קִיא): עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת לא, ח): "וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְד אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה"; מָה רָאָה? אַרְץ אַפִּים רָאָה, שְׂבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לְאִמוּנָה וְלְאַרְיכוֹת אַפִּים. וְכַאֲמַת זֶה תְּלוּי בְּזָה, כְּפִי שְׂאָדָם חֲזַק בְּאִמוּנָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְיוֹדַע וְעַד, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדֵיו יִתְבַּרְךָ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכֹל אֲלֻקוֹת גְּמוּר הוּא, אֵז הוּא מְאַרְיָךְ אִף עַל כֹּל מָה שְׂעוֹבֵר עָלָיו. וְזֶהוּ שְׂאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרַאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד'): "וַיִּזְהַב הָאָרֶץ הַהִיא טוֹב", מְלַמֵּד שְׂאֵין תוֹרָה כְּתוּרַת אַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא חֻכְמָה כְּחֻכְמַת אַרְץ יִשְׂרָאֵל, מֵאַחַר שְׂבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לְאַרְיכוֹת אַפִּים, וְאֵי אֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקִנְיַן תוֹרָה, אֶלָּא עַל-יְדֵי אַרְיכַת אַפִּים. וְלָכֵן, אֶהוּבִי, בְּנִי! אִם אַתָּה רוֹצֵה לְזַכּוֹת לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, רָאָה לְהִיּוֹת מְאַרְיָךְ אִף, וְכַמוֹ שְׂכְּתוּב (בְּרַאשִׁית מַט, טו): "וַיִּרְא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה, וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסִבְלָה וְגו', וַדְרָשׁוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרַאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה צח, סִימָן יב): "וַיִּרְא מְנוּחָה כִּי טוֹב" — זוֹ הַתּוֹרָה, שְׂנִגְאָמַר (מְשָׁלִי ד, ב): "כִּי לָקַח טוֹב גַּתִּי לְכֶסֶם", וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה" — זוֹ הַתּוֹרָה, שְׂנִגְאָמַר (אֵיּוֹב יא, ט): "אֲרַכָּה מְאַרְץ" וְגו', וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסִבְלָה" — עֲלָה שֶׁל תוֹרָה. וְזֶה הִנֵּה יִשְׁשַׁכְרָה שְׂהִיָּה מְמִית עֵצְמוֹ בְּאַהֲלָה שֶׁל תוֹרָה, וְזָכָה שְׂהַתּוֹרָה נִתְקַיְמָה עַל יְדו; כִּי אֵי אֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל-יְדֵי אַרְיכַת אַפִּים, לְעִשׂוֹת אֵת עֵצְמוֹ כְּשׁוֹר לְעַל וְכַחֲמוֹר לְמִשְׂא, בְּסִבְלָנוֹת גְּדוּלָה מְאֹד, כְּמוֹכָא ו"ל (תְּנָא דְבֵי אֵלֵיהּ רַבָּה, פָּרָק כ'): אֲשַׁרִּי אָדָם שְׂשֵׁם עֵצְמוֹ כְּשׁוֹר לְעַל וְכַחֲמוֹר לְמִשְׂוִי, וְיֵשֵׁב וַיִּהְיֶה בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּכֹל יוֹם תְּמִיד, מִיַּד רוּח־הַקְּדוֹשׁ שׁוֹרָה עָלָיו, וְתוֹרָתוֹ בְּתוֹף מְעִי. וְכֵן אָמְרוּ (תְּנָא דְבֵי אֵלֵיהּ זוּטָא, פָּרָק א'): לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם כְּשׁוֹר לְעַל וְכַחֲמוֹר לְמִשְׂאוֹ, כְּבַהֲמָה שְׂהִיא חוֹרְשַׁת

הכונה על חכמת התורה שמלאה רזין עלאין, לא כמו שטועים המחקרים, שנאמר, חס ושלום, על חכמותיהם; כי באמת גם בתוך כל החכמות יש פנימיות ופנימיות דפנימיות. ועל-פן נקראות חכמותיהם, אפלו מה שמשיגין לפעמים איזו אמת, הפל נקרא חכמות חיצוניות, כמו למשל פשמישיג בחכמתו, שהעולם הוא כדור, או טבע האויר שמתפשט ובורח על-ידי חם האש וכיוצא בזה, אינו משיג כי אם הדבר כמו שהוא, שנודע לו האמת שהאויר בורח ומתפשט מפני האש, ועל-ידי-זה עושה כמה פלים ותחבולות נפלאות, אבל טעם הדבר — מדוע הטבע כך באויר? זה נעלם מכל החכמים מאד, כי טעמי הטבע נעלם מכל החכמים, ועל-פן נקרא פת חכמתם: חכמות החיצוניות, כי בפנימיות אין יודעין דבר, ומרב טעותם הם רוצים להטעות את הבריות כאלו גם כל סודות הקבלה הקדושה פלולים בחכמותיהם החיצוניות, המוטעות על-פי-רוב, בידוע להם בעצמן, שעדין לא השיגו שום דבר בברור, כי אם חכמת ההנדסה והמספר וכו', וכאשר הם בעצמם מוכרחים להודות על זה, אוי לטועים כאלה. ואין צריכין לסתור שטיות כאלה שהם פנגד אמונת ישראל, כי אנו מאמינים בפנימיות התורה שבכל מצוה ובכל אות נאות מהתורה יש רזין ורזין דרזין נוראים ונשגבים עד אין קץ, כמו שכתוב (תהלים קיט, צו): "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד", וכתוב (שם שם קכט): "פלאות עדותיך", וכתוב (איוב יא, ט): "ארפה מארץ מדה ורחבה מני ים", ואפלו בכל הדברים שבעולם, יש בהם רזין נפלאים, כי כל דבר מקבל חיות מחכמת התורה שמלאה רזין, כי הד' יסודות: אש, רוח, מים, עפר, שהם סוד קיום דומם, צומח, חי, מדבר, שהם כלל הבריאה, ושרשם הוא סוד ד' אותיות שם הנו"ה ברוך הוא, שהם סוד: טעמים, נקודות, תגין, אותיות. ויש טעם נפלא

(יא): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", כי מכל הלמודים שאדם לומד צריך שיקבל ויוציא מהם משפטי אמת, שלא יהיה בכחינת משפט מעקל, דהינו שיקבל וילמד מכל הלמודים שלומד משפטי הנהגות, שידע איך להתנהג — הן לעצמו והן לאחרים, שמתנהגים לפי דעתו, כל אחד ואחד כפי בחינתו, כפי הממשלה והרבנות שיש לו, הן לרב והן למעט. וכל זה זוכים על-ידי אמונת חכמים. ולכן אי אפשר לזכות לקנין התורה, אלא על-ידי אמונת חכמים. וצריכים לבקש הרבה את הקדוש-ברוך-הוא, שיזכה לאמונת חכמים. וכתב מוהרנ"ת ו"ל (לקוטי-הלכות, חוקת מטלטליו, הלכה ה', אות כ') בענין של אמונת חכמים תלוי קיום כל התורה בזה; כי אי אפשר לזכות לקיום התורה, ולהפיר את הבורא יתברך שמו, כי אם על-ידי אמונת חכמים, שהם הצדיקים האמתיים, שכבר שברו את יצרם לגמרי, עד שזכו להשיג רזי עולם, להבין ולהשיג את כל המעשה הנעשה תחת השמש; כי באמת כל העולם ומלואו מלא רזין וסודות נוראים ונשגבים מאד, ואפלו מי שאינו צדיק, רק הוא בר דעת אמת, ומאמין באמת, יוכל להבין מרחוק נפלאות הבורא ונוראותיו, שהם מלאים כל העולם; כי בכל הבריאה בכלליות ובפרטיות, ובכל מה שנעשה בכל יום, בכלם יש חכמה עמקה ונפלאה, כמו שכתוב (תהלים קד, כד): "כלם בחכמה עשית, מלאה הארץ קניגוד", דהינו חכמת התורה, שהיא עקר החכמה; נמצא, שיש בכל דבר חכמות התורה הקדושה, והתורה מלאה רזין ורזין דרזין עד אין קץ, והיא מלבשת בכל הדברים שבעולם. על-פן בודאי בכל דבר שבעולם בכלל ובפרט יש בהם רזין נשגבים מאד מאד, ועל זה התפלא דוד ואמר (תהלים צב, ו): מה גדלו מעשיך הנו"ה מאד עמקו מחשבותיך; וכתוב (שם קד): "מה רבו מעשיך הנו"ה כלם בחכמה עשית"; ועקר

וְכַמוֹס לְכָל דָּבָר וְדָבָר מִפְּרִטֵי הַטְּבַע, כִּי בְּאֵמֶת
 אֵין שׁוֹם טְבַע כָּלָל, כִּי הַטְּבַע מִתְּנַהֵג בְּחֻכְמָתוֹ
 יִתְבָּרֵךְ בְּהַשְׁגָּחָה נִפְלְאָה, וְכִּי הַטְּבַע יִתְבָּרֵךְ
 הַעֲלִים זֹאת מִדַּעַת הַבְּרִיּוֹת בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה; כִּי
 עֵקֶר הַבְּחִירָה תְּלוּי בְּזוֹה, שְׂאִין רוֹאִין הַהַשְׁגָּחָה
 בְּאִתְגַּלְיָא, וְיִכּוֹל הַטּוֹעָה לְטַעוֹת, שְׂיֵשׁ טְבַע,
 מִקְרָה וּמִזֵּל, חֵס וְשְׁלוֹם. אֲבָל אָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 קִדְשָׁנוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמִצְוֹתָיו, וְהַבְּדִילָנוּ
 מִן הַתּוֹעִים, וְנִתְּן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת עַל-יַדֵּי מֹשֶׁה
 רַבְּנוּ, עָלֵינוּ הַשְׁלוֹם, וְעַל-יַדֵּי צַדִּיקֵינוּ הָאֱמֶתִיִּים
 שִׁפְּרָשׁוּ לָנוּ הַתּוֹרָה כְּפִי קִבְּלָתָנוּ מִחֻכְמֵי הַמִּשְׁנָה
 וְהַתְּלִמוֹד, לִידַע וּלְהֵאֱמִין שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה
 פְּרִטִית, וְדָבָר גְּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה
 מִעֲצָמוֹ, אֲלֵא מִמְּנוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 בְּרָא אֶת הָעוֹלָם, וּמְנַהִיגוֹ בְּכָל עֵת בְּחֻכְמָה
 נִפְלְאָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית עַל-יַדֵּי אוֹתִיוֹת הַתּוֹרָה
 הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁבָּהֶם בְּרָא וּמְנַהִיג הַכֹּל בְּנִפְלְאוֹתָיו
 הַנּוֹרָאוֹת. וְעַל-כֵּן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם בְּכָל
 וּבְפֶרֶט, יֵשׁ בּוֹ רְזִין עֲלָאִין, אֲפִי מִחֻכְמַת שְׁכָל זֶה
 נֶעְלַם מִהָעוֹלָם מְאֹד, מִחֻכְמַת גְּשָׁמִיּוֹת עֲכִירוֹת
 מַעֲשִׂיָהֶם, שֶׁעַל-יַדֵּי-זֶה נִתְּעַבֵּר הַשְּׁכָל, עַל-כֵּן
 אֵין שׁוֹם אָדָם יוֹדַע מַה נַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם בְּכָל עֵת,
 עַל-כֵּן הָעֵקֶר הוּא אֱמוּנַת חֻכְמֵי אֱמֶתִיִּים, שֶׁהֵם
 צַדִּיקֵי אֱמֶת שִׁשְׁבְּרוּ אֶת גּוֹפֵם לְגַמְרֵי, עַד שֶׁזָּכּוּ
 לְהַשִּׁיג רְזִין עוֹלָם וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת הַבְּרִיאָה, כִּי
 מֵרַב דְּבִקּוּתָם בָּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, נִתְגַּלָּה לָהֶם
 עֵצֶם אֱמֶת מְצִיאֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַמְּלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ
 הַבְּרִיאָה כְּלֵה: דּוּמָם, צוּמָח, חֵי, מְדַבֵּר, שֶׁהֵם
 לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא. וְצַדִּיקִים כְּאֵלוֹ
 שֶׁזָּכּוּ לְהַגִּיעַ לָזֶה, כָּל מַעֲשִׂיָהֶם וְדַבּוּרֵיהֶם יֵשׁ
 בְּזֶה רְזִין נִפְלְאִים, וְאֵינוֹ פְּשוּט כָּלָל, כִּי הֵם
 יוֹדְעִים מַה שֶׁעוֹשִׂים וּמְדַבְּרִים, לֹא כְּמוֹ הַמוֹן-
 עִם שֶׁעוֹשִׂים וּמְדַבְּרִים, וְאֵינָם יוֹדְעִים כָּלָל
 פְּנִימִיּוֹת מַעֲשִׂיָהֶם וְדַבּוּרֵיהֶם, עַד הֵיכֵן הַדְּבָרִים
 מַגִּיעִים. עַל-כֵּן עַל-יַדֵּי שְׂמֵאֲמִינִים בָּהֶם, שְׁכָל
 דַּבּוּרֵיהֶם וּמַעֲשִׂיָהֶם אֵינוֹ פְּשוּט, אֲלֵא יֵשׁ בָּהֶם
 רְזִין, עַל-יַדֵּי-זֶה עֵקֶר יְחִוֵּד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא

וּשְׂכֻנְתִּיהָ, שְׂזָה עֵקֶר תְּקוּן כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּמְכַטֵּל
 כָּל הַדֵּינִים, כִּי בְּזֶה תְּלוּי קִיּוּם כָּל הַתּוֹרָה, כִּי
 עַל-יַדֵּי-זֶה מֵאֲמִין שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, יֵשׁ
 בָּהֶם רְזִין וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת, וְכִּי שְׂאִין אָנוּ מְבִינִים
 אוֹתָם, מִחֻכְמַת גְּשָׁמִיּוֹת גּוֹפָנוּ, כִּי הֵלֵא זֶה הַצַּדִּיק
 שִׁשְׁבֵּר אֶת גּוֹפּוֹ, יוֹדַע בְּאֵמֶת מַה שֶׁעוֹשֶׂה
 וּמְדַבֵּר, כִּי בְּכָלֵם יֵשׁ רְזִין, אֲבָל אֲנַחְנוּ עַל-יַדֵּי
 טְנוּף מַעֲשִׂינוּ בְּחֻטְאֵינוּ הַמְרַבִּים, נִתְּעַבֵּר שְׁכָלָנוּ,
 עַד שְׂאִין אָנוּ מַשִּׁיגִים כְּלוּם. וְלָכֵן צְרִיכִים
 לְהִתְחַזֵּק בְּאֱמוּנַת חֻכְמֵי, לִידַע שֶׁהֵם כֵּן יוֹדְעִים
 מַה שֶׁהֵם מְדַבְּרִים וְעוֹשִׂים, אֲפִי שְׁלָנוּ קִטְנֵי עֲרֵף
 אֵין שׁוֹם מִשְׁגַּב מַעֲשִׂיָהֶם וּבְדַבּוּרֵיהֶם. וְזֶה עֵקֶר
 קִנְיַן הַתּוֹרָה, שְׂזוֹכִים דִּיקָא עַל-יַדֵּי אֱמוּנַת
 חֻכְמֵי. וְלָכֵן, אֶהוּבֵי, בְּנֵי! אִם אַתָּה רוֹצֵה
 לְזַכּוֹת לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, תִּחַזַּק אֶת עֲצָמְךָ בְּאֱמוּנַת
 חֻכְמֵי, וְתִסְלַק אֶת דַּעְתְּךָ הַמְדַמָּה לְגַמְרֵי,
 וְעַל-יַדֵּי-זֶה תִּזְכֶּה לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּדַבְּרֵי
 הַחֻכְמֵי הָאֱמֶתִיִּים, צַדִּיקֵי הַדּוֹר, הַמְּלַמְּדִים
 אוֹתָנוּ אֵיךְ לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 עַל-יַדֵּי קִיּוּם מְצוּוֹת מַעֲשִׂוֹת דִּיקָא, וְהֵם אֲשֶׁר
 מְגַלִּים לָנוּ רְזִין וְסִתְרֵי תּוֹרָה, אֲשֶׁרֵיהֶם וְאֲשֶׁרֵי
 דְּבִקְיָהֶם, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

בְּקִבְּלַת הַיִּסּוּרִין: צְרִיךְ שִׁתְּדַע, אֶהוּבֵי, בְּנֵי!
 אֲשֶׁר אִם אַתָּה רוֹצֵה לְקַנּוֹת קִנְיַן תּוֹרָה,
 עֲלֶיךָ לְקַבֵּל אֶת כָּל הַיִּסּוּרִין הָעוֹבְרִים עֲלֶיךָ בְּזֶה
 הָעוֹלָם; כִּי בְּאֵמֶת הַצְּלַחַת הָאָדָם הִיא כְּשִׁבּוּרָח
 וְכִּי אֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵינוֹ מְסַתְּפֵל עַל כָּל
 מַה שֶׁעוֹבֵר בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי רַבְּנוּ וְ"ל גְּלָה לָנוּ
 (לְקוּטֵי-מוֹהֲרֵ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן קִיט), אֲשֶׁר הָעוֹלָם הַזֶּה
 הוּא הַגִּיהֵנוּם, וְכִּפִּי שֶׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד יִסּוּרִים
 מְרורים, אֵין שׁוֹם עוֹלָם הַזֶּה כָּלָל. וְלָכֵן אֲשֶׁרֵי
 מִי שִׁבּוּרָח תְּמִיד אֵל תּוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה,
 וְאֵינוֹ מְטַעֵה אֶת עֲצָמוֹ, כִּי וְכִי זֶה מַה שִׁישְׂאָר
 מִהָאָדָם. וְכִּבְּר אֶמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תְּנָא דְּבֵי
 אֵלֵיהוּ רַבָּה, פְּרָק ו'): אִם רְאִיתָ שְׂיִסּוּרִים
 מִמְּשֻׁמְשִׁים וּבָאִים עֲלֶיךָ, רוּץ לְחֻדְרֵי תּוֹרָה,
 וּמִיד הַיִּסּוּרִים בּוֹרְחִים מִמֶּךָ; כִּי עַל-יַדֵּי יִסּוּרִים

הָאָדָם בּוֹרַח יוֹתֵר וַיּוֹתֵר אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, כַּמּוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סה):
 כְּשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ אֶל הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, אִז טוֹב לוֹ, כִּי הָרִי הוּא בְּטֵל אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ,
 וְאַחַר כֵּן כְּשֶׁחֹזֵר אֶל הַמְּצִיאוֹת, אִז מְרַגֵּישׁ כָּל מִינֵי יְסוּרִים. וְעֲצָתוֹ — לְבָרַח אֶל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה,
 וּלְחַדֵּשׁ חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, כִּי רַק עַל-יַדֵּי תוֹרָה אָדָם יָכוֹל לְקַרֵּר אֶת הַיְסוּרִים שְׁעוֹבְרִים עָלָיו, וְלִכְּנֹן אִי
 אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה אֲלֵא כְּשֶׁמִּקְבֵּל אֶת

מְקוֹמוֹ, וְהַשְׁמַח בְּחֻלְקוֹ, וְהַעוֹשֶׂה סִיג לְדַבְרָיו,
 הַיְסוּרִים בְּאַהֲבָה, וְאֵינוֹ קוֹרֵא תִּגְרָא עָלָיו יִתְבַּרֵּךְ, וְכַמְאַמְרֵם ז"ל (פסיקתא רבתי): אֲשֶׁרִי אָדָם שֶׁנִּגְעוּ
 בּוֹ יְסוּרִים, וְכָבֵשׁ רַחֲמָיו וְלֹא קָרָא תִּגְרָא. וְכֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תנא דבי אליהו רבה, פרק ב'):
 הַמְּבַעֵט בְּיְסוּרִים כּוּפְלִין אוֹתָן עָלָיו. וְלִכְּנֹן אֲשֶׁרִי מִי שְׁבוֹרַח תָּמִיד אֶל תּוֹף הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמִקְבֵּל
 עָלָיו כָּל מָה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, וְעַל-יַדֵּי-זֶה בְּעֲצָמוֹ יִסְתַּלְקוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַיְסוּרִין, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

הַמְּפִיר אֶת מְקוֹמוֹ: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר מִי שְׂרוּצָה לְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ קִנְיָן הַתּוֹרָה,
 צְרִיף לְהִיּוֹת מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ. וּבְדַרְךָ כָּלֵל וְנִכְנָסִים בְּאָדָם דְּמִיוֹנוֹת שֶׁל שְׂוֹא וְהִבֵּל וְשֶׁל
 הַתְּנַשְׂאוֹת, כְּאֵלוֹ מִי יוֹדֵעַ מָה הוּא, כִּי הַגָּאוּה וְהַגְּדֻלָּה נִדְּבָקוֹת בְּאָדָם, וְכָל אֶחָד יֵשׁ בּוֹ יִשׁוֹת
 וְגֵאוּת, וְנִדְמָה לוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מְשֵׁהוּ, וְעַל-יַדֵּי-זֶה נִפְרָד, רַחֲמָנָא לְצַלְן, מִהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה; כִּי אִי
 אֶפְשָׁר לְקַנּוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כְּשֶׁהוּא מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ, שְׂיודֵעַ שֶׁהוּא כְּלוּם, כִּי אֵין הַתּוֹרָה
 מִתְקַיֶּמֶת אֲלֵא בְּמִי שְׂדַעְתּוֹ שְׁפֵלָה עָלָיו, וְכַמְאַמְרֵם ז"ל (תענית ז'): לָמָּה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה לְמִים,
 דְּכַתִּיב (ישעיה נה, א): "הוֹי כָּל צָמֵא לָכוּ לְמִים", לוֹמֵר לָךְ, מָה מִים מְנִיחִין מְקוֹם גְּבוּהָ וְהוֹלְכִין
 לְמְקוֹם נְמוּךְ, אִף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיֶּמִין אֲלֵא בְּמִי שְׂדַעְתּוֹ שְׁפֵלָה. וְרוֹאִים, שְׂעַל-פִּי-רֹב הָאָדָם
 הוּא מִתְנַשֵּׂא וְחוֹשֵׁב מִי יוֹדֵעַ מָה הוּא, וְזֶה מָה שְׂמְפִירִיד אוֹתוֹ מְלַהֲשִׁיג קִנְיָן הַתּוֹרָה. וְלִכְּנֹן מִי
 שְׂבִאֲמַת רוּצָה לְזַכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה, צְרִיף שְׂיִהְיֶה מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וַיִּזְכֹּר הֵיטֵב אֶת אֲשֶׁר חָטָא
 וּפָגַם בְּנִשְׁמָתוֹ, וַיִּחְזֹר בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וַיִּבְרַח אֶל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְאִז יִמְחַל לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא, כַּמְאַמְרֵם ז"ל (ירושלמי ראש השנה, פרק ד', הלכה ח'): כִּינּוֹן שְׂקַבְּלַתֶם עֲלֵיכֶם עַל תּוֹרָה, מַעֲלָה
 אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאֵלוֹ לֹא חָטָאתֶם מִימֵיכֶם; אֲבָל לְזֶה צְרִיף לְהִיּוֹת מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְלֹא יִדְמָה לְעֲצָמוֹ
 כְּאֵלוֹ הוּא מְשֵׁהוּ, אֲלֵא עָלָיו לְזַכֵּר הֵיטֵב אֶת מַעֲשָׂיו הַמְּגִנִּים שְׂעֲשֵׂה עַד עַכְשָׁו, וַיִּחְזֹר בְּתַשׁוּבָה
 שְׁלֵמָה אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, וְלֹא יִחַפֵּץ בְּשׁוּם כְּבוֹד, רַק יִהְיֶה מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְעַל-יַדֵּי-זֶה יִהְיֶה נִכְלָל
 בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וַיִּזְכֶּה לְקַנְיָן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְהַשְׁמַח בְּחֻלְקוֹ: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְקַנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יַדֵּי
 שְׂאֵינוֹ מְבַלְבֵּל אֶת עֲצָמוֹ מִהַזוּלַת, כְּמוֹ שְׂגֻלָּה לָנוּ רַבְנּוּ ז"ל עַל הַפְּסוּק (יתרוקאל לג, כד):

"אֶחָד הָיָה אֲבֵרָהִם", שְׂאֲבֵרָהִם אָבִינוּ עָבַד אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רַק עַל-יַדֵּי בְּחִינַת אֶחָד, שְׂלֹא
 הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שְׂבָעוּלָם. וְכֵן צְרִיף לְהִיּוֹת אֲצֵל כָּל אֶחָד — לֹא לְהַתְּבַלְבֵּל מִהַזוּלַת בְּשׁוּם
 פְּנִים וְאִפְּן, אֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל עַל אַחֲרִים כָּלֵל, וְכַמוֹ שְׂגֻלָּה לָנוּ רַבְנּוּ ז"ל (ספורי-מעשיות, מעשה ט,
 מִהַחֲכָם וְחַס), שְׂהִתֵּם הָיָה רְגִיל לוֹמֵר: "זֶה מַעֲשֵׂה שְׁלוֹ וְזֶה מַעֲשֵׂה שְׁלִי", וְאִף פַּעַם לֹא רָצָה
 לְהַתְּבַלְבֵּל מִהַזוּלַת, וְכֵן צְרִיף לְהִיּוֹת בְּקַנְיָן הַתּוֹרָה, לֹא לְהַתְּבַלְבֵּל מִשׁוּם בְּרִיָּה שְׂבָעוּלָם, אֲלֵא
 יִהְיֶה שְׂמַח בְּחֻלְקוֹ, וְאִף שֶׁהוּא רוֹאֵה שְׂחַבְרָיו קוֹלְטִים אֶת הַלְּמוּד מִהֵר, וְלוֹ הוֹלֵךְ כָּל-כֵּף קָשָׁה,
 אֲסוּר לוֹ לְהַתְּבַלְבֵּל מִשׁוּם בְּרִיָּה שְׂבָעוּלָם, אֲלֵא צְרִיף לְהִיּוֹת שְׂמַח בְּחֻלְקוֹ, וְאִפְלוֹ הוּא קָשָׁה הַבְּנָה,
 וְחַבְרָיו קְלֵי הַבְּנָה, וּמָה שְׂלוֹקֵחַ לְהֵם שְׂעָה לְהַבִּין, לוֹקֵחַ לוֹ עֲשֶׂר שְׂעוֹת לְהַבִּין, עִם כָּל זֹאת אֲסוּר
 לְהַתְּבַלְבֵּל מִשׁוּם דְּבַר, וְאִז יִזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְקַנְיָן הַתּוֹרָה. וְכָל זְמַן שְׂאָדָם לֹא שְׂמַח בְּחֻלְקוֹ, הוּא רַחוּק

מקנין התורה, פי התורה הקדושה היא מתנה לכלל ישראל, ולא שיכת רק לאחד, וכל אחד ואחד יש לו שיכות אל התורה, ולכן אסור לו להתבלבל מהזולת, אלא יהיה שמח בחלקו, ואפלו שחבריו לומדים הרבה ומצליחים, והוא לומד מעט ואינו מצליח, אסור לו להשבר, אלא עליו להסתפל רק על עצמו, ולא להתבלבל מהזולת, ואם ילך בדרך ובאפן זה, אז יזכה לקנין התורה, והבן למעשה.

והעושה סיג לדבריו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא כשזוכה לעשות סיג לדבריו, הינו שלא כל דבר הוא צריך להוציא מפיו; פי באמת קדם שאדם זוכה להשיג השגת התורה, אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן יב), צריך לעבר בדרך ספקות ובלבולים, קדם שמברר ומלבן הדבר, ואלו הספקות והבלבולים הם בחינת עין הדעת טוב ורע, ועל-פני קדם שזוכים לקנין התורה, עליו לעשות סיג לדבריו, פי לא כל דבר הוא צריך לרשם, פי עד שמבררים בברור את הסגיה או את ההשגה או את החדוש, לוקח הרבה זמן, ואם יכתב את כל הספקות והבלבולים שלו, על-ידי-זה יתבלבל לגמרי. ולכן אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על-ידי שעושה סיג לדבריו, פי עד שזוכה לברר מה שרוצה לחדש, צריך לעבר הרבה בלבולים. וזה הסיג והצמצום שחייבים לפני שמבררים את הסגיה או את ההשגה או את החדוש שרוצה להגיע אליו, והבן למעשה.

ואינו מחזיק טובה לעצמו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שרוצה לקנות לעצמו קנין התורה, צריך לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך; פי כשלומד תורה, יהיה למודו לשמה, לשם אל עולם, וכן כשילמד לאחרים, לא יהיה לו שום פונה עצמית, אלא

יעשה את עצמו כחמור לעל וכשור למשא, וילמד וילמד תורה, ולא יחזיק טובה לעצמו כלל, שזה עקר השלמות לקנות קנין התורה, פי ברגע שהאדם חושב בעת למודו טובת עצמו, ומכל שכן כשילמד את אחרים, יש לו איזו פונה פרטית, ועל-ידי-זה לא יוכל לקנות קנין התורה. פי באמת שלמות האדם היא לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, עד שלא יהיה לו שום מחשבה וכונה עצמית כלל, אלא יהיה בטל ומבטל אל עצם עצמיות אלקותו יתברך, והתורה הקדושה היא חכמתו יתברך, ולכן כשהאדם רוצה לזכות לקנין התורה, צריך לבטל את עצמו לגמרי אל תוף הלמוד, וכניס את עצמו לגמרי בתוף התורה הקדושה, ועל-ידי-זה הוא נכלל בחכמתו יתברך. וכשלומד באפן הזה, ומכל שכן כשילמד באפן הזה, שאינו מחזיק טובה לעצמו, אלא יודע שהכל ממנו יתברך, על-ידי-זה דיקא קונה קנין התורה, וזוכה להפיל באין סוף ברוך הוא, והבן למעשה.

אהוב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנין התורה, אלא כשאוהב את עצמו, פי יש בני-אדם שנפלו בעיני עצמם, עד שאין להם שום אמונה בעצמם, ולכן אינם מאמינים שיכולים להשיג קנין התורה, פי הם קטנים בעצמם, ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן סא): כמו שהאדם צריך להאמין בהקדוש-ברוך-הוא, פן צריך להאמין גם בעצמו; פי יש צדיקים שיש עליהם מחלקת, מחמת שאין להם אמונה בעצמן, ואינם מאמינים בחדושי תורה שלהם שהם מחדשים, ואינם מאמינים שיש לה יתברך שעשועים גדולים מחדושים שלהם, ועל-ידי-זה שאין להם אמונה בחדושים של עצמם, על-ידי-זה מתרשלים בחדושים שלהם. ועל-פני כזה עליהם מחלקת. וכן אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן פו), שיש שאין להם אמונה

בַּעֲצָמָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סוֹסָה מח:) עַל הַפְּסוּק (זְכַרְיָה ד, י): "כִּי מִי בָז לַיּוֹם קִטְנוֹת"; מִי גָרַם לְצַדִּיקִים שִׁיתְּבֹזְבוּ שְׁלַחֲנָם לְעַתִּיד לְבוֹא? קִטְנוֹת שֶׁהֵיְתָה בָהֶם; כִּי הִרְבּוּ פְעָמִים הָאָדָם אֵינוֹ מֵאֲמִין בַּעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא חָשׁוּב בַּשָּׁמַיִם, וְעַל־יְדִי־זֶה הוּא מִתְרַשֵּׁל בְּתוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, כִּי אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה וְקִיּוּם הַמְצֻוֹת שָׁלוּ עוֹשִׂים רַעַשׁ בַּשָּׁמַיִם, הָיָה נִזְהָר בְּזֶה מְאֹד. וְאָמַר רַבֵּנוּ

ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן קכה) על הפסוק (דברי-הימים-ב' יז, ו):
וְאֵינוֹ מִחֲזִיק טוֹבָה לְעֲצָמוֹ, אֶהוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, אוֹהֵב אֶת הַצְּדָקוֹת,
 "וַיִּגְבַּה לְבוֹ בְּדַרְכֵי

הַנִּזְוִיָּה", שֶׁבְּדַרְכֵי ה' יִתְבַּרֵךְ צְרִיכִים לְהַגְבִּיחַ אֶת עֲצָמוֹ, וְלֹא לְשֹׁבֵר אֶת עֲצָמוֹ, אֲשֶׁר זֶה מְאֹד חָשׁוּב בְּקִנְיַן הַתּוֹרָה — לְהִיּוֹת אֶהוּב, הֵינּוּ לְאַהֲבָה אֶת עֲצָמוֹ, וְלִידַע שֶׁהוּא גַם־כֵּן חָשׁוּב בַּשָּׁמַיִם, וְגַם הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד וּמְחַדֵּשׁ, חָשׁוּבָה אֲצֶל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְדִיָּקָא עַל־יְדִי־זֶה זוֹכִין לְקַנְיַן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם: צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְקַנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֹא כְּשֶׁמְחַדִּיר בַּעֲצָמוֹ אֶהֱבַת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ, שֶׁהוּא נוֹתֵן הַתּוֹרָה, כִּי כָּל שֶׁאָדָם מִתְגַּבֵּר בְּאַהֲבַת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא יִתְבַּרֵךְ שָׁמוֹ, כֵּן נִדְבָק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, כִּי הָאֶהֱבָה הָאֲמִתִּית זוֹ הַדְּבֻקוֹת, וְהַתּוֹרָה הִיא חֻקְמָתוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְלִכְן כָּל שֶׁאָדָם אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, כֵּן נִדְבָק בְּקִנְיַן הַתּוֹרָה וְאוֹהֵב לְלַמֵּד; כִּי בְּאֲמַת אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלַעֲדֵי יִתְבַּרֵךְ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכָל אֲלֻקוֹת גְּמוּרָה הוּא, וְהַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה הִיא חֻקְמָתוֹ יִתְבַּרֵךְ, שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ מְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה. וְלִכְן כְּשֶׁאָדָם מִתְחַזֵּק בְּאַהֲבַת הַמָּקוֹם, נִכְנָס בּוֹ תְּמִידוֹ דְּאוֹרִיָּתָא, שְׁרוּצָה לְלַמֵּד תְּמִיד אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה. וְכַעֲיֵן שֶׁאָדָם אוֹהֵב אֶת אָבִיו, וְחָשׁוּב בְּעֵינָיו כֹּל מֵה שֶׁאָבִיו אוֹמֵר, וְהוּא שׁוֹקֵד עַל שְׁפָתוֹת אָבִיו, כְּמוֹ־כֵן וְיֹתֵר מִכֵּן בְּאֵין עֲרֵף כָּלֵל, מִי שֶׁאוֹהֵב אֶהֱבָה אֲמִתִּית אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, הוּא אוֹהֵב אֶת הַתּוֹרָה, וְלוֹמֵד תּוֹרָה בְּאַהֲבָה וּבְתִשְׁוָקָה עֲצוּמָה. וְזֶה עֵקֶר קִנְיַן הַתּוֹרָה — כְּשֶׁנִּכְנָסַת בּוֹ אֶהֱבָה. כִּי עֲצָם הַתּוֹרָה בַּעֲצָמָהּ מְבִיאָה אֶת הָאָדָם לְאַהֲבָה, כְּמוֹכָא (זֶהֱרֵר כִּי תִשָּׂא קֶצֶף): אוֹרִיָּתָא רְחִימוּ וְאַחֲרָהּ וְקִשְׁט אֵית בָּהּ. וְלִכְן מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, הוּא דִּיָּקָא זוֹכֵה לְקַנְיַן תּוֹרָה, כִּי הוּא אוֹהֵב תְּמִיד לְלַמֵּד אֶת חֻקְמָתוֹ יִתְבַּרֵךְ. וְאָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (ספֿר-הַמִּדּוֹת, אוֹת אֶהֱבָה, סִימָן ג'): עַל־יְדִי אֶהֱבַת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ, גִּשְׁמַר הַנֶּפֶשׁ מִכָּל פְּגָעִים רָעִים. וְלִכְן אֲשַׁרִּי מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, וְעַל־יְדִי־זֶה יִרְצֵה תְּמִיד לְלַמֵּד אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה שֶׁהִיא חֻקְמָתוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת: צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְיַן הַתּוֹרָה, רַק כְּשֶׁאוֹהֵבִים אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי, כִּי בְּפִרוּשׁ גְּלָה לָנוּ רַבֵּנוּ ו"ל (שִׁיחֻת-הַנִּזְוִיָּה, סִימָן צא): סִגְלָה לְהַתְּמַדָּה — לֹא לְדַבֵּר עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי יֵשׁ שְׁשִׁים רְבוּא אוֹתִיּוֹת לְתוֹרָה, כְּנִגְדַּ שְׁשִׁים רְבוּא שְׁרָשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁמִדְבָרִים אוֹ שׁוֹנָאִים, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, אֶחָד מִבְּרֵי יִשְׂרָאֵל, כְּכַר נִפְגָּמָה כָּל הַתּוֹרָה, כִּי כְּשֶׁחֲסָרָה אוֹת אַחַת מֵהַתּוֹרָה, הַתּוֹרָה פְּסוּלָה, וְאֵי אֶפְשָׁר לְקַרָּא בָּהּ. כְּמוֹ־כֵן אִם מְדַבְּרִים רַק עַל נִשְׁמָה אַחַת מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדִי־זֶה אֵין לוֹ כְּכַר חֲשֵׁק לְלַמֵּד. וּמוֹכָא בְּזֶהֱרֵר (כִּי תִשָּׂא קֶצֶף): כָּל אֲלִין חֲבָרְיָא דְלֹא רְחִימִין אֲלִין לְאֲלִין אֶסְתַּלְקוּ מֵעֲלָמָא עַד לֹא מְטָא זְמַנְהוּ, כָּל חֲבָרְיָא בְּיוֹמוֹי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן רְחִימוּ דְנִפְשָׁא וְרוּחָא הֵנָּה בִּינְיָהוּ, וּכְגִין כְּךָ בְּדָרָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַתְגַּלְיָא הֵנָּה דִּהְוָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: כָּל חֲבָרְיָא דְלֹא רְחִמִין אֲלִין לְאֲלִין, גְּרַמִּין דְלֹא לִילָף בְּאַרְחַ מִישָׁר. וְעוֹד דְעַבְדִּין פְּגִימוּ בָּהּ דְהָא אוֹרִיָּתָא רְחִימוּ וְאַחֲרָהּ וְקִשְׁט אֵית בָּהּ, עֵינִ שָׁם. הֵינּוּ הַחֲבָרִים שְׁלוֹמְדִים אֲצֶל הַרְב

לתורה, צריכים לאהב אחד את השני, ואם לא, הם גורמים שייסתלקו בלא עת, רחמנא לצלן. ומה גם שלא מוצאים את הדרך הנכונה. ולכן תלמידי רבי שמעון בן יוחאי זכו למה שזכו, לקבל מרבם מה שקבלו, רק מפני שהיתה ביניהם אהבה גדולה מאד. והאריז"ל הזהיר מאד את תלמידיו, שיחזיקו את עצמם באהבה גדולה. וכן רבנו ז"ל קדם שיצא מעיר ברסלב לנסע לעיר אומן להסתלק לעילא וכו', עמד אצל המזונה ואמר לאנשי שלומנו: "אם תחזיקו את עצמכם ביחד, תוכלו להמשיך אותי אליכם"; פי באמת אי אפשר לקבל מהרב תורה, אלא כשאוהבים אחד את השני, פי אין עוד מדה יותר יקרה כמו אהבה, שאחד אוהב את כל בר ישראל, ומכל שפן את התלמידים שלומדים אצל הרב. ולכן, אהובי, בני! אם אתה רוצה לזכות לקנן התורה, הרגל את עצמך לאהב את כל בר ישראל, ומכל שפן את החברים הלומדים אצל רבך, וזה מאד נחוץ לקנן התורה, והבן למעשה.

אוהב את הצדקות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנן התורה, אלא על-ידי שעושה צדקה עם הזולת. ועקר הצדקה — כשרואה תלמיד חלש, שאינו קולט את למודו, והולך ולומד אתו, זו הצדקה הכי גדולה שיכולים לעשות עם הזולת. וכמעט שאי אפשר להגיע לקנן התורה, אלא על-ידי שלומדים עם הזולת. ואף שצריכים לבלות את הזמן בזה שלומדים עם הזולת, אבל אם הוא עושה צדקה עם תלמיד חלש ולומד אתו, ומבלה זמן רב, הקדוש-ברוך-הוא משלם לו בחזרה, שיש לו מח נפלא, והוא קולט אחר-כך בשעה קלה את כל הלמוד שהיה עליו להתנגע שעות רבות. ודבר זה אי אפשר להסביר לזולת, אלא מי שטעם את הטעם הזה — ללמד עם אחר המתקשה בלמודו, ולעזור לו להגיע להבנת התורה; פי בדרך כלל אדם אינו רוצה

ללמד את זולתו, פי חבל לו על הזמן היקר, ובאמת זו טעות, ורב פרידא יוכיח, שאמרו חכמינו הקדושים (ערוכין נד:), שהיה לו תלמיד שלמד עמו ארבע-מאות פעמים, ולבסוף שכח מה שלמדו, ונחזר והתחיל ללמד עמו עוד פעם ארבע-מאות פעמים, ונתנו לו ארבע-מאות שנה לחיות. למדים מכאן מצלת למוד התורה עם זולתו, שמוסיפים לו שנים על שנותיו, ואחר-כך יכול להשלים את עצמו בעצמו. ולכן אחד מהדברים שמאד נחוץ לקנן התורה — להיות "אוהב את הצדקות", לעשות צדקה וחסד גם עם החלשים, וילמד אותם תורה. ואל תאמר, אהובי, בני! פי חבל לך על הזמן לבזבזו, ללמד את אחרים, ולקרב בעלי תשובה אליו יתברך, פי השכר שמקבלים על כך מהשמים בהשגת התורה — אין לתאר ואין לשער כלל, פי אם עושים חסד עם תלמיד קשה הבנה, וחוזרים אתו פעמים אין מספר, וכן אם מורידים את עצמם לרחוקים לקרבם אליו יתברך, הקדוש-ברוך-הוא נותן לו מח גדול, שיהיה בנקל את הסגיה שמתקשה בה, והבן למעשה.

אוהב את המישרים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להשיג קנן התורה, אלא אם הוא מחפש בלמודו את האמת, לברר משפט אמת. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק א', סימן סא), שמכל הלמודים שאדם לומד, צריך לברר לעצמו משפטי הנהגות ישרות. ולכן כשאדם לומד, העקר לחקר ולהתבונן ולהבין היטב את הסגיה שלומד, ולהוציא ממנה הלכה למעשה. וזה כלל גדול בקנן התורה — לאהב למוד כזה שהוא בדרך ישרה, לא לפול של הבל, לבנות מגדלים, לפולגי סרק, שלא יוצא מזה שום דבר, פי בלמוד כזה יכולים להטעות את עצמו היטב, ומה גם להוציא לעצמו הלכה חדשה, שאמר רבנו ז"ל (תני-מורה"ן, סימן תפד), שזהו

יֵצֵר הָרַע גָּדוֹל אֶצֶל הַלּוֹמְדִים לְהַמְצִיא חֲדָשׁוֹת, הֵינּוּ מֵה שֶׁכֵּל אֶחָד רוֹצֵה דִּיקָא לְהַמְצִיא דִּין חֲדָשׁ, שֶׁכֵּל זֶה הוּא בְּכֻלּוֹ פְּלִפּוּלֵי סָרְק, שְׂאִינוּ לוֹמֵד יִשְׂר בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת. וְלָכֵן אֶחָד מִקְּנֵי הַתּוֹרָה הוּא — "אוֹהֵב אֶת הַמֵּישְׁרִים", לְאַהֵב לְלַמֵּד יִשְׂר וְלֹא לְהַמְצִיא חֲדָשׁוֹת, כְּדִי לְהַרְאוֹת גְּדֻלָּתוֹ. וְאָמַר רַבְּנֵי ז"ל (תִּי-מוֹהֲר"ן, סִימָן קצ"ד), שְׂאִינוּ מְסַפִּים עִם אֱלֹהֵי הַלּוֹמְדִים וְהַגְּדוּלִים שְׂרוּצִים דִּיקָא לְהַמְצִיא חֲדָשׁוֹת, כְּגוֹן: אֵיזָה דִּין חֲדָשׁ, אוֹ אֵיזוֹ הִנְהֵגָה חֲדָשׁה, וְכֹנְנָתָם אֵינָה אֶל הָאֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, רַק

אוֹהֵב אֶת הַמֵּישְׁרִים, אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת,
וּמְתַרְחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְלֹא מְגִיס לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ,

לְהַמְצִיא חֲדָשׁוֹת. וְאָמַר, שֶׁהִיא תַּאֲנָה אֶצֶל הַגְּדוּלִים לְהַמְצִיא חֲדָשׁוֹת דִּיקָא, וְלֹא הֵיחָה דַּעְתָּה מְסַפִּימָה עַל זֶה כָּלֵל, כִּי אֵין אָנוּ צְרִיכִים לְהַמְצִיא חֲדָשׁוֹת, רַק הַעֲקָר שֶׁתְּהִיָּה כֹּנְנָתוֹ אֶל הָאֱמֶת לְאֱמֶתָה. וְזֶה כָּלֵל גָּדוֹל בְּקִנְיַן הַתּוֹרָה — לְהַתְעַמֵּק בְּסִגְיָא לְלַמֵּד יִשְׂר, וְלְאַהֵב רַק לְהַשִּׁיג אֶת הַיִּשְׁרוּת. וְעַקְר הַלְמוּד צְרִיף לְהִיּוֹת עַל מְנַת לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם. וְאֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְזֶה, רַק כִּשְׁהוּא אוֹהֵב אֶת הַמֵּישְׁרִים, לִילֵף בְּדֶרֶךְ יִשְׁרוּת דִּיקָא. וְכֵל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂזָכוּ לְהַגִּיעַ אֶל עֲמֻקּוֹת הַתּוֹרָה, הֵיחָה רַק עַל-יְדֵי שְׁחַפְשׁוֹ וְאֶהְבּוּ אֶת הַיִּשְׁרוּת, וְלֹא לְכַנּוֹת מְגָדֵל הַפּוֹרֵחַ בְּאוֹר, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת: צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֶהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג וְלְכוּא אֶל קִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֹא כְּשֶׁמְקַבֵּל אֶת הַתּוֹכְחָה, הֵינּוּ אִם אֶחָד מוֹכִיחוֹ וּמְבָאָר לוֹ שְׂטָעָה, רְאוּי לוֹ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹכְחָה מִמֵּי שְׂאִמְרָה. וְזֶה אֶחָד מִקְּנֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחָה. וְכִּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּמִיד כ"ח): אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יִשְׂרָה שְׂיִבּוֹר לוֹ הָאָדָם? יֹאֵהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, שֶׁכֵּל זְמַן שֶׁתּוֹכְחוֹת בְּעוֹלָם — נַחַת-רוּחַ בָּאָה לְעוֹלָם, טוֹבָה וּבְכָרָה בָּאִים לְעוֹלָם, וְרַעָה מְסַתְּלָקֵת מִן הָעוֹלָם. וְזֶה שִׁיף מְאֹד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי אֲסוּר לְהַתְנַגַּח עִם הַזּוֹלָת, וְלְהִיּוֹת לְמַדָּן חֲרִיף שְׂקוֹרִין בִּיַּזְעָר לְמַדָּן, שֶׁהוּא דוֹקֵר אֶת כָּלָם, וְרוֹצֵה לְהַרְאוֹת שֶׁהַצְּדָק עִמּוֹ וְלֹא עִם אַחֵר, וְאִם מוֹכִיחִים אוֹתוֹ, אֵינוֹ מְעַנֵּן לְקַבֵּל תּוֹכְחָה. וּבְאֱמֶת אֶחָד מִקְּנֵי הַתּוֹרָה — שְׂיֹאֵהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, וְזֶה סוֹכֵב עַל הַלְמַדָּן בְּעַצְמוֹ, אֶפְלוֹ שְׂמוֹכִיחִים אוֹתוֹ שְׂנֹטְעָה מִדַּעַת הָאֱמֶת, אִם הוּא רוֹאֵה שֶׁהַצְּדָק עִם מוֹכִיחוֹ — יוֹדָה. וּבְזֶה בְּעַצְמוֹ זוֹכָה לְקִנְיַן הַתּוֹרָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁבַת ק"ב): לֹא חֲרָבָה יְרוּשָׁלַיִם אֲלֹא עַל שְׂלֵא הוֹכִיחוּ זֶה אֶת זֶה; כִּי תַלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכִים לְהוֹכִיחַ אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי, וְרַק כִּף בָּאִים אֶל הָאֱמֶת — כְּשֶׁמְתוֹכְחִים יַחַד, יִהְיֶה אֵיף שְׂיִהְיָה, וְיִהְיֶה מֵה שְׂיִהְיָה, וְאֶפְלוֹ שְׂבָאִים לְוּכּוּחִים גְּדוּלִים כְּדֶרֶךְ הַלְמַדָּנִים, עִם כָּל זֹאת אֲסוּר לְהַפְגִיעַ, אֲלֹא לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹכְחָה. וְזֶה שְׂאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (קְדוּשִׁין ל'): אֶפְלוֹ הָאָב וּבְנֵו, הֲרַב וְתַלְמִידוֹ, שְׂעוֹסְקִין בְּתוֹרָה בְּשַׁעַר אֶחָד, נַעֲשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה, וְאֵינָם זִוִּים מִשָּׁם עַד שְׂנַעֲשִׂים אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, שְׂנֹאֲמַר (בְּמַדְבָּר כ"א, י"ד): "אֶת נֹהֵב בְּסוּפָה", אֵל תִּקְרִי בְּסוּפָה אֲלֹא בְּסוּפָה. וְזֶה בְּעַצְמוֹ בְּכֻלּוֹ "אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת", כְּשֶׁלּוֹמְדִים בִּיחַד אוֹ מִתְּפַלְפְּלִים כְּדֶרֶךְ הַלּוֹמְדִים, שְׂלֵמוֹת קִנְיַן הַתּוֹרָה — לְהִיּוֹת אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, וְלֹא לְקַחַת אִישִׁית אֶת הַוּכּוּחִים, אֲלֹא דִיקָא עַל-יְדֵי שְׂנִיָּהֶם תְּתַבָּרַר הַהֲלָכָה וְהַסְּגִיָּה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

וּמְתַרְחֵק מִן הַכְּבוֹד: צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֶהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֹא כְּשֶׁמְתַרְחֵק לְגַמְרֵי מִהַכְּבוֹד, וְאֵינוֹ חֲפִץ בְּשׁוּם כְּבוֹד כָּלֵל; כִּי בְּאֱמֶת אֵין עוֹד שְׁטוֹת יוֹתֵר גְּדוּלָה מִלְחַפְשׁ אַחֵר הַכְּבוֹד, כְּמוֹ שְׂגָלָה לְנוֹ רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מוֹהֲר"ן, חֶלֶק א', סִימָן קלא), אֲשֶׁר צְרִיף

בְּנֵי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְהַשִּׁיג קִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא
 עַל-יְדֵי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם,
 וְאֵין לְבוֹ גַם בְּתַלְמוּדוֹ, מֵאַחַר שְׁלוֹמֵד רַק
 בְּשִׁבְלוֹ יִתְבַּרֵּךְ; כִּי בְּאֵמַת לְמוֹד הַתּוֹרָה
 הַקְּדוּשָׁה הוּא מְצוֹת עֲשֵׂה כְּשֶׁאֵר מְצוּוֹת,
 וְכִשְׁאָדָם יוֹדֵעַ בְּשַׁעַה שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה, שֶׁהוּא
 לוֹמֵד חֲכָמְתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְהוּא מְקַיֵּם בְּזֶה מְצוֹת
 עֲשֵׂה, אֲזִי לֹא שִׁיף שִׁיחֶיהָ לְבוֹ גַם בְּתַלְמוּדוֹ, כְּמוֹ
 שֶׁלֹּא שִׁיף, שִׁיחֶיהָ לְבוֹ גַם בְּזֶה שְׁאוּכַל רַק
 מְאֲכָלִים כְּשָׂרִים, וְשׁוֹמֵר שִׁבְתָּ, וּמְנִיחַ תְּפִלִּין,
 וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וְיֵשׁ לוֹ מְזוֹזָה עַל פֶּתָחוֹ, כִּי
 הָרִי הוּא עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא,
 כְּמוֹ-כֵן כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שְׁלֵמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה
 הוּא מְצוֹת עֲשֵׂה, וְכָל דְּבוּר וְדְבוּר שֶׁל הַתּוֹרָה
 הַקְּדוּשָׁה שְׁלוֹמֵד, זוֹהִי מְצוֹת עֲשֵׂה בְּפָנָי עֲצֻמָּה,
 אִם אָדָם יוֹדֵעַ אֵת זֹאת, אֲזִי אֵף פֶּעַם לֹא יִתְגָּאֵה,
 וְלֹא יִהְיֶה "מְגִיס לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ", כִּי הָרִי לוֹמֵד
 אֵת תּוֹרָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וּמֵה שִׁיף לְהִיּוֹת מְגִיס לְבוֹ
 בְּתַלְמוּדוֹ!?! וְזֶה יְסוּד גְּדוֹל בְּקִנְיַי הַתּוֹרָה —
 לְלַמֵּד לְשִׁמָּה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, לְהַשִּׁיג אֵת חֲכָמַת
 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲכָמְתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה
 לְהַתְּעַלּוֹת מְעַלָּה אַחַר מְעַלָּה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.
 וְאֵינוֹ שִׁמְחָ בְּהוֹרָאָה: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי,
 בְּנֵי! אֲשֶׁר עָקַר קִנְיַן הַתּוֹרָה, לְהִיּוֹת
 מוֹרָה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁבְלוֹ זֶה קִבְּלָנוּ אֵת
 הַתּוֹרָה עַל הַר סִינַי, כְּדִי לְהַתְּנַגֵּעַ וּלְהַבִּין עֲמֻקָּה
 שֶׁל הַתּוֹרָה, עַד שִׁיזְכֶּה לְהִיּוֹת מוֹרָה הוֹרָאָה
 בְּיִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תַּעֲנִית טו.).
 הַר הַמּוֹרָאָה, שִׁיִּצְאָה מִמֶּנּוּ הוֹרָאָה לְיִשְׂרָאֵל.
 אֲבָל כָּל מִי שִׁזְכֶּה לְהִיּוֹת מוֹרָה הוֹרָאָה, צָרִיף
 לִידַע שֶׁעוֹשֶׂה אֵת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וְלִכֵּן צָרִיף
 לְשִׁמֵּר מְאֹד לְהוֹרוֹת הַלְּכָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, לְשֵׁם
 אֵל עוֹלָם, וְלֹא לְשִׁמְחָ בְּגִאָּה וּבְגִדְלוֹת שֶׁהוּא
 מוֹרָה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי עַל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (סוּטָה כב.): "רַבִּים תְּלָלִים הַפִּילָה"
 — זֶה תַּלְמִיד חֲכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה.
 וְעֲצוּמִים כָּל הַרוֹיְגִיָּה" — זֶה תַּלְמִיד חֲכָם

לְהַתְּיָרָא וּלְפָחוֹד מִן הַכְּבוֹד, כִּי כְּבוֹד הוּא סִפְנָה
 גְּדוּלָּה, סִפְנַת נְפִשׁוֹת, כִּי הוּא דֵּן אֵת כָּל הַדְּיִנִּים,
 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים כד, ז): "מֶלֶךְ הַכְּבוֹד", כִּי
 כְּבוֹד הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת הַדֵּן אֵת הַכֹּל, וְאֲזִי
 הַכֹּל חוֹקְרִים וְשׁוֹאֲלִין מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד,
 אִם הוּא רְאוּי לְזֶה. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כט, מג):
 "וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי", אֵל תִּקְרִי בְּכַבְדִּי אֲלֵא בְּמַכְבְּדֵי
 (וְדָבָרִים קטו:), כִּי עַל-יְדֵי הַכְּבוֹד יוּכַל לְגַרֵם לוֹ
 מִיָּתֵה, חַס וְשְׁלוֹם. וְאֲזִי הוּא נִשְׁקָל בְּמֵאזְנַיִם,
 אִם חַס וְשְׁלוֹם, יִפְגַּם בְּהַכְּבוֹד כְּחוּט הַשְּׁעָרָה,
 שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיף, אֲזִי חַס וְשְׁלוֹם, כִּי
 חוֹבָה מְכַרְעַת. וְזֶה נִקְרָא "מֵאזְנֵי צֶדֶק" (נִקְרָא
 יט, לו), כִּי צֶדֶק מַלְכוּתָא קְדִישָׁא, שֶׁהוּא בְּחִינַת
 כְּבוֹד, מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, וְהֵינּוּ מֵאזְנֵי צֶדֶק, כִּי אֲזִי
 נִשְׁקָל בְּמֵאזְנַיִם. וּבַפֶּרֶט כְּשֶׁאָדָם מַחְפֵּשׁ כְּבוֹד
 בְּעִנְיַן הַלְמוּד, הוּא רְחוֹק לְגַמְרֵי מִקִּנְיַן הַתּוֹרָה,
 כִּי אֲנַחְנוּ מוֹצְאִים, שֶׁכָּל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַחוּ
 בְּתַכְלִית הַרְחוֹק מִלְּהַשִּׁיג כְּבוֹד, כִּי אֵין עוֹד דְּבַר
 שְׁמוֹנֵעַ אֵת עֲצָמוֹ מִלְּהִיגַע אֵל כְּבוֹד הַתּוֹרָה,
 כְּמוֹ הַרְדִּיפָה אַחַר הַכְּבוֹד, שֶׁזֶה רַק הוֹרֵס אֵת
 הָאָדָם, וּבְזֶה מְגַלֶּה אֵת קִטְנוֹת דַּעְתּוֹ. וְכְמוֹ
 שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבְּנּוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ו, חֵלֶק א', סִימָן
 רב): כָּל מִי שֶׁשִּׁכְּלוֹ קֶטֶן בְּיוֹתֵר, צָרִיף לְחַלֵּק לוֹ
 כְּבוֹד בְּיוֹתֵר, כִּי כָּל מֵה שֶׁשִּׁכְּלוֹ יוֹתֵר קֶטֶן, הוּא
 יוֹתֵר חֲפִץ בְּכְבוֹד. וְכְמוֹ שְׂרוּאִים בְּחוּשׁ,
 שֶׁהַנְּשִׁים מְקַפִּידוֹת מְאֹד עַל כְּבוֹדָן, וְרוֹצוֹת מְאֹד
 אֵת הַכְּבוֹד, וְזֶה מִחֲמַת שֶׁהַנְּשִׁים דַּעְתָּן קִלָּה
 וְקִטְנָה מְאֹד. עַל אַחַת כַּמֶּה וְכַמֶּה בְּאֵין עֲרֵף
 תַּלְמִיד-חֲכָם הַמְּמִית עֲצָמוֹ בְּאַהֲלָה שֶׁל תּוֹרָה,
 וְרוֹצֵה לְזַכּוֹת לְהִגִּיעַ אֵל קִנְיַן תּוֹרָה, הַהֲכַרְתָּ לוֹ
 לְבַרְתָּ מִהַכְּבוֹד, וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ לְלַמֵּד אֶפְלוּ מִהֶקְטָן
 מִמֶּנּוּ, וְרַק כִּי יִבִּין אֵת הַתּוֹרָה לְעַמְקָהּ, כִּי
 בְּלִמּוּד תּוֹרָה אֲסוּר לְהִסְתַּפֵּל עַל הַכְּבוֹד, שֶׁלֹּא
 מִתְּאִים לוֹ לְלַמֵּד מְזֵה, כִּי הוּא קֶטֶן מִמֶּנּוּ,
 אֲדַרְבָּה עָקַר מְעַלַּת תַּלְמִיד חֲכָם, שְׁלוֹמֵד מִכָּלֵם,
 וְרַק כִּי זוֹכִים לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.
 וְלֹא מְגִיס לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי,

שְׁהִיגֵעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרָה. וְזֹאת רְאִינוּ אֶצֶל כָּל גְּדוּלֵי עוֹלָם בְּעֲלֵי הוֹרָאָה, בְּשַׁעַר שְׂבָאוֹ אֲלֵיהֶם לְשָׂאֵל אֵיזוֹ שְׂאֵלָה בְּהִלְכָה, הֵיוּ יוֹשְׁבִים בְּאִמָּה וּבִינְיָא, בְּרִתּוֹת וּבְזִיעַ, וְקָבְלוּ אֶת כָּל־מִסְכַּר פְּנִים יְפוֹת, בְּפִרְט בְּדִינֵי וּבְהִלְכוֹת גְּדוּה וּבְמִרְאוֹת וְכוּ', הִקְפִּידוּ מְאֹד לְעֲנוּת לְכָל מִי שֶׁבָּא לְשָׂאֵל, כִּי רָאוּ עַל פְּנֵיהֶם יִרְאָה גְּדוּלָה, כִּי גְדוּלֵי בְּעֲלֵי הוֹרָאָה, יֵשׁ עֲלֵיהֶם אַחֲרֵי־גְדוּלָה מְאֹד, וְכֵן רָאוּ תְּמִיד אֶת יִרְאֵת הַנְּיָ"ה שְׁחוּפְפָת עַל פְּנֵיהֶם, וְאֵינוֹ שְׂמִיחַ בְּהוֹרָאָה, נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ, מְכַרְיָעוֹ לְכַף זְכוּת, מְעַמִּידוֹ עַל הָאֱמֶת, מְעַמִּידוֹ עֲשׂוֹ אֶת זֹאת לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְעַל-

דִּי-יָזָה הֵיחָה לָהֶם סִיעָתָא דְשִׁמְיָא גְּדוּלָה מְאֹד, וְהֵבִין לְמַעֲשֵׂה.

נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר יִסּוּד גְּדוּל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא לְהִיּוֹת "נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ"; כִּי הִרְבָּה פְּעָמִים רוֹאִים שְׂאָחֵד הוּא קַל תְּפִיסָה, וְחֲבֵרוֹ קָשָׁה תְּפִיסָה, וְלִכְּנֵן מִי שְׂרוּצָה לְזַכּוֹת לְקִנְיָן תּוֹרָה, עָלָיו לְהִיּוֹת נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ, וְלַעֲזוֹר לוֹ שֶׁגַּם הוּא יִבִּין. וְאֵל תֹּאמַר כִּי בְּזָה שְׂאֵנִי מְבַלָּה אֶת זְמַנִּי לְלַמֵּד עִם חֲבֵרִי, וְלְהִיּוֹת נוֹשֵׂא בְּעַל עִמוֹ, אֲנִי מְבַזְּזוֹ אֶת הַזְּמַן, כִּי כָּבֵר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּעִנִּית ו'): הִרְבָּה לְמַדְתִּי מִרְבּוֹתֵי וּמְחַבְרֵי יוֹתֵר מִרְבּוֹתֵי, כִּי מִה שְׂמֻקְבָּלִים מִהַחֲבֵר זֶה עוֹלָה עַל הַכֹּל. וְכִמּוֹ שֶׁגָּלָה לָנוּ רַבֵּנוּ וְ"ל (לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן לַד), אֲשֶׁר קָדָם צְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת נִקְדַּת הַרְבֵּי, וְאַחֲרֵי-כֵן צְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת נִקְדַּת הַחֲבֵר, כִּי כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ נִקְדַּת אֲשֶׁר אֵין בְּחֲבֵרוֹ, וְצְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת כָּל הַנִּקְדוֹת שֶׁל כָּל הַחֲבֵרִים, כִּי כָּל אֶחָד מִבֵּין בְּצוּרָה אַחֲרֵת אֶת דְּבָרֵי הַרְבֵּי, וְלִכְּנֵן אִם אָדָם נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ וְלוֹמֵד עִמוֹ, הוּא יְקַבֵּל אֶת נִקְדַּת הַחֲבֵר. וְהִרְבָּה פְּעָמִים הַחֲבֵר מִבֵּין הִרְבָּה יוֹתֵר מִמֶּה שְׂאֵתָה הַבְּנֵי, וְלִכְּנֵן אֵל תּוֹלְזוֹל בְּחֲבֵר. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁבַת קַלֵּד): מִיָּמֵי לֹא מְלָאֲנִי לְבִי לְעַבֵּר עַל דְּבָרֵי חֲבֵרִי. וְזֶה יִסּוּד גְּדוּל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה, וְאִם בְּנֵי-אָדָם הֵיוּ יוֹדְעִים מִה זֶה חֲבֵרוֹתָא, הֵיוּ תְּמִיד עוֹסְקִים בְּזָה, לְלַמֵּד עִם חֲבֵר דִּיקָא, וְאִף שֶׁהוּא הַהַפּוּף לְגַמְרֵי מִדְּעַתָּךְ, עִם כָּל זֹאת אֵין טוֹב בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה מִלְּלַמֵּד עִם חֲבֵר דִּיקָא, וְלְהִיּוֹת נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (לְקוּטִי פְּנִיחַס, רַמְזוֹ תַשְׁעוֹ): אֵין חֲבֵר נִקְנָה אֶלָּא בְּקָשִׁי קָשִׁיין. כִּי אֵין זֶה קַל לְכָל לְמַצָּא חֲבֵרוֹתָא טוֹבָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּנָא דְּבִי אֵלֵיהוּ וְבָא, פָּרְק טו'): לְעוֹלָם יִקְנָה אָדָם חֲבֵר לְעַצְמוֹ שִׁיקְרָא עִמוֹ, וְאֵין חֲבֵר נִקְנָה אֶלָּא בְּדַמִּים. וְהַעֲקָר לְהִיּוֹת נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ וְלֹא לְהַשְׁבֵּר, כִּי מִה שְׁלוּמֵדִים בְּיַחַד בְּזָה מְצַלִּיחִים, וְהֵבִין לְמַעֲשֵׂה. מְכַרְיָעוֹ לְכַף זְכוּת: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר יִסּוּד גְּדוּל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה — לְדוֹן אֶת זוּלָתוֹ לְכַף זְכוּת, וְאֶפְלוּ שְׂאֵתָה רוֹאָה שְׂאֵינוֹ מְצַלִּיחַ בְּלַמּוּדוֹ, אֵל תִּתְיַאֲשׁ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא תִלְמַד תּוֹרָה לְזוּלָתָךְ, וְתְּמִיד תִּתְּנֶה דֵּן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, כִּמּוֹ שֶׁגָּלָה לָנוּ רַבֵּנוּ וְ"ל (לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן רַפּב), אֲשֶׁר צְרִיכִים לְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וְעַל-יְדֵי שְׂדָנִים אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, יְכוּלִים לְהַעֲלוֹת אוֹתוֹ מִכַּף חוֹב וְיִשְׁתַּנֵּה לְגַמְרֵי, שְׂזָה מִה שְׂאָמַר דּוֹד הַמְּלִיךְ (תְּהֵלִים לו, י'): "וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשַׁע וְהַתְּבוֹנְנָת עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינְנוּ", הֵינּוּ שֶׁהַפְּסוּק מְזַהֵרֵנוּ שְׂצְרִיכִים לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ "עוֹד מְעַט" טוֹב שִׁישׁ בְּכָל אֶחָד, וְעַל-יְדֵי שְׂתַדּוֹן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, וְתִמְצָא בוֹ עוֹד מְעַט טוֹב שֶׁשֵּׁם אֵינוֹ רָשַׁע, עַל-יְדֵי-זֶה "וְהַתְּבוֹנְנָת עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינְנוּ", הוּא כָּבֵר אָדָם אַחֲרֵ לְגַמְרֵי, כִּי נִתְעַלָּה מִכַּף חוֹב לְכַף זְכוּת. וּבִיּוֹתֵר צְרִיכִים דְּבָר זֶה לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, לְהַכְרִיעַ אֶת כָּל־לְכַף זְכוּת, וּבְכַפְרֵט בְּיָמֵינוּ אֵלוֹ שְׂרָשְׁעֵי הָעַרְב־רַב נִתְקוּ מִלְּיוֹנִים מְנַשְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ, וְלִכְּנֵן מְצוּה וְחֹב קְדוּשׁ עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וְלְהַשְׁתַּדֵּל לְלַמֵּד עִם אַחֲיוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂנִתְרַחְקוּ בְּזוּרְעַ

[מתרחק מן הכבוד ואינו רודף אחר הכבוד. כחלם חשיב לה:] שואל ומשיב. נמי חלם הוא, כלומר, שאינו משיב את ששאל מחלה, כדי שישיב משונה הגונה: ומכריעו לכף זכות. שכן את חזירו לזכות: ומעמידו על האמת. רודף אמת ושלוס על הכל: שומע. כל מה שרצו אומר לו: ומוסיף. אבל לא לסתור את

ברזל של הערב-רב, שהלכו עמהם באכזריות נוראה, והכריחו אותם לחלל שבת, ורחמנא לישזבן, וגזזו את פאותיהם וזקנם, והתעללו בהם, פידוע ומפרסם דבר זה. ולכן עכשו פשיש התעוררות כל-כף גדולה לחזור בתשובה שלמה, עלינו לקבלם בסבר פנים יפות. וזה יסוד גדול בקנין התורה

— להיות מכריע לכף זכות את כל בר ישראל, וללמד עמו תורה, ולקרבו אליו יתברך, אשר דבר זה מאד מאד חשוב אצלו יתברך, והבן למעשה.

מעמידו על האמת: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יסוד גדול בקנין התורה, שלומד לשם שמים, לשם אל עולם, ומחדיר בעצמו אמתת מציאותו יתברך, וכשלומד תורה לומד בצורה כזו, התורה תלמדנו איך להתנהג. וכמוכא בזהר (מצרע נג): אמאי אקרי תורה? בגין דאורי וגלי במאי דהוה סתים דלא אתידע, חיים דכל חיים דלעילא בה אתפלילו ומנה נפקין. למחזיקים בה, לאינון דאחדין בה דמאן דאחיד באורייתא, אחיד בכלא, אחיד לעילא ותתא, עין שם. כי התורה צריכה ללמד איך להתקרב להקדוש-ברוך-הוא, ואיך שיזכה להגיע אל האמת. ועקר הטרחה לטרח בלמוד התורה הקדושה, שיזכה להגיע אל נקדת האמת, וזה זוכים רק על-ידי שמתנגעים בתורה, כדי שיזכה להגיע אל מדרגה כזו, שהתורה תהיה מעמידו על האמת, ויזכה להתבונן מכל פרטי הבריאה את אמתת מציאותו יתברך. כי התורה הקדושה נמצאת בתוך הבריאה: דומם, צומח, חי, מדבר, כי יש הלכות ששייכות בדומם, ויש הלכות ששייכות בצומח, ויש הלכות ששייכות בחי, ויש הלכות ששייכות במדבר, וכזה מתגלה האמת שבתוך הבריאה, כי קשורה בתוך התורה, והתורה עם הקדוש-ברוך-הוא אחד הם, כי התורה הקדושה היא חקמתו יתברך, ולכן צריכים ללמד תורה בצורה כזו, שתהיה מעמידו על האמת, והבן למעשה.

מעמידו על השלום: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, ומדבק את עצמו באותיות התורה, ויודע אשר בכל אות ותיבה מהתורה הקדושה, יש בזה צרופים קדושים, וכל מאמר ממאמרי חכמינו הקדושים מלבש בסודות וסתרי נסתרות, וכל הלכה והלכה הן הן שעשועי עולם הבא, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ב'), ובפרט מי שזוכה לחדש בהם, זה בעצמו שעשוע עולם הבא, כמאמרם ז"ל (נדה עג): כל השונה הלכות בכל יום מבטח לו שהוא בן העולם הבא; כי פשנתחדשת הלכה — נתחדש שכל וידיעה, והדעת הוא עקר שעשוע עולם הבא, וכן אמר רבנו ז"ל (ספרי-המדות, אות למוד, סימן י'): כל ידיעה במשפטי התורה, הן מצוות שבין אדם לחברו, הן מצוות שבין אדם לקונו, הידיעה הזאת בעצמה היא הצלחת הנפש, וכשלומד תורה באופן הזה, לידע שהתורה הקדושה היא חקמתו יתברך, ומכניס את כל מהותו וישותו בתוך התורה הקדושה, אזי התורה "מעמידו על השלום", שזה מקניגי התורה, שתמיד ימשך אחר השלום. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (ברכות סד): תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם; כי מאחר שהם לומדים תורה לשמה, הם ממשיכים שלום בעולם, כי התורה "מעמידו על השלום". ואמרו בזהר (ויקרא יג): ומלי דאורייתא אסגיאו שלמא בעלמא,

הדעת, ומתישב לבו בתלמודו, ואין לו שום קשיות וספקות עליו יתברך, כי הוא מיִשָּׁב בדעתו, ויודע ועד אשר הוא יתברך מתיה ומנהיג ומקיים את כל הבריאה בלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, זה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, ואז הוא זוכה להתקשר עמו יתברך ממש, כמובא בזהר (שלח קס:): ופאה חולקהוֹן דאינון דמשתדלי באורייתא לשמה, דהא מתקשרי בקדשא בריך הוא ממש, ואקרוֹן אחים ורעים, הֵדָא הוּא דְכְתִיב (תהלים קכב, ח): "למען אחי ורעי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ", וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהָ.

שואל ומשיב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה הוא פְּשָׁאֵינוּ מְתַבְּיֵשׁ לשאל כל מה ששקשה לו. וכן פְּשָׁאֲחַד שואל אותו, הוא משיב לו. וזו דרכה של תורה, לשאל מה שאינו יודע, ולא יתביש אפלו מהקטן, וכן להשיב לכל מי ששואל אותו, אפלו הקטן, כי התורה היא אמת, ואם רוצים להצליח בלמוד תורה, צריכים להמשיך את עצמו אל האמת, אם אינו יודע משהו בלמודו — צריך שישאל, וכן אם הוא יודע, צריך להשיב לכל מי ששואל אותו, כי כִּף הוא קנין התורה — להיות שואל מה שאינו יודע, ולהיות משיב לאחרים מה שהוא בן יודע, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהָ.

שומע ומוסיף: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה — להטות אָזְנוֹ אֶל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה, ולהוסיף לחדש חדושים חדשים, להתעמק בדברי תורה, ולהיות מוסיף והולך לחדש בה, ולהוציא לעצמו הלכות ברורות. ואמרו חכמינו הקדושים (תנחומא פי תבא): וְהִיָּה אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ, אִם שְׂמַעְתָּ קִמְעָא — סוֹפֵף לְשַׁמְעַת הַרְבֵּה; וְאִמְרוּ (ספרי ראה): שְׂמוֹר וְשְׂמַעְתָּ. אִם שְׂמַעְתָּ מְעַט, סוֹפֵף לְשַׁמְעַת הַרְבֵּה; אִם שְׂמַרְתָּ מְעַט, סוֹפֵף לְשַׁמְרָת הַרְבֵּה, אִם שְׂמַרְתָּ מְעַט, סוֹפֵף לְשַׁמְרָת הַרְבֵּה; וְהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הוּא זוֹכֵה לְיִשׁוּב

דְּכְתִיב (תהלים כט): "הַיְיָ" עַז לְעַמּוֹ יִתֵּן הַיְיָ" יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם"; כִּי הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ מִמְּשַׁכֵּת שְׁלוֹם עַל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמְכַל שְׁכֵן בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוּבָא בְּזֵהר (לך-לך פת): בְּתַר דְּאִשְׁתַּדַּל בְּרַ נִשׁ בְּהַאי עֲלָמָא בְּאוּרִיתָא, קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְבַשֵּׁר לֵיהּ וְאֶקְדִּים לֵיהּ לְנִשְׁמַתָּא שְׁלוֹם, הֵדָא הוּא דְכְתִיב (בראשית טו, א): "אֵל תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לֶךְ", מִכָּל זַיִנִין בִּישִׁין דְּגִיְהֵנוּם, שְׁכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד, בְּגִין דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרִיתָא בְּהַאי עֲלָמָא, זְכִי וְאֲחַסִּין יְרוּתָתָא אֲחַסְנָתָא בְּעֲלָמָא דְאַתִּי. כְּמָה דְכְתִיב (משלי ת, כא): "לְהִנְחִיל אוֹהֲבֵי יִשׁ", עֵינִן שָׁם; וְלִכֵּן מִי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְעַמִּידוֹ עַל הַשְּׁלוֹם, וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא מְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּשְׁלוֹם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהָ.

מתישב לבו בתלמודו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד דבר יקר בחיי האדם כְּמִי שְׁזוֹכֵה לְלַמַּד תּוֹרָה לְשֵׁמָה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וּמְמַשִּׁיף עַל עֶצְמוֹ אֹדֵר וְזִיו וְחַיּוּת וְדַבְּקוֹת הַבּוֹרָא יְתַבְּרֵךְ שְׂמוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה לְבוֹ מְתַיִשֵׁב בְּתַלְמוּדוֹ. וְזֶה אֲחַד מִקְּנִיֵי הַתּוֹרָה — כְּשֶׁאָדָם לומד תורה לשמה, שאז מתישב לבו בתלמודו, וזוכה להגיע אל דבקות אמת. וכמובא בזהר (שמיני לו): וּבְגִין כִּף מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרִיתָא, כְּאִלוֹ אִשְׁתַּדַּל בֵּיהּ בְּשִׁמְא קַדִּישָׁא וְהָא אֲתַמַּר דְּאוּרִיתָא כְּלָא חַד שְׁמָא קַדִּישָׁא עֲלָאָה אִיהִי, וּבְגִין דְּאִיהִי שְׁמָא קַדִּישָׁא פְּתַחַת בְּבִי"ת דְּאִיהִי כְּלָלָא דְשְׁמָא קַדִּישָׁא בְּתַלַּת קִשְׁרֵי מְהִימְנוּתָא, תָּא חֲזִי כָּל אִינוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוּרִיתָא, מְתַדְּבַקִּין בֵּיהּ בְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמְתַעֲטְרֵי בְּעִטְרֵי דְּאוּרִיתָא וְאֲתַרְחִימוּ לְעִילָא וְתַתָּא, וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹשִׁיט לֹוֹן יְמִינֵיהּ, עֵינִן שָׁם. וְלִכֵּן אֲשַׁרֵּי מִי שְׂאִינוּ מְטַעֵה אֶת עֶצְמוֹ בְּזֵה הָעוֹלָם כְּלָל, אֶלָּא מְבַלָּה אֶת יָמָיו וּשְׁנוּתָיו בְּתֵי יְמֵי הַכָּלוּ, וְהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הוּא זוֹכֵה לְיִשׁוּב

דברי רבו: והמכוין את שמועתו. כשהוא מורה מה שפנידך, סופך לשמר לעתיד לבוא. וזה כלל הוראה מכיון צלותו ענין שאמר לו רבו, אבל אינו גדול בקנין התורה, להיות מוכן לשמע מכל מוסף דבר לומר סך אמר לו רבו, אלא אם כן אמר דבר מתוך דבר. וכמו שגלה לנו רבנו ו"ל

(לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן רפא): אפלו אדם פשוט, אם ישב עצמו על הספר, ויסתכל על אותיות

מִנַּת לְלַמֵּד, וְהַלּוֹמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת, הַמַּחֲבִים אֶת רְבוֹ, וְהַמְכוּוֹן אֶת שְׁמוּעָתוֹ, וְהַאֲוִיר דְּבַר בְּשֵׁם

התורה, יכול לראות תדשות ונפלאות, הינו שעל-ידי הסתכלותו היטב על אותיות התורה, יתחילו האותיות להאיר ולהצטרף בבחינת אותיות בולטות ומצטרפות, שאמרו חכמינו הקדושים (וימא עג): ואזי יראה נפלאות צרופים חדשים, ויכולין לראות בהספר מה שבעל המחבר לא פון לזה כלל. וזה אפשר אפלו לאדם פשוט, כי אדם גדול יכול לראות זאת בלי יגיעה, אבל אפלו אדם פשוט לגמרי, יכול להשיג ולראות תדשות, אם ישב עצמו ויסתכל על אותיות התורה, אך שלא יעמיד הדבר לנסיון, כי יכול להיות שאז דוקא לא יראה כלל, אך אף-על-פי-כן יכול להשיג בזה אפלו אדם פשוט. ודבר זה שיה גם כשאדם זוכה לשמע תורה מאחר, אזי הוא מבין דבר מתוך דבר, ונתחדשים אצלו חדושים חדשים, ומוסיף והולך בהשגות התורה, והבן למעשה.

הלומד על מנת ללמד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה הוא ללמד גם לאחרים, כי מי שאינו מלמד לאחרים, אין לה הכל גדול מזה. כמאמרם ו"ל (ויקרא רבה, פרשה כב, סימן א'): רבי אלעזר ברבי אבא בשם רבי אחא אומר: למד ולא למד, אין לה הכל גדול מזה. ואמרו חכמינו הקדושים (ספ"ה מט'): ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (משלי לא, כו): "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה — זו היא תורה של חסד, שלא לשמה — זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי תורה ללמדה — זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה — זו היא תורה שאינה של חסד. ולכן יסוד גדול בקנין התורה — ללמד לאחרים, שעל-ידיה גם הוא יחדד את מחו. וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב', סימן ז'), אשר יש לאדם מקיפין ופנימי, מקיף זה דבר שמסבב את מחו, ואינו יכול להבינו, ופנימי זה דבר שפבר מבין. ולכן כשמלמד עם אחרים, ומכניס בהם דעתו, נמצא שנתרוקן מחו מהשכל והדעת שהיה לו, שזה הפנימי, ועל-ידיה נכנס בו השכל המקיף לפנים, כי על-ידי שנתרוקן שכלו, על-ידי שנכנס דעתו בחברו, על-ידיה נכנס המקיף לפנים, וזוכה להבין בחינת השכל המקיף, דהינו שמבין מה שלא היה יכול להבין מתחלה. וזו המעלה של אדם שזוכה ללמד עם תלמידים, שכל מה שהשיג, מוציא את זה לתלמידים, ונתרוקן מחו, ונכנס בו מקיף חדש לפנימי. וכן בכל פעם עושה ממקיף פנימי, כי את הפנימי הוא מוציא לתלמידיו. ולכן יסוד בקנין התורה הוא דיקא "הלומד על מנת ללמד", והבן למעשה.

והלומד על מנת לעשות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה הוא ללמד על מנת לעשות, כי העקר הוא העשייה, לקיים את כל מה שהוא לומד, וכמאמרם ו"ל (במדבר רבה, פרשה יד, סימן ט'): לא המדרש הוא עקר אלא המעשה, לפי שהמעשה הוא מכפר על האדם, כההוא דתנינן: תשובה ומעשים טובים כתרם בפני הפרענות, וכמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן כה), אשר השלמות היא שיזכה לשכל הנקנה, כי עקר קיומו של אדם לאחר מיתתו

אינו אלא שכל הנקנה, וזה השארותו לאחר המיתה, הינו בזה שאדם זוכה להשיג חכמות התורה, וזוכה להוציא מהשכל שיש בכחו אל שכל הפועל, ומשכל הפועל אל שכל הנקנה, זה מה שנושאר אצלו, הינו "הלומד על מנת לעשות", פי העקר הוא העשייה, להרבות במצוות ובמעשים טובים, וכל מה שהוא לומד ישתדל לקיים, ואז יקא יצליח בקנין התורה, והבן למעשה.

המחפים את רבו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר שלמות קנין התורה — להחפים

אומרו. הא למדת, שכל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאלה לעולם, שנאמר (אסתר ב): ותאמר את רבו, הינו כל מה שלומד אצל רבו, ישתדל לשאל אותו כל מה שקשה לו. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (תענית ז): ומתלמידי יותר מפלם; וזו מעלת האדם שמקים תלמידים, אשר הם מחדדים את מח הרב. ואמרו חכמינו הקדושים (ספרי ואחחנן): ושיננתם לבניך — אלו תלמידיך, מפאן לתלמידי שהם קרויים בנים. וכשם שהתלמידים קרויים בנים, כך הרב קרוי אב. ולכן דבר גדול מאד להשתדל שיהיו לו תלמידים, פי הם המתפקימים אותו על-ידי ששואלים אותו בכל פעם לברר את הפגיה ואת המימרא שלומד. ואמרו חכמינו הקדושים (שחר טוב, תהלים קיט): מפל מלמדי השכלתי, צריך אדם שיהיו לו חברים ותלמידים בתורה, והבן למעשה.

והמכונן את שמועתו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה הוא, שיכונן את כל מה ששמע מרביתו, ויסדרם אחד לאחד. ואשרי מי שזוכה לרשם על הפתב מה שלמד אצל רבו, פי הרבה דברים לומדים אצל הרב, ובמשך הזמן שוכחים את זה, לא כן אם הוא מכונן את שמועותיו ששמע אצל רבו, ומברר היטב מה שלמד אצל רבו ומסדרם, זה יהיה לו לתועלת גדולה מאד. פי באמת הרב הוא דבוק באין סוף ברוף הוא, ונשפע עליו שפע רוחני מן השמים בכל פעם, ולא כל אחד זוכה ללמד אצל רב אמת דבוק בו יתברך ומיחד יחודים קדושים. ואם כבר זכה למצא רב כזה, עליו להיות מכונן את שמועותיו ששמע אצלו, ולרשם את זה על פני הפתב, באופן שישאר אצלו תמיד, אפלו אחר ההסתלקות של רבו. ורואים בחוש, שאלמלא מוהרנ"ת ו"ל פתב את כל תורותיו ושיחותיו הקדושות ומאמריו וספוריו של רבנו ו"ל, לא היה נשאר לנו אפלו עלה אחד. ולכן לא בחנם שהפליג רבנו ו"ל במעלת מוהרנ"ת ו"ל, ואמר (חיי-מוהר"ן, סימן שצ): כל אחד מכם יש לו חלק בתורה שלי, אבל ר' נתן יש לו חלק גדול מכלכם; ענה ואמר: אתם יודעים זאת, שאם לא הוא, לא היה לכם אפלו עלה אחד מהספר. וכן אמר (חיי-מוהר"ן, סימן שנו), שצריכים לכתב הכל מה ששומעים ממנו, אפלו כל שיחה ושיחה. ואמר: בשלמא דברים הנכתבים בספר, אם לא יזכר אותם עכשו, יוכל לראותם וללמד בהם בפעם אחרת, אבל כל הדברים שאתם שומעים מפי, שוב לא תשמעו עוד פעם אחרת לעולם. על-כן בודאי אתם צריכים לזכור מאד כל דבור ודבור, ולכתב הכל, כל שיחה ושיחה, וזה הוא "והמכונן את שמועותיו", פי צריכים לכונן היטב אל כל שמועה ששומעים מרבו, וזה יסוד בקנין התורה, והבן למעשה.

והאומר דבר בשם אומרו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר הדבר האחרון מהמ"ח דברים, שהתורה נקנית בהם הוא: "האומר דבר בשם אומרו"; פי באמת זה היסוד של כלל קניני התורה, שאנחנו רואים במציאות, שהצדיק האמת מוסר את נפשו לעזר לבני-אדם, לקרבם אליו יתברך, ולהחזיר בהם אמונה פשוטה בו יתברך, ומלמד אותם תורה בעת שהם רחוקים.

וְעַל-פִּי-רַב אָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם נִמְצָא בְּשִׁפְלוֹת
 וּבְקִטְנוּת, וְהוּא מִנְחַת בְּתוֹךְ הַתְּאֻוֹת וְהַמְדוּת
 הַרְעוֹת שְׁלוֹ, וּכְשֶׁבָא אֶל הַחֶכֶם וְהַצַּדִּיק שֶׁבַדוֹר,
 הוּא מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַבְרוֹ, וּמְחַזְקוֹ וּמְעוֹדְדוֹ
 וּמְשַׁמְחוֹ, וּמְלַמְדוֹ דְרָךְ בְּעַבֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ,
 וּמוֹצִיאוֹ מִהַשְּׂאוֹל תַּחַתִּית וּמִתַּחֲתִיו, שֶׁהִיָּה
 נִמְצָא שָׁם. וּמָה אֲנַחְנוּ רוֹאִים? אֲשֶׁר תִּכְרַף
 כְּשֶׁנִּתְרַחַב לְאָדָם, הוּא בּוֹרֵחַ וְעוֹזֵב אֶת הַצַּדִּיק,
 וְלֹא עוֹד אֵלָּא מְדַבֵּר עָלָיו כֹּל דְּבַר אֲסוּר,
 וּמוֹצִיא עָלָיו שֵׁם רַע, אֲשֶׁר אֵין לָךְ עוֹד מִדָּה
 מְגַנָּה יוֹתֵר מִזֶּה; כִּי סוֹף כֹּל סוֹף הַצַּדִּיק הֶאֱמַת
 מִסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַבְרוֹךְ, בְּעַת שֶׁהִיָּה רַע וְנָמַר לָךְ
 מָאֵד, וְנֹאף אַחַד לֹא הִסְתַּפֵּל עֲלֶיךָ, וּמִכָּל שֶׁפָּן
 לֹא רָצָה לְעַסֵּק בְּתַקּוּנָךְ, אֵלָּא רַק זֶה הַצַּדִּיק,
 וְעַכְשָׁיו כְּשֶׁנִּתְרַחַב לָךְ, אַתָּה צָרִיךְ לְכַעֵט בּוֹ
 וּלְרַחֵקוֹ וְלִהְיוֹצִיא שֵׁם רַע עָלָיו?! וְלִכְּנֵן אַחַר
 שֶׁמִּפְרֵט אֶת כָּל הָאַרְבָּעִים וְשִׁבְעַת מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
 נִקְנִית בָּהֶם, בָּא וְאָמַר, שֶׁהַמִּדָּה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁבָּהּ
 כְּלוּלִים כָּל קִנְיָנֵי הַתּוֹרָה, הִיא: "וְהָאֹמֵר דְּבַר
 בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ"; כִּי זֶה מַעֲלַת הָאָדָם שֶׁהוּא מְפִיר
 בְּטוֹב רַבּוֹ, וְנֹאפְלוֹ שֶׁכָּכֵר עַכְשָׁיו הַגִּיעַ לְדִרְגוֹת
 רַמּוֹת בְּעַבֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזָכָה לְהַשִּׁיג
 הַשְּׂגוֹת נוֹרָאוֹת וְנִפְלְאוֹת בְּתוֹרַת הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא
 מְחַדֵּשׁ חֲדוּשִׁים נִפְלְאוֹת, עִם כָּל זֹאת מַעֲלַת בַּר
 יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹכַח אֶת רַבּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל
 בְּכַח רַבּוֹ, שִׁנָּה "וְהָאֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ".
 וְכִמוֹ שֶׁהַתְּפָאֵר מוֹהֲרָנִי תַּ"ל כָּל יְמֵי חַיָּו, שֶׁכָּל
 מָה שֶׁקָּבַל, הַכֹּל הִיָּה בְּכַח רַבּוֹ וְ"ל. וְנֹאף שֶׁהוּא
 זָכָה לְהַתְּעַלּוֹת בְּמִדְּרָגוֹת נוֹרָאוֹת וְנִשְׁגָּבוֹת
 בְּעַבֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזָכָה לְהַשִּׁיג הַשְּׂגוֹת
 גְּבוּהוֹת בְּתוֹרַת הַקְּדוּשָׁה, כְּאֲשֶׁר רוֹאִים בְּחַוֵּשׁ
 בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, וְהִיָּה יְכוֹל לְהִיּוֹת בְּעֶצְמוֹ
 צַדִּיק מִפְּרָסָם בְּעוֹלָם, עִם כָּל זֹאת כָּל יְמֵי חַיָּו
 קָיָם בְּשִׁלְמוֹת: "וְהָאֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ"; כִּי
 בְּזֶה גִלָּה הַכֹּחַ הַטּוֹב לְרַבּוֹ וְ"ל. וְכֵן שִׁיף דְּבַר
 זֶה בְּכָל דוֹר וְדוֹר, מִי שֶׁמִּקָּבַל תּוֹעֲלַת נוֹטוּבָה
 מִהַצַּדִּיק, תִּמְיֵד רְאוּי לֹמַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ. וְסִהְדִי

בְּמִרוּמִים, שֶׁכָּל מָה שֶׁזָּכָנִי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 לְחַדֵּשׁ בְּמִשְׁחָה יְמֵי חַיֵּי סִפְרִים רַבִּים, שֶׁנִּתְקַבְּלוּ
 מָאֵד בְּעוֹלָם בְּאִפְסָן בְּלִתֵּי רְגִיל, כִּי יֵשׁ סִפְרִים
 אֲשֶׁר יֵצְאוּ כְּבָר בְּעִשְׂרוֹת מִהַדּוֹרוֹת, אֲשֶׁר לֹא
 זָכָה לָזֶה שׁוֹם בְּעַל מְחַבֵּר בִּימֵי חַיָּו, אֲנִי יוֹדֵעַ
 שֶׁכָּל זֶה בָּא רַק מִכַּח וּזְכוּת רַבּוֹ וְ"ל וְתִלְמִידוֹ
 מוֹהֲרָנִי תַּ"ל, וְלִכְּנֵן אֲנִי רוֹשֵׁם עַל סִפְרֵי שֶׁזָּכָנִי
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "בְּנוֹי וּמִיִּסְדֵּי עַל-פִּי דְּבַרֵּי
 רַבּוֹ וְ"ל וּמוֹהֲרָנִי תַּ"ל", וְנֹאף שֶׁיֵּשׁ רִשְׁעִים
 אַרְוּרִים שְׂרוּצִים לְנַתֵּק אוֹתִי מִרַבּוֹ וְ"ל, עִם כָּל
 זֹאת מִי שֶׁבָּקִי בְּסִפְרֵי רַבּוֹ וְ"ל, יִמְצָא אֲשֶׁר כָּל
 דְּבַרֵּי בְּנוֹיִים וּמִיִּסְדִּים רַק עַל דְּבַרֵּי וְ"ל, וְעַל
 דְּבַרֵּי תִלְמִידוֹ מוֹהֲרָנִי תַּ"ל, כִּי זֶה לִי אַרְבָּעִים
 וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁאֲנִי שׁוֹתֵה בְּצִמָּא אֶת דְּבַרֵּיהֶם
 בְּשִׁקְיָה עֲצוּמָה, וְעַל-כֵּן כָּל מָה שֶׁזָּכָנִי הַקְּדוּשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא לְחַדֵּשׁ, בְּנוֹי וּמִיִּסְדֵּי עַל דְּבַרֵּיהֶם
 הַקְּדוּשִׁים. וּבְאֵמַת אֵין עוֹד דְּבַר גְּדוֹל מִזֶּה,
 שֶׁאָדָם שֶׁלְּמַד תּוֹרָה אֲצֵל רַבּוֹ, וְכֵן לְמַד אֲצֵלוֹ
 רַב חֻכְמָתוֹ, שִׁיקָיִם "וְהָאֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם
 אוֹמְרוֹ". וּמִבִּיא רְאִיָּה מְאֻסְתֵּר, שֶׁאֲמָרָה בְּשֵׁם
 מְרַדְּכִי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אֶסְתֵּר ב, כב): "וַתֹּאמֶר
 אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי", שֶׁמִּכָּאֵן לוֹמְדִים,
 "שֶׁכָּל הָאֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ מִבִּיא גְּאֻלָּה
 לְעוֹלָם"; כִּי בְּאֵמַת חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ
 (הוּבָא בְּפִי מִדְּרָשׁוֹת, מִדְּרַשׁ שְׁנִים אַחֲרֵים): לְמָה אֲמָרָה
 אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי? אֵלָּא אֲמָרָה: יוֹדֵעַת
 אֲנִי שֶׁמְרַדְּכִי הַצַּדִּיק, וּמָה שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ
 מִהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא עוֹשֶׂה, לְכָף גְּאָמַר:
 "וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי", וְאָמְרוּ
 חֻכְמִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ הוֹרֵג
 נַפְשׁוֹ, וּבְשִׁבִיל שֶׁאֲמָרָה לְמַלְךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי —
 נִמְלֵט; כִּי בְּאֵמַת הָאוֹר שֶׁל רַבּוֹ וְ"ל הוּא אוֹר
 נוֹרָא וְנִפְלָא מָאֵד, עַד שֶׁשָּׁקְשָׁה מָאֵד לְבִנְיָ-אָדָם
 לְהַשִּׁיגוֹ, וּמִזֶּה יֵצֵא שֶׁתִּלְקוּ עָלָיו, וּמִכָּל שֶׁפָּן עַל
 מוֹהֲרָנִי תַּ"ל. אֲבָל בְּזֶה שְׁלוֹקָחִים אֶת דְּבַרֵּיהֶם
 וּמְלַבִּישִׁים אוֹתָם בְּכִלִּים מִכִּלִּים שׁוֹנִים,
 וּמְקַרְבִּים אֶת זֹאת יוֹתֵר לְהַמְוִן-עַם, עַל-יְדֵי-זֶה

נמלט ממתחלקת, פי בגי' אדם מתחילים לראות ולהבין ולהשפיל את הנעם והערבות שיש בדבריו הקדושים, ומתחילים להתקרב אליו. ולכן הוא דבר גדול מאד מאד, מי שזוכה לחדש בדברי רבנו ז"ל, ולקרובם אל המון-עם, ראוי לו לומר ולהביא ז גדולה תורה, שהיא נותנת בשם אומר, ולא ינתק

עצמו ממנו, פי רק בזה תלויה הגאולה, שיתפשטו דברי רבנו ז"ל בעולם. ובאמת אמרו חכמינו הקדושים (תנחומא במדבר): אמר רבי חזקיה ורבי ירמיה בר אבא בשם רבי יוחנן: כל שאינו אומר דבר בשם אומר, עליו הפתוב אומר (משלי כב, כב): "אל תגזל דל פי דל הוא". וצריך אדם כשהוא שומע דבר, לומר אותו בשם אומר, אפלו משלישי של הלכה, ששנו רבותינו (פאה ב, ו): אמר רבי נחום הלבלר, מקבל אני מרבי מיאשא שקבל מאבא שקבל מן הזוגות שקבלו מן הזקנים הלכה למשה מסיני. ומי שאינו אומר דבר בשם אומר, עליו הפתוב אומר (שם): "אל תגזל דל". וכל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם; ממי אתה למד? מאסתר, ששמעה הדבר מפרדכי ואמרה לאחשורוש, שנאמר (אסתר ב, כב): "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי", על ידי בן זכתה שנגאלו ישראל על ידה. הוי אם שמעת דבר, הוי אומר בשם אומר. אפלו ששומעים דבר דרך פמה אנשים, עם כל זאת מצנה לומר בשם אומר, שעל ידי זה הוא מביא גאולה לעולם, ובפרט כל מה שקשור אל דבר רבנו ז"ל, צריכים לומר בשם אומר, פי הגאולה תהיה רק כשיתפשט דבר רבנו ז"ל בעולם, שהוא מגלה את אמתת מציאותו יתברך בגלוי רב ונורא מאד, ולכן כל מי שזוכה לחדש בדבריו ז"ל, עליו לומר בשם אומר, והבין למעשה.

ז גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה

לו רבו: נ"א, בישוב. בישיבה. דמרצה ישיבה מרצה חכמה. דבר אחר, תרצות נודיטור"א זלע"ז: [במיעוט שיחה. ליצנות, שחוק: בארך אפים. קשה לכעוס]: בקבלת היסורין. כדאמרינן בצרכות, אשרי הגבר אשר תסרנו יה, אימתי, זומן שחורתך תלמדנו, שהקב"ה מביא יסורין של אהבה לעוסק בה, להרבות שכרו לעולם

הזא: בעריכת שפתים. שאינו מגמגם בדברי תורה, אלא חותכן בלשון, ומוציאן צפה. דאין דברי תורה מתקיימין אלא בהולאת הפה, דכתיב כי חיים הם למוציאיהם, אל תקרי למוציאיהם, אלא למוציאיהם צפה: [בכינת הלב. בשכלות הלב. לא שמעתי מה בין זה לזה]: באימה. כדאמרינן [וגילו זרעדה, במקום שיש גילה שם תהא רעדה]: בשמוש חכמים. שדוחק ונכנס בכל מקום לשמוע דבריהן ולשמען: בדקדוק חברים. לומד צחורה: ופלפול התלמידים. שיפלפלו לפניו ויחמיהו. כדאמרינן ומתלמידי יוטר מכולם: המכיר את מקומו. שעוסק צחורה כל שעה, דמתוך כך מתקיימת תורתו צדו. מקומו קרי לטעמים ולראיות שהוא מצין בהלכה, כדאמרינן בסנהדרין כשמלימין את הדין למחר, המחייב אומר מחייב אני במקומי, אותה ראה ואותו טעם עצמו שאמרתי אמש שלא מלאמי ראה אחרת לזכות. וכן המוכה: השמח בחלקו. שאם דואג בעניינו, אינו מכין צה: סייג לדבריו. שנימוקו עמו. ומביא אמתלאות להעמיד דברי רבו לפני אדם. נחת רוח ליוצרו. שמקיים מצות, כדאמרינן, מהו ריח ניחות, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: ואינו מחזיק טובה לעצמו. שאינו נושא חן בלבו על עצמו על שהרצה תורה, שהרי לכך נוצר: ואינו מגיס לבו בלמודו. הינו שאינו מתגאה בפני הצריות. (אוהב את הצדקות לג): תוכחות. דכתיב, הוכח לחכם ויאהבן. [כל אלו המדות ראויות למחמק מן הכבוד ואין רודף אחר השכרה שנאה לידו ומחמק ממנה. ומסתגר דהכי הוה ליה למחמי, ולא רודף אחר הכבוד מחמק מן הכבוד]: ומעמידו על האמת. על צוריה של הלכה: על השלום. שאינו מיישב דין, אלא

עושה פשרה זרעו. [ומחיישב בלמוד]: ז שהיא נותנת חיים לעושיה. אוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: כי חיים הם למוצאיהם. אל תקרי למוצאיהם, אלל למוצאיהם צפה בעולם הזה: ואומר ושקוי לעצמותיך. שיהא משקה ענמומיך נקצר: **וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי חַיִּים לְעוֹשֵׂיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה)** (ד): **פִּי חַיִּים הֵם לְמֹצְאֵיהֶם**

וְאָמַר לוֹ (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן יו'): מִדּוּעַ לֹא תִלְמַד, מֵהַ תַּפְסִיד בְּזֶה? הֲלֹא תִקְבַּל עוֹלָם הַבָּא עַל הַלְמוּד. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, כְּשֶׁהַתּוֹרָה מֵרָאָה אֶתְּכֶם לְאַחַד, אִזְּ אֵינוֹ רוֹצֶה כָּלֵל עוֹלָם הַבָּא, רוֹצֶה רַק אֶת הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ. וְהֵלֵא גַם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לוֹמַד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (עֲבוּדָה וְנָה ג'): סֵדֶר הַיּוֹם שֶׁיֵּשׁ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְכוּ'. וּבַדּוֹרוֹת הַלְלוּ, בְּעוֹנוֹתֵינוּ, נִפְּל לְמוּד הַתּוֹרָה מְאֹד. וְדַע, שֶׁהַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת שֶׁלְפָנֵינוּ, דְּהֵינּוּ הַרְבֵּנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ אִז, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שׁוֹם פְּנוּת, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הָיוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת מוֹפְתִים, רַק עַל-יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי עַל-יְדֵי-זֶה כְּשֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵיזָה דְבַר — נִתְקַיֵּם כָּךְ. וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּשֵׁי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן מא): לְפַעֲמִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה מוֹפְתִים עַל-יְדֵי בְּעָלֵי הַפּוֹסְקִים, בְּבַחֲנֵינָם (דְּבָרֵי-הַיָּמִים א' טו, יב): "מִפְתִּיו וּמִשְׁפָּטֵי פִיהוּ", שֶׁעַל-יְדֵי מִשְׁפָּטֵי פִיהוּ שֶׁפּוֹסֵק שִׁיחֶיהָ כָּךְ — נַעֲשֶׂה מוֹפֵת, כִּי מִחֲמַת שְׁנֵתִקְבַּל לְבַעַל פּוֹסֵק, וְכִשְׁפּוֹסֵק בְּאִסוּר וְהֵתֵר וְכִיּוֹצֵא — מְקַבְּלִין דַּעְתּוֹ, כְּמוֹ-כֵן כְּשֶׁפּוֹסֵק בְּאֵיזָה עֲגִנָּן — מְקַבְּלִין דַּעְתּוֹ וְנַעֲשִׂין מוֹפְתִין עַל יְדוֹ. וְזֶהוּ בַּחֲנִינֵת הַמּוֹפְתִים שֶׁמְסַפְּרִים מֵהַגְּאוּנִים שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת שֶׁלְפָנֵינוּ. וְלָכֵן אִם אָדָם זוֹכֶה לְלַמֵּד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, זוֹכֶה לְחַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּלְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, וּבַפְּרָט מִי שֶׁזוֹכֶה לְחַדֵּשׁ חֲדוּשִׁים תְּדוּשִׁים בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, אִזְּ זוֹכֶה לְחַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּלְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא. וְכִמְאֲמַרְם ו"ל (יְבָמוֹת צו'): עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים סא, ה): "אֲגוּרָה כְּאֶהְלֵךְ עוֹלָמִים"; וְכִי אֶפְשֶׁר לוֹ לְאָדָם לְגוֹר בְּשָׁנֵי עוֹלָמִים? אֲלֵא אָמַר דּוֹד לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, יְהִי רְצוֹן שִׁיאָמְרוּ דְבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי: כָּל תְּלָמִיד חָכֵם שֶׁאוֹמְרִים דְבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁפְּתוּחֵי דוֹכְבוֹת בְּקִבְרָה. גִּמְצָא, כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, הָרִי זֶה יוֹרֵשׁ חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כִּי הוּא נִשְׁאָר חַי, כִּי אוֹמְרִים שְׁמוּעָה בְּשִׁמּוֹ. וְהוּא דְבַר גְּדוֹל מְאֹד לְחַדֵּשׁ חֲדוּשִׁין דְּאוֹרֵיתָא, וּבַפְּרָט חֲדוּשִׁים כְּאֵלוֹ שֶׁמְקַרְבִּים אֶת בְּנֵי-אָדָם אֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁחֲדוּשִׁים כְּאֵלוֹ עוֹשִׂים רַעַשׁ בְּשָׁמַיִם. וְכֵן מוֹבָא (הַקְּדָמָה הַזֶּה ה): רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח (יְשַׁעְיָה נא, טז): "וְאֲשִׁים דְּכַרִּי בְּפִיךָ". כִּמָּה אֵית לִיהָ לְבַר נֶשׁ לְאֲשֶׁת־דִּלָּא בְּאוֹרֵיתָא יִמְכָּא וְלִילָא. בְּגִין דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא צִיַּת לְקַלְהוֹן דְּאֵינוֹן דְּמִתְעַסְקֵי בְּאוֹרֵיתָא. וּבְכָל מְלָה דְּאֵתְחַדֵּשׁ בְּאוֹרֵיתָא עַל יְדָא דִּיהוּא דְּאֲשֶׁת־דִּלָּא בְּאוֹרֵיתָא. עֲבִיד רְקִיעָא תְּנָא. תִּנְן בְּהֵיא שְׁעָתָא דְּמְלָה דְּאוֹרֵיתָא אֶתְחַדֵּשׁת מִפּוּמִיהָ דְּבַר נֶשׁ. הֵיא מְלָה סְלָקָא וְאֶתְעַתְדַת קַמִּיהָ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גִטִּיל לְהֵיא מְלָה וְנִשְׁיָק לָהּ. וְעֵטֵר לָהּ בְּשִׁבְעִין עֶטְרִין גְּלִיפִין וּמְחַקְקִין, וּמְלָה דְּחֲכָמְתָא דְּאֶתְחַדֵּשׁתָּ, סְלָקָא וְיִתְבָּא עַל רִישָׁא דְּצַדִּיק חַי עַלְמִין, וְטָסָא מִתְּמָן וְשִׁטָּא בְּשִׁבְעִין אֶלְף עַלְמִין, וְסִלִּיקַת לְגַבִּי עֲתִיק יוֹמִין, וְכָל מַלְיָן דְּעֲתִיק יוֹמִין מַלְיָן דְּחֲכָמְתָא אֵינוֹן, בְּרַזִּין סְתִימִין עֲלָאִין. וְהֵיא מְלָה סְתִימָא דְּחֲכָמְתָא דְּאֶתְחַדֵּשׁת הַבָּא, כִּד סְלָקָא, אֶתְחַבְּרַת בְּאֵינוֹן מַלְיָן דְּעֲתִיק יוֹמִין, וְסִלְקָא וְנַחְתָּא בַּהֲדִיָּהּ. וְעֲאֵלַת בְּתַמְנִיסֵר

עלמין גניזין. (שם סד, ג): "עין לא ראתה אלהים וולתך", נפקי מתמן ושפטן ואתן מליאן ושלמין, ואתעתדו קמי עתיק יומין בההיא שעתא ארח עתיק יומין בההיא מלה. וניחא קמיה מפלא, נטיל לההיא מלה, ואעטר לה בתלת מאה ושבעין אלף עטרין, וההיא מלה טסת וסלקא ונחמא. ואתעבידא רקיעא חדא. וכן כל מלה ומלה דחכמתא אתעבדין רקיעין, קימין בקיימא שלים קמי עתיק יומין. והוא קרי לון שמים חדשים, שמים מחדשים סתימין דרזין דחכמתא עלאה. וכל אינון שאר מלין דמתחדשין, קימין קמי קדשא בריה הוא וסלקין ואתעבידו "ארצות החיים", ומתעטרין לגבי ארץ חד. ואתחדש ואתעביד כלא ארץ חדשה מההיא מלה דאתחדש באורייתא. ועל דא כתיב (ישעיה סו, כב):

וְלִכְל בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא. וְאוֹמַר (שם ג): רפאות תהי לשך ושקוי לעצמותיה. וְאוֹמַר (שם): עין חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר. וְאוֹמַר (שם א): פי לזית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיה. וְאוֹמַר (שם ד): תתן לראשך לזית חן עטרת תפארת תמגנה. וְאוֹמַר (שם ט): פי בי ירבו ימיה ויזכיפו לך שנות חיים. וְאוֹמַר (שם ג): אך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. וְאוֹמַר (שם): פי אך ימים ושנות חיים ושלום יזכיפו לך. וְאוֹמַר (שם): דרכיה דרכי נעם וכל

ואומר עין חיים היא למחזיקים בה. ועולם הצא ושמאל תאמר, לחיים הוא זוכה, אבל מי יאמר שיהיה זוכה לעושר, שהרי יש לך בני אדם הנדונין בעניות שהמות חביב להם מן החיים, לכך נאמר כי לזית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיה. איזהו דבר המביא את האדם למנוח חן בעיני האנשים, הו אומר זה ממון. ושמאל תאמר, ממון יתנו לך אבל לא יהא מכובד בין האנשים, לכך נאמר עטרת תפארת תמגנה. ושמאל תאמר, אפילו למד שלא לשמה זוכה לדברים הללו, לכך נאמר אורך ימים בימינה (שבת דף סג.). למיימיניס צה, שלומדים לשמה, יש לו אורך ימים וחיים, ואין צריך לומר עושר וכבוד. בשמאלה. למשמאיליס צה, עושר וכבוד יתנו לו, אבל לא חיים ארוכים. ושמאל תאמר לחיים ועושר זוכה אבל לא לשלום, לכך

"פי באשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני" וגו'. 'עשיתי' לא כתיב אלא 'עושה', דעביד תדיר מאינון חדושין ורזין דאורייתא. ועל דא כתיב (שם נא, טו): "ואשם דברי בפיה ובצל ידי כפיתיה, לנטע שמים וליסד ארץ". 'השמים' לא כתיב אלא 'שמים', אמר רבי אלעזר: מהו 'ובצל ידי כפיתיה', אמר ליה: בשעתא דאתמסר אורייתא למשה, אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון. עד דחפא עליה קדשא בריה הוא, והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקימא קמי קדשא בריה הוא, איהו חפי על ההיא מלה, וכסי על ההוא בר גש דלא ישתמודע לגביהו אלא קדשא בריה הוא, ולא יקנאון לגביה, עד דאתעביד מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה, הךא הוא דכתיב: "ובצל ידי כפיתיה, לנטע שמים וליסוד ארץ", מכאן דכל מלה דסתים מעינא סלקא לתועלתא עלאה, הךא הוא דכתיב (שם): "ובצל ידי כפיתיה". ואמאי אתחפי ואתפסי מעינא, בגין לתועלתא עלאה, הךא הוא דכתיב "לנטע שמים וליסוד

נאמר ושלום יוסיפו לך: ח עטרת. זה העושר: אָרֶץ, כְּמָה דֵּאֲתָמֵר "וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אֶתָּה", תפארת. זה הנוי: והבנים. ומפארת בניס אבותם: וְלֵאמֹר לְאִינוּן תִּרְעִין וּמְלִין דְּמִצְיָנִין אֵלִין עַל והכח. מפארת צמוריס כחם: והכבוד. ונגד זקניו אֵלִין, 'עֲמִי אֶתָּה', אֵל תִּקְרִי 'עֲמִי' אֶתָּה, אֵלֵא כבוד: והחכמה. דוקנים טונא איכא הכא, ומד 'עֲמִי' אֶתָּה, לְמַהֲוֵי שׁוֹתָפֵא עֲמִי, מָה אָנָּא

בְּמִלּוּלֵא דִילֵי עֲבָדִית שְׁמִים וְאַרְץ, כְּמָה דֵּאֲתָמֵר אָמֵר (תהלים לג, ו): "בְּדָבָר ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ", אוֹף הָכִי אֶתָּה, וּפְאִין אִינוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרֵיתָא, עִין שָׁם. אֲשֶׁרֵי מִי שְׁאִינוּ מְטַעָה אֶת עֲצָמוֹ, וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה יוֹמֵם וְלַיְלָה, וּמְחַדֵּשׁ חֲדוּשִׁים חֲדָשִׁים, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ לוֹ חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

ח הנוי והפח והעשר

וְהַפְּכוּד וְהַחֲכָמָה וְהַזְקָנָה וְהַשִּׁיבָה וְהַבְּנִים נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר לְעוֹלָם: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיף לְהַחֲדִיר בְּעֲצָמוֹ אֲמַתָּת מְצִיאוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, לִידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַנְדִיעַ אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדֵיו יִתְבַּרֵּךְ כָּלֵל, וּבְכָל תְּנוּעָה וְתַנוּעָה שָׁם אֵלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָא אֶת עוֹלָמוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת: כֶּתֶר, חֲכָמָה, בִּינָה, חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפָאֲרֵת, נִצְחָה, הוֹד, יְסוּד, מְלָכוּת, וְעַל יָדָם מִתְנַהֵג הָעוֹלָם. וְצָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲשֶׁר סוּד הַכֶּתֶר הוּא נַעֲלָם מֵעֵין כָּל חַי, וְזֶה מִתְחַלֵּק לְשְׁנֵי חֻלְקִים, שֶׁלֹּשׁ רֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַכֶּתֶר נִקְרָא עֲתִיק, וְהַז' תְּחַתּוֹנוֹת נִקְרָאִים אֲרִיף, חֲכָמָה בִּינָה הֵם הַמַּחֲזִין, וְהַז' סְפִירוֹת הֵם זַעִיר אֲנַפִּין וְנוֹקְבָא, וְכַפִּי שְׁאָדָם מְזַבֵּךְ אֶת עֲצָמוֹ בְּזוֹכֵף אַחַר זְכוּף, בֵּין מְאִירִים בּוֹ הַסְפִירוֹת אוֹרוֹ יִתְבַּרֵּךְ, כִּי הֵם כָּלֵם שְׁעַל יָדָם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְמַשֵּׁף אֶת אוֹרוֹ, שֶׁהֵם הַמַּחֲזִין לְהַשִּׁיג רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹת. וְלְהַפֵּךְ כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבֵּן, הוּא הוֹפֵךְ אֶת הַסְפִירוֹת, וְגוֹרָם חֲרַבֵּן סוּד שְׁבִירַת הַכָּלֵם, וְעַל-יְדֵי-זֶה אִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הָאוֹרוֹת, כִּי זֶה רַבּוּי אוֹר בְּשָׁבִילוֹ, וְאִז רַעִים וּמְרִים לוֹ הַחַיִּים, וְאִינוּ זוֹכֵה לְחַזוֹת בְּנַעֲם הַנּוֹי"ה וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ, אֵלֵא שְׁרוּי בְּעֲצָבוֹת וּבְמִרְרוֹת וּבְדַכְּאוֹן וּבְיִאוּשׁ עֲמָק, וְזֶה שְׁמַגְלָה לָנוּ הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי: "הַנּוֹי וְהַפֶּחַ וְהָעֶשֶׂר וְהַפְּכוּד וְהַחֲכָמָה וְהַזְקָנָה וְהַשִּׁיבָה וְהַבְּנִים נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר לְעוֹלָם", כִּי הֵם כְּנֶגֶד הַז' סְפִירוֹת, אִם אָדָם דְּבוֹק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וּמְזַבֵּךְ אֶת מְדוּתָיו, עַל-יְדֵי זֶה הַשְּׁבַע מַדּוֹת — "נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר לְעוֹלָם", וְלְהַפֵּךְ הַרְשָׁעִים גּוֹרְמִים שְׁיִהְיֶה רַע לָהֶם וְרַע לְעוֹלָם, וְנִקְט "וְהַבְּנִים", שְׁאֵם אָדָם זוֹכֵה וְרוֹאֶה בְּנִים חַיִּים וְקִימִים הַמִּתְנַהֲגִים בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה וְהִירָאָה וְדְבוּקִים בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְיֵשׁ לָהֶם אֶת הַשְּׁבַע מַדּוֹת הָאֵלוֹ — אֲשֶׁרֵיהֶם וְאֲשֶׁרֵי חֻלְקִים! וְאִם אֵין לָהֶם אֶת הַשְּׁבַע מַדּוֹת הָאֵלוֹ, אֵלֵא לְכַלּוֹ אֶת עֲצָמָם בְּכָל מִינֵי מַדּוֹת רַעוֹת וְתַאֲוֹת מְגַנּוֹת, עַל-יְדֵי-זֶה אוֹי לָהֶם וְאִי לְנַפְשָׁם! וְזֶה שְׁמַסִּים: "רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסְיָא:

נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: ח רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, הַנּוֹי, וְהַפֶּחַ, וְהָעֶשֶׂר, וְהַפְּכוּד, וְהַחֲכָמָה, וְהַזְקָנָה, וְהַשִּׁיבָה, וְהַבְּנִים, נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר לְעוֹלָם, שְׁנֶאֱמֵר (שם טז): עֵטְרַת תְּפָאֲרַת שִׁיבָה, בְּדַרְךְ צְדָקָה תִּמְצָא. וְאוֹמֵר (שם כ): תְּפָאֲרַת בַּחוּרִים כְּחֵם וְהַדָּר זְקִנִים שִׁיבָה. וְאוֹמֵר (שם יד): עֵטְרַת חֲכָמִים עֶשְׂרָם. וְאוֹמֵר (שם יז): עֵטְרַת זְקִנִים בְּנֵי בָנִים וְתְּפָאֲרַת בָּנִים אָבוֹתָם. וְאוֹמֵר (ישעיה כד): וְחִפְרָה הַלְּבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה כִּי מָלַךְ יֵי צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם וְנֶגְדַּד זְקִנּוֹ כְּבוֹד. רַבִּי

אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי ובבניו, ומה השבח על רבנו הקדוש? אלא חכמינו הקדושים אמרו (פתבות קד.): בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, ואמר: רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך, שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה, ולא נהייתי אפלו באצבע קטנה. ופרש רבנו איש האלקים רבי דב בער זי"ע המגיד ממעזריטש,

ששתפארותו היתה, שלא נהייתי אפלו באצבע קטנה, הינו באבר הברית הנקרא אצבע, כמאמרם ו"ל (פסחים קיב:): אין כל האצבעות שוות, שלא

שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי ובבניו:

אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי

נהנה משום דבר של הכלי העולם הזה, ואחז בשלמות בקדשת הברית, ועל-ידי-זה זכה לקדש את השבע מדות. ובניו היו קדושים וטהורים, כי אם האב מקדש ומטהר את עצמו בקדשת הזווג, על-ידי-זה מוליד בנים קדושים. וכן אמרו חכמינו הקדושים (שבת קיח:): ואמרו ליה לרבי: מאי טעמא קראו לך רבנו הקדוש? אמר להו, מימי לא נסתפלתי במילה שלי, ברבי מילתא אחריתי הנה ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו. נמצא, שאחז בשלמות בקדשת הברית; ועל-כן אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי, כי זכך את השבע מדות בשלמות. וזה שאמר "ובבניו", כי אם האב קדוש בקדשת הברית, גם הילדים שנולדים הם קדושים וטהורים. וכזה יובן מה שהזכיר מקדם: "והבנים", הינו השבע מדות שיש לצדיקים, יש גם לבניהם. ולכן "נאה לצדיקים ונאה לעולם", והבן למעשה.

ט פעם אחת הייתי מהלך בדרך: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר האדם צריך להרגיל את עצמו תמיד לחשב ממנו יתברך, אפלו כשהולך בדרך, עליו ליחד יחודים קדושים, שזה סוד דר"ף, המובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן ו'): דר"ף עולה שתי פעמים בק"י, שהוא הני"ה אלהיים, שאדם הולך על דר"ף זה, דהינו שיש לו שתי הבקיאיות: בק"י ברצוא, בק"י בשוב, אז הולך על דר"ף התשובה; הינו שאדם צריך להתחזק אפלו כשעולה תמיד מעלה מעלה, ונדמה לו שהשיג כבר רוחניות אלקות, צריך שתהיה לו בקיאיות גדולה, שאסור לו לעמד באותה מדרגה, אלא יעלה מעלה מעלה, כי עדין אינו יודע כלל. ועל זה צריכים בקיאיות עצומה, כי לפעמים אדם עולה מעלה מעלה, ומשיג רוחניות חיות אלקות, וכבר רואה מכל דבר את עצם אלקותו יתברך, ושומע כרוזים עליונים, ונדמה לו שהגיע כבר אל תכלית המדרגה העליונה, דיקא אז הוא יכול להתרחק, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן פב), שמרבויו האור מסנוור לו העינים, עד שאז מתרחק. ולכן גם כשהוא מגיע אל רצוא — בטול אל האין סוף ברון הוא, צריך שיהיה בק"י, שהוא הני"ה אלהיים. וכן כשעדין רחוק הוא לגמרי, ושורה בעמקא דתהומא רבא ובנאות, רחמנא לישזבן, אסור לו להתיאש בשום פנים ואפן, אלא לידע שאין שום יאוש בעולם כלל, באשר גלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן עח): אין דבר כזה להתיאש, כי תמיד יכולים למצא את הקדוש-ברוך-הוא אפלו במדרגות הכי גמוכות, שזה סוד בק"י בשוב, הני"ה אלהיים, לא להתיאש במצבים הכי גרועים, בין שהולך לו טוב, בין שהולך לו ההפך מהטוב, אסור לו להתיאש בשום פנים ואפן, כי תמיד יכולים למצא את הבורא יתברך שמו, בסוד (תהלים קלט, ח): "אם אספך שמים שם אתה, ואציעה שאול הנח", וזה שמגלה לנו התנא רבי

יוסי בן קסמא: "פעם אחת הייתי מהלך בדרך, בדרך דיקא, שהוא סוד התשובה, ופגע בי אדם אחד; שזה סוד אדם היושב על הפסא, שזוכים דיקא על ידי הבקיאיות: בק"י ברצוא ובק"י בשוב, שאז כל הבקיא נכנעת תחתיו, והוא נכלל באדם העליון, ורואה איה שכל הבקיא נכלה היא פסוי לאלקותו יתברך. וזה "ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום"; פי כשאדם דבוק בו יתברך שוקרא שלום, כמאמרם ו"ל (שבת י): שמו של הקדוש-ברוך הוא שלום; ולכן כשבר ישראל דבוק בחי החיים בו יתברך הנקרא שלום, הוא תמיד מקבל שלום מאחרים ונותן שלום לאחרים, שזה עקר השלמות, שאמרו חכמינו הקדושים (עקצין ג): לא מצא הקדוש-ברוך הוא קלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר:

לו שלום. אמר לי, רבי, מאיזה מקום אתה. אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי, רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו, בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר (משלי ו): בהתהלכה תנחה

"הנ"ה עז לעמו יתן הנ"ה יברך את עמו בשלום"; ועל-כן כשאדם דבוק בחי החיים בו יתברך, הוא תמיד נותן שלום לכל אחד, ומקבל שלום מכל אחד, שזה הסימן היפה ביותר של עם ישראל, שלא נתן שלום אלא לעם ישראל. עד כדי כך שאומרים חכמינו הקדושים (במדבר ובה, פרשה יב, סימן א): לא ברא הקדוש-ברוך הוא את העולם, אלא על מנת שיהיה שלום בין הבקיאיות, וכל הבקיא נכלה לא נבראה אלא בשביל ישראל.

אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה: הינו זה שנתן לו שלום שאלו: מאיזה מקום אתה, פי מקום הוא שמו יתברך, פי הנ"ה בהקאה י פעם י, ה' פעם ה, ו' פעם ו, ה' פעם ה' — עולה מקום, פי הוא רצה לברר אצל התנא, איה זוכים למצא את מקומו של עולם, שהוא הקדוש-ברוך הוא? ענה ואמר לו: "מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני"; פי טבע של אדם שגמשה אחר חכריו, כמובא בדברי הרמב"ם ו"ל (פרק ו' מהלכות דעות, הלכה א): דרך בריתו של אדם להיות גמשה בדעותיו ובמעשיו אחר רציו וחכריו, ונהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשה, כדי שלא ילמד ממעשיהם. "אמר לי: רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו; והנראה, שבמקומו לא היו שום תלמידי חכמים ואנשי מעשה. ולכן רצה שיבוא לגור ביניהם, והבטיח לו הון תועפות, ונאני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות"; פי הוא חשב שיוכל לשדל אותו בכסף ובשירות. "אמרתי לו: בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר (משלי ו, כב): בהתהלכה תנחה אתך בשכבה עליה והקיצות היא

תְּשִׁיחָךְ; בְּהִתְהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אִתְּךָ — בְּעוֹלָם מַנִּייהוּ לֹזֵה שְׁקֵנָה חֲכָמָה: ט לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב.
 הַזֶּהָב, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ — בְּקָבֶר, וְהַקִּיצוֹת פִּירוּט, לִשְׁנֹמוּ וּלְכַזְדוֹ, שְׁנֹמֵר מֵלֵא כֹל הָאֶרֶץ כְּזוֹדוֹ:
 הִיא תְּשִׁיחָךְ — לְעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן פְּתוּב בְּסֵפֶר י' חֲמֹשֶׁה קִנְיָנִים קָנָה הַקַּב"ה וכו'. ה' קִנְיֵי
 תְּהָלִים עַל-יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (תְּהָלִים קִיט, עב): רֹאשִׁית דְּרָכּוֹ. שְׁנֵי אֲחֵיהֶם קוֹדֵם הָעוֹלָם, מִפְּנֵי

אִתְּךָ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךְ.
 בְּהִתְהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אִתְּךָ, בְּעוֹלָם הַזֶּהָב. בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר
 עָלֶיךָ, בְּקָבֶר. וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךְ, לְעוֹלָם הַבָּא.
 וְכֵן פְּתוּב בְּסֵפֶר תְּהָלִים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
 (תְּהָלִים קִיט): טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף.
 וְאוֹמֵר (תְּגִי ב): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם יִי צְבָאוֹת:
 י' חֲמֹשֶׁה קִנְיָנִים קָנָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי
 זָהָב וְכֶסֶף, וְאוֹמֵר (תְּגִי ב,
 ח): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב
 נָאִם יִי צְבָאוֹת"; כִּי מֵה
 גִּשְׁאָר מִהָאָדָם? רַק
 הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵךְ, כִּי
 בְּשִׂאֲדָם זוֹכָה וְלוֹמֵד
 הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא
 חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל-יְדֵי-זֶה
 נִדְבָק בְּאֵיזֶן סוּף בְּרוּךְ

הוא, וּבְשִׁמְקֵים אֵת הַמְצוּוֹת, גְּזוּדָכֵים רַמ"ח אֵיבָרָיו וְשִׁס"ה גִּידָיו, וְנִשְׁפַּע בָּהֶם אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי
 הֵם נִעְשִׂים כְּלִים לְקַבֵּל בָּהֶם אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הֵרַמ"ח אֵיבָרִים הֵם כְּנִגְדֵי רַמ"ח מְצוּוֹת עֲשֵׂה
 וְשִׁס"ה גִּידִים הֵם כְּנִגְדֵי שִׁס"ה מְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְלִכֵּן אִם אָדָם מְקִים אֵת הַמְצוּוֹת שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עַל-יְדֵי-זֶה מְזַדְּכֵים לוֹ הָאֵיבָרִים וְהַגִּידִים, וְנִעְשִׂים כְּלִים לְקַבֵּל בָּהֶם אוֹרוֹ
 יִתְבָּרַךְ, וְאֵז לֹא מִסְתַּוֵּבב בְּן-אָדָם בְּזֵה הָעוֹלָם, אֲלֵא רוֹחֲנִיּוֹת אֱלֻקוֹת. וְדָבָר זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר
 לְבִנְי-אָדָם, כִּי כָל זְמַן שִׂאֲדָם נִמְצָא בְּגוּף גִּשְׁמִי וְחֲמָרִי וְאֵינוֹ מְזַכֵּךְ, לֹא יָכוֹל לְהִבִּין דְּבָרִים כְּאֵלוֹ.
 וְלִכֵּן אֵין לְבִנְי-אָדָם שׁוֹם הַשְּׂגָה בְּצַדִּיק שֶׁהוּא כְּלוֹ רוֹחֲנִי, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֵין לְאָדָם שׁוֹם הַשְּׂגָה
 בְּאֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלִכֵּן אָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מִזְהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן נב): כִּמוֹ שֵׁשׁ קִשְׁיוֹת עַל
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּף יֵשׁ קִשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיקִים, כִּי אָדָם הוּא מִגְּבֹל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִבִּין רוֹחֲנִיּוֹת,
 וְלִכֵּן עוֹלוֹת עַל לְבוֹ קִשְׁיוֹת — הֵן עַל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְהֵן עַל הַצַּדִּיקִים הַנִּקְלָלִים בּוֹ. אֲבָל
 תִּכְף-וּמִיד בְּשִׂאֲדָם מְזַכֵּךְ אֵת עֲצָמוֹ עַל-יְדֵי קִיּוֹם כָּל הַמְצוּוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הוּא נִעְשֵׂה
 כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אוֹרוֹת רוֹחֲנִיִּים, וְאֵז כְּבָר אֵין הַפְּרָשׁ אֲלֵא בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְעוֹלָם הַבָּא, כִּי נִעְשֵׂה
 כְּלוֹ רוֹחֲנִי. וְלִכֵּן אָמַר הַתַּנָּא רַבִּי יוֹסִי בֶן קַסְמָא: "אִם אַתָּה נוֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וְאַבְנֵים טוֹבוֹת
 וּמְרַגְלִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, אֵינִי דָר אֲלֵא בְּמָקוֹם תּוֹרָה, לְפִי שֶׁבִשְׂעַת פְּטִירְתּוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלֻיָּן לוֹ
 לְאָדָם לֹא כֶּסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת אֲלֵא תּוֹרָה וּמְעִשִׂים טוֹבִים בְּלָבָד"; כִּי מֵה
 שִׂאֲדָם עוֹשֶׂה בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ, בְּזֵה יַעֲלֶה לְמַעְלָה לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, אִם אָדָם מְתַמִּיד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה
 הַקְּדוּשָׁה בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ, וּמְקִים אֵת הַמְצוּוֹת, וְנִעְשֵׂה כְּלִי לְהִמְשִׁיךְ בּוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל-יְדֵי-זֶה
 מִמְשִׁיךְ כְּבָר עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין הַפְּרָשׁ אֲצֻלוֹ בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְעוֹלָם הַבָּא. אֲשֶׁרִי מִי
 שְׁזוֹכָה לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוֹל כְּזֵה, שֶׁהוּא בְּטֹל וּמִבְטָל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין הַבְּדֵל אֲצֻלוֹ בֵּין
 קֵדָם הַבְּרִיאָה לְאַחַר הַבְּרִיאָה, אֲשֶׁר אָמַר רַבֵּנוּ ו"ל (לְקוּטִי-מִזְהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן נא), שֶׁזֶה עֵקֶר הַתַּכְלִית

— לְקַשֵּׁר אַחַר הַבְּרִיאָה לְקֵדָם הַבְּרִיאָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

י' חֲמֹשֶׁה קִנְיָנִים קָנָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֶלְמָלִי
 הַחֲמֹשֶׁה קִנְיָנִים הָאֵלוֹ לֹא הָיָה הָעוֹלָם מְתַקֵּים כָּלָל. כִּי תוֹרָה — בָּהּ הִסְתַּכַּל וּבָרָא אֵת עוֹלָמוֹ,

שכשעלה במחשבה לפניו לזרוח את עולמו [אמר יתקיים] העולם כשזיל התורה: שמים וארץ קנין אחד. שהם עמודים של עולם, שנאמר כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדוס רגלי, נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ, שנאמר מלאה הארץ קנין, מה להלן שמים וארץ אף כאן שמים וארץ, וכתיב קנין וכו': אברהם קנין אחד מנין. שזראו הקב"ה לכך להיות קנינו של עולם ויתקיים כשזילו, שנאמר ויזרכו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון, ולמה, כשזיל שהוא קונה שמים וארץ, כשזילו העולם מתקיים, לפי שהוא קירב את הזריות תחת כנפי השכינה והחזירן למוטב, ואמר להן דברים הנוכחין: ישראל קנין אחד. שנאמר עם זו קנית, ומנין שהעולם מתקיים כשזילן, שנאמר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפני צם, שהם עיקר אדירים של ארץ: מקדש ה' כוננו ידיך. עדיין לא מנינו קנין. אלא מפני שנאמר כאן מקדש. ולהלן הוא אומר ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו, מה כאן מקדש בקנין, אף להלן מקדש בקנין. וכמה גמגום יש בדבר. ולפי הענין

שמים וארץ הם הבריאה, אברהם גלה את אלקותו יתברך לכל העולם פלו, ישראל — בשבילם גברא העולם, פדי שיזכו להפירו יתברך, בית המקדש — משם יצא האור לכל העולם פלו. ויש בזה רזין וסתרי גסטרות מהחמשה פרצופין: אריף אנפין, אבא ואמא, זעיר ונוקבא. ומביא ראיות מפסוקים דרוש וקבלת שְׂכָר, והבן למעשה.

בְּעוֹלָמוֹ, וְאֵלֹהֵי הַן, תּוֹרַת קִנְיָן אֶחָד, שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד, אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד, יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד. תּוֹרַת קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינ, דְּכָתִיב (מְשָׁלִי ח): יְיָ קִנְיָן רֵאשִׁית דְּרַבּוֹ, קָדָם מִפְּעֻלָּיו מֵאָז. שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינ, דְּכָתִיב (יִשְׁעִיָה סו): כֹּה אָמַר יְיָ הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי, אֵי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קד): מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ, כָּל־מִן בְּחֻכְמָה עָשִׂיתָהּ, מִלְּאָה הָאָרֶץ קִנְיָנִיךָ. אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינ, דְּכָתִיב (בְּרֵאשִׁית יד): וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר, בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינ, דְּכָתִיב (שְׁמוֹת טו): עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנִּיתָ. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים טז): לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר בְּאָרֶץ הַמָּה, וְאֲדִירֵי כָּל חִפְצֵי בָם. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינ, דְּכָתִיב (שְׁמוֹת טו): מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יְדִיךָ. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים עח): וַיְבִיאֵם אֶל גְּבוּל קִדְשׁוֹ, הֵר זֶה קִנְתָּה יְמֵינוּ:

יא כָּל מַה שֶּׁבְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא נִרְאָה צַעֲיֵי שֶׁהַזְּרִיחָהּ לֹא נִכְחַזָּה כְּתַקְנָה, שֶׁהָרִי בְּמַסַּכַּת פְּסָחִים צִפְרָק הֵאשָׁה, לֹא שֵׁנִינֵנו אֲלֵא תוֹרָה וְשָׁמַיִם וְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִבִּיאַת רֵאִיָּה לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ מֵאוֹתוֹ הַפְּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲזַרְתָּם קוֹנֵה שָׁמַיִם וְאָרֶץ: יא אֲלֵא לְכַבּוּדוֹ. לְשַׁנּוּ:

ברוך-הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו: רבי חנניא בן עקשיא אומר וכו'. לא אמר למילתיה צריך שתדע, אהובי, בני! שהקדוש-ברוך-הוא גבי מסכת אבות, אלא במסכת מכות זאלו הן הלוקין. ברא את כל הבריאה מרום גבהי האצילות עד תכלית גשמיות העשיה אלא לכבודו, שנונה להפירו ותברך, שזה מה

על האגדה, דאמר מר (סוטה מט.) [עולם אמאי קא מיקיים, אקדושה דסידרא] ויהא שמייה רבא דאגדתא. ונקראו אלו פרקי אבות, מפני שנסדרו הנה דברי אבות הראשונים שקבלו את התורה זה מזה, כגון משה ויהושע והזקנים זה מזה עד אנשי כנסת הגדולה ושמואל והלל ורבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו. והודיענו רבי איך היו מעשיהם נכונים והיו מזהירים לאנשי דורם ומדריכים אותם בדרך ישרה. כמו כן ראוי לכל חכם להזהיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה:

בְּרָאוּ אֶלָּא לְכַבּוֹדוֹ, שְׁנֵאמַר (ישעיה מג), כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבּוֹדִי בְּרָאתִיו, יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו. וְאָמַר (שמות טו): יי' יִמְלֹךְ לְעַלְמֵי וָעַד:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקֻשְׁיָא אָמַר, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶן הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנֵאמַר (ישעיה מב): יי' חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָּוִיר:

”שְׁנֵאמַר (ישעיה מג, ז): כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי, זֶה שֵׁם הַנְּיָה בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, אֲשֶׁר בּוֹ מְרַמְזִים הַד' עוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יִצִּירָה, עֲשִׂיָה, ”וְלְכַבּוֹדִי” זֶה עֲצֵם הָאֲצִילוֹת, שְׁשֵׁם גְלוּי כְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, נִגְדָּ אוֹת יי' שֵׁל שֵׁם הַנְּיָה בְרוּךְ הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי הָאֲצִילוֹת הוּא כְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שְׁנֵאמַר (במדבר טו, יט): ”וַיִּרְא כְבוֹד הַנְּיָה”ה; ”בְּרָאתִיו” זֶה עוֹלָם

הבריאה, ששם נשמות הצדיקים, כסא הכבוד של הקדוש-ברוך-הוא, נגד אות ה' ראשונה של שם הני"ה ברוך הוא יתברך שמו. ”יצרתיו” זה עולם היצירה, ששם המלאכים, חיות הקדש, משרתיו עושי רצונו יתברך, נגד אות ו' של שם הני"ה ברוך הוא יתברך שמו. ”אף עשיתיו” זה עולם העשיה הגשמי והחמרי, ששם מדור הקלפות, האף והחכימה נגד אות ה' אחרונה של שם הני"ה ברוך הוא יתברך שמו, והתכלית היא — להגביה את עולם העשיה אל העולמות העליונים, כדי לגלות אשר (שמות טו, יח): ”הניה ימלוך לעלם ועד”, והבן למעשה.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא בסוף פרק 'אלו הלוקין' (מכות כג:). ויש לומר הטעם, למה גזמרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? מפרש מוהרנ"ת ו"ל (לקוטי-הלכות דגים, הלכה ד', אות ג'), כי באמת זאת העבודה הגבוהה של גדולי הצדיקים האמתיים, שעובדין את השם יתברך בכל דבר, בכל תנועה ותנועה, אפילו בעסקי הרה ארץ, כגון: באכילה ושתיה ושיחה ובכל הדברים שבעולם, כל זה הוא בבחינת 'גדיל תורה ויאדיר'. וזה מה שמסיימים אחר כל פרק מפרקי אבות את המשנה "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב, כא): 'ה' חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר'; כי ראיתי בספרים קשיה של הבל הנמשכת מההולכים על-פי דרכי המחקרים, שקשה להם למה הרבה השם יתברך כל-כך תורה ומצוות שקשה לקימן, כי לפי דעתם המשבשת היתה יותר זכות להם, אם היו מעטות המצוות. אבל באמת הבל יפצה

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נו, סִימָן ט): אֵין דּוֹר שְׂאִין בּוֹ פְּאָבְרָהֶם וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (תְּנָא דְבֵי אֱלִיהוּ רַבָּה, פָּרָק כה): חֲיִב כָּל אָדָם לֹאמַר, מְתִי יִגְיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אָבוֹתַי; וְעַל-כֵּן בְּאֵמַת מְצִינוּ גַם בְּדוֹרוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲמַתִּים, שֶׁהִיוּ גְדוֹלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד, שֶׁהִיוּ עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, וְיָדְעוּ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם בְּכָל עֶסְקֵי חַל, כְּמִפְּרָסָם מִהַמַּעֲשִׂוֹת שֶׁמִּסְפָּרִין מִהַצְדִּיקִים הָאֲמַתִּים שֶׁהִיוּ בְּדוֹרוֹת הַלְלוּ מֵימֹת אִישׁ אֱלָקִים הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב הַקְדוּשׁ זי"ע עַד הַנְּהָ. וְעַל-כֵּן בְּנֻדְאֵי הִיא טוֹבָה גְדוֹלָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַרְבֵּה לָנוּ תוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי מֵאַחַר שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְזָכוֹת לְטוֹב הַגְּנוּז בְּאֵמַת, שֶׁהוּא עֶקֶר הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם עַל-יְדֵי שְׁנֵהִיָּה מְזַכְּכִים לְגַמְרֵי בְּתֵכֵלִית הַקְדָּשָׁה מִכָּל הַתְּאֻוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. עַל-כֵּן בְּנֻדְאֵי הִיא טוֹבָה גְדוֹלָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לָנוּ תוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּדֵי שְׁיִהְיֶה לָנוּ פֶתַח עַל-יְדֵי-זֶה לְהַתְּעוֹרֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ קְדָשָׁה גְדוֹלָה עַל-יְדֵי רַבּוּי הַתוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַד שְׁנִזְכֶּה גַם-כֵּן לְהִיֹּת מְזַכְּכִים לְגַמְרֵי, כְּדֵי שְׁנִזְכֶּה לְהַתְּכֵלִית הָאֲמַתִּית לְאוֹר הַגְּנוּז, שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְהַגִּיעַ אֵלָיו, כִּי אִם עַל-יְדֵי רַבּוּי תוֹרָה וּמִצְוֹת. וְאֶפְלוּ מִי שְׂאִינוּ זוֹכֵה לְהַתְּגַבֵּר עַל יִצְרוֹ וּלְקַיֵּם אֶת כָּל הַתוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, הוּא גַם-כֵּן טוֹבָה בְּעִבּוּרוֹ, מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לָנוּ תוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי עַל-יְדֵי רַבּוּי הַתוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מְקַיֵּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אִיזוּ מִצְוָה, וְעוֹסֵק בְּאִיזָה עֲנָן בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה נו): אֶפְלוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּאִים מִצְוֹת כְּרַמּוֹן; וְכָל זֶה מִחֲמַת רַבּוּי הַמִּצְוֹת דִּיקָא, וְעַל-יְדֵי אֱלוֹ הַמִּצְוֹת שְׂזָכָה כָּל אֶחָד לְקַיֵּם, אֶפְלוּ הַגְּרוּעַ שֶׁבְּגְרוּעִים, עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה לְהִזְדַּבֵּק בְּנֻדְאֵי עוֹד בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ. כִּי עַל-יְדֵי הַקְדָּשָׁה שֶׁל רַבּוּי הַמִּצְוֹת שֶׁמְקַיֵּם אֶפְלוּ הַפְּחוּת שֶׁבְּפְחוּתִים, עַל-יְדֵי-זֶה אֵין הַקְדָּשָׁה מְנַחֵת אוֹתָם לְהַשְׁתַּקֵּעַ בְּטַמְאָתָם

פִּיהֶם; כִּי בְּאֵמַת עֶקֶר הַתְּכֵלִית שְׂזָכָרָה הָאָדָם בְּשִׁבְלָה הוּא, שְׂזִנְכָה לְהִיֹּת וְיָ וְצַח וְנָקִי וְקְדוּשׁ לְגַמְרֵי מִכָּל הַתְּאֻוֹת, שֶׁיִּשְׁבֵּר כָּל הַתְּאֻוֹת כְּלִי-כֶף, עַד שֶׁלֹּא יִשְׂאָר בּוֹ שׁוּם צַד רְשִׁימָה מִשׁוּם תְּאֻוָּה אֶפְלוּ שֶׁל הַתֵּר, וְזֶה אֵי אֲפָשֶׁר לְזָכוֹת, כִּי אִם עַל-יְדֵי הַתוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְעַל-כֵּן הַרְבֵּה לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תוֹרָה וּמִצְוֹת הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁעַל-יְדֵי רַבּוּי הַתוֹרָה וְהַמִּצְוֹת נִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ קְדָשָׁה גְבוּהָה כְּלִי-כֶף, עַד שְׁנִזְכֶּה לְקַדֵּשׁ עַצְמָנוּ גַם בְּמַתָּר לָנוּ, עַד שְׁנִזְכֶּה לְהִיֹּת זְכִיִּים וְנִקְיִים לְגַמְרֵי מִכָּל הַתְּאֻוֹת. וְזֶה גַם-כֵּן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִסְפָּרֵת לָנוּ סְפוּרִים הַרְבֵּה, אֲשֶׁר בֵּהֶם מְלַבְּשִׁים סוּדוֹת נוֹרָאִים וְרִזְוִין עַל-אֵין וְכוּ'. כָּל זֶה לְהַרְאוֹת לָנוּ, שֶׁגַּם בְּכָל הַסְּפוּרִים וּבְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם מְלַבְּשֵׁת בֵּהֶם תוֹרָה וְקְדָשָׁה גְבוּהָה מְאֹד, כְּגוֹן, שֶׁהַתוֹרָה מִסְפָּרֵת לָנוּ מַעֲשֵׂה הָאָבוֹת, שֶׁחִפְרוּ בְּאֵרוֹת מַיִם, וְכֵן מַעֲשֵׂה יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁרָעָה צֶאֱזָן, וְהַצִּיג אֶת הַמְּקֻלוֹת בְּרֵהֻטִים וְכוּ', וּמֵאַרְכַּת הַרְבֵּה בְּסְפוּרִים אֱלוֹ, הַכָּל לְגַלוֹת לָנוּ גְדֻלַּת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְגְדֻלַּת הָאָבוֹת הַקְדוּשִׁים, שֶׁהִיוּ יְכוּלִּין לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעִבּוּדוֹת נוֹרָאוֹת עַל-יְדֵי כָּל עֶסְקֵי חַל, עַל-יְדֵי חֲפִירוֹת בְּאֵרוֹת וְעֲנָן הַמְּקֻלוֹת וְכוּ'. וְכָל זֶה מִחֲמַת שְׂזָכָרָה גּוֹפֵם בְּתֵכֵלִית הַקְדָּשָׁה וְהַזְכּוּרָה כְּלִי-כֶף, עַד שֶׁגַּם כָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הֵזָה שֶׁעֲסָקוּ בֵּהֶם, הַכָּל הִיָּה בְּקְדָשָׁה נִפְלְאוֹה כְּלִי-כֶף, עַד שֶׁזָּכָר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם בֵּהֶם בְּעִבּוּדוֹת נִפְלְאוֹת, פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת בְּעֶסְקֵי הָעוֹלָם הֵזָה דִּיקָא, כִּי קִשְׁרוּ אֶת כָּל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעוֹלָם הֵזָה אֶל רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה לָהֶם שֶׁהַכָּל אֱלֻקוֹת, כִּי כָּל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲנִינֵינוּ זֶה לְכוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא. וְכָל זֶה לְהַעִיר אֲזַנֵּינוּ וּלְבַנּוֹ, שֶׁגַּם אֲנַחְנוּ נִקְדָּשׁ וְנִטְהַר עַצְמָנוּ גַם בְּעִבּוּדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְכָל עֶסְקֵי חַל, כְּדֵי שְׁנִזְכֶּה אֲנַחְנוּ גַם-כֵּן לְזָכוֹת לְכָל זֶה, כִּי הַבְּחִינָה חֲפִשִׁית בְּכָל דּוֹר, וְכָל אָדָם יְכוּל לְזָכוֹת לְזֶה,

ברוך-הוא תורה ומצוות, שכל אחד יזכה לכל הפחות לקיים בימי חייו איזו מצוה, או שמע פעם איזה למוד התורה הקדושה, שדבר זה יזכה אותו וישאר ממנו משהו. ולכן כשבר ישראל מסיים פרק מפרקי מדות אבות האמה, שהם התנאים הקדושים, ויכול לפל בדעתו כאלו אבד מנוס ותקנה ממנו, ואיך יזכה פעם להגיע לזכוה מדותיו, מאחר שהוא מכיר את מקומו? על זה מסיימים את המשנה הזו, שלא יתיאש, כי בודאי יש אצל כל אחד ואחד איזו נקדה טובה מאיזה למוד תורה או קיום איזו מצוה, אשר זה יזכה אותו, ויגיע גם-כן אל תכליתו הנצחית, והבן למעשה.

ובתאונתם שנפלו בה, ומעוררתם לתשובה בכל פעם, שעל-ידי-זה יכול לזכות לשוב בתשובה שלמה להשם יתברך, כמו שפבר נמצאו הרבה בעלי תשובה בעולם, אשרי להם; ואפלו אם, חס ושלום, לא יזכה לתשובה בחייו, חס ושלום, אף-על-פי-כן סוף כל סוף יזדעף בודאי. ועקר הזכרה שלו יהיה על-ידי איזה דבר מצוה וטוב שחטף בעולם הזה, על-ידי שיש הרבה תורה ומצוות, פי איך שהוא כל בר ישראל יש בו איזו נקדה של איזו מצוה שעשה בחייו. ואפלו הגרוע שבגרועים, ואפלו הרשע גמור, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רפב); ולכן הרבה הקדוש-

הספר הקדוש הזה נדפס
 לעילוי נשמת
הגאון הצדיק
רבי מנחם זאב זי"ע
 בן הגאון הקדוש
 רבי אלכסנדר זי שא הי"ד
 נפטר ד' תשרי ה'תשס"ג
 ת.נ.צ.ב.ה.

הספר הקדוש הזה נדפס
 לעילוי נשמת
הרבנית הצדקת
מרת מלכה ע"ה
 בת הגאון הצדיק
 רבי חיים שלמה ז"ל
 נפטר ח' חשוון תש"ן
 ת.נ.צ.ב.ה.

וַיִּגְעוּ: ז אַתָּה סֵתֵר לִי¹, מִצַּר תִּצְרֵנִי, רָנִי פִּלְט תְּסוּבְּבֵנִי
 סָלָה: ח אֲשַׁכִּילָךְ, וְאֹרֶךְ בְּדָרְךָ זֶה תִּלְךָ, אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינֵי: ט אֵל
 תִּהְיוּ כְּסוּס, כְּפָרָד, אִין הָבִין, בְּמַתְג וְרָסֵן עֲדִיו לְבָלוּס, בַּל קָרֵב
 אֵלֶיךָ: ירְבִים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע, וְהַבּוֹטֵחַ בִּיהוָה חֶסֶד יְסוּבְּבֵנוּ: יא
 שְׂמַחוּ בִיהוָה, וְגִילוּ צְדִיקִים, וְהִרְנִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב:

מא

א לִמְנַעַח מִזְמוֹר לְדָוִד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם רָעָה יִמְלִיטְהוּ
 יְהוָה: ג יְהוָה יִשְׁמְרֵהוּ וַיְחַיֶּהוּ, וְאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ, וְאֵל תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ
 אֹיְבָיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל עָרֶשׁ דָּוִי, כָּל מִשְׁכָּבוֹ הִפְכֹת
 בְּחַלְיוֹ: ה אֲנִי אֶמְרָתִי, יְהוָה חֲנֻנִי, רַפָּאָה נַפְשִׁי כִי חָטָאתִי
 לָךְ: ו אֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי, מָתִי יָמוּת וְאֶבֶד שְׁמוֹ: ז וְאִם בָּא
 לְרֵאוֹת, שְׂוֹא יִדְבֵר, לְבוֹ יִקְבֹּץ אָוֶן לוֹ, יֵצֵא לַחוּץ יִדְבֵר: ח יַחַד עָלִי
 יִתְלַחֲשׁוּ כָּל שֹׁנְאֵי, עָלִי יִחְשְׁבוּ רָעָה לִי: ט דְּבַר בְּלִיעֵל יַעֲזוֹק בּוֹ,
 וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לָקוּם: י גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי, אֲשֶׁר בָּטַחְתִּי בּוֹ
 אוֹכַל לַחֲמִי, הִגְדִּיל עָלַי עֵקֵב: יא וְאַתָּה יְהוָה, חֲנֻנִי וְהַקִּימֵנִי,
 וְאַשְׁלֶמְהָ לָּהֶם: יב בְּזֹאת יִדְעֵתִי כִי חִפְצָתָ בִּי, כִּי לֹא יִרְיַע אֹיְבֵי
 עָלַי: יג וְאֲנִי בְּתַמִּי תַמְכֹתָ בִּי, וַתַּצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם: יד בְּרוּךְ
 יְהוָה, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

¹ כַּאֲן צְרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט. (עֵינֵן בְּלִקוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' סִימָן רי"ג).

אָרְבוּ לְנַפְשֵׁי, יְגִירוּ עָלַי עֲזִים, לֹא פִשְׁעֵי וְלֹא חַטָּאתַי יְהוֹזֵה: הַ בְּלִי
 עֹז, יִרְוּעוֹן וַיְכַוְנֵנוּ, עוֹרָה לְקִרְאתִי וּרְאָה: וּוְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים
 עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַקִּיצָה לְפָקֵד כָּל הַגּוֹיִם, אֶל תַּחֵן כָּל בְּגֵדֵי
 אֶזְרִי סֵלָה: זִישׁוּבוּ לְעֶרֶב, יִהְיֶמוּ כִכְלָב, וַיִּסּוּבּוּ עִיר: חַ הִנֵּה יִבְיַעוֹן
 בְּפִיָּהֶם, חֲרָבוֹת בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם, כִּי מִי שָׁמַע: טוֹאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק
 לְמוֹ, תִלְעַג לְכָל גּוֹיִם: י עֹז, אֱלֹיךָ אֲשַׁמְרָה, כִּי אֱלֹהִים
 מִשְׁגָּבִי: יא אֱלֹהֵי חֲסֵדִי, יִקְדַּמְנִי, אֱלֹהִים יִרְאֵנִי בְשִׁרְרֵי: יב אֶל
 תִּהְרַגְם פֶּן יִשְׁכַּחוּ עַמִּי, הִנֵּיעַמוּ בְּחִילְךָ, וְהוֹרִידְמוּ, מִגִּנּוֹן
 אֲדָנִי: יג חַטָּאת פִּימוּ, דְּבַר שִׁפְתֵימוּ, וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם, וּמֵאֲלֹהֵי וּמִכַּחַשׁ
 יִסְפְּרוּ: יד כִּלְה בַחֲמָה, כִּלְה, וַאֲיַנְמוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אֱלֹהִים מִשְׁל בְּיַעֲקֹב
 לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סֵלָה: טו וַיִּשְׁבוּ לְעֶרֶב, יִהְיֶמוּ כִכְלָב, וַיִּסּוּבּוּ
 עִיר: טז טֹזְהַמָּה יִנִּיעוֹן לְאָכֹל, אִם לֹא יִשְׁבְּעוּ, וַיִּלִּינוּ: יז וַאֲנִי אֲשִׁיר
 עֲזָךְ, וַאֲרִנֶּן לְבַקֵּר חֲסֵדְךָ, כִּי הָיִיתָ מִשְׁגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צָר
 לִי: יח עֹז, אֱלֹיךָ אֲזַמְרָה, כִּי אֱלֹהִים מִשְׁגָּבִי אֱלֹהֵי חֲסֵדִי:

עז

א לְמַנְעַח עַל יְדוּתוֹן לְאַסָּף מִזְמוֹר: ב קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְאַעֲעֵקָה
 קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְהֶאֱזִין אֵלַי: ג בְּיוֹם צָרְתִי אֲדָנִי דִרְשָׁתִי, יָדִי לִילָה
 נִגְרָה, וְלֹא תִפּוּג, מֵאַנְהָה הַנַּחֵם נַפְשִׁי: ד אֲזַכָּרָה אֱלֹהִים, וְאַהֲמִיָּה,

² בְּאַמְרָךְ אֶל אֱלֹהִים תִּכְוֵן הַמְּלִוִי כְּזֶה אֶל"ף לְמ"ד אֶל"ף לְמ"ד ה"י יו"ד מ"ם

אָשִׁיחָה וְתַתְּעִטָּה רוּחִי סֵלָה: ה אַחֲזֶתָ שְׁמֵרוֹת עֵינָי, נִפְעַמְתִּי וְלֹא
אֲדַבֵּר: ו חֲשַׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם, שָׁנוֹת עוֹלָמִים: ז אֲזַכֶּרָה נְגִינָתִי
בְּלִילָה, עִם לִבִּי אָשִׁיחָה, וַיִּחַפֵּשׂ רוּחִי: ח הִלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֲדָנָי,
וְלֹא יִסִּיף לְרַצוֹת עוֹד: ט הָאֶפֶס לְנֹצֵחַ חֲסִדוֹ, גָּמַר אָמַר לְדָר
וְדָר: י הִשְׁכַּח חַנוּת אֵל, אִם קָפַץ בְּאֵף רַחֲמָיו סֵלָה: יא וְאָמַר חֲלוּתִי
הִיא, שָׁנוֹת יָמַי עֲלִיוֹן: יב אֲזַכֹּר מֵעַלְלִי יְהוָה, כִּי אֲזַכֶּרָה מִקֶּדֶם
פְּלֶאֶף: יג וְהִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּה, וּבַעֲלִילוֹתַיִךְ אָשִׁיחָה: יד אֱלֹהִים,
בְּקֹדֶשׁ דְּרָכֶיךָ, מִי אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: טו אַתָּה הָאֵל עֲשֵׂה פְּלֶא,
הוֹדַעְתָּ בְּעַמִּים עֲזָרָה: טז גָּאֲלֶת בְּזֵרוּעַ עַמְּךָ, בְּנִי יַעֲקֹב וַיִּזְסַף
סֵלָה: יז רָאוּךָ מַיִם אֱלֹהִים, רָאוּךָ מַיִם יַחִילוּ, אָף יִרְגְּזוּ
תְּהַמּוֹת: יח זָרְמוּ מַיִם עֲבוֹת, קוֹל נָתַנוּ שְׁחָקִים, אָף חֲצַצְרֵיִךְ
יִתְהַלְכוּ: יט קוֹל רַעֲמֶךָ בַּגְּלָגַל, הֵאִירוּ בְּרָקִים תֵּבֵל, רָגְזָה וַתִּרְעַשׂ
הָאָרֶץ: כ בָּיִם דְּרָכֶיךָ, וּשְׁבִילֶיךָ בְּמַיִם רַבִּים, וַעֲקֹבוֹתַיִךְ לֹא
נָדְעוּ: כא נַחִיתָ כֶּעָאן עַמְּךָ, בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

ע

א תִּפְלָה לְמֹשֶׁה, אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲדָנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדָר
וְדָר: ב בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ, וַתַּחֲזִלְלִי אֶרֶץ וְתֵבֵל, וַיַּמְעוֹלֶם עַד עוֹלָם
אַתָּה אֵל: ג תָּשָׁב אָנוּשׁ עַד דָּכָא, וַתֹּאמֶר, שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: ד כִּי
אָלַף שָׁנִים בְּעֵינַיִךְ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר, וַאֲשַׁמּוּרָה
בְּלִילָה: ה זָרְמַתֶּם שָׁנָה יְהִיוּ, בְּבִקָּר כַּחֲצִיר יַחֲלֹף: וּבְבִקָּר יַעֲיֹן,

וְחָלַף, לְעָרֵב יְמוּלֵל וַיִּבֶשׁ: ז כִּי כָּלִינוּ בְּאַפָּךְ, וּבַחֲמַתְךָ
 נִבְהַלְנוּ: ח שֶׁתָּה עֹנֵתֵינוּ לְנִגְדֶךָ, עֲלִמְנוּ לְמֵאֹר פְּנִיךָ: ט כִּי כָּל יָמֵינוּ
 פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ, כָּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָ: י יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ, בָּהֶם שְׁבָעִים
 שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְרַהֲבָם, עָמַל וְאָוֶן, כִּי גַז חֵישׁ
 וְנִעְפָּה: יא מִי יוֹדֵעַ, עַז אַפָּךְ, וּכְיִרְאַתְךָ, עִבְרַתְךָ: יב לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֹּן
 הוֹדַעַ, וְנִבְא, לְבַב חֲכָמָה: יג שׁוֹבָה יְהוָה, עַד מָתִי, וְהִנָּחֵם עַל
 עִבְדֶיךָ: יד שְׁבִיעֵנוּ בַּבֶּקֶר, חֲסִדֶךָ, וְנִרְנָנָה, וְנִשְׂמַחָה, בְּכָל
 יָמֵינוּ: טו שְׂמַחְנוּ, כִּימֹת עֲנִיתָנוּ, שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: טז יִרְאֵה אֵל
 עִבְדֶיךָ פְּעֻלָּךְ, וְהַדְרִיךְ עַל בְּנֵיהֶם: יז וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ,
 וַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ, כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

קה

א הוֹדוּ לַיהוָה, קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּ לוֹ,
 זַמְרוּ לוֹ, שִׁיחוּ בְּכָל נְפִלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁוֹ, יִשְׂמַח לֵב
 מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דְּרִשׁוּ יְהוָה, וְעִזּוּ, בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תָּמִיד: ה זְכְרוּ
 נְפִלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, מִפְּתוֹ וּמִשְׁפָּטֵי פִּיו: ו זֶרַע אַבְרָהָם, עֲבָדוּ,
 בְּנֵי יַעֲקֹב, בַּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ
 מִשְׁפָּטָיו: ח זְכֹר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דַּבֵּר צְוָה, לְאַלְף דּוֹר: ט אֲשֶׁר כָּרַת
 אֶת אַבְרָהָם, וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב, לְחֶק, לְיִשְׂרָאֵל
 בְּרִית עוֹלָם: יא לֵאמֹר, לָךְ, אֶתְּנֶנּוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, חֶבְל
 נַחֲלַתְכֶם: יב בְּהִיוֹתָם מִתִּי מִסְפָּר, כְּמַעֲט, וְגָרִים בָּהֶם: יג וַיִּתְּהַלְכוּ

מגוי אל גוי, מממלכה אל עם אחר: יד לא הניח אדם לעשקם,
ויוכח עליהם מלכים: טו אל תגעו במשיחי, ולנביאי אל
תרעו: טזויקרא רעב על הארץ, כל מטה לחם שבר: יז שלח
לפניהם איש, לעבד נמכר יוסף: יח ענו בכבל רגלו, ברזל באה
נפשו: יט עד עת, בא דברו, אמרת יהוה, ערפתהו: כ שלח מלך,
ויתירהו, משל עמים, ויפתחהו: כא שמו אדון לביתו, ומשל בכל
קנינו: כב לאסר שריו, בנפשו, וזקניו, יחכם: כג ויבא ישראל
מצרים, ויעקב גר בארץ חם: כד ויפר את עמו מאד, ויעצמהו
מצריו: כה הפך לבם לשנא עמו, להתנפל בעבדיו: כו שלח משה
עבדו, אהרן אשר בחר בו: כז שמו בם, דברי אתותיו, ומפתים
בארץ חם: כח שלח חשך, ויחשך, ולא מרו את דברו: כט הפך את
מימיהם לדם, וימת את דגתם: ל שרץ ארצם צפרדעים, בחדרי
מליכהם: לא אמר, ויבא ערב, פנים, בכל גבולם: לבנתו גשמייהם
ברד, אש להבות בארצם: לג ויך, גפנם ותאנתם, וישבר עץ
גבולם: לד אמר, ויבא ארבה, וילק, ואין מספר: לה ויאכל כל
עשב בארצם, ויאכל פרי אדמתם: לו ויך כל בכור בארצם,
ראשית לכל אונם: לז ויוציאם בכסף וזהב, ואין בשבטיו
כושל: לח שמח מצרים בעאתם, כי נפל פחדם עליהם: לט פרש
ענו, למסך, ואש, להאיר לילה: מ שאל, ויבא שליו, ולחם שמים,
ישביעם: מא פתח צור, ויזובו מים, הלכו בעיות נהר: מב כי זכר
את דבר קדשו, את אברהם עבדו: מג ויוצא עמו בששון, ברנה

אֶת בְּחִירָיו: מִד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם, וַעֲמַל לְאֻמִּים
 וַיִּרְשׁוּ: מִה בְּעִבּוֹר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו, וַתּוֹרַתּוֹ יִנְעֲרוּ, הַלְלוּהָ:

קלו

א על נְהָרוֹת בְּכָל שָׁם יִשְׁבְּנוּ, גַּם בְּכִינוּ בְּזַכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן: ב על
 עָרְבִים בְּתוֹכָהּ, תְּלִינוּ פְּנּוֹתֵינוּ: ג כִּי שָׁם שְׁאַלּוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְבָרֵי
 שִׁיר, וַתּוֹלְלֵינוּ שְׂמֵחָהּ, שִׁירוּ לָנוּ, מִשִּׁיר צִיּוֹן: ד אִיךְ נָשִׁיר אֶת שִׁיר
 יְהוָה, עַל אֲדַמַּת נֶכֶר: ה אִם אֶשְׁכַּחךְ יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח
 יְמִינִי: ו תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵּי, אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת
 יְרוּשָׁלַיִם, עַל רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי: ז זָכַר יְהוָה לְבִנֵי אֲדוּם, אֵת יוֹם
 יְרוּשָׁלַיִם, הָאֹמְרִים, עָרוּ עָרוּ, עַד הַיְסוּד בָּהּ: ח בַּת בְּכָל הַשְּׂדוּדָהּ,
 אֲשֶׁרִי שִׁישַׁלֵּם לָךְ, אֶת גְּמוּלָךְ שֶׁגִּמַּלְתְּ לָנוּ: ט אֲשֶׁרִי שִׁיאֲחֹז וְנִפֵּץ
 אֶת עַלְלֶיךָ אֶל הַסַּלַע:

קנ

א הַלְלוּהָ הַלְלוּ אֵל בְּקֹדֶשׁוֹ, הַלְלוּהוּ בְּרִקִיעַ עֵזוֹ: ב הַלְלוּהוּ
 בְּגִבּוֹרָתּוֹ, הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדֻלוֹ: ג הַלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהוּ
 בְּנֶבֶל וְכַנּוֹר: ד הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמַחֲזֵל, הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים
 וְעֶגְבִּי: ה הַלְלוּהוּ בְּצִלְעָלֵי שְׁמַע, הַלְלוּהוּ בְּצִלְעָלֵי תְרוּעָה: ו כָּל
 הַנְּשָׂמָה תְהַלֵּל יְהוָה, הַלְלוּהָ:

אחר שסיים תהלים יאמר שלשה פסוקים אלה:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל:
 ותשועת צדיקים מיי, מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם, ויפלטם מרשעים
 ויושיעם פי חסו בו:

זאת התפלה מצאנו באמתחת הכתבים והיא מעט הפמות ורב האיכות:

רבונו של עולם, עלת העלות וסבת כל הסבות, אנת לעלא, לעלא מן
 כלא, ולית לעלא מנד, דלית מחשבה תפיסא בד כלל, ולד דומיה תהלה,
 ומרמם על כל ברכה ותהלה. אותד אדרש, אותד אבקש שתחתד חתירה
 דרד כבושה מאתד, דרד כל העולמות, עד ההשתלשלות שלי במקום
 שאני עומד, כפי אשר נגלה לד, יודע תעלומות, ובדרד ונתיב הזה תאיר
 עלי אורד, להחזירני בתשובה שלמה לפניד באמת, כפי רצונד באמת,
 כפי רצון מבחר הברואים, לבלי לחשב במחשבתי שום מחשבת חוץ
 ושום מחשבה ובלבול שהוא נגד רצונד, רק לדבק במחשבות זכות צחות
 וקדושות בעבודתד באמת בהשגתד ובתורתד. הט לבי אל עדותיד, ותן
 לי לב טהור לעבדד באמת. וממצולות ים תוציאני לאור גדול חיש קל
 מהרה. תשועת יהוה כהרף עין, לאור באור החיים כל ימי חיותי על פני
 האדמה. ואזכה לחדש נעורי, הימים שעברו בחשד, להחזירם אל
 הקדשה, ותהיה יציאתי מן העולם כביאתי, בלא חטא. ואזכה לחזות
 בנעם יהוה ולבקר בהיכלו, כלו אומר כבוד, אמן נצח סלה ועד:

